Risale-i Nur Külliyatından

Zülfikar

Mu'cizat-ı Ahmediyye ve Kur'aniye Mecmuası

Müellifi
Bediüzzaman
SAİD NURSİ

ENVÂR
Neşriyat

Risale-i Nur'un bütün eczalarını iki sene hem Ankara hem Denizli mahkemeleri ve ehl-i vukufu tetkikten sonra hem beraetimize hem umum Risale-i Nur eczalarını bana teslime müttefikan karar vermelerine binaen, neşirlerine bir mani yoktur. Bana verilen Risale-i Nur'dan birisi, bu mecmuanın eczalarıdır.

Said Nursî

***

Bu Mecmua Üç Makam ve Bir Hâtimedir.

Birinci Makamı: On Dokuzuncu Mektup Mu'cizat-ı Ahmediye Risalesi ve Zeyilleri.
İkinci Makamı: Onuncu Söz Haşir Risalesi ve Zeyilleri.
Üçüncü Makamı: Yirmi Beşinci Söz Mu'cizat-ı Kur'aniye Risalesi ve Zeyilleri.
Hatimesinde Hizb-i Nuri ile Risale-i Nur hakkında bir mektup vardır.

***

Bu acib asırda ehl-i iman, Risale-i Nur'a ve ehl-i fen ve mektep muallimleri "Asâ-yı Musa"ya şiddetle muhtaç oldukları gibi hâfızlar ve hocalar dahi "Zülfikar"a şiddetle muhtaçtırlar.

Evet mesela, i'caz-ı Kur'anî bahsindeki ekser âyetlerin medar-ı şüphe ve itiraz olmuş aynı yerlerde, i'cazın lem'aları ve Kur'an'ın güzel nükteleri ispat edilmiş.

Umum Risale-i Nur şakirdleri namına

Said Nursî

***

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ اَبَدًا دَائِمًا

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Madem Risale-i Nur, makine ile taammüm etmeye başlamış ve madem felsefe ve hikmet-i cedideyi okuyan mektepliler ve muallimler çoklukla Risale-i Nur'a yapışıyorlar. Elbette bir hakikat beyan etmek lâzım geliyor. Şöyle ki:

Risale-i Nur'un şiddetli tokat vurduğu ve hücum ettiği felsefe ise mutlak değildir belki muzır kısmınadır. Çünkü felsefenin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye ve ahlâk ve kemalât-ı insaniyeye ve sanatın terakkiyatına hizmet eden felsefe ve hikmet kısmı ise Kur'an ile barışıktır. Belki Kur'an'ın hikmetine hâdimdir, muaraza edemez. Bu kısma Risale-i Nur ilişmiyor.

İkinci kısım felsefe, dalalete ve ilhada ve tabiat bataklığına düşürmeye vesile olduğu gibi sefahet ve lehviyat ile gaflet ve dalaleti netice verdiğinden ve sihir gibi hârikalarıyla Kur'an'ın mu'cizekâr hakikatleriyle muaraza ettiği için Risale-i Nur ekser eczalarında mizanlarla ve kuvvetli ve bürhanlı muvazenelerle felsefenin yoldan çıkmış bu kısmına ilişiyor, tokatlıyor; müstakim, menfaattar felsefeye ilişmiyor. Onun için mektepliler, Risale-i Nur'a itirazsız çekinmeyerek giriyorlar ve girmelidirler.

Fakat gizli münafıklar nasıl ki bir kısım hocaları bütün bütün manasız ve haksız bir tarzda, ehl-i medresenin ve hocaların hakiki malı olan Risale-i Nur aleyhinde istimal ettikleri gibi; bazı felsefecilerin enaniyet-i ilmiyelerini tahrik edip Nurlar aleyhinde istimal etmek ihtimaline binaen, bu hakikati Asâ-yı Musa ve Zülfikar mecmualarının

başında yazılsa münasip olur.

Said Nursî

***

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُا

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Evvela: Risale-i Nur'un makine ile ve şimdi umumî bir intibahla ve merkezdeki ehl-i vukufun takdiriyle dairesi tam genişlenmesinden elbette her nevi ehl-i ilim dikkatle bakacaklar. Onların içlerinde bid'alar taraftarı ve enaniyetli ve müşkül-pesend tenkitçi kısımları itiraza çalışacaklar. Şimdi sizler üç esası onlara karşı umumî bir cevap yaparsınız:

Birinci Esas: Şimdi insanlarda kim var ki kusuru bulunmasın. Madem hasenat seyyiata racih gelse affedilir. Elbette bu kadar ağır şerait altında, göz önünde bu fevkalâde hizmet-i imaniye ile yüz binler bîçareleri şüphelerden kurtarmak, öyle bir hasenedir ki binler kusuratı affeder.

İkinci Esas: Dersiniz ki: Kardeşimiz Said yarım ümmi, hem yazısı noksan, çabuk yazamıyor. Bu yirmi sene gurbetinde ekseri münzevi ve tecrit içinde durmaya mecbur olmasıyla elbette bazı sehivler ve kusurlar bulunabilir. Hatta iki üç gün içinde yalnız on iki saatte telif edilen zeyilsiz Mu'cizat-ı Ahmediye'nin âhirinde demiş: "Hadîslerin ve râvilerin beyanında hatam varsa tashihini rica ediyorum." diye ilan ettiği halde müstensihlerin sehivleri müstesna olarak şimdiye kadar yalnız (16) (61) bu iki rakamda elif sehven takdim edilip (16) (61)'e çevrildiğini bir Amerikalı misyoner İncil-i Yuhanna'da göstermiş.

Hem ehemmiyetli sebeplere binaen bir kısım risaleler çok süratli yazılmış. Hatta on dakikada ve bir saatte ve altı saatte ehemmiyetli risaleler hatta kâtiplerin tasdikiyle üç dört gün zarfında zeyilsiz Mu'cizat-ı Kur'aniye yirmi dört saatte telif edilmiş. Elbette bazı sehivler bulunabilir ve hiçbir cihetle kusur sayılmaz.

Hem müstensihlerin çoğu Arabî okumadıklarından onların dahi sehivleri bulunur ve müellifine isnad edilir. Çünkü bütün nüshaları o görmüyor ve bütününü kendisi tashih etmek kabil değildir. Madem şimdi ehl-i ilim ve hocalar daireye giriyorlar. Bu büyük hayırlı tashihe yardım etmek, onlara borçtur.

Üçüncü Esas: Muteriz ve hodfüruşlar diyebilirler ve derler ki: "Risale-i Nur'da Nurların keramatından ve fevkalâdeliğinden ve pek çok kıymettarlığından bahseden çok fıkralar var. Bir insan faziletini izhar etse bir gösteriş olur, makbul değil." diye tenkit ettikleri zaman dersiniz ki: Ankara ehl-i vukufunun bu noktadaki hafif ve tasdikkârane tenkitlerine Said'in verdiği ve onlar dahi kabul ettikleri cevabın hülâsası şudur:

Risale-i Nur, muhafazasına çalıştığı hakikate bu memleket ve âlem-i İslâm çok alâkadar ve muhtaç olmasından, bîçare müellifine binler yardımcı ve kâtipler ve resmî teşvikler ve muavenetler lâzım olduğu halde, bilakis gayet insafsızca aleyhinde propagandalar ve kardeşlerinin kuvve-i maneviyelerini kıracak zalimane tedbirlere karşı elbette Risale-i Nur'un kıymetini ve kerametlerini beyan etmek vâcibdir ve elzemdir. Bir tek âciz adam, binler zalimlerin maddî hücumlarına karşı zayıf arkadaşlarını kaçmaktan kurtarmak niyetiyle, ikramat-ı İlahiye ve inayat-ı Rabbaniyeyi izhar etmek, değil bir kusur

belki büyük bir maslahattır.

Said Nursî

***

Bu mecmua büyük bir bahçedir, her adam her meselesini her meyvesini elde edemez. Ne kadar bilse kârdır.

Baştaki kısımdan herkes ve nısf-ı âhirden ehl-i ilim tam istifade edebilir. Bütününü bilemedim diye vazgeçme, tekrar ile oku.

Said Nursî

***

Zülfikar'ın Birinci Makamı

Ondokuzuncu Mektup ve Zeyilleri

Risalet-i Ahmediyeye Dairdir

Birinci Zeyil: Ondokuzuncu Söz ve Zeyli Şakk-ı Kamer Mu'cizesi.

İkinci Zeyil: Otuz Birinci Söz'den üç mühim müşküle ait cevap.

Üçüncü Zeyil: Âyetü'l-Kübra Risalesi'nin On Altıncı Mertebesi.

Müellifi

Bedîüzzaman Said Nursî

***

Bu risale, üç yüzden fazla mu'cizatı beyan eder. Risalet-i Ahmediyenin (asm) mu'cizesini beyan ettiği gibi kendisi de o mu'cizenin bir kerametidir. Üç dört nevi ile hârika olmuştur:

Birincisi: Nakil ve rivayet olmakla beraber, yüz sahifeden fazla olduğu halde, kitaplara müracaat edilmeden, ezber olarak dağ, bağ köşelerinde, üç dört gün zarfında her günde iki üç saat çalışmak şartıyla mecmuu on iki saatte telif edilmesi, hârika bir vakıadır.

İkincisi: Bu risale, uzunluğu ile beraber ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki bu sıkıntılı ve usançlı bir zamanda, bu civarda bir sene zarfında yetmiş adede yakın nüshalar yazıldığı, o mu'cize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevafuktan haberi yok ve bize de daha tevafuk tezahür etmeden evvel onun ve başka sekiz müstensihin birbirini görmeden yazdıkları nüshalarda; lafz-ı **Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm** kelimesi bütün risalede ve lafz-ı **Kur'an** beşinci parçasında öyle bir tarzda tevafuk etmeleri göründü ki zerre miktar insafı olan, tesadüfe vermez. Kim görmüşse kat'î hükmediyor ki bu bir sırr-ı gaybîdir, mu'cize-i Ahmediyenin (asm) bir kerametidir.

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler. Hem şu risaledeki ehadîs, hemen umumen eimme-i hadîsçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisat-ı risaleti beyan ediyorlar. O risalenin mezayasını söylemek lâzım gelse o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden, müştak olanları onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

Said Nursî

İhtar: Şu risalede çok ehadîs-i şerife nakletmişim. Yanımda kütüb-ü hadîsiye

bulunmuyor. Yazdığım hadîslerin lafzında yanlışım varsa ya tashih edilsin veyahut "hadîs-i bi'l-mana"dır, denilsin. Çünkü kavl-i racih odur ki: "Nakl-i hadîs-i bi'l-mana caizdir." Yani hadîsin yalnız manasını alıp lafzını kendi zikreder. Madem öyledir, lafzında yanlışım varsa hadîs-i bi'l-mana nazarıyla bakılsın.

***

On Dokuzuncu Mektup

Mu’cizat-ı Ahmediyeye Dair

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ كَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ...الخ

Risalet-i Ahmediyeye (asm) dair On Dokuzuncu Söz’le Otuz Birinci Söz, nübüvvet-i Muhammediyeyi (asm) delail-i kat’iye ile ispat ettiklerinden, ispat cihetini onlara havale edip yalnız onlara bir tetimme olarak **on dokuz nükteli işaret**lerle, o büyük hakikatin bazı lem’alarını göstereceğiz.

Birinci Nükteli İşaret

Şu kâinatın sahip ve mutasarrıfı elbette bilerek yapıyor ve hikmetle tasarruf ediyor ve her tarafı görerek tedvir ediyor ve her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor ve her şeyde görünen hikmetleri, gayeleri, faydaları irade ederek tedvir ediyor.

Madem yapan bilir, elbette bilen konuşur. Madem konuşacak, elbette zîşuur ve zîfikir ve konuşmasını bilenlerle konuşacak. Madem zîfikirle konuşacak, elbette zîşuurun içinde en cem’iyetli ve şuuru küllî olan insan nev’i ile konuşacaktır. Madem insan nev’i ile konuşacak, elbette insanlar içinde kabil-i hitap ve mükemmel insan olanlarla konuşacak.

Madem en mükemmel ve istidadı en yüksek ve ahlâkı ulvi ve nev-i beşere mukteda olacak olanlarla konuşacaktır; elbette dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek istidatta ve en âlî ahlâkta ve nev-i beşerin humsu ona iktida etmiş ve nısf-ı arz onun hükm-ü manevîsi altına girmiş ve istikbal onun getirdiği nurun ziyasıyla bin üç yüz sene ışıklanmış ve beşerin nurani kısmı ve ehl-i imanı, mütemadiyen günde beş defa onunla tecdid-i biat edip ona dua-yı rahmet ve saadet edip ona medih ve muhabbet etmiş olan Muhammed aleyhissalâtü vesselâm ile konuşacak ve konuşmuş ve resul yapacak ve yapmış ve sair nev-i beşere rehber yapacak ve yapmıştır.

İkinci Nükteli İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm iddia-yı nübüvvet etmiş, Kur’an-ı Azîmüşşan gibi bir fermanı göstermiş ve ehl-i tahkikin yanında bine kadar mu’cizat-ı bâhireyi göstermiştir. O mu’cizat, heyet-i mecmuasıyla dava-yı nübüvvetin vukuu kadar vücudları kat’îdir. Kur’an-ı Hakîm’in çok yerlerinde en muannid kâfirlerden naklettiği sihir isnad etmeleri gösteriyor ki o muannid kâfirler dahi mu’cizatın vücudlarını ve vukularını inkâr edemiyorlar. Yalnız, kendilerini aldatmak veya etbalarını kandırmak için –hâşâ– sihir demişler.

Evet, mu'cizat-ı Ahmediyenin (asm) yüz tevatür kuvvetinde bir kat'iyeti vardır. Mu'cize ise Hâlık-ı kâinat tarafından onun davasına bir tasdiktir صَدَقْتَ hükmüne geçer.

Nasıl ki sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazarında desen ki: "Padişah beni filan işe memur etmiş." Senden o davaya bir delil istenilse padişah "Evet" dese nasıl seni tasdik eder. Öyle de âdetini ve vaziyetini senin iltimasınla değiştirirse "Evet" sözünden daha kat'î daha sağlam, senin davanı tasdik eder.

Öyle de Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dava etmiş ki: "Ben, şu kâinat Hâlık'ının mebusuyum. Delilim de şudur ki: Müstemir âdetini, benim dua ve iltimasımla değiştirecek. İşte parmaklarıma bakınız, beş musluklu bir çeşme gibi akıttırıyor. Kamere bakınız, bir parmağımın işaretiyle iki parça ediyor. Şu ağaca bakınız; beni tasdik için yanıma geliyor, şehadet ediyor. Şu bir parça taama bakınız; iki üç adama ancak kâfi geldiği halde, işte iki yüz üç yüz adamı tok ediyor." Ve hâkeza yüzer mu'cizatı böyle göstermiştir.

Şimdi, şu zatın delail-i sıdkı ve berahin-i nübüvveti yalnız mu'cizatına münhasır değildir. Belki ehl-i dikkat için hemen umum harekâtı ve ef'ali, ahval ve akvali, ahlâk ve etvarı, sîret ve sureti, sıdkını ve ciddiyetini ispat eder. Hattâ meşhur ulema-i Benî-İsrailiyeden Abdullah İbn-i Selâm gibi pek çok zatlar, yalnız o Zat-ı Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın simasını görmekle "Şu simada yalan yok, şu yüzde hile olamaz!" diyerek imana gelmişler.

Çendan muhakkikîn-i ulema, delail-i nübüvveti ve mu'cizatı bin kadar demişler fakat binler, belki yüz binler delail-i nübüvvet vardır. Ve yüz binler yol ile yüz binler muhtelif fikirli adamlar, o zatın nübüvvetini tasdik etmişler. Yalnız Kur'an-ı Hakîm'de kırk vech-i i'cazdan başka, nübüvvet-i Ahmediyenin (asm) bin bürhanını gösteriyor.

Hem madem nev-i beşerde nübüvvet vardır. Ve yüz binler zat, nübüvvet dava edip mu'cize gösterenler, gelip geçmişler. Elbette umumun fevkinde bir kat'iyet ile nübüvvet-i Ahmediye (asm) sabittir. Çünkü İsa aleyhisselâm ve Musa aleyhisselâm gibi umum resullere nebi dedirten ve risaletlerine medar olan delail ve evsaf ve vaziyetler ve ümmetlerine karşı muameleler; Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmda daha ekmel daha câmi' bir surette mevcuddur.

Madem hükm-ü nübüvvetin illeti ve sebebi, Zat-ı Ahmedî'de (asm) daha mükemmel mevcuddur. Elbette hükm-ü nübüvvet, umum enbiyadan daha vâzıh bir kat'iyet ile ona sabittir.

Üçüncü Nükteli İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mu'cizatı çok mütenevvidir. Risaleti umumî olduğu için hemen ekser enva-ı kâinattan birer mu'cizeye mazhardır. Güya nasıl ki bir padişah-ı zîşanın bir yaver-i ekremi mütenevvi hediyelerle muhtelif akvamın mecmaı olan bir şehre geldiği vakit, her taife onun istikbaline bir mümessil gönderir; kendi taifesi lisanıyla ona hoşâmedî eder, onu alkışlar.

Öyle de Sultan-ı ezel ve ebed'in en büyük yaveri olan Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, âleme teşrif edip ve küre-i arzın ahalisi olan nev-i beşere mebus olarak geldiği ve umum kâinatın Hâlık'ı tarafından umum kâinatın hakaikine karşı alâkadar olan envar-

ı hakikat ve hedâyâ-yı maneviyeyi getirdiği zaman; taştan, sudan, ağaçtan, hayvandan, insandan tut tâ aydan, güneşten, yıldızlara kadar her taife, kendi lisan-ı mahsusuyla ve ellerinde birer mu'cizesini taşımasıyla, onun nübüvvetini alkışlamış ve hoşâmedî demiş.

Şimdi o mu'cizatın umumunu bahsetmek için ciltlerle yazı yazmak lâzım gelir. Muhakkikîn-i asfiya, delail-i nübüvvetin tafsilatına dair çok ciltler yazmışlar. Biz yalnız icmalî işaretler nevinden, o mu'cizatın kat'î ve manevî mütevatir olan küllî envaına işaret ederiz.

İşte nübüvvet-i Ahmediyenin (asm) delaili, evvela iki kısımdır:

Birisi: "İrhasat" denilen nübüvvetten evvel ve veladeti vaktinde zuhur eden hârikulâde hallerdir.

İkinci kısım: Sair delail-i nübüvvettir.

İkinci kısım da iki kısımdır. Biri: Nübüvvetinden sonra fakat nübüvvetini tasdiken zuhura gelen hârikalardır. İkincisi: Asr-ı saadetinde mazhar olduğu hârikalardır.

Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır. Biri: Zatında, sîretinde, suretinde, ahlâkında, kemalinde zahir olan delail-i nübüvvettir. İkincisi: Âfakî, haricî şeylerde mazhar olduğu mu'cizattır.

Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır. Biri: Manevî ve Kur'anî'dir. Diğeri: Maddî ve ekvanîdir.

Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır. Biri: Dava-yı nübüvvet vaktinde, ehl-i küfrün inadını kırmak veyahut ehl-i imanın kuvvet-i imanını ziyadeleştirmek için zuhura gelen hârikulâde mu'cizattır. Şakk-ı kamer ve parmağından suyun akması ve az taamla çokları doyurması ve hayvan ve ağaç ve taşın konuşması gibi yirmi nevi ve her bir nev'i manevî tevatür derecesinde ve her bir nev'in de çok mükerrer efradı vardır. İkinci kısım: İstikbalde ihbar ettiği hâdiselerdir ki Cenab-ı Hakk'ın talimiyle o da haber vermiş, haber verdiği gibi doğru çıkmıştır.

İşte biz de şu âhirki kısımdan başlayıp icmalî bir fihriste göstereceğiz. (Hâşiye[1])

Dördüncü Nükteli İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın Allâmü'l-guyub'un talimiyle haber verdiği umûr-u gaybiye, hadd ü hesaba gelmez. İ'caz-ı Kur'an'a dair olan Yirmi Beşinci Söz'de envaına işaret ve bir derece izah ve ispat ettiğimizden, geçmiş zamana dair ve enbiya-yı sâbıkaya dair ve hakaik-i İlahiyeye ve hakaik-i kevniyeye ve hakaik-i uhreviyeye dair ihbarat-ı gaybiyelerini Yirmi Beşinci Söz'e havale edip şimdilik bahsetmeyeceğiz.

Yalnız kendinden sonra sahabe ve Âl-i Beyt'in başına gelen ve ümmetin ileride mazhar olacağı hâdisata dair pek çok ihbarat-ı sadıka-i gaybiyesi kısmından cüz'î birkaç misaline işaret edeceğiz. Ve şu hakikat tamamıyla anlaşılmak için altı esas mukaddime olarak beyan edeceğiz:

Birinci Esas: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın çendan her hali ve her tavrı, sıdkına ve nübüvvetine şahit olabilir fakat her hali, her tavrı hârikulâde olmak lâzım değildir. Çünkü Cenab-ı Hak onu beşer suretinde göndermiş, tâ insanın ahval-i içtimaiyelerinde ve dünyevî, uhrevî saadetlerini kazandıracak a'mal ve harekâtlarında

rehber olsun ve imam olsun ve her biri birer mu'cizat-ı kudret-i İlahiye olan âdiyat içindeki hârikulâde olan sanat-ı Rabbaniyeyi ve tasarruf-u kudret-i İlahiyeyi göstersin.

Eğer ef'alinde beşeriyetten çıkıp hârikulâde olsaydı bizzat imam olamazdı; ef'aliyle, ahvaliyle, etvarıyla ders veremezdi. Fakat yalnız nübüvvetini muannidlere karşı ispat etmek için hârikulâde işlere mazhar olur ve inde'l-hace ara sıra mu'cizatı gösterirdi. Fakat sırr-ı teklif olan imtihan ve tecrübe muktezasıyla, elbette bedahet derecesinde ve ister istemez tasdike mecbur kalacak derecede mu'cize olmazdı.

Çünkü sırr-ı imtihan ve hikmet-i teklif iktiza eder ki akla kapı açılsın ve aklın ihtiyarı elinden alınmasın. Eğer gayet bedihî bir surette olsa o vakit aklın ihtiyarı kalmaz. Ebucehil de Ebubekir gibi tasdik eder. İmtihan ve teklifin faydası kalmaz. Kömür ile elmas bir seviyede kalırdı.

Cây-ı hayrettir ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mübalağasız binler vecihte binler çeşit insan, her biri bir tek mu'cizesiyle veya bir delil-i nübüvvet ile veya bir kelâmı ile veya yüzünü görmesiyle ve hâkeza birer alâmetiyle iman getirdikleri halde, bütün bu binler ayrı ayrı insanları ve müdakkik mütefekkirleri imana getiren bütün o binler delail-i nübüvveti, nakl-i sahih ile ve âsâr-ı kat'iye ile şimdiki bedbaht bir kısım insanlara kâfi gelmiyor gibi dalalete sapıyorlar.

İkinci Esas: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hem beşerdir, beşeriyet itibarıyla beşer gibi muamele eder. Hem resuldür, risalet itibarıyla Cenab-ı Hakk'ın tercümanıdır, elçisidir. Risaleti, vahye istinad eder. Vahiy iki kısımdır:

Biri: "Vahy-i sarîhî"dir ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onda sırf bir tercümandır, mübelliğdir, müdahalesi yoktur. Kur'an ve bazı ehadîs-i kudsiye gibi...

İkinci Kısım: "Vahy-i zımnî"dir. Şu kısmın mücmel ve hülâsası, vahye ve ilhama istinad eder fakat tafsilatı ve tasviratı, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma aittir. O vahiyden gelen mücmel hâdiseyi tafsil ve tasvirde, Zat-ı Ahmediye aleyhissalâtü vesselâm bazen yine ilhama, ya vahye istinad edip beyan eder veyahut kendi ferasetiyle beyan eder. Ve kendi içtihadıyla yaptığı tafsilat ve tasviratı, ya vazife-i risalet noktasında ulvi kuvve-i kudsiye ile beyan eder veyahut örf ve âdet ve efkâr-ı âmme seviyesine göre, beşeriyeti noktasında beyan eder.

İşte her hadîste bütün tafsilatına, vahy-i mahz noktasıyla bakılmaz. Beşeriyetin muktezası olan efkâr ve muamelatında, risaletin ulvi âsârı aranılmaz. Madem bazı hâdiseler mücmel olarak mutlak bir surette ona vahyen gelir, o da kendi ferasetiyle ve tearüf-ü umumî cihetiyle tasvir eder. Şu tasvirdeki müteşabihata ve müşkülata bazen tefsir lâzım geliyor, hattâ tabir lâzım geliyor. Çünkü bazı hakikatler var ki temsil ile fehme takrib edilir.

Nasıl ki bir vakit huzur-u Nebevîde derince bir gürültü işitildi. Ferman etti ki: "Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp şimdi cehennemin dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür." Bir saat sonra cevap geldi ki: "Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık ölüp cehenneme gitti." Zat-ı Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmın beliğ bir temsil ile beyan ettiği hâdisenin tevilini gösterdi.

Üçüncü Esas: Naklolunan haberler eğer tevatür suretinde olsa kat'îdir. Tevatür iki kısımdır. (Hâşiye[2]) Biri "sarîh tevatür", biri "manevî tevatür"dür.

Manevî tevatür de iki kısımdır. Biri sükûtîdir. Yani, sükût ile kabul gösterilmiş.

Mesela, bir cemaat içinde bir adam, o cemaatin nazarı altında bir hâdiseyi haber verse cemaat onu tekzip etmezse sükût ile mukabele etse kabul etmiş gibi olur. Hususan haber verdiği hâdisede cemaat onunla alâkadar olsa hem tenkide müheyya ve hatayı kabul etmez ve yalanı çok çirkin görür bir cemaat olsa elbette onun sükûtu o hâdisenin vukuuna kuvvetli delâlet eder.

İkinci kısım tevatür-ü manevî şudur ki: Bir hâdisenin vukuuna, mesela "Bir kıyye taam, iki yüz adamı tok etmiş." denilse fakat onu haber verenler, ayrı ayrı surette haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir surette, diğeri başka bir şekilde beyan eder fakat umumen, aynı hâdisenin vukuuna müttefiktirler. İşte mutlak hâdisenin vukuu; mütevatir-i bi'l-manadır, kat'îdir. İhtilaf-ı suret ise zarar vermez.

Hem bazen olur ki haber-i vâhid, bazı şerait dâhilinde tevatür gibi kat'iyeti ifade eder. Hem bazen olur ki haber-i vâhid haricî emarelerle kat'iyeti ifade eder.

İşte Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan bize naklolunan mu'cizatı ve delail-i nübüvveti, kısm-ı a'zamı tevatür iledir; ya sarîhî ya manevî ya sükûtî. Ve bir kısmı çendan haber-i vâhid iledir. Fakat öyle şerait dâhilinde, nekkad-ı muhaddisîn nazarında kabule şâyan olduktan sonra, tevatür gibi kat'iyeti ifade etmek lâzım gelir.

Evet, muhaddisînin muhakkikîninden "El-Hâfız" tabir ettikleri zatlar, lâekall yüz bin hadîsi hıfzına almış binler muhakkik muhaddisler hem elli sene sabah namazını işâ abdestiyle kılan müttaki muhaddisler ve başta Buharî ve Müslim olarak Kütüb-ü Sitte-i Hadîsiye sahipleri olan ilm-i hadîs dâhîleri, allâmeleri tashih ve kabul ettikleri haber-i vâhid, tevatür kat'iyetinden geri kalmaz.

Evet fenn-i hadîsin muhakkikleri, nekkadları o derece hadîs ile hususiyet peyda etmişler ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın tarz-ı ifadesine ve üslub-u âlîsine ve suret-i ifadesine ünsiyet edip meleke kesbetmişler ki yüz hadîs içinde bir mevzuu görse "Mevzudur." der. "Bu, hadîs olmaz ve Peygamber'in sözü değildir." der, reddeder. Sarraf gibi hadîsin cevherini tanır, başka sözü ona iltibas edemez. Yalnız İbn-i Cevzî gibi bazı muhakkikler, tenkitte ifrat edip bazı ehadîs-i sahihaya da mevzu demişler. Fakat "Her mevzu şeyin manası yanlıştır." demek değildir; belki "Bu söz hadîs değildir." demektir.

Sual: An'aneli senedin faydası nedir ki lüzumsuz yerde, malûm bir vakıada "an filan, an filan, an filan" derler?

Elcevap: Faydaları çoktur. Ezcümle, bir faydası şudur: An'ane ile gösteriliyor ki an'anede dâhil olan mevsuk ve hüccetli ve sadık ehl-i hadîsin bir nevi icmaını irae eder ve o senette dâhil olan ehl-i tahkikin bir nevi ittifakını gösterir. Güya o senette, o an'anede dâhil olan her bir imam, her bir allâme; o hadîsin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dair mührünü basıyor.

Sual: Neden hâdisat-ı i'caziye sair zarurî ahkâm-ı şer'iye gibi tevatür suretinde, pek çok tarîklerle, çok ehemmiyetli nakledilmemiş?

Elcevap: Çünkü ekser ahkâm-ı şer'iyeye, ekser nâs, ekser evkatta muhtaçtır. Farz-ı ayn gibi o ahkâmın her şahsa alâkası var. Amma mu'cizat ise herkesin her bir mu'cizeye ihtiyacı yok. Eğer ihtiyaç olsa da bir defa işitmek kâfi gelir. Âdeta farz-ı kifaye gibi bir kısım insanlar onları bilse yeter.

İşte bunun içindir ki bazı olur, bir mu'cizenin vücudu ve tahakkuku, bir hükmün vücudundan on derece daha kat'î olduğu halde, onun râvisi bir iki olur; hükmün râvisi on-

yirmi olur.

Dördüncü Esas: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın istikbalden haber verdiği bazı hâdiseler, cüz'î birer hâdise değil; belki tekerrür eden birer hâdise-i külliyeyi, cüz'î bir surette haber verir. Halbuki o hâdisenin müteaddid vecihleri var. Her defa bir vechini beyan eder. Sonra râvi-i hadîs o vecihleri birleştirir, hilaf-ı vaki gibi görünür.

Mesela, Hazret-i Mehdi'ye dair muhtelif rivayetler var. Tafsilat ve tasvirat, başka başkadır. Halbuki Yirmi Dördüncü Söz'ün bir dalında ispat edildiği gibi Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, vahye istinaden, her bir asırda kuvve-i maneviye-i ehl-i imanı muhafaza etmek için hem dehşetli hâdiselerde yeise düşmemek için hem âlem-i İslâmiyet'in bir silsile-i nuraniyesi olan Âl-i Beyt'ine ehl-i imanı manevî rabtetmek için Mehdi'yi haber vermiş. Âhir zamanda gelen Mehdi gibi her bir asır Âl-i Beyt'ten bir nevi mehdi, belki mehdiler bulmuş. Hattâ Âl-i Beyt'ten ma'dud olan Abbasiye hulefasından Büyük Mehdi'nin çok evsafına câmi' bir mehdi bulmuş.

İşte Büyük Mehdi'den evvel gelen emsalleri, numuneleri olan hulefa-yı mehdiyyîn ve aktab-ı mehdiyyîn evsafları, asıl Mehdi'nin evsafına karışmış ve ondan rivayetler ihtilafa düşmüş.

Beşinci Esas: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm لاَ يَعْلَمُ الْغَيْبَ اِلاَّ اللّٰهُ sırrınca kendi kendine gaybı bilmezdi; belki Cenab-ı Hak ona bildirirdi, o da bildirirdi. Cenab-ı Hak hem Hakîm'dir hem Rahîm'dir. Hikmet ve rahmeti ise umûr-u gaybiyeden çoğunun setrini iktiza ediyor, mübhem kalmasını istiyor. Çünkü şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur. Vukuundan evvel onları bilmek elîmdir. İşte bu sır içindir ki ölüm ve ecel, mübhem bırakılmış ve insanın başına gelecek musibetler dahi perde-i gaybda kalmış.

İşte hikmet-i Rabbaniye ve rahmet-i İlahiye böyle iktiza ettiği için Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ümmetine karşı ziyade hassas merhametini ziyade rencide etmemek ve âl ü ashabına karşı şedit şefkatini fazla incitmemek için vefat-ı Nebevî'den sonra, âl ü ashabının ve ümmetinin başlarına gelen müthiş hâdisatı, umumiyetle ve tafsilatıyla göstermemek (Hâşiye[3]) mukteza-yı hikmet ve rahmettir. Fakat yine bazı hikmetler için mühim hâdisatı –fakat dehşetli bir surette değil– ona talim etmiş. O da ihbar etmiş.

Hem güzel hâdiseleri kısmen mücmel, kısmen tafsil ile bildirmiş. O da haber vermiş. Onun haberlerini de en yüksek bir derece-i takvada ve adilde ve sıdkta çalışan ve وَمَنْ كَذَبَ عَلَىَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّاْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ hadîsindeki tehditten şiddetle korkan ve فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ âyetindeki şiddetli tehditten şiddetle kaçan muhaddisîn-i kâmilîn, bize sahih bir surette o haberleri nakletmişler.

Altıncı Esas: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ahval ve evsafı, siyer ve tarih suretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsaf ve ahval-i galibi, beşeriyetine bakar. Halbuki o Zat-ı Mübarek'in şahs-ı manevîsi ve mahiyet-i kudsiyesi o derece yüksek ve nuranidir ki siyer ve tarihte beyan olunan evsaf, o bâlâ kamete uygun gelmiyor, o yüksek kıymete muvafık düşmüyor.

Çünkü اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca her gün, hattâ şimdi de bütün ümmetinin ibadetleri kadar bir azîm ibadet sahife-i kemalâtına ilâve oluyor. Nihayetsiz rahmet-i İlahiyeye, nihayetsiz bir surette, nihayetsiz bir istidat ile mazhar olduğu gibi her gün hadsiz

ümmetinin hadsiz duasına mazhar oluyor. Ve şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı kâinat'ın tercümanı ve sevgilisi olan o Zat-ı Mübarek'in tamam-ı mahiyeti ve hakikat-i kemalâtı, siyer ve tarihe geçen beşerî ahval ve etvara sığışmaz.

Mesela Hazret-i Cebrail ve Mikâil, iki muhafız yaver hükmünde Gazve-i Bedir'de yanında bulunan bir Zat-ı Mübarek; çarşı içinde, bedevî bir Arapla at mübayaasında münazaa etmek, bir tek şahit olan Huzeyfe'yi şahit göstermekle görünen etvarı içinde sığışmaz.

İşte yanlış gitmemek için, her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibarıyla işitilen evsaf-ı âdiye içinde başını kaldırıp hakiki mahiyetine ve mertebe-i risalette durmuş nurani şahsiyet-i maneviyesine bakmak lâzımdır. Yoksa ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer. Şu sırrı izah için şu temsili dinle:

Mesela, bir hurma çekirdeği var. O hurma çekirdeği toprak altına konup açılarak koca meyvedar bir ağaç oldu. Hem gittikçe tevessü eder, büyür. Veya tavus kuşunun bir yumurtası vardı. O yumurtaya hararet verildi, bir tavus civcivi çıktı. Sonra tam mükemmel, her tarafı kudretten yazılı ve yaldızlı bir tavus kuşu oldu. Hem gittikçe daha büyür ve güzelleşir. Şimdi o çekirdek ve o yumurtaya ait sıfatlar, haller var. İçinde incecik maddeler var. Hem ondan hasıl olan ağaç ve kuşun da o çekirdek ve yumurtanın âdi küçük keyfiyet ve vaziyetlerine nisbeten, büyük ve âlî sıfatları ve keyfiyetleri var.

Şimdi o çekirdek ve o yumurtanın evsafını, ağaç ve kuşun evsafıyla rabtedip bahsetmekte lâzım gelir ki her vakit akl-ı beşer, başını çekirdekten ağaca kaldırıp baksın ve yumurtadan kuşa gözünü tevcih edip dikkat etsin. Tâ işittiği evsafı onun aklı kabul edebilsin. Yoksa "Bir dirhem çekirdekten bin batman hurma aldım." ve "Şu yumurta, cevv-i âsumanda kuşların sultanıdır." dese tekzip ve inkâra sapacak.

İşte bunun gibi Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın beşeriyeti; o çekirdeğe, o yumurtaya benzer. Ve vazife-i risaletle parlayan mahiyeti ise Şecere-i Tûba gibi ve cennetin tayr-ı hümayunu gibidir. Hem daima tekemmüldedir.

Onun için çarşı içinde bir bedevî ile nizâ eden o zatı düşündüğü vakit, Refref'e binip Cebrail'i arkada bırakıp Kab-ı Kavseyn'e koşup giden Zat-ı Nuranisine, hayal gözünü kaldırıp bakmak lâzım gelir. Yoksa ya hürmetsizlik edecek veya nefs-i emmaresi inanmayacak.

Beşinci Nükteli İşaret

Umûr-u gaybiyeye dair hadîslerin birkaç misalini zikrederiz:

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, nakl-i sahih ile ve mütevatir bir derecede bize vâsıl olmuş ki minber üstünde, cemaat-i sahabe içinde ferman etmiş ki: اِبْنِی حَسَنٌ هـذَا سَـيِّدٌ سَـيُصْلِحُ اللّٰهُ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ

İşte kırk sene sonra İslâm'ın en büyük iki ordusu karşı karşıya geldiği vakit Hazret-i Hasan radıyallahu anh, Hazret-i Muaviye (ra) ile musalaha edip cedd-i emcedinin mu'cize-i gaybiyesini tasdik etmiştir.

İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazret-i Ali'ye demiş: سَـتُقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ

Hem Vak'a-i Cemel hem Vak'a-i Sıffîn hem Vak'a-i Havariç hâdiselerini haber vermiş.

Hem Hazret-i Ali (ra) Hazret-i Zübeyr ile seviştiği bir zaman dedi: “Bu sana karşı muharebe edecek fakat haksızdır.”

Hem Ezvac-ı Tahirat’ına demiş: “İçinizde birisi, mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çoklar katledilecek.” وَتَنْبَحُ عَلَيْهَا كِلاَبُ الْحَوْئَبِ

İşte şu sahih, kat’î hadîsler; otuz sene sonra Hazret-i Ali’nin Hazret-i Âişe ve Zübeyr ve Talha’ya karşı Vak’a-i Cemel’de ve Muaviye’ye karşı Sıffîn’de ve Havaric’e karşı Harevra’da ve Nehrüvan’da muharebesi, o ihbar-ı gaybiyenin bir tasdik-i fiilîsidir.

Hem Hazret-i Ali’ye: “Senin sakalını senin başının kanıyla ıslattıracak bir adamı” ihbar etmiş. Hazret-i Ali o adamı tanırmış, o da Abdurrahman İbn-i Mülcemü’l-Haricî’dir.

Hem Haricîlerin içinde Züssedye denilen bir adamı, garib bir nişanla alâmet olarak haber vermiştir ki Havariçlerin maktûlleri içinde o adam bulunmuş; Hazret-i Ali, onu hakkaniyetine hüccet göstermiş. Hem mu’cize-i Nebeviyeyi ilan etmiş.

Hem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Ümm-ü Seleme’nin daha diğerlerin rivayet-i sahihi ile haber vermiş ki: “Hazret-i Hüseyin, Taff yani Kerbelâ’da katledilecektir.” Elli sene sonra, aynı vak’a-i ciğersûz vukua gelip o ihbar-ı gaybîyi tasdik etmiş.

Hem mükerreren ihbar etmiş ki: “Benim Âl-i Beyt’im, benden sonra يَلْقَوْنَ قَتْلاً وَ تَشْرِيدًا yani katle ve belaya ve nefye maruz kalacaklar.” Ve bir derece izah etmiş, aynen öyle çıkmıştır.

Şu makamda bir mühim sual vardır ki denilir ki: “Hazret-i Ali, o derece hilafete liyakati olduğu ve Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma karabeti ve hârikulâde cesaret ve ilmi ile beraber, neden hilafette takaddüm ettirilmedi ve neden onun hilafeti zamanında İslâm çok keşmekeşe mazhar oldu?”

Elcevap: Âl-i Beyt’ten bir kutb-u a’zam demiş ki: “Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Hazret-i Ali’nin (ra) hilafetini arzu etmiş fakat gaibden ona bildirilmiş ki murad-ı İlahî başkadır. O da arzusunu bırakıp murad-ı İlahîye tabi olmuş.” Murad-ı İlahînin hikmetlerinden birisi şu olmak gerektir ki:

Vefat-ı Nebevîden sonra, en ziyade ittifak ve ittihada gelmeye muhtaç olan sahabeler; eğer Hazret-i Ali başa geçseydi Hazret-i Ali’nin hilafeti zamanında zuhura gelen hâdisatın şehadetiyle ve Hazret-i Ali’nin mümaşatsız, pervasız, zâhidane, kahramanane, müstağniyane tavrı ve şöhretgir-i âlem şecaati itibarıyla, çok zatlarda ve kabilelerde rekabet damarını harekete getirip tefrikaya sebep olmak kaviyyen muhtemeldi.

Hem Hazret-i Ali’nin hilafetinin teehhür etmesinin bir sırrı da şudur ki: Gayet muhtelif akvamın birbirine karışmasıyla, Peygamber aleyhissalâtü vesselâmın haber verdiği gibi sonra inkişaf eden yetmiş üç fırka efkârının esaslarını taşıyan o akvam içinde, fitne-engiz hâdisatın zuhuru zamanında, Hazret-i Ali gibi hârikulâde bir cesaret ve feraset sahibi, Hâşimî ve Âl-i Beyt gibi kuvvetli, hürmetli bir kuvvet lâzım idi ki dayanabilsin. Evet, dayandı... Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın haber verdiği gibi: “Ben Kur’an’ın tenzili için harp ettim, sen de tevili için harp edeceksin!”

Hem eğer Hazret-i Ali olmasaydı dünya saltanatı, mülûk-ü Emeviyeyi bütün bütün yoldan çıkarmak muhtemeldi. Halbuki karşılarında Hazret-i Ali ve Âl-i Beyt’i gördükleri için onlara karşı muvazeneye gelmek ve ehl-i İslâm nazarında mevkilerini muhafaza etmek için ister istemez Emeviye Devleti reislerinin umumu, kendileri olmasa da

herhalde teşvik ve tasvipleriyle etbaları ve taraftarları, bütün kuvvetleriyle hakaik-i İslâmiyeyi ve hakaik-i imaniyeyi ve ahkâm-ı Kur'aniyeyi muhafazaya ve neşre çalıştılar. Yüz binlerle müçtehidîn-i muhakkikîn ve muhaddisîn-i kâmilîn ve evliyalar ve asfiyalar yetiştirdiler. Eğer karşılarında Âl-i Beyt'in gayet kuvvetli velayet ve diyanet ve kemalâtı olmasaydı, Abbasîlerin ve Emevîlerin âhirlerindeki gibi bütün bütün çığırdan çıkmak kaviyyen muhtemeldi.

Eğer denilse: Neden hilafet-i İslâmiye Âl-i Beyt-i Nebevî'de takarrur etmedi? Halbuki en ziyade lâyık ve müstahak onlardı?"

Elcevap: Saltanat-ı dünyeviye aldatıcıdır. Âl-i Beyt ise hakaik-i İslâmiyeyi ve ahkâm-ı Kur'aniyeyi muhafazaya memur idiler. Hilafet ve saltanata geçen, ya nebi gibi masum olmalı veyahut Hulefa-yı Raşidîn ve Ömer İbn-i Abdülaziz-i Emevî ve Mehdi-i Abbasî gibi hârikulâde bir zühd-ü kalbi olmalı ki aldanmasın. Halbuki Mısır'da Âl-i Beyt namına teşekkül eden Devlet-i Fatımiye Hilafeti ve Afrika'da Muvahhidîn Hükûmeti ve İran'da Safevîler Devleti gösteriyor ki saltanat-ı dünyeviye Âl-i Beyt'e yaramaz, vazife-i asliyesi olan hıfz-ı dini ve hizmet-i İslâmiyet'i onlara unutturur. Halbuki saltanatı terk ettikleri zaman, parlak ve yüksek bir surette İslâmiyet'e ve Kur'an'a hizmet etmişler.

İşte bak! Hazret-i Hasan'ın neslinden gelen aktablar, hususan Aktab-ı Erbaa ve bilhassa Gavs-ı A'zam olan Şeyh Abdülkadir-i Geylanî ve Hazret-i Hüseyin'in neslinden gelen imamlar, hususan Zeynelâbidîn ve Cafer-i Sadık ki her biri birer manevî mehdi hükmüne geçmiş, manevî zulmü ve zulümatı dağıtıp envar-ı Kur'aniyeyi ve hakaik-i imaniyeyi neşretmişler. Cedd-i emcedlerinin birer vârisi olduklarını göstermişler.

Eğer denilse: Mübarek İslâmiyet ve nurani asr-ı saadetin başına gelen o dehşetli kanlı fitnenin hikmeti ve vech-i rahmeti nedir? Çünkü onlar, kahra lâyık değil idiler?

Elcevap: Nasıl ki baharda dehşetli yağmurlu bir fırtına, her taife-i nebatatın, tohumların, ağaçların istidatlarını tahrik eder, inkişaf ettirir; her biri kendine mahsus çiçek açar; fıtrî birer vazife başına geçer.

Öyle de sahabe ve tabiînin başına gelen fitne dahi çekirdekler hükmündeki muhtelif ayrı ayrı istidatları tahrik edip kamçıladı; "İslâmiyet tehlikededir, yangın var!" diye her taifeyi korkuttu, İslâmiyet'in hıfzına koşturdu. Her biri, kendi istidadına göre câmia-i İslâmiyet'in kesretli ve muhtelif vazifelerinden bir vazifeyi omuzuna aldı, kemal-i ciddiyetle çalıştı. Bir kısmı hadîslerin muhafazasına, bir kısmı şeriatın muhafazasına, bir kısmı hakaik-i imaniyenin muhafazasına, bir kısmı Kur'an'ın muhafazasına çalıştı ve hâkeza... Her bir taife bir hizmete girdi. Vezaif-i İslâmiyet'te hummalı bir surette sa'y ettiler. Muhtelif renklerde çok çiçekler açıldı. Pek geniş olan âlem-i İslâmiyet'in aktarına, o fırtına ile tohumlar atıldı; yarı yeri gülistana çevirdi. Fakat maatteessüf o güller ve gülistan içinde ehl-i bid'a fırkalarının dikenleri dahi çıktı.

Güya dest-i kudret, celal ile o asrı çalkaladı, şiddetle tahrik edip çevirdi, ehl-i himmeti gayrete getirip elektriklendirdi. O hareketten gelen bir kuvve-i ani'l-merkeziye ile pek çok münevver müçtehidleri ve nurani muhaddisleri, kudsî hâfızları, asfiyaları, aktabları âlem-i İslâm'ın aktarına uçurdu, hicret ettirdi. Şarktan garba kadar ehl-i İslâm'ı heyecana getirip Kur'an'ın hazinelerinden istifade için gözlerini açtırdı. Şimdi sadede geliyoruz.

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın umûr-u gaybiyeden haber verdiği gibi doğru vukua gelen işler binlerdir, pek çoktur. Biz yalnız cüz'î birkaç misaline işaret edeceğiz:

İşte başta Buharî ve Müslim, sıhhatle meşhur Kütüb-ü Sitte-i Hadîsiye sahipleri, beyan edeceğimiz haberlerin çoğunda müttefik ve o haberlerin çoğu manen mütevatir ve bir kısmı dahi ehl-i tahkik onların sıhhatine ittifak etmesiyle, mütevatir gibi kat'î denilebilir.

İşte –nakl-i sahih-i kat'î ile– ashabına haber vermiş ki: "Siz umum düşmanlarınıza galebe edeceksiniz. Hem Feth-i Mekke hem Feth-i Hayber hem Feth-i Şam hem Feth-i Irak hem Feth-i İran hem Feth-i Beytü'l-Makdis'e muvaffak olacaksınız. Hem o zamanın en büyük devletleri olan İran ve Rum padişahlarının hazinelerini beyninizde taksim edeceksiniz." Haber vermiş hem "Tahminim böyle." veya "Zannederim." dememiş. Belki görür gibi kat'î ihbar etmiş, haber verdiği gibi çıkmış. Halbuki haber verdiği vakit, hicrete mecbur olmuş. Sahabeleri az, Medine etrafı ve bütün dünya düşmandı.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– çok defa ferman etmiş: عَلَيْكُمْ بِسِيرَةِ الَّذَيْنِ مِنْ بَعْدِى اَبِى بَكْرٍ وَ عُمَرَ deyip Ebubekir ve Ömer kendinden sonraya kalacaklar hem halife olacaklar hem mükemmel bir surette ve rıza-i İlahî ve marzî-i Nebevî dairesinde hareket edecekler. Hem Ebubekir az kalacak, Ömer çok kalacak ve pek çok fütuhat yapacak.

sh:102

Hem ferman etmiş ki: زُوِيَتْ لِىَ اْلاَرْضُ فَاُرِيتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَسَيَبْلُغُ مُلْكُ اُمَّتِى مَا زُوِىَ لِى مِنْهَا deyip "Şarktan garba kadar benim ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet, o kadar mülk zapt etmemiş." Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– Gazâ-i Bedir'den evvel ferman etmiş:

هـذَا مَصْرَعُ اَبِى جَهْلٍ، هـذَا مَصْرَعُ عُتْبَةَ، هـذَا مَصْرَعُ اُمَيَّةَ، هذَا مَصْرَعُ فُلاَنٍ وَ فُلاَنٍ deyip müşrik Kureyş reislerinin her biri nerede katledileceğini göstermiş ve demiş: "Ben kendi elimle Übeyy İbn-i Halef'i öldüreceğim." Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– bir ay uzak mesafede Şam etrafında, Mûte nam mevkideki gazve-i meşhurede muharebe eden sahabelerini görür gibi ferman etmiş:

اَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَاُصِيبَ، ثُمَّ اَخَذَهَا اِبْنُ رَوَاحَةَ فَاُصِيبَ، ثُمَّ اَخَذَهَا جَعْفَرُ فَاُصِيبَ، ثُمَّ اَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللّهِ

deyip birer birer hâdisatı ashabına haber vermiş. İki üç hafta sonra Ya'lâ İbn-i Münebbih meydan-ı harpten geldi, daha söylemeden Muhbir-i Sadık (asm) harbin tafsilatını beyan etti. Ya'lâ kasem etti: "Dediğin gibi aynen öyle oldu."

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş:

اِنَّ الْخِلاَفَةَ بَعْدِى ثَلاَثُونَ سَنَةً ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا وَاِنَّ هذَا اْلاَمْرَ بَدَاَ نُبُوَّةً وَرَحْمَةً ثُمَّ يَكُونُ رَحْمَةً وَخِلاَفَةً ثُمَّ يَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا ثُمَّ يَكُونُ عُتُوًّا وَ جَبَرُوتًا

deyip Hazret-i Hasan'ın altı ay hilafetiyle; Cihar-ı Yâr-ı Güzin'in (Hulefa-yı Raşidîn'in) zaman-ı hilafetlerini ve onlardan sonra saltanat şekline girmesini, sonra o saltanattan ceberut ve fesad-ı ümmet olacağını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş:

يُقْتَلُ عُثْمَانُ وَهُوَ يَقْرَاُ الْمُصْحَفَ وَاِنَّ اللّهَ عَسَى اَنْ يُلْبِسَهُ قَمِيصًا وَاِنَّهُمْ يُرِيدُونَ خَلْعَهُ

deyip Hazret-i Osman halife olacağını ve hal'i istenileceğini ve mazlum olarak Kur'an okurken katledileceğini haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– hacamat edip mübarek kanını Abdullah İbn-i Zübeyr teberrüken şerbet gibi içtiği zaman ferman etmiş: وَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْكَ وَ وَيْلٌ لَكَ مِنَ النَّاسِ deyip hârika bir şecaatle ümmetin başına geçeceğini ve müthiş hücumlara maruz kalacaklarını

ve insanlar onun yüzünden dehşetli hâdiselere giriftar olacaklarını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış. Abdullah İbn-i Zübeyr, Emevîler zamanında hilafeti Mekke'de ilan ederek kahramanane çok müsademe etmiş; nihayet Haccac-ı Zalim, büyük bir ordu ile üzerine hücum ederek şiddetli müsademeden sonra o kahraman-ı âlişan şehit edilmiş.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– Emeviye Devleti'nin zuhurunu ve onların padişahlarının çoğu zalim olacağını ve içlerinde Yezid ve Velid bulunacağını ve Hazret-i Muaviye ümmetin başına geçeceğini وَاِذَا مَلَكْتَ فَاَسْجِحْ fermanıyla, rıfk ve adaleti tavsiye etmiş. Ve Emeviye'den sonra يَخْرُجُ وَلَدُ الْعَبَّاسِ بِالرَّايَاتِ السُّودِ وَ يَمْلِكُونَ اَضْعَافَ مَا مَلَكُوا deyip Devlet-i Abbasiye'nin zuhurunu ve uzun müddet devam edeceğini haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş:

وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِن شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ deyip Cengiz ve Hülâgu'nun dehşetli fitnelerini ve Arap Devlet-i Abbasiye'sini mahvedeceklerini haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– Sa'd İbn-i Ebî Vakkas gayet ağır hasta iken ona ferman etmiş: لَعَلَّكَ تُخَلَّفُ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ اَقْوَامٌ وَيَسْتَضِرَّ بِكَ آخَرُونَ deyip ileride büyük bir kumandan olacağını, çok fütuhat yapacağını, çok milletler ve kavimler ondan menfaat görüp yani İslâm olup ve çoklar zarar görecek, yani devletleri onun eliyle harap olacağını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış. Hazret-i Sa'd ordu-yu İslâm başına geçti, Devlet-i İraniye'yi zîr ü zeber etti, çok kavimlerin daire-i İslâm'a ve hidayete girmelerine sebep oldu.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– imana gelen Habeş meliki olan Necaşî, hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün ashabına haber vermiş, hattâ cenaze namazını kılmış. Bir hafta sonra cevap geldi ki aynı günde vefat etmiş.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– Cihar-ı Yâr-ı Güzin ile beraber Uhud veya Hira Dağı'nın başında iken dağ titredi, zelzelelendi. Dağa ferman etti ki: اُثْبُتْ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِىٌّ وَ صِدِّيقٌ وَ شَهِيدٌ deyip Hazret-i Ömer ve Osman ve Ali'nin şehit olacaklarını haber vermiş. Haber verdiği gibi çıkmış.

Şimdi ey bedbaht, kalpsiz, bîçare adam! Muhammed-i Arabî akıllı bir adam idi diye o Şems-i Hakikat'e karşı gözünü yuman bîçare insan! On beş enva-ı külliye-i mu'cizatından bir tek nev'i olan umûr-u gaybiyeden on beş ve belki yüz kısmından bir kısmını işittin. Manevî tevatür derecesinde kat'î bir kısmını duydun. Şu ihbar-ı gayb kısmının yüzden birisini akıl gözüyle gören bir zata "dâhî-i a'zam" denilir ki ferasetiyle istikbali keşfediyor. Binaenaleyh senin gibi haydi deha desek yüz dâhî-i a'zam derecesinde bir deha-yı kudsiyeyi taşıyan bir adam yanlış görür mü? Yanlış haber vermeye tenezzül eder mi? Böyle yüz derece bir deha-yı a'zam sahibinin saadet-i dâreyne dair sözlerini dinlememek, elbette yüz derece divaneliğin alâmetidir.

sh:105

Altıncı Nükteli İşaret

Nakl-i sahih-i kat'î ile, Hazret-i Fatıma'ya (r.anha) ferman etmiş ki: اَنْتِ اَوَّلُ اَهْلِ بَيْتِى لُحُوقًا بِى deyip "Âl-i Beyt'imden herkesten evvel vefat edip bana iltihak edeceksin." diye

söylemiş. Altı ay sonra, haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

Hem Ebâ Zer'e ferman etmiş: سَتُخْرَجُ مِـنْ هُنَـا وَتَعِيشُ وَحْـدَكَ وَتَمُـوتُ وَحْـدَكَ deyip Medine'den nefyedilip yalnız hayat geçirip yalnız bir sahrada vefat edeceğini haber vermiş. Yirmi sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

Hem Enes İbn-i Mâlik'in halası olan Ümm-ü Haram'ın hanesinde uykudan kalkmış, tebessüm edip ferman etmiş: رَاَيْتُ اُمَّتِى يَغْزُونَ فِى الْبَحْرِ كَالْمُلُوكِ عَلَى الْاَسِـرَّةِ Ümm-ü Haram niyaz etmiş: "Dua ediniz, ben de onlarla beraber olayım." Ferman etmiş: "Beraber olacaksın." Kırk sene sonra, zevci olan Ubade İbn-i Sâmit refakatiyle Kıbrıs'ın fethine gitmiş; Kıbrıs'ta vefat edip mezarı ziyaretgâh olmuş. Haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş ki: يَخْرُجُ مِنْ ثَقِيفَ كَـذَّابٌ وَ مُـبِيرٌ yani "Sakif kabilesinden biri, dava-yı nübüvvet edecek ve biri, hunhar zalim zuhur edecek." deyip nübüvvet dava eden meşhur Muhtar'ı ve yüz bin adam öldüren Haccac-ı Zalim'i haber vermiş.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– سَتُفْتَحُ الْقُسْـطَنْطِينِيَّةُ فَنِعْمَ الْاَمِيرُ اَمِيرُهَا وَنِعْمَ الْجَيْشُ جَيْشُـهَا deyip İstanbul'un İslâm eliyle fetholacağını ve Hazret-i Sultan Mehmed Fatih'in yüksek bir mertebe sahibi olduğunu haber vermiş. Haber verdiği gibi zuhur etmiş.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş ki: اِنَّ الـدِّينَ لَوْ كَانَ مَنُوطًا بِالثُّرَيَّا لَنَا لَهُ رِجَالٌ مِنْ اَبْنَاءِ فَارِسَ deyip başta Ebu Hanife olarak İran'ın emsalsiz bir surette yetiştirdiği ulema ve evliyaya işaret ediyor, haber veriyor.

Hem ferman etmiş ki: عَالِمُ قُرَيْشٍ يَمْلَءُ طِبَاقَ الْاَرْضِ عِلْمًا deyip İmam-ı Şafiî'ye işaret edip haber veriyor.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş ki:

سَتَفْتَرِقُ اُمَّتِى ثَلاَثًا وَسَبْعِينَ فِرْقَةً اَلنَّاجِيَةُ وَاحِدَةٌ مِنْهَا. قِيلَ مَنْهُمْ؟ قَالَ مَا اَنَا عَلَيْهِ وَ اَصْحَابِى

deyip ümmeti yetmiş üç fırkaya inkısam edeceğini ve içinde fırka-i naciye-i kâmile, Ehl-i Sünnet ve Cemaat olduğunu haber veriyor.

Hem ferman etmiş ki: اَلْقَـدَرِيَّةُ مَجُوسُ هـذِهِ الْاُمَّةِ deyip çok şubelere inkısam eden ve kaderi inkâr eden Kaderiye taifesini haber vermiş. Hem çok şubelere inkısam eden Râfızîleri haber vermiş.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– İmam-ı Ali'ye (ra) demiş: Sende Hazret-i İsa (as) gibi iki kısım insan helâkete gider. Birisi ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adâvetle. Hazret-i İsa'ya Nasrani muhabbetinden hadd-i meşrudan tecavüz ile hâşâ "İbnullah" dediler. Yahudi, adâvetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemalini inkâr ettiler. Senin hakkında da bir kısım, hadd-i meşrudan tecavüz edecek, muhabbetinden helâkete gidecektir. لَهُمْ نَبْزٌ يُقَـالُ لَهُمُ الرَّافِضِيَّةُ demiş. Bir kısmı, senin adâvetinden çok ileri gidecekler, onlar da Havariç'tir ve Emevîlerin müfrit bir kısım taraftarlarıdır ki onlara Nâsibe denilir.

Eğer denilse: Âl-i Beyt'e muhabbeti, Kur'an emrediyor. Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâm çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şîalar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü ehl-i muhabbet, bir derece ehl-i sekirdir. Ne için Şîalar hususan Râfızîler, o muhabbetten istifade etmiyorlar belki işaret-i Nebeviye ile o fart-ı muhabbetten mahkûmdurlar?

Elcevap: Muhabbet iki kısımdır.

Biri: Mana-yı harfiyle, yani Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hesabına, Cenab-ı

Hak namına, Hazret-i Ali ile Hasan ve Hüseyin ve Âl-i Beyt'i sevmektir. Şu muhabbet Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın muhabbetini ziyadeleştirir. Cenab-ı Hakk'ın muhabbetine vesile olur. Şu muhabbet meşrudur, ifratı zarar vermez, tecavüz etmez, başkalarının zemmini ve adâvetini iktiza etmez.

İkincisi: Mana-yı ismiyle muhabbettir. Yani bizzat onları sever. Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı düşünmeden Hazret-i Ali'nin kahramanlıklarını ve kemalini ve Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in yüksek faziletlerini düşünüp sever. Hattâ Allah'ı bilmese de Peygamber'i tanımasa da yine onları sever. Bu sevmek, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın muhabbetine ve Cenab-ı Hakk'ın muhabbetine sebebiyet vermez hem ifrat olsa başkaların zemmini ve adâvetini iktiza eder.

İşte işaret-i Nebeviye ile Hazret-i Ali hakkında ziyade muhabbetlerinden, Hazret-i Ebubekiri's-Sıddık ile Hazret-i Ömer'den teberri ettiklerinden hasarete düşmüşler. Ve o menfî muhabbet, sebeb-i hasarettir.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş ki:

اِذَا مَشَوُا الْمُطَيْطَاءَ وَخَدَمَتْهُمْ بَنَاتُ فَارِسَ وَالرُّومِ، رَدَّ اللّٰهُ بَاْسَهُمْ بَيْنَهُمْ وَ سَلَّطَ شِرَارَهُمْ عَلَى خِيَارِهِمْ

deyip "Ne vakit size Fars ve Rum kızları hizmet etti; o vakit belanız, fitneniz içinize girecek, harbiniz dâhilî olacak; şerirleriniz başa geçip hayırlılar ve iyilerinize musallat olacaklar." haber vermiş. Otuz sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– ferman etmiş ki: وَتُفْتَحُ خَيْبَرُ عَلَى يَدَىْ عَلِيٍّ deyip "Hayber Kalesi'nin fethi, Ali'nin eliyle olacak." Me'mulün pek fevkinde ikinci gün bir mu'cize-i Nebeviye olarak Hayber Kalesi'nin kapısını Hazret-i Ali çekip kalkan gibi istimal ederek, fethe muvaffak olduktan sonra kapıyı yere atmış; sekiz kuvvetli adam, o kapıyı yerden kaldıramamış; bir rivayette kırk adam kaldıramamış.

Hem ferman etmiş ki: لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ دَعْوَاهُمَا وَاحِدَةٌ diye Sıffîn'de Hazret-i Ali ile Muaviye'nin harbini haber vermiş.

sh:108

Hem ferman etmiş ki: اِنَّ عَمَّارًا تَقْتُلُهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ diye "Bâğî bir taife, Ammar'ı katledecek." Sonra, Sıffîn Harbi'nde katledildi. Hazret-i Ali, onu Muaviye'nin taraftarları bâğî olduklarına hüccet gösterdi. Fakat Muaviye tevil etti. Amr İbnü'l-Âs dedi: "Bâğî yalnız onun kātilleridir, umumumuz değiliz."

Hem ferman etmiş ki: اِنَّ الْفِتَنَ لاَ تَظْهَرُ مَا دَامَ عُمَرُ حَيًّا diye "Hazret-i Ömer sağ kaldıkça içinizde fitneler zuhur etmez." haber vermiş, öyle de olmuş.

Hem Sehl İbn-i Amr daha imana gelmeden esir olmuş. Hazret-i Ömer, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma demiş ki: "İzin ver, ben bunun dişlerini çekeceğim. Çünkü o fesahatiyle küffar-ı Kureyş'i harbimize teşvik ediyordu." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş ki: وَعَسَى اَنْ يَقُومَ مَقَامًا يَسُرُّكَ يَا عُمَرُ diye Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın vefatı hengâmında olan dehşet-engiz ve sabırsûz hâdisede, Hazret-i Ebubekiri's-Sıddık nasıl ki Medine-i Münevvere'de kemal-i metanetle herkese teselli verip mühim bir hutbe ile sahabeleri teskin etmiş. Aynen onun gibi şu Sehl o hengâmda, Mekke-i Mükerreme'de aynı Ebubekiri's-Sıddık gibi sahabeye teskin ve teselli verip malûm fesahatiyle Ebubekiri's-Sıddık'ın aynı hutbesinin mealinde bir nutuk söylemiş. Hattâ iki hutbenin kelimeleri birbirine benzer.

Hem Süraka'ya ferman etmiş ki: كَيْفَ بِكَ اِذَا اُلْبِسْتَ سُوَارَىْ كِسْرَى diye "Kisra'nın iki bileziğini giyeceksin." Hazret-i Ömer zamanında Kisra mahvedildi, ziynetleri ve şahane bilezikleri geldi; Hazret-i Ömer Süraka'ya giydirdi. Dedi: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى سَلَبَهُمَا كِسْرَى وَاَلْبَسَهُمَا سُرَاقَةَ İhbar-ı Nebevîyi tasdik ettirdi.

Hem ferman etmiş ki: اِذَا ذَهَبَ كِسْرَى فَلاَ كِسْرَى بَعْدَهُ diye "Kisra-yı Fars gittikten sonra daha kisra çıkmayacak." Haber vermiş hem öyle olmuş.

Hem Kisra elçisine demiş: "Şimdi Kisra'nın oğlu Şirveyh Perviz, Kisra'yı öldürdü." O elçi tahkik etmiş, aynı vakitte öyle olmuş; o da İslâm olmuş. Bazı ehadîste, o elçinin adı Firuz'dur.

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– Hâtıb İbn-i Beltea'nın gizli Kureyş'e gönderdiği mektubu haber vermiş. Hazret-i Ali ile Mikdad'ı göndermiş. "Filan mevkide bir şahısta şöyle bir mektup var. Alınız, getiriniz!" Gittiler, aynı yerden aynı mektubu getirdiler. Hâtıb'ı celbetti. "Neden yaptın?" demiş; o da özür beyan etmiş, özrünü kabul etmiş.

Hem –nakl-i sahih ile– Utbe İbn-i Ebî Leheb hakkında ferman etmiş ki: يَاْكُلُهُ كَلْبُ اللّٰهِ diye Utbe'nin âkıbet-i feciasını haber vermiş. Sonra Yemen tarafına giderken bir arslan gelip onu yemiş. Peygamber aleyhissalâtü vesselâmın hem bedduasını hem haberini tasdik etmiş.

Hem –nakl-i sahih ile– Feth-i Mekke vaktinde, Hazret-i Bilâl-i Habeşî, Kâbe damına çıkıp ezan okumuş. Rüesa-yı Kureyş'ten Ebî Süfyan, Attab İbn-i Esid ve Hâris İbn-i Hişam oturup konuştular. Attab dedi: "Pederim Esid bahtiyar idi ki bugünü görmedi." Hâris dedi ki: "Muhammed, bu siyah kargadan başka adam bulmadı mı ki müezzin yapsın?" Hazret-i Bilâl-i Habeşî'yi tezyif etti. Ebî Süfyan dedi: "Ben korkarım, bir şey demeyeceğim; kimse olmasa da şu Batha'nın taşları, ona haber verecek, o bilecek." Hakikaten bir parça sonra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onlara rast geldi, harfiyen konuştuklarını söyledi. O vakit Attab ile Hâris şehadet getirdiler, Müslüman oldular.

İşte ey bîçare mülhid! Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı tanımayan kalpsiz adam! Bak, Kureyş'in iki muannid büyükleri, bir tek ihbar-ı gaybî ile imana geldiler. Ne kadar kalbin bozulmuş ki manevî tevatürle, bu ihbar-ı gaybî gibi binler mu'cizatı işitiyorsun, yine kanaat-i tammen gelmiyor! Her ne ise sadede dönüyoruz.

Hem –nakl-i sahih ile– Gazve-i Bedir'de, Hazret-i Abbas sahabelerin eline esir düştüğü vakitte, fidye-i necat istenilmiş. O da demiş: "Param yok." Hazret-i Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş ki: "Zevcen Ümm-ü Fadl yanında bu kadar parayı filan yere bırakmışsın." Hazret-i Abbas tasdik edip "İkimizden başka kimsenin bilmediği bir sır idi." O vakit kemal-i imanı kazanıp İslâm olmuş.

sh:110

Hem –nakl-i sahih-i kat'î ile– muzır bir sahir olan Lebid-i Yahudi; Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı rencide etmek için acib ve müessir bir sihir yapmış. Bir tarağa saçları sarmış, üstünde sihir yapmış, bir kuyuya atmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Hazret-i Ali'ye ve sahabelere ferman etmiş: "Gidiniz, filan kuyuda bu çeşit sihir âletlerini bulup getiriniz." Gitmişler, aynen öyle bulup getirmişler. Her bir ipi açıldıkça Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dahi rahatsızlığından hiffet buluyordu.

Hem –nakl-i sahih ile– Ebu Hüreyre ve Huzeyfe gibi mühim zatlar bulunduğu bir heyette, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş ki: ضِرْسُ اَحَدِكُمْ فِى النَّارِ اَعْظَمُ

مِنْ أَحَدٍ diye birinin irtidadıyla müthiş âkıbetini haber vermiş. Ebu Hüreyre dedi: “O heyetten, ben bir adamla ikimiz kaldık; ben korktum. Sonra öteki adam, Yemame Harbi’nde Müseylime tarafında bulunup mürted olarak katledildi.” İhbar-ı Nebevînin hakikati çıktı.

Hem –nakl-i sahih ile– Umeyr ve Safvan Müslüman olmadan evvel, mühim bir mala mukabil, Peygamber’in (asm) katline karar verip Umeyr ise Peygamber’in (asm) katlini niyet ederek Medine’ye gelmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Umeyr’i gördü, yanına çağırdı. Dedi: “Safvan ile maceranız budur.” Elini Umeyr’in göğsüne koydu; Umeyr “Evet” dedi, Müslüman oldu.

Daha bunlar gibi pek çok sahih ihbarat-ı gaybiye vuku bulmuş. Meşhur Kütüb-ü Sitte-i Sahiha-i Hadîsiyede zikredilmiştir ve senetleriyle beyan edilmiştir. Bu risalede beyan edilen vakıatın ekseri, tevatür-ü manevî hükmünde kat’îdir, yakînîdirler. Başta Buharî ve Müslim ki Kur’an’dan sonra en sahih kitap olduklarını, ehl-i tahkik kabul etmiş. Ve sair Sahih-i Tirmizî, Nesaî ve Ebu Davud ve Müsned-i Hâkim ve Müsned-i Ahmed İbn-i Hanbel ve Delail-i Beyhakî gibi kitaplarda an’anesiyle beyan edilmiştir.

Şimdi ey mülhid-i bîhuş! “Muhammed-i Arabî (asm) akıllı bir adam idi.” deyip geçme. Çünkü şu umûr-u gaybiyeye dair ihbarat-ı sadıka-i Ahmediye (asm) iki şıktan hâlî değil.

Ya diyeceksin ki: O Zat-ı Kudsî’de öyle keskin bir nazar ve geniş bir deha var ki mazi ve müstakbeli ve umum dünyayı görür, bilir ve etraf-ı âlemi ve şark ve garbı temaşa eder bir gözü ve geçmiş ve gelecek bütün zamanları keşfeder bir dehası vardır. Bu hal ise beşerde olamaz; eğer olsa Hâlık-ı âlem tarafından verilmiş bir hârika, bir mevhibe olur. Bu ise tek başıyla bir mu’cize-i a’zamdır.

Veyahut inanacaksın ki: O Zat-ı Mübarek, öyle bir Zat’ın memuru ve şakirdidir ki her şey onun nazarında ve tasarrufundadır ve bütün enva-ı kâinat ve bütün zamanlar, onun taht-ı emrindedir. Defter-i Kebirinde her şey yazılıdır, istediği zaman talebesine bildirir ve gösterir.

Demek Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâm, Üstad-ı Ezelî’sinden ders alır, öyle ders verir.

Hem –nakl-i sahih ile– Hazret-i Hâlid’i, harp için Düvmetü’l-Cendel reisi olan Ükeydir’e gönderdiği vakit ferman etmiş ki: اِنَّكَ تَجِدُهُ يَصِيدُ الْبَقَرَ diye bakar-ı vahşi avında bulacağını, kavgasız esir edileceğini ihbar etmiş. Hazret-i Hâlid gitmiş, aynen öyle bulmuş, esir etmiş, getirmiş.

Hem –nakl-i sahih ile– Kureyş, Benî-Hâşimî aleyhinde yazdıkları ve Kâbe’nin sakfına astıkları sahife hakkında ferman etmiş ki: “Kurtlar yazılarınızı yemiş, yalnız sahifedeki esma-i İlahiyeye ilişmemişler.” Haber vermiş. Sonra sahifeye bakmışlar, aynen öyle olmuş.

Hem –nakl-i sahih ile– “Beytü’l-Makdis’in fethinde büyük bir taun çıkacak.” ferman etmişti. Hazret-i Ömer zamanında Beytü’l-Makdis fetholundu. Ve öyle bir taun çıktı ki üç günde yetmiş bin vefiyat oldu.

Hem –nakl-i sahih ile– o zamanda vücudu olmayan Basra ve Bağdat’ın vücuda geleceklerini ve Bağdat’a dünya hazinelerinin gireceğini ve Türkler ve Bahr-i Hazar etrafındaki milletler ile Araplar muharebe edeceklerini ve sonra onlar çoklukla İslâmiyet’e girecek; Araplara, Araplar içinde hâkim olacaklarını haber vermiş. Demiş ki:

يُوشِكُ اَنْ يَكْثُرَ فِيكُمُ الْعَجَمُ يَاْكُلُونَ فَيْئَكُمْ وَيَضْرِبُونَ رِقَابَكُمْ

Hem ferman etmiş ki: هَلاَكُ اُمَّتِى عَلَى يَدِ اُغَيْلِمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ diye Emeviye'nin Yezid ve Velid gibi şerir reislerinin fesadını haber vermiş.

Hem Yemame gibi bir kısım yerlerde, irtidad vuku bulacağını haber vermiş.

Hem Gazve-i Meşhure-i Hendek'te ferman etmiş ki: اِنَّ قُرَيْشًا وَالْاَحْزَابَ لاَ يَغْزُونِى اَبَدًا وَاَنَا اَغْزُوهُمْ diye "Bundan sonra onlar bana değil belki ben onlara hücum edeceğim." Haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış.

Hem –nakl-i sahih ile– vefatından bir iki ay evvel ferman etmiş ki: اِنَّ عَبْدًا خُيِّرَ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللّهِ diye vefatını haber vermiş.

Hem Zeyd İbn-i Suvahan hakkında ferman etmiş ki: يَسْبِقُ عُضْوٌ مِنْهُ اِلَى الْجَنَّةِ Zeyd'den evvel, bir uzvu şehit edileceğini haber vermiş. Bir zaman sonra Nihavend Harbi'nde bir eli kesilmiş. Demek, en evvel o el şehit olup manen cennete gitmiş.

İşte bütün bahsettiğimiz umûr-u gaybiye, on kısım enva-ı mu'cizatından bir tek nevidir. O nev'in on kısmından bir kısmını söylemedik. Şimdi bu kısımla beraber i'caz-ı Kur'an'a dair Yirmi Beşinci Söz'de, gayet geniş ihbar-ı gayb nevinin dört nevini icmalen beyan etmişiz. İşte buradaki nevi ile beraber, Kur'an'ın lisanıyla gaybdan haber verilen o dört büyük nev'i beraber düşün.

Gör ki ne kadar kat'î, şüphesiz, parlak, kuvvetli, kavî bir bürhan-ı risalettir ki bütün bütün kalbi, aklı bozulmayan elbette iman edecek ki: Zat-ı Ahmediye aleyhissalâtü vesselâm, Hâlık-ı külli şey ve Allâmü'l-guyub olan bir Zat-ı Zülcelal'in resulüdür ve ondan haber alıyor.

Yedinci Nükteli İşaret

Mu'cizat-ı Nebeviyenin bereket-i taam hususunda olan kısmından birkaç kat'î ve manen mütevatir misaline işaret edeceğiz. Bahisten evvel bir mukaddime zikri münasiptir.

Mukaddime: Şu gelecek bereketli mu'cizat misalleri, her biri müteaddid tarîkle, hattâ bazıları on altı tarîkle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserisi, bir cemaat-i kesîre huzurunda vuku bulmuş; o cemaat içinde muteber ve sadık insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Mesela "Sa' denilen dört avuç taamdan yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar." naklediyor. O yetmiş adam, onun sözünü işitiyor, tekzip etmiyor. Demek, sükût ile tasdik ediyorlar.

Halbuki o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddi ve doğru adam olan sahabeler, zerre miktar yalanı görse red ve tekzip ederler. Halbuki bahsedeceğimiz vakıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükût ile tasdik etmişler. Demek, her bir hâdise manen mütevatir gibi kat'îdir.

Hem sahabeler, Kur'an'ın ve âyetlerin hıfzından sonra en ziyade, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ef'al ve akvalinin muhafazasına, bâhusus ahkâma ve mu'cizata dair ahvaline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şehadet ediyor. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hali ihmal etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydettiklerini, kütüb-ü ehadîsiye şehadet ediyor.

Hem asr-ı saadette, mu'cizatı ve medar-ı ahkâm ehadîsi, kitabetle çoklar kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb'a, kitabetle kaydettiler. Hususan Tercümanü'l-Kur'an olan Abdullah İbn-i Abbas ve Abdullah İbn-i Amr İbni'l-Âs, bâhusus otuz kırk sene sonra, tabiînin binler muhakkikleri, ehadîsi ve mu'cizatı yazı ile kaydettiler.

Daha ondan sonra, başta dört imam-ı müçtehid ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler; yazı ile muhafaza ettiler.

Daha hicretten iki yüz sene sonra başta Buharî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i Makbule vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbn-i Cevzî gibi şiddetli binler münekkidler çıkıp bazı mülhidlerin veya fikirsiz veya hıfızsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzu ehadîsi tefrik ettiler, gösterdiler.

Sonra ehl-i keşfin tasdikiyle; yetmiş defa Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm temessül edip yakaza halinde onun sohbetiyle müşerref olan Celaleddin-i Süyûtî gibi allâmeler ve muhakkikler, ehadîs-i sahihanın elmaslarını, sair sözlerden ve mevzuattan tefrik ettiler.

İşte bahsedeceğimiz hâdiseler, mu'cizeler böyle elden ele –kuvvetli, emin, müteaddid ve çok belki hadsiz ellerden– sağlam olarak bize gelmiş. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّى

İşte buna binaen "Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen şu zamandan tâ o zamana kadar bu hâdiseleri nasıl bileceğiz ki karışmamış ve safidir?" hatıra gelmemelidir.

Berekete dair mu'cizat-ı kat'iyenin birinci misali: Başta Buharî ve Müslim, Kütüb-ü Sitte-i Sahiha müttefikan haber veriyorlar ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın Hazret-i Zeyneb ile tezevvücü velîmesinde, Hazret-i Enes'in validesi Ümm-ü Süleym, bir iki avuç hurmayı yağ ile kavurarak bir kaba koyup Hazret-i Enes'le Peygamber aleyhissalâtü vesselâma gönderdi. Enes'e ferman etti ki: "Filan, filanı çağır. Hem kime tesadüf etsen davet et." Enes de kime rast geldiyse çağırdı. Üç yüz kadar sahabe gelip Suffa ve Hücre-i Saadeti doldurdular. Ferman etti: تَحَلَّقُوا عَشَرَةً عَشَرَةً Yani "Onar onar halka olunuz!" Sonra mübarek elini o az taam üzerine koydu, dua etti "Buyurun!" dedi. Bütün o üç yüz adam yediler, tok olup kalktılar. Enes'e ferman etmiş: "Kaldır!" Enes demiş ki: "Bilmedim, taam kabını koyduğum vakit mi taam çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi çoktu, fark edemedim."

İkinci Misal: Mihmandar-ı Nebevî Ebu Eyyübi'l-Ensarî hanesine teşrif-i Nebevî hengâmında Ebu Eyyüb der ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ve Ebubekir-i Sıddık'a kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Ona ferman etti: اُدْعُ ثَلاَثِينَ مِنْ اَشْرَافِ الْاَنْصَارِ Otuz adam geldiler, yediler. Sonra ferman etti: اُدْعُ سِتِّينَ Altmış daha davet ettim; geldiler, yediler. Sonra ferman etti: اُدْعُ سَبْعِينَ Yetmiş daha davet ettim; geldiler, yediler. Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mu'cize karşısında İslâmiyet'e girip biat ettiler. O iki kişilik taamdan yüz seksen adam yediler.

Üçüncü Misal: Hazret-i Ömer İbni'l-Hattab ve Ebu Hüreyre ve Seleme İbni'l-Ekva ve Ebu Amrate'l-Ensarî gibi müteaddid tarîklerle diyorlar ki: Bir gazvede ordu aç kaldı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma müracaat ettiler. Ferman etti ki: "Heybelerinizde kalan bakiyye-i erzakı toplayınız!" Herkes azar birer parça hurma getirdi. En çok getiren dört avuç getirebildi. Bir kilime koydular. Seleme der ki: "Mecmuunu ben tahmin ettim, oturmuş bir keçi kadar ancak vardı." Sonra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bereketle dua edip ferman etti: "Herkes kabını getirsin!" Koşuştular, geldiler. O ordu

içinde hiçbir kap kalmadı, hepsini doldurdular. Hem fazla kaldı. Sahabeden bir râvi demiş: "O bereketin gidişatından anladım, eğer ehl-i arz gelseydi onlara dahi kâfi gelecekti."

Dördüncü Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki Abdurrahman İbn-i Ebî Bekir-i Sıddık der: Biz yüz otuz sahabe, bir seferde Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile beraberdik. Dört avuç miktarı olan bir sa', ekmek için hamur yapıldı. Bir keçi dahi kesildi, pişirildi; yalnız ciğer ve böbrekleri kebap yapıldı. Kasem ederim, o kebaptan yüz otuz sahabeden her birisine bir parça kesti, verdi. Sonra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, pişmiş eti iki kâseye koydu. Biz umumumuz tok oluncaya kadar yedik, fazla kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim.

Beşinci Misal: Kütüb-ü sahiha kat'iyetle beyan ediyorlar ki Gazve-i Garra-i Ahzab'da, meşhur Yevmü'l-Hendek'te, Hazret-i Câbirü'l-Ensarî kasem ile ilan ediyor: O günde, dört avuç olan bir sa' arpa ekmeğinden, bir senelik bir keçi oğlağından bin adam yediler ve öylece kaldı. Hazret-i Câbir der ki: O gün yemek, hanemde pişirildi; bütün bin adam o sa'dan, o oğlaktan yediler, gittiler. Daha tenceremiz dolu kaynıyor, daha hamurumuz ekmek yapılıyor. O hamura, o tencereye mübarek ağzının suyunu koyup bereketle dua etmişti.

İşte şu mu'cize-i bereketi, bin zatın huzurunda, onları ona alâkadar göstererek Hazret-i Câbir kasemle ilan ediyor. Demek şu hâdise, bin adam rivayet etmiş gibi kat'î denilebilir.

Altıncı Misal: –Nakl-i sahih-i kat'î ile– hâdim-i Nebevî Hazret-i Enes'in amcası meşhur Ebu Talha der ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm; yetmiş seksen adamı, Enes'in koltuğu altında getirdiği az arpa ekmeğinden tok oluncaya kadar yedirdi. "O az ekmekleri parça parça ediniz!" emretti ve bereketle dua etti. Menzil dar olduğundan onar onar gelip yediler, tok olarak gittiler.

Yedinci Misal: –Nakl-i sahih-i kat'î ile– Şifa-i Şerif ve Müslim gibi kütüb-ü sahiha beyan ederler ki Hazret-i Câbirü'l-Ensarî diyor: Bir zat, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan iyali için taam istedi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, yarım yük arpa verdi. Çok zaman o adam iyali ile ve misafirleriyle o arpadan yediler. Bakıyorlar, bitmiyor. Noksaniyetini anlamak için ölçtüler. Sonra bereket dahi kalktı, noksan olmaya başladı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma geldi, vak'ayı beyan etti. Ona cevaben ferman etti: لَوْ لَمْ تَكِلْهُ لَاَ كَلْتُمْ مِنْهُ وَ لَقَامَ بِكُمْ Yani "Eğer kile ile tecrübe etmeseydiniz hayatınızca size yeterdi."

Sekizinci Misal: Tirmizî ve Nesaî ve Beyhakî ve Şifa-i Şerif gibi kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki Hazret-i Semuretebn-i Cündüb der: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar fevc fevc adamlar geldiler, yediler.

İşte mukaddimede beyan ettiğimiz sırra binaen; şu vakıa-i bereket, yalnız Semure'nin rivayeti değil belki Semure, o yemeği yiyen cemaatlerin mümessili gibi onların namına ve tasdiklerine binaen ilan ediyor.

Dokuzuncu Misal: Şifa-i Şerif sahibi ve meşhur İbn-i Ebî Şeybe ve Taberanî gibi mevsuk ve sahih muhakkikler rivayetiyle, Hazret-i Ebu Hüreyre der: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bana emretti: "Mescid-i Şerif'in suffasını mesken ittihaz eden yüzden ziyade fukara-yı muhacirîni davet et!" Ben dahi onları aradım, topladım. Umumumuza bir tabla taam konuldu. Biz, istediğimiz kadar yedik, kalktık. O kâse konulduğu vakit nasıl idi, yine öyle dolu kaldı; yalnız parmakların izi taamda

görünüyordu.

İşte Hazret-i Ebu Hüreyre, umum kâmilîn-i Ehl-i Suffa tasdikine istinaden onlar namına haber verir. Demek, manen umum Ehl-i Suffa rivayet etmiş gibi kat'îdir. Hem hiç mümkün müdür ki o haber hak ve doğru olmasa o sadık ve kâmil zatlar sükût edip tekzip etmesinler.

Onuncu Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile Hazret-i İmam-ı Ali der: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Benî-Abdülmuttalib'i cem'etti. Onlar kırk adam idiler. Onlardan bazıları bir deve yavrusunu yerdi ve dört kıyye süt içerdi. Halbuki umum onlara, bir avuç kadar bir yemek yaptı; umum yeyip tok oldular. Yemek eskisi gibi kaldı. Sonra üç dört adama ancak kâfi gelir ağaçtan bir kap içinde süt getirdi. Umumen içtiler, doydular. İçilmemiş gibi bâki kaldı.

İşte Hazret-i Ali'nin şecaati ve sadakati kat'iyetinde bir mu'cize-i bereket...

On Birinci Misal: Nakl-i sahih ile Hazret-i Ali ve Fatımatü'z-Zehra velîmesinde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Bilâl-i Habeşî'ye emretti: "Dört beş avuç un ekmek yapılsın ve bir deve yavrusu kesilsin." Hazret-i Bilâl der: Ben taamı getirdim, mübarek elini üstüne vurdu; sonra taife taife sahabeler geldiler, yediler, gittiler. O yemekten bâki kalan miktara yine bereketle dua etti, bütün Ezvac-ı Tahirat'a her birine birer kâse gönderildi. Emretti ki: "Hem yesinler hem yanlarına gelenlere yedirsinler."

Evet, böyle mübarek bir izdivaçta, elbette böyle bir bereket lâzımdır ve vukuu kat'îdir.

On İkinci Misal: Hazret-i İmam-ı Cafer-i Sadık, pederleri İmam-ı Muhammedü'l-Bâkır'dan, o da pederi İmam-ı Zeynelâbidîn'den, o dahi İmam-ı Ali'den nakleder ki: Fatımatü'z-Zehra, yalnız ikisine kâfi gelecek bir yemek pişirdi. Sonra Ali'yi gönderdi; tâ Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm gelsin, beraber yesinler. Teşrif etti ve emretti ki o yemekten her bir ezvacına birer kâse gönderildi. Sonra kendine hem Ali'ye hem Fatıma ve evlatlarına birer kâse ayrıldıktan sonra, Hazret-i Fatıma der: "Tenceremizi kaldırdık, daha dolu olup taşıyordu. Meşiet-i İlahiye ile hayli zaman o yemekten yedik."

Acaba niçin bu nurani, yüksek silsile-i rivayetten gelen şu mu'cize-i berekete, gözün ile görmüş gibi inanmıyorsun? Evet, buna karşı şeytan dahi bahane bulamaz.

On Üçüncü Misal: Ebu Davud ve Ahmed İbn-i Hanbel ve İmam-ı Beyhakî gibi sadûk imamlar, Dükeynü'l-Ahmesî İbn-i Saidi'l-Müzenî'den hem altı kardeş ile beraber sohbete müşerref ve sahabelerden olan Nu'man İbn-i Mukarrini'l-Ahmesiyyi'l-Müzenî'den hem Cerir'den naklederek, müteaddid tarîklerle Hazret-i Ömer İbni'l-Hattab'dan naklediyorlar ki:

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Hazret-i Ömer'e emretti: "Ahmesî kabilesinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için zâd u zahîre ver!" Hazret-i Ömer dedi: "Yâ Resulallah! Mevcud zahîre, birkaç sa'dır. Kümesi, oturmuş bir deve yavrusu kadardır." Ferman etti: "Git ver!" O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye kifayet derecesinde zâd u zahîre verdi. Ve dedi: Hiç noksan olmamış gibi eski halinde kaldı.

İşte şu mu'cize-i bereket, dört yüz adamla ve bâhusus Hazret-i Ömer ile münasebettar bir surette vukua gelmiştir. Rivayetlerin arkasında bunlar var. Bunların sükûtu, tasdiktir. İki üç haber-i vâhid deyip geçme! Böyle hâdiseler haber-i vâhid dahi olsa tevatür-ü manevî hükmünde kanaat verir.

On Dördüncü Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazret-i Câbir'in pederi vefat eder; borcu çok, ziyade medyun. Borç sahipleri de Yahudiler. Câbir, pederinin asıl malını guremaya verdi, kabul etmediler. Halbuki bağındaki meyveleri, kaç senede deynine kâfi gelmeyecek. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: "Bağın meyvelerini koparınız, harman ediniz!" Öyle yaptılar. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm harman içinde gezdi, dua etti.

Sonra Câbir harmandan pederinin bütün guremasının borçlarını verdikten sonra, yine bir senede bağdan gelen mahsulat kadar harmanda kaldı. Bir rivayette, bütün guremaya verdiği kadar kaldı. O hâdiseden borç sahipleri olan Yahudiler, çok taaccüb edip hayrette kaldılar.

İşte şu mu'cize-i bâhire-i bereket, yalnız Hazret-i Câbir gibi birkaç râvilerin haberi değil belki manevî tevatür hükmünde, o hâdise ile münasebettar, hadd-i tevatür derecesinde çok adamları temsil ederek rivayet etmişler.

On Beşinci Misal: Başta Tirmizî ve İmam-ı Beyhakî gibi muhakkikler, Hazret-i Ebu Hüreyre'den nakl-i sahih ile beraber haber veriyorlar ki Ebu Hüreyre demiş ki: Bir gazvede –başka bir rivayette Gazve-i Tebük'te– ordu aç kaldı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: هَلْ مِن شَيْءٍ؟ "Bir şey var mı?" diye emretti. Ben dedim: "Heybede bir parça hurma var." (Bir rivayette, on beş tane imiş.) Dedi: "Getir!" Getirdim. Mübarek elini soktu, bir kabza çıkardı, bir kaba bıraktı; bereketle dua buyurdular. Sonra onar onar askeri çağırdı, umumen yediler. Sonra ferman etti: خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ وَاقْبِضْ عَلَيْهِ وَلاَ تَكُبَّهُ Ben aldım, elimi o heybeye soktum. Evvel getirdiğim kadar elime geçti.

Sonra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hayatında, Ebubekir ve Ömer ve Osman hayatında, o hurmalardan yedim. Başka bir tarîkte rivayet edilmiş ki: O hurmalardan kaç yük, fîsebilillah sarf ettim. Sonra Hazret-i Osman'ın katlinde, o hurma kabı ile nehb ve garet edildi, gitti.

İşte Hoca-i kâinat olan Fahr-i Âlem aleyhissalâtü vesselâmın kudsî medresesi ve tekyesi olan Suffa'nın demirbaş bir mühim talebesi ve müridi ve kuvve-i hâfızanın ziyadesi için dua-yı Nebeviyeye mazhar olan Hazret-i Ebu Hüreyre, Gazve-i Tebük gibi bir mecma-ı nâsta vukuunu haber verdiği şu mu'cize-i bereket; manen bir ordu sözü kadar kat'î ve kuvvetli olmak gerektir.

On Altıncı Misal: Başta Buharî, kütüb-ü sahiha –nakl-i kat'î ile– beyan ediyorlar ki: Hazret-i Ebu Hüreyre aç olmuş, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın arkasından gidip menzil-i saadete gitmişler. Bakarlar ki bir kadeh süt, oraya hediye getirilmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm emretti ki: "Ehl-i Suffa'yı çağır!" Ben kalbimden dedim ki: "Bu sütün bütününü ben içebilirim. Ben daha ziyade muhtacım." Fakat emr-i Nebevî için onları topladım, getirdim. Yüzü mütecaviz idiler. Ferman etti: "Onlara içir!" Ben de o kadehteki sütü birer birer verdim. Her birisi doyuncaya kadar içer, diğerine veririm. Böyle birer birer içirerek bütün Ehl-i Suffa, o safi sütten içtiler.

Sonra ferman etti ki: بَقِىَ اَنَا وَاَنْتَ فَاشْرَبْ Ben içtim. "İçtikçe iç!" ferman eder, tâ ben dedim: "Seni hak ile irsal eden Zat-ı Zülcelal'e kasem ederim, yer kalmadı ki içeyim." Sonra kendisi aldı. Bismillah deyip hamdederek bakiyyesini içti. Yüz bin âfiyet olsun.

İşte şu safi, hâlis, süt gibi latîf, şüphesiz mu'cize-i bâhire-i bereket, beş yüz bin hadîsi hıfzına alan Hazret-i Buharî başta olarak, Kütüb-ü Sitte-i Sahiha ile nakilleri, gözle görmek kadar kat'î olmakla beraber, Medrese-i Kudsiye-i Ahmediye (asm) olan Suffa'nın

namdar, sadık, hâfız bir şakirdi olan Ebu Hüreyre'nin, umum Ehl-i Suffa'yı manen işhad ederek, âdeta umumunu temsil edip şu ihbarı, tevatür derecesinde kat'î telakki etmeyenin ya kalbi bozuk veya aklı yok.

Acaba Hazret-i Ebu Hüreyre gibi sadık ve bütün hayatını hadîse ve dine vakfeden وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ hadîsini işiten ve nakleden; hiç mümkün müdür ki hıfzındaki ehadîs-i Nebeviyenin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürüp Ehl-i Suffa'nın tekzibine hedef edecek muhalif bir söz ve asılsız bir vak'a söylesin? Hâşâ...

Yâ Rab! Şu Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın bereketi hürmetine, bize ihsan ettiğin maddî ve manevî rızkımıza bereket ihsan et!

Bir Nükte-i Mühimme: Malûmdur ki zayıf şeyler içtima ettikçe kuvvetleşir. İncecik ipler topak yapılsa kuvvetli halat olur. Kuvvetli halatlar topak yapılsa kimse koparamaz. İşte on beş enva-ı mu'cizattan yalnız bereket kısmındaki mu'cizatı ve o kısmın on beş kısmından ancak bir kısmını, on beş misal ile gösterdik. Her bir misal, tek başıyla, nübüvveti ispat eder bir derecede kuvvetli idi. Farz-ı muhal olarak bunların bir kısmını kuvvetsiz saysak da yine kuvvetsiz diyemeyiz. Çünkü kavî ile ittifak eden kavîleşir.

Hem şu on beş misalin içtimaı; kat'î, şüphesiz bir tevatür-ü manevî ile kuvvetli bir mu'cize-i kübrayı gösterir. Şimdi şu mecmudaki mu'cize-i kübra, bereket mu'cizelerinden zikredilmemiş olan on dört kısm-ı âhere mezcedilse; kuvvetli halatları topak yapmak gibi koparılması mümkün olmayan bir mu'cize-i ekber, içinde görünür.

Sonra şu mu'cize-i ekberi, sair on dört nevi mu'cizatın mecmuuna ilâve et, gör ki ne derece kuvvetli, sarsılmaz, kat'î bir bürhan-ı nübüvvet-i Ahmediyeyi (asm) gösterir. İşte nübüvvet-i Ahmediyenin (asm) direği, şu mecmudan teşekkül eden dağ gibi kuvvetli bir direktir. Şimdi cüz'iyatta ve misallerde, sû-i fehimden gelen şüphelerle, o metin sakf-ı muallâyı sebatsız ve kabil-i sukut görmek ne derece akılsızlık olduğunu anladın.

Evet, berekete dair o mu'cizeler gösteriyorlar ki: Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâm umuma rızık veren ve rızıkları halk eden bir Zat-ı Rahîm ve Kerîm'in sevgili memurudur, pek hürmetli bir abdidir ki rızkın envaında, hilaf-ı âdet olarak ona hiçten ve sırf gaybdan ziyafetler gönderiyor.

Malûmdur ki Cezîretü'l-Arap, suyu ve ziraatı az bir yerdir. Onun için ahalisi, hususan bidayet-i İslâm'daki sahabeler, dîk-ı maişete maruzdular. Hem susuzluğa çok defa giriftar oluyorlardı. İşte bu hikmete binaen, mu'cizat-ı bâhire-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmın mühimleri, taam ve su hususunda tezahür etmiş. Bu hârikalar dava-yı nübüvvete delil ve mu'cize olmaktan ziyade, ihtiyaca binaen Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma bir ikram-ı İlahî, bir ihsan-ı Rabbanî, bir ziyafet-i Rahmaniye hükmündedir. Çünkü o mu'cizatı görenler, nübüvveti tasdik etmişler. Fakat mu'cize zuhur ettikçe iman ziyadeleşir "nurun alâ nur" olur.

Sekizinci İşaret

Su hususunda tezahür eden bir kısım mu'cizatı beyan eder.

Mukaddime: Malûmdur ki cemaatler içinde vuku bulan hâdiseler, âhâdî bir surette nakledilse tekzip edilmediği vakit, doğruluğunu gösterir. Çünkü insanın fıtratında yalana

yalandır demeye cibillî bir meyil vardır. Hususan her kavimden ziyade yalana karşı sükût etmez sahabeler olsa hususan hâdiseler, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma taalluk etse ve bilhassa nakleden, meşahir-i sahabeden olsa; elbette o haber-i vâhid sahibi, o hâdiseyi gören cemaati temsil eder hükmünde rivayet eder.

Halbuki şimdi bahsedeceğimiz mu'cizat-ı mâiyeyi, her bir misali çok tarîklerle, çok sahabelerin ellerinden, binler tabiînin muhakkikleri el atıp almışlar; sağlam olarak ikinci asır müçtehidlerinin ellerine vermişler. Onlar da kemal-i ciddiyetle ve hürmetle el atıp kabul edip arkalarındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabaka, binler kuvvetli ellerden geçip gele gele tâ asrımıza gelmiş.

Hem asr-ı saadette yazılan kütüb-ü ehadîsiye sağlam olarak devredilip tâ Buharî ve Müslim gibi ilm-i hadîsin dâhî imamlarının eline geçmiş. Onlar da kemal-i tahkik ile meratibini tefrik ederek, sıhhati şüphesiz olanları cem'ederek bize ders vermişler, takdim etmişler. جَزَاهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا كَثِيرًا

İşte Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mübarek parmaklarından suyun akması ve pek çok adama içirmesi mütevatirdir. Öyle bir cemaat nakletmiş ki yalana ittifakları muhaldir. Şu mu'cize gayet kat'îdir. Hem üç defa, üç mecma-ı azîmde tekerrür etmiş.

Başta Buharî, Müslim, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Şuayb, İmam-ı Katade gibi pek çok ehl-i sahih bir cemaat, sahabelerden, başta hâdim-i Nebevî Hazret-i Enes, Hazret-i Câbir, Hazret-i İbn-i Mesud gibi meşahir-i sahabenin bir cemaatinden, parmaklarından suyun kesretle akması ve orduya içirmesi nakl-i sahih-i kat'î ile beyan edilmiştir. Bu nevi mu'cize-i mâiyeden, pek çok misallerinden dokuz misali beyan edeceğiz.

sh:121

Birinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha Hazret-i Enes'ten nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki Hazret-i Enes diyor: Zevra nam mahalde, üç yüz kişi kadar, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile beraberdik. İkindi namazı için abdest almayı emretti. Su bulunmadı. Yalnız bir parça su emretti, getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra bütün maiyetindeki üç yüz adam geldiler, umumu abdest alıp içtiler.

İşte şu misali Hazret-i Enes, üç yüz kişiyi temsil ederek haber veriyor. Mümkün müdür ki o üç yüz kişi, şu habere manen iştirak etmesinler hem iştirak etmedikleri halde, tekzip etmesinler.

İkinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki Hazret-i Câbir İbn-i Abdullahi'l-Ensarî beyan ediyor: Biz bin beş yüz kişi, Gazve-i Hudeybiye'de susadık. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm kırba denilen deriden bir kap sudan abdest aldı, sonra elini içine soktu. Gördüm ki parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi içip kaplarını o kırbadan doldurdular. Salim İbn-i Ebi'l-Ca'de, Câbir'den sormuş: "Kaç kişi idiniz?" Câbir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsaydı yine kâfi gelirdi. Fakat biz, on beş yüz (yani bin beş yüz) idik."

İşte şu mu'cize-i bâhirenin râvileri, manen bin beş yüz kadardırlar. Çünkü fıtrat-ı beşeriyede, yalana yalan demek bir meyl-i arzusu vardır. Sahabeler ise sıdk ve doğruluk için can ve mal ve peder ve validelerini ve kavim ve kabilelerini feda edip sıdk ve hak için fedai oldukları halde hem "Benden bilerek yalan bir şey haber veren, cehennem ateşinden yerini hazırlasın!" mealindeki hadîs-i şerifin tehdidine karşı, yalana mukabil sükût

etmeleri mümkün değildir. Madem sükût ettiler; o haberi kabul ettiler, manen iştirak edip tasdik ediyorlar, demektir.

Üçüncü Misal: Gazve-i Buvat'ta, yine Buharî, Müslim başta, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki Hazret-i Câbir dedi ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: نَادِ بِالْوُضُوءِ "Abdest almak için nida et!" dediler. "Su yok." denildi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dedi: "Bir parça su bulunuz." Gayet az su getirdik. Sonra o az su üstüne elini kapadı, bir şeyler okudu; bilmedim ne idi. Sonra ferman etti: رِدْنَا بِجَفْنَةِ الرَّكْبِ Yani kafilenin büyük teştini (tekne) getir. Bana getirildi, ben de Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın önüne koydum. O da elini içine koydu, parmaklarını açtı. Ben de o az suyu, mübarek eli üzerine döküyordum. Gördüm ki mübarek parmaklarından kesretle su aktı, sonra teşt doldu. Suya muhtaç olanları çağırdım; bütün geldiler, o sudan abdest alıp içtiler. Ben dedim: "Daha kimse kalmadı." Elini kaldırdı, o cefne (yani tekne) lebâleb dolu kaldı.

İşte şu mu'cize-i bâhire-i Ahmediye (asm) manen mütevatirdir. Çünkü Hazret-i Câbir o işte başta olduğu için birinci söz onun hakkıdır. O, umumun namına ilan ediyor. Çünkü o vakit hizmet eden o zat idi; ilan, başta onun hakkıdır.

İbn-i Mesud da aynen rivayetinde diyor ki: Ben gördüm ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Acaba meşahir-i sıddıkîn-i sahabeden olan Enes, Câbir, İbn-i Mesud gibi bir cemaat dese: "Ben gördüm." Görmemesi mümkün müdür?

Şimdi şu üç misali birleştir, ne kadar kuvvetli bir mu'cize-i bâhire olduğunu gör ve şu üç tarîk birleşse hakiki tevatür hükmünde parmaklarından su akmasını kat'î ispat eder.

Hazret-i Musa aleyhisselâmın taştan on iki yerde çeşme gibi su akıtması, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz. Çünkü taştan su akması mümkündür, âdiyat içinde naziri bulunur. Fakat et ve kemikten âb-ı kevser gibi suyun kesretle akmasının naziri, âdiyat içinde yoktur.

Dördüncü Misal: Başta İmam-ı Mâlik, Muvatta kitab-ı muteberinde, Muaz İbn-i Cebel gibi meşahir-i sahabeden haber veriyor ki Hazret-i Muaz İbn-i Cebel dedi ki: Gazve-i Tebük'te bir çeşmeye rast geldik, sicim kalınlığında güç ile akıyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm emretti ki: "Bir parça o suyu toplayınız." Avuçlarında bir parça topladılar. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, onunla elini yüzünü yıkadı; suyu çeşmeye koyduk. Birden çeşmenin menfezi açılıp kesretle aktı, bütün orduya kâfi geldi. Hattâ bir râvi olan İmam İbn-i İshak der ki: Gök gürültüsü gibi toprak altında o çeşmenin suyu gürültü yaparak öyle aktı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Hazret-i Muaz'a ferman etti ki: يُوشِكُ يَا مُعَاذُ اِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ اَنْ تَرَى مَا هٰهُنَا قَدْ مُلِئَ جِنَانًا Yani bu eser-i mu'cize olan mübarek su devam edip buraları bağa çevirecek, ömrün varsa göreceksin. Ve öyle olmuştur.

Beşinci Misal: Başta Buharî, Hazret-i Bera'dan ve Müslim, Hazret-i Selemetebn-i Ekva'dan ve sair kütüb-ü sahiha başka râvilerden müttefikan haber veriyorlar ki: Gazve-i Hudeybiye'de bir kuyuya rast geldik. Biz dört yüz kişi idik. O kuyunun suyu, elli kişiyi ancak idare ederdi. Biz suyu çektik, içinde bir şey bırakmadık. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm geldi, kuyunun başına oturdu, bir kova su istedi; getirdik. Kovanın içine mübarek ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovayı kuyuya döktü. Birden

kuyu coştu ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanatı doyuncaya kadar içtiler, kaplarını da doldurdular.

Altıncı Misal: Yine Müslim ve İbn-i Cerir-i Taberî gibi hadîsin dâhî imamları başta olarak, kütüb-ü sahiha nakl-i sahih ile meşhur Ebî Katade'den haber veriyorlar ki Ebî Katade diyor: Mûte gazve-i meşhuresinde, reislerin şehadetleri üzerine imdada gidiyorduk. Bende bir kırba vardı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bana ferman etti: اِحْفَظْ عَلَىَّ مِيضَئَتَكَ فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأٌ عَظِيمٌ Yani "Kırbanı sakla, onun büyük işi var." Sonra susuzluk başladı. Yetmiş iki kişi idik –Taberî'nin nakline göre, üç yüz idik– susuz kaldık. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dedi: "Kırbanı getir." Ben getirdim. O da aldı, ağzını ağzına getirdi, içine nefes etti etmedi, bilmem; sonra yetmiş iki kişi geldiler, içtiler, kaplarını doldurdular. Sonra ben aldım, verdiğim gibi kalmıştı.

İşte şu mu'cize-i bâhire-i Ahmediyeyi (asm) gör اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الْمَاءِ de.

Yedinci Misal: Başta Buharî ve Müslim olarak kütüb-ü sahiha, Hazret-i İmran İbn-i Husayn'dan haber veriyorlar ki İmran der: Bir seferde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile beraber susuz kaldık. Bana ve Ali'ye ferman etti ki: "Filan mevkide bir kadın, iki kırba suyu hayvana yükletmiş, gidiyor; alıp buraya getiriniz." Ben ve Ali beraber gittik, aynı yerde kadını, su yükü ile bulduk, getirdik. Sonra emretti: "Bir kaba bir parça su boşaltınız." Boşalttık. Bereketle dua etti. Sonra yine suyu, o hayvandaki kırbaya koyduk. Ferman etti ki: "Herkes gelsin, kabını doldursun." Bütün kafile geldi, kaplarını doldurdular, içtiler. Sonra ferman etti: "Kadına bir şeyler toplayınız." Kadının eteğini doldurdular. İmran diyor ki: Ben tahayyül ediyordum ki gittikçe iki kırba doluyor, daha ziyadeleşiyor. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm o kadına ferman etti ki: اِذْهَبِى فَاِنَّا لَمْ نَأْخُذْ مِنْ مَائِكِ شَيْئًا وَلكِنَّ اللّٰهَ سَقَينَا Yani senin suyundan almadık, belki Cenab-ı Hak bize hazinesinden su içirdi.

sh:124

Sekizinci Misal: Başta meşhur İbn-i Hazm Sahihinde, râviler Hazret-i Ömer'den naklediyorlar ki: Gazve-i Tebük'te susuz kaldık. Hattâ bazılar devesini keser, susuzluktan içini sıkar, içerdi. Ebubekiri's-Sıddık, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma dua etmek için rica etti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm elini kaldırdı, daha elini indirmeden bulut toplandı, yağmur öyle geldi ki kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi, ordumuza mahsus olarak hududumuzu tecavüz etmedi. Demek, tesadüf içine karışmamış, sırf bir mu'cize-i Ahmediyedir (asm).

Dokuzuncu Misal: Meşhur Abdullah İbn-i Amr İbni'l-Âs'ın hafidi ve dört imamın ona itimat edip ve ondan tahric-i hadîs ettikleri Amr İbn-i Şuayb'dan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki demiş: Nübüvvetten evvel, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm amcası Ebu Talib ile deveye binip Arafa civarında Zilmecaz nam mevkiye geldikleri vakit Ebu Talib demiş: "Ben susadım." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm inmiş, yere ayağını vurmuş, su çıkmış; Ebu Talib içmiştir.

Muhakkikînden birisi demiş ki: Şu hâdise nübüvvetten evvel olduğundan irhasat kabîlinden olmakla beraber, bin sene sonra aynı yerde Arafat çeşmesi çıkması, o hâdiseye binaen bir keramet-i Ahmediye (asm) sayılabilir.

İşte şu dokuz misaller gibi doksan misal olmasa da belki doksan surette rivayetler,

mu'cizat-ı mâiyeyi haber vermişler. Baştaki yedi misal, manevî tevatür gibi kat'î ve kuvvetlidirler. Âhirdeki iki misal, çendan o derece tarîkleri kuvvetli ve müteaddid değil, râvileri çok değiller. Fakat sekizinci misalde, Hazret-i Ömer'den rivayet olunan mu'cize-i sehabiyeyi teyid ve takviye eden ikinci bir mu'cize-i sehabiye:

Başta İmam-ı Beyhakî ve Hâkim olarak kütüb-ü sahiha, Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki: Hazret-i Ömer, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan yağmur duasını niyaz etti. Çünkü ordu suya muhtaçtı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm elini kaldırdı, birden bulut toplandı, yağmur geldi. Ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti. Âdeta yalnız orduya su vermek için memur idi. Geldi, ihtiyaca göre verdi, gitti.

Şu hâdise nasıl ki sekizinci misali teyid ve kat'î ispat eder; öyle de şu hâdisede, meşhur allâmelerden ve tashihte çok müşkül-pesend, hattâ çok sahihlere mevzu deyip kabul etmeyen İbn-i Cevzî gibi bir muhakkik der ki: Şu hâdise Gazve-i Meşhure-i Bedir'de vuku bulmuş. وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ âyet-i kerîmesi, o hâdiseyi beyan edip ifade eder. Madem âyet o hâdiseyi gösterir, kat'iyetinde şüphe kalmaz.

Hem dua-i Nebevî ile birden ve süratle ve daha elini indirmeden yağmurun gelmesi, çok tekerrür etmiş, tek başıyla bir mu'cize-i mütevatiredir. Bazı defa camide, minber üstünde elini kaldırmış, daha indirmeden yağmış; tevatür ile nakledilmiş.

Dokuzuncu İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın enva-ı mu'cizatından birisi de ağaçların insanlar gibi emrini dinlemeleri ve yerinden kalkıp yanına geldikleridir ki şu mu'cize-i şeceriye, mübarek parmaklarından suyun akması gibi manen mütevatirdir. Müteaddid suretleri var ve çok tarîklerle gelmiştir.

Evet, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın emri için ağaç, yerinden çıkıp yanına gelmesi, sarîhan mütevatir denilebilir. Çünkü meşahir-i sıddıkîn-i sahabeden Hazret-i Ali, Hazret-i İbn-i Abbas, Hazret-i İbn-i Mesud, Hazret-i İbn-i Ömer, Hazret-i Ya'lâ İbn-i Murre, Hazret-i Câbir, Hazret-i Enes İbn-i Mâlik, Hazret-i Büreyde, Hazret-i Üsame Bin Zeyd ve Hazret-i Gaylan İbn-i Seleme gibi sahabeler; her biri kat'iyet ile aynı mu'cize-i şeceriyeyi haber vermiş. Tabiînin yüzer imamları, mezkûr sahabelerden her bir sahabeden ayrı bir tarîk ile o mu'cize-i şeceriyeyi nakletmişler. Âdeta muzaaf tevatür suretinde bize nakletmişler. İşte şu mu'cize-i şecere, hiçbir şüphe kabul etmez bir tevatür-ü manevî-i kat'î hükmündedir.

Şimdi o mu'cize-i kübranın, tekerrür ettiği halde, birkaç sahih suretlerini, birkaç misal ile beyan edeceğiz:

Birinci Misal: Başta İmam-ı Mâce ve Darimî ve İmam-ı Beyhakî nakl-i sahihle Hazret-i Enes İbn-i Mâlik'ten ve Hazret-i Ali'den ve Bezzaz ve İmam-ı Beyhakî Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki üç sahabe demişler: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, küffarın tekzibinden müteessir olarak mahzun idi. Dedi: يَا رَبِّ اَرِنِى آيَةً لاَ اُبَالِى مَنْ كَذَّبَنِى بَعْدَهَا

Enes'in rivayetinde, Hazret-i Cebrail hazır idi. Vâdi kenarında bir ağaç vardı. Hazret-i Cebrail'in i'lamıyla, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm o ağacı çağırdı; tâ yanına geldi.

Sonra “Git!” dedi. Tekrar gitti, yerine yerleşti.

İkinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı İyaz Şifa-i Şerif’te ulvi bir senetle, doğru ve sağlam bir an’ane ile Hazret-i Abdullah İbn-i Ömer’den haber veriyor ki: Bir seferde Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına bir bedevî geldi.

Ferman etti: اَيْنَ تُرِيدُ “Nereye gidiyorsun?”

Bedevî dedi: “Ehlime.”

Ferman etti: هَلْ لَكَ اِلَى خَيْرٍ مِنْ ذلِكَ؟ “Ondan daha iyi bir hayır istemiyor musun?”

Bedevî dedi: “Nedir?”

Ferman etti: اَنْ تَشْهَدَ اَنْ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Bedevî dedi: “Bu şehadete şahit nedir?”

Ferman etti: هذِهِ الشَّجَرَةُ السَّمُرَةُ “Vâdi kenarındaki ağaç şahit olacak.”

İbn-i Ömer der ki: O ağaç yerinden sallanarak çıktı, yeri şakketti, geldi; tâ Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına. Üç defa, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, o ağacı istişhad etti. Ağaç da sıdkına şehadet etti. Emretti yine yerine gidip yerleşti.

Hazret-i Büreyde İbn-i Hasibi’l-Eslemî tarîkinde, nakl-i sahih ile Büreyde dedi ki: Biz, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında iken, bir seferde bir a’rabî geldi. Bir âyet, yani bir mu’cize istedi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: قُلْ لِتِلْكَ الشَّجَرَةِ رَسُولُ اللّٰهِ يَدْعُوكِ Bir ağaca işaret etti. Ağaç sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp huzur-u Nebevîye geldi. اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ dedi. Sonra a’rabî dedi: “Yine yerine gitsin.” Emretti, yerine gitti. A’rabî dedi: “İzin ver, sana secde edeyim.” Dedi: “İzin yok kimseye.” Dedi: “Öyle ise senin elini ayağını öpeceğim.” İzin verdi.

Üçüncü Misal: Başta Sahih-i Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki Câbir diyor: Biz bir seferde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile beraberdik. Kaza-yı hâcet için bir yer aradı. Settareli bir yer yoktu. Sonra gitti, iki ağaç yanına. Bir ağacın dalını tuttu, çekti. Ağaç itaat ederek beraber gitti, öteki ağacın yanına getirdi. Mutî devenin yularını tutup çekildikte geldiği gibi o iki ağacı o suretle yan yana getirdi. Sonra dedi: اِلْتَئِمَا عَلَىَّ بِاِذْنِ اللّٰهِ Yani “Üstüme birleşiniz.” dedi. İkisi birleşerek settare oldular. Arkalarında kaza-yı hâcet ettikten sonra onlara emretti, yerlerine gittiler.

İkinci bir rivayette, yine Hazret-i Câbir der ki bana emretti ki:

يَا جَابِرُ قُلْ لِهذِهِ الشَّجَرَةِ يَقُولُ لَكِ رَسُولُ اللّٰهِ: اِلْحَقِى بِصَاحِبَتِكِ حَتَّى اَجْلِسَ خَلْفَكُمَا

Yani “O ağaçlara de: Resulullah’ın hâceti için birleşiniz.” Ben öyle dedim, onlar da birleştiler. Sonra ben beklerken Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm çıkageldi. Başıyla sağa sola işaret etti, o iki ağaç yerlerine gittiler.

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın cesur kumandanlarından ve hizmetkârlarından olan Üsame Bin Zeyd der ki: Bir seferde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile beraberdik. Kaza-yı hâcet için hâlî, settareli bir yer bulunmuyordu. Ferman etti ki: هَلْ تَرَى مِنْ نَخْلٍ اَوْ حِجَارَةٍ Dedim: Evet var. Emretti ve dedi:

اِنْطَلِقْ وَقُلْ لَهُنَّ اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ يَاْمُرُكُنَّ اَنْ تَاْتِينَ لِمَخْرَجِ رَسُولِ اللّٰهِ وَقُلْ لِلْحِجَارَةِ مِثْلَ ذلِكَ

Yani ağaçlara de ki: “Resulullah’ın hâceti için birleşiniz.” ve taşlara da de: “Duvar gibi toplanınız.” Ben gittim, söyledim. Kasem ediyorum ki ağaçlar birleştiler ve taşlar duvar oldular. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, hâcetinden sonra yine emretti: قُلْ لَهُنَّ يَفْتَرِقْنَ Benim nefsim kabza-i kudretinde olan Zat-ı Zülcelal’e kasem ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp yerlerine gittiler.

Şu Hazret-i Câbir ve Üsame'nin beyan ettiği iki hâdiseyi, aynen Ya'lâ İbn-i Murre ve Gaylan İbn-i Selemeti's-Sakafî ve Hazret-i İbn-i Mesud, Gazve-i Huneyn'de aynen haber veriyorlar.

Beşinci Misal: İmam-ı İbn-i Fûrek ki kemal-i içtihad ve fazlından kinaye olarak Şafiiyy-i Sânî unvanını alan allâme-i asr, kat'î haber veriyor ki: Gazve-i Taif'te, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O halde iken bir sidre ağacına rast geldi. Ağaç ona yol verip atını incitmemek için iki şakkoldu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, hayvan ile içinden geçti. Tâ zamanımıza kadar o ağaç, iki ayak üstünde, muhterem bir vaziyette kaldı.

Altıncı Misal: Hazret-i Ya'lâ tarîkında –nakl-i sahih ile– haber veriyor ki: Bir seferde, talha veya semure denilen bir ağaç geldi, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın etrafında tavaf eder gibi döndü. Sonra yine yerine gitti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti ki: اِنَّهَا اِسْيِ تَاْذَنَتْ اَنْ تُسَلِّمَ عَلَىَّ Yani o ağaç, Cenab-ı Hak'tan istedi ki bana selâm etsin.

Yedinci Misal: Muhaddisler nakl-i sahih ile İbn-i Mesud'dan beyan ediyorlar ki İbn-i Mesud dedi: Batn-ı Nahl denilen nam mevkide, Nusaybin ecinnileri ihtida için Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma geldikleri vakit, bir ağaç o ecinnilerin geldiklerini haber verdi.

Hem İmam-ı Mücahid, o hadîste İbn-i Mesud'dan nakleder ki: O cinniler bir delil istediler. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bir ağaca emretti; yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti. İşte cin taifesine bir tek mu'cize kâfi geldi.

Acaba bu mu'cize gibi bin mu'cizat işiten bir insan imana gelmezse cinnîlerin يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا tabir ettikleri şeytanlardan daha şeytan olmaz mı?

Sekizinci Misal: Sahih-i Tirmizî nakl-i sahih ile Hazret-i İbn-i Abbas'tan haber veriyorlar ki İbn-i Abbas dedi ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bir A'rabîye ferman etti: اَرَاَيْتَ اِنْ دَعَوْتُ هذَا الْعِذْقَ مِنْ هذِهِ النَّخْلَةِ اَتَشْهَدُ اَنِّى رَسُولُ اللّٰهِ؟ "Ben, bu ağacın şu dalını çağırsam, yanıma gelse iman edecek misin?" "Evet" dedi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm çağırdı. O urcun, ağacının başından kopup Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına atladı, geldi. Sonra emretti, yine yerine gitti.

İşte bu sekiz misal gibi çok misaller var, çok tarîklerle nakledilmişler. Malûmdur ki yedi sekiz urgan toplansa kuvvetli bir halat olur. Binaenaleyh şu en meşhur sıddıkîn-ı sahabeden, böyle müteaddid tarîklerle ihbar edilen şu mu'cize-i şeceriye, elbette tevatür-ü manevî kuvvetindedir; belki tevatür-ü hakikidir. Zaten sahabeden sonra tabiînin eline geçtiği vakit, tevatür suretini alır. Hususan Buharî, Müslim, İbn-i Hibban, Tirmizî gibi kütüb-ü sahiha; tâ zaman-ı sahabeye kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki mesela Buharî'de görmek, aynı sahabeden işitmek gibidir.

Acaba o Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma ağaçlar –misallerde göründüğü gibi– onu tanıyıp risaletini tasdik edip ona selâm ederek ziyaret edip emirlerini dinleyerek itaat ettiği halde, kendilerine insan diyen bir kısım camid, akılsız mahluklar; onu tanımazsa, iman etmezse kuru ağaçtan çok edna, odun parçası gibi ehemmiyetsiz, kıymetsiz olarak ateşe lâyık olmaz mı?

Onuncu İşaret

Şu mu'cize-i şeceriyeyi daha ziyade takviye eden, mütevatir bir surette nakledilen hanînü'l-ciz' mu'cizesidir. Evet, Mescid-i Şerif-i Nebevîde kuru direğin büyük bir cemaat içinde, muvakkaten firak-ı Ahmedîden (asm) ağlaması; beyan ettiğimiz mu'cize-i şeceriyenin misallerini hem teyid eder hem kuvvet verir. Çünkü o da ağaçtır, cinsi birdir. Fakat şunun şahsı mütevatirdir, öteki kısımlar her birinin nev'i mütevatirdir. Cüz'iyatları, misalleri çoğu sarîh tevatür derecesine çıkmıyor.

Evet, Mescid-i Şerifte hurma ağacından olan kuru direk, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hutbe okurken ona dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı vakit, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm minbere çıkıp hutbeye başladı. Okurken direk deve gibi enîn edip ağladı, bütün cemaat işitti. Tâ Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm yanına geldi, elini üstüne koydu. Onunla konuştu, teselli verdi; sonra durdu. Şu mu'cize-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâm pek çok tarîklerle, tevatür derecesinde nakledilmiştir.

Evet, hanînü'l-ciz' mu'cizesi çok münteşir ve meşhur ve hakiki mütevatirdir. Sahabelerin bir cemaat-i âlîsinden, on beş tarîk ile gelip tabiînin yüzer imamları o mu'cizeyi, o tarîklerle arkadaki asırlara haber vermişler. Sahabenin o cemaatinden ulema-i sahabe namdarları ve rivayet-i hadîsin reislerinden Hazret-i Enes İbn-i Mâlik (hâdim-i Nebevî), Hazret-i Câbir Bin Abdullahi'l-Ensarî (hâdim-i Nebevî), Hazret-i Abdullah İbn-i Ömer, Hazret-i Abdullah Bin Abbas, Hazret-i Sehl Bin Sa'd, Hazret-i Ebu Saidi'l-Hudrî, Hazret-i Übeyy İbni'l-Kâ'b, Hazret-i Büreyde, Hazret-i Ümmü'l-Mü'minîn Ümm-ü Seleme gibi meşahir-i ulema-i sahabe ve rivayet-i hadîsin rüesaları gibi her biri bir tarîkın başında, aynı mu'cizeyi ümmete haber vermişler. Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha; arkalarındaki asırlara, o mütevatir mu'cize-i kübrayı tarîkleriyle haber vermişler.

İşte Hazret-i Câbir tarîkında der ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hutbe okurken, Mescid-i Şerifte جِذْعُ النَّخْلِ denilen kuru direğe dayanıp okurdu. Minber-i şerif yapıldıktan sonra, minbere geçtiği vakit; direk tahammül edemeyerek, hamile deve gibi ses verip inleyerek ağladı.

Hazret-i Enes tarîkında der ki: Camus gibi ağladı, mescidi lerzeye getirdi.

Sehl İbn-i Sa'd tarîkında der: Hem onun ağlaması üzerine, halklarda ağlamak çoğaldı.

Hazret-i Übeyy İbni'l-Kâ'b tarîkında diyor: Hem öyle ağladı ki inşikak etti.

Diğer bir tarîkte, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: اِنَّ هذَا بَكَى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ Yani "Onun mevkiinde okunan zikir ve hutbedeki zikr-i İlahînin iftirakındandır ağlaması."

Diğer bir tarîkte ferman etmiş: لَوْ لَمْ اَلْتَزِمْهُ لَمْ يَزَلْ هكَذَا اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحَزُّنًا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ Yani "Ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Resulullah'ın iftirakından kıyamete kadar böyle ağlaması devam edecekti."

Hazret-i Büreyde tarîkında der ki: Ciz' ağladıktan sonra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, elini üstüne koyup ferman etti:

اِنْ شِئْتَ اَرُدُّكَ اِلَى الْحَائِطِ الَّذِى كُنْتَ فِيهِ تَنْبُتُ لَكَ عُرُوقُكَ وَيَكْمُلُ خَلْقُكَ وَيُجَدِّدُ خُوصُكَ وَثَمَرُكَ وَاِنْ شِئْتَ اَغْرِسُكَ فِى الْجَنَّةِ يَاْكُلُ اَوْلِيَاءُ اللّٰهِ مِنْ ثَمَرِكَ

Sonra o ciz'i dinledi ne söylüyor; ciz' söyledi, arkadaki adamlar da işitti: اِغْرِسْنِى فِى

الْجَنَّةِ يَاْكُلُ مِنِّى اَوْلِيَاءُ اللّٰهِ فِى مَكَانٍ لاَ يَبْلَى Yani “Cennette beni dik ki benim meyvelerimden Cenab-ı Hakk’ın sevgili kulları yesin. Hem bir mekân ki orada beka bulup çürümek yoktur.” Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: قَدْ فَعَلْتُ Sonra ferman etti: اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلَى دَارِ الْفَنَاءِ

İlm-i kelâmın büyük imamlarından meşhur Ebu İshak-ı İsferanî naklediyor ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm direğin yanına gitmedi; belki direk onun emriyle, onun yanına geldi. Sonra emretti, yerine döndü.

Hazret-i Übeyy İbn-i Kâ’b der ki: Şu hâdise-i hârikadan sonra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm emretti ki: “Direk, minberin altına konulsun.” Minberin altına konuldu, tâ mescid-i şerifin tamiri için hedmedilinceye kadar. O vakit Hazret-i Übeyy İbn-i Kâ’b yanına aldı, çürüyünceye kadar muhafaza edildi.

Meşhur Hasan-ı Basrî, şu hâdise-i mu’cizeyi şakirdlerine ders verdiği vakit, ağlardı ve derdi ki: “Ağaç, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma meyil ve iştiyak gösteriyor. Sizler daha ziyade iştiyaka, meyle müstahaksınız.”

Biz de deriz ki: Evet, hem ona iştiyak ve meyil ve muhabbet, onun sünnet-i seniyesine ve şeriat-ı garrasına ittiba iledir.

Bir Nükte-i Mühimme

Eğer denilse: Neden Gazve-i Hendek’te dört avuç taamla bin adamı doyurmak olan mu’cize-i taamiye ve mübarek parmaklarından akan su ile bin beş yüz kişiye suyu doyuruncaya kadar içiren mu’cize-i mâiye, neden şu hanîn-i ciz’ mu’cizesi gibi şaşaa ile çok kesretli tarîklerle nakledilmemiş? Halbuki o ikisi, bundan daha ziyade bir cemaatte vuku bulmuş...

Elcevap: Zuhur eden mu’cizeler, iki kısımdır. Bir kısmı, nübüvveti tasdik ettirmek için Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâm elinde izhar ediliyor. Hanîn-i ciz’ şu nevidendir ki sırf nübüvvetin tasdiki için bir hüccet olarak zuhura gelmiş ki mü’minlerin imanını ziyadeleştirmek ve münafıkları ihlasa ve imana sevk etmek ve küffarı imana getirmek için zahir olmuş. Onun için avam ve havas herkes onu gördü, onun neşrine fazla ihtimam edildi.

Fakat şu mu’cize-i taamiye ve mu’cize-i mâiye ise mu’cizeden ziyade bir keramettir, belki kerametten ziyade bir ikramdır, belki ikramdan ziyade ihtiyaca binaen bir ziyafet-i Rahmaniyedir. Onun için çendan dava-yı nübüvvete delildir ve mu’cizedir fakat asıl maksat: Ordu aç kalmış; bir çekirdekten bin batman hurmayı halk ettiği gibi Cenab-ı Hak hazine-i gaybdan bir sa’ taamdan, bin adama ziyafet veriyor. Hem susuz kalmış mücahid bir orduya, kumandan-ı a’zamın parmaklarından, âb-ı kevser gibi su akıttırıp içiriyor.

İşte şu sır içindir ki mu’cize-i taamiye ve mu’cize-i mâiyenin her bir misali, hanîn-i ciz’ derecesine çıkmıyor. Fakat o iki mu’cizenin cinsleri ve nevileri külliyet itibarıyla, hanîn-i ciz’ gibi mütevatir ve kesretlidir. Hem taamın bereketini ve parmaklarından suyun akmasını herkes göremiyor, yalnız eserlerini görüyor. Direğin ağlamasını ise herkes işitiyor. Onun için fazla intişar etti.

sh:132

Eğer denilse: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın her hal ve hareketini kemal-i

ihtimam ile sahabeler muhafaza ederek nakletmişler. Böyle mu'cizat-ı azîme, neden on-yirmi tarîk ile geliyor? Yüz tarîk ile gelmeli idi.

Hem neden Hazret-i Enes, Câbir, Ebu Hüreyre'den çok geliyor; Hazret-i Ebubekir ve Ömer az rivayet ediyor?

Elcevap: Birinci şıkkın cevabı Dördüncü İşaret'in Üçüncü Esas'ında geçmiş. İkinci şıkkın cevabı ise nasıl ki insan, bir ilaca muhtaç olsa bir tabibe gider; hendese için mühendise gider, mühendisten nakleder; mesele-i şer'iye, müftüden haber alınır ve hâkeza...

Öyle de sahabe içinde ehadîs-i Nebeviyeyi gelecek asırlara ders vermek için ulema-i sahabeden bir kısım, ona manen muvazzaf idiler. Bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazret-i Ebu Hüreyre bütün hayatını, hadîsin hıfzına vermiş; Hazret-i Ömer, siyaset âlemiyle ve hilafet-i kübra ile meşgul imiş. Onun için ehadîsi ümmete ders vermek için Ebu Hüreyre ve Enes ve Câbir gibi zatlara itimat edip ondan, rivayeti az ederdi.

Hem madem sıddık, sadûk, sadık ve musaddak bir sahabenin meşhur bir namdarı, bir tarîk ile bir hâdiseyi haber verse yeter denilir, başkasının nakline ihtiyaç da kalmaz. Onun için bazı mühim hâdiseler, iki üç tarîk ile geliyor.

On Birinci İşaret

Onuncu İşaret, nasıl ki şecer taifesindeki mu'cize-i Nebeviyeyi gösterdi. On Birinci İşaret dahi cemadatta taş ve dağ taifesinin mu'cize-i Nebeviyeyi gösterdiklerine işaret edecek. İşte biz de o çok kesretli misallerinden yedi sekiz misali zikredeceğiz:

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Hazret-i Kadı-yı İyaz, Şifa-i Şerif'inde ulvi bir senetle ve Buharî sahibi gibi mühim imamlardan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki Hâdim-i Nebevî Hazret-i İbn-i Mesud der ki: "Biz, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında taam yerken, taamın tesbihlerini işitiyorduk."

İkinci Misal: Nakl-i sahih ile Enes ve Ebu Zer'den kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki Hazret-i Enes (hâdim-i Nebevî) demiş ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında idik. Avucuna küçük taşları aldı, mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebubekiri's-Sıddık'ın eline koydu, yine tesbih ettiler. Ebu Zerr-i Gıffarî tarîkında der ki: Sonra Hazret-i Ömer'in eline koydu, yine tesbih ettiler. Sonra aldı yere koydu, sustular. Sonra yine aldı, Hazret-i Osman'ın eline koydu, yine tesbihe başladılar. Sonra Hazret-i Enes ve Ebu Zer diyorlar ki: "Ellerimize koydu, sustular."

Üçüncü Misal: Hazret-i Ali ve Hazret-i Câbir ve Hazret-i Âişe-i Sıddıka'dan nakl-i sahih ile sabittir ki: Dağ, taş, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma "Esselâmü aleyke ya Resulallah" diyorlardı.

Hazret-i Ali'nin tarîkında diyor ki: Bidayet-i nübüvvette, nevahi-i Mekke'de, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile beraber gezdiğimizde, ağaç ve taşa rast geldiğimiz vakit "Esselâmü aleyke yâ Resulallah" diyorlardı.

Hazret-i Câbir, tarîkında der ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm taş ve ağaca rast geldiği vakit, ona secde ediyordular; yani inkıyad edip "Esselâmü aleyke yâ Resulallah" diyordular. Câbir'in bir rivayetinde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş:

اِنّی لَاَعْرِفُ حَجَرًا كَانَ يُسَلِّمُ عَلَىَّ Bazıları demişler ki: O, Hacerü'l-Esved'e işarettir.

Hazret-i Âişe'nin tarîkında demiş: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş:

لَمَّا اسْتَقْبَلَنِی جَبْرَائِيلُ بِالرِّسَالَةِ جَعَلْتُ لاَ اَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلاَ شَجَرٍ اِلاَّ قَالَ اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Hazret-i Abbas'tan haber veriyorlar ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Abbas'ı ve dört oğlunu (Abdullah, Ubeydullah, Fazl, Kusem) beraber, mülâet denilen bir perde altına alarak üzerlerine örttü. Dedi:

يَا رَبِّ هذَا عَمِّی وَصِنْوُ اَبِی وَ هؤُلاَءِ بَنُوهُ فَاسْتُرْهُمْ مِنَ النَّارِ كَسَتْرِی اِيَّاهُمْ بِمُلاَئَتِی

deyip dua etti. Birden evin damı ve kapısı ve duvarları "Âmin, âmin" diyerek duaya iştirak ettiler.

Beşinci Misal: Başta Buharî, İbn-i Hibban, Davud, Tirmizî gibi kütüb-ü sahiha müttefikan Hazret-i Enes'ten, Ebu Hüreyre'den, Osman-ı Zinnureyn'den, Aşere-i Mübeşşere'den Said İbn-i Zeyd'den haber veriyorlar ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Ebubekiri's-Sıddık, Ömerü'l-Faruk ve Osman-ı Zinnureyn ile Uhud Dağı'nın başına çıktılar. Cebel-i Uhud ya onların mehabetlerinden veya kendi sürur ve sevincinden lerzeye geldi, kımıldandı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti ki: اُثْبُتْ يَا اُحُدُ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِیٌّ وَ صِدِّيقٌ وَ شَهِيدَانِ

Şu hadîs, Hazret-i Ömer ve Osman şehit olacaklarına bir ihbar-ı gaybîdir. Şu misalin tetimmesi olarak nakledilmiş ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Mekke'den hicret ettiği ve küffarlar takibe çıktıkları vakit, Sebir namındaki dağa çıktılar. Sebir dedi: "Yâ Resulallah, benden ininiz! Korkarım, benim üstümde sizi vururlarsa Allah beni tazip eder. Onun için korkarım." Cebel-i Hira çağırdı: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِلَیَّ "Bana gel." Bu sır içindir ki ehl-i kalp, Sebir'de havf ve Hira'da da emniyeti hissederler.

Bu misalden anlaşılır ki o koca dağlar, birer müstakil abddir, müsebbihtir ve vazifedardırlar. Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı tanır ve severler, başıboş değillerdir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih ile Abdullah İbn-i Ömer'den haber veriyorlar ki demiş: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm minberde hutbe okurken

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ

âyetini okudu. Ve dedi:

اِنَّ الْجَبَّارَ يُعَظِّمُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ اَنَا الْجَبَّارُ اَنَا الْجَبَّارُ اَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالُ dediği vakit, minber öyle sarsıldı ve öyle lerzeye geldi ve titredi, korktuk ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı düşürecek bir derecede sallandı.

Yedinci Misal: Nakl-i sahih ile Habrü'l-Ümme ve Tercümanü'l-Kur'an olan Hazret-i İbn-i Abbas ve hâdim-i Nebevî ve ulema-i azîme-i sahabeden olan İbn-i Mesud'dan haber veriyorlar ki demişler: Feth-i Mekke gününde, Kâbe ve etrafında, taşta rasasla mıhlanmış üç yüz altmış sanem vardı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm elinde kavse benzer bir değnekle, o sanemlere birer birer işaret ederek جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا deyip hangisine işaret etti, yere düştü. Sanemin yüzüne işaret ettiyse arkasına düşer, arkasına işaret ettiyse yüzüstüne düşer ve hâkeza sanemler yere yuvarlandılar.

Sekizinci Misal: Meşhur Buheyra-yı Rahip'in meşhur kıssasıdır ki: Nübüvvetten evvel, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, amcası Ebu Talib ve bir kısım Kureyşî ile beraber Şam tarafına ticarete gidiyorlar. Buheyra-yı Rahip'in kilisesi civarına geldikleri vakit oturdular. İnsanlar ile ihtilat etmeyen münzevi Buheyra-yı Rahip birden çıkageldi.

Kafile içinde Muhammedü'l-Emin'i (asm) gördü. Kafileye dedi: "Şu Seyyidü'l-âlemîn'dir ve peygamber olacaktır." Kureyşîler dediler: "Neden biliyorsun?" Mübarek rahip dedi ki: "Siz gelirken baktım ki havada üstünüzde bir parça bulut vardı. Siz otururken şu Muhammedü'l-Emin (asm) tarafına bulut meyletti, gölge yaptı. Hem görüyordum ki taş, ağaç ona secde eder gibi bir vaziyet gördüm. Bu ise nebilere yapılır."

İşte bu sekiz misal gibi belki seksen misal var. Bu sekiz misal birleştirilse öyle kopmaz bir zincir olur ki hiçbir şüphe onu koparamaz ve sarsamaz. Şu cins mu'cize umumiyeti itibarıyla yani cemadatın dava-yı nübüvvete delil olarak konuşmaları, manevî tevatür hükmünde yakîni ve kat'iyeti ifade eder. Her bir misal, mecmuun kuvvetinden, kendi kuvvetinden fazla bir kuvvet daha alır. Evet zayıf bir direk, kuvvetli direklerle omuz omuza geldiği vakit, muhkemleşir. Zayıf, kuvvetsiz bir adam, asker olup orduya girse öyle kuvvetleşir ki bin adama meydan okur.

On İkinci İşaret

On Birinci İşaret'le alâkadar olan üç misal fakat gayet mühim misallerdir.

Birinci Misal: وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمَى nass-ı kat'îsiyle ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin tahkikiyle ve umum ehl-i hadîsin ihbarıyla, Gazve-i Bedir'de, şu âyet haber veriyor ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bir avuç toprak ile küçük taşları aldı, küffar ordusunun yüzüne attı شَاهَتِ الْوُجُوهُ dedi. شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi bir kelâm iken onların her birinin kulağına gitmesi gibi; o bir avuç toprak dahi her bir kâfirin gözüne gitti. Her biri kendi gözü ile meşgul olup hücumda iken birden kaçtılar.

Hem Gazve-i Huneyn'de, başta İmam-ı Müslim olarak ehl-i hadîs haber veriyorlar ki: Gazve-i Huneyn'de –Bedir gibi– küffar, şiddetle hücum ederken yine bir avuç toprak atıp شَاهَتِ الْوُجُوهُ diyerek, her birinin kulağına bir شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi girdiği gibi; biiznillah her birinin yüzüne bir avuç toprak gitti. Gözleriyle meşgul olup kaçtılar.

İşte Bedir'de ve Huneyn'deki hârika olan şu hâdise esbab-ı âdi ve kudret-i beşer dâhilinde olmadığından Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمَى ferman eder. Yani "O hâdise kudret-i beşer haricindedir. Kuvve-i beşeriye ile değil belki fevkalâde bir surette, kudret-i İlahiye ile olmuştur."

İkinci Misal: Başta Buharî, Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki: Gazve-i Hayber'de bir Yahudi kadını, bir keçiyi biryan yapıp pişirmiş, gayet müessir bir zehir ile zehirlemiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma göndermiş. Sahabeler yemeye başladılar. Birden ferman etti: اِرْفَعُوا اَيْدِيَكُمْ اِنَّهَا اَخْبَرَتْنِى اَنَّهَا مَسْمُومَةٌ Yani pişirilen keçi bana der ki: "Ben zehirliyim!" diye haber veriyor. Herkes elini çekti. Fakat o şiddetli zehirin tesirinden Bişr İbni'l-Berra, aldığı bir tek lokmadan vefat etti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, o Zeyneb ismindeki kadını çağırdı. Ferman etti: "Neden böyle yaptın?" O menhuse dedi: "Eğer peygamber isen sana zarar vermeyecek, eğer padişah isen insanları senden kurtarmak için yaptım."

Bazı rivayette onu öldürtmemiş, bazı tarîkte öldürtmüş. Ehl-i tahkik demiş ki: Kendi öldürtmemiş fakat Bişr'in veresesine verilmiş, onlar öldürmüşler. Şu vak'a-i acibedeki vech-i i'cazı gösterecek iki üç noktayı dinle:

Birincisi: Bir rivayette var ki o keçinin kolu haber verdiği vakit, bazı sahabeler de işittiler.

İkincisi: Hem bir rivayette vardır ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm haber verdikten sonra dedi: "Bismillah deyiniz, ondan sonra yiyiniz. Zehir daha tesir etmeyecektir." Şu rivayeti çendan İbn-i Hacer-i Askalanî kabul etmemiş fakat başkaları kabul etmişler.

Üçüncüsü: Hem dessas Yahudiler, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma ve mukarrebîn-i sahabeye birden darbe vurmak istedikleri halde, birden gaibden haber verilmiş gibi hâdisenin inkişafı ve desiselerinin akîm kalması ve o ihbarın ifade ettiği vakıa doğru çıkması ve hiçbir vakit sahabeleri nazarında mütehalif bir haberi görülmeyen Zat-ı Ahmediye'nin "Şu keçinin kolu bana söylüyor." demesi; herkesin kulağıyla o keçiden, o sözü işitmesi kadar kanaat-i kat'iyeleri olmuş.

Üçüncü Misal: Hazret-i Musa aleyhisselâmın "yed-i beyza" ve "asâ" mu'cizesine nazire olarak üç hâdisede bir mu'cize-i Ahmediye:

Birincisi: Hazret-i İmam-ı Ahmed İbn-i Hanbel, Ebî Saidi'l-Hudrî'den tahric ve tashih eder ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Katade İbn-i Nu'man'a karanlıklı, yağmurlu bir gecede bir değnek verir ve ferman eder ki: "Sana lamba gibi onar arşın her tarafta ışık verecek. Evine gittiğin zaman, bir siyah şahıs gölge göreceksin. O, şeytandır. Onu hanenden çıkar, tard et." Katade değneği alır, gider. Yed-i beyza gibi ışık verir. Evine gider; o siyah şahsı görür, tard eder.

İkincisi: Bir menba-ı garaib olan Gazve-i Kübra-yı Bedir'de, Ukkaşe İbni'l-Mihsani'l-Esedî'nin müşriklerle dövüşürken kılıncı kırıldı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona kılınca mukabil kalınca bir değnek verdi. Dedi: "Bununla harp et." Birden değnek, biiznillah uzun, beyaz bir kılınç oldu. Onunla harp etti. Hayatı miktarınca tâ Yemame Harbi'nde şehit oluncaya kadar boynunda taşıdı. Şu hâdise kat'îdir. Çünkü Ukkaşe bütün hayatında onunla iftihar etmiş ve o kılınç "El-Avn" namıyla meşhur olmuş. İşte Hazret-i Ukkaşe'nin iftiharı ve kılıncın Avn namıyla, kılınçların fevkinde iştiharı, şu hâdisenin iki hüccetidir.

Üçüncüsü: İbn-i Abdi'l-Berr gibi bir allâme-i asır ve ehl-i tahkikin büyüklerinden nakil ve tashih ediyorlar ki: Gazve-i Uhud'da Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın halazadesi olan Abdullah İbn-i Cahş harp ederken kılıncı kırıldı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona bir değnek verdi. O değnek, onun elinde bir kılınç oldu. Onun ile harp etti. O eser-i mu'cize olan kılınç, bâki kaldı. Meşhur İbn-i Seyyidi'n-nâs siyerinde haber veriyor ki: Bir zaman sonra, Abdullah o kılıncı Bugay-ı Türkî namında bir adama, iki yüz liraya sattı.

İşte bu iki kılınç asâ-yı Musa gibi birer mu'cizedir. Fakat asâ-yı Musa vefat-ı Musa'dan sonra vech-i i'cazı kalmadı. Fakat şunlar bâki kaldılar.

On Üçüncü İşaret

Mu'cizat-ı Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmın hem mütevatir hem misalleri pek çok bir nev'i dahi hastalar ve yaralılar nefes-i mübarekiyle şifa bulmalarıdır. Şu nevi mu'cize-i

Ahmediye aleyhissalâtü vesselâm, nev'i itibarıyla manevî mütevatirdir. Cüz'iyatları, bir kısmı dahi manevî mütevatir hükmündedir. Diğer kısmı âhâdî ise de ilm-i hadîsin müdakkik imamları tashih ve tahric ettikleri için kanaat-i ilmiye verir. Biz de pek çok misallerinden birkaç misalini zikredeceğiz:

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı-yı İyaz, Şifa-i Şerif'inde, ulvi bir an'ane ile ve müteaddid tarîklerle, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hâdimi ve bir kumandanı ve Hazret-i Ömer'in zamanında ordu-yu İslâm'ın baş kumandanı ve İran'ın fatihi ve Aşere-i Mübeşşere'den olan Hazret-i Sa'd İbn-i Ebî Vakkas diyor:

Gazve-i Uhud'da ben Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında idim. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, o gün kavsi kırılıncaya kadar küffara oklar attı. Sonra bana okları veriyordu "At!" diyordu. Nasl'sız, yani okun uçmasına yardım eden kanatları olmayan okları verirdi. Ve bana emrederdi: "At!" ben de atardım. Kanatlı oklar gibi uçardı, küffarın cesedine yerleşirdi. O halde iken, Katade İbn-i Nu'man'ın gözüne bir ok isabet etmiş, gözünü çıkarıp gözünün hadekası yüzünün üstüne indi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp eski yuvasına yerleştirip iki gözünden en güzeli olarak hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.

Şu vakıa çok iştihar etmiş. Hattâ Katade'nin bir hafidi, Ömer İbn-i Abdilaziz'in yanına geldiği vakit, kendini şöyle tarif etmiş: "Ben öyle bir zatın hafidiyim ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onun çıkmış gözünü yerine koyup birden şifa buldu. En güzel göz o olmuş." diye nazım suretinde (Hâşiye[4]) Hazret-i Ömer'e söylemiş; onun ile kendini tanıttırmış.

Hem nakl-i sahih ile haber verilmiş ki: Meşhur Ebî Katade'nin, Yevm-i Zîkarad denilen gazvede, bir ok mübarek yüzüne isabet etmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, mübarek eliyle meshetmiş. Ebî Katade der ki: Kat'iyen ve aslâ ne acısını ve ne de cerahatini görmedim.

sh:139

İkinci Misal: Başta Buharî ve Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki: Gazve-i Hayber'de, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Aliyy-i Haydarî'yi bayraktar tayin ettiği halde, Ali'nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm tiryak gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada, şifa bularak hiçbir şey kalmadı. Sabahleyin Hayber Kalesi'nin pek ağır demir kapısını çekip elinde kalkan gibi tutup Kale-i Hayber'i fethetti.

Hem o vakıada, Seleme İbn-i Ekva'ın bacağına kılınç vurulmuş, yarılmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona nefes edip birden ayağı şifa bulmuş.

Üçüncü Misal: Başta Nesaî olarak erbab-ı siyer, Osman İbn-i Huneyf'ten haber veriyorlar ki Osman diyor ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına bir âmâ geldi, dedi: "Benim gözlerimin açılması için dua et." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona ferman etti:

فَانْطَلِقْ وَتَوَضَّأْ ثُمَّ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ وَقُلِ اللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْئَلُكَ وَاَتَوَجَّهُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ اِنِّى اَتَوَجَّهُ بِكَ اِلَى رَبِّكَ اَنْ يَكْشِفَ عَنْ بَصَرِى اَللّٰهُمَّ شَفِّعْهُ فِىَّ

O gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmış, güzel görüyormuş, gördük.

Dördüncü Misal: Büyük bir imam olan İbn-i Vehb haber veriyor ki: Gazve-i Bedr'in on dört şehidinden birisi olan Muavviz İbn-i Afra', Ebucehil ile dövüşürken Ebucehil-i

Laîn, o kahramanın bir elini kesmiş. O da öteki eliyle elini tutup Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına gelmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onun elini yine yerine yapıştırdı, tükürüğünü ona sürdü; birden şifa buldu. Yine harbe gitti, şehit oluncaya kadar harp etti.

Hem yine İmam-ı Celil İbn-i Vehb haber veriyor ki: O gazvede Hubeyb İbn-i Yesaf'ın omuz başına bir kılınç vurulmuş ki bir şakkı ayrılmış gibi dehşetli bir yara açılmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onun kolunu omuzuna eliyle yapıştırmış, nefes etmiş; şifa bulmuş.

İşte şu iki vakıa, çendan âhâdîdir ve haber-i vâhiddir fakat İbn-i Vehb gibi bir imam tashih etse Gazve-i Bedir gibi bir menba-ı mu'cizat olan bir gazvede olsa hem bu iki vakıayı andıracak çok misaller bulunsa elbette şu iki vakıa, kat'î ve vakidir denilebilir.

İşte ehadîs-i sahiha ile sübut bulan belki bin misal var ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mübarek eli ona şifa olmuş.

sh:140

Bu parça altın ve elmas ile yazılsa liyakati var

Evet sâbıkan bahsi geçmiş: Avucunda küçük taşların zikir ve tesbih etmesi وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ sırrıyla aynı avucunda, küçücük taş ve toprak, düşmana top ve gülle hükmünde onları inhizama sevk etmesi وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ nassı ile aynı avucunun parmağıyla kameri iki parça etmesi ve aynı el, çeşme gibi on parmağından suyun akması ve bir orduya içirmesi ve aynı el, hastalara ve yaralılara şifa olması, elbette o mübarek el, ne kadar hârika bir mu'cize-i kudret-i İlahiye olduğunu gösterir.

Güya ahbap içinde o elin avucu küçük bir zikirhane-i Sübhanîdir ki küçücük taşlar dahi içine girse zikir ve tesbih ederler.

Ve a'daya karşı küçücük bir cephane-i Rabbanîdir ki içine taş ve toprak girse gülle ve bomba olur.

Ve yaralılar ve hastalara karşı küçücük bir eczahane-i Rahmanîdir ki hangi derde temas etse derman olur.

Ve celal ile kalktığı vakit, kameri parçalayıp kab-ı kavseyn şeklini verir.

Ve cemal ile döndüğü vakit, âb-ı kevser akıtan on musluklu bir çeşme-i rahmet hükmüne girer.

Acaba böyle bir zatın bir tek eli, böyle acib mu'cizata mazhar ve medar olsa o zatın Hâlık-ı kâinat yanında ne kadar makbul olduğu ve davasında ne kadar sadık bulunduğu ve o el ile biat edenler, ne kadar bahtiyar olacakları, bedahet derecesinde anlaşılmaz mı?

sh:141

Bir Sual: Deniliyor ki: Sen çok şeylere mütevatir dersin, halbuki biz onların çoğunu yeni işitiyoruz. Mütevatir bir şey böyle gizli kalmaz?

Elcevap: Ulema-i şeriat yanında çok mütevatir ve bedihî şeyler var ki onlardan olmayana göre meçhuldür. Ehl-i hadîs yanında da çok mütevatir var, sairlerin yanında âhâdî de olmuyor ve hâkeza... Her fennin ehl-i ihtisası, o fenne göre bedihiyatı, nazariyatı beyan edilir. Umum halk ise o fennin ehl-i ihtisasına itimat eder, teslim olur veya içine

girer, görür.

Şimdi haber verdiğimiz hakiki mütevatir veya manevî mütevatir veya tevatür hükmünde kat'iyeti ifade eden vakıalar hem ehl-i hadîs hem ehl-i şeriat hem ehl-i usûlü'd-din hem ekser tabakat-ı ulemada hükmünü öyle göstermiş. Gaflette bulunan avam veya gözünü kapayan nâdanlar bilmezlerse kabahat onlara aittir.

Beşinci Misal: İmam-ı Bağavî tahrici ve tashihi ile haber veriyor ki: Aliyyibni'l-Hakem'in Gazve-i Hendek'te küffarın darbesiyle ayağı kırıldı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm meshetti. Dakikasında öyle şifa buldu ki atından inmedi.

Altıncı Misal: Başta İmam-ı Beyhakî, ehl-i hadîs haber veriyorlar ki: İmam-ı Ali gayet hasta idi. Izdırabından kendi kendine dua edip inliyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm geldi, dedi: اَللّٰهُمَّ اشْفِهِ Ve ayağıyla Hazret-i Ali'ye dokundu "Kalk!" dedi. Birden şifa buldu. İmam-ı Ali der ki: "Ondan sonra o hastalığı hiç görmedim."

Yedinci Misal: Şürehbile'l-Cuhfî'nin meşhur kıssasıdır ki: Avucunda etten bir ur vardı ki kılıncı ve atın dizginini tutamıyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm eliyle avucundaki uru meshetti ve mübarek eliyle ovdu. O urdan hiçbir eser kalmadı.

Sekizinci Misal: Altı çocuğun her biri ayrı ayrı birer mu'cize-i Ahmediyeye mazhar oldu.

Birincisi: İbn-i Ebî Şeybe –muhakkik-i kâmil ve muhaddis-i meşhur– haber veriyor ki: Bir kadın bir çocuğu, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına getirdi. O çocukta bir bela vardı, konuşmuyordu, aptal idi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bir su ile mazmaza etti, elini yıkadı. O suyu kadına verdi, çocuğa içirsin ferman etti. Çocuk o suyu içtikten sonra, hastalığından ve belasından bir şey kalmadı. Öyle bir akıl ve kemal sahibi oldu ki ukalâ-yı nâsın fevkine çıktı.

İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazret-i İbn-i Abbas demiş ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma mecnun bir çocuk getirildi. Mübarek elini onun göğsüne koydu, birden çocuk istifra etti. İçinden küçük hıyar kadar siyah bir şey çıktı, çocuk şifa bulup gitti.

Üçüncüsü: İmam-ı Beyhakî ve Nesaî nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki: Muhammed İbn-i Hâtib isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere dökülmüş, bütün kolunu yakmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm meshedip tükürüğünü sürdü, dakikasında şifa buldu.

Dördüncüsü: Büyümüş fakat lisanı yok, büyükçe bir çocuk Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına geldi. Çocuğa ferman etmiş: "Ben kimim?" Hiç konuşmayan dilsiz çocuk اَنْتَ رَسُولُ اللّٰهِ deyip tekellüme başlamış.

Beşinci çocuk: Âlem-i yakazada Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmla mükerrer surette müşerref olan Celaleddin-i Süyûtî ve asrın imamı, tahric ve tashih ile Mübarekü'l-Yemame ismiyle meşhur bir zatı, daha yeni dünyaya geldiği vakit, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına getirmişler. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona müteveccih olmuş. Çocuk tekellüme başlamış اَشْهَدُ اَنَّكَ رَسُولُ اللّٰهِ demiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm "Bârekellah" demiş. Çocuk ondan sonra büyüyünceye kadar daha konuşmamış. O çocuk, bu mu'cize-i Ahmediyeye ve "Bârekellah" dua-yı Nebevîsine mazhar olduğundan "Mübarekü'l-Yemame" ismiyle şöhret bulmuş.

Altıncı çocuk: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm namaz kılarken hırçın bir çocuk, namazını katedip geçtiğinden Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm اَللّٰهُمَّ اقْطَعْ اَثَرَهُ

demiş. Ondan sonra çocuk daha yürümemiş öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş.

Yedinci çocuk: Çocuk tabiatında hayâsız bir kadın, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm yemek yerken lokma istemiş, vermiş. Demiş: "Yok, senin ağzındakini istiyorum." Onu da vermiş. O gayet hayâsız kadın, o lokmayı yedikten sonra, en hayâlı kadın ve Medine kadınlarının fevkinde bir hayâ sahibi oldu.

İşte bu sekiz misal gibi seksen değil belki sekiz yüz misalleri var. Çoğu kütüb-ü siyer ve ehadîste beyan edilmiştir. Evet, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mübarek eli Hakîm-i Lokman'ın bir eczahanesi gibi ve tükürüğü Hazret-i Hızır'ın âb-ı hayat çeşmesi gibi ve nefesi Hazret-i İsa aleyhisselâmın nefesi gibi mededres ve şifa-resan olsa ve nev-i beşer çok musibet ve belalara giriftar olsa elbette Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma hadsiz müracaatlar olmuş. Hastalar, çocuklar, mecnunlar pek kesretli gelmişler; cümlesi şifa bulup gitmişler.

Hattâ kırk defa hacceden ve kırk sene sabah namazını yatsı abdestiyle kılan, tabiînin azîm imamlarından ve çok sahabelerle görüşen, Taus denilen Ebu Abdurrahmani'l-Yemanî, kat'iyen haber verir ve hükmeder ve demiş ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma ne kadar mecnun gelmişse Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm sinesine elini koymuş ise kat'iyen şifa bulmuştur, şifa bulmayan kalmamış.

İşte asr-ı saadete yetişmiş böyle bir imam, böyle kat'î ve küllî hükmetmişse elbette ona gelen hiçbir hasta kalmamış ki illâ şifa bulmuş. Madem şifa bulmuş elbette müracaatlar binler olacaktır.

On Dördüncü İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın enva-ı mu'cizatından bir nev-i azîmi, duasıyla zahir olan hârikalardır. Evet, şu nevi kat'î ve hakiki mütevatirdir. Cüz'iyat ve misalleri o kadar çoktur ki hesap edilmez. Misallerin çokları var ki onlar da mütevatir derecesine çıkmışlar. Belki tevatüre yakın meşhur olmuşlar. Bir kısmını öyle imamlar nakletmiş ki meşhur mütevatir gibi kat'iyeti ifade eder. Biz şu pek çok misallerinden tevatüre yakın ve meşhur derecesinde münteşir bazı misalleri, numune olarak ve her misalinde birkaç cüz'iyatını zikredeceğiz:

Birinci Misal: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yağmur duası, tevatür derecesinde ve çok defa tekrar ile daima süratle kabul olması, başta İmam-ı Buharî ve İmam-ı Müslim, eimme-i hadîs nakletmişler. Hattâ bazı defa minber-i şerif üstünde, yağmur duası için elini kaldırıp indirmeden yağmış. Sâbıkan zikrettiğimiz gibi bir iki defa ordu susuz kaldığı vakit bulut geliyordu, yağmur veriyordu.

Hattâ nübüvvetten evvel, cedd-i Nebi Abdülmuttalib, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın küçüklük zamanında mübarek yüzüyle yağmur duasına giderdi. Onun yüzü hürmetine gelirdi ki o hâdise Abdülmuttalib'in bir şiiri ile iştihar bulmuş.

Hem vefat-ı Nebevîden sonra Hazret-i Ömer, Hazret-i Abbas'ı vesile yapıp demiş: "Yâ Rab! Bu senin habibinin amcasıdır. Onun yüzü hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş.

Hem İmam-ı Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki: Yağmur için dua talep edildi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dua etti. Yağmur öyle geldi ki mecbur oldular:

“Aman dua et, kesilsin.” Dua etti, birden kesildi.

İkinci Misal: Tevatüre yakın meşhurdur ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, sahabe ve imana gelenler daha kırka vâsıl olmadan ve gizli ibadet etmekte iken dua etti: اَللّٰهُمَّ اَعِزَّ الْاِسْلاَمَ بِعُمَرِ ابْنِ الْخَطَّابِ اَوْ بِعَمْرِو ابْنِ الْهِشَامِ Bir iki gün sonra, Hazret-i Ömer İbni’l-Hattab imana geldi ve İslâmiyet’i ilan ve i’zaz etmeye vesile oldu. “Faruk” unvan-ı âlîsini aldı.

Üçüncü Misal: Bazı sahabe-i güzine, ayrı ayrı maksatlar için dua etmiş. Duası öyle parlak bir surette kabul olmuş ki o keramet-i duaiye, mu’cize derecesine çıkmış.

Ezcümle, başta Buharî ve Müslim haber veriyorlar ki İbn-i Abbas’a şöyle dua etmiş: اَللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِى الدِّينِ وَعَلِّمْهُ التَّاْوِيلَ Duası öyle makbul olmuş ki İbn-i Abbas, Tercümanü’l-Kur’an unvan-ı zîşanını ve Habrü’l-Ümme, yani allâme-i ümmet rütbe-i âlîsini kazanmış. Hattâ çok genç iken, Hazret-i Ömer, onu ulema ve kudema-yı sahabe meclisine alıyordu.

Hem başta İmam-ı Buharî, ehl-i kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki Enes’in validesi, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma niyaz etmiş ki: “Senin hâdimin olan Enes’in evlat ve malı hakkında bereket ile dua et.” O da dua etmiş: اَللّٰهُمَّ اَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيمَا اَعْطَيْتَهُ demiş. Hazret-i Enes âhir ömründe kasem ile ilan ediyor ki: “Ben kendi elimle yüz evladımı defnetmişim. Benim malım ve servetim itibarıyla da hiçbirisi benim gibi mesud yaşamamış. Benim malımı görüyorsunuz ki pek çoktur. Bunlar, bütün dua-yı Nebeviyenin bereketindendir.”

Hem başta İmam-ı Beyhakî, ehl-i hadîs haber veriyorlar ki: Aşere-i Mübeşşere’den Abdurrahman Bin Avf’a, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm kesret-i mal ve bereketle dua etmiş. O duanın bereketiyle o kadar servet kazanmış ki bir defa yedi yüz deveyi yükleriyle beraber “fîsebilillah” tasadduk etmiş. İşte dua-yı Nebeviyenin bereketine bakınız “Bârekellah” deyiniz.

Hem İmam-ı Buharî başta olarak râviler naklediyorlar ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Urve İbn-i Ebî Ca’de’ye ticarette kâr ve kazanç için bereketle dua etmiş. Urve diyor ki: “Ben bazı Kûfe çarşısında duruyordum, bir günde kırk bin kazanıyordum, sonra evime dönüyordum.” İmam-ı Buharî der ki: “Toprağı da eline alsa onda bir kazanç bulurdu.”

Hem Abdullah İbn-i Cafer’e, kesret-i mal ve bereket için dua etmiş. Hazret-i Abdullah İbn-i Cafer, o derece servet kazanmış ki o asırda şöhretgir olmuş. O bereket-i dua-yı Nebevî ile hasıl olan serveti kadar, sehavetle de iştihar etmiş. Bu neviden çok misaller var. Numune için bu dört misalle iktifa ediyoruz.

Hem başta İmam-ı Tirmizî, haber veriyor ki Sa’d İbn-i Ebî Vakkas için Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dua etmiş: اَللّٰهُمَّ اَجِبْ دَعْوَتَهُ demiş. Sa’d’ın duasının kabulü için dua etmiş. O asırda, Sa’d’ın bedduasından herkes korkuyordu. Duasının kabulü de şöhret buldu.

Hem meşhur Ebu Katade’ye ferman etmiş: اَفْلَحَ اللّٰهُ وَجْهَكَ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِى شَعْرِهِ وَ بَشَرِهِ diye genç kalmasına dua etmiş. Ebu Katade yetmiş yaşında vefat ettiği vakit on beş yaşında bir genç gibi olduğu, nakl-i sahih ile şöhret bulmuş.

Hem meşhur şair Nâbiga’nın kıssa-i meşhuresidir ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında bir şiirini okumuş. Şu fıkra:

بَلَغْنَا السَّمَاءَ مَجْدُنَا وَسَنَائُنَا ❊ وَ اِنَّا نُرِيدُ فَوْقَ ذٰلِكَ مَظْهَرًا

Yani “Şerefimiz göğe çıktı, biz daha üstüne çıkmak istiyoruz!” Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, mülâtafe suretinde ferman etti: اِلَى الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ Dedi: اِلَى اَيْنَ يَا اَبَا لَيْلاَ؟

Yani Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm latîfe olarak dedi: “Gökten öbür tarafa nereyi istiyorsun ki şiirinde orayı niyet ediyorsun?” Nâbiga dedi: “Göklerin fevkinde cennete gitmek istiyoruz.” Sonra bir manidar şiirini daha okudu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dua etti: لاَ يَفْضُضِ اللّٰهُ فَاكَ Yani “Senin ağzın bozulmasın.” İşte o dua-yı Nebevînin bereketiyle, o Nâbiga yüz yirmi yaşında bir dişi noksan olmadı. Hattâ bazı bir dişi düştüğü vakit, yerine bir daha geliyordu.

Hem nakl-i sahih ile İmam-ı Ali için dua etmiş ki: اَللّٰهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْقَرَّ Yani “Yâ Rab! Soğuk ve sıcağın zahmetini ona gösterme.” İşte şu dua bereketiyle, İmam-ı Ali kışta yaz libasını giyerdi, yazda kış libasını giyerdi. Der idi ki: “O duanın bereketiyle hiçbir soğuk ve sıcağın zahmetini çekmiyorum.”

Hem Hazret-i Fatıma için dua etmiş: اَللّٰهُمَّ لاَ تُجِعْهَا Yani “Açlık elemini ona verme.” Hazret-i Fatıma der ki: “O duadan sonra açlık elemini görmedim.”

Hem Tufeyl İbn-i Amr, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan bir mu’cize istedi ki götürüp kavmine göstersin. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ لَهُ demiş. İki gözü ortasında bir nur zuhur etmiş. Sonra değneği ucuna naklolmuş. Bunun ile “Zinnur” diye iştihar bulmuş. İşte bu vakıalar, ehadîs-i meşhuredendir ki kat’iyet peyda etmişler.

Hem Ebu Hüreyre, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma şekva etmiş ki “Nisyan bana ârız oluyor.” Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş, bir mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra mübarek avucu ile gaibden bir şey alır gibi öyle avucunu oraya boşaltmış. İki üç defa öyle yaparak Ebu Hüreyre’ye demiş: “Şimdi mendili topla.” Toplamış. Bu sırr-ı manevî-i dua-yı Nebevî ile Ebu Hüreyre kasem eder ki: “Ondan sonra hiçbir şey unutmadım.” İşte bu vakıalar, ehadîs-i meşhuredendirler.

Dördüncü Misal: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın bedduasına mazhar olmuş birkaç vakıayı beyan ederiz:

Birincisi: Perviz denilen Fars padişahı, name-i Nebeviyeyi yırtmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma haber geldi. Şöyle beddua etti: اَللّٰهُمَّ مَزِّقْهُ “Yâ Rab! Nasıl mektubumu paraladı, sen de onu ve onun mülkünü parça parça et.” İşte şu bedduanın tesiriyledir ki o Kisra Perviz’in oğlu Şirveyh, hançer ile onu paraladı. Sa’d İbn-i Ebî Vakkas da saltanatını parça parça etti. Sasaniye Devleti’nin hiçbir yerde şevketi kalmadı. Fakat Kayser ve sair melikler, name-i Nebeviyeye hürmet ettikleri için mahvolmadılar.

İkincisi: Tevatüre yakın meşhurdur ve âyât-ı Kur’aniye işaret ediyor ki: Bidayet-i İslâm’da Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Mescidü’l-Haram’da namaz kılarken rüesa-yı Kureyş toplandılar, ona karşı gayet bed bir muamele ettiler. O da o vakit onlara beddua etti. İbn-i Mesud der ki: Kasem ederim, o bed muameleyi yapan ve onun bedduasına mazhar olanların Gazve-i Bedir’de birer birer laşelerini gördüm.

Üçüncüsü: Mudariye denilen Arab’ın büyük bir kabilesi, Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı tekzip ettikleri için onlara kaht ile beddua etti. Yağmur kesildi, kaht u galâ baş gösterdi. Sonra Mudariye kavminden olan kabile-i Kureyş, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma iltimas ettiler. Dua etti; yağmur geldi, kahtlık kalktı. Bu vakıa tevatür derecesinde meşhurdur.

Beşinci Misal: Hususi adamlara bedduasının dehşetli kabulüdür. Bunun çok misalleri var. Kat'î üç misali numune olarak beyan ederiz:

Birincisi: Utbe İbn-i Ebî Leheb hakkında şöyle beddua etti: اَللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلاَبِكَ Yani "Yâ Rab! Ona bir itini musallat et." Sonra Utbe sefere giderken, bir arslan gelip kafile içinde onu arayıp bulmuş, parçalamış. Şu vakıa meşhurdur. Eimme-i hadîs, nakil ve tashih etmişler.

İkincisi: Muhallim İbn-i Cüsame'dir ki Âmir İbn-i Azbat'ı gadir ile katletmişti. Halbuki Âmir'i Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onu cihad ve harp için kumandan edip bir bölük ile göndermişti. Muhallim de beraberdi. Bu gadrin haberi, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma yetiştiği vakit hiddet etmiş. اَللّٰهُمَّ لاَ تَغْفِرْ لِمُحَلِّمٍ diye beddua buyurmuş. Yedi gün sonra o Muhallim öldü. Kabre koydular, kabir dışarıya attı. Kaç defa koydularsa yer kabul etmedi. Sonra mecbur oldular; iki taş ortasında muhkemce bir duvar yapılmış, o surette yer altında setredilmiş.

Üçüncüsü: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm görüyordu, bir adam sol eliyle yemek yer. Ferman etmiş: كُلْ بِيَمِينِكَ "Sağ elinle ye." demiş. O adam demiş: لاَ اَسْتَطِيعُ "Sağ elimle yapamıyorum." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm demiş: لاَ اسْتَطَعْتَ diye beddua etmiş. "Kaldıramayacaksın!" İşte ondan sonra o adam sağ elini hiç kaldıramamış.

Altıncı Misal: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hem duası hem temasından zuhur eden pek çok hârikalarından, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz:

Birincisi: Hazret-i Hâlid İbn-i Velid'e (Seyfullah'a) birkaç saçını verip nusretine dua etmiş. Hazret-i Hâlid, o saçları külahında hıfzetmiş. İşte o saç ve duanın bereketi hürmetine, hiçbir harbe girmemiş illâ muzaffer çıkmış.

İkincisi: Selman-ı Farisî, evvelce Yahudilerin abdi imiş. Onun seyyidleri, onu âzad etmek için çok şeyler istediler. "Üç yüz hurma fidanını dikip meyve verdikten sonra, kırk okıyye altın vermekle âzad edilirsin." dediler. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma geldi, beyan-ı hal etti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm kendi eliyle, Medine civarında üç yüz fidanı dikti. Yalnız bir tanesini başkası dikti. O sene zarfında, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın diktiği bütün fidanlar meyve verdi. Yalnız bir tek başkası dikmişti, o tek meyve vermedi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onu çıkardı, yeniden dikti. O da meyve verdi.

Hem tavuk yumurtası kadar bir altını, ağzının tükürüğünü ona sürdü, dua etti, Selman'a verdi. Dedi: "Git Yahudilere ver." Selman-ı Farisî gidip o altından kırk okıyyeyi onlara verdi; o tavuk yumurtası kadar olan altın, eskisi gibi bâki kaldı. İşte şu vakıa, Hazret-i Selman-ı Pâk'in sergüzeşte-i hayatının en mühim bir hâdise-i mu'cizekâranesidir. Muteber ve mevsuk imamlar haber vermişler.

Üçüncüsü: Ümm-ü Mâlik isminde bir sahabiye "ukke" denilen küçük bir yağ tulumundan, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma yağ hediye ederdi. Bir defa Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona dua edip ukkeyi vermiş, ferman etmiş ki: "Onu boşaltıp sıkmayınız." Ümm-ü Mâlik ukkeyi almış. Ne vakit evlatları yağ isterlerse bereket-i dua-yı Nebevî ile ukkede yağ bulurlardı. Hayli zaman devam etti. Sonra sıktılar, bereket kesildi.

Yedinci Misal: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın duasıyla ve temasıyla, suların tatlılaşması ve güzel koku vermesinin çok hâdiseleri var. İki üç taneyi, numune

olarak beyan ederiz:

sh:149

Birincisi: İmam-ı Beyhakî başta, ehl-i hadîs haber veriyorlar ki: Bi'r-i Kubâ denilen kuyunun suyu bazı kesiliyordu, yani bitiyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm abdest suyunu içine koyup dua ettikten sonra kesretle devam etti, daha hiç kesilmedi.

İkincisi: Başta Ebu Nuaym Delail-i Nübüvvet'te, ehl-i hadîs haber veriyorlar ki: Enes'in evindeki kuyuya, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm tükürüğünü içine atıp dua etmiş, Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş.

Üçüncüsü: İbn-i Mâce haber veriyor ki: Mâ-i Zemzem'den bir kova su, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma getirdiler. Bir parça ağzına aldı, kovaya boşalttı. Kova misk gibi rayiha verdi.

Dördüncüsü: İmam-ı Ahmed İbn-i Hanbel haber veriyor ki: Bir kuyudan bir kova su çıkardılar. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm içine ağzının suyunu akıtıp kuyuya boşalttıktan sonra, misk gibi rayiha vermeye başladı.

Beşincisi: Ricalullahtan ve İmam-ı Müslim ve ulema-i Mağrib'in mutemedi ve makbulü olan Hammad İbn-i Seleme haber veriyor ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm deriden bir tuluğa su doldurup ağzına üflemiş, dua etmiş. Bağladı, bir kısım sahabeye verdi. "Ağzını açmayınız! Yalnız abdest aldığınız vakit açınız." demiş. Gitmişler, abdest almak vaktinde ağzını açmışlar. Görüyorlar ki hâlis bir süt, ağzında da kaymak yağ.

İşte bu beş cüzü; bazıları meşhur, bazı da mühim imamlar naklediyorlar. Bunlar ve burada nakledilmeyenlerle mecmuu, manevî tevatür gibi bir mu'cize-i mutlakanın tahakkukunu gösteriyorlar.

Sekizinci Misal: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mesh ve duasıyla, sütsüz ve kısır keçilerin mübarek elinin temasıyla ve duasıyla sütlü hem çok sütlü olmaları misalleri ve cüz'iyatları çoktur. Biz yalnız meşhur ve kat'î iki üç misali, numune olarak zikrediyoruz:

Birincisi: Ehl-i siyerin bütün muteber kitapları haber veriyorlar ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Ebubekiri's-Sıddık ile beraber hicret ederken Âtiket Binti'l-Huzaiye denilen Ümm-ü Mabed hanesine gelmişler. Gayet zayıf, sütsüz, kısır bir keçi orada vardı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Ümm-ü Mabed'e ferman etti: "Bunda süt yok mudur?" Ümm-ü Mabed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yoktur, nereden süt verecek?"

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm gidip o keçinin beline elini sürmüş, memesini de meshetmiş, dua etmiş. Sonra demiş: "Kap getiriniz, sağınız!" Sağdılar. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Ebubekiri's-Sıddık ile içtikten sonra, o hane halkı da doyuncaya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış.

İkincisi: Şât-ı İbn-i Mesud'un meşhur kıssasıdır ki: İbn-i Mesud İslâm olmadan evvel, bazıların çobanı idi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Ebubekiri's-Sıddık ile beraber İbn-i Mesud'un keçileriyle bulunduğu yere gitmişler. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, İbn-i Mesud'dan süt istemiş. O da demiş: "Keçiler benim değil, başkasının malıdırlar." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm demiş: "Kısır, sütsüz bir keçi bana getir." O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirdi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm eliyle onun memesine meshedip dua etmiş. Sonra sağmışlar, hâlis bir süt

almışlar, içmişler. İbn-i Mesud bu mu'cizeyi gördükten sonra iman etmiş.

Üçüncüsü: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın murdiası yani süt annesi olan Halîme-i Sa'diye'nin keçilerinin kıssa-i meşhuresidir ki o kabilede bir derece kahtlık vardı. Hayvanat zayıf ve sütsüz oluyordular ve tok oluncaya kadar yemiyorlardı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm oraya, süt annesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle, Halîme-i Sa'diye'nin keçileri, akşam vakti başkalarının hilafına olarak hem tok ve memeleri dolu olarak geliyorlardı.

İşte bunun gibi siyer kitaplarında daha başka cüz'iyatları var fakat bu numuneler, asıl maksada kâfidir.

Dokuzuncu Misal: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, bazı zatların başını ve yüzünü mübarek eliyle meshedip dua ettikten sonra, zahir olan hârikaların çok cüz'iyatından iştihar bulmuş birkaçını numune olarak beyan ediyoruz:

Birincisi: Ömer İbn-i Sa'd'ın başına elini sürmüş, dua etmiş. Seksen yaşında o adam, o duanın bereketiyle, öldüğü vakit başında beyaz yoktu.

İkincisi: Kays İbn-i Zeyd'in başına elini koyup meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle yüz yaşına girdiği vakit, meshin tesiriyle, bütün başı beyaz, yalnız Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın elini koyduğu yer simsiyah olarak kalmış.

Üçüncüsü: Abdurrahman İbn-i Zeyd İbni'l-Hattab hem küçük hem çirkin idi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm eli ile başını meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, kametçe en bâlâ kamet ve suretçe en güzel bir surete girmiş.

Dördüncüsü: Âiz İbn-i Amr'ın Gazve-i Huneyn'de yüzü yaralanmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, eliyle yüzündeki kanı silmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın elinin temas ettiği yer, parlak bir nuraniyet vermiş ki muhaddisler كَغُرَّةِ الْفَرَسِ tabir etmişler. Yani doru atın alnındaki beyaz gibi temas yeri öyle parlıyordu.

Beşincisi: Katade İbn-i Milhan'ın yüzüne elini sürmüş, dua etmiş. Katade'nin yüzü âyine gibi parlamaya başlamış.

Altıncısı: Ümmü'l-Mü'minîn Ümm-ü Seleme'nin kızı ve Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın üvey kızı Zeyneb'e, küçükken Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm onun yüzüne abdest suyu atıp taltif etmiş. O suyun temasından sonra, Zeyneb'in hüsün ve cemali acib suret almış, bedîü'l-cemal olmuş.

İşte şu cüz'iyatlar gibi daha çok misaller var. Onların çoğunu eimme-i hadîs nakletmişler. Bu cüz'iyatın her birini, haber-i vâhid ve zayıf farz etsek dahi yine mecmuu manevî bir tevatür hükmünde, mutlak bir mu'cize-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmı gösterir. Çünkü bir hâdise ayrı ayrı ve çok suretlerle nakledilse asıl hâdisenin vukuu kat'î olur. Suretlerin her biri zayıf dahi olsa yine asıl hâdiseyi ispat ediyor.

Mesela: Bir gürültü işitildi. Bazılar dediler ki filan ev harap oldu, diğeri başka ev harap oldu dedi, daha başkası başka bir evi söyledi ve hâkeza... Her bir rivayet, haber-i vâhid de zayıf da hilaf-ı vaki de olabilir. Fakat asıl vakıa ki: Bir ev harap olmuş, o kat'îdir; onda bütün müttefiktirler.

Halbuki bahsettiğimiz şu altı cüz'iyat hem sahihtirler hem bazıları şöhret derecesine çıkmışlar. Faraza bunların her birini zayıf addetsek temsilde mutlak bir hane harap olması gibi yine cüz'iyatın mecmuunda, mutlak bir mu'cize-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmın vücudunu kat'iyen gösterir.

İşte Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mu'cizat-ı bâhiresi, her bir nevide kat'î olarak mevcuddur. Cüz'iyatı dahi o küllî ve mutlak mu'cizenin suretleri veyahut numuneleridir. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın nasıl ki eli, parmakları, tükürüğü, nefesi, sözü yani duası çok mu'cizatın mebdei oluyor.

Aynen öyle de Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın sair letaifi ve duyguları ve cihazatı, çok hârikalara medardır. Kütüb-ü siyer ve tarih, o hârikaları beyan etmişler; sîret ve suret ve duygularında, çok delail-i nübüvvet bulunduğunu göstermişler.

On Beşinci İşaret

Nasıl ki taşlar, ağaçlar, kamer, güneş onu tanıyorlar; birer mu'cizesini göstermekle nübüvvetini tasdik ediyorlar. Öyle de hayvanat taifesi, ölüler taifesi, cinler taifesi, melaikeler taifesi o Zat-ı Mübarek'i tanıyorlar ve nübüvvetini tasdik ediyorlar ki onlar, onu tanıdıklarını, her bir taifesi, bazı mu'cizatını göstermekle gösteriyorlar ve nübüvvetinin tasdikini ilan ediyorlar. Şu On Beşinci İşaret'in **üç şube**si var:

BİRİNCİ ŞUBESİ: Hayvanat cinsi, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı tanıyorlar ve mu'cizatını da izhar ediyorlar. Şu şubenin çok misalleri var. Biz yalnız burada, meşhur ve manevî tevatür derecesinde kat'î olmuş veya muhakkikîn-i eimmenin makbulü olmuş veya ümmet telakki-i bi'l-kabul etmiş olan bir kısım hâdiseleri, numune olarak zikredeceğiz:

Birinci Hâdise: Manevî tevatür derecesinde bir şöhretle, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Ebubekiri's-Sıddık ile küffarın takibinden kurtulmak için tahassun ettikleri Gar-ı Hira'nın kapısında, iki nöbetçi gibi iki güvercin gelip beklemeleri ve örümcek dahi perdedar gibi hârika bir tarzda, kalın bir ağ ile mağara kapısını örtmesidir.

Hattâ rüesa-yı Kureyş'ten, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın eli ile Gazve-i Bedir'de öldürülen Übeyy İbn-i Halef mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya girelim." O demiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki Hazret-i Muhammed tevellüd etmeden bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor, adam olsa orada dururlar mı?"

İşte bunun gibi mübarek güvercin taifesi, Feth-i Mekke'de dahi Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın başı üzerinde gölge yaptıklarını, İmam-ı Celil İbn-i Vehb naklediyor.

Hem –nakl-i sahih ile– Hazret-i Âişe-i Sıddıka haber veriyor ki: Güvercin gibi "dâcin" denilen bir kuş hanemizde vardı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hazır olsa idi hiç debelenmezdi, sükûtla dururdu. Ne vakit Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm çıksa idi o kuş başlardı harekete; giderdi, gelirdi, hiç durmuyordu. Demek o kuş, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı dinliyordu, huzurunda temkin ile sükût ederdi.

İkinci Hâdise: Beş altı tarîkle manevî bir tevatür hükmünü almış kurt hâdisesidir ki bu kıssa-i acibe çok tarîklerle meşhur sahabelerden nakledilmiş. Ezcümle, Ebu Saidi'l-Hudrî ve Seleme İbni'l-Ekva ve İbn-i Ebî Vehb ve Ebu Hüreyre ve bir vak'a sahibi çoban (Uhban) gibi müteaddid tarîklerle haber veriyorlar ki: Bir kurt, keçilerden birisini tutmuş;

çoban, kurdun elinden kurtarmış. Zi'b demiş: "Allah'tan korkmadın, benim rızkımı elimden aldın." Çoban demiş: "Acayip! Zi'b konuşur mu?" Zi'b ona demiş: "Acib senin halindedir ki bu yerin arka tarafında bir zat var ki sizi cennete davet ediyor, peygamberdir, onu tanımıyorsunuz!"

Bütün tarîkler kurdun konuşmasında müttefik olmakla beraber, kuvvetli bir tarîk olan Ebu Hüreyre ihbarında diyor ki: Çoban kurda demiş: "Ben gideceğim fakat kim benim keçilerime bakacak?" Zi'b demiş: "Ben bakacağım." Çoban ise çobanlığı kurda devredip gelmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı görmüş, iman etmiş, dönüp gitmiş. Zi'bi çoban bulmuş. Zayiat yok. Bir keçi ona kesmiş, çünkü ona üstadlık etmiş.

Bir tarîkte: Rüesa-yı Kureyş'ten Ebu Süfyan ile Safvan bir kurdu gördüler, bir ceylanı takip edip Harem-i Şerif'e girdi. Kurt dönmüş, sonra taaccüb etmişler. Kurt konuşmuş, risalet-i Ahmediyeyi haber vermiş. Ebu Süfyan, Safvan'a demiş ki: "Bu kıssayı kimseye söylemeyelim, korkarım Mekke boşalıp onlara iltihak edecekler."

Elhasıl, kurt kıssası kat'î ve manevî mütevatir gibi kanaat verir.

Üçüncü Hâdise: Beş altı tarîkle mühim sahabelerden nakledilen cemel hâdisesidir ki: Ezcümle, Ebu Hüreyre ve Sa'lebe İbn-i Mâlik ve Câbir İbn-i Abdullah ve Abdullah İbn-i Cafer ve Abdullah İbn-i Ebî Evfa gibi müteaddid tarîkler ve o tarîklerin başındaki sahabeler müttefikan haber veriyorlar ki: Deve gelmiş, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma tahiyye-i ikram nevinden secde edip konuşmuş.

Ve birkaç tarîkte haber veriliyor ki: O deve bir bağda kızmış, vahşi olmuş; yanına kimseyi sokmuyor, hücum ediyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm girdi; deve geldi, ikramen secde etti, yanında ıhdı. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm yular taktı. Deve, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma dedi: "Beni çok meşakkatli şeylerde çalıştırdılar, şimdi de beni kesmek istiyorlar. Onun için kızdım." Deve sahibine söyledi: "Böyle midir?" "Evet" dediler.

Hem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın Adbâ ismindeki devesi, vefat-ı Nebevîden sonra kederinden ne yedi ne içti, tâ öldü.

Hem o deve, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile mühim bir kıssayı konuştuğunu, Ebu İshak-ı İsferanî gibi bazı mühim imamlar haber vermişler.

Hem –nakl-i sahih ile– Câbir İbn-i Abdullah'ın bir seferde devesi çok yorulmuştu, daha yürüyemiyordu. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm o deveye ufak bir dürtmek ile dürttü. O deve, o iltifat-ı Ahmedîden o kadar bir çeviklik, bir sevinçlik peyda etti ki daha süratinden dizgini zapt edilmiyor, yolda yetişilmiyordu. Hazret-i Câbir haber veriyor.

Dördüncü Hâdise: Başta İmam-ı Buharî, eimme-i hadîs haber veriyorlar ki: Bir defa gecede, Medine-i Münevvere'nin haricinde, düşman hücum ediyor gibi mühim bir hâdise işaa edildi. Sonra cesur atlılar çıktılar, gittiler. Yolda görüyorlar, bir zat geliyor. Baktılar, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdır. Ferman etmiş: "Bir şey yoktur." Meşhur Ebu Talha'nın atına binip şecaat-i kudsiyesi muktezasınca, herkesten evvel gitmiş, tahkik etmiş ve dönmüştü. Ebu Talha'ya ferman etmiş: وَجَدْتُ فَرَسَكَ بَحْرًا Yani "Senin atın sarsmadan, gayet çabuktur." Halbuki Ebu Talha'nın atı, katuf tabir edilen yürüyüşsüz kısmından idi. O geceden sonra, hiçbir at ona karşı yürüyüşte mukabele edemiyordu.

Hem –nakl-i sahih ile– bir defa, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm seferde namaz kılacak vaktinde atına dedi: "Dur!" O da durdu. Namaz bitinceye kadar hiçbir azasını

kımıldatmadı.

Beşinci Hâdise: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hizmetkârı Sefine, Yemen Valisi Muaz İbn-i Cebel'in yanına gitmek için Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan emir alıp gitmiş. Yolda bir arslan rast gelmiş. O Sefine, ona demiş: "Ben, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hizmetkârıyım." Arslan ses verip ayrılmış. İlişmemiş.

Diğer bir tarîkte haber veriyorlar ki: Sefine döndüğü vakit yolu kaybetmiş, bir arslana rast gelmiş; arslan ona ilişmemekle beraber, yolu da göstermiş.

Hem Hazret-i Ömer'den haber veriyorlar ki demiş: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına bir bedevî geldi. Arapça "dabb" denilen bir susmar, yani keler elinde idi. Dedi: "Eğer bu hayvan sana şehadet etse ben sana iman getiririm, yoksa iman getirmem." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, o hayvandan sordu; o susmar fasih bir dille risaletine şehadet etti.

Hem Ümmü'l-Mü'minîn Ümm-ü Seleme haber veriyor ki: Bir ceylan, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile konuşmuş ve risaletine şehadet etmiş.

İşte bunun gibi çok misaller var. Hem de kat'î şöhret bulmuş birkaç numuneyi gösterdik. Ve Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı tanımayana ve itaat etmeyene deriz:

Ey insan! İbret alınız... Kurt, arslan; Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı tanıyor, itaat ediyorlar. Sizlerin hayvandan, kurttan aşağı düşmemeye çalışmanız iktiza eder.

İKİNCİ ŞUBE: Cenazelerin ve cinlerin ve melaikelerin, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı tanımalarıdır. Bunun da çok hâdiseleri var. Numune için şöhret bulmuş ve mevsuk imamlar haber vermiş birkaç numuneyi, evvela cenazelerden göstereceğiz. Amma cin ve melaike ise o mütevatirdir; onların misalleri bir değil, bindir. İşte ölülerin konuşması misallerinden:

sh:155

Birincisi şudur ki: Ulema-i zahir ve bâtının, tabiîn zamanında en büyük reisi ve İmam-ı Ali'nin mühim ve sadık bir şakirdi olan Hasan-ı Basrî haber veriyor ki: Bir adam, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına gelerek ağlayıp sızladı. Dedi: "Benim küçük bir kızım vardı, şu yakın derede öldü, oraya attım." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona acıdı. Ona dedi: "Gel oraya gideceğiz." Gittiler. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm o ölmüş kızı çağırdı: "Yâ filane!" dedi. Birden o ölmüş kız لبّيك و سَعْدَيْكَ dedi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: "Tekrar peder ve validenin yanına gelmeyi arzu eder misin?" O dedi: "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum."

İkincisi: İmam-ı Beyhakî ve İmam-ı İbn-i Adiyy gibi bazı mühim imamlar, Hazret-i Enes İbn-i Mâlik'ten haber veriyorlar ki Enes demiş: Bir ihtiyare kadının bir tek oğlu vardı, birden vefat etti. O saliha kadın çok müteessir oldu, dedi: "Yâ Rab! Senin rızan için Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın biatı ve hizmeti için hicret edip buraya geldim. Benim hayatımda istirahatimi temin edecek tek evlatçığımı, o Resul'ün hürmetine bağışla." Enes der: "O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi."

İşte şu hâdise-i acibeye işaret ve ifade eden, İmam-ı Busîrî'nin Kaside-i Bürde'de şu fıkrasıdır:

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عِظَمًا ❊ اَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يُدْعَى دَارِسَ الرِّمَمِ

Yani "Eğer alâmetleri, onun kadrine muvafık derecesinde azametini ve makbuliyetini gösterse idiler; değil yeni ölmüşler, belki onun ismiyle çürümüş kemikler de ihya

edilebilirdi.”

Üçüncü Hâdise: Başta İmam-ı Beyhakî gibi râviler, Abdullah İbn-i Ubeydullahi’l-Ensarî’den haber veriyorlar ki Abdullah demiş: Sabit İbn-i Kays İbn-i Şemmas’ın Yemame Harbi’nde şehit düştüğü ve kabre koyduğumuz vakit, ben hazırdım. Kabre konurken birden ondan bir ses geldi: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَاَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَعُمَرُ الشَّهِيدُ وَعُثْمَانُ الْبَرُّ الرَّحِيمُ dedi. Sonra açtık, baktık; ölü, cansız. İşte o vakit, daha Hazret-i Ömer hilafete geçmeden şehadetini haber veriyor.

Dördüncü Hâdise: İmam-ı Taberanî ve Ebu Nuaym Delail-i Nübüvvet’te Nu’man İbn-i Beşir’den haber veriyorlar ki: Zeyd İbn-i Harice, çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında etrafında kadınlar ağlarken birden اَنْصِتُوا اَنْصِتُوا “Susunuz!” dedi. Sonra fasih bir lisanla: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki cansız vefat etmiş.

İşte cansız cenazeler onun risaletini tasdik etse, canlı olanlar tasdik etmese elbette o cani canlılar, cansızlardan daha cansız ve ölülerden daha ölüdürler.

Amma melaikelerin Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma hizmeti ve görünmesi ve cinnîlerin ona iman ve itaati, mütevatirdir. Nass-ı Kur’an ve çok âyâtla musarrahtır. Gazve-i Bedir’de beş bin melaike –nass-ı Kur’an ile– önde, sahabeler gibi ona hizmet edip asker olmuşlar. Hattâ o melekler, melaikeler içinde, Ashab-ı Bedir gibi şeref kazanmışlar. Şu meselede iki cihet var:

Birisi: Cin ve melaikenin taifeleri, hayvan ve insanın taifeleri gibi vücudları kat’î ve bizimle münasebettar olduğu, Yirmi Dokuzuncu Söz’de iki kere iki dört eder derecesinde bir kat’iyetle ispat etmişiz. Onların ispatını, o Söz’e havale ederiz.

İkinci cihet: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın şerefiyle, eser-i mu’cizesi olarak, efrad-ı ümmeti onları görmek ve konuşmaktır.

İşte başta Buharî ve İmam-ı Müslim, eimme-i hadîs müttefikan haber veriyorlar ki: Bir defa melek yani Hazret-i Cebrail, beyaz libaslı bir insan suretinde gelmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm sahabeleri içinde otururken yanına gitmiş, demiş: مَا اَلْاِسْلاَمُ وَمَا اَلْاِيمَانُ وَمَا اَلْاِحْسَانُ Yani “İman, İslâm, ihsan nedir? Tarif et.” Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm tarif etmiş. Oradaki cemaat-i sahabe hem ders almış hem de o zatı iyi görmüşler. O zat misafir gibi görünürken üstünde alâmet-i sefer eseri hiç yoktu. Kalktı, birden kayboldu. O vakit Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etmiş ki: “Size ders vermek için Cebrail böyle yaptı.”

Hem haber-i sahih ile ve haber-i kat’î ile ve manevî tevatür derecesinde, eimme-i hadîs haber veriyorlar ki: “Hazret-i Cebrail’i çok defa, hüsün ve cemal sahibi olan Dıhye suretinde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında sahabeler görüyorlardı.

Ezcümle, Hazret-i Ömer ve İbn-i Abbas ve Üsame İbn-i Zeyd ve Hâris ve Âişe-i Sıddıka ve Ümm-ü Seleme, kat’iyen sabittir ki bunlar kat’iyen haber veriyorlar ki: Biz Hazret-i Cebrail’i Dıhye suretinde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında çok görüyoruz.

Acaba hiç mümkün müdür ki bu zatlar, görmeden görüyoruz desinler?

Hem –nakl-i sahih-i kat’î ile– Aşere-i Mübeşşere’den, İran fatihi Sa’d İbn-i Ebî Vakkas haber veriyor ki: “Gazve-i Uhud’da, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın iki tarafında, iki beyaz libaslı, ona nöbettar gibi muhafız suretinde gördük. İkisi de anlaşıldı ki meleklerdir. Ve Hazret-i Cebrail ile Mikâil olduğunu anladık.” Acaba böyle bir kahraman-ı

İslâm gördük dese görmemek mümkün müdür?

Hem Ebu Süfyan İbn-i Hâris İbn-i Abdülmuttalib (ammizâde-i Nebevî) nakl-i sahih ile haber veriyor ki: "Gazve-i Bedir'de, gök ile yer arasında, beyaz libaslı atlı zatları gördük."

Hem Hazret-i Hamza, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan niyaz etti ki: "Ben Cebrail'i görmek istiyorum." Kâbe'de ona gösterdi. Dayanamadı, bîhuş oldu, yere düştü.

Bu çeşit melaikeleri görmek vukuatı çoktur. Bütün bu vukuat, bir nevi mu'cize-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmı gösteriyor ve delâlet ediyor ki onun misbah-ı nübüvvetine melaikeler dahi pervanelerdir.

Cinnîler ise onlar ile görüşmek ve görmek, değil sahabeler, belki avam-ı ümmet dahi çokları ile görüşmeleri çok vuku buluyor. Fakat en kat'î en sahih haber ile eimme-i hadîs bize diyorlar ki: İbn-i Mesud "Batn-ı Nahl'de ecinnilerin ihtidası gecesinde, ecinnileri gördüm ve Sudan kabilesinden Zut denilen uzun boylu taifeye benzettim, onlara benziyordular."

Hem meşhurdur ve hadîs imamları tahric ve kabul ettikleri Hazret-i Hâlid İbn-i Velid vak'asıdır ki: Uzza denilen sanemi tahrip ettikleri vakit, siyah bir kadın şeklinde, o sanem içinden bir cinniye çıktı. Hazret-i Hâlid, bir kılınç ile o cinniyeyi iki parça etti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, o hâdise için ferman etmiş ki: "Uzza sanemi içinde ona ibadet ediliyordu, daha ona ibadet edilmez."

Hem Hazret-i Ömer'den meşhur bir haberdir ki demiş: "Biz Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında iken ihtiyar şeklinde, elinde bir asâ "Hâme" isminde bir cinnî geldi, iman etti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona kısa surelerden birkaç sureyi ders verdi. Dersini aldı, gitti. Şu âhirki hâdiseye, çendan bazı hadîs imamları ilişmişler fakat mühim imamlar, sıhhatine hükmetmişler. Her ne ise bu nevide uzun söylemeye lüzum yok, misalleri çoktur.

sh:158

Hem deriz ki:

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasında gitmesiyle binler Şeyh-i Geylanî gibi aktablar, asfiyalar, melaikeler ve cinler ile görüşmüşler ve konuşuyorlar ve bu hâdise yüz tevatür derecesinde ve çok kesrettedir. Evet, ümmet-i Muhammed'in (asm) melaike ve cinlerle temasları ve tekellümleri ise Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın terbiye ve irşad-ı i'cazkâranesinin bir eseridir.

ÜÇÜNCÜ ŞUBE: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hıfzı ve ismeti, bir mu'cize-i bâhiredir. وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ âyet-i kerîmesinin hakikat-i bâhiresi, çok mu'cizatı gösterir. Evet, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm çıktığı vakit, değil yalnız bir taifeye bir kavme bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine; belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu. Halbuki onun amcası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken yirmi üç sene nöbettarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa sû-i kasde maruz kaldığı halde, kemal-i saadetle, rahat döşeğinde vefat edip Mele-i A'lâ'ya çıkmasına kadar hıfz ve ismeti وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ne kadar kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar metin bir nokta-i istinad olduğunu, güneş gibi gösterir. Biz yalnız numune için kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz:

Birinci Hâdise: Ehl-i siyer ve hadîs, müttefikan haber veriyorlar ki: Kureyş kabilesi, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı öldürtmek için kat'î ittifak ettiler. Hattâ insan

suretine girmiş bir şeytanın tedbiriyle, Kureyş içine fitne düşmemek için her kabileden lâekall bir adam içinde bulunup iki yüze yakın, Ebucehil ve Ebu Leheb'in taht-ı hükmünde olarak Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hane-i saadetini bastılar. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanında Hazret-i Ali vardı. Ona dedi: "Sen bu gece benim yatağımda yat." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm beklemiş, tâ Kureyş gelmiş, bütün hanenin etrafını tutmuşlar. O vakit çıktı, bir parça toprak başlarına attı. Hiçbirisi onu görmedi, içlerinden çıktı, gitti. Gar-ı Hira'da iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureyş'e karşı ona nöbettar olup muhafaza ettiler.

İkinci Hâdise: Vakıat-ı kat'iyedendir ki mağaradan çıkıp Medine tarafına gittikleri vakit, Kureyş rüesası mühim bir mal mukabilinde, Süraka isminde gayet cesur bir adamı gönderdiler; tâ takip edip onları öldürmeye çalışsın. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, Ebubekir-i Sıddık ile beraber gardan çıkıp giderken gördüler ki Süraka geliyor. Ebubekir-i Sıddık telaş etti. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm mağarada dediği gibi لاَ تَحْزَنْ اِنَّ اللّـهَ مَعَنَا dedi. Süraka'ya bir baktı, Süraka'nın atının ayakları yere saplandı, kaldı. Tekrar kurtuldu, yine takip etti. Tekrar atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki ne onun elinden ve ne de kimsenin elinden gelmez ki ona ilişsin. "El-Aman!" dedi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm aman verdi. Fakat dedi: "Git öyle yap ki başkası gelmesin!"

Şu hâdise münasebetiyle bunu da beyan ederiz ki sahih bir surette haber veriyorlar: Bir çoban, onları gördükten sonra Kureyş'e haber vermek için Mekke'ye gitmiş. Mekke'ye dâhil olduğu vakit, ne için geldiğini unutmuş. Ne kadar çalışmış ise hatırına getirememiş. Mecbur olmuş, dönmüş. Sonra anlamış ki ona unutturulmuş.

Üçüncü Hâdise: Gazve-i Gatafan ve Enmar'da müteaddid tarîklerle eimme-i hadîs haber veriyorlar ki: Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden tam Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın başı üzerine gelerek, yalın kılınç elinde olduğu halde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma dedi: "Kim seni benden kurtaracak?" Demiş: "Allah!" Sonra böyle dua etti: اَللّهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا شِئْتَ Birden o Gavres, iki omuzu ortasına gaibden bir darbe yer; o kılınç elinden düşer, yere yuvarlanır. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm kılıncı eline alır "Şimdi seni kim kurtaracak?" der, sonra affeder. O adam gider taifesine. O pek cüretkâr, cesur adama herkes hayrette kalır. "Ne oldu sana, ne için bir şey yapamadın?" dediler. O dedi: "Hâdise böyle oldu. Ben şimdi, insanların en iyisinin yanından geliyorum."

Hem şu hâdise gibi Gazve-i Bedir'de bir münafık, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı bir gaflet vaktinde kimse görmeden, tam arkasından kılınç kaldırıp vururken birden Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bakmış. O titreyip kılınç elinden yere düşmüş.

Dördüncü Hâdise: Manevî tevatüre yakın bir şöhretle ve ekser ehl-i tefsirin اِنَّا جَعَلْنَا فِى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلاَلاً فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ❊ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لاَ يُبْصِرُونَ âyetinin sebeb-i nüzulü ve ehl-i tefsir allâmeleri ve ehl-i hadîs imamları haber veriyorlar ki Ebucehil yemin etmiş ki: "Ben secdede Muhammed'i görsem bu taşla onu vuracağım." Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken elleri yukarıda kalmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm namazı bitirdikten sonra kalkmış, Ebucehil'in eli çözülmüş. O ise ya Resul-i Ekrem aleyhissalâtü

vesselâmın müsaadesiyle veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş.

Hem yine Ebucehil kabilesinden –bir tarîkte– Velid İbn-i Mugire, yine Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı vurmak için büyük bir taşı alıp secdede iken vurmaya gitmiş; gözü kapanmış. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı Mescid-i Haram'da görmedi, geldi. Onu gönderenleri de görmüyordu, yalnız seslerini işitiyordu. Tâ Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm namazdan çıktı, ihtiyaç kalmadığından onun gözü de açıldı.

Hem –nakl-i sahih ile– Ebubekir-i Sıddık'tan haber veriyorlar ki: Sure-i تَبَّتْ يَدَا اَبِى لَهَبٍ nâzil olduktan sonra, Ebu Leheb'in karısı Ümm-ü Cemil denilen "Hammalete'l-Hatab" bir taş alıp Mescid-i Haram'a gelmiş. Ebubekir ile Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm orada oturuyorlarmış. Gözü Ebubekir-i Sıddık'ı görüyor, soruyor: "Yâ Ebâ Bekir! Senin arkadaşın nerede? Ben işitmişim ki beni hicvetmiş. Ben görsem bu taşı ağzına vuracağım." Yanında iken Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı görmemiş. Elbette hıfz-ı İlahîde olan bir Sultan-ı Levlâk'i, böyle bir cehennem oduncusu, onun huzuruna girip göremez. Ağzına mı düşmüş!

Beşinci Hâdise: Haber-i sahih ile haber veriliyor ki: Âmir İbn-i Tufeyl ve Erbed İbn-i Kays ikisi ittifak ederek Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına gitmişler. Âmir demiş: "Ben onu meşgul edeceğim, sen onu vuracaksın!" Sonra bakıyor ki bir şey yapmıyor. Gittikten sonra arkadaşına dedi: "Neden vurmadın?" Dedi: "Nasıl vuracağım, ne kadar niyet ettim, bakıyorum ki ikimizin ortasına sen geçiyorsun. Seni nasıl vuracağım?"

sh:161

Altıncı Hâdise: Nakl-i sahih ile haber veriliyor ki: Gazve-i Uhud'da veya Huneyn'de Şeybe İbn-i Osmane'l-Hacebî –ki Hazret-i Hamza, onun hem amcasını hem pederini öldürmüştü– intikamını almak için gizli geldi. Tâ Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın arkasından yalın kılınç kaldırdı. Birden kılınç elinden düştü. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe der ki: "O dakikada dünyada ondan daha sevgili adam bana olmazdı." İmana geldi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti: "Haydi git, harp et!" Şeybe dedi: "Ben gittim, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm önünde harp ettim. Eğer o vakit pederim de rast gelseydi vuracaktım."

Hem Feth-i Mekke gününde Fedale namında birisi, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın yanına vurmak niyetiyle geldi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ona bakıp tebessüm etti "Nefsinle ne konuştun?" dedi ve Fedale için taleb-i mağfiret etti. Fedale imana geldi ve dedi ki: "O vakit ondan daha ziyade dünyada sevgilim olmazdı."

Yedinci Hâdise: Nakl-i sahih ile Yahudiler sû-i kasd niyetiyle Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın oturduğu yere üstünden büyük bir taş atmak anında, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm o dakikada hıfz-ı İlahî ile kalkmış; o sû-i kasd de akîm kalmış.

Bu yedi misal gibi çok hâdiseler vardır. Başta İmam-ı Buharî ve İmam-ı Müslim ve eimme-i hadîs, Hazret-i Âişe'den naklediyorlar ki: وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ âyeti nâzil olduktan sonra, ara sıra Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı muhafaza eden zatlara ferman etti: يَا اَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِى رَبِّى عَزَّ وَجَلَّ Yani "Nöbettarlığa lüzum yok, benim Rabb'im beni hıfzediyor."

İşte şu risale de baştan buraya kadar gösteriyor ki: Şu kâinatın her nev'i her âlemi;

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmı tanır, alâkadardır. Her bir nev-i kâinatta, onun mu'cizatı görünüyor. Demek, o Zat-ı Ahmediye (asm) Cenab-ı Hakk'ın –fakat kâinatın Hâlık'ı itibarıyla ve bütün mahlukatın Rabb'i unvanıyla– memurudur ve resulüdür.

Evet, nasıl ki bir padişahın büyük ve müfettiş bir memurunu her bir daire bilir ve tanır; hangi daireye girse onunla münasebettar olur. Çünkü umumun padişahı namına bir memuriyeti var. Eğer mesela, yalnız adliye müfettişi olsa o vakit adliye dairesiyle münasebettar olur. Başka daireler onu pek tanımaz. Ve askeriye müfettişi olsa mülkiye dairesi onu bilmez.

Öyle de anlaşılıyor ki bütün devair-i saltanat-ı İlahiyede, melekten tut tâ sineğe ve örümceğe kadar her bir taife onu tanır ve bilir veya bildirilir. Demek, Hâtemü'l-enbiya ve Resul-ü Rabbi'l-âlemîn'dir. Ve umum enbiyanın fevkinde risaletinin şümulü var.

On Altıncı İşaret

İrhasat denilen, bi'set-i nübüvvetten evvel fakat nübüvvetle alâkadar olarak vücuda gelen hârikalar dahi delail-i nübüvvettir. Şu da **üç kısım**dır:

BİRİNCİ KISIM: Nass-ı Kur'an'la; Tevrat, İncil, Zebur ve suhuf-u enbiyanın, nübüvvet-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâma dair verdikleri haberdir. Evet, madem o kitaplar semavîdirler ve madem o kitap sahipleri enbiyadırlar; elbette ve herhalde onların dinlerini nesheden ve kâinatın şeklini değiştiren ve yerin yarısını getirdiği bir nur ile ışıklandıran bir zattan bahsetmeleri, zarurî ve kat'îdir.

Evet, küçük hâdiseleri haber veren o kitaplar, nev-i beşerin en büyük hâdisesi olan hâdise-i Muhammediye aleyhissalâtü vesselâmı haber vermemek kabil midir?

İşte madem bilbedahe haber verecekler, herhalde ya tekzip edecekler tâ ki dinlerini tahripten ve kitaplarını neshten kurtarsınlar veya tasdik edecekler tâ ki o hakikatli zat ile dinleri hurafattan ve tahrifattan kurtulsun. Halbuki dost ve düşmanın ittifakıyla, tekzip emaresi hiçbir kitapta yoktur. Öyle ise tasdik vardır.

Madem mutlak bir surette tasdik vardır ve madem şu tasdikin vücudunu iktiza eden kat'î bir illet ve esaslı bir sebep vardır, biz dahi o tasdikin vücuduna delâlet eden üç hüccet-i kātıa ile ispat edeceğiz:

Birinci Hüccet: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Kur'an'ın lisanıyla onlara der ki: "Kitaplarınızda, benim tasdikim ve evsafım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor." قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَىةِ فَاتْلُوهَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ❊ قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَاءَنَا وَاَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ gibi âyetlerle, onlara meydan okuyor. "Tevratınızı getiriniz, okuyunuz ve geliniz; biz çoluk ve çocuğumuzu alıp Cenab-ı Hakk'ın dergâhına el açıp yalancılar aleyhinde lanetle dua edeceğiz!" diye mütemadiyen onların başına vurduğu halde, hiç Yahudi bir âlim veya Nasrani bir kıssîs, onun bir yanlışını gösteremedi. Eğer gösterseydi, pek çok kesrette bulunan ve pek çok inatlı ve hasedli olan kâfirler ve münafık Yahudiler ve bütün âlem-i küfür, her tarafta ilan edeceklerdi.

Hem demiş: "Ya yanlışımı bulunuz veyahut sizinle mahvoluncaya kadar cihad edeceğim!" Halbuki bunlar, harbi ve perişaniyeti ve hicreti ihtiyar ettiler. Demek yanlışını

bulamadılar. Bir yanlış bulunsaydı onlar kurtulurlardı.

İkinci Hüccet: Tevrat, İncil ve Zebur'un ibareleri; Kur'an gibi i'cazları olmadığından hem mütemadiyen tercüme tercüme üstüne olduğundan, pek çok yabani kelimeler içlerine karıştı. Hem müfessirlerin sözleri ve yanlış tevilleri, onların âyetleriyle iltibas edildi. Hem bazı nâdanların ve bazı ehl-i garazın tahrifatı da ilâve edildi. Şu surette o kitaplarda tahrifat, tağyirat çoğaldı. Hattâ Şeyh Rahmetullah-i Hindî (allâme-i meşhur) kütüb-ü sâbıkanın binler yerde tahrifatını, keşişlerine ve Yahudi ve Nasara ulemasına ispat ederek iskât etmiş.

İşte bu kadar tahrifatla beraber, şu zamanda dahi meşhur Hüseyin-i Cisrî rahmetullahi aleyh o kitaplardan yüz on dört delil nübüvvet-i Ahmediyeye dair çıkarmıştır. "Risale-i Hamîdiye"de yazmış. O risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etmiş. Kim arzu ederse ona müracaat eder, görür.

Hem pek çok Yahudi uleması ve Nasara uleması, ikrar ve itiraf etmişler ki: "Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmın evsafı yazılıdır." Evet, gayr-ı müslim olarak başta meşhur Rum meliklerinden Hirakl itiraf etmiş, demiş ki: "Evet İsa aleyhisselâm, Muhammed aleyhissalâtü vesselâmdan haber veriyor."

Hem Rum meliki Mukavkis namında Mısır hâkimi ve ulema-i Yehud'un en meşhurlarından İbn-i Suriya ve İbn-i Ahtab ve onun kardeşi Kâ'b Bin Esed ve Zübeyr Bin Bâtıya gibi meşhur ulema ve reisler, gayr-ı müslim kaldıkları halde ikrar etmişler ki: "Evet, kitaplarımızda onun evsafı vardır, ondan bahsediyorlar."

Hem Yehud'un meşhur ulemasından ve Nasara'nın meşhur kıssîslerinden, kütüb-ü sâbıkada evsaf-ı Muhammediyeyi (asm) gördükten sonra inadı terk edip imana gelenler, evsafını Tevrat ve İncil'de göstermişler ve sair Yahudi ve Nasrani ulemasını onunla ilzam etmişler.

Ezcümle, meşhur Abdullah İbn-i Selâm ve Vehb İbn-i Münebbih ve Ebî Yâsir ve Şâmul (ki bu zat, Melik-i Yemen Tübba' zamanında idi. Tübba' nasıl gıyaben ve bi'setten evvel iman getirmiş, Şâmul de öyle.) ve Sa'ye'nin iki oğlu olan Esid ve Sa'lebe ki İbn-i Heyban denilen bir ârif-i billah bi'setten evvel Benî-Nadîr kabilesine misafir olmuş. قَرِيبٌ ظُهُورُ نَبِيٍّ هـذَا دَارُ هِجْرَتِهِ demiş, orada vefat etmiş. Sonra o kabile Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ile harp ettikleri zaman Esid ve Sa'lebe meydana çıktılar, o kabileye bağırdılar: وَاللّٰهِ هُوَ الَّذِى عَهِدَ اِلَيْكُمْ فِيهِ ابْنُ هَيْبَان Yani "İbn-i Heyban'ın haber verdiği zat budur, onunla harp etmeyiniz!" Fakat onlar onları dinlemediler, belalarını buldular.

Hem ulema-i Yehud'dan İbn-i Bünyamin ve Muhayrık ve Kâ'bü'l-Ahbar gibi çok ulema-i Yehud, evsaf-ı Nebeviyeyi kitaplarında gördüklerinden imana gelmişler; sair imana gelmeyenleri de ilzam etmişler.

Hem ulema-i Nasara'dan, bahsi geçen meşhur Buheyra-i Rahip ki Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Şam tarafına amcasıyla gittiği vakit on iki yaşında idi. Buheyra-i Rahip onun hatırı için Kureyşîleri davet etmiş. Baktı ki kafileye gölge eden bir parça bulut, daha kafile yerinde gölge ediyor. "Demek, aradığım adam orada kalmış!" Sonra adam göndermiş, onu da getirtmiş. Ebu Talib'e demiş: "Sen dön, Mekke'ye git! Yahudiler hasûddurlar, bunun evsafı Tevrat'ta mezkûrdur, hıyanet ederler."

Hem Nasturu'l-Habeşe ve Habeş reisi olan Necaşî, evsaf-ı Muhammediyeyi (asm) kitaplarında gördükleri için beraber iman etmişler.

Hem Dağatır isminde meşhur bir Nasrani âlimi; evsafını görmüş, iman etmiş; Rumlar içinde ilan etmiş, şehit edilmiş.

Hem Nasrani rüesasından Hâris İbn-i Ebî Şümeri'l-Gasanî ve Şam'ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yani Sahib-i İlya ve Hirakl ve İbn-i Natur ve Cârud gibi meşhur zatlar, kitaplarında evsafını görmüşler ve iman etmişler. Yalnız Hirakl, dünya saltanatı için imanını izhar etmemiş.

Hem bunlar gibi Selmanü'l-Farisî, o da evvel Nasrani idi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın evsafını gördükten sonra, onu arıyordu.

Hem Temim namında mühim bir âlim hem meşhur Habeş reisi Necaşî hem Habeş Nasara'sı hem Necran papazları, bütün müttefikan haber veriyorlar ki: "Biz, evsaf-ı Nebeviyeyi kitaplarımızda gördük, onun için imana geldik."

sh:165

Üçüncü Hüccet: İşte bir numune olarak Tevrat, İncil, Zebur'un Peygamberimiz aleyhissalâtü vesselâma ait âyetlerinin birkaç numunesini göstereceğiz:

Birincisi: Zebur'da şöyle bir âyet var: اَللّٰهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السُّنَّةِ بَعْدَ الْفَتْرَةِ "Mukîmü's-Sünne" ise ism-i Ahmedîdir.

İncil'in âyeti: قَالَ الْمَسِيحُ اِنِّى ذَاهِبٌ اِلَى اَبِى وَ اَبِيكُمْ لِيَبْعَثَ لَكُمُ الْفَارَقْلِيطَا Yani "Ben gidiyorum tâ size Faraklit gelsin!" Yani, Ahmed gelsin.

İncil'in ikinci bir âyeti: اِنِّى اَطْلُبُ مِنْ رَبِّى فَارَقْلِيطًا يَكُونُ مَعَكُمْ اِلَى الْاَبَدِ Yani "Ben Rabb'imden, hakkı bâtıldan fark eden bir peygamberi istiyorum ki ebede kadar beraberinizde bulunsun." Faraklit اَلْفَارِقُ بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ manasında Peygamber'in o kitaplarda ismidir.

Tevrat'ın âyeti:

اِنَّ اللّٰهَ قَالَ لِاِبْرَاهِيمَ اِنَّ هَاجَرَ تَلِدُ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ اِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ

Yani "Hazret-i İsmail'in validesi olan Hacer, evlat sahibesi olacak ve onun evladından öyle birisi çıkacak ki o veledin eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşû ve itaatle ona açılacak."

Tevrat'ın ikinci bir âyeti:

وَقَالَ يَا مُوسَى اِنِّى مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِى اِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَاُجْرِى قَوْلِى فِى فَمِهِ وَالرَّجُلُ الَّذِى لَايَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِىِّ الَّذِى يَتَكَلَّمُ بِاسْمِى فَاَنَا اَنْتَقِمُ مِنْهُ

Yani "Benî-İsrail'in kardeşleri olan Benî-İsmail'den senin gibi birini göndereceğim. Ben sözümü onun ağzına koyacağım, benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azap vereceğim."

Tevrat'ın üçüncü bir âyeti:

قَالَ مُوسَى رَبِّ اِنِّى اَجِدُ فِى التَّوْرَيةِ اُمَّةً هُمْ خَيْرُ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ يَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ فَاجْعَلْهُمْ اُمَّتِى قَالَ تِلْكَ اُمَّةُ مُحَمَّدٍ

İhtar: Muhammed ismi, o kitaplarda "Müşeffah" ve "El-Münhamenna" ve "Hımyata" gibi Süryanî isimler suretinde "Muhammed" manasındaki İbranî isimleriyle gelmiş. Yoksa sarîh Muhammed ismi az vardı. Sarîh miktarını dahi hasûd Yahudiler tahrif etmişler.

Zebur'un âyeti: يَا دَاوُدُ يَاْتِى بَعْدَكَ نَبِىٌّ يُسَمَّى اَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا اُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ

Hem Abâdile-i Seb'adan ve kütüb-ü sâbıkada çok tetkikat yapan Abdullah İbn-i Amr İbni'l-Âs ve meşhur ulema-i Yehud'dan en evvel İslâm'a gelen Abdullah İbn-i Selâm ve

meşhur Kâ'bü'l-Ahbar denilen Benî-İsrail'in allâmelerinden, o zamanda daha çok tahrifata uğramayan Tevrat'ta aynen şu gelecek âyeti ilan ederek göstermişler. Âyetin bir parçası şudur ki: Hz. Musa ile hitaptan sonra, gelecek peygambere hitaben şöyle diyor:

يَا اَيُّهَا النَّبِىُّ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلْاُمِّيِّينَ اَنْتَ عَبْدِى سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلاَ غَلِيظٍ وَلاَ صَخَّابٍ فِى الْاَسْوَاقِ وَلاَ يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ بَلْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللّٰهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِاَنْ يَقُولُوا لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ

sh:167

Tevrat'ın bir âyeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ وَهِجْرَتُهُ بِطَيْبَةَ وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ وَاُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ

İşte şu âyette "Muhammed" lafzı, Muhammed manasında Süryanî bir isimde gelmiştir.

Tevrat'ın diğer bir âyeti daha: اَنْتَ عَبْدِى وَرَسُولِى سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ İşte şu âyette, Benî-İshak'ın kardeşleri olan Benî-İsmail'den ve Hazret-i Musa'dan sonra gelen peygambere hitap ediyor.

Tevrat'ın diğer bir âyeti daha: عَبْدِىَ الْمُخْتَارُ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلاَ غَلِيظٍ İşte "Muhtar"ın manası, "Mustafa"dır hem ism-i Nebevîdir.

İncil'de, İsa'dan sonra gelen ve İncil'in birkaç âyetinde "Âlem Reisi" unvanıyla müjde verdiği Nebi'nin tarifine dair: مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُقَاتِلُ بِهِ وَاُمَّتُهُ كَذلِكَ İşte şu âyet gösteriyor ki: "Sahibü's-seyf ve cihada memur bir peygamber gelecektir." Kadîb-i hadîd, kılınç demektir.

Hem ümmeti de onun gibi sahibü's-seyf, yani cihada memur olacağını, Sure-i Feth'in âhirinde وَ مَثَلُهُمْ فِى الْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْاَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ âyeti, İncil'in şu âyeti gibi başka âyetlerine işaret edip Muhammed aleyhissalâtü vesselâm sahibü's-seyf ve cihada memur olduğunu İncil ile beraber ilan ediyor.

Tevrat'ın Beşinci Kitabının Otuz Üçüncü Babında şu âyet var: "Hak Teâlâ, Tûr-i Sina'dan ikbal edip bize Sâîr'den tulû etti ve Fâran Dağlarında zahir oldu."

İşte şu âyet nasıl ki "Tûr-i Sina'da ikbal-i Hak" fıkrasıyla nübüvvet-i Museviyeyi ve Şam Dağlarından ibaret olan "Sâîr'den tulû-u Hak" fıkrasıyla, nübüvvet-i İseviyeyi ihbar eder. Öyle de bi'l-ittifak Hicaz Dağlarından ibaret olan Fâran Dağlarından zuhur-u Hak fıkrasıyla, bizzarure risalet-i Ahmediyeyi (asm) haber veriyor.

Hem Sure-i Feth'in âhirinde ذلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَيةِ hükmünü tasdiken, Tevrat'ta Fâran Dağlarından zuhur eden peygamberin sahabeleri hakkında şu âyet var: "Kudsîlerin bayrakları beraberindedir ve onun sağındadır." "Kudsîler" namıyla tavsif eder. Yani "Onun sahabeleri kudsî, salih evliyalardır."

Eş'iya Peygamber'in kitabında, Kırk İkinci Babında şu âyet vardır: "Hak Sübhanehu âhir zamanda, kendinin ıstıfa-gerde ve bergüzidesi kulunu ba's edecek ve ona Ruhu'l-Emin Hazret-i Cibril'i yollayıp din-i İlahîsini ona talim ettirecek. Ve o dahi Ruhu'l-Emin'in talimi vechile nâsa talim eyleyecek ve beyne'n-nâs hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı zulümattan çıkaracaktır. Rabb'in bana kable'l-vuku bildirdiği şeyi, ben de size bildiriyorum."

İşte şu âyet gayet sarîh bir surette, Âhir Zaman Peygamberi olan Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın evsafını beyan ediyor.

Mişail namıyla müsemma Mihail Peygamber'in kitabının Dördüncü Babında şu âyet var: "Âhir zamanda bir ümmet-i merhume kaim olup orada Hakk'a ibadet etmek üzere, mübarek dağı ihtiyar ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp Rabb-i Vâhid'e ibadet ederler. Ona şirk etmezler."

İşte şu âyet, zahir bir surette dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arafat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve ümmet-i merhume namıyla şöhret-şiar olan ümmet-i Muhammediyeyi tarif ediyor.

Zebur'da Yetmiş İkinci Babında şu âyet var:

"Bahirden bahre mâlik ve nehirlerden, arzın makta' ve müntehasına kadar mâlik ola.. ve kendisine Yemen ve Cezayir mülûkü hediyeler götüreler... Ve padişahlar ona secde ve inkıyad edeler... Ve her vakit ona salât ve her gün kendisine bereketle dua oluna... Ve envarı Medine'den münevvir ola... Ve zikri ebedü'l-âbâd devam ede... Onun ismi, şemsin vücudundan evvel mevcuddur. Onun adı, güneş durdukça münteşir ola..."

sh:169

İşte şu âyet, pek aşikâr bir tarzda Fahr-i Âlem aleyhissalâtü vesselâmı tavsif eder. Acaba Hazret-i Davud aleyhisselâmdan sonra Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmdan başka hangi nebi gelmiş ki şarktan garba kadar dinini neşretmiş ve mülûkü cizyeye bağlamış ve padişahları kendine secde eder gibi bir inkıyad altına almış ve her gün nev-i beşerin humsunun salavat ve dualarını kendine kazanmış ve envarı Medine'den parlamış kim var? Kim gösterilebilir?

Hem Türkçe Yuhanna İncili'nin On Dördüncü Bab ve otuzuncu âyeti şudur: "Artık sizinle çok söyleşmem, zira bu âlemin reisi geliyor. Ve bende, onun nesnesi aslâ yoktur!" İşte "Âlemin Reisi" tabiri "Fahr-i Âlem" demektir. Fahr-i Âlem unvanı ise Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmın en meşhur unvanıdır.

Yine İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bab ve yedinci âyeti şudur: "Amma ben, size hakkı söylüyorum. Benim gittiğim, size faydalıdır. Zira ben gitmeyince tesellici size gelmez." İşte bakınız! Reis-i âlem ve insanlara hakiki teselli veren, Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmdan başka kimdir? Evet, Fahr-i Âlem odur ve fâni insanları idam-ı ebedîden kurtarıp teselli veren odur.

Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bab, sekizinci âyeti: "O dahi geldikte; dünyayı günaha dair, salaha dair ve hükme dair ilzam edecektir." İşte dünyanın fesadını salaha çeviren ve günahlardan ve şirkten kurtaran ve siyaset ve hâkimiyet-i dünyayı tebdil eden Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmdan başka kim gelmiş?

Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bab, on birinci âyet: "Zira bu âlemin reisinin gelmesinin hükmü gelmiştir." İşte "Âlemin Reisi" (Hâşiye[5]) elbette Seyyidü'l-beşer olan Ahmed-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâmdır.

Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bab ve on üçüncü âyet: "Amma o Hak ruhu geldiği zaman, sizi bi'l-cümle hakikate irşad edecektir. Zira kendisinden söylemiyor. Bi'l-cümle işittiğini söyleyerek gelecek nesnelerden size haber verecek." İşte bu âyet sarîhtir. Acaba umum insanları birden hakikate davet eden ve her haberini vahiyden veren ve Cebrail'den işittiğini söyleyen ve kıyamet ve âhiretten tafsilen haber veren, Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmdan başka kimdir ve kim olabilir?

sh:170

Hem kütüb-ü enbiyada, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın Muhammed, Ahmed, Muhtar manasında Süryanî ve İbranî isimleri var.

İşte Hazret-i Şuayb'ın suhufunda ismi, Muhammed manasında "Müşeffah"tır. Hem Tevrat'ta yine Muhammed manasında "Münhamenna" hem Nebiyyü'l-Haram manasında "Hımyata" Zebur'da "El-Muhtar" ismiyle müsemmadır. Yine Tevrat'ta "El-Hâtemü'l-Hâtem" hem Tevrat'ta ve Zebur'da "Mukîmü's-Sünne" hem Suhuf-u İbrahim ve Tevrat'ta "Mazmaz"dır. Hem Tevrat'ta "Ahyed"dir.

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm demiş: اِسْمِی فِی الْقُرْآنِ مُحَمَّدٌ وَ فِی الْاِنْجِیلِ اَحْمَدُ وَ فِی التَّوْرَیةِ اَحْیَدُ buyurmuştur.

Hem İncil'de, esma-i Nebevîden صاحب القضیب و الهراوة yani seyf ve asâ sahibi. Evet, sahibü's-seyf enbiyalar içinde en büyüğü; ümmetiyle cihada memur, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdır.

Yine İncil'de "Sahibü't-taç"tır. Evet "Sahibü't-taç" unvanı, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma mahsustur. Taç, imâme yani sarık demektir. Eski zamanda milletler içinde, milletçe umumiyet itibarıyla sarık ve agel saran, kavm-i Arap'tır. İncil'de "Sahibü't-taç" kat'î olarak "Resul-i Ekrem" aleyhissalâtü vesselâm demektir.

Hem İncil'de "El-Baraklit" veyahut "El-Faraklit" ki İncil tefsirlerinde "Hak ve bâtılı birbirinden tefrik eden hakperest" manası verilmiş ki sonra gelecek insanları, hakka sevk edecek zatın ismidir.

sh:171

İncil'in bir yerinde, İsa aleyhisselâm demiş: "Ben gideceğim tâ dünyanın reisi gelsin." Acaba Hazret-i İsa aleyhisselâmdan sonra dünyanın reisi olacak ve hak ve bâtılı fark ve temyiz edip Hazret-i İsa aleyhisselâmın yerinde insanları irşad edecek, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan başka kim gelmiştir? Demek, Hazret-i İsa aleyhisselâm ümmetine daima müjde ediyor ve haber veriyor ki: "Birisi gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben, onun bir mukaddimesiyim ve müjdecisiyim." Nasıl ki şu âyet-i kerîme: وَاِذْ قَالَ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ یَا بَنِی اِسْرَائِیلَ اِنِّی رَسُولُ اللّٰهِ اِلَیْکُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَیْنَ یَدَیَّ مِنَ التَّوْرَیةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ یَاْتِی مِنْ بَعْدِی اسْمُهُ اَحْمَدُ (Hâşiye[6])

Evet, İncil'de Hazret-i İsa aleyhisselâm, çok defalar ümmetine müjde veriyor. İnsanların en mühim bir reisi geleceğini ve o zatı da bazı isimler ile yâd ediyor. O isimler elbette Süryanî ve İbranîdirler. Ehl-i tahkik görmüşler. O isimler "Ahmed, Muhammed, Farikun beyne'l-hakk-ı ve'l-bâtıl" manasındadırlar. Demek İsa aleyhisselâm, çok defa Ahmed aleyhissalâtü vesselâmdan beşaret veriyor.

sh:172

Sual: Eğer desen: "Neden Hazret-i İsa aleyhisselâm, her nebiden ziyade müjde veriyor; başkalar yalnız haber veriyorlar, müjde sureti azdır."

Elcevap: Çünkü Ahmed aleyhissalâtü vesselâm, İsa aleyhisselâmı Yahudilerin müthiş tekzibinden ve müthiş iftiralarından ve dinini müthiş tahrifattan kurtarmakla beraber; İsa aleyhisselâmı tanımayan Benî-İsrail'in suubetli şeriatına mukabil, suhuletli ve câmi' ve ahkâmca şeriat-ı İseviyenin noksanını ikmal edecek bir şeriat-ı âliyeye sahiptir. İşte onun için çok defa "Âlemin Reisi geliyor!" diye müjde veriyor.

İşte Tevrat, İncil, Zebur'da ve sair suhuf-u enbiyada çok ehemmiyetle, âhirde gelecek bir peygamberden bahisler var, çok âyetler var. Nasıl bir kısım numunelerini gösterdik.

Hem çok namlar ile o kitaplarda mezkûrdur.

Acaba bütün bu kütüb-ü enbiyada bu kadar ehemmiyetle, mükerrer âyetlerde bahsettikleri, Âhir Zaman Peygamberi Hazret-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâmdan başka kim olabilir?

İKİNCİ KISIM irhasattan ve delail-i nübüvvetten maksat şudur ki: Bi'set-i Ahmediyeden evvel, zaman-ı fetrette **kâhinler** hem o zamanın bir derece **evliya** ve **ârif-i billah** olan bir kısım insanları; Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın geleceğini haber vermişler ve ihbarlarını da neşretmişler, şiirleriyle gelecek asırlara bırakmışlar. Onlar çoktur; biz, ehl-i siyer ve tarihin nakil ve kabul ettikleri meşhur ve münteşir olan bir kısmını zikredeceğiz. Ezcümle:

Yemen padişahlarından Tübba' isminde bir melik, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın evsafını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Şöyle bir şiirini ilan etmiş:

شَهِدْتُ عَلَى اَحْمَدَ اَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ بَارِى النَّسَمِ

فَلَوْ مُدَّ عُمْرِى اِلَى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

Yani "Ben Ahmed'in (asm) risaletini tasdik ediyorum. Ben onun zamanına yetişseydim ona vezir ve ammizade olurdum." Yani Ali gibi ona fedai bir hâdim olurdum.

İkincisi: Meşhur Kuss İbn-i Sâide ki kavm-i Arab'ın en meşhur ve mühim hatibi ve muvahhid bir zat-ı ruşen-zamirdir. İşte şu zat da bi'set-i Nebevîden evvel risalet-i Ahmediyeyi şu şiirle ilan ediyor:

اَرْسَلَ فِينَا اَحْمَدَ خَيْرَ نَبِيٍّ قَدْ بُعِثَ ❊ صَلَّى عَلَيْهِ اللّٰهُ مَا عَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَ حُثَّ

Üçüncüsü: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ecdadından olan Kâ'b İbn-i Lüeyy, nübüvvet-i Ahmediyeyi (asm) ilham eseri olarak şöyle ilan etmiş: عَلَى غَفْلَةٍ يَاْتِى النَّبِىُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ اَخْبَارًا صَدُوقًا خَبِيرُهَا

Yani "Füc'eten, Muhammedü'n-Nebi gelecek, doğru haberleri verecek."

Dördüncüsü: Yemen padişahlarından Seyf İbn-i Zîyezen, kütüb-ü sâbıkada Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın evsafını görmüş; iman etmiş, müştak olmuş idi. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ceddi Abdülmuttalib, Yemen'e kafile-i Kureyş ile gittiği zaman, Seyf İbn-i Zîyezen onları çağırmış. Onlara demiş ki:

اِذَا وُلِدَ بِتِهَامَةَ وَلَدٌ بَيْنَ كَتْفَيْهِ شَامَةٌ كَانَتْ لَهُ اْلِامَامَةُ وَاِنَّكَ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ لَجَدُّهُ

Yani "Hicaz'da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omuzu arasında hâtem gibi bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak!" Sonra gizli Abdülmuttalib'i çağırmış "O çocuğun ceddi de sensin." diye kerametkârane, bi'setten evvel haber vermiş.

Beşincisi: Varaka İbn-i Nevfel (Hatice-i Kübra'nın ammizadelerinden) bidayet-i vahiyde Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm telaş etmiş. Hatice-i Kübra o hâdiseyi, meşhur Varaka İbn-i Nevfel'e hikâye etmiş. Varaka demiş: "Onu bana gönder." Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Varaka'nın yanına gitmiş, mebde-i vahiydeki vaziyeti hikâye etmiş. Varaka demiş: بَشِّرْ يَا مُحَمَّدُ اِنِّى اَشْهَدُ اَنَّكَ اَنْتَ النَّبِىُّ الْمُنْتَظَرُ وَبَشَّرَ بِكَ عِيسَى

Yani "Telaş etme, o halet vahiydir. Sana müjde! İntizar edilen Nebi sensin! İsa seninle müjde vermiş."

Altıncısı: Askelânu'l-Hımyerî nam ârif-i billah, bi'setten evvel Kureyşîleri gördüğü vakit "İçinizde dava-yı nübüvvet eden var mı?" "Yok." derlerdi. Sonra bi'set vaktinde yine sormuş; "Evet" demişler "Biri dava-yı nübüvvet ediyor." Demiş: "İşte âlem onu bekliyor."

Yedincisi: Nasara ulema-yı be-namından İbnü'l-Alâ, bi'setten ve Peygamber'i

görmeden evvel haber vermiş. Sonra gelmiş. Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı görmüş, demiş:

وَالَّذِی بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ وَجَدْتُ صِفَتَكَ فِی الْاِنْجِیلِ وَبَشَّرَ بِكَ ابْنُ الْبَتُولِ

Yani "Ben senin sıfatını İncil'de gördüm, iman ettim. İbn-i Meryem, İncil'de senin geleceğini müjde etmiş."

Sekizincisi: Bahsi geçen Habeş padişahı Necaşî demiş: لَیْتَ لِی خِدْمَتَهُ بَدَلاً عَنْ هـذِهِ السَّلْطَنَةِ Yani "Keşke şu saltanata bedel Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmın hizmetkârı olsaydım. O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir."

Şimdi ilham-ı Rabbanî ile gaibden haber veren bu âriflerden sonra; gaibden ruh ve cin vasıtasıyla haber veren **kâhinler**, pek sarîh bir surette Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın geleceğini ve nübüvvetini haber vermişler. Onlar çoktur; biz, onlardan meşhurları ve manevî tevatür hükmüne geçmiş ve ekser tarih ve siyerde nakledilmiş birkaçını zikredeceğiz. Onların uzun kıssalarını ve sözlerini siyer kitaplarına havale edip yalnız icmalen bahsedeceğiz.

Birincisi: Şıkk isminde meşhur bir kâhindir ki bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış. Âdeta yarım insan... İşte o kâhin, manevî tevatür derecesinde kat'î bir surette tarihlere geçmiş ki risalet-i Ahmediye aleyhissalâtü vesselâmı haber verip mükerreren söylemiştir.

İkincisi: Meşhur Şam kâhini Satih'tir ki kemiksiz, âdeta azasız bir vücud, yüzü göğsü içinde bir acube-i hilkat ve çok da yaşamış bir kâhindir. Gaibden verdiği doğru haberler, o zaman insanlarda şöhret bulmuş. Hattâ Kisra yani Fars padişahı gördüğü acib rüyayı ve veladet-i Ahmediye (asm) zamanında sarayın on dört şerefesinin düşmesinin sırrını Satih'ten sormak için Muyzan denilen âlim bir elçisini göndermiş. Satih demiş: "On dört zat sizlerde hâkimiyet edecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Hem birisi gelecek, bir din izhar edecek. İşte o, sizin din ve devletinizi kaldıracak!" mealinde Kisra'ya haber göndermiş. İşte o Satih, sarîh bir surette, Âhir Zaman Peygamberinin gelmesini haber vermiş.

Hem kâhinlerden Sevad İbn-i Karibi'd-Devsî ve Hunafir ve Ef'asiye Necran ve Cizl İbn-i Cizli'l-Kindî ve İbn-i Halasate'd-Devsî ve Fatıma Bint-i Nu'man-ı Neccariye gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında tafsilen beyan ettikleri vecih üzere; Âhir Zaman Peygamberinin geleceğini, o peygamber de Muhammed aleyhissalâtü vesselâm olduğunu haber vermişler.

Hem Hazret-i Osman'ın akrabasından Sa'd İbn-i Bint-i Küreyz kâhinlik vasıtasıyla, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın nübüvvetini gaibden haber almış. Bidayet-i İslâmiyet'te Hazret-i Osman-ı Zinnureyn'e demiş ki: "Sen git iman et." Osman bidayette gelmiş, iman etmiş. İşte o Sa'd, o vakıayı böyle bir şiir ile söylüyor:

هَدَی اللّٰهُ عُثْمَانًا بِقَوْلِی اِلَی الَّتِی بِهَا رُشْدُهُ وَ اللّٰهُ یَهْدِی اِلَی الْحَقِّ

Hem kâhinler gibi; **hâtif** denilen, şahsı görünmeyen ve sesi işitilen cinnîler, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın geleceğini mükerreren haber vermişler.

Ezcümle, Zeyyab İbnü'l-Hâris'e hâtif-i cinnî böyle bağırmış, onun ve başkasının sebeb-i İslâm'ı olmuş:

یَا ذَیَابُ یَا ذَیَابُ اِسْمَعِ الْعَجَبَ الْعُجَابَ
بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابِ یَدْعُوَ بِمَكَّةَ فَلاَ یُجَابُ

Yine bir hâtif-i cinnî, Sâmia İbn-i Karreti'l-Gatafanî'ye böyle bağırmış, bazılarını imana

getirmiştir: جَاءَ الْحَقُّ فَسَطَعَ وَ دُمِّرَ بَاطِلٌ فَانْقَمَعَ

Bu hâtiflerin beşaretleri ve haber vermeleri pek meşhurdur ve çoktur.

Hem nasıl kâhinler, hâtifler haber vermişler, öyle de **sanemler** dahi ve sanemlere kesilen **kurbanlar** dahi Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın risaletini haber vermişler.

Ezcümle, kıssa-i meşhuredendir ki Mâzen kabilesinin sanemi bağırıp demiş: هذَا النَّبِىُّ الْمُرْسَلُ جَاءَ بِالْحَقِّ الْمُنْزَلِ diyerek risalet-i Ahmediyeyi (asm) haber vermiş.

Hem Abbas İbn-i Mirdas'ın sebeb-i İslâmiyet'i olan meşhur vakıa şudur ki: Dımar namında bir sanemi varmış; o sanem, bir gün böyle bir ses vermiş: اَوْدَى ضِمَارُ وَكَانَ يُعْبَدُ مُدَّةً قَبْلَ الْبَيَانِ مِنَ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ

Yani "Muhammed gelmeden evvel bana ibadet ediliyordu, şimdi Muhammed'in beyanı gelmiş; daha o dalalet olamaz."

Hazret-i Ömer, İslâmiyet'ten evvel saneme kesilen bir kurbandan böyle işitmiş: يَا آلَ الذَّبِيحِ اَمْرٌ نَجِيحٌ رَجُلٌ فَصِيحٌ يَقُولُ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّهُ

İşte bu numuneler gibi çok vakıalar var, mevsuk kitaplar kabul edip nakletmişler.

Nasıl ki kâhinler, ârif-i billahlar, hâtifler, hattâ sanemler ve kurbanlar, risalet-i Ahmediyeyi (asm) haber vermişler; her bir hâdise dahi bir kısım insanların imanına sebep olmuş.

Öyle de bazı taşlar üstünde ve kabirlerde ve kabirlerin mezar taşlarında hatt-ı kadîm ile مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ اَمِينٌ gibi ibareler bulunmuş, onunla bir kısım insanlar imana gelmişler.

Evet, hatt-ı kadîm ile bazı taşlarda bulunan مُحَمَّدٌ مُصْـــلِحٌ اَمِينٌ Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan ibarettir. Çünkü ondan evvel, zamanına pek yakın, yalnız yedi Muhammed ismi var, başka yoktur. O yedi adamın hiçbir cihetle "Muslih-i Emin" tabirine liyakatleri yoktur.

ÜÇÜNCÜ KISIM irhasattan Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın veladeti hengâmında vücuda gelen hârikalardır ve hâdiselerdir. O hâdiseler, onun veladetiyle alâkadar bir surette vücuda gelmiş.

Hem bi'setten evvel bazı hâdiseler var ki doğrudan doğruya birer mu'cizesidir. Bunlar çoktur. Numune olarak meşhur olmuş ve eimme-i hadîs kabul etmiş ve sıhhatleri tahakkuk etmiş birkaç numuneyi zikredeceğiz:

sh:177

Birincisi: Veladet-i Nebevî gecesinde hem annesi hem annesinin yanında bulunan Osman İbni'l-Âs'ın annesi hem Abdurrahman İbn-i Avf'ın annesinin gördükleri azîm bir nurdur ki üçü de demişler: "Veladeti anında biz öyle bir nur gördük ki o nur, maşrık ve mağribi bize aydınlattırdı."

İkincisi: O gece Kâbe'deki sanemlerin çoğu başı aşağı düşmüş.

Üçüncüsü: Meşhur Kisra'nın eyvanı yani saray-ı meşhuresi o gece sallanıp inşikak etmesi ve on dört şerefesinin düşmesidir.

Dördüncüsü: Sava'nın takdis edilen küçük denizinin o gecede yere batması ve İstahr-Âbad'da bin senedir daima iş'al edilen, yanan ve sönmeyen, Mecusilerin mabud ittihaz ettikleri ateşin veladet gecesinde sönmesi.

İşte şu üç dört hâdise işarettir ki o yeni dünyaya gelen zat; ateş-perestliği kaldıracak, Fars saltanatının sarayını parçalayacak, izn-i İlahî ile olmayan şeylerin takdisini

menedecektir.

Beşincisi: Çendan veladet gecesinde değil fakat veladete pek yakın olduğu cihetle, o hâdiseler de irhasat-ı Ahmediyedir ki (asm) Sure-i اَلَمْ تَرَ كَيْفَ de nass-ı kat'î ile beyan edilen "Vak'a-i Fil"dir ki Kâbe'yi tahrip etmek için Ebrehe namında Habeş meliki gelip Fil-i Mahmudî namında cesîm bir fili öne sürüp gelmiş. Mekke'ye yakın olduğu vakit fil yürümemiş. Çare bulamamış, dönmüşler. Ebabil kuşları onları mağlup etmiş ve perişan etmiş, kaçmışlar. Bu kıssa-i acibe, tarih kitaplarında tafsilen meşhurdur.

İşte şu hâdise Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın delail-i nübüvvetindendir. Çünkü veladete pek yakın bir zamanda, kıblesi ve mevlidi ve sevgili vatanı olan Kâbe-i Mükerreme, gaybî ve hârika bir surette Ebrehe'nin tahribinden kurtulmuştur.

Altıncısı: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm küçüklüğünde Halîme-i Sa'diye'nin yanında iken, Halîme ve Halîme'nin zevcinin şehadetleriyle; güneşten rahatsız olmamak için çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğini görmüşler ve halka söylemişler ve o vakıa sıhhatle şöhret bulmuş.

Hem Şam tarafına on iki yaşında iken gittiği vakit, Buheyra-yı Rahip'in şehadetiyle, bir parça bulut, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın başına gölge ettiğini görmüş ve göstermiş.

Hem yine bi'setten evvel Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, bir defa Hatice-i Kübra'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten geldiği zaman, Hatice-i Kübra, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın başında iki meleğin bulut tarzında gölge ettiklerini görmüş. Kendi hizmetkârı olan Meysere'ye demiş. Meysere dahi Hatice-i Kübra'ya demiş: "Bütün seferimizde ben öyle görüyordum."

Yedincisi: Nakl-i sahih ile sabittir ki: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, bi'setten evvel bir ağacın altında oturdu; o yer kuru idi, birden yeşillendi. Ağacın dalları, onun başı üzerine eğilip kıvrılarak gölge yapmıştır.

Sekizincisi: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ufak iken, Ebu Talib'in evinde kalıyordu. Ebu Talib, çoluk ve çocuğu ile onunla beraber yerlerse karınları doyardı. Ne vakit o zat yemekte bulunmazsa tok olmuyorlardı. Şu hâdise hem meşhurdur hem kat'îdir.

Hem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın küçüklüğünde ona bakan ve hizmet eden Ümm-ü Eymen demiş: "Hiçbir vakit Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm açlık ve susuzluktan şikayet etmedi, ne küçüklüğünde ve ne de büyüklüğünde."

Dokuzuncusu: Murdiası olan Halîme-i Sa'diye'nin malında ve keçilerinin sütünde, kabilesinin hilafına olarak çok bereketi ve ziyade olmasıdır. Bu vakıa hem meşhurdur hem kat'îdir.

Hem sinek onu taciz etmezdi, onun cesed-i mübarekine ve libasına konmazdı. Nasıl ki evladından olan Seyyid Abdülkadir-i Geylanî (ks) dahi ceddinden o hali irsiyet almıştı, sinek ona da konmazdı.

Onuncusu: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm dünyaya geldikten sonra, bâhusus veladet gecesinde, yıldızların düşmesinin çoğalmasıdır ki şu hâdise On Beşinci Söz'de kat'iyen bürhanlarıyla ispat ettiğimiz üzere; şu yıldızların sukutu, şeyatîn ve cinlerin gaybî haberlerden kesilmesine alâmet ve işarettir.

İşte madem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm vahiy ile dünyaya çıktı; elbette

yarım yamalak ve yalanlar ile karışık, kâhinlerin ve gaibden haber verenlerin ve cinlerin ihbaratına set çekmek lâzımdır ki vahye bir şüphe îras etmesinler ve vahye benzemesin.

Evet, bi'setten evvel kâhinlik çoktu. Kur'an nâzil olduktan sonra onlara hâtime çekti. Hattâ çok kâhinler imana geldiler. Çünkü daha cinler taifesinden olan muhbirlerini bulamadılar. Demek Kur'an hâtime çekmişti.

İşte eski zaman kâhinleri gibi şimdi de medyumlar suretinde yine bir nevi kâhinlik Avrupa'da ispirtizmacıların içlerinde baş göstermiş. Her ne ise...

Elhasıl: Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın nübüvvetinden evvel nübüvvetini tasdik ettiren ve tasdik eden pek çok vakıalar, pek çok zatlar zahir olmuşlar.

Evet, dünyaya manen reis olacak (Hâşiye[Z]) ve dünyanın manevî şeklini değiştirecek ve dünyayı âhirete mezraa yapacak ve dünyanın mahlukatının kıymetlerini ilan edecek ve cin ve inse saadet-i ebediyeye yol gösterecek ve fâni cin ve insi idam-ı ebedîden kurtaracak ve dünyanın hikmet-i hilkatini ve tılsım-ı muğlakını ve muammasını açacak ve Hâlık-ı kâinat'ın makasıdını bilecek ve bildirecek ve o Hâlık'ı tanıyıp umuma tanıttıracak bir zat; elbette o daha gelmeden her şey her nevi her taife onun geleceğini sevecek ve bekleyecek ve hüsn-ü istikbal edecek ve alkışlayacak ve Hâlık'ı tarafından bildirilirse o da bildirecek. Nasıl ki sâbık işaretlerde ve misallerde gördük ki her bir nev-i mahlukat, onu hüsn-ü istikbal ediyor gibi mu'cizatını gösteriyorlar; mu'cize lisanıyla nübüvvetini tasdik ediyorlar.

On Yedinci İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın Kur'an'dan sonra en büyük mu'cizesi, kendi zatıdır. Yani onda içtima etmiş ahlâk-ı âliyedir ki her bir haslette en yüksek tabakada olduğuna, dost ve düşman ittifak ediyorlar. Hattâ şecaat kahramanı Hazret-i Ali, mükerreren diyordu: "Harbin dehşetlendiği vakit, biz Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın arkasına iltica edip tahassun ediyorduk." Ve hâkeza... Bütün ahlâk-ı hamîdede en yüksek ve yetişilmeyecek bir dereceye mâlik idi.

Şu mu'cize-i ekberi, Allâme-i Mağrib Kadı İyaz'ın Şifa-i Şerif'ine havale ediyoruz. Elhak o zat, o mu'cize-i ahlâk-ı hamîdeyi pek güzel beyan edip ispat etmiştir.

Hem pek büyük ve dost ve düşmanla musaddak bir mu'cize-i Ahmediye (asm) şeriat-ı kübrasıdır ki ne misli gelmiş ve ne de gelecek. Şu mu'cize-i a'zamın bir derece beyanını, bütün yazdığımız otuz üç Söz ve otuz üç Mektup'a ve otuz bir Lem'a'ya ve on üç Şuâ'ya havale ediyoruz.

Hem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mütevatir ve kat'î bir mu'cize-i kübrası, şakk-ı kamerdir. Evet şu inşikak-ı kamer; çok tarîklerle mütevatir bir surette, İbn-i Mesud, İbn-i Abbas, İbn-i Ömer, İmam-ı Ali, Enes, Huzeyfe gibi pek çok eâzım-ı sahabeden müteaddid tarîklerle haber verilmekle beraber, nass-ı Kur'an'la اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ âyeti, o mu'cize-i kübrayı âleme ilan etmiştir. O zamanın inatçı Kureyş müşrikleri, şu âyetin verdiği habere karşı inkâr ile mukabele etmemişler; belki yalnız "Sihirdir." demişler. Demek, kâfirlerce dahi kamerin inşikakı kat'îdir. Şu mu'cize-i kübrayı, şakk-ı kamere dair yazdığımız Otuz Birinci Söz'e zeyl olan Şakk-ı Kamer Risalesi'ne havale ederiz.

Hem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, nasıl ki arz ahalisine inşikak-ı kamer mu'cizesini göstermiş; öyle de semavat ahalisine mi'rac mu'cize-i ekberini göstermiştir. İşte mi'rac denilen şu mu'cize-i a'zamı, Otuz Birinci Söz olan Mi'rac Risalesi'ne havale ederiz. Çünkü o risale, o mu'cize-i kübrayı, ne kadar nurani ve âlî ve doğru olduğunu kat'î bürhanlarla, hattâ mülhidlere karşı da ispat etmiştir.

Yalnız mu'cize-i mi'racın mukaddimesi olan Beytü'l-Makdis seyahati ve sabahleyin Kureyş kavmi, ondan Beytü'l-Makdis'in tarifatını istemesi üzerine hasıl olan bir mu'cizeyi bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Mi'rac Gecesinin sabahında, mi'racını Kureyş'e haber verdi. Kureyş tekzip etti. Dediler: "Eğer Beytü'l-Makdis'e gitmiş isen Beytü'l-Makdis'in kapılarını ve duvarlarını ve ahvalini bize tarif et!" Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman ediyor ki:

فَكَرَبْتُ كَرْبًا لَمْ اَكْرُبْ مِثْلَهُ قَطُّ فَجَلَّى اللّٰهُ لِى بَيْتَ الْمَقْدِسِ وَكَشَفَ الْحُجُبَ بَيْنِى وَبَيْنَهُ حَتَّى رَاَيْتُهُ فَنَعَتُّهُ وَ اَنَا اَنْظُرُ اِلَيْهِ

Yani "Onların tekziplerinden ve suallerinden pek çok sıkıldım. Hattâ öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden Cenab-ı Hak, Beytü'l-Makdis'i bana gösterdi; ben de Beytü'l-Makdis'e bakıyorum, birer birer her şeyi tarif ediyordum." İşte o vakit Kureyş baktılar ki Beytü'l-Makdis'ten doğru ve tam haber veriyor.

Hem Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Kureyş'e demiş ki: "Yolda giderken sizin bir kafilenizi gördüm, kafileniz yarın filan vakitte gelecek. Sonra o vakit, kafileye muntazır kaldılar. Kafile bir saat teehhür etmiş. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ihbarı doğru çıkmak için ehl-i tahkikin tasdikiyle, güneş bir saat tevakkuf etmiş. Yani arz, onun sözünü doğru çıkarmak için vazifesini, seyahatini bir saat tatil etmiştir ve o tatili, güneşin

sükûnetiyle göstermiştir.

İşte Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmın bir tek sözünün tasdiki için koca arz vazifesini terk eder, koca güneş şahit olur. Böyle bir zatı tasdik etmeyen ve emrini tutmayanın ne derece bedbaht olduğunu ve onu tasdik edip emrine سَمِعْنَا وَ اَطَعْنَا diyenlerin ne kadar bahtiyar olduklarını anla "Elhamdülillahi ale'l-iman ve'l-İslâm" de.

Onsekizinci İşaret

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın en büyük ve ebedî ve yüzer delail-i nübüvveti câmi' ve kırk vecihle i'cazı ispat edilmiş bir mu'cizesi dahi Kur'an-ı Hakîm'dir.

İşte şu mu'cize-i ekberin beyanına dair Yirmi Beşinci Söz takriben yüz elli sahifede, kırk vech-i i'cazını icmalen beyan ve ispat etmiştir. Öyle ise şu mahzen-i mu'cizat olan mu'cize-i a'zamı o Söz'e havale ederek yalnız iki üç nükteyi beyan edeceğiz:

BİRİNCİ NÜKTE: Eğer denilse: İ'caz-ı Kur'an belâgattadır. Halbuki umum tabakatın hakları var ki i'cazında hisseleri bulunsun. Halbuki belâgattaki i'cazı, binde ancak bir muhakkik âlim anlayabilir?

Elcevap: Kur'an-ı Hakîm'in her tabakaya karşı bir nevi i'cazı vardır. Ve bir tarzda, i'cazının vücudunu ihsas eder.

Mesela, ehl-i belâgat ve fesahat tabakasına karşı, hârikulâde belâgattaki i'cazını gösterir.

Ve ehl-i şiir ve hitabet tabakasına karşı; garib, güzel, yüksek üslub-u bedî'in i'cazını gösterir. O üslup herkesin hoşuna gittiği halde, kimse taklit edemiyor. Mürur-u zaman o üslubu ihtiyarlatmıyor, daima genç ve tazedir. Öyle muntazam bir nesir ve mensur bir nazımdır ki hem âlî hem tatlıdır.

Hem kâhinler ve gaibden haber verenler tabakasına karşı, hârikulâde ihbarat-ı gaybiyedeki i'cazını gösterir.

Ve ehl-i tarih ve hâdisat-ı âlem uleması tabakasına karşı, Kur'an'daki ihbarat ve hâdisat-ı ümem-i sâlife ve ahval ve vakıat-ı istikbaliye ve berzahiye ve uhreviyedeki i'cazını gösterir.

Ve içtimaiyat-ı beşeriye uleması ve ehl-i siyaset tabakasına karşı, Kur'an'ın desatir-i kudsiyesindeki i'cazını gösterir. Evet, o Kur'an'dan çıkan şeriat-ı kübra, o sırr-ı i'cazı gösterir.

Hem maarif-i İlahiye ve hakaik-i kevniyede tevaggul eden tabakaya karşı, Kur'an'daki hakaik-i kudsiye-i İlahiyedeki i'cazı gösterir veya i'cazın vücudunu ihsas eder.

Ve ehl-i tarîkat ve velayete karşı, Kur'an bir deniz gibi daima temevvücde olan âyâtının esrarındaki i'cazını gösterir ve hâkeza... Kırk tabakadan her tabakaya karşı bir pencere açar, i'cazını gösterir.

Hattâ yalnız kulağı bulunan ve bir derece mana fehmeden avam tabakasına karşı, Kur'an'ın okunmasıyla başka kitaplara benzemediğini, kulak sahibi tasdik eder. Ve o âmî der ki: "Ya bu Kur'an bütün dinlediğimiz kitapların aşağısındadır. Bu ise hiçbir düşman dahi diyemez ve hem yüz derece muhaldir. Öyle ise bütün işitilen kitapların fevkindedir. Öyle ise mu'cizedir." İşte bu kulaklı âmînin fehmettiği i'cazı, ona yardım için bir derece

izah edeceğiz. Şöyle ki:

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan meydana çıktığı vakit bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyandırdı:

Birisi: Dostlarında hiss-i taklidi, yani sevgili Kur'an'ın üslubuna karşı benzemeklik arzusu ve onun gibi konuşmak hissi...

İkincisi: Düşmanlarda bir hiss-i tenkit ve muaraza, yani Kur'an üslubuna mukabele etmekle dava-yı i'cazı kırmak hissi...

İşte bu iki hiss-i şedit ile milyonlar Arabî kitaplar yazılmışlar, meydandadır. Şimdi bütün bu kitapların en beliğleri, en fasihleri Kur'an'la beraber okunduğu vakit, her kim dinlese kat'iyen diyecek ki Kur'an bunların hiçbirisine benzemiyor. Demek Kur'an, umum bu kitapların derecesinde değildir. Öyle ise herhalde, ya Kur'an umumunun altında olacak; o ise yüz derece muhal olmakla beraber, hiç kimse hattâ şeytan bile olsa diyemez. (Hâşiye[8]) Öyle ise Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, yazılan umum kitapların fevkindedir.

Hattâ manayı da fehmetmeyen cahil, âmî tabakaya karşı da Kur'an-ı Hakîm, usandırmamak suretiyle i'cazını gösterir. Evet o âmî, cahil adam der ki: "En güzel, en meşhur bir beyti iki üç defa işitsem bana usanç veriyor. Şu Kur'an ise hiç usandırmıyor, gittikçe daha ziyade dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyle ise bu, insan sözü değildir."

Hem hıfza çalışan çocukların tabakasına karşı dahi Kur'an-ı Hakîm o nazik, zayıf, basit ve bir sahife kitabı hıfzında tutamayan o çocukların küçük kafalarında, o büyük Kur'an ve çok yerlerinde iltibas ve müşevveşiyete sebebiyet veren birbirine benzeyen âyetlerin ve cümlelerin teşabühüyle beraber; kemal-i suhuletle, kolaylıkla o çocukların hâfızalarında yerleşmesi suretinde, i'cazını onlara dahi gösterir.

Hattâ az sözden ve gürültüden müteessir olan hastalara ve sekeratta olanlara karşı Kur'an'ın zemzemesi ve sadâsı; zemzem suyu gibi onlara hoş ve tatlı geldiği cihetle, bir nevi i'cazını onlara da ihsas eder.

Elhasıl: Kırk muhtelif tabakata ve ayrı ayrı insanlara, kırk vecihle Kur'an-ı Hakîm i'cazını gösterir veya i'cazının vücudunu ihsas eder. Kimseyi mahrum bırakmaz. Hattâ yalnız gözü bulunan (Hâşiye-1[9]) kulaksız, kalpsiz, ilimsiz tabakasına karşı da Kur'an'ın bir nevi alâmet-i i'cazı vardır. Şöyle ki:

Hâfız Osman hattıyla ve basmasıyla olan Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yazılan kelimeleri birbirine bakıyor.

Mesela, Sure-i Kehf'de وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ kelimesi altında yapraklar delinse Sure-i Fâtır'daki قِطْمِيرٍ kelimesi, az bir inhirafla görünecek ve o kelbin ismi de anlaşılacak.

Ve Sure-i Yâsin'de iki defa مُحْضَرُونَ birbiri üstüne, Ve's-sâffat'taki مُحْضَرِينَ ve مُحْضَرُونَ hem birbirine hem onlara bakıyor, biri delinse ötekiler az bir inhirafla görünecek.

Mesela, Sure-i Sebe'nin âhirinde, Sure-i Fâtır'ın evvelindeki iki مَثْنَى birbirine bakar. Bütün Kur'an'da yalnız üç مَثْنَى dan ikisi birbirine bakmaları tesadüfî olamaz.

Ve bunların emsali pek çoktur. Hattâ bir kelime, beş altı yerde yapraklar arkasında, az bir inhirafla birbirine bakıyorlar.

Ve Kur'an'ın birbirine bakan iki sahifesinde, birbirine bakan cümleleri kırmızı kalemle yazılan bir Kur'an'ı ben gördüm. "Şu vaziyet dahi bir nevi mu'cizenin emaresidir." o vakit dedim. Daha sonra baktım ki Kur'an'ın müteaddid yapraklar arkasında birbirine bakar çok cümleleri var ki manidar bir surette birbirine bakar.

İşte tertib-i Kur'an irşad-ı Nebevî ile, münteşir ve matbu Kur'anlar da ilham-ı İlahî ile olduğundan Kur'an-ı Hakîm'in nakşında ve o hattında, bir nevi alâmet-i i'caz işareti var. Çünkü o vaziyet, ne tesadüfün işi ve ne de fikr-i beşerin düşünüşüdür. Fakat bazı inhiraf var ki o da tabın noksanıdır ki tam muntazam olsaydı kelimeler tam birbiri üzerine düşecekti.

Hem Kur'an'ın Medine'de nâzil olan mutavassıt ve uzun surelerinin her bir sahifesinde "lafzullah" pek bedî' bir tarzda tekrar edilmiş. Ağleben ya beş ya altı ya yedi ya sekiz ya dokuz ya on bir adet tekrar ile beraber bir yaprağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sahifede güzel ve manidar bir münasebet-i adediye gösterir. (Hâşiye 1, 2, 3, 4[10])

sh:184

İKİNCİ NÜKTE: Hazret-i Musa aleyhisselâmın zamanında sihrin revacı olduğundan mühim mu'cizatı, ona benzer bir tarzda geldiği ve Hazret-i İsa aleyhisselâmın zamanında ilm-i tıp revaçta olduğundan mu'cizatının galibi, o cinsten geldiği gibi Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın dahi zamanında Ceziretü'l-Arap'ta en ziyade revaçta dört şey idi:

Birincisi: Belâgat ve fesahat.

İkincisi: Şiir ve hitabet.

Üçüncüsü: Kâhinlik ve gaibden haber vermek.

Dördüncüsü: Hâdisat-ı maziyeyi ve vakıat-ı kevniyeyi bilmek idi.

İşte Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan geldiği zaman, bu dört nevi malûmat sahiplerine karşı meydan okudu:

Başta ehl-i belâgata birden diz çöktürdü. Hayretle Kur'an'ı dinlediler.

İkincisi, ehl-i şiir ve hitabet yani muntazam nutuk okuyan ve güzel şiir söyleyenlere karşı öyle bir hayret verdi ki parmaklarını ısırttı. Altın ile yazılan en güzel şiirlerini ve Kâbe duvarlarına medar-ı iftihar için asılan meşhur "Muallakat-ı Seb'a"larını indirtti, kıymetten düşürdü.

Hem gaibden haber veren kâhinleri ve sahirleri susturdu. Onların gaybî haberlerini onlara unutturdu. Cinnîlerini tard ettirdi. Kâhinliğe hâtime çektirdi.

Hem ümem-i sâlifenin vekayiine ve hâdisat-ı âlemin ahvaline vâkıf olanları hurafattan ve yalandan kurtarıp hakiki hâdisat-ı maziyeyi ve nurlu olan vekayi-i âlemi onlara ders verdi.

İşte bu dört tabaka, Kur'an'a karşı kemal-i hayret ve hürmetle onun önüne diz çökerek şakird oldular. Hiçbirisi, hiçbir vakit bir tek sureyle muarazaya kalkışamadılar.

Eğer denilse: Nasıl biliyoruz ki kimse muaraza edemedi ve muaraza kabil değil?

Elcevap: Eğer muaraza mümkün olsaydı herhalde teşebbüs edilecekti. Çünkü muarazaya ihtiyaç şedit idi. Zira dinleri, malları, canları, iyalleri tehlikeye düşüyor. Muaraza edilseydi kurtulurlardı. Eğer muaraza mümkün olsaydı herhalde muaraza edecektiler. Eğer muaraza edilseydi muaraza taraftarları kâfirler, münafıklar çok hem pek çok olduğundan herhalde muarazaya taraftar çıkıp iltizam ederek herkese neşredeceklerdi. (Nasıl ki İslâmiyet'in aleyhinde her şeyi neşretmişler.) Eğer neşretseydiler ve muaraza olsaydı her halde tarihlere, kitaplara şaşaalı bir surette geçecekti.

İşte meydanda bütün tarihler, kitaplar; hiçbirisinde Müseylime-i Kezzab'ın birkaç fıkrasından başka yoktur. Halbuki Kur'an-ı Hakîm, yirmi üç sene mütemadiyen

damarlara dokunduracak ve inadı tahrik edecek bir tarzda meydan okudu. Ve der idi ki:

Şu Kur'an'ın Muhammedü'l-Emin gibi bir ümmiden nazirini yapınız ve gösteriniz.

Haydi bunu yapamıyorsunuz; o zat ümmi olmasın, gayet âlim ve kâtip olsun.

Haydi bunu da getiremiyorsunuz; bir tek zat olmasın, bütün âlimleriniz, beliğleriniz toplansın, birbirine yardım etsin hattâ güvendiğiniz âliheleriniz size yardım etsin.

Haydi bununla da yapamayacaksınız; eskiden yazılmış beliğ eserlerden de istifade edip hattâ gelecekleri de yardıma çağırıp Kur'an'ın nazirini gösteriniz, yapınız.

Haydi bunu da yapamıyorsunuz; Kur'an'ın mecmuuna olmasın da yalnız on suresinin nazirini getiriniz.

Haydi on suresine mukabil hakiki doğru olarak bir nazire getiremiyorsunuz; haydi hikâyelerden, asılsız kıssalardan terkip ediniz. Yalnız nazmına ve belâgatına nazire olsun getiriniz.

Haydi bunu da yapamıyorsunuz, bir tek suresinin nazirini getiriniz.

Haydi sure uzun olmasın, kısa bir sure olsun nazirini getiriniz. Yoksa din, can, mal, iyalleriniz; dünyada da âhirette de tehlikeye düşecektir!

İşte sekiz tabakada, ilzam suretinde, Kur'an-ı Hakîm yirmi üç senede değil belki bin üç yüz senede bütün ins ve cinne karşı bu meydanı okumuş ve okuyor. Halbuki evvelki zamanda o kâfirler can, mal ve iyalini tehlikeye atıp en dehşetli yol olan harp yolunu ihtiyar ederek en kolay ve en kısa olan muaraza yolunu terk ettiler. Demek, muaraza yolu mümkün değildi.

İşte hiçbir âkıl, hususan o zamanda Ceziretü'l-Arap'taki adamlar, hususan Kureyşîler gibi zeki adamlar; bir tek edibleri, Kur'an'ın bir tek suresine nazire yapıp Kur'an'ın hücumundan kurtulmasını temin ederek kısa ve kolay yolu terk edip can, mal, iyalini tehlikeye atıp en müşkülatlı yola sülûk eder mi?

Elhasıl: Meşhur Cahız'ın dediği gibi: "Muaraza-i bi'l-huruf mümkün olmadı, muharebe-i bi's-süyufa mecbur oldular."

Eğer denilse: Bazı muhakkik ulema demişler ki: "Kur'an'ın bir suresine değil, bir tek âyetine hattâ bir tek cümlesine hattâ bir tek kelimesine muaraza edilmez ve edilmemiş." Bu sözler mübalağa görünüyor ve akıl kabul etmiyor. Çünkü beşerin sözlerinde Kur'an cümlelerine benzeyen çok cümleler var. Bu sözün sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: İ'caz-ı Kur'an'da iki mezhep var. Mezheb-i ekser ve racih odur ki Kur'an'daki letaif-i belâgat ve mezaya-yı maânî, kudret-i beşerin fevkindedir.

İkinci mercuh mezhep odur ki Kur'an'ın bir suresine muaraza, kudret-i beşer dâhilindedir. Fakat Cenab-ı Hak, mu'cize-i Ahmediye (asm) olarak menetmiş. Nasıl ki bir adam ayağa kalkabilir fakat eser-i mu'cize olarak bir nebi dese ki: "Sen kalkamayacaksın!" O da kalkamazsa mu'cize olur. Şu mezheb-i mercuha, Sarfe mezhebi denilir. Yani Cenab-ı Hak cin ve insi menetmiş ki Kur'an'ın bir suresine mukabele edemesinler. Eğer menetmeseydi cin ve ins bir suresine mukabele ederdi.

İşte şu mezhebe göre "Bir kelimesine de muaraza edilmez." diyen ulemanın sözleri hakikattir. Çünkü madem Cenab-ı Hak, i'caz için onları menetmiş; muarazaya ağızlarını açamazlar. Ağızlarını açsalar da izn-i İlahî olmazsa kelimeyi çıkaramazlar.

Amma mezheb-i racih ve ekser olan mezheb-i evvele göre dahi o ulemanın beyan ettiği fikrin şöyle bir ince vechi vardır ki:

Kur’an-ı Hakîm’in cümleleri, kelimeleri birbirine bakar. Bazı olur bir kelime, on yere bakar; onda, on nükte-i belâgat, on münasebet bulunuyor. Nasıl ki İşaratü’l-İ’caz namındaki tefsirde, Fatiha’nın bazı cümleleri içinde ve الم ✻ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ cümleleri içinde, şu nüktelerden bazı numuneleri göstermişiz.

Mesela, nasıl ki münakkaş bir sarayda, müteaddid, muhtelif nakışların düğümü hükmünde bir taşı, bütün nakışlara bakacak bir yerde yerleştirmek; bütün o duvarı nukuşuyla bilmeye mütevakkıftır.

Hem nasıl ki insanın başındaki göz bebeğini yerinde yerleştirmek, bütün cesedin münasebatını ve vezaif-i acibesini ve gözün o vezaife karşı vaziyetini bilmekle oluyor.

Öyle de ehl-i hakikatin çok ileri giden bir kısmı, Kur’an’ın kelimatında pek çok münasebatı ve sair âyetlerdeki cümlelere bakan vücuhları, alâkaları göstermişler. Hususan ulema-i ilm-i huruf daha ileri gidip bir harf-i Kur’an’da, bir sahife kadar esrarı, ehline beyan ederek ispat etmişler. Hem madem Hâlık-ı külli şey’in kelâmıdır; her bir kelimesi, kalp ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında, esrardan müteşekkil bir cesed-i manevîye kalp ve bir şecere-i maneviyeye çekirdek hükmüne geçebilir.

İşte insanın sözlerinde, Kur’an’ın kelimeleri gibi kelimeler, belki cümleler, âyetler bulunabilir. Fakat Kur’an’da, çok münasebat gözetilerek bir tarz ile yerleştirildiği yerde; bir ilm-i muhit lâzım ki öyle yerli yerine yerleşsin.

sh:188

ÜÇÜNCÜ NÜKTE: Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın hülâsatü’l-hülâsa bir icmal-i mahiyeti için bir vakit Arabî ibare ile bir tefekkür-ü hakikiyi, Cenab-ı Hak benim kalbime ihsan etmişti. Şimdi aynen o tefekkürü, Arabî olarak yazacağız, sonra manasını beyan edeceğiz. İşte:

سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَصَرَّحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهِ وَجَلاَلِهِ وَكَمَالِهِ اَلْقُرْآنُ الْحَكِيمُ الْمُنَوَّرُ جِهَاتُهُ السِّتُّ اَلْحَاوِي لِسِرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْمُوَحِّدِينَ الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ الْمُتَّفِقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلَى تَصْدِيقِ أَسَاسَاتِ الْقُرْآنِ وَكُلِّيَّاتِ أَحْكَامِهِ عَلَى وَجْهِ الْإِجْمَالِ وَهُوَ مَحْضُ الْوَحْيِ بِإِجْمَاعِ الْمُنْزِلِ وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ وَعَيْنُ الْهِدَايَةِ بِالْبَدَاهَةِ وَمَعْدَنُ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ بِالضَّرُورَةِ وَمَجْمَعُ الْحَقَائِقِ بِالْيَقِينِ وَمُوصِلٌ إِلَى السَّعَادَةِ بِالْعَيَانِ وَذُو الْآثَارِ الْكَامِلِينَ بِالْمُشَاهَدَةِ وَمَقْبُولُ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ الْأَمَارَاتِ وَالْمُؤَيَّدُ بِالدَّلاَئِلِ الْعَقْلِيَّةِ بِاتِّفَاقِ الْعُقَلاَءِ الْكَامِلِينَ وَالْمُصَدَّقُ مِنْ جِهَةِ الْفِطْرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ اِطْمِئْنَانِ الْوِجْدَانِ وَالْمُعْجِزَةُ الْأَبَدِيَّةُ الْبَاقِي وَجْهُ إِعْجَازِهِ عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْمُنْبَسِطُ دَائِرَةُ إِرْشَادِهِ مِنَ الْمَلإِ الْأَعْلَى إِلَى مَكْتَبِ الصِّبْيَانِ يَسْتَفِيدُ مِنْ عَيْنِ دَرْسِ الْمَلئِكَةُ مَعَ الصَّبِيِّينَ وَ كَذَا هُوَ ذُو الْبَصَرِ الْمُطْلَقِ يَرَى الْأَشْيَاءَ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ وَيُحِيطُ بِهَا وَيُقَلِّبُ الْعَالَمَ فِي يَدِهِ وَيُعَرِّفُهُ لَنَا كَمَا يُقَلِّبُ صَانِعُ السَّاعَةِ السَّاعَةَ فِي كَفِّهِ وَيُعَرِّفُهَا لِلنَّاسِ فَهذَا الْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الشَّانِ هُوَ الَّذِي يَقُولُ مُكَرِّرًا اَللّٰهُ لاَ اِلهَ اِلاَّ هُوَ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لاَ اِلهَ اِلاَّ اَللّٰهُ

sh:189

İşte şu tefekkür-ü Arabînin tercümesi ve meali şudur ki:

Yani Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın altı ciheti parlaktır ve nurludur. Evham ve şübehat içine giremez. Çünkü arkası arşa dayanıyor, o cihette nur-u vahiy var. Önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn var. Ebede, âhirete el atmış; cennet ve saadet nuru var. Üstünde sikke-i i’caz parlıyor. Altında bürhan ve delil direkleri var. İçi hâlis hidayet. Sağı أَفَلاَ يَعْقِلُونَ ler ile ukûlü istintakla “Sadakte” dedirtiyor. Solunda; kalplere ezvak-ı ruhanî vermekle, vicdanları istişhad ederek “Bârekellah” dediren Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan’a hangi köşeden, hangi cihetten evham ve şübehatın hırsızları girebilir?

Evet, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan asırları, meşrepleri, meslekleri muhtelif olan enbiyanın, evliyanın, muvahhidînin kitaplarının sırr-ı icmaını câmi'dir. Yani bütün o ehl-i kalp ve akıl, Kur'an-ı Hakîm'in mücmel ahkâmını ve esasatını tasdik eder bir surette, o esasatı kitaplarında zikredip kabul etmişler. Demek onlar, Kur'an şecere-i semavîsinin kökleri hükmündedirler.

Hem Kur'an-ı Hakîm, vahye istinad ediyor ve vahiydir. Çünkü Kur'an'ı nâzil eden Zat-ı Zülcelal, mu'cizat-ı Ahmediye (asm) ile Kur'an vahiy olduğunu gösterir, ispat eder. Ve nâzil olan Kur'an dahi üstündeki i'caz ile gösterir ki arştan geliyor. Ve münzel-i aleyh olan Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın bidayet-i vahiydeki telaşı ve nüzul-ü vahiy vaktindeki vaziyet-i bîhuşu ve herkesten ziyade Kur'an'a karşı ihlas ve hürmeti gösteriyor ki: Vahiy olup ezelden geliyor, ona misafir oluyor.

Hem o Kur'an bilbedahe mahz-ı hidayettir. Çünkü onun muhalifi, bilmüşahede küfrün dalaletidir. Hem bizzarure Kur'an envar-ı imaniyenin madenidir. Elbette envar-ı imaniyenin aksi zulümattır. Çok Sözlerde bunu kat'î olarak ispat etmişiz.

Hem Kur'an bi'l-yakîn hakaikin mecmaıdır. Hayalat ve hurafat, içine giremez. Teşkil ettiği hakikatli âlem-i İslâmiyet, izhar ettiği esaslı şeriat ve gösterdiği âlî kemalâtın şehadetiyle, âlem-i gayba ait olan bahislerinde dahi âlem-i şehadetteki bahisleri gibi ayn-ı hakaik olduğunu ve içinde hilaf bulunmadığını ispat eder.

Hem Kur'an bi'l-ayân ve şüphesiz, saadet-i dâreyne îsal eder, beşeri ona sevk eder. Kimin şüphesi varsa bir defa Kur'an'ı okusun ve dinlesin, ne diyor? Hem Kur'an'ın verdiği meyveler hem mükemmeldir hem hayattardır. Öyle ise Kur'an ağacının kökü hakikattedir, hayattardır. Çünkü meyvenin hayatı, ağacın hayatına delâlet eder. İşte bak, her asırda ne kadar asfiya ve evliya gibi mükemmel ve kâmil, zîhayat ve zînur meyveler vermiş.

Hem hadsiz müteferrik emarelerden neş'et eden bir hads ve kanaatle, Kur'an hem ins hem cin hem meleğin makbulü ve mergubudur ki okunduğu vakit onlar, iştiyakla pervane gibi etrafına toplanıyorlar.

Hem Kur'an vahiy olmakla beraber, delail-i akliye ile teyid ve tahkim edilmiş. Evet, kâmil ukalânın ittifakı buna şahittir. Başta ulema-i ilm-i kelâmın allâmeleri ve İbn-i Sina, İbn-i Rüşd gibi felsefenin dâhîleri müttefikan esasat-ı Kur'aniyeyi usûlleriyle, delilleriyle ispat etmişler.

Hem Kur'an, fıtrat-ı selime cihetiyle musaddaktır. Eğer bir arıza ve bir maraz olmazsa her bir fıtrat-ı selime onu tasdik eder. Çünkü itminan-ı vicdan ve istirahat-i kalp, onun envarıyla olur. Demek fıtrat-ı selime, vicdanın itminanı şehadetiyle, onu tasdik ediyor. Evet fıtrat, lisan-ı haliyle Kur'an'a der: "Fıtratımızın kemali sensiz olamaz!" Şu hakikati çok yerlerde ispat etmişiz.

Hem Kur'an bilmüşahede ve bilbedahe, ebedî ve daimî bir mu'cizedir. Her vakit i'cazını gösterir. Sair mu'cizat gibi sönmez, vakti bitmez, ebedîdir.

Hem Kur'an'ın mertebe-i irşadında öyle bir genişlik var ki bir tek dersinde, Hazret-i Cibril (as) bir tıfl-ı nevresîde ile omuz omuza o dersi dinler, hisselerini alırlar. Ve İbn-i Sina gibi en dâhî feylesof, en âmî bir ehl-i kıraatla diz dize aynı dersi okurlar, derslerini alırlar. Hattâ bazen olur ki o âmî adam, kuvvet ve safvet-i iman cihetiyle, İbn-i Sina'dan daha ziyade istifade eder.

Hem Kur'an'ın içinde öyle bir göz var ki bütün kâinatı görür, ihata eder ve bir kitabın sahifeleri gibi kâinatı göz önünde tutar, tabakatını ve âlemlerini beyan eder. Bir saatin sanatkârı nasıl saatini çevirir, açar, gösterir, tarif eder; Kur'an dahi elinde kâinatı tutmuş, öyle yapıyor. İşte şöyle bir Kur'an-ı Azîmüşşan'dır ki فَاعْلَمْ اَنَّهُ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ der, vahdaniyeti ilan eder.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِى الـدُّنْيَا قَرِينًا وَ فِى الْقَبْرِ مُونِسًا وَ فِى الْقِيَامَةِ شَـفِيعًا وَ عَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَ مِنَ النَّارِ سِتْرًا وَ حِجَابًا وَ فِى الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَ اِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلاً وَ اِمَامًا

اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَـا وَ قُبُورَنَـا بِنُورِ اْلاِيمَـانِ وَ اَلْقُرْآنِ وَ نَوِّرْ بُرْهَانَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ وَ بِحُرْمَةِ مَنْ اُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ مِنَ الرَّحْمنِ الْحَنَّانِ آمِينَ

On Dokuzuncu Nükteli İşaret

Sâbık işaretlerde, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm Cenab-ı Hakk'ın resulü olduğu gayet kat'î ve şüphesiz bir surette ispat edildi. İşte risaleti binler delail-i kat'iye ile sabit olan Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâm, vahdaniyet-i İlahiyenin ve saadet-i ebediyenin en parlak bir delili ve en kat'î bir bürhanıdır.

Biz şu işarette; o müşrık, parlak delile ve nâtık-ı sadık bürhana, hülâsatü'l-hülâsa bir icmal ile küçük bir tarif yapacağız. Çünkü madem o delildir ve neticesi marifet-i İlahiyedir elbette delili tanımak ve vech-i delâletini bilmek lâzımdır. Öyle ise biz de gayet muhtasar bir hülâsa ile vech-i delâletini ve sıhhatini beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, şu kâinatın mevcudatı gibi Hâlık-ı kâinat'ın vücuduna ve vahdetine kendi zatı delâlet ettiği gibi o, kendi delâlet-i zatiyesini bütün mevcudatın delâletiyle beraber, lisanıyla ilan etmiştir. Madem delildir; biz o delilin hüccet ve istikametine ve sıdk ve hakkaniyetine, **on beş esas**ta işaret ederiz:

Birinci Esas: Hem zatıyla hem lisanıyla hem delâlet-i haliyle hem kāliyle kâinatın Sâni'ine delâlet eden şu delil hem hakikat-i kâinatça musaddak hem sadıktır. Çünkü bütün mevcudatın vahdaniyete delâletleri, elbette vahdaniyeti söyleyen zatı tasdik hükmündedir. Demek, söylediği dava da umum kâinatça musaddaktır.

Hem beyan ettiği kemal-i mutlak olan vahdaniyet-i İlahiye ve hayr-ı mutlak olan saadet-i ebediye, bütün hakaik-i âlemin hüsün ve kemaline muvafık ve mutabık olduğundan o, davasında elbette sadıktır.

Demek Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, vahdaniyet-i İlahiyeye ve saadet-i ebediyeye bir bürhan-ı nâtık-ı sadık ve musaddaktır.

İkinci Esas: Hem o delil-i sadık ve musaddak, madem umum enbiyanın fevkinde binler mu'cizat ve neshedilmeyen bir şeriat ve umum cin ve inse şâmil bir davet sahibi olduğundan elbette umum enbiyanın reisidir. Öyle ise umum enbiyanın mu'cizatlarının sırrını ve ittifaklarını câmi'dir. Demek, bütün enbiyanın kuvvet-i icmaı ve mu'cizatlarının şehadeti, onun sıdk ve hakkaniyetine bir nokta-i istinad teşkil eder.

Hem onun terbiyesi ve irşadı ve nur-u şeriatıyla kemal bulan bütün evliya ve asfiyanın sultanı ve üstadıdır. Öyle ise onların sırr-ı kerametlerini ve icmakârane tasdiklerini ve tahkiklerinin kuvvetini câmi'dir. Çünkü onlar üstadlarının açtığı ve kapıyı açık bıraktığı yolda gitmişler, hakikati bulmuşlar. Öyle ise onların bütün kerametleri ve tahkikatları ve

icmaları, o mukaddes üstadlarının sıdk ve hakkaniyeti için bir nokta-i istinad temin eder.

Hem o bürhan-ı vahdaniyet, sâbık işaretlerde görüldüğü gibi o kadar kat'î, yakînî ve bâhir mu'cizeleri ve hârika irhasatları ve şüphesiz delail-i nübüvveti var ve o zatı öyle bir tasdik ediyor ki kâinat toplansa onların tasdikini iptal edemez!

Üçüncü Esas: Hem o mu'cizat-ı bâhire sahibi olan vahdaniyet dellâlı ve saadet-i ebediye müjdecisi, kendi zat-ı mübarekinde öyle ahlâk-ı âliye ve vazife-i risaletinde öyle secaya-yı sâmiye ve tebliğ ettiği şeriat ve dininde öyle hasail-i gâliye vardır ki en şedit düşman dahi onu tasdik ediyor, inkâra mecal bulamıyor. Madem zatında ve vazifesinde ve dininde, en yüksek ve güzel ahlâkları ve en ulvi ve mükemmel seciyeleri ve en kıymettar ve makbul hasletleri bulunuyor; elbette o zat, mevcudattaki kemalâtın ve ahlâk-ı âliyenin misali ve mümessili ve timsali ve üstadıdır.

Öyle ise zatında ve vazifesinde ve dininde şu kemalât ise hakkaniyetine ve sıdkına o kadar kuvvetli bir nokta-i istinaddır ki hiçbir cihette sarsılmaz.

Dördüncü Esas: Hem maden-i kemalât ve muallim-i ahlâk-ı âliye olan o dellâl-ı vahdaniyet ve saadet, kendi kendine söylemiyor belki söylettiriliyor. Evet, Hâlık-ı kâinat tarafından söylettiriliyor. Üstad-ı Ezelîsinden ders alır, sonra ders verir. Çünkü sâbık işaretlerde kısmen beyan edilen binler delail-i nübüvvetle Hâlık-ı kâinat, bütün o mu'cizatı onun elinde halk etmekle gösterdi ki o, onun hesabına konuşuyor, onun kelâmını tebliğ ediyor.

Hem ona gelen Kur'an ise içinde, dışında kırk vech-i i'caz ile gösterir ki o, Cenab-ı Hakk'ın tercümanıdır.

Hem o kendi zatında bütün ihlasıyla ve takvasıyla ve ciddiyetiyle ve emanetiyle ve sair bütün ahval ve etvarıyla gösterir ki o, kendi namına kendi fikriyle demiyor belki Hâlık'ı namına konuşuyor.

Hem onu dinleyen bütün ehl-i hakikat, keşif ve tahkik ile tasdik etmişler ve ilmelyakîn iman etmişler ki o, kendi kendine konuşmuyor, belki Hâlık-ı kâinat onu konuşturuyor, ders veriyor, onunla ders verdiriyor.

Öyle ise onun sıdk ve hakkaniyeti, bu dört gayet kuvvetli esasların icmaına istinad eder.

Beşinci Esas: Hem o Tercüman-ı Kelâm-ı Ezelî ervahları görüyor, melaikelerle sohbet ediyor, cin ve insi de irşad ediyor. Değil ins ve cin âlemi, belki âlem-i ervah ve âlem-i melaike fevkinde ders alıyor. Ve maverasında münasebeti var ve ıttılaı vardır. Sâbık mu'cizatı ve tevatürle kat'î macera-yı hayatı şu hakikati ispat etmiştir.

Öyle ise kâhinler ve sair gaibden haber verenler gibi onun haberlerine değil cin, değil ervah, değil melaike, belki Cibril'den başka Melaike-i Mukarrebîn dahi karışamıyor. Hattâ ekser evkatta onun arkadaşı olan Hazret-i Cebrail'i dahi bazı geri bırakıyor.

Altıncı Esas: Hem o melek, cin ve beşerin seyyidi olan zat, şu kâinat ağacının en münevver ve mükemmel meyvesi ve rahmet-i İlahiyenin timsali ve muhabbet-i Rabbaniyenin misali ve Hakk'ın en münevver bürhanı ve hakikatin en parlak siracı ve tılsım-ı kâinatın miftahı ve muamma-yı hilkatin keşşafı ve hikmet-i âlemin şârihi ve saltanat-ı İlahiyenin dellâlı ve mehasin-i sanat-ı Rabbaniyenin vassafı ve câmiiyet-i istidat cihetiyle o zat, mevcudattaki kemalâtın en mükemmel enmuzecidir.

Öyle ise o zatın şu evsafı ve şahsiyet-i maneviyesi işaret eder, belki gösterir ki o zat,

kâinatın illet-i gaiyesidir. Yani o zata şu kâinatın Hâlık'ı bakmış, kâinatı halk etmiştir. Eğer onu icad etmeseydi kâinatı dahi icad etmezdi denilebilir. Evet, cin ve inse getirdiği hakaik-i Kur'aniye ve envar-ı imaniye ve zatında görünen ahlâk-ı âliye ve kemalât-ı sâmiye, şu hakikate şahid-i kātı'dır.

Yedinci Esas: Hem o bürhan-ı Hak ve sirac-ı hakikat, öyle bir din ve şeriat göstermiştir ki iki cihanın saadetini temin edecek desatiri câmi'dir. Ve câmi' olmakla beraber, kâinatın hakaikini ve vezaifini ve Hâlık-ı kâinat'ın esmasını ve sıfâtını, kemal-i hakkaniyetle beyan etmiştir.

İşte o İslâmiyet ve şeriat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyle beraber tarif eder ki onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki o din, bu güzel kâinatı yapan zatın o kâinatı kendiyle beraber tarif edecek bir beyannamesidir ve bir tarifesidir.

Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya münasip bir tarife yapar. Kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır; öyle de din ve şeriat-ı Muhammediyede (asm) öyle bir ihata, bir ulviyet, bir hakkaniyet görünüyor ki kâinatı halk ve tedbir edenin kaleminden çıktığını gösterir. Ve o kâinatı güzelce tanzim eden kim ise şu dini güzelce tanzim eden yine odur. Evet, o nizam-ı ekmel, elbette bu nazm-ı ecmeli ister.

Sekizinci Esas: İşte mezkûr sıfatlarla muttasıf ve her cihet ile sarsılmaz kuvvetli istinad noktalarına dayanan Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâm, âlem-i şehadete müteveccih olarak âlem-i gayb namına, cin ve insin başları üzerine ilan ederek; istikbalde gelecek asırlar arkasında duran akvama ve milletlere hitap edip öyle bir nida eder ki umum cin ve inse, umum yerlere, umum asırlara işittiriyor. Evet işitiyoruz!

Dokuzuncu Esas: Hem öyle yüksek, kuvvetli hitap ediyor ki bütün asırlar onu dinler. Evet, aks-i sadâsını her bir asır işitiyor.

Onuncu Esas: Hem o zatın gidişatında görünüyor ki görüyor, öyle haber veriyor. Çünkü en tehlikeli vakitlerde, kemal-i metanetle tereddütsüz, telaşsız söylüyor. Bazı olur tek başıyla dünyaya meydan okuyor.

On Birinci Esas: Hem bütün kuvvetiyle öyle kuvvetli davet edip çağırır ki yarı yeri ve nev-i beşerin beşte birini sesine karşı "Lebbeyk" dedirtti سَمِعْنَا وَ اَطَعْنَا söylettirdi.

On İkinci Esas: Hem öyle bir ciddiyetle davet ve öyle esaslı bir surette terbiye eder ki düsturlarını asırların cephesinde ve aktarın taşlarında nakşediyor ve dehirlerin yüzlerinde pâyidar ediyor.

On Üçüncü Esas: Hem tebliğ ettiği ahkâmın sağlamlığına öyle bir vüsuk ve güvenmekle söylüyor ve davet ediyor ki dünya toplansa onu bir hükmünden geri çevirip pişman edemez. Buna şahit, bütün tarih-i hayatı ve siyer-i seniyesidir.

On Dördüncü Esas: Hem öyle bir itminan ile bir itimat ile davet eder, tebliğ eder ki kimseden minnet almaz, hiçbir müşkülata karşı telaş etmez, tereddütsüz, kemal-i samimiyetle ve safvetle ve herkesten evvel kendisi amel edip kabul ederek getirdiği ahkâmı ilan eder. Buna şahit ise herkesçe, dost ve düşmanca malûm olan meşhur zühdü ve istiğnası ve dünyanın fâni müzeyyenatına adem-i tenezzülüdür.

On Beşinci Esas: Hem getirdiği dine herkesten ziyade itaati ve Hâlık'ına karşı herkesten ziyade ubudiyeti ve menhiyata karşı herkesten ziyade takvası, kat'iyen gösterir ki o, Sultan-ı ezel ve ebed'in mübelliğidir, elçisidir ve o Mabud-u Bi'l-hakk'ın en hâlis

abdidir ve Kelâm-ı Ezelî'nin tercümanıdır.

Şu on beş adet esasların neticesi şudur ki: Mezkûr evsaf ile muttasıf şu zat; bütün kuvvetiyle, bütün hayatında mükerreren ve mütemadiyen فَـاعْلَمْ اَنَّهُ لاَ اِلـهَ اِلاَّ اللّٰهُ der, vahdaniyeti ilan eder.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ عَدَدَ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ
سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
sh:196

Bir İkram-ı İlahî ve Bir Eser-i İnayet-i Rabbaniye

وَ اَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ mazmununa mâsadak olmak emeliyle deriz: Şu risalenin telifinde, Cenab-ı Hakk'ın bir eser-i inayetini ve rahmetini zikredeceğim. Tâ şu risaleyi okuyanlar, ehemmiyetle baksınlar.

İşte şu risalenin telifi hiç kalbimde yoktu. Çünkü risalet-i Ahmediyeye (asm) dair Otuz Birinci ve On Dokuzuncu Sözler yazılmıştı. Birdenbire, şu risaleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi. Hem kuvve-i hâfızam, musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde, nakil suretiyle –"Kāle-Kıyle" suretiyle– gitmemiştim. Hem yanımda kütüb-ü hadîsiye ve siyer kitapları yoktur. Bununla beraber "Tevekkeltü alallah" diyerek başladım.

Öyle bir muvaffakıyet oldu ki Eski Said'in kuvve-i hâfızasından ziyade hâfızam yardım etti. Her iki üç saatte, süratle otuz kırk sahife yazıldı. Bir tek saatte, on beş sahife yazılıyordu. Ekser Buharî, Müslim, Beyhakî, Tirmizî, Şifa-i Şerif, Ebu Nuaym, Taberî gibi kitaplardan naklediliyor. Halbuki bu nakilde hata olsa –hadîs olduğu için– günah olması lâzım geldiğinden kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki inayet var ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşâallah sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı elfaz-ı hadîsiyede veya râvilerin isminde bir yanlış bulunsa tashih edilerek müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımdan rica ediyorum.

Said Nursî

Evet, biz müsveddeyi yazıyorduk, Üstadımız da söylüyordu. Yanında hiç kitap yoktu hiç müracaat da etmiyordu. Birdenbire gayet süratli söylüyordu, biz de yazıyorduk. İki üç saatte, otuz kırk, daha fazla sahife yazıyorduk. Bizim de kanaatimiz geldi ki bu muvaffakıyet, mu'cizat-ı Nebeviyenin bir kerametidir.

Daimî hizmetkârı: Abdullah Çavuş
Hizmetkârı ve müsvedde kâtibi: Süleyman Sami
Müsvedde kâtibi ve âhiret kardeşi: Hâfız Hâlid
Müsvedde ve tebyiz kâtibi: Hâfız Tevfik
***

Mu’cizat-ı Ahmediye’nin Birinci Zeyli

(On Dokuzuncu Söz, risalet-i Ahmediyeye (asm) ve zeyli, şakk-ı kamer mu’cizesine dair olduğundan makam münasebetiyle buraya alınmıştır.)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

On dört reşehatı tazammun eden On Dördüncü Lem’a’nın

Birinci Reşhası: Rabb’imizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif var.

Birisi: Şu kitab-ı kâinattır ki bir nebze şehadetini on üç lem’a ile Nur risalesinden On Üçüncü Ders’ten işittik.

Birisi: Şu kitab-ı kebirin âyet-i kübrası olan Hâtemü’l-enbiya aleyhissalâtü vesselâmdır.

Birisi de Kur’an-ı Azîmüşşan’dır. Şimdi şu ikinci bürhan-ı nâtıkî olan Hâtemü’l-enbiya aleyhissalâtü vesselâmı tanımalıyız, dinlemeliyiz.

Evet, o bürhanın şahs-ı manevîsine bak: Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrab, Medine bir minber… O bürhan-ı bâhir olan Peygamberimiz aleyhissalâtü vesselâm bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiya ve evliyadan mürekkeb bir halka-i zikrin serzâkiri… Bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya taravettar semereleri bir şecere-i nuraniyedir ki her bir davasını, mu’cizatlarına istinad eden bütün enbiya ve kerametlerine itimat eden bütün evliya tasdik edip imza ediyorlar.

Zira o لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ der, dava eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurani zâkirler aynı kelimeyi tekrar ederek, icma ederek manen صَدَقْتَ وَ بِالْحَقِّ نَطَقْتَ derler. Hangi vehmin haddi var ki böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir müddeaya parmak karıştırsın?

sh:198

İkinci Reşha: O nurani bürhan-ı tevhid, nasıl ki iki cenahın icma ve tevatürüyle teyid ediliyor. Öyle de Tevrat ve İncil gibi kütüb-ü semaviyenin (Hâşiye[11]) yüzler işaratı ve irhasatın binler rumuzatı ve hâtiflerin meşhur beşaratı ve kâhinlerin mütevatir şehadatı ve şakk-ı kamer gibi binler mu’cizatının delâlatı ve şeriatın hakkaniyeti ile teyid ve tasdik ettikleri gibi; zatında gayet kemaldeki ahlâk-ı hamîdesi ve vazifesinde nihayet hüsnündeki secaya-yı gâliyesi ve kemal-i emniyeti ve kuvvet-i imanını ve gayet itminanını ve nihayet vüsukunu gösteren fevkalâde takvası, fevkalâde ubudiyeti, fevkalâde ciddiyeti, fevkalâde metaneti; davasında nihayet derecede sadık olduğunu güneş gibi aşikâre gösteriyor.

Üçüncü Reşha: Eğer istersen gel, asr-ı saadete, Ceziretü’l-Arab’a gideriz. Hayalen olsun onu vazife başında görüp ziyaret ederiz. İşte bak, hüsn-ü sîret ve cemal-i suret ile mümtaz bir zatı görüyoruz ki elinde mu’ciz-nüma bir kitap, lisanında hakaik-aşina bir hitap, bütün benî-Âdem’e, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudata karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muamma-i acibanesini hall ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlakını fetih ve keşfederek bütün mevcudattan sorulan, bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş sual-i azîm olan “Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?” suallerine mukni, makbul cevap verir.

Dördüncü Reşha: Bak! Öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki eğer onun o nurani daire-i hakikat-i irşadından hariç bir surette kâinata baksan elbette kâinatın şeklini bir matemhane-i umumî hükmünde ve mevcudatı birbirine ecnebi, belki düşman ve camidatı dehşetli cenazeler ve bütün zevi'l-hayatı zeval ve firakın sillesiyle ağlayan yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi bak, onun neşrettiği nur ile o matemhane-i umumî, şevk u cezbe içinde bir zikirhaneye inkılab etti. O ecnebi, düşman mevcudat, birer dost ve kardeş şekline girdi. O camidat-ı meyyite-i sâmite; birer munis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı ve o ağlayıcı ve şekva edici kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretine girdi.

Beşinci Reşha: Hem o nur ile kâinattaki harekât, tenevvüat, tebeddülat, tagayyürat; manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp birer mektubat-ı Rabbaniye, birer sahife-i âyât-ı tekviniye, birer meraya-yı esma-i İlahiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i Samedaniye mertebesine çıktılar.

Hem insanı bütün hayvanatın mâdûnuna düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr u ihtiyacatı ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden, vasıta-i nakl-i hüzün ve elem ve gam olan aklı, o nur ile nurlandığı vakit, insan bütün hayvanat, bütün mahlukat üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr, akıl ile niyaz ile nâzenin bir sultan ve fîzar ile nazdar bir halife-i zemin olur.

Demek, o nur olmazsa kâinat da insan da hattâ her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî' bir kâinatta, böyle bir zat lâzımdır. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

Altıncı Reşha: İşte o zat, bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi ve rahmet-i bînihayenin kâşifi ve ilancısı ve saltanat-ı rububiyetin mehasininin dellâlı, seyircisi ve künuz-u esma-i İlahiyenin keşşafı, göstericisi olduğundan; böyle baksan –yani ubudiyeti cihetiyle– onu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nurani bir semere-i şecere-i hilkat göreceksin. Şöyle baksan –yani risaleti cihetiyle– bir bürhan-ı Hak, bir sirac-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün.

İşte bak, nasıl berk-i hâtıf gibi onun nuru, şarktan garbı tuttu ve nısf-ı arz ve hums-u beşer, onun hediye-i hidayetini kabul edip hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki böyle bir zatın bütün davalarının esası لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ ı, bütün meratibiyle beraber kabul etmesin?

Yedinci Reşha: İşte bak, şu cezire-i vâsiada vahşi ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvamı, ne çabuk âdat ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyanelerini def'aten kal' u ref' ederek bütün ahlâk-ı hasene ile teçhiz edip bütün âleme muallim ve medeni ümeme üstad eyledi. Bak! Değil zahirî bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalpleri, nefisleri fetih ve teshir ediyor. Mahbub-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbi-i nüfus, sultan-ı ervah oldu.

Sekizinci Reşha: Bilirsin ki sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak daimî kaldırabilir. Halbuki bak bu zat, büyük ve çok âdetleri hem inatçı, mutaassıp büyük kavimlerden, zahirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref'edip yerlerine öyle secaya-yı âliyeyi ki dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak vaz' ve tesbit eyliyor. Bunun gibi daha pek çok hârika icraatı yapıyor.

İşte şu asr-ı saadeti görmeyenlere Ceziretü'l-Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Haydi yüzer

feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, yüz sene çalışsınlar. O zatın, o zamana nisbeten bir senede yaptığının yüzden birisini acaba yapabilirler mi?

sh:200

Dokuzuncu Reşha: Hem bilirsin, küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münazaralı bir davada hicabsız, pervasız; küçük fakat hacalet-âver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telaş göstermeden söyleyemez. Şimdi bak bu zata; pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir halde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük davada, pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-perva, bilâ-tereddüt, bilâ-hicab, telaşsız, samimi bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvi bir surette söylediği sözlerinde hiç hilaf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ! اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحَى

Evet hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği hileden müstağnidir; hakikatbîn gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?

Onuncu Reşha: İşte bak, ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakaiki gösterir ve mesaili ispat eder.

Bilirsin ki en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hattâ eğer sana denilse: "Yarı ömrünü, yarı malını versen; Kamer'den ve Müşteri'den biri gelir, Kamer'de ve Müşteri'de ne var ne yok, ahvalini sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve başına ne geleceğini doğru olarak haber verecek." Merakın varsa vereceksin.

Halbuki şu zat, öyle bir Sultan'ın ahbarını söylüyor ki memleketinde kamer bir sinek gibi bir pervane etrafında döner. O arz olan o pervane ise bir lamba etrafında pervaz eder ve o güneş olan lamba ise o Sultan'ın binler menzillerinden bir misafirhanesinde binler misbahlar içinde bir lambasıdır.

Hem öyle acayip bir âlemden hakiki olarak bahsediyor ve öyle bir inkılabdan haber veriyor ki binler küre-i arz bomba olsa patlasalar o kadar acib olmaz. Bak, onun lisanında اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ❊ اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ❊ اَلْقَارِعَةُ gibi sureleri işit.

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber veriyor ki, şu dünyevî istikbal, ona nisbeten bir katre serap hükmündedir. Hem öyle bir saadetten pek ciddi olarak haber veriyor ki bütün saadet-i dünyeviye, ona nisbeten bir berk-i zâilin bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

On Birinci Reşha: Böyle acib ve muamma-âlûd şu kâinatın perde-i zahiriyesi altında elbette ve elbette böyle acayip bizi bekliyor. Böyle acayibi haber verecek, böyle hârika ve fevkalâde mu'ciz-nüma bir zat lâzımdır. Hem bu zatın gidişatından görünüyor ki: O, görmüş ve görüyor ve gördüğünü söylüyor. Hem bizi nimetleriyle perverde eden şu semavat ve arzın İlahı bizden ne istiyor, marziyatı nedir, pek sağlam olarak bize ders veriyor.

Hem bunlar gibi daha pek çok merak-âver, lüzumlu hakaiki ders veren bu zata karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken; ekser insanlara ne olmuş ki sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar, bu hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar?

On İkinci Reşha: İşte şu zat, şu mevcudat Hâlık'ının vahdaniyetine hakkaniyeti

derecesinde hak bir bürhan-ı nâtık, bir delil-i sadık olduğu gibi; haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir bürhan-ı kātı'ı, bir delil-i sâtıdır. Belki nasıl ki o zat, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husulü ve vesile-i vusulüdür. Öyle de duasıyla, niyazıyla o saadetin sebeb-i vücudu ve vesile-i icadıdır. Haşir meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle tekrar ederiz:

İşte bak, o zat öyle bir salât-ı kübrada dua ediyor ki güya şu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder. Bak hem öyle bir cemaat-i uzmada niyaz ediyor ki güya benî-Âdem'in zaman-ı Âdem'den asrımıza, kıyamete kadar bütün nurani kâmil insanlar, ona ittiba ile iktida edip duasına âmin diyorlar.

Hem bak, öyle bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki değil ehl-i arz, belki ehl-i semavat, belki bütün mevcudat, niyazına: "Evet, yâ Rabbenâ ver, biz dahi istiyoruz." deyip iştirak ediyorlar. Hem öyle fakirane, öyle hazînane, öyle mahbubane, öyle müştakane, öyle tazarrukârane niyaz ediyor ki bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.

Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua ediyor ki insanı ve âlemi, belki bütün mahlukatı esfel-i safilînden, sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan a'lâ-yı illiyyîne yani kıymete, bekaya, ulvi vazifeye çıkarıyor.

Bak, hem öyle yüksek bir fîzar-ı istimdadkârane ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârane ile istiyor, yalvarıyor ki güya bütün mevcudata ve semavata ve arşa işittirip vecde getirip duasına "Âmin Allahümme âmin" dedirtiyor.

Bak, hem öyle Semî', Kerîm bir Kadîr'den, öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hâcetini istiyor ki bilmüşahede en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini –velev lisan-ı hal ile olsun– verir ve öyle bir suret-i hakîmane, basîrane, rahîmanede verir ki şüphe bırakmaz bu terbiye ve tedbir öyle bir Semî' ve Basîr ve öyle bir Kerîm ve Rahîm'e hastır.

On Üçüncü Reşha: Acaba bütün efazıl-ı benî-Âdem'i arkasına alıp arz üstünde durup arş-ı a'zama müteveccihen el kaldırıp dua eden şu şeref-i nev-i insan ve ferîd-i kevn ü zaman ve bihakkın fahr-i kâinat ne istiyor? Bak dinle:

Saadet-i ebediye istiyor, beka istiyor, lika istiyor, cennet istiyor. Hem meraya-yı mevcudatta ahkâmını ve cemallerini gösteren bütün esma-i kudsiye-i İlahiye ile beraber istiyor.

Hattâ eğer rahmet, inayet, hikmet, adalet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasa idi, şu zatın tek duası, baharımızın icadı kadar kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Evet, nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi. Öyle de onun ubudiyeti dahi öteki dârın açılmasına sebeptir.

Acaba ehl-i akıl ve tahkike لَيْسَ فِى ٱلْاِمْكَانِ اَبْدَعُ مِمَّا كَانَ dediren şu meşhud intizam-ı faik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat ve misilsiz cemal-i rububiyet; hiç böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip îfa etsin; en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ, yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemal, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

Yahu ey hayalî arkadaşım! Şimdilik kâfidir, geri gitmeliyiz. Yoksa yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak yine o zatın garaib-i icraatını ve acayib-i vezaifini, yüzden birisine tamamen ihata edip temaşasında doyamayız.

Şimdi gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bakacağız. Bak, nasıl her asır, o Şems-i Hidayet'ten aldıkları feyiz ile çiçek açmışlar. Ebu Hanife, Şafiî, Bayezid-i Bistamî, Şah-ı Geylanî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbanî gibi milyonlar münevver meyveler veriyor.

Meşhudatımızın tafsilatını başka vakte ta'lik edip o mu'ciz-nüma ve hidayet-edaya bir kısım kat'î mu'cizatına işaret eden bir salavat getirmeliyiz:

sh:203

عَلَى مَنْ اُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ * مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلاَةٍ وَ اَلْفُ اَلْفِ سَلاَمٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ عَلَى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَيةُ وَ الاِنْجِيلُ وَ الزَّبُورُ * وَ بَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الاِرْهَاصَاتُ وَ هَوَاتِفُ الْجِنِّ وَ اَوْلِيَاءُ الاِنْسِ وَ كَوَاهِنُ الْبَشَرِ * وَ انْشَقَّ بِاِشَارَتِهِ الْقَمَرُ * سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلاَةٍ وَ سَلاَمٍ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ اُمَّتِهِ * عَلَى مَنْ جَائَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ وَ نَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ وَ اَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ * وَ شَبَعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِأتٌ مِنَ الْبَشَرِ وَ نَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ اَصَابِعِهِ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَ اَنْطَقَ اللّٰهُ لَهُ الضَّبَّ وَ الظَّبْىَ وَ الْجِذْعَ وَ الذِّرَاعَ وَ الْجَمَلَ وَ الْجَبَلَ وَ الْحَجَرَ وَ الْمَدَرَ صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَ مَازَاغَ الْبَصَرُ * سَيِّدِنَا وَ شَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلاَةٍ وَ سَلاَمٍ بِعَدَدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِى الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِاِذْنِ الرَّحْمنِ فِى مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَائَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِءٍ مِنْ اَوَّلِ النُّزُولِ اِلَى آخِرِ الزَّمَانِ وَ اغْفِرْلَنَا وَ ارْحَمْنَا يَا اِلهَنَا بِكُلِّ صَلاَةٍ مِنْهَا آمِينَ

Şuâat-ı Marifeti'n-Nebi namındaki Türkçe bir risalede ve On Dokuzuncu Mektup'ta ve şu Söz'de icmalen işaret ettiğimiz delail-i nübüvvet-i Ahmediyeyi (asm) beyan etmişim. Hem onda Kur'an-ı Hakîm'in vücuh-u i'cazı icmalen zikredilmiş. Yine "Lemaat" namında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Söz'de Kur'an'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu icmalen beyan ve kırk vücuh-u i'cazına işaret etmişim. O kırk vecihte, yalnız nazımda olan belâgatı "İşaratü'l-İ'caz" namındaki bir tefsir-i Arabîde kırk sahife içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

On Dördüncü Reşha: Mahzen-i mu'cizat ve mu'cize-i kübra olan Kur'an-ı Hakîm; nübüvvet-i Ahmediye ile vahdaniyet-i İlahiyeyi o derece kat'î ispat ediyor ki başka bürhana hâcet bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve medar-ı tenkit olmuş bir iki lem'a-i i'cazına işaret ederiz.

İşte Rabb'imizi bize tarif eden Kur'an-ı Hakîm; şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi,

Şu sahaif-i arz ve semada müstetir künuz-u esma-i İlahiyenin keşşafı,

Şu sutûr-u hâdisatın altında muzmer hakaikin miftahı,

Şu âlem-i şehadet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifatat-ı Rahmaniye ve hitabat-ı ezeliyenin hazinesi,

Şu âlem-i maneviye-i İslâmiyenin güneşi, temeli, hendesesi,

Avâlim-i uhreviyenin haritası,

Zat ve sıfât ve şuun-u İlahiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, bürhan-ı nâtıkı, tercüman-ı sâtıı,

Şu âlem-i insaniyetin mürebbisi, hikmet-i hakikisi, mürşid ve hâdîsi,

Hem bir kitab-ı hikmet ve şeriat hem bir kitab-ı dua ve ubudiyet hem bir kitab-ı emir ve davet hem bir kitab-ı zikir ve marifet gibi; beşerin bütün hâcat-ı maneviyesine karşı birer kitap ve bütün muhtelif ehl-i mesalik ve meşarib olan evliya ve sıddıkînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreplerine lâyık birer risale ibraz eden bir "Kütüphane-i Mukaddese"dir.

Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekraratındaki lem'a-i i'caza bak ki Kur'an, hem bir kitab-ı zikir hem bir kitab-ı dua hem bir kitab-ı davet olduğundan içinde tekrar müstahsendir, belki elzem ve eblağdır. Ehl-i kusurun zannı gibi değil. Zira zikrin şe'ni, tekrar ile tenvirdir; duanın şe'ni, terdad ile takrirdir; emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekiddir.

Hem herkes her vakit bütün Kur'an'ı okumaya muktedir olamaz. Fakat bir sureye galiben muktedir olur. Onun için en mühim makasıd-ı Kur'aniye ekser uzun surelerde derc edilerek her bir sure bir küçük Kur'an hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için tevhid ve haşir ve Kıssa-i Musa gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

Hem cismanî ihtiyaç gibi manevî hâcat dahi muhteliftir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur; cisme hava, ruha Hû gibi. Bazısına her saat, Bismillah gibi ve hâkeza... Demek tekrar-ı âyet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş. O ihtiyaca işaret ederek ve uyandırıp teşvik etmek hem iştiyakı ve iştihayı tahrik etmek için tekrar eder.

Hem Kur'an müessistir. Bir din-i mübinin esasatıdır ve şu âlem-i İslâmiyet'in temelleridir ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi değiştirip muhtelif tabakatın mükerrer suallerine cevaptır. Müessise tesbit etmek için tekrar lâzımdır. Tekid için terdad lâzımdır. Teyid için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.

Hem öyle mesail-i azîme ve hakaik-i dakikadan bahsediyor ki umumun kalplerinde yerleştirmek için çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır. Bununla beraber sureten tekrardır. Fakat manen her bir âyetin çok manaları, çok faydaları, çok vücuh ve tabakatı vardır. Her bir makamda ayrı bir mana ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor.

Hem Kur'an'ın mesail-i kevniyenin bazısında ibham ve icmali ise irşadî bir lem'a-i i'cazdır. Ehl-i ilhadın tevehhüm ettikleri gibi medar-ı tenkit olamaz ve sebeb-i kusur değildir.

Eğer desen: Acaba neden Kur'an-ı Hakîm, felsefenin mevcudattan bahsettiği gibi etmiyor? Bazı mesaili mücmel bırakır, bazısını nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avamı taciz edip yormayacak bir suret-i basitane-i zahiranede söylüyor.

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşırmış, onun için. Hem geçmiş derslerden ve Sözlerden elbette anlamışsın ki Kur'an-ı Hakîm, şu kâinattan bahsediyor; tâ zat ve sıfât ve esma-i İlahiyeyi bildirsin. Yani bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlattırıp tâ Hâlık'ını tanıttırsın. Demek, mevcudata kendileri için değil belki mûcidleri için bakıyor. Hem umuma hitap ediyor. İlm-i hikmet ise mevcudata mevcudat için bakıyor. Hem hususan ehl-i fenne hitap ediyor.

Öyle ise mademki Kur'an-ı Hakîm, mevcudatı delil yapıyor, bürhan yapıyor. Delil zahir olmak, nazar-ı umuma çabuk anlaşılmak gerektir. Hem mademki Kur'an-ı Mürşid, bütün tabakat-ı beşere hitap eder. Kesretli tabaka ise tabaka-i avamdır. Elbette irşad ister ki lüzumsuz şeyleri ibham ile icmal etsin ve dakik şeyleri temsil ile takrib etsin ve mağlatalara düşürmemek için zahirî nazarlarında bedihî olan şeyleri, lüzumsuz belki zararlı bir surette tağyir etmemektir.

Mesela, güneşe der: "Döner bir siracdır, bir lambadır." Zira güneşten, güneş için mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zembereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni'in âyine-i marifeti olduğundan bahsediyor. Evet,

der: وَ الشَّمْسُ تَجْرِی “Güneş döner.” Bu döner tabiriyle; kış, yaz, gece, gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufat-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâni’i ifham eder. İşte bu dönmek hakikati ne olursa olsun, maksud olan ve hem mensuc hem meşhud olan intizama tesir etmez.

Hem der: وَ جَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا Şu sirac tabiriyle, âlemi bir kasır suretinde, içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat’umat ve levazımat olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile rahmet ve ihsan-ı Hâlık’ı ifham eder.

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak, diyor ki:

“Güneş, bir kitle-i azîme-i mayia-i nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyaratı etrafında döndürüp cesameti bu kadar, mahiyeti böyledir şöyledir.” Mûhiş bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka ruha bir kemal-i ilmî vermiyor, bahs-i Kur’an gibi etmiyor. Buna kıyasen bâtınen kof, zahiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın. Onun şaşaa-i surîsine aldanıp Kur’an’ın gayet mu’ciz-nüma beyanına karşı hürmetsizlik etme!

İhtar: Arabî Risaletü’n-Nur’da On Dördüncü Reşha’nın altı katresi var. Bâhusus Dördüncü Katre’nin altı nüktesi var. Kur’an-ı Hakîm’in kırk kadar enva-ı i’cazından on beşini beyan eder. Ona iktifaen burada ihtisar ettik. İstersen ona müracaat et, bir hazine-i mu’cizat bulursun.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ شِفَاءً لَنَا مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ مُونِسًا لَنَا فِی حَيَاتِنَا وَ بَعْدَ مَمَاتِنَا وَ فِی الدُّنْيَا قَرِينًا وَ فِی الْقَبْرِ مُونِسًا وَ فِی الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَ عَلَی الصِّرَاطِ نُورًا وَ مِنَ النَّارِ سِتْرًا وَ حِجَابًا وَ فِی الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَ اِلَی الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلاً وَ اِمَامًا بِفَضْلِكَ وَ جُودِكَ وَ كَرَمِكَ وَ رَحْمَتِكَ يَا اَكْرَمَ الْاَكْرَمِينَ وَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ آمِينَ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ عَلَی مَنْ اُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ وَ عَلَی آلِهِ وَ صَحْبِهِ اَجْمَعِينَ آمِينَ آمِينَ

اَلْبَاقِی هُوَ الْبَاقِی

Said Nursî

***

On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Sözlerin Zeyli

Şakk-ı Kamer Mu’cizesine Dairdir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ وَاِنْ يَرَوْ آيَةً يُعْرِضُوا وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

Kamer gibi parlak bir mu’cize-i Ahmediye (asm) olan inşikak-ı kameri, evham-ı fâside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallidleri diyorlar ki: “Eğer inşikak-ı kamer vuku bulsa idi umum âleme malûm olurdu. Bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi.”

Elcevap: İnşikak-ı kamer; dava-yı nübüvvete delil olmak için o davayı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette âni olarak gösterildiğinden hem ihtilaf-ı metali’ ve sis ve bulut gibi rü’yete mani esbabın vücudu ile beraber, o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususi kaldığından ve tarassudat-ı semaviye pek az olduğundan bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir. Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik **beş nokta**yı dinle.

Birinci Nokta: O zaman, o zemindeki küffarın gayet şedit derecede inatları tarihen malûm ve meşhur olduğu halde, Kur’an-ı Hakîm’in وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ demesiyle şu vak’ayı umum âleme ihbar ettiği halde, Kur’an’ı inkâr eden o küffardan hiçbir kimse şu âyetin tekzibine, yani ihbar ettiği şu vakıanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdise o küffarca kat’î ve vaki bir hâdise olmasa idi, şu sözü serrişte ederek gayet dehşetli bir tekzibe ve Peygamber’in iptal-i davasına hücum göstereceklerdi.

Halbuki şu vak’aya dair siyer ve tarih, o vak’a ile münasebettar küffarın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir. Yalnız وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ âyetinin beyan ettiği gibi tarihçe menkul olan şudur ki: O hâdiseyi gören küffar “Sihirdir.” demişler ve “Bize sihir gösterdi. Eğer sair taraflardaki kervan ve kafileler görmüşlerse hakikattir. Yoksa bize sihir etmiş.” demişler. Sonra sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kafileler ihbar ettiler ki: “Böyle bir hâdiseyi gördük.” Sonra küffar, Fahr-i Âlem (asm) hakkında –hâşâ– “Yetim-i Ebu Talib’in sihri, semaya da tesir etti.” dediler.

İkinci Nokta: Sa’d-ı Taftazanî gibi eâzım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: İnşikak-ı kamer; parmaklarından su akması umum bir orduya su içirmesi, camide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediyeden (asm) ağlaması umum cemaatin işitmesi gibi mütevatirdir. Yani öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesîre nakletmiştir ki kizbe ittifakları muhaldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevatirdir. Görmediğimiz Serendip Adası’nın vücudu gibi tevatürle vücudu kat’îdir, demişler. İşte böyle gayet kat’î ve şuhudî mesailde teşkikat-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhal olmamak kâfidir. Halbuki şakk-ı kamer, bir volkanla inşikak eden bir dağ gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta: Mu’cize dava-yı nübüvvetin ispatı için münkirleri ikna etmek içindir, icbar etmek için değildir. Öyle ise dava-yı nübüvveti işitenler için ikna edecek bir derecede mu’cize göstermek lâzımdır. Sair taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedahetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelal’in hikmetine münafî olduğu gibi sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünkü “Akla kapı açmak, ihtiyarı elinden almamak” sırr-ı teklif iktiza

ediyor.

Eğer Fâtır-ı Hakîm, inşikak-ı kameri, feylesofların hevesatına göre bütün âleme göstermek için bir iki saat öyle bıraksa idi ve beşerin umum tarihlerine geçse idi, o vakit sair hâdisat-ı semaviye gibi ya dava-yı nübüvvete delil olmazdı ve risalet-i Ahmediyeye (asm) hususiyeti kalmazdı veyahut bedahet derecesinde öyle bir mu'cize olacaktı ki aklı icbar edecek, aklın ihtiyarını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek. Ebucehil gibi kömür ruhlu, Ebubekir-i Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp sırr-ı teklif zayi olacaktı.

İşte bu sır içindir ki hem âni hem gece hem vakt-i gaflet hem ihtilaf-ı metali' ve sis ve bulut gibi sair mevanii perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta: Şu hâdise, gece vakti herkes gaflette iken âni bir surette vuku bulduğundan etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bazı efrada görünse de gözüne inanmayacak. İnandırsa da elbette böyle mühim bir hâdise, haber-i vâhid ile tarihlere bâki bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda "Kamer iki parça olduktan sonra yere inmiş." ilâvesi ise ehl-i tahkik reddetmişler. "Şu mu'cize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münafık ilhak etmiş." demişler.

Hem mesela o vakit, cehalet sisiyle muhat İngiltere, İspanya'da yeni gurûb; Amerika'da gündüz; Çin'de, Japonya'da sabah olduğu gibi başka yerlerde başka esbab-ı maniaya binaen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız muterize bak, diyor ki: "İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvamın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vuku bulmamış." Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına!

Beşinci Nokta: İnşikak-ı kamer, kendi kendine bazı esbaba binaen vuku bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki âdi ve tabiî kanunlarına tatbik edilsin. Belki şems ve kamerin Hâlık-ı Hakîm'i, Resulünün risaletini tasdik ve davasını tenvir için hârikulâde olarak o hâdiseyi îka etmiştir. Sırr-ı irşad ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rububiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir.

O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dava-yı nübüvveti henüz işitmedikleri aktar-ı zemindeki insanlara göstermemek için sis ve bulut ve ihtilaf-ı metali' haysiyetiyle; bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazıların güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurûb etmesi gibi o hâdiseyi görmeye mani pek çok esbaba binaen gösterilmemiş.

Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o halde ya işaret-i Ahmediyenin (asm) neticesi ve mu'cize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti bedahet derecesine çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olurdu, aklın ihtiyarı kalmazdı. İman ise aklın ihtiyarıyladır. Sırr-ı teklif zayi olurdu. Eğer sırf bir hâdise-i semaviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye (asm) ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhasıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı, kat'î ispat edildi. Şimdi vukuuna delâlet eden çok bürhanlarından altısına (Hâşiye[12]) işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adalet olan sahabelerin vukuuna icmaı ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin وَانْشَقَّ الْقَمَرُ tefsirinde onun vukuuna ittifakı ve ehl-i rivayet-i sadıka bütün muhaddisînin pek çok senetlerle ve muhtelif tarîklerle vukuunu nakletmesi ve ehl-i keşif ve ilham

bütün evliya ve sıddıkînin şehadeti ve ilm-i kelâmın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamlarının ve mütebahhir ulemanın tasdiki ve nass-ı kat'î ile dalalet üzerine icmaları vaki olmayan ümmet-i Muhammediyenin (asm) o vak'ayı telakki-i bi'l-kabul etmesi, güneş gibi inşikak-ı kameri ispat eder.

Elhasıl: Buraya kadar tahkik namına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat namına ve iman hesabınadır. Evet tahkik öyle dedi, hakikat ise diyor ki:

Sema-yı risaletin kamer-i müniri olan Hâtem-i Divan-ı Nübüvvet, nasıl ki mahbubiyet derecesine çıkan ubudiyetindeki velayetin keramet-i uzması ve mu'cize-i kübrası olan mi'rac ile yani bir cism-i arzı semavatta gezdirmekle semavatın sekenesine ve âlem-i ulvi ehline rüçhaniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velayetini ispat etti.

Öyle de arza bağlı, semaya asılı olan kameri, bir arzlının işaretiyle iki parça ederek arzın sekenesine, o arzlının risaletine öyle bir mu'cize gösterildi ki Zat-ı Ahmediye (asm) kamerin açılmış iki nurani kanadı gibi risalet ve velayet gibi iki nurani kanadıyla, iki ziyadar cenah ile evc-i kemalâta uçmuş; tâ Kab-ı Kavseyn'e çıkmış hem ehl-i semavat hem ehl-i arza medar-ı fahir olmuştur.

عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الصَّلاَةُ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلْاَ الْاَرْضِ وَالسَّموَاتِ

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

***

Mu’cizat-ı Ahmediye (asm) Zeylinin Bir Parçasıdır

(Risalet-i Ahmediye (asm) delaili hakkında olup Mi’rac Risalesi’nin Üçüncü Esası’nın nihayetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait suale, muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.)

Sual: Şu mi’rac-ı azîm, ne için Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâma mahsustur?

Elcevap: Şu birinci müşkülünüz otuz üç adet Sözlerde tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada Zat-ı Ahmediye’nin (asm) kemalâtına ve delail-i nübüvvetine ve o mi’rac-ı a’zama en elyak o olduğuna icmalî işaretler nevinde, bir muhtasar fihriste gösteriyoruz. Şöyle ki:

Evvela: Tevrat, İncil, Zebur gibi kütüb-ü mukaddese pek çok tahrifata maruz oldukları halde, şu zamanda dahi Hüseyin-i Cisrî gibi bir muhakkik, nübüvvet-i Ahmediyeye (asm) dair o kitaplardan yüz on dört işarî beşaretleri çıkarıp “Risale-i Hamîdiye”de göstermiştir.

Sâniyen: Tarihçe müsbettir ki Şıkk ve Satih gibi meşhur iki kâhinin, nübüvvet-i Ahmediyeden (asm) biraz evvel, nübüvvetine ve Âhir Zaman Peygamberi olduğuna beyanatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.

Sâlisen: Veladet-i Ahmediye (asm) gecesinde Kâbe’deki sanemlerin sukutu ile Kisra-yı Faris’in saray-ı meşhuresi olan Eyvan’ı inşikak etmesi gibi irhasat denilen yüzer hârikalar tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi ve camide bir cemaat-i azîmenin huzurunda, kuru direğin, minberin naklinden dolayı müfarakat-ı Ahmediyeden (asm) deve gibi enîn ederek ağlaması وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ nassı ile şakk-ı kamer gibi muhakkiklerin tahkikatıyla bine bâliğ olan mu’cizatıyla serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede ve bütün muamelatının şehadetiyle secaya-yı sâmiye, vazifesinde ve tebliğatında en âlî bir derecede ve din-i İslâm’daki mehasin-i ahlâkın şehadetiyle, şeriatında en âlî hisal-i hamîde en mükemmel derecede bulunduğunu ehl-i insaf ve dikkat tereddüt etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz’ün İkinci İşaret’inde işaret edildiği gibi uluhiyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil, en a’zamî bir derecede Zat-ı Ahmediye (asm) dinindeki a’zamî ubudiyetle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı âlem’in nihayet kemaldeki cemalini bir vasıta ile mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak göstermek istemesine mukabil; en güzel bir surette gösterici ve tarif edici, bilbedahe yine o zattır.

Hem Sâni’-i âlem’in nihayet cemalde olan kemal-i sanatı üzerine enzar-ı dikkati celbetmek, teşhir etmek istemesine mukabil; en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşahede o zattır.

Hem bütün âlemlerin Rabb’i, kesret tabakatında vahdaniyeti ilan etmek istemesine mukabil, en a’zamî bir derecede bütün meratib-i tevhidi ilan eden, yine bizzarure o zattır.

Hem Sahib-i âlem’in nihayet derecede âsârındaki cemalin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-ü zatîsini ve cemalinin mehasinini ve hüsnünün letaifini âyinelerde mukteza-yı hakikat ve

hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil; en şaşaalı bir surette âyinedarlık eden ve gösteren ve sevip başkasına sevdiren, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni'i, gayet hârika mu'cizeler ile ve gayet kıymettar cevherler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi ve onlarla kemalâtını tarif etmek ve bildirmek istemesine mukabil, en a'zamî bir surette teşhir edici, tavsif edici ve tarif edici, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu kâinatın Sâni'i, şu kâinatı enva-ı acayip ve ziynetlerle süslendirmek suretinde yapması ve zîşuur mahlukatını seyir ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiin manalarını, kıymetlerini ehl-i temaşa ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil; en a'zamî bir surette cin ve inse, belki ruhanîlere ve melaikelere de Kur'an-ı Hakîm vasıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülatındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlakını ve mevcudatın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç sual-i müşkülün muammasını bir elçi vasıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil, en vâzıh bir surette ve en a'zamî bir derecede hakaik-i Kur'aniye vasıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu âlemin Sâni'-i Zülcelal'i, bütün güzel masnuatıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırması ve kıymetli nimetler ile kendini onlara sevdirmesi, bizzarure onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyatı ve arzu-yu İlahiyelerini bir elçi vasıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en a'lâ ve ekmel bir surette, Kur'an vasıtasıyla o marziyat ve arzuları beyan eden ve getiren, yine bilbedahe o zattır.

Hem Rabbü'l-âlemîn, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden ve bir ubudiyet-i külliyeye müheyya ettiğinden ve hissiyatça kesrete, dünyaya müptela olduğundan bir rehber vasıtasıyla, yüzlerini kesretten vahdete, fâniden bâkiye çevirmek istemesine mukabil; en a'zam bir derecede, en eblağ bir surette, Kur'an vasıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfa eden, yine bilbedahe o zattır.

İşte mevcudatın en eşrefi olan zîhayat ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur ve zîşuur içinde en eşref olan hakiki insan ve hakiki insan içinde geçmiş vezaifi en a'zamî bir derecede, en ekmel bir surette îfa eden zat; elbette bir mi'rac-ı a'zam ile Kab-ı Kavseyn'e çıkacak, saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmeti açacak, imanın hakaik-i gaybiyesini görecek, yine o olacaktır.

Sâbian: Bilmüşahede şu masnuatta gayet güzel tahsinat, nihayet derecede süslü tezyinat vardır. Ve bilbedahe şöyle tahsinat ve tezyinat, onların Sâni'inde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir. Ve irade-i tahsin ve tezyin ise bizzarure o Sâni'de sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsî bir muhabbet olduğunu gösterir. Ve masnuat içinde en câmi' ve letaif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnuattaki güzellikleri "Mâşâallah" deyip istihsan eden, bilbedahe o sanat-perver ve sanatını çok seven Sâni'in nazarında en ziyade mahbub, o olacaktır.

İşte masnuatı yaldızlayan mezaya ve mehasine ve mevcudatı ışıklandıran letaif ve kemalâta karşı "Sübhanallah, Mâşâallah, Allahu ekber" diyerek semavatı çınlattıran ve

Kur’an’ın nağamatıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile tefekkür ve teşhir ile zikir ve tevhid ile berr ve bahri cezbeye getiren, yine bilmüşahede o zattır.

İşte böyle bir zat ki اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca bütün ümmetinin işlediği hasenatın bir misli, onun kefe-i mizanında bulunan ve umum ümmetinin salavatı, onun manevî kemalâtına imdat veren ve risaletinde gördüğü vezaifin netaicini ve manevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i İlahiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir zat, elbette mi’rac merdiveniyle cennete, Sidretü’l-münteha’ya, arşa, Kab-ı Kavseyn’e kadar gitmek; ayn-ı hak, nefs-i hakikat, mahz-ı hikmettir.

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى

Said Nursî

(Hâşiye): En mühim bir ceride-i İslâmiyede, umum âlem-i İslâm’a taalluk eden ve gayet ehemmiyetli siyasîlerden ve hayat-ı içtimaiye ile çok alâkadar olan umum hukukçulardan 1927 senesinde Avrupa’da toplanan bir kongrede mühim ecnebi feylesoflar, şeriat-ı Muhammediyeye (asm) dair bu aşağıda yazılan Arabî fıkranın aynını kendi lisanlarıyla söylemişler. O Arabî ceridenin naklettiği Arabî ifadeyi aynen yazıyoruz ve tercümesini de Arabî ifadenin altına ilâve ediyoruz. Nur Çeşmesi’nin âhirinde yazılan ecnebi feylesoflardan kırk üç tanesinin beyanatı, bu iki kahraman feylesofun beyanatıyla kırk beş tane şahid-i sadık oluyor. اَلْفَضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْاَعْدَاءُ “Fazilet odur ki düşmanlar dahi onu tasdik etsin.”

Arabî ceridenin beyanatı:

وَقَدْ اِعْتَرَفَ حَتَّى عُلَمَاءُ الْغَرْبِ بِسُمُوِّ مَبَادِى الْاِسْلاَمِ وَصَلاَحِهَا لِلْعَالَمِ... قَالَ عَمِيدُ كُلِّيَّةِ الْحُقُوقِ بِجَامِعَةِ فِيينَا اَلْاُسْتَاذُ شَبُولْ فِى مُؤْتَمَرِ (١٩٢٧) لْحُقُوقِيِّينَ الْمُنْعَقِدِ فِى سَنَةِ ا

اِنَّ الْبَشَرِيَّةَ لَتَفْتَخِرُ بِانْتِسَابِ رَجُلٍ كَمُحَمَّدٍ (ع ص م) اِلَيْهَا اِذْ اِنَّهُ رَغْمَ اُمِّيَّتِهِ اِسْتَطَاعَ قَبْلَ بِضْعَةِ عَشَرَ قَرْنًا اَنْ يَاْتِى بِتَشْرِيعٍ سَنَكُونُ نَحْنُ الْاَوْرُوبَائِيِّينَ اَسْعَدَ مَا نَكُونُ لَوْ وَصَلْنَا اِلَى قِيمَتِهِ بَعْدَ اَلْفَىْ عَامٍ

وَ قَالَ بَرْنَارْد شَوْ : لَقَدْ كَانَ دِينُ مُحَمَّدٍ (ع ص م) مَوْضِعَ التَّقْدِيرِ السَّامِى دَائِمًا لِمَا يَنْطَوِى عَلَيْهِ مِنْ حَيَوِيَّةٍ مُدْهِشَةٍ لِاَنَّهُ عَلَى مَا يَلُوحُ لِى هُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِى لَهُ مَلَكَةُ الْهَضْمِ لِاَطْوَارِ الْحَيَاةِ الْمُخْتَلِفَةِ وَالَّذِى يَسْتَطِيعُ لِذلِكَ اَنْ يَجْذِبَ اِلَيْهِ كُلَّ جَيْلٍ مِنَ النَّاسِ وَ اَرَى وَاجِبًا اَنْ يُدْعَى مُحَمَّدٌ (ع ص م) مُنْقِذَ الْاِنْسَانِيَّةِ وَ اَعْتَقِدُ اَنَّ رَجُلاً مِثْلَهُ اِذَا تَوَلَّى زَعَامَةَ الْعَالَمِ الْحَدِيثِ نَجَحَ فِى حَلِّ مُشْكِلاَتِهِ وَاَحَلَّ فِى الْعَالَمِ السَّلاَمَةَ وَالسَّعَادَةَ (يَعْنِى الْمُسَالَمَةَ وَالصُّلْحَ الْعُمُومِىَّ) وَمَا اَشَدَّ حَاجَةَ الْعَالَمِ اَلْيَوْمَ اِلَيْهَا...

Tercümesinin bir hülâsası:

Evet, garp uleması ve feylesofları itiraf ve ikrar etmişler ki: “İslâmiyet’in kanunları, yüksek bir tarzda âlemin ıslahına kâfidir.”

Hem Külliyetü’l-Hukuk Kongresi’nin cemiyetinde, bütün hukukiyyunun toplandığı o kongrede 1927 senesinde onun reisi feylesof üstad Shebol demiş ki: “Muhammed’in (asm) beşeriyete intisabıyla bütün beşeriyet muhakkak iftihar eder. Çünkü o zat ümmi olmasıyla beraber, on üç asır evvel öyle bir şeriat getirmiş ki biz Avrupalılar iki bin sene sonra onun kıymetine ve hakikatine yetişsek en mesud en saadetli oluruz.”

İkincisi veyahut Nur Çeşmesi’nin âhirine ilâve edilenlerle kırk beşincisi olan Bernard Shaw demiş: “Din-i Muhammedî’nin (asm) en yüksek makam-ı takdire çıkmasının sebebi, gayet acib ve sağlam bir hayatı temin etmesidir. Bana açılan budur ki o din tek, yekta, emsalsiz bir din-i ferîd olup bütün muhtelif ayrı ayrı hayatın etvarlarını ve çeşitlerini hazmettiriyor. Yani ıslah ve istihale tarzında tasfiye ve terakki ettiriyor. Hem Muhammed’in (asm) dini öyle bir dindir ki insanın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine

celbedebilir. Ben görüyorum ve itikad ediyorum ki beşere vâcibdir ki desin: “Muhammed (asm) insaniyetin halâskârıdır. Ve halâskârlık namı, ona verilmek lâzımdır.”

Hem diyor: “Ben itikad ediyorum ki Muhammed’in misli, yani sîretinde, tarzında bir adam şimdiki yeni âleme reis olsa hükmetse; bu yeni âlemin müşkülatını halledip bu yeni karmakarışık âlemde müsalemet-i umumiyeye ve saadet-i hayatın husulüne sebep olacak. Evet, bu yeni âlemin müsalemet ve saadet-i hayatiyeye ne kadar şedit ihtiyacı var olduğunu herkes anlar.”

***

Âyetü'l-Kübra Risalesi'nin Risalet-i Ahmediyeden Bahseden On Altıncı Mertebesi

(Makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.)

Sonra o dünya seyyahı, kendi aklına dedi ki: Madem bu kâinatın mevcudatıyla Mâlik'imi ve Hâlık'ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudatın en meşhuru ve a'dasının tasdikiyle dahi en mükemmeli ve en büyük kumandanı ve en namdar hâkimi ve sözce en yükseği ve akılca en parlağı ve on dört asrı faziletiyle ve Kur'an'ıyla ışıklandıran Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmı ziyaret etmek ve aradığımı ondan sormak için asr-ı saadete gitmeliyiz, diyerek aklıyla beraber o asra girdi. Gördü ki:

O asır, hakikaten o zat ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî ve en ümmi bir kavmi, getirdiği nur vasıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: Biz, en evvel bu fevkalâde zatın bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbaratının doğruluğunu bilmeliyiz, sonra Hâlık'ımızı ondan sormalıyız, diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz kat'î delillerden burada yalnız dokuz küllîlerine birer kısa işaret edilecek.

Birincisi: Bu zatta –hattâ düşmanlarının tasdikiyle dahi– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ ❊ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمَى âyetlerinin sarahatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması ve bir avucu ile a'dasının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu kifayet derecesinde içirmesi gibi; nass-ı kat'î ile ve bir kısmı tevatür ile yüzer mu'cizatın onun elinde zahir olmasıdır. Bu mu'cizatın üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup Mu'cizat-ı Ahmediye (asm) namındaki hârika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden onları ona havale ederek dedi ki:

Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemalâtla beraber bu kadar mu'cizat-ı bâhiresi bulunan bir zat, elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi kabil değil.

İkincisi: Elinde bu kâinat sahibinin bir fermanı bulunduğu ve o fermanı, her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların onu kabul ve tasdik ettikleri ve o ferman olan Kur'an-ı Azîmüşşan'ın yedi vecihle hârika olmasıdır. Ve bu Kur'an'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu ve kâinat Hâlık'ının sözü bulunduğunu kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz Mu'cizat-ı Kur'aniye namında ve Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden onu, ona havale ederek dedi:

Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir zatta (asm) fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz.

Üçüncüsü: O zat (asm) öyle bir şeriat, bir İslâmiyet, bir ubudiyet, bir dua, bir davet, bir iman ile meydana çıkmış ki onların ne misli var ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel ne bulunmuş ve ne de bulunur.

Çünkü ümmi bir zatta zuhur eden o şeriat; on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilane hakkaniyet üzere, müdakkikane, hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsal kabul

etmez.

Hem ümmi bir zatın ef'al ve akval ve ahvalinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii ve akıllarının muallimi ve mürşidi ve kalplerinin münevviri ve musaffisi ve nefislerinin mürebbisi ve müzekkîsi ve ruhlarının medar-ı inkişafatı ve maden-i terakkiyatı olması cihetiyle misli olamaz ve olamamış.

Hem dininde bulunan bütün ibadatın bütün envaında en ileri olması ve herkesten ziyade takvada bulunması ve Allah'tan korkması ve fevkalâde daimî mücahedat ve dağdağalar içinde, tam tamına ubudiyetin en ince esrarına kadar müraatı ve hiç kimseyi taklit etmeyerek tam manasıyla müptediyane fakat mükemmel olarak iptida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş.

Hem binler dua ve münâcatlarından yalnız Cevşenü'l-Kebir ile öyle bir marifet-i Rabbaniye ile öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki o zamandan beri gelen ehl-i marifet ve ehl-i velayet, telahuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i marifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki duada dahi onun misli yoktur. Risale-i Münâcat'ın başında, Cevşenü'l-Kebir'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkranın kısacık bir mealinin beyan edildiği yere bakan adam "Cevşen'in dahi misli yoktur." diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı hakka davette o derece metanet ve sebat ve cesaret göstermiş ki büyük devletler, büyük dinler, hattâ kavim ve kabilesi ve amcası ona şiddetli adâvet ettikleri halde, zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telaş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi ispat eder ki tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve hârika bir yakîn ve mu'cizane bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvi itikad taşımış ki o zamanın hükümranı olan bütün efkârı ve akideleri ve hükemanın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri ona muarız ve muhalif ve münkir oldukları halde; onun ne yakînine ne itikadına ne itimadına ne itminanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi ve maneviyatta ve meratib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler, bütün ehl-i velayet her vakit onun mertebe-i imanından feyz almaları ve onu en yüksek derecede bulmaları bilbedahe gösterir ki imanı dahi emsalsizdir.

İşte böyle emsalsiz bir şeriat ve misilsiz bir İslâmiyet ve hârika bir ubudiyet ve fevkalâde bir dua ve cihan-pesendane bir davet ve mu'cizane bir iman sahibinde, elbette hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz diye anladı ve aklı dahi tasdik etti.

Dördüncüsü: Enbiyaların icmaı nasıl ki vücud ve vahdaniyet-i İlahiyeye gayet kuvvetli bir delildir. Öyle de bu zatın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehadettir. Çünkü enbiya aleyhimüsselâmın doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar, mu'cizeler ve vazifeler varsa; o zatta en ileride olduğu tarihçe musaddaktır.

Demek, onlar nasıl ki lisan-ı kāl ile Tevrat, İncil ve Zebur ve suhuflarında bu zatın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki kütüb-ü mukaddesenin o beşaretli işaratından yirmiden fazla ve pek zahir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve ispat edilmiş. Öyle de lisan-ı halleriyle, yani nübüvvetleriyle ve mu'cizeleriyle; kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri, en mükemmel olan bu zatı tasdik edip davasını

imza ediyorlar. Ve lisan-ı kāl ve icma ile vahdaniyete delâlet ettikleri gibi lisan-ı hal ve ittifakla bu zatın sadıkıyetine şehadet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi: Bu zatın düsturlarıyla ve terbiyeti ve tebaiyetiyle ve arkasında gitmeleriyle hakka, hakikate, kemalâta, keramata, keşfiyata, müşahedata yetişen binler evliya vahdaniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu zatın sadıkıyetine ve risaletine icma ve ittifak ile şehadet ediyorlar. Ve âlem-i gaybdan verdiği haberlerin bir kısmını nur-u velayetle müşahede etmeleri ve umumunu nur-u imanla ya ilmelyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn suretinde itikad ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu zatın derece-i hakkaniyet ve sadıkıyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı: Bu zatın ümmiliğiyle beraber getirdiği hakaik-i kudsiye ve ihtira ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği marifet-i İlahiyenin dersiyle ve talimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-i müdakkikîn ve sıddıkîn-i muhakkikîn ve dâhî hükema-i mü'minîn, bu zatın üssü'l-esas davası olan vahdaniyeti, kuvvetli bürhanlarıyla bi'l-ittifak ispat ve tasdik ettikleri gibi; bu muallim-i ekberin ve bu üstad-ı a'zamın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifakla şehadetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sadıkıyetidir. Mesela, Risale-i Nur yüz parçasıyla, sadakatinin bir tek bürhanıdır.

Yedincisi: Âl ü ashab namında nev-i beşerin enbiyadan sonra feraset ve dirayet ve kemalâtla en meşhur, en muhterem, en namdarı, en dindar, en keskin nazarlı taife-i azîmesi; kemal-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle, bu zatın bütün gizli ve aşikâr hallerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tetkik etmeleri neticesinde, bu zatın dünyada en sadık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifakla, icma ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir diye anladı.

Sekizincisi: Bu kâinat nasıl ki kendini icad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi bir kitap gibi bir sergi gibi bir temaşagâh gibi tasarruf eden sâni'ine ve kâtibine ve nakkaşına delâlet eder. Öyle de kâinatın hilkatindeki makasıd-ı İlahiyeyi bilecek ve bildirecek ve tahavvülatındaki Rabbanî hikmetleri talim edecek ve vazifedarane harekâtındaki neticeleri ders verecek ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudatın kemalâtını ilan edecek ve o kitab-ı kebirin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad ve bir sadık muallim istediği ve iktiza ettiği ve her halde bulunmasına delâlet ettiği cihetle, elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu zatın hakkaniyetine ve bu kâinat Hâlık'ının en yüksek ve sadık bir memuru olduğuna şehadet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu: Madem bu sanatlı ve hikmetli masnuatıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemalâtını teşhir etmek ve bu süslü ve ziynetli nihayetsiz mahlukatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamdettirmek ve bu şefkatli ve himayetli umumî terbiye ve iaşe ile hattâ ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nevini tatmin edecek bir surette ihzar edilen Rabbanî it'amlar ve ziyafetlerle, kendi rububiyetine karşı minnettarane, müteşekkirane ve perestişkârane ibadet ettirmek ve mevsimlerin tebdili ve gece ve gündüzün tahvili ve ihtilafı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallakıyet ile kendi uluhiyetini izhar ederek, o uluhiyete karşı iman ve teslim ve inkıyad

ve itaat ettirmek ve her vakit iyiliği ve iyileri himaye ve fenalığı ve fenaları izale ve semavî tokatlarla zalimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle, hakkaniyet ve adaletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve her halde o gaybî zatın yanında en sevgili mahluku ve en doğru abdi, onun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının namına hareket eden ve ondan istimdad eden ve muvaffakıyet isteyen ve onun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan Muhammed-i Kureyşî (asm) denilen bu zat olacak.

Hem aklına dedi: Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu zatın sıdkına şehadet ederler; elbette bu âdem, benî-Âdem'in medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır. Ve ona Fahr-i Âlem ve Şeref-i benî-Âdem denilmesi pek lâyıktır. Ve onun elinde bulunan ferman-ı Rahmanî olan Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı maneviyesinin nısf-ı arzı istilası ve şahsî kemalâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki bu âlemde en mühim zat budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz onundur.

İşte gel bak! Bu hârika zatın yüzer zahir ve bâhir kat'î mu'cizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden bütün davalarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücud'un vücuduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmasına delâlet ve şehadet ve o Vâcibü'l-vücud'u ispat ve ilan ve i'lam etmektir.

Demek, bu kâinatın bir manevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bürhanı, bu Habibullah denilen zattır ki onun şehadetini teyid ve tasdik ve imza eden, aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icma** var:

Birincisi: "Eğer perde-i gayb açılsa yakînim ziyadeleşmeyecek." diyen İmam-ı Ali (ra) ve yerde iken arş-ı a'zamı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temaşa eden Gavs-ı A'zam (ks) gibi keskin nazar ve gaybbîn gözleri bulunan binler aktab ve evliya-i azîmeyi câmi' ve Âl-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm namıyla şöhret-şiar-ı âlem olan cemaat-i nuraniyenin icma ile tasdikleridir.

İkincisi: Bedevî bir kavim ve ümmi bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medeni ve malûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendane idare eden ve sahabe namıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifak ile; can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli iman ile tasdikleridir.

Üçüncüsü: Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyane ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan ve ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemasının cemaat-i uzmasının tevafuk ile ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu zatın vahdaniyete şehadeti şahsî ve cüz'î değil belki umumî ve küllî ve sarsılmaz ve bütün şeytanlar toplansa karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehadettir, diye hükmetti.

İşte asr-ı saadette aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nuraniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ اْلاَحَدُ الَّذِى دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ فَخْرُ الْعَالَمِ وَ شَرَفُ

نَوْعِ بَنِی آدَمَ بِعَظَمَةِ سَلْطَنَةِ قُرْآنِهِ وَ حِشْمَةِ وُسْعَةِ دِینِهِ وَ کَثْرَةِ کَمَالاَتِهِ وَ عُلْوِیَّةِ اَخْلاَقِهِ حَتَّی بِتَصْدِیقِ اَعْدَائِهِ وَ کَذَا شَهِدَ وَ بَرْهَنَ بِقُوَّةِ مِأَتِ الْمُعْجِزَاتِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ وَ بِقُوَّةِ آلاَفِ حَقَائِقِ دِینِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ بِاِجْمَاعِ آلِهِ ذَوِی الْاَنْوَارِ وَ بِاِتِّفَاقِ اَصْحَابِهِ ذَوِی الْاَبْصَارِ وَ بِتَوَافُقِ مُحَقِّقِی اُمَّتِهِ ذَوِی الْبَرَاهِینِ وَ الْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ ❊

denilmiştir.

اَلْبَاقِی هُوَ الْبَاقِی

Said Nursî

***

Zülfikar'ın İkinci Makamı

Risale-i Nur Mizanlarından İman ve Âhiret Bürhanlarından

Onuncu Söz ve Zeyilleri

Zeylin Birinci Parçası: Dokuzuncu Şua Mukaddeme-i Haşriye.

Zeylin İkinci Parçası: Otuzuncu Lem'a'dan Hayat Bahsi.

Zeylin Üçüncü Parçası: İkinci Şua'dan Haşir Münasebetiyle Bir Sual.

Zeylin Dördüncü Parçası: Yirmi Beşinci Söz'den bir kısım.

Zeylin Beşinci Parçası: İhtiyarlar Risalesi'nden bir kısım.

Müellifi

Bedîüzzaman Said Nursî

***

İhtar: Şu risalelerde teşbih ve temsilleri, hikâyeler suretinde yazdığımın sebebi hem teshil hem hakaik-i İslâmiye ne kadar makul, mütenasip, muhkem, mütesanid olduğunu göstermektir. Hikâyelerin manaları, sonlarındaki hakikatlerdir. Kinaiyat kabîlinden yalnız onlara delâlet ederler. Demek, hayalî hikâyeler değil, doğru hakikatlerdir.

***

193 (یَا اَیُّهَا النَّاسُ...) kıyamete âhirde (فَانْظُرْ اِلٰی...) ihyaya evvelde

193 (اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ...) kıyamete (مَا خَلْقُکُمْ...) ba'se

193 (elif'lerin mecmuu)

193 (onuncu söz)

191 (müellif)

193 (Bedîüzzaman)

(Âhirdeki tarifnamenin hâşiyesinde izahı var.)

س ع

***

Onuncu Söz

Haşir Bahsi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَانْظُرْ اِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Birader, haşir ve âhireti basit ve avam lisanıyla ve vâzıh bir tarzda beyanını istersen öyle ise şu temsilî hikâyeciğe nefsimle beraber bak, dinle:

Bir zaman iki adam, cennet gibi güzel bir memlekete –şu dünyaya işarettir– gidiyorlar. Bakarlar ki herkes ev, hane, dükkân kapılarını açık bırakıp muhafazasına dikkat etmiyorlar. Mal ve para, meydanda sahipsiz kalır. O adamlardan birisi, her istediği şeye elini uzatıp ya çalıyor, ya gasbediyor. Hevesine tebaiyet edip her nevi zulmü, sefaheti irtikâb ediyor. Ahali de ona çok ilişmiyorlar.

Diğer arkadaşı ona dedi ki:

"Ne yapıyorsun? Ceza çekeceksin, beni de belaya sokacaksın. Bu mallar mîrî malıdır. Bu ahali çoluk çocuğuyla asker olmuşlar veya memur olmuşlar, şu işlerde sivil olarak istihdam ediliyorlar. Onun için sana çok ilişmiyorlar. Fakat intizam şedittir. Padişahın her yerde telefonu var ve memurları bulunur. Çabuk git, dehalet et." dedi.

Fakat o sersem inat edip dedi:

"Yok, mîrî malı değil, belki vakıf malıdır, sahipsizdir. Herkes istediği gibi tasarruf edebilir. Bu güzel şeylerden istifadeyi menedecek hiçbir sebep görmüyorum. Gözümle görmezsem inanmayacağım." dedi. Hem feylesofane çok safsatiyatı söyledi.

İkisi arasında ciddi bir münazara başladı. Evvela o sersem dedi:

"Padişah kimdir? Tanımam."

Sonra arkadaşı ona cevaben: "Bir köy muhtarsız olmaz. Bir iğne ustasız olmaz, sahipsiz olamaz. Bir harf kâtipsiz olamaz, biliyorsun. Nasıl oluyor ki nihayet derecede muntazam şu memleket hâkimsiz olur? Ve bu kadar çok servet ki her saatte bir şimendifer (Hâşiye[13]) gaibden gelir gibi kıymettar, musanna mallarla dolu gelir. Burada dökülüyor, gidiyor. Nasıl sahipsiz olur? Ve her yerde görünen ilannameler ve beyannameler ve her mal üstünde görünen turra ve sikkeler, damgalar ve her köşesinde sallanan bayraklar nasıl mâliksiz olabilir? Sen anlaşılıyor ki bir parça Frengî okumuşsun, bu İslâm yazılarını okuyamıyorsun hem de bilenden sormuyorsun. İşte gel, en büyük fermanı sana okuyacağım."

O sersem döndü, dedi:

"Haydi padişah var fakat benim cüz'î istifadem ona ne zarar verebilir, hazinesinden ne noksan eder? Hem burada hapis mapis yoktur, ceza görünmüyor."

Arkadaşı ona cevaben dedi:

"Yahu şu görünen memleket bir manevra meydanıdır. Hem sanayi-i garibe-i sultaniyenin meşheridir. Hem muvakkat, temelsiz misafirhaneleridir. Görmüyor musun ki her gün bir kafile gelir, biri gider, kaybolur. Daima dolar, boşanır. Bir zaman sonra şu memleket tebdil edilecek, bu ahali başka ve daimî bir memlekete nakledilecek. Orada herkes hizmetine mukabil ya ceza, ya mükâfat görecek." dedi.

Yine o hain sersem, temerrüd edip "İnanmam. Hiç mümkün müdür ki bu memleket

harap edilsin, başka bir memlekete göç etsin.” dedi.

Bunun üzerine emin arkadaşı dedi:

“Madem bu derece inat ve temerrüd edersin. Gel, hadd ü hesabı olmayan delail içinde **On İki Suret** ile sana göstereceğim ki bir mahkeme-i kübra var, bir dâr-ı mükâfat ve ihsan ve bir dâr-ı mücazat ve zindan var ve bu memleket her gün bir derece boşandığı gibi bir gün gelir ki bütün bütün boşanıp harap edilecek.

Birinci Suret: Hiç mümkün müdür ki: Bir saltanat, bâhusus böyle muhteşem bir saltanat, hüsn-ü hizmet eden mutîlere mükâfatı ve isyan edenlere mücazatı bulunmasın. Burada yok hükmündedir.

Demek, başka yerde bir mahkeme-i kübra vardır.

İkinci Suret: Bu gidişata, icraata bak! Nasıl en fakir, en zayıftan tut, tâ herkese mükemmel, mükellef erzak veriliyor; kimsesiz hastalara çok güzel bakılıyor. Hem gayet kıymettar ve şahane taamlar, kaplar, murassa nişanlar, müzeyyen elbiseler, muhteşem ziyafetler vardır. Bak, senin gibi sersemlerden başka, herkes vazifesine gayet dikkat eder. Kimse zerrece haddinden tecavüz etmez. En büyük şahıs, en büyük bir itaatle mütevaziane bir havf ve heybet altında hizmet eder.

Demek, şu saltanat sahibinin pek büyük bir keremi, pek geniş bir merhameti var. Hem pek büyük izzeti, pek celalli bir haysiyeti, namusu vardır. Halbuki kerem ise in’am etmek ister. Merhamet ise ihsansız olamaz. İzzet ise gayret ister. Haysiyet ve namus ise edepsizlerin te’dibini ister. Halbuki şu memlekette o merhamet, o namusa lâyık binden biri yapılmıyor. Zalim izzetinde, mazlum zilletinde kalıp buradan göçüp gidiyorlar.

Demek, bir mahkeme-i kübraya bırakılıyor.

Üçüncü Suret: Bak, ne kadar âlî bir hikmet, bir intizamla işler dönüyor. Hem ne kadar hakiki bir adalet, bir mizanla muameleler görülüyor. Halbuki hikmet-i hükûmet ise saltanatın cenah-ı himayesine iltica eden mültecilerin taltifini ister. Adalet ise raiyetin hukukunun muhafazasını ister; tâ hükûmetin haysiyeti, saltanatın haşmeti muhafaza edilsin. Halbuki şu yerlerde o hikmete, o adalete lâyık binden biri icra edilmiyor. Senin gibi sersemler, çoğu ceza görmeden buradan göçüp gidiyorlar.

Demek, bir mahkeme-i kübraya bırakılıyor.

Dördüncü Suret: Bak, hadd ü hesaba gelmeyen şu sergilerde olan misilsiz mücevherat, şu sofralarda olan emsalsiz mat’umat gösteriyorlar ki bu yerlerin padişahının hadsiz bir sehaveti, hesapsız dolu hazineleri vardır. Halbuki böyle bir sehavet ve tükenmez hazineler, daimî ve istenilen her şey içinde bulunur bir dâr-ı ziyafet ister. Hem ister ki o ziyafetten telezzüz edenler orada devam etsinler. Tâ zeval ve firak ile elem çekmesinler. Çünkü zeval-i elem, lezzet olduğu gibi zeval-i lezzet dahi elemdir.

Bu sergilere bak ve şu ilanlara dikkat et! Ve bu dellâllara kulak ver ki mu’ciz-nüma bir padişahın antika sanatlarını teşkil ve teşhir ediyorlar. Kemalâtını gösteriyorlar. Misilsiz cemal-i manevîsini beyan ediyorlar. Hüsn-ü mahfîsinin letaifinden bahsediyorlar. Demek, onun pek mühim, hayret verici kemalât ve cemal-i manevîsi vardır.

Gizli, kusursuz kemal ise takdir edici, istihsan edici, mâşâallah deyip müşahede edicilerin başlarında teşhir ister. Mahfî, nazirsiz cemal ise görünmek ve görmek ister. Yani, kendi cemalini iki vecihle görmek: Biri, muhtelif âyinelerde bizzat müşahede etmek. Diğeri, müştak seyirci ve mütehayyir istihsan edicilerin müşahedesi ile müşahede etmek

ister. Hem görmek hem görünmek hem daimî müşahede hem ebedî işhad ister.

Hem o daimî cemal, müştak seyirci ve istihsan edicilerin devam-ı vücudlarını ister. Çünkü daimî bir cemal, zâil müştaka razı olamaz. Zira dönmemek üzere zevale mahkûm olan bir seyirci, zevalin tasavvuruyla muhabbeti adâvete döner, hayret ve hürmeti tahkire meyleder. Çünkü insan, bilmediği ve yetişmediği şeye düşmandır. Halbuki şu misafirhanelerden herkes çabuk gidip kayboluyor. O kemal ve o cemalin bir ışığını belki zayıf bir gölgesini, bir anda bakıp doymadan gidiyor.

Demek, bir seyrangâh-ı daimîye gidiliyor.

Beşinci Suret: Bak, bu işler içinde görünüyor ki o misilsiz zatın pek büyük bir şefkati vardır. Çünkü her musibetzedenin imdadına koşturuyor, her suale ve matluba cevap veriyor. Hattâ bak, en edna bir hâcet, en edna bir raiyetten görse şefkatle kaza ediyor. Bir çobanın bir koyunu, bir ayağı incinse ya merhem ya baytar gönderiyor.

Gel gidelim, şu adada büyük bir içtima var. Bütün memleket eşrafı orada toplanmışlar. Bak, pek büyük bir nişanı taşıyan bir yaver-i ekrem bir nutuk okuyor. O şefkatli padişahından bir şeyler istiyor. Bütün ahali: "Evet, evet biz de istiyoruz." diyorlar. Onu tasdik ve teyid ediyorlar. Şimdi dinle, bu padişahın sevgilisi diyor ki:

"Ey bizi nimetleriyle perverde eden sultanımız! Bize gösterdiğin numunelerin ve gölgelerin asıllarını, menbalarını göster. Ve bizi makarr-ı saltanatına celbet. Bizi bu çöllerde mahvettirme. Bizi huzuruna al. Bize merhamet et. Burada bize tattırdığın leziz nimetlerini orada yedir. Bizi zeval ve teb'id ile tazip etme. Sana müştak ve müteşekkir şu mutî raiyetini başı boş bırakıp idam etme." diyor ve pek çok yalvarıyor. Sen de işitiyorsun.

Acaba bu kadar şefkatli ve kudretli bir padişah, hiç mümkün müdür ki en edna bir adamın en edna bir meramını ehemmiyetle yerine getirsin, en sevgili bir yaver-i ekreminin en güzel bir maksudunu yerine getirmesin? Halbuki o sevgilinin maksudu, umumun da maksududur. Hem padişahın marzîsi hem merhamet ve adaletinin muktezasıdır. Hem ona rahattır, ağır değil. Bu misafirhanelerdeki muvakkat nüzhetgâhlar kadar ağır gelmez. Madem numunelerini göstermek için beş altı gün seyrangâhlara bu kadar masraf ediyor, bu memleketi kurdu. Elbette hakiki hazinelerini, kemalâtını, hünerlerini makarr-ı saltanatında öyle bir tarzda gösterecek, öyle seyrangâhlar açacak ki akılları hayrette bırakacak.

Demek, bu meydan-ı imtihanda olanlar, başı boş değiller, saadet sarayları ve zindanlar onları bekliyorlar.

Altıncı Suret: İşte gel, bak, bu muhteşem şimendiferler, tayyareler, teçhizatlar, depolar, sergiler, icraatlar gösteriyorlar ki perde arkasında pek muhteşem bir saltanat vardır, (Hâşiye[14]) hükmediyor. Böyle bir saltanat, kendisine lâyık bir raiyet ister. Halbuki görüyorsun, bütün raiyet bu misafirhanede toplanmışlar. Misafirhane ise her gün dolar, boşanır. Hem bütün raiyet, manevra için bu meydan-ı imtihanda bulunuyorlar. Meydan ise her saat tebdil ediliyor. Hem bütün raiyet, padişahın kıymettar ihsanatının numunelerini ve hârika sanatlarının antikalarını sergilerde temaşa etmek için şu teşhirgâhta birkaç dakika durup seyrediyorlar. Meşher ise her dakika tahavvül ediyor. Giden gelmez, gelen gider.

İşte bu hal, şu vaziyet kat'î gösteriyor ki, şu misafirhane ve şu meydan ve şu meşherlerin arkasında daimî saraylar, müstemir meskenler, şu numunelerin ve suretlerin

hâlis ve yüksek asıllarıyla dolu bağ ve hazineler vardır.

Demek, burada çabalamak onlar içindir. Şurada çalıştırır, orada ücret verir. Herkesin istidadına göre orada bir saadeti var.

Yedinci Suret: Gel, bir parça gezelim, şu medeni ahali içinde ne var, ne yok görelim. İşte bak her yerde, her köşede, müteaddid fotoğraflar kurulmuş, suret alıyorlar. Bak, her yerde müteaddid kâtipler oturmuşlar, bir şeyler yazıyorlar. Her şeyi kaydediyorlar. En ehemmiyetsiz bir hizmeti, en âdi bir vukuatı zapt ediyorlar. Hâ, şu yüksek dağda padişaha mahsus bir büyük fotoğraf kurulmuş ki (Hâşiye[15]) bütün bu yerlerde ne cereyan eder, suretini alıyorlar. Demek, o zat emretmiş ki mülkünde cereyan eden bütün muamele ve işler zapt edilsin. Demek oluyor ki o zat-ı muazzam bütün hâdisatı kaydettirir, suretini alır. İşte şu dikkatli hıfz ve muhafaza, elbette bir muhasebe içindir.

Şimdi, en âdi raiyetin en âdi muamelelerini ihmal etmeyen bir Hâkim-i Hafîz, hiç mümkün müdür ki raiyetin en büyüklerinden en büyük amellerini muhafaza etmesin, muhasebe etmesin, mükâfat ve mücazat vermesin. Halbuki o zatın izzetine ve gayretine dokunacak ve şe'n-i merhameti hiç kabul etmeyecek muameleler, o büyüklerden sudûr ediyor. Burada cezaya çarpmıyor.

Demek, bir mahkeme-i kübraya bırakılıyor.

Sekizinci Suret: Gel, ondan gelen bu fermanları sana okuyacağım. Bak, mükerrer vaad ediyor ve şiddetli tehdit ediyor ki "Sizleri oradan alıp makarr-ı saltanatıma getireceğim ve mutîleri mesud, âsileri mahpus edeceğim. O muvakkat yeri harap edip müebbed sarayları, zindanları hâvi diğer bir memleket kuracağım." Hem o vaad ettiği şeyler, ona gayet rahattır. Raiyetine gayet mühimdir. Vaadinde hulf ise izzet-i iktidarına gayet zıt.

İşte bak ey sersem! Sen yalancı vehmini, hezeyancı aklını, aldatıcı nefsini tasdik ediyorsun. Ve hiçbir vechile hulf ve hilafa mecburiyeti olmayan ve hiçbir cihetle hilaf haysiyetine yakışmayan ve bütün görünen işler sıdkına şehadet eden bir zatı tekzip ediyorsun. Elbette büyük bir cezaya müstahak olursun. Misalin şuna benzer ki: Bir yolcu, güneşin ziyasından gözünü kapıyor, hayaline bakıyor; vehmi, bir yıldız böceği gibi kafa fenerinin ışığıyla dehşetli yolunu tenvir etmek istiyor. Madem vaad etmiş, yapacaktır. Halbuki îfası ona çok rahat ve bize ve her şeye ve ona ve saltanatına pek çok lâzımdır.

Demek, bir mahkeme-i kübra, bir saadet-i uzma vardır.

Dokuzuncu Suret: Şimdi gel! Bu dairelerin ve cemaatlerin bazı rüesalarına ki (Hâşiye[16]) her biri bizzat padişahla görüşecek hususi birer telefonu var, hem bazı onun huzuruna çıkmışlar. Ne diyorlar bak: Bunlar ittifakla ihbar ediyorlar ki o zat, mükâfat ve mücazat için pek muhteşem ve dehşetli bir yer ihzar etmiş. Gayet kavî vaad ve şiddetli tehdit ediyor. Hem onun izzet ve celaleti hiçbir vecihle hulfü'l-vaade tenezzül edip tezellülü kabul etmez.

Halbuki o muhbirler hem tevatür derecesinde çok hem icma kuvvetinde bir ittifakla haber veriyorlar ki şu bazı âsârı görünen saltanat-ı azîmenin medarı ve makarrı, buradan uzak bir başka memlekettedir ve şu meydan-ı imtihanda binalar muvakkattırlar. Sonra daimî saraylara tebdil edilecek. Bu yerler değişecekler. Çünkü eserleriyle azameti anlaşılan şu muhteşem, zevalsiz saltanat; böyle geçici, devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekasız, nâkıs, tekemmülsüz umûrlar üzerinde kurulmaz, durulmaz. Demek,

ona lâyık, daimî, müstekar, zevalsiz, müstemir, mükemmel, muhteşem umûrlar üzerinde duruyor.

Demek, bir diyar-ı âher var, elbette o makarra gidilecektir.

Onuncu Suret: Gel, bugün nevruz-u sultanîdir. (Hâşiye[17]) Bir tebeddülat olacak, acib işler çıkacak. Şu baharın şu güzel gününde, şu güzel çiçekli olan şu yeşil sahraya gidip bir seyran ederiz. İşte bak, ahali de bu tarafa geliyorlar. Bak, bir sihir var; o binalar birden harap oldular, başka bir şekil aldı. Bak, bir mu'cize var; o harap olan binalar, birden burada yapıldı. Âdeta bu hâlî bir çöl, bir medeni şehir oldu. Bak, sinema perdeleri gibi her saat başka bir âlem gösterir, başka bir şekil alır. Buna dikkat et ki o kadar karışık, süratli, kesretli, hakiki perdeler içinde ne kadar mükemmel bir intizam vardır ki her şey yerli yerine konuluyor. Hayalî sinema perdeleri dahi bunun kadar muntazam olamaz. Milyonlar mahir sihirbazlar dahi bu sanatları yapamazlar. Demek, bize görünmeyen o padişahın çok büyük mu'cizeleri vardır.

Ey sersem! Sen diyorsun: "Nasıl bu koca memleket tahrip edilip başka yere kurulacak?"

İşte görüyorsun ki her saat, senin aklın kabul etmediği o tebdil-i diyar gibi çok inkılablar, tebdiller oluyor. Şu toplanmak, dağılmak ve şu hallerden anlaşılıyor ki bu görünen süratli içtimalar, dağılmalar, teşkiller, tahripler içinde başka bir maksat var. Bir saatlik içtima için on sene kadar masraf yapılıyor. Demek bu vaziyetler maksud-u bizzat değiller. Bir temsildir, bir taklittirler. O zat mu'cize ile yapıyor. Tâ suretleri alınıp terkip edilsin ve neticeleri hıfzedilip yazılsın. –Nasıl ki manevra meydan-ı imtihanının her şeyi kaydediliyordu ve yazılıyordu.– Demek, bir mecma-ı ekberde muamele, bunlar üzerine devam edip dönecek. Hem bir meşher-i a'zamda daimî gösterilecek. Demek şu geçici, kararsız vaziyetler; sabit suretler, bâki meyveler veriyorlar.

Demek, bu ihtifalat; bir saadet-i uzma, bir mahkeme-i kübra, bilmediğimiz ulvi gayeler içindir.

On Birinci Suret: Gel, ey muannid arkadaş! Bir tayyareye, ya şarka veya garba yani mazi ve müstakbele giden bir şimendifere binelim. Şu mu'cizekâr zatın, sair yerlerde ne çeşit mu'cizeler gösterdiğini görelim. İşte bak, gördüğümüz menzil ve meydan ve meşher gibi acayipler, her tarafta bulunuyor. Lâkin sanatça, suretçe birbirinden ayrıdırlar. Fakat buna iyi dikkat et ki o sebatsız menzillerde, o devamsız meydanlarda, o bekasız meşherlerde; ne kadar bâhir bir hikmetin intizamatı, ne derece zahir bir inayetin işaratı, ne mertebe âlî bir adaletin emaratı, ne derece vâsi bir merhametin semeratı görünüyor. Basîretsiz olmayan herkes yakînen anlar ki, onun hikmetinden daha ekmel bir hikmet ve inayetinden daha ecmel bir inayet ve merhametinden daha eşmel bir merhamet ve adaletinden daha ecell bir adalet olamaz ve tasavvur edilemez.

Eğer faraza tevehhüm ettiğin gibi daire-i memleketinde daimî menziller, âlî mekânlar, sabit makamlar, bâki meskenler, mukim ahali, mesud raiyeti bulunmazsa şu hikmet, inayet, merhamet, adaletin hakikatlerine şu bekasız memleket mazhar olamadığı malûm ve onlara mazhar olacak, başka yerde de bulunmazsa o vakit gündüz ortasında güneşin ışığını gördüğümüz halde güneşi inkâr etmek derecesinde bir ahmaklıkla, şu gözümüz önündeki hikmeti inkâr etmek ve şu müşahede ettiğimiz inayeti inkâr etmek ve şu gördüğümüz merhameti inkâr etmek ve şu pek kuvvetli emaratı, işaratı görünen adaleti

inkâr etmek lâzım gelir. Hem bu gördüğümüz icraat-ı hakîmane ve ef'al-i kerîmane ve ihsanat-ı rahîmanenin sahibini –hâşâ sümme hâşâ!– sefih bir oyuncu, gaddar bir zalim olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise hakikatlerin zıtlarına inkılabıdır. Halbuki inkılab-ı hakaik, bütün ehl-i aklın ittifakıyla muhaldir, mümkün değildir. Yalnız, her şeyin vücudunu inkâr eden sofestaî eblehler hariçtir.

Demek, bu diyardan başka bir diyar vardır. Onda bir mahkeme-i kübra, bir ma'dele-i ulyâ, bir mekreme-i uzma vardır ki tâ şu merhamet ve hikmet ve inayet ve adalet tamamen tezahür etsinler.

On İkinci Suret: Gel şimdi döneceğiz. Şu cemaatlerin reisleriyle ve zabitleriyle görüşeceğiz ve teçhizatlarına bakacağız ki o teçhizat, yalnız o meydandaki kısa bir müddet içinde geçinmek için mi verilmiştir yahut başka yerde uzun bir saadet hayatı tahsil etmek için mi verilmiştir, görelim. Herkese ve her teçhizata bakamayız. Fakat numune için şu zabitin cüzdan ve defterine bakacağız:

Bu cüzdanda zabitin rütbesi, maaşı, vazifesi, matlubatı, düstur-u harekâtı vardır. Bak, bu rütbe birkaç günlük için değil; pek uzun bir zaman için verilebilir. "Şu maaşı hazine-i hâssadan filan tarihte alacaksın." yazılıdır. Halbuki o tarih, çok zaman sonra ve bu meydan kapandıktan sonra gelir. Şu vazife ise şu muvakkat meydana göre değil, belki padişahın kurbünde daimî bir saadeti kazanmak için verilmiştir. Şu matlubat ise birkaç günlük bu misafirhanede geçinmek için olamaz. Belki uzun ve mesudane bir hayat için olabilir. Şu düstur ise bütün bütün açığa verir ki cüzdan sahibi başka yere namzettir, başka âleme çalışır.

Bak şu defterlerde, âletler teçhizatının suret-i istimali ve mes'uliyetler vardır. Halbuki eğer yalnız bu meydandan başka âlî, daimî bir yer bulunmazsa şu muhkem defter, o kat'î cüzdan, bütün bütün manasız olur. Hem şu muhterem zabit ve mükerrem kumandan ve muazzez reis; bütün ahaliden aşağı, herkesten daha bedbaht, daha bîçare, daha zelil, daha musibetli, daha fakir, daha zayıf bir derekeye düşer. İşte buna kıyas et. Hangi şeye dikkat etsen şehadet eder ki bu fâniden sonra bir bâki var.

Ey arkadaş! Demek, bu muvakkat memleket bir tarla hükmündedir, bir talimgâhtır, bir pazardır. Elbette arkasında bir mahkeme-i kübra, bir saadet-i uzma gelecektir. Eğer bunu inkâr etsen bütün zabitlerdeki cüzdanları, defterleri teçhizatları, düsturları belki şu memleketteki bütün intizamatı, hattâ hükûmeti inkâr etmeye mecbur olursun ve bütün vaki olan icraatın vücudunu tekzip etmek lâzım gelir. O vakit sana, insan ve zîşuur denilmez. Sofestaîlerden daha akılsız olursun.

Sakın zannetme, tebdil-i memleket delilleri bu **On İki Suret**e münhasırdır. Belki hadd ü hesaba gelmez emareler, deliller var ki: Şu kararsız mütegayyir memleket; zevalsiz, müstekar bir memlekete tahvil edilecektir. Hem hadd ü hesaba gelmez işaretler, alâmetler var ki: Bu ahali, şu muvakkat misafirhanelerden alınacak, saltanatın makarr-ı daimîsine gönderilecek.

Bâhusus, gel sana **On İki Suret** kuvvetinden daha kuvvetli bir bürhan daha göstereceğim.

İşte gel, bak, şu uzaktaki görünen cemaat-i azîme içinde, evvel adada gördüğümüz büyük nişan sahibi Yaver-i Ekrem bir tebligatta bulunuyor. Gidelim, dinleyelim. Bak, o parlak yaver-i ekrem, bak o yüksekte ta'lik edilmiş ferman-ı a'zamı ahaliye bildiriyor ve

diyor ki:

“Hazırlanınız; başka, daimî bir memlekete gideceksiniz. Öyle bir memleket ki bu memleket ona nisbeten bir zindan hükmündedir. Padişahımızın makarr-ı saltanatına gidip merhametine, ihsanlarına mazhar olacaksınız. Eğer güzelce bu fermanı dinleyip itaat etseniz. Yoksa isyan edip dinlemezseniz müthiş zindanlara atılacaksınız.” gibi tebligatta bulunuyor.

Sen de görüyorsun ki o ferman-ı a’zamda öyle i’cazkâr bir turra var ki hiçbir vechile kabil-i taklit değil. Senin gibi sersemlerden başka herkes, o ferman, padişahın fermanı olduğunu kat’î bilir. Ve o parlak yaver-i ekremde öyle nişanlar var ki senin gibi körlerden başka herkes o zatı, padişahın pek doğru tercüman-ı evamiri olduğunu yakînen anlar.

Acaba o yaver-i ekrem, o ferman-ı a’zamla beraber bütün kuvvetiyle dava edip tebliğ ettikleri şu tebdil-i memleket meselesi, hiç kabil midir ki itiraz kabul etsin? Evet, kabil değil. İllâ ki bütün bu gördüğümüz her şeyi inkâr edesin.

Şimdi ey arkadaş! Söz senindir, söyle. Ne diyorsan de!

— Ben ne diyeceğim, daha buna karşı bir şey denebilir mi? Gündüz ortasında güneşe karşı söz söylenir mi? Yalnız derim ki: Elhamdülillah, yüz bin defa şükür olsun ki vehim ve heva tahakkümünden, nefis ve heves esaretinden kurtulup daimî hapis ve zindandan halâs oldum ve inandım ki: Bu karmakarışık, kararsız misafirhanelerden başka ve kurb-u şahanede bir diyar-ı saadet vardır, biz de ona namzediz.

İşte haşir ve âhiretten kinaye ve ibaret olan şu hikâye-i temsiliye burada tamam oldu. Şimdi tevfik-i İlahî ile hakikat-i ulyâya geçeceğiz. Geçmiş **On İki Suret**e mukabil **On iki mütesanid Hakikat** ile bir **Mukaddime** beyan edeceğiz.

sh:59

Mukaddime

Birkaç işaretle, başka yerlerde yani Yirmi İkinci, On Dokuzuncu, Yirmi Altıncı Sözlerde izah edilen birkaç meseleye işaret ederiz.

BİRİNCİ İŞARET: Hikâyedeki sersem adamın o emin arkadaşıyla üç hakikatleri var.

Birincisi: Nefs-i emmarem ile kalbimdir.

İkincisi: Felsefe şakirdleriyle Kur'an-ı Hakîm tilmizleridir.

Üçüncüsü: Ümmet-i İslâmiye ile millet-i küfriyedir.

Felsefe şakirdleri ve millet-i küfriye ve nefs-i emmarenin en müthiş dalaleti, Cenab-ı Hakk'ı tanımamaktadır. Hikâyede nasıl emin adam demişti: "Bir harf kâtipsiz olmaz, bir kanun hâkimsiz olmaz." Biz de deriz:

Nasıl ki bir kitap, bâhusus öyle bir kitap ki her kelimesi içinde küçük kalemle bir kitap yazılmış, her harfi içinde ince kalem ile muntazam bir kaside yazılmış. Kâtipsiz olmak, son derece muhaldir.

Öyle de şu kâinat nakkaşsız olmak, son derece muhal-ender muhaldir. Zira bu kâinat öyle bir kitaptır ki her sahifesi çok kitapları tazammun eder. Hattâ her kelimesi içinde bir kitap vardır. Her bir harfi içinde bir kaside vardır. Yeryüzü bir sahifedir, ne kadar kitap içinde var. Bir ağaç bir kelimedir, ne kadar sahifesi vardır. Bir meyve, bir harf; bir çekirdek, bir noktadır. O noktada koca bir ağacın programı, fihristesi var. İşte böyle bir kitap, evsaf-ı celal ve cemale, nihayetsiz kudret ve hikmete mâlik bir Zat-ı Zülcelal'in nakş-ı kalem-i kudreti olabilir. Demek, âlemin şuhuduyla bu iman lâzım gelir. İllâ ki dalaletten sarhoş olmuş ola.

Hem nasıl ki bir hane ustasız olmaz. Bâhusus öyle bir hane ki hârika sanatlarla, acib nakışlarla, garib ziynetlerle tezyin edilmiş. Hattâ her bir taşında, bir saray kadar sanat dercedilmiş. Ustasız olmak, hiçbir akıl kabul edemez, gayet mahir bir sanatkâr ister. Bâhusus o saray içinde sinema perdeleri gibi her saatte hakiki menziller teşkil edilip kemal-i intizamla elbise değiştirdiği gibi değiştiriyor. Hattâ her bir hakiki perde içinde, müteaddid küçük küçük menziller icad ediliyor.

Öyle de şu kâinat nihayetsiz hakîm, alîm, kadîr bir sâni' ister. Çünkü şu muhteşem kâinat öyle bir saraydır ki ay, güneş lambaları; yıldızlar, mumları; zaman, bir ip, bir şerittir ki o Sâni'-i Zülcelal her sene bir başka âlemi ona takıp gösteriyor. O taktığı âlemin içinde üç yüz altmış tarzda muntazam suretlerini tecdid ediyor. Kemal-i intizamla ve hikmetle değiştiriyor. Yeryüzünü bir sofra-i nimet yapmış ki her bahar mevsiminde, üç yüz bin enva-ı masnuatıyla tezyin ediyor. Hadd ü hesaba gelmez enva-ı ihsanatıyla dolduruyor. Öyle bir tarzda ki nihayet ihtilat içinde ve karışmış oldukları halde, nihayet derecede imtiyaz ve farkla birbirlerinden ayrılıyor. Başka cihetleri buna kıyas et... Nasıl, böyle bir sarayın Sâni'inden gaflet edilebilir?

Hem nasıl ki bulutsuz, gündüz ortasında, güneşin deniz yüzünde bütün kabarcıklar üstünde ve karada bütün parlak şeylerde ve karın bütün parçalarında cilvesi göründüğü ve aksi müşahede edildiği halde güneşi inkâr etmek, ne derece acib bir divanelik hezeyanıdır. Çünkü o vakit bir tek güneşi inkâr ve kabul etmemekle; katarat sayısınca, kabarcıklar miktarınca, parçalar adedince, hakiki ve bi'l-asale güneşçikleri kabul etmek lâzım geliyor.

Her zerrecikte (ki ancak bir zerre sıkışabildiği halde) koca bir güneşin hakikatini içinde kabul etmek lâzım geldiği gibi, aynen öyle de şu sıravari içinde her zaman hikmetle değişen ve düzgünlük içinde her vakit tazelenen şu muntazam kâinatı görüp Hâlık-ı Zülcelal'i evsaf-ı kemaliyle tasdik etmemek, ondan daha berbat bir dalalet divaneliğidir, bir mecnunluk hezeyanıdır. Zira her şeyde, hattâ her bir zerrede bir uluhiyet-i mutlaka kabul etmek lâzımdır. Çünkü mesela, havanın her bir zerresi; her bir çiçek ile her bir meyveye, her bir yaprağa girer ve işleyebilir. İşte şu zerre, eğer memur olmazsa bütün girebildiği ve işlediği masnuların tarz-ı teşkilatını ve suretlerini ve heyetlerini bilmek lâzımdır, tâ içinde işleyebilsin. Demek, muhit bir ilim ve kudrete mâlik olmalı ki böyle yapsın.

Mesela, toprakta her bir zerresi kabildir ki muhtelif bütün tohumlar ve çekirdeklere medar ve menşe olsun. Eğer memur olmazsa lâzım geliyor ki otlar ve ağaçlar adedince manevî cihazat ve makineleri tazammun etsin. Veyahut onların bütün tarz-ı teşkilatını bilir, yapar, bütün onlara giydirilen suretleri tanır, dikebilir bir sanat ve kudret vermek lâzım gelir.

Daha sair mevcudatı da kıyas et. Tâ anlayacaksın ki her şeyde aşikâre, vahdaniyetin çok delilleri var. Evet, bir şeyden her şeyi yapmak ve her şeyi bir tek şey yapmak, her şeyin hâlıkına has bir iştir. وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ferman-ı zîşanına dikkat et.

Demek, Vâhid-i Ehad'i kabul etmemek ile mevcudat adedince ilahları kabul etmek lâzım gelir.

İKİNCİ İŞARET: Hikâyede bir yaver-i ekremden bahsedilmiş ve denilmiş ki: "Kör olmayan herkes onun nişanlarını görmekle anlar ki o zat, padişahın emriyle hareket eder ve onun has bendesidir." İşte o yaver-i ekrem, Resul-i Ekrem'dir aleyhissalâtü vesselâm.

Evet, şöyle müzeyyen bir kâinatın, öyle mukaddes bir Sâni'ine böyle bir Resul-i Ekrem, ışık şemse lüzumu derecesinde elzemdir. Çünkü nasıl güneş, ziya vermeksizin mümkün değildir. Öyle de uluhiyet de peygamberleri göndermekle kendini göstermeksizin mümkün değildir.

Hem hiç mümkün olur mu ki nihayet kemalde olan bir cemal, gösterici ve tarif edici bir vasıta ile kendini göstermek istemesin?

Hem mümkün olur mu ki gayet cemalde bir kemal-i sanat, onun üzerine enzar-ı dikkati celbeden bir dellâl vasıtasıyla teşhir istemesin?

Hem hiç mümkün olur mu ki bir rububiyet-i âmmenin saltanat-ı külliyesi, kesret ve cüz'iyat tabakatında vahdaniyet ve Samedaniyetini, zülcenaheyn bir mebus vasıtasıyla ilanını istemesin? Yani o zat, ubudiyet-i külliye cihetiyle kesret tabakatının dergâh-ı İlahiye elçisi olduğu gibi kurbiyet ve risalet cihetiyle dergâh-ı İlahînin kesret tabakatına memurudur.

Hem hiç mümkün olur mu ki nihayet derecede bir hüsn-ü zatî sahibi, cemalinin mehasinini ve hüsnünün letaifini âyinelerde görmek ve göstermek istemesin? Yani bir habib resul vasıtasıyla ki hem habibdir, ubudiyetiyle kendini ona sevdirir, âyinedarlık eder. Hem resuldür; onu mahlukatına sevdirir, cemal-i esmasını gösterir.

Hem hiç mümkün olur mu ki acib mu'cizelerle, garib ve kıymettar şeylerle dolu hazineler sahibi, sarraf bir tarif edici ve vassaf bir teşhir edici vasıtasıyla enzar-ı halka arz ve başlarında izhar etmekle gizli kemalâtını beyan etmek irade etmesin ve istemesin?

Hem mümkün olur mu ki bu kâinatı bütün esmasının kemalâtını ifade eden masnuatla tezyin ederek seyir için garib ve ince sanatlarla süslenilmiş bir saraya benzetsin de rehber bir muallim tayin etmesin?

Hem hiç mümkün olur mu ki bu kâinatın sahibi, şu kâinatın tahavvülatındaki maksat ve gaye ne olacağını, müş'ir-i tılsım-ı muğlakını hem mevcudatın "Nereden? Nereye? Necisin?" üç sual-i müşkülün muammasını bir elçi vasıtasıyla açtırmasın?

Hem hiç mümkün olur mu ki bu güzel masnuat ile kendini zîşuura tanıttıran ve kıymetli nimetler ile kendini sevdiren Sâni'-i Zülcelal, onun mukabilinde zîşuurdan marziyatı ve arzuları ne olduğunu bir elçi vasıtasıyla bildirmesin?

Hem hiç mümkün olur mu ki nev-i insanı, şuurca kesrete müptela, istidatça ubudiyet-i külliyeye müheyya suretinde yaratıp, muallim bir rehber vasıtasıyla onları kesretten vahdete yüzlerini çevirmek istemesin?

Daha bunlar gibi çok vezaif-i nübüvvet var ki her biri bir bürhan-ı kat'îdir ki: Uluhiyet, risaletsiz olamaz.

Şimdi acaba âlemde Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmdan –beyan olunan evsaf ve vezaife– daha ehil ve daha câmi' kim zuhur etmiş? Ve rütbe-i risalete ve vazife-i tebliğe ondan daha elyak, daha evfak hiç zaman göstermiş midir? Hayır, aslâ ve kat'â! Belki o, bütün resullerin seyyididir, bütün enbiyanın imamıdır, bütün asfiyanın serveridir, bütün mukarrebînin akrebidir, bütün mahlukatın ekmelidir, bütün mürşidlerin sultanıdır.

Evet, ehl-i tahkikatın ittifakıyla, şakk-ı kamer ve parmaklarından su akması gibi bine bâliğ mu'cizatından hadd ü hesaba gelmez delail-i nübüvvetinden başka, Kur'an-ı Azîmüşşan gibi bir bahr-i hakaik ve kırk vecihle mu'cize olan mu'cize-i kübra, güneş gibi risaletini göstermeye kâfidir. Başka risalelerde ve bilhassa Yirmi Beşinci Söz'de Kur'an'ın kırka karib vücuh-u i'cazından bahsettiğimizden burada kısa kesiyoruz.

ÜÇÜNCÜ İŞARET: Hatıra gelmesin ki bu küçücük insanın ne ehemmiyeti var ki bu azîm dünya onun muhasebe-i a'mali için kapansın, başka bir daire açılsın? Çünkü bu küçücük insan, câmiiyet-i fıtrat itibarıyla şu mevcudat içinde bir ustabaşı ve bir dellâl-ı saltanat-ı İlahiye ve bir ubudiyet-i külliyeye mazhar olduğundan büyük ehemmiyeti vardır.

Hem hatıra gelmesin ki kısacık bir ömürde nasıl ebedî bir azaba müstahak olur? Zira küfür; şu mektubat-ı Samedaniye derecesinde ve kıymetinde olan kâinatı manasız, gayesiz bir derekeye düşürdüğü için bütün kâinata karşı bir tahkir olduğu gibi, bu mevcudatta cilveleri, nakışları görünen bütün esma-i kudsiye-i İlahiyeyi inkâr ile red ve Cenab-ı Hakk'ın hakkaniyet ve sıdkını gösteren gayr-ı mütenahî bütün delillerini tekzip olduğundan nihayetsiz bir cinayettir. Nihayetsiz cinayet ise nihayetsiz azabı icab eder.

DÖRDÜNCÜ İŞARET: Nasıl ki hikâyede on iki suretle gördük ki hiçbir cihetle mümkün değil, öyle bir padişahın, öyle muvakkat misafirhane gibi bir memleketi bulunsun da müstekar ve haşmetine mazhar ve saltanat-ı uzmasına medar diğer daimî bir memleketi bulunmasın.

Öyle de hiçbir vecihle mümkün değil ki bu fâni âlemin bâki Hâlık'ı, bunu icad etsin de bâki bir âlemi icad etmesin. Hem mümkün değil şu bedî' ve zâil kâinatın sermedî Sâni'i

bunu halk etsin de müstekar ve daimî diğer bir kâinatı icad etmesin. Hem mümkün değil bu meşher ve meydan-ı imtihan ve tarla hükmünde olan dünyanın Hakîm ve Kadîr ve Rahîm olan Fâtır'ı onu yaratsın, onun bütün gayelerine mazhar olan dâr-ı âhireti halk etmesin.

Bu hakikate on iki kapı ile girilir. On iki hakikat ile o kapılar açılır. En kısa ve basitten başlarız:

Birinci Hakikat: Bab-ı rububiyet ve saltanattır ki ism-i Rabb'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Şe'n-i rububiyet ve saltanat-ı uluhiyet, bâhusus böyle bir kâinatı, kemalâtını göstermek için gayet âlî gayeler ve yüksek maksatlar ile icad etsin, onun gayat ve makasıdına karşı iman ve ubudiyetle mukabele eden mü'minlere mükâfatı bulunmasın ve o makasıdı red ve tahkir ile mukabele eden ehl-i dalalete mücazat etmesin?

İkinci Hakikat: Bab-ı kerem ve rahmettir ki Kerîm ve Rahîm isminin cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Gösterdiği âsâr ile nihayetsiz bir kerem ve nihayetsiz bir rahmet ve nihayetsiz bir izzet ve nihayetsiz bir gayret sahibi olan şu âlemin Rabb'i; kerem ve rahmetine lâyık mükâfat, izzet ve gayretine şayeste mücazatta bulunmasın?

Evet, şu dünya gidişatına bakılsa görülüyor ki en âciz, en zayıftan tut (Hâşiye[18]-1) tâ en kavîye kadar her canlıya lâyık bir rızık veriliyor. En zayıf, en âcize en iyi rızık veriliyor. Her dertliye ummadığı yerden derman yetiştiriliyor. Öyle ulvi bir keremle ziyafetler, ikramlar olunuyor ki nihayetsiz bir kerem eli içinde işlediğini bedaheten gösteriyor.

Mesela, bahar mevsiminde cennet hurileri tarzında bütün ağaçları sündüs-misal libaslar ile giydirip, çiçek ve meyvelerin murassaatıyla süslendirip hizmetkâr ederek onların latîf elleri olan dallarıyla, çeşit çeşit en tatlı, en musanna meyveleri bize takdim etmek, hem zehirli bir sineğin eliyle şifalı en tatlı balı bize yedirmek, hem en güzel ve yumuşak bir libası elsiz bir böceğin eliyle bize giydirmek, hem rahmetin büyük bir hazinesini küçük bir çekirdek içinde bizim için saklamak ne kadar cemil bir kerem, ne kadar latîf bir rahmet eseri olduğu bedaheten anlaşılır.

Hem insan ve bazı canavarlardan başka, güneş ve ay ve arzdan tut, tâ en küçük mahluka kadar her şey kemal-i dikkatle vazifesine çalışması, zerrece haddinden tecavüz etmemesi, bir azîm heybet tahtında umumî bir itaat bulunması; büyük bir celal ve izzet sahibinin emriyle hareket ettiklerini gösteriyor.

Hem gerek nebatî ve gerek hayvanî ve gerek insanî bütün validelerin o rahîm şefkatleriyle (Hâşiye[19]-2) ve süt gibi o latîf gıda ile o âciz ve zayıf yavruların terbiyesi, ne kadar geniş bir rahmetin cilvesi işlediği bedaheten anlaşılır.

Bu âlemin mutasarrıfının madem nihayetsiz böyle bir keremi, nihayetsiz böyle bir rahmeti, nihayetsiz öyle bir celal ve izzeti vardır. Nihayetsiz celal ve izzet, edepsizlerin te'dibini ister. Nihayetsiz kerem, nihayetsiz ikram ister. Nihayetsiz rahmet, kendine lâyık ihsan ister. Halbuki bu fâni dünyada ve kısa ömürde, denizden bir damla gibi milyonlar cüzden ancak bir cüzü yerleşir ve tecelli eder. Demek o kereme lâyık ve o rahmete şayeste bir dâr-ı saadet olacaktır. Yoksa gündüzü ışığıyla dolduran güneşin vücudunu inkâr etmek gibi bu görünen rahmetin vücudunu inkâr etmek lâzım gelir. Çünkü bir daha dönmemek üzere zeval ise şefkati musibete, muhabbeti hırkate ve nimeti nıkmete ve aklı meş'um bir

âlete ve lezzeti eleme kalbettirmekle hakikat-i rahmetin intıfası lâzım gelir.

Hem o celal ve izzete uygun bir dâr-ı mücazat olacaktır. Çünkü ekseriya zalim izzetinde, mazlum zilletinde kalıp buradan göçüp gidiyorlar. Demek bir mahkeme-i kübraya bırakılıyor, tehir ediliyor. Yoksa, bakılmıyor değil. Bazen dünyada dahi ceza verir. Kurûn-u sâlifede cereyan eden âsi ve mütemerrid kavimlere gelen azaplar gösteriyor ki insan başı boş değil, bir celal ve gayret sillesine her vakit maruzdur.

Evet, hiç mümkün müdür ki insan umum mevcudat içinde ehemmiyetli bir vazifesi, ehemmiyetli bir istidadı olsun da insanın Rabb'i de insana bu kadar muntazam masnuatıyla kendini tanıttırsa, mukabilinde insan iman ile onu tanımazsa; hem bu kadar rahmetin süslü meyveleriyle kendini sevdirse, mukabilinde insan ibadetle kendini ona sevdirmese; hem bu kadar bu türlü nimetleriyle muhabbet ve rahmetini ona gösterse; mukabilinde insan şükür ve hamdle ona hürmet etmese cezasız kalsın, başı boş bırakılsın, o izzet, gayret sahibi Zat-ı Zülcelal bir dâr-ı mücazat hazırlamasın?

Hem hiç mümkün müdür ki: O Rahman-ı Rahîm'in kendini tanıttırmasına mukabil, iman ile tanımakla ve sevdirmesine mukabil, ibadetle sevmek ve sevdirmekle ve rahmetine mukabil, şükür ile hürmet etmekle mukabele eden mü'minlere bir dâr-ı mükâfatı, bir saadet-i ebediyeyi vermesin?

Üçüncü Hakikat: Bab-ı hikmet ve adalet olup ism-i Hakîm ve Âdil'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: (Hâşiye[20]) Zerrelerden güneşlere kadar cereyan eden hikmet ve intizam, adalet ve mizanla rububiyetin saltanatını gösteren Zat-ı Zülcelal, rububiyetin cenah-ı himayesine iltica eden ve hikmet ve adalete iman ve ubudiyetle tevfik-i hareket eden mü'minleri taltif etmesin ve o hikmet ve adalete küfür ve tuğyan ile isyan eden edepsizleri te'dib etmesin? Halbuki bu muvakkat dünyada o hikmet, o adalete lâyık binden biri, insanda icra edilmiyor, tehir ediliyor. Ehl-i dalaletin çoğu ceza almadan; ehl-i hidayetin de çoğu mükâfat görmeden buradan göçüp gidiyorlar. Demek bir mahkeme-i kübraya, bir saadet-i uzmaya bırakılıyor.

Evet, görünüyor ki şu âlemde tasarruf eden zat, nihayetsiz bir hikmetle iş görüyor. Ona bürhan mı istersin? Her şeyde maslahat ve faydalara riayet etmesidir. Görmüyor musun ki insanda bütün aza, kemikler ve damarlarda, hattâ bedenin hüceyratında, her yerinde, her cüzünde faydalar ve hikmetlerin gözetilmesi, hattâ bazı azası, bir ağacın ne kadar meyveleri varsa o derece o uzva hikmetler ve faydalar takması gösteriyor ki nihayetsiz bir hikmet eliyle iş görülüyor.

Hem her şeyin sanatında nihayet derecede intizam bulunması gösterir ki nihayetsiz bir hikmet ile iş görülüyor. Evet, güzel bir çiçeğin dakik programını, küçücük bir tohumunda dercetmek, büyük bir ağacın sahife-i a'malini, tarihçe-i hayatını, fihriste-i cihazatını küçücük bir çekirdekte manevî kader kalemiyle yazmak; nihayetsiz bir hikmet kalemi işlediğini gösterir.

Hem her şeyin hilkatinde gayet derecede hüsn-ü sanat bulunması, nihayet derecede hakîm bir Sâni'in nakşı olduğunu gösterir. Evet, şu küçücük insan bedeni içinde bütün kâinatın fihristesini, bütün hazain-i rahmetin anahtarlarını, bütün esmalarının âyinelerini dercetmek; nihayet derecede bir hüsn-ü sanat içinde bir hikmeti gösterir.

Şimdi hiç mümkün müdür ki şöyle icraat-ı rububiyette hâkim bir hikmet, o

rububiyetin kanadına iltica eden ve iman ile itaat edenlerin taltifini istemesin ve ebedî taltif etmesin?

Hem adalet ve mizan ile iş görüldüğüne bürhan mı istersin? Her şeye hassas mizanlarla, mahsus ölçülerle vücud vermek, suret giydirmek, yerli yerine koymak; nihayetsiz bir adalet ve mizan ile iş görüldüğünü gösterir.

Hem her hak sahibine istidadı nisbetinde hakkını vermek, yani vücudunun bütün levazımatını, bekasının bütün cihazatını en münasip bir tarzda vermek; nihayetsiz bir adalet elini gösterir.

sh:67

Hem istidat lisanıyla, ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla, ıztırar lisanıyla sual edilen ve istenilen her şeye daimî cevap vermek; nihayet derecede bir adl ve hikmeti gösteriyor.

Şimdi hiç mümkün müdür ki böyle en küçük bir mahlukun en küçük bir hâcetinin imdadına koşan bir adalet ve hikmet, insan gibi en büyük bir mahlukun beka gibi en büyük bir hâcetini mühmel bıraksın? En büyük istimdadını ve en büyük sualini cevapsız bıraksın? Rububiyetin haşmetini, ibadının hukukunu muhafaza etmekle muhafaza etmesin?

Halbuki şu fâni dünyada kısa bir hayat geçiren insan, öyle bir adaletin hakikatine mazhar olamaz ve olamıyor. Belki bir mahkeme-i kübraya bırakılıyor. Zira hakiki adalet ister ki: Şu küçücük insan, şu küçüklüğü nisbetinde değil, belki cinayetinin büyüklüğü, mahiyetinin ehemmiyeti ve vazifesinin azameti nisbetinde mükâfat ve mücazat görsün.

Madem şu fâni, geçici dünya; ebed için halk olunan insan hususunda öyle bir adalet ve hikmete mazhariyetten çok uzaktır. Elbette âdil olan o Zat-ı Celil-i Zülcemal'in ve Hakîm olan o Zat-ı Cemil-i Zülcelal'in daimî bir cehennemi ve ebedî bir cenneti bulunacaktır.

Dördüncü Hakikat: Bab-ı cûd ve cemaldir. İsm-i Cevvad ve Cemil'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Nihayetsiz cûd u sehavet, tükenmez servet, bitmez hazineler, misilsiz sermedî cemal, kusursuz ebedî kemal; bir dâr-ı saadet ve mahall-i ziyafet içinde daimî bulunacak olan muhtaç şâkirleri, müştak âyinedarları, mütehayyir seyircileri istemesinler?

Evet, dünya yüzünü bu kadar müzeyyen masnuatıyla süslendirmek, ay ile güneşi lamba yapmak, yeryüzünü bir sofra-i nimet ederek mat'umatın en güzel çeşitleriyle doldurmak, meyveli ağaçları birer kap yapmak, her mevsimde birçok defalar tecdid etmek; hadsiz bir cûd u sehaveti gösterir.

Böyle nihayetsiz bir cûd u sehavet, öyle tükenmez hazineler ve rahmet hem daimî hem arzu edilen her şey içinde bulunur bir dâr-ı ziyafet ve mahall-i saadet ister. Hem kat'î ister ki o ziyafetten telezzüz edenler, o mahall-i saadette devam etsinler, ebedî kalsınlar tâ zeval ve firakla elem çekmesinler. Çünkü zeval-i elem lezzet olduğu gibi zeval-i lezzet dahi elemdir. Öyle sehavet, elem çektirmek istemez.

Demek, ebedî bir cenneti hem içinde ebedî muhtaçları ister. Çünkü nihayetsiz cûd u seha, nihayetsiz ihsan etmek ister, nimetlendirmek ister. Nihayetsiz ihsan ve nimetlendirmek ise nihayetsiz minnettarlık, nimetlenmek ister. Bu ise ihsana mazhar olan şahsın devam-ı vücudunu ister. Tâ daimî tena'umla o daimî in'ama karşı şükür ve minnettarlığını göstersin. Yoksa zeval ile acılaşan cüz'î bir telezzüz, kısacık bir zamanda

öyle bir cûd u sehanın muktezasıyla kabil-i tevfik değildir.

Hem dahi meşher-i sanat-ı İlahiye olan aktar-ı âlem sergilerine bak. Yeryüzündeki nebatat ve hayvanatın ellerinde olan ilanat-ı Rabbaniyeye dikkat et (Hâşiye[21]-1), mehasin-i rububiyetin dellâlları olan enbiya ve evliyaya kulak ver. Nasıl müttefikan Sâni'-i Zülcelal'in kusursuz kemalâtını, hârika sanatlarının teşhiriyle gösteriyorlar, beyan ediyorlar, enzar-ı dikkati celbediyorlar.

Demek, bu âlemin Sâni'inin pek mühim ve hayret verici ve gizli kemalâtı vardır. Bu hârika sanatlarla onları göstermek ister. Çünkü gizli, kusursuz kemalât ise takdir edici, istihsan edici, mâşâallah diyerek müşahede edicilerin başlarında teşhir ister. Daimî kemalât ise daimî tezahür ister. O ise takdir ve istihsan edicilerin devam-ı vücudunu ister. Bekası olmayan istihsan edicinin nazarında, kemalâtın kıymeti sukut eder (Hâşiye[22]-2).

Hem dahi kâinatın yüzünde serilmiş olan gayetle güzel ve sanatlı ve parlak ve süslü şu mevcudat; ışık güneşi bildirdiği gibi misilsiz manevî bir cemalin mehasinini bildirir ve nazirsiz, hafî bir hüsnün letaifini iş'ar ediyor (Hâşiye[23]-3). O münezzeh hüsün, o mukaddes cemalin cilvesinden, esmalarda, belki her isimde çok gizli defineler bulunduğunu işaret eder.

İşte şu derece âlî, nazirsiz, gizli bir cemal ise kendi mehasinini bir mir'atta görmek ve hüsnünün derecatını ve cemalinin mikyaslarını zîşuur ve müştak bir âyinede müşahede etmek istediği gibi başkalarının nazarıyla yine sevgili cemaline bakmak için görünmek de ister.

Demek iki vecihle kendi cemaline bakmak, **biri** her biri başka başka renkte olan âyinelerde bizzat müşahede etmek, **diğeri** müştak olan seyirci ve mütehayyir olan istihsancıların müşahedesi ile müşahede etmek ister. Demek hüsün ve cemal, görmek ve görünmek ister. Görmek, görünmek ise müştak seyirci, mütehayyir istihsan edicilerin vücudunu ister. Hüsün ve cemal, ebedî sermedî olduğundan müştakların devam-ı vücudlarını ister. Çünkü daimî bir cemal ise zâil bir müştaka razı olamaz.

Zira dönmemek üzere zevale mahkûm olan bir seyirci, zevalin tasavvuruyla muhabbeti adâvete döner, hayreti istihfafa, hürmeti tahkire meyleder. Çünkü hodgâm insan, bilmediği şeye düşman olduğu gibi yetişmediği şeye de zıttır. Halbuki nihayetsiz bir muhabbet, hadsiz bir şevk ve istihsan ile mukabeleye lâyık olan bir cemale karşı, zımnen bir adâvet ve kin ve inkâr ile mukabele eder. İşte kâfir, Allah'ın düşmanı olduğunun sırrı bundan anlaşılıyor.

Madem o nihayetsiz sehavet-i cûd, o misilsiz cemal-i hüsün, o kusursuz kemalât; ebedî müteşekkirleri, müştakları, müstahsinleri iktiza ederler. Halbuki şu misafirhane-i dünyada görüyoruz; herkes çabuk gidip, kayboluyor. O sehavetin ihsanını ancak az bir parça tadar. İştihası açılır fakat yemez gider. O cemal, o kemalin dahi ancak biraz ışığına, belki bir zayıf gölgesine bir anda bakıp doymadan gider.

Demek, bir seyrangâh-ı daimîye gidiliyor.

Elhasıl: Nasıl ki şu âlem bütün mevcudatıyla Sâni'-i Zülcelal'ine kat'î delâlet eder, Sâni'-i Zülcelal'in de sıfât ve esma-i kudsiyesi, dâr-ı âhirete delâlet eder ve gösterir ve ister.

Beşinci Hakikat: Bab-ı şefkat ve ubudiyet-i Muhammediyedir (aleyhissalâtü vesselâm). İsm-i Mücîb ve Rahîm'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: En edna bir hâceti, en edna bir mahlukundan görüp kemal-i şefkatle ummadığı yerden is'af eden ve en gizli bir sesi, en gizli bir mahlukundan işitip imdat eden, lisan-ı hal ve kāl ile istenilen her şeye icabet eden nihayetsiz bir şefkat ve bir merhamet sahibi bir Rab; en büyük bir abdinden (Hâşiye[24]), en sevgili bir mahlukundan en büyük hâcetini görüp bitirmesin, is'af etmesin; en yüksek duayı işitip kabul etmesin?

Evet mesela, hayvanatın zayıflarının ve yavrularının rızık ve terbiyeleri hususunda görünen lütuf ve suhuleti gösteriyor ki şu kâinatın mâliki, nihayetsiz bir rahmetle rububiyet eder. Rububiyetinde bu derece rahîmane bir şefkat, hiç kabil midir ki mahlukatın en efdalinin en güzel duasını kabul etmesin? Bu hakikati On Dokuzuncu Söz'de izah ettiğim vechile, şurada dahi mükerreren şöyle beyan edelim:

Ey nefsimle beraber beni dinleyen arkadaş! Hikâye-i temsiliyede demiştik: "Bir adada bir içtima var, bir yaver-i ekrem bir nutuk okuyor." Onun işaret ettiği hakikat şöyledir ki: Gel! Bu zamandan tecerrüd edip fikren asr-ı saadete ve hayalen Ceziretü'l-Arab'a gidiyoruz. Tâ ki Resul-i Ekrem'i vazife başında ve ubudiyet içinde görüp, ziyaret ederiz. Bak! O zat nasıl ki risaletiyle, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husulü ve vesile-i vusulüdür. Onun gibi ubudiyetiyle ve duasıyla, o saadetin sebeb-i vücudu ve cennetin vesile-i icadıdır.

İşte bak! O zat öyle bir salât-ı kübrada, bir ibadet-i ulyâda saadet-i ebediye için dua ediyor ki güya bu cezire, belki bütün arz onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder. Çünkü ubudiyeti ise ona ittiba eden ümmetin ubudiyetini tazammun ettiği gibi muvafakat sırrıyla bütün enbiyanın sırr-ı ubudiyetini tazammun eder.

Hem o salât-ı kübrayı öyle bir cemaat-i uzmada kılar, niyaz ediyor ki güya benî-Âdem'in Hazret-i Âdem'den asrımıza kadar, belki kıyamete kadar bütün nurani ve kâmil insanlar ona tebaiyetle iktida edip duasına âmin derler. (Hâşiye[25])

Bak hem öyle beka gibi bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki değil ehl-i arz, belki ehl-i semavat, belki bütün mevcudat niyazına iştirak edip lisan-ı hal ile "Oh, evet yâ Rabbenâ! Ver, duasını kabul et. Biz de istiyoruz." diyorlar. Hem bak! Öyle hazînane, öyle mahbubane, öyle müştakane, öyle tazarrukârane saadet-i bâkiye istiyor ki bütün kâinatı ağlattırıp duasına iştirak ettiriyor.

Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için saadet isteyip dua ediyor ki insanı ve bütün mahlukatı esfel-i safilîn olan fena-yı mutlaka sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan, abesiyetten a'lâ-yı illiyyîn olan kıymete, bekaya, ulvi vazifeye, mektubat-ı Samedaniye olması derecesine çıkarıyor.

Bak, hem öyle yüksek bir fîzar-ı istimdadkârane ile istiyor ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârane ile yalvarıyor ki güya bütün mevcudata, semavata, arşa işittirip vecde getirip duasına "Âmin, Allahümme âmin!" dedirtiyor. (Hâşiye[26])

Bak, hem öyle Semî' ve Kerîm bir Kadîr'den, öyle Basîr ve Rahîm bir Alîm'den saadet ve bekayı istiyor ki bilmüşahede en gizli bir zîhayatın en gizli bir arzusunu, en hafî bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Lisan-ı hal ile de olsa icabet eder. Öyle suret-i hakîmane, basîrane, rahîmanede verir ve icabet eder ki şüphe bırakmaz o terbiye ve tedbir öyle Semî' ve Basîr'e mahsus, öyle bir Kerîm ve Rahîm'e hastır.

Acaba bütün benî-Âdem'i arkasına alıp şu arz üstünde durup, arş-ı a'zama müteveccihen el kaldırıp, nev-i beşerin hülâsa-i ubudiyetini câmi' hakikat-i ubudiyet-i

Ahmediye (asm) içinde dua eden şu şeref-i nev-i insan ve ferîd-i kevn ü zaman olan Fahr-i kâinat (asm) ne istiyor, dinleyelim. Bak, kendine ve ümmetine saadet-i ebediye istiyor, beka istiyor, cennet istiyor. Hem mevcudat âyinelerinde cemallerini gösteren bütün esma-i kudsiye-i İlahiye ile beraber istiyor. O esmadan şefaat talep ediyor, görüyorsun.

Eğer âhiretin hesapsız esbab-ı mûcibesi, delail-i vücudu olmasa idi; yalnız şu zatın tek duası, baharımızın icadı kadar Hâlık-ı Rahîm'in kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. (Hâşiye[27]-1) Evet, baharımızda yeryüzünü bir mahşer eden, yüz bin haşir numunelerini icad eden Kadîr-i Mutlak'a, cennetin icadı nasıl ağır olabilir?

Demek nasıl ki onun risaleti, şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi, لَوْلاَكَ لَوْلاَكَ لَمَا خَلَقْتُ الْاَفْلاَكَ sırrına mazhar oldu. Onun gibi ubudiyeti dahi öteki dâr-ı saadetin açılmasına sebebiyet verdi.

Acaba hiç mümkün müdür ki bütün akılları hayrette bırakan şu intizam-ı âlem ve geniş rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat, misilsiz cemal-i rububiyet; o duaya icabet etmemekle böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizamsızlığı kabul etsin? Yani en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip îfa etsin, yerine getirsin; en ehemmiyetli, lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ, yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemal, böyle bir çirkinliği kabul edip çirkin olamaz (Hâşiye[28]-2).

Demek, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, risaletiyle dünyanın kapısını açtığı gibi ubudiyetiyle de âhiretin kapısını açar.

عَلَيْهِ صَلَوَاتُ الرَّحْمنِ مِلْءَ الدُّنْيَا وَ دَارِ الْجِنَانِ ❊ اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ عَلَى عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ ذلِكَ الْحَبِيبُ الَّذِى هُوَ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَ فَخْرُ الْعَالَمَيْنِ وَ حَيَاتُ الدَّارَيْنِ وَ وَسِيلَةُ السَّعَادَتَيْنِ وَ ذُو الْجَنَاحَيْنِ وَ رَسُولُ الثَّقَلَيْنِ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ اَجْمَعِينَ وَ عَلَى اِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ آمِينَ

Altıncı Hakikat: Bab-ı haşmet ve sermediyet olup ism-i Celil ve Bâki cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Bütün mevcudatı güneşlerden, ağaçlardan zerrelere kadar emirber nefer hükmünde teshir ve idare eden bir haşmet-i rububiyet, şu misafirhane-i dünyada muvakkat bir hayat geçiren perişan fâniler üstünde dursun; sermedî, bâki bir daire-i haşmet ve ebedî, âlî bir medar-ı rububiyeti icad etmesin?

Evet, şu kâinatta görünen mevsimlerin değişmesi gibi haşmetli icraat ve seyyaratın tayyare-misal hareketleri gibi azametli harekât ve arzı insana beşik, güneşi halka lamba yapmak gibi dehşetli teshirat ve ölmüş, kurumuş küre-i arzı diriltmek, süslendirmek gibi geniş tahvilat gösteriyor ki perde arkasında böyle muazzam bir rububiyet var, muhteşem bir saltanatla hükmediyor. Böyle bir saltanat-ı rububiyet, kendine lâyık bir raiyet ister ve şayeste bir mazhar ister.

Halbuki görüyorsun, mahiyetçe en câmi' ve mühim raiyeti ve bendeleri, şu misafirhane-i dünyada perişan bir surette muvakkaten toplanmışlar. Misafirhane ise her gün dolar, boşanır. Hem bütün raiyet, tecrübe-i hizmet için şu meydan-ı imtihanda muvakkaten bulunuyorlar. Meydan ise her saat tebeddül eder. Hem bütün o raiyet, Sâni'-i Zülcelal'in kıymettar ihsanatının numunelerini ve hârika sanat antikalarını çarşı-yı âlem sergilerinde, ticaret nazarında temaşa etmek için şu teşhirgâhta birkaç dakika durup seyrediyorlar; sonra kayboluyorlar. Şu meşher ise her dakika tahavvül ediyor. Giden gelmez, gelen gider.

İşte bu hal ve şu vaziyet kat'î gösteriyor ki şu misafirhane ve şu meydan ve şu meşherlerin arkasında, o sermedî saltanata medar ve mazhar olacak daimî saraylar, müstemir meskenler, şu dünyada gördüğümüz numunelerin ve suretlerin en hâlis ve en yüksek asıllarıyla dolu bağ ve hazineleri vardır. Demek burada çabalamak, onlar içindir. Şurada çalıştırır, orada ücret verir. Herkesin istidadına göre –eğer kaybetmezse– orada bir saadeti vardır. Evet, öyle sermedî bir saltanat, muhaldir ki şu fâniler ve zâil zelîller üstünde dursun.

Şu hakikate, şu temsil dürbünüyle bak ki: Mesela, sen yolda gidiyorsun, görüyorsun ki yol içinde bir han var. Bir büyük zat o hanı, kendine gelen misafirlerine yapmış. O misafirlerin bir gece tenezzüh ve ibretleri için o hanın tezyinatına milyonlar altınlar sarf ediyor. Hem o misafirler o tezyinattan pek azı ve az bir zamanda bakıp, o nimetlerden pek az bir vakitte, az bir şey tadıp doymadan gidiyorlar. Fakat her misafir kendine mahsus fotoğrafıyla, o handaki şeylerin suretlerini alıyorlar. Hem o büyük zatın hizmetkârları da misafirlerin suret-i muamelelerini gayet dikkat ile alıyorlar ve kaydediyorlar. Hem görüyorsun ki o zat her günde, o kıymettar tezyinatın çoğunu tahrip eder. Yeni gelecek misafirlere, yeni tezyinatı icad eder. Bunu gördükten sonra hiç şüphen kalır mı ki bu yolda bu hanı yapan zatın daimî pek âlî menzilleri hem tükenmez, pek kıymetli hazineleri hem müstemir, pek büyük bir sehaveti vardır. Şu handa gösterdiği ikram ile misafirlerini kendi yanında bulunan şeylere iştihalarını açıyor ve onlara hazırladığı hediyelere rağbetlerini uyandırıyor.

Aynen onun gibi şu misafirhane-i dünyadaki vaziyeti, sarhoş olmadan dikkat etsen şu dokuz esası anlarsın:

Birinci Esas: Anlarsın ki o han gibi bu dünya dahi kendi için değil. Kendi kendine de bu sureti alması muhaldir. Belki kafile-i mahlukatın gelip konmak ve göçmek için dolup boşanan, hikmetle yapılmış bir misafirhanesidir.

İkinci Esas: Hem anlarsın ki şu hanın içinde oturanlar misafirlerdir. Onların Rabb-i Kerîm'i, onları Dârü's-selâm'a davet eder.

Üçüncü Esas: Hem anlarsın ki şu dünyadaki tezyinat, yalnız telezzüz veya tenezzüh için değil. Çünkü bir zaman lezzet verse, firakıyla birçok zaman elem verir. Sana tattırır, iştihanı açar fakat doyurmaz. Çünkü ya onun ömrü kısa, ya senin ömrün kısadır. Doymaya kâfi değil. Demek kıymeti yüksek, müddeti kısa olan şu tezyinat; ibret içindir (Hâşiye[29]-1), şükür içindir, usûl-ü daimîsine teşvik içindir. Başka gayet ulvi gayeler içindir.

Dördüncü Esas: Hem anlarsın ki şu dünyadaki müzeyyenat ise (Hâşiye[30]-2) cennette ehl-i iman için rahmet-i Rahman'la iddihar olunan nimetlerin numuneleri, suretleri hükmündedir.

sh:76

Beşinci Esas: Hem anlarsın ki şu fâni masnuat fena için değil, bir parça görünüp mahvolmak için yaratılmamışlar. Belki vücudda kısa bir zaman toplanıp, matlub bir vaziyet alıp tâ suretleri alınsın, timsalleri tutulsun, manaları bilinsin, neticeleri zapt edilsin. Mesela, ehl-i ebed için daimî manzaralar nescedilsin. Hem âlem-i bekada başka gayelere medar olsun.

Eşya beka için yaratıldığını, fena için olmadığını belki sureten fena ise de tamam-ı

vazife ve terhis olduğu bununla anlaşılıyor ki fâni bir şey, bir cihetle fenaya gider, çok cihetlerle bâki kalır.

Mesela, kudret kelimelerinden olan şu çiçeğe bak ki kısa bir zamanda o çiçek tebessüm edip bize bakar, der-akab fena perdesinde saklanır. Fakat senin ağzından çıkan kelime gibi o gider fakat binler misallerini kulaklara tevdi eder. Dinleyen akıllar adedince, manalarını akıllarda ibka eder. Çünkü vazifesi olan ifade-i mana bittikten sonra kendisi gider fakat onu gören her şeyin hâfızasında zahirî suretini ve her bir tohumunda manevî mahiyetini bırakıp öyle gidiyor. Güya her hâfıza ile her tohum, hıfz-ı ziyneti için birer fotoğraf ve devam-ı bekası için birer menzildirler.

En basit mertebe-i hayatta olan masnû böyle ise en yüksek tabaka-i hayatta ve ervah-ı bâkiye sahibi olan insan, ne kadar beka ile alâkadar olduğu anlaşılır. Çiçekli ve meyveli koca nebatatın bir parça ruha benzeyen her birinin kanun-u teşekkülatı, timsal-i sureti; zerrecikler gibi tohumlarda kemal-i intizamla, dağdağalı inkılablar içinde ibka ve muhafaza edilmesiyle, gayet cem'iyetli ve yüksek bir mahiyete mâlik, haricî bir vücud giydirilmiş, zîşuur, nurani bir kanun-u emrî olan ruh-u beşer; ne derece beka ile merbut ve alâkadar olduğu anlaşılır.

Altıncı Esas: Hem anlarsın ki insan, ipi boğazına sarılıp istediği yerde otlamak için başıboş bırakılmamıştır. Belki bütün amellerinin suretleri alınıp yazılır ve bütün fiillerinin neticeleri muhasebe için zapt edilir.

Yedinci Esas: Hem anlarsın ki güz mevsiminde yaz, bahar âleminin güzel mahlukatının tahribatı, idam değil. Belki vazifelerinin tamamıyla terhisatıdır (Hâşiye[31]). Hem yeni baharda gelecek mahlukata yer boşaltmak için tefrîgattır ve yeni vazifedarlar gelip konacak ve vazifedar mevcudatın gelmesine yer hazırlamaktır ve ihzarattır. Hem zîşuura vazifesini unutturan gafletten ve şükrünü unutturan sarhoşluktan ikazat-ı Sübhaniyedir.

Sekizinci Esas: Hem anlarsın ki şu fâni âlemin sermedî Sâni'i için başka ve bâki bir âlemi var ki ibadını oraya sevk ve ona teşvik eder.

Dokuzuncu Esas: Hem anlarsın ki öyle bir Rahman, öyle bir âlemde, öyle has ibadına öyle ikramlar edecek; ne göz görmüş, ne kulak işitmiş, ne kalb-i beşere hutur etmiştir. Âmennâ...

Yedinci Hakikat: Bab-ı hıfz ve hafîziyet olup ism-i Hafîz ve Rakib'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki gökte, yerde, karada, denizde; yaş kuru, küçük büyük, âdi âlî her şeyi kemal-i intizam ve mizan içinde muhafaza edip bir türlü muhasebe içinde neticelerini eleyen bir hafîziyet; insan gibi büyük bir fıtratta, hilafet-i kübra gibi bir rütbede, emanet-i kübra gibi büyük vazifesi olan beşerin rububiyet-i âmmeye temas eden amelleri ve fiilleri muhafaza edilmesin, muhasebe eleğinden geçirilmesin, adalet terazisinde tartılmasın, şayeste ceza ve mükâfat çekmesin? Hayır, aslâ!

Evet, şu kâinatı idare eden zat, her şeyi nizam ve mizan içinde muhafaza ediyor. Nizam ve mizan ise ilim ile hikmet ve irade ile kudretin tezahürüdür. Çünkü görüyoruz her masnû vücudunda, gayet muntazam ve mevzun yaratılıyor. Hem hayatı müddetince değiştirdiği suretler dahi birer intizamlı olduğu halde, heyet-i mecmuası da bir intizam tahtındadır.

Zira görüyoruz ki vazifesinin bitmesiyle ömrüne nihayet verilen ve şu âlem-i şehadetten göçüp giden her şeyin Hafîz-i Zülcelal, birçok suretlerini elvah-ı mahfuza hükmünde olan (Hâşiye[32]) hâfızalarda ve bir türlü misalî âyinelerde hıfzedip, ekser tarihçe-i hayatını çekirdeğinde, neticesinde nakşedip yazıyor. Zahir ve bâtın âyinelerde ibka ediyor. Mesela, beşerin hâfızası, ağacın meyvesi, meyvenin çekirdeği, çiçeğin tohumu, kanun-u hafîziyetin azamet-i ihatasını gösteriyor.

Görmüyor musun ki koca baharın hep çiçekli, meyveli bütün mevcudatı ve bunların kendilerine göre bütün sahaif-i a'mali ve teşkilatının kanunları ve suretlerinin timsalleri; mahdud bir miktar tohumcuklar içlerinde yazarak muhafaza ediliyor. İkinci bir baharda, onlara göre bir muhasebe içinde sahife-i amellerini neşredip kemal-i intizam ve hikmet ile koca diğer bir bahar âlemini meydana getirmekle hafîziyetin ne derece kuvvetli ihata ile cereyan ettiğini gösteriyor.

Acaba geçici, âdi, bekasız, ehemmiyetsiz şeylerde böyle muhafaza edilirse âlem-i gaybda, âlem-i âhirette, âlem-i ervahta rububiyet-i âmmede mühim semere veren beşerin amelleri, hıfz içinde gözetilmek suretiyle ehemmiyetle zapt edilmemesi kabil midir? Hayır ve aslâ!

Evet, şu hafîziyetin bu surette tecellisinden anlaşılıyor ki şu mevcudatın Mâlik'i, mülkünde cereyan eden her şeyin inzibatına büyük bir ihtimamı var. Hem hâkimiyet vazifesinde nihayet derecede dikkat eder. Hem rububiyet-i saltanatında gayet ihtimamı gözetir. O derece ki en küçük bir hâdiseyi, en ufak bir hizmeti yazar, yazdırır. Mülkünde cereyan eden her şeyin suretini müteaddid şeylerde hıfzeder.

Şu hafîziyet işaret eder ki ehemmiyetli bir muhasebe-i a'mal defteri açılacak ve bilhassa mahiyetçe en büyük en mükerrem en müşerref bir mahluk olan insanın büyük olan amelleri, mühim olan fiilleri; mühim bir hesap ve mizana girecek, sahife-i amelleri neşredilecek.

Acaba hiç kabil midir ki insan, hilafet ve emanetle mükerrem olsun, rububiyetin külliyat-ı şununa şahit olarak kesret dairelerinde, vahdaniyet-i İlahiyenin dellâllığını ilan etmekle, ekser mevcudatın tesbihat ve ibadetlerine müdahale edip zabitlik ve müşahitlik derecesine çıksın da sonra kabre gidip rahatla yatsın ve uyandırılmasın? Küçük büyük her amellerinden sual edilmesin? Mahşere gidip mahkeme-i kübrayı görmesin? Hayır ve aslâ!

Hem bütün gelecek zamanda olan (Hâşiye[33]) mümkinata kādir olduğuna, bütün geçmiş zamandaki mu'cizat-ı kudreti olan vukuatı şehadet eden ve kıyamet ve haşre pek benzeyen kış ile baharı her vakit bilmüşahede icad eden bir Kadîr-i Zülcelal'den, insan nasıl ademe gidip kaçabilir, toprağa girip saklanabilir?

Madem bu dünyada ona lâyık muhasebe görülüp hüküm verilmiyor. Elbette bir mahkeme-i kübra, bir saadet-i uzmaya gidecektir.

Sekizinci Hakikat: Bab-ı vaad ve vaîddir. İsm-i Cemil ve Celil'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Alîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan şu masnuatın Sâni'i, bütün enbiyanın tevatürle haber verdikleri ve bütün sıddıkîn ve evliyanın icma ile şehadet ettikleri mükerrer vaad ve vaîd-i İlahîsini yerine getirmeyip –hâşâ– acz ve cehlini göstersin? Halbuki vaad ve vaîdinde bulunduğu emirler, kudretine hiç ağır gelmez; pek hafif ve pek kolay. Geçmiş baharın hesapsız mevcudatını, gelecek baharda kısmen aynen

(Hâşiye[34]-1) kısmen mislen (Hâşiye[35]-2) iadesi kadar kolaydır.

Îfa-yı vaad ise hem bize hem her şeye hem kendisine hem saltanat-ı rububiyetine pek çok lâzımdır. Hulfü'l-vaad ise hem izzet-i iktidarına zıttır hem ihata-yı ilmiyesine münafîdir. Zira hulfü'l-vaad, ya cehilden ya aczden gelir.

Ey münkir! Bilir misin ki küfür ve inkârın ile ne kadar ahmakça bir cinayet işliyorsun ki kendi yalancı vehmini, hezeyancı aklını, aldatıcı nefsini tasdik edip hiçbir vechile hulf ve hilafa mecburiyeti olmayan ve hiçbir vecihle hilaf, onun izzetine, haysiyetine yakışmayan ve bütün görünen şeyler ve işler, sıdkına ve hakkaniyetine şehadet eden bir zatı tekzip ediyorsun! Nihayetsiz küçüklük içinde nihayetsiz büyük cinayet işliyorsun! Elbette, ebedî büyük cezaya müstahak olursun. Bazı ehl-i cehennemin bir dişi, dağ kadar olması; cinayetinin büyüklüğüne bir mikyas olarak haber verilmiş. Misalin şu yolcuya benzer ki güneşin ziyasından gözünü kapar, kafası içindeki hayaline bakar. Vehmi, bir yıldız böceği gibi kafa fenerinin ışığıyla dehşetli yolunu tenvir etmek istiyor.

Madem şu mevcudat, hak söyleyen sadık kelimeleri; şu hâdisat-ı kâinat, doğru söyleyen nâtık âyetleri olan Cenab-ı Hak vaad etmiş, elbette yapacaktır. Bir mahkeme-i kübra açacaktır, bir saadet-i uzma verecektir.

Dokuzuncu Hakikat: Bab-ı ihya ve imatedir. İsm-i Hayy-ı Kayyum'un, Muhyî ve Mümît'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Ölmüş, kurumuş koca arzı ihya eden ve o ihya içinde her biri beşer haşri gibi acib, üç yüz binden ziyade enva-ı mahlukatı haşir ve neşredip kudretini gösteren ve o haşir ve neşir içinde nihayet derecede karışık ve ihtilat içinde, nihayet derecede imtiyaz ve tefrik ile ihata-i ilmiyesini gösteren ve bütün semavî fermanlarıyla beşerin haşrini vaad etmekle bütün ibadının enzarını saadet-i ebediyeye çeviren ve bütün mevcudatı baş başa, omuz omuza, el ele verdirip emir ve iradesi dairesinde döndürüp birbirine yardımcı ve musahhar kılmakla azamet-i rububiyetini gösteren ve beşeri, şecere-i kâinatın en câmi' ve en nazik ve en nâzenin en nazdar en niyazdar bir meyvesi yaratıp kendine muhatap ittihaz ederek her şeyi ona musahhar kılmakla, insana bu kadar ehemmiyet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hakîm, kıyameti getirmesin? Haşri yapmasın ve yapamasın? Beşeri ihya etmesin veya edemesin? Mahkeme-i kübrayı açamasın? Cennet ve cehennemi yaratamasın? Hâşâ ve kellâ!

Evet, şu âlemin Mutasarrıf-ı Zîşan'ı, her asırda her senede her günde bu dar, muvakkat rûy-i zeminde haşr-i ekberin ve meydan-ı kıyametin pek çok emsalini ve numunelerini ve işaratını icad ediyor. Ezcümle:

Haşr-i baharîde görüyoruz ki beş altı gün zarfında küçük ve büyük hayvanat ve nebatattan üç yüz binden ziyade envaı haşredip neşrediyor. Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kısım hayvanları aynen ihya edip iade ediyor. Başkalarını ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde icad ediyor. Halbuki maddeten farkları pek az olan tohumcuklar o kadar karışmışken, kemal-i imtiyaz ve teşhis ile o kadar sürat ve vüs'at ve suhulet içinde kemal-i intizam ve mizan ile altı gün veya altı hafta zarfında ihya ediliyor. Hiç kabil midir ki bu işleri yapan zata bir şey ağır gelebilsin, semavat ve arzı altı günde halk edemesin, insanı bir sayha ile haşredemesin? Hâşâ!

Acaba mu'ciz-nüma bir kâtip bulunsa, hurufları ya bozulmuş veya mahvolmuş üç yüz bin kitabı, tek bir sahifede karıştırmaksızın, galatsız, sehivsiz, noksansız, hepsini beraber,

gayet güzel bir surette bir saatte yazarsa; birisi sana dese: “Şu kâtip kendi telif ettiği senin suya düşmüş olan kitabını, yeniden bir dakika zarfında hâfızasından yazacak.” Sen diyebilir misin ki “Yapamaz ve inanmam.”

Veyahut bir sultan-ı mu’cizekâr, kendi iktidarını göstermek için veya ibret ve tenezzüh için bir işaretle dağları kaldırır, memleketleri tebdil eder, denizi karaya çevirdiğini gördüğün halde; sonra görsen ki büyük bir taş dereye yuvarlanmış, o zatın kendi ziyafetine davet ettiği misafirlerin yolunu kesmiş, geçemiyorlar. Biri sana dese: “O zat, bir işaretle o taşı, ne kadar büyük olursa olsun kaldıracak veya dağıtacak, misafirlerini yolda bırakmayacak.” Sen desen ki: “Kaldırmaz veya kaldıramaz.”

Veyahut bir zat bir günde, yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği halde biri dese: “O zat bir boru sesiyle, efradı istirahat için dağılmış olan taburları toplar. Taburlar, nizamı altına girerler.” Sen desen ki: “İnanmam.” Ne kadar divanece hareket ettiğini anlarsın.

İşte şu üç temsili fehmettin ise bak: Nakkaş-ı Ezelî, gözümüzün önünde kışın beyaz sahifesini çevirip, bahar ve yaz yeşil yaprağını açıp, rûy-i arzın sahifesinde üç yüz binden ziyade envaı, kudret ve kader kalemiyle ahsen-i suret üzere yazar. Birbiri içinde birbirine karışmaz; beraber yazar, birbirine mani olmaz. Teşkilce, suretçe birbirinden ayrı, hiç şaşırtmaz, yanlış yazmaz.

Evet, en büyük bir ağacın ruh programını bir nokta gibi en küçük bir çekirdekte dercedip muhafaza eden Zat-ı Hakîm-i Hafîz, vefat edenlerin ruhlarını nasıl muhafaza eder denilir mi?

Ve küre-i arzı bir sapan taşı gibi çeviren Zat-ı Kadîr, âhirete giden misafirlerinin yolunda nasıl bu arzı kaldıracak veya dağıtacak, denilir mi?

Hem hiçten, yeniden bütün zîhayatın ordularını, bütün cesetlerinin taburlarında kemal-i intizamla zerratı “Emr-i kün feyekûn” ile kaydedip yerleştiren, ordular icad eden Zat-ı Zülcelal; tabur-misal cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışan zerrat-ı esasiye ve ecza-yı asliyesini bir sayha ile nasıl toplayabilir, denilir mi?

Hem bu bahar haşrine benzeyen, dünyanın her devrinde, her asrında, hattâ gece gündüzün tebdilinde, hattâ cevv-i havada bulutların icad ve ifnasında haşre numune ve misal ve emare olacak ne kadar nakışlar yaptığını gözünle görüyorsun. Hattâ eğer hayalen bin sene evvel kendini farz etsen, sonra zamanın iki cenahı olan mazi ile müstakbeli birbirine karşılaştırsan; asırlar, günler adedince misal-i haşir ve kıyametin numunelerini göreceksin. Sonra bu kadar numune ve misalleri müşahede ettiğin halde, haşr-i cismanîyi akıldan uzak görüp istib’ad etmekle inkâr etsen, ne kadar divanelik olduğunu sen de anlarsın. Bak, Ferman-ı A’zam, bahsettiğimiz hakikate dair ne diyor:

فَانْظُرْ اِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Elhasıl: Haşre mani hiçbir şey yoktur. Muktezî ise her şeydir. Evet, mahşer-i acayip olan şu koca arzı, âdi bir hayvan gibi imate ve ihya eden ve beşer ve hayvana hoş bir beşik, güzel bir gemi yapan ve güneşi onlara şu misafirhanede ışık verici ve ısındırıcı bir lamba eden, seyyaratı meleklerine tayyare yapan bir zatın, bu derece muhteşem ve sermedî rububiyeti ve bu derece muazzam ve muhit hâkimiyeti; elbette yalnız böyle geçici, devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekasız, nâkıs, tekemmülsüz umûr-u dünya üzerinde kurulmaz ve durmaz.

Demek, ona şayeste, daimî, berkarar, zevalsiz, muhteşem bir diyar-ı âher var. Başka bâki bir memleketi vardır. Bizi onun için çalıştırır. Oraya davet eder ve oraya nakledeceğine; zahirden hakikate geçen ve kurb-u huzuruna müşerref olan bütün ervah-ı neyyire ashabı, bütün kulûb-ü münevvere aktabı, bütün ukûl-ü nuraniye erbabı şehadet ediyorlar. Ve bir mükâfat ve mücazat ihzar ettiğini müttefikan haber veriyorlar. Ve mükerreren pek kuvvetli vaad ve pek şiddetli tehdit eder, naklederler.

Hulfü'l-vaad ise hem zillet hem tezellüldür. Hiçbir cihetle celal ve kudsiyetine yanaşamaz. Hulfü'l-vaîd ise ya aftan, ya aczden gelir. Halbuki küfür; cinayet-i mutlakadır, (Hâşiye[36]) affa kabil değil. Kadîr-i Mutlak ise aczden münezzeh ve mukaddestir.

Şahitler, muhbirler ise mesleklerinde, meşreplerinde, mezheplerinde muhtelif oldukları halde, kemal-i ittifak ile şu meselenin esasında müttehiddirler. Kesretçe tevatür derecesindedirler, keyfiyetçe icma kuvvetindedirler. Mevkice her biri nev-i beşerin bir yıldızı, bir taifenin gözü, bir milletin azizidirler. Ehemmiyetçe şu meselede hem ehl-i ihtisas hem ehl-i ispattırlar. Halbuki bir fende veya bir sanatta iki ehl-i ihtisas, binler başkalardan müreccahtırlar ve ihbarda iki müsbit, binler nâfîlere tercih edilir. Mesela, ramazan hilâlinin sübutunu ihbar eden iki adam, binler münkirlerin inkârlarını hiçe atarlar.

Elhasıl: Dünyada bundan daha doğru bir haber, daha sağlam bir dava, daha zahir bir hakikat olamaz. Demek, şüphesiz dünya bir mezraadır. Mahşer ise bir beyderdir, harmandır. Cennet, cehennem ise birer mahzendir.

Onuncu Hakikat: Bab-ı hikmet, inayet, rahmet, adalettir. İsm-i Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Şu bekasız misafirhane-i dünyada ve şu devamsız meydan-ı imtihanda ve şu sebatsız teşhirgâh-ı arzda bu derece bâhir bir hikmet, bu derece zahir bir inayet ve bu derece kāhir bir adalet ve bu derece vâsi bir merhametin âsârını gösteren Mâlikü'l-mülki Zülcelal'in daire-i memleketinde ve âlem-i mülk ve melekûtunda daimî meskenler, ebedî sakinler, bâki makamlar, mukim mahluklar bulunmayıp şu görünen hikmet, inayet, adalet, merhametin hakikatleri hiçe insin?

Hem hiç kabil midir ki o Zat-ı Hakîm, şu insanı bütün mahlukat içinde kendine küllî muhatap ve câmi' bir âyine yapıp bütün hazain-i rahmetinin müştemilatını ona tattırsın hem tarttırsın hem tanıttırsın, kendini bütün esmasıyla ona bildirsin, onu sevsin ve sevdirsin; sonra o bîçare insanı o ebedî memleketine göndermesin, o daimî saadetgâha davet edip mesud etmesin?

Hem hiç makul mudur ki hattâ çekirdek kadar her bir mevcuda bir ağaç kadar vazife yükü yüklesin, çiçekleri kadar hikmetleri bindirsin, semereleri kadar maslahatları taksın da bütün o vazifeye, o hikmetlere, o maslahatlara dünyaya müteveccih yalnız bir çekirdek kadar gaye versin? Bir hardal kadar ehemmiyeti olmayan dünyevî bekasını gaye yapsın? Ve bunları, âlem-i manaya çekirdekler ve âlem-i âhirete bir mezraa yapmasın? Tâ hakiki ve lâyık gayelerini versinler. Ve bu kadar mühim ihtifalat-ı mühimmeyi gayesiz, boş, abes bıraksın. Onların yüzünü âlem-i manaya, âlem-i âhirete çevirmesin? Tâ asıl gayeleri ve lâyık meyvelerini göstersin.

Evet, hiç mümkün müdür ki bu şeyleri böyle hilaf-ı hakikat yapmakla kendi evsaf-ı hakikiyesi olan Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in zıtlarıyla –hâşâ sümme hâşâ– muttasıf

gösterip hikmet ve keremine, adl ve rahmetine delâlet eden bütün kâinatın hakaikini tekzip etsin, bütün mevcudatın şehadetlerini reddetsin, bütün masnuatın delâletlerini iptal etsin?

Hem hiç akıl kabul eder mi ki insanın başına ve içindeki havassına saçları adedince vazifeler yükletsin de yalnız bir saç hükmünde ona bir ücret-i dünyeviye versin, adalet-i hakikiyesine zıt olarak ve hikmet-i hakikiyesine münafî, manasız iş yapsın?

Hem hiç mümkün müdür ki bir ağaca taktığı neticeler, meyveler miktarınca her bir zîhayata, belki lisan gibi her bir uzvuna, belki her bir masnua o derece hikmetleri, maslahatları takmakla kendisinin bir Hakîm-i Mutlak olduğunu ispat edip göstersin, sonra bütün hikmetlerin en büyüğü ve bütün maslahatların en mühimmi ve bütün neticelerin en elzemi ve hikmeti hikmet, nimeti nimet, rahmeti rahmet eden ve bütün hikmetlerin, nimetlerin, rahmetlerin, maslahatların menbaı ve gayesi olan beka ve likayı ve saadet-i ebediyeyi vermeyip terk ederek, bütün işlerini abesiyet-i mutlaka derekesine düşürsün ve kendini o zata benzetsin ki öyle bir saray yapar, her bir taşında binlerce nakışlar, her bir tarafında binler ziynetler ve her bir menzilinde binler kıymettar âlât ve levazımat-ı beytiye bulundursun da sonra ona dam yapmasın, her şey çürüsün, beyhude bozulsun? Hâşâ ve kellâ! Hayr-ı Mutlak'tan hayır gelir, Cemil-i Mutlak'tan güzellik gelir, Hakîm-i Mutlak'tan abes bir şey gelmez.

Evet, her kim fikren tarihe binip mazi cihetine gitse, şu zaman-ı hazırda gördüğümüz menzil-i dünya, meydan-ı ibtila, meşher-i eşya gibi seneler adedince vefat etmiş menziller, meydanlar, meşherler, âlemler görecek. Suretçe, keyfiyetçe birbirinden ayrı oldukları halde; intizamca, acayipçe, Sâni'in kudret ve hikmetini göstermekçe birbirine benzer.

Hem görecek ki o sebatsız menzillerde, o devamsız meydanlarda, o bekasız meşherlerde o kadar bâhir bir hikmetin intizamatını, o derece zahir bir inayetin işaratını, o mertebe kāhir bir adaletin emaratını, o derece vâsi bir merhametin semeratını görecek. Basîretsiz olmamak şartıyla yakînen bilecek ki o hikmetten daha ekmel bir hikmet olamaz ve o âsârı görünen inayetten daha ecmel bir inayet kabil değil ve o emaratı görünen adaletten daha ecell bir adalet yoktur ve o semeratı görünen merhametten daha eşmel bir merhamet tasavvur edilmez.

Eğer farz-ı muhal olarak şu işleri çeviren, şu misafirleri ve misafirhaneleri değiştiren Sultan-ı Sermedî'nin daire-i memleketinde daimî menziller, âlî mekânlar, sabit makamlar, bâki meskenler, mukim ahali, mesud ibadı bulunmazsa; ziya, hava, su, toprak gibi kuvvetli ve şümullü dört anâsır-ı maneviye olan hikmet, adalet, inayet, merhametin hakikatlerini nefyetmek ve o anâsır-ı zahiriye gibi görünen vücudlarını inkâr etmek lâzım gelir. Çünkü şu bekasız dünya ve mâfîha, onların tam hakikatlerine mazhar olamadığı malûmdur.

Eğer başka yerde dahi onlara tam mazhar olacak mekân bulunmazsa, o vakit gündüzü dolduran ziyayı gördüğü halde, güneşin vücudunu inkâr etmek derecesinde bir divanelikle, şu her şeyde bulunan gözümüz önündeki hikmeti inkâr etmek, şu nefsimizde ve ekser eşyada her vakit müşahede ettiğimiz inayeti inkâr etmek ve şu pek kuvvetli emaratı görünen adaleti inkâr etmek (Hâşiye[37]) ve şu her yerde gördüğümüz merhameti inkâr etmek lâzım geldiği gibi; şu kâinatta gördüğümüz icraat-ı hakîmane ve ef'al-i

kerîmane ve ihsanat-ı rahîmanenin sahibini –hâşâ sümme hâşâ– sefih bir oyuncu, gaddar bir zalim olduğunu kabul etmek lâzım gelir ki nihayetsiz muhal bir inkılab-ı hakaiktir. Hattâ her şeyin vücudunu ve kendi nefsinin vücudunu inkâr eden ahmak sofestaîler dahi bunun tasavvuruna kolay kolay yanaşamazlar.

Elhasıl: Şu görünen şuunat, dünyadaki vüs'atli içtimaat-ı hayatiye ve süratli iftirakat-ı mevtiye ve haşmetli toplanmalar ve çabuk dağılmalar ve azametli ihtifalat ve büyük tecelliyat ile ve onların bu âleme ait bu dünya-yı fânide kısa bir zamanda malûmumuz olan semerat-ı cüz'iyeleri, ehemmiyetsiz ve muvakkat gayeleri mabeyninde hiç münasebet olmadığından, âdeta küçük bir taşa bir büyük dağ kadar hikmetler, gayeler takmak; bir büyük dağa, bir küçük taş gibi muvakkat bir gaye-i cüz'iye vermeye benzer ki hiçbir akıl ve hikmete uygun gelemez.

Demek, şu mevcudat ve şuunat ile ve dünyaya ait gayeleri ortasında bu derece nisbetsizlik, kat'iyen şehadet eder ki bu mevcudatın yüzleri âlem-i manaya müteveccihtir, münasip meyveleri orada veriyor ve gözleri esma-i kudsiyeye dikkat ediyorlar, gayeleri o âleme bakıyor. Ve özleri dünya toprağı altında, sümbülleri âlem-i misalde inkişaf ediyor. İnsan, istidadı nisbetinde burada ekiyor ve ekiliyor, âhirette mahsul alıyor.

Evet, şu eşyanın esma-i İlahiyeye ve âlem-i âhirete müteveccih yüzlerine baksan göreceksin ki mu'cize-i kudret olan her bir çekirdeğin bir ağaç kadar gayesi var. Kelime-i hikmet olan her bir çiçeğin (Hâşiye[38]) bir ağaç çiçekleri kadar manaları var ve o hârika-i sanat ve manzume-i rahmet olan her bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri var. Bizlere rızık olması ise o binler hikmetlerinden bir tek hikmettir ki vazifesi biter, manasını ifade eder, vefat eder, midemizde defnedilir.

Madem bu fâni eşya, başka yerde bâki meyveler verirler ve daimî suretler bırakır ve başka cihette ebedî manalar ifade eder, sermedî tesbihat yapar. Ve insan ise onların şu cihetine bakan yüzlerine bakmakla insan olur, fânide bâkiye yol bulur.

Demek, bu hayat ve mevt içinde yuvarlanan, toplanıp dağılan mevcudat içinde başka maksat var. Temsilde kusur yoktur; şu ahval, taklit ve temsil için teşkil ve tertip edilen ahvale benzer. Nasıl büyük masrafla kısa içtimalar, dağılmalar yapılıyor. Tâ suretler alınsın, terkip edilsin, sinemada daim gösterilsin. Onun gibi bu dünyada kısa bir müddet zarfında hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye geçirmenin bir gayesi şudur ki suretler alınıp terkip edilsin, netice-i amelleri alınıp hıfzedilsin. Tâ bir mecma-ı ekberde muhasebesi görülsün ve bir meşher-i a'zamda gösterilsin ve bir saadet-i uzmaya istidadı gösterilsin. Demek, hadîs-i şerifte "Dünya âhiret mezraasıdır." diye bu hakikati ifade ediyor.

sh:87

Madem dünya var. Ve dünya içinde bu âsârıyla hikmet ve inayet ve rahmet ve adalet var. Elbette dünyanın vücudu gibi kat'î olarak âhiret de var. Madem dünyada her şey bir cihette o âleme bakıyor. Demek oraya gidiliyor. Âhireti inkâr etmek, dünya ve mâfîhayı inkâr etmek demektir. Demek, ecel ve kabir insanı beklediği gibi cennet ve cehennem de insanı bekliyor ve gözlüyor.

On Birinci Hakikat: Bab-ı insaniyettir. İsm-i Hakk'ın cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Cenab-ı Hak ve Mabud-u Bi'l-hak, insanı şu kâinat içinde rububiyet-i mutlakasına ve umum âlemlere rububiyet-i âmmesine karşı en ehemmiyetli bir abd ve hitabat-ı Sübhaniyesine en mütefekkir bir muhatap ve mazhariyet-i esmasına

en câmi' bir âyine ve onu ism-i a'zamın tecellisine ve her isimde bulunan ism-i a'zamlık mertebesinin tecellisine mazhar bir ahsen-i takvimde en güzel bir mu'cize-i kudret ve hazain-i rahmetinin müştemilatını tartmak, tanımak için en ziyade mizan ve âletlere mâlik bir müdakkik ve nihayetsiz nimetlerine en ziyade muhtaç ve fenadan en ziyade müteellim ve bekaya en ziyade müştak ve hayvanat içinde en nazik ve en nazdar ve en fakir ve en muhtaç ve hayat-ı dünyeviyece en müteellim ve en bedbaht ve istidatça en ulvi ve en yüksek surette, mahiyette yaratsın da onu müstaid olduğu ve müştak olduğu ve lâyık olduğu bir dâr-ı ebedîye göndermeyip, hakikat-i insaniyeyi iptal ederek kendi hakkaniyetine taban tabana zıt ve hakikat nazarında çirkin bir haksızlık etsin?

Hem hiç kabil midir ki: Hâkim-i Bi'l-hak, Rahîm-i Mutlak; insana öyle bir istidat verip, yer ile gökler ve dağlar tahammülünden çekindiği emanet-i kübrayı tahammül edip yani küçücük cüz'î ölçüleriyle, sanatçıklarıyla Hâlık'ının muhit sıfatlarını, küllî şuunatını, nihayetsiz tecelliyatını ölçerek bilip hem yerde en nazik, nâzenin, nazdar, âciz, zayıf yaratıp; halbuki bütün yerin nebatî ve hayvanî olan mahlukatına bir nevi tanzimat memuru yapıp, onların tarz-ı tesbihat ve ibadetlerine müdahale ettirip, kâinattaki icraat-ı İlahiyeye küçücük mikyasta bir temsil gösterip, rububiyet-i Sübhaniyeyi fiilen ve kālen kâinatta ilan ettirmek, meleklerine tercih edip hilafet rütbesini verdiği halde; ona bütün bu vazifelerinin gayesi ve neticesi ve semeresi olan saadet-i ebediyeyi vermesin? Onu bütün mahlukatının en bedbaht, en bîçare, en musibetzede, en dertmend, en zelil bir derekeye atıp; en mübarek, nurani ve âlet-i tes'id bir hediye-i hikmeti olan aklı o bîçareye en meş'um ve zulmanî bir âlet-i tazip yapıp, hikmet-i mutlakasına büsbütün zıt ve merhamet-i mutlakasına külliyen münafî bir merhametsizlik etsin? Hâşâ ve kellâ!

Elhasıl: Nasıl hikâye-i temsiliyede bir zabitin cüzdanına ve defterine bakıp görmüş idik ki hem rütbesi hem vazifesi hem maaşı hem düstur-u hareketi hem cihazatı bize gösterdi ki o zabit, o muvakkat meydan için değil, belki müstekar bir memlekete gidecek de ona göre çalışıyor. Aynen onun gibi insanın kalp cüzdanındaki letaif ve akıl defterindeki havas ve istidadındaki cihazat, tamamen ve müttefikan saadet-i ebediyeye müteveccih ve ona göre verilmiş ve ona göre teçhiz edilmiş olduğuna ehl-i tahkik ve keşif müttefiktirler. Ezcümle:

Mesela, aklın bir hizmetkârı ve tasvircisi olan kuvve-i hayaliyeye denilse ki: "Sana bir milyon sene ömür ile saltanat-ı dünya verilecek fakat âhirde mutlaka hiç olacaksın." Tevehhüm aldatmamak, nefis karışmamak şartıyla "oh" yerine "âh" diyecek ve teessüf edecek. Demek en büyük fâni, en küçük bir âlet ve cihazat-ı insaniyeyi doyuramıyor. İşte bu istidattandır ki insanın ebede uzanmış emelleri ve kâinatı ihata etmiş efkârları ve ebedî saadetlerinin envaına yayılmış arzuları gösterir ki bu insan ebed için halk edilmiş ve ebede gidecektir. Bu dünya ona bir misafirhanedir ve âhiretine bir intizar salonudur.

On İkinci Hakikat: Babu'r-Risaleti ve't-Tenzil'dir. "Bismillahirrahmanirrahîm"in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Bütün enbiya mu'cizelerine istinad ederek sözünü teyid ettikleri ve bütün evliya keşif ve kerametlerine istinad edip davasını tasdik ettikleri ve bütün asfiya tahkikatına istinad ederek hakkaniyetine şehadet ettikleri Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin tahakkuk etmiş bin mu'cizatının kuvvetine istinad edip bütün kuvvetiyle hem kırk vecihle mu'cize olan Kur'an-ı Hakîm binler âyât-ı kat'iyesine

istinad ederek, bütün kat'iyetle açtıkları âhiret yolunu ve küşad ettikleri cennet kapısını, sinek kanadı kadar kuvveti bulunmayan vâhî vehimler, ne haddi var ki kapatabilsin?

Geçen hakikatlerden anlaşıldı ki haşir meselesi öyle râsih bir hakikattir ki küre-i arzı yerinden kaldıracak, kırıp atacak bir kuvvet o hakikati sarsamaz. Zira o hakikati Cenab-ı Hak bütün esma ve sıfâtının iktizası ile tesbit ediyor ve Resul-i Ekrem'i bütün mu'cizat ve berahiniyle tasdik ediyor ve Kur'an-ı Hakîm bütün hakaik ve âyâtıyla onu ispat ediyor ve şu kâinat bütün âyât-ı tekviniye ve şuunat-ı hakîmanesi ile şehadet ediyor.

Acaba hiç mümkün müdür ki haşir meselesinde Vâcibü'l-vücud ile bütün mevcudat – kâfirler müstesna olarak– ittifak etmiş olsun; kıl kadar kuvveti olmayan şüpheler, şeytanî vesveseler o dağ gibi hakikat-i râsiha-i âliyeyi sarssın, yerinden kaldırsın? Hâşâ ve kellâ!

Sakın zannetme, delail-i haşriye, bahsettiğimiz on iki hakikate münhasırdır. Hayır, belki yalnız Kur'an-ı Hakîm, geçen şu on iki hakikatleri bize ders verdiği gibi daha binler vücuha işaret edip her bir vecih kavî bir emaredir ki Hâlık'ımız bizi bu dâr-ı fâniden bir dâr-ı bâkiye nakledecektir.

Hem sakın zannetme ki haşri iktiza eden esma-i İlahiye, bahsettiğimiz gibi yalnız Hakîm, Kerîm, Rahîm, Âdil, Hafîz isimlerine münhasırdır. Hayır, belki kâinatın tedbirinde tecelli eden bütün esma-i İlahiye, âhireti iktiza eder, belki istilzam eder.

Hem zannetme ki haşre delâlet eden kâinatın âyât-ı tekviniyesi, şu geçen bahsettiğimize münhasırdır. Hayır, belki ekser mevcudatta sağa sola açılır perdeler gibi vecih ve keyfiyetleri vardır ki bir vechi Sâni'e şehadet ettiği gibi diğer vechi de haşre işaret eder. Mesela, insanın ahsen-i takvimdeki hüsn-ü masnuiyeti, Sâni'i gösterdiği gibi; o ahsen-i takvimdeki kabiliyet-i câmiasıyla kısa bir zamanda zeval bulması, haşri gösterir.

Bazı kere bir vecihle iki nazarla bakılsa hem Sâni'i hem haşri gösterir. Mesela, ekser eşyada görünen hikmetin tanzimi, inayetin tezyini, adaletin tevzini ve rahmetin taltifi; nasıl ki mahiyetlerine bakılsa, bir Sâni'-i Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in dest-i kudretinden çıktığını gösterirler. Onun gibi bunların kuvveti ve hadsizlikleriyle beraber, şunların mazharları olan şu fâni mevcudatın ehemmiyetsiz ve az yaşamasına bakılsa, âhiret görünür.

Demek ki her şey lisan-ı hal ile اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَ بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ okuyor ve okutturuyor.

***

Hâtime

Geçen on iki hakikat, birbirini teyid eder, birbirini tekmil eder, birbirine kuvvet verir. Bütün onlar birden ittihat ederek neticeyi gösterir. Hangi vehmin haddi var, şu demir gibi belki elmas gibi on iki muhkem surları delip geçebilsin tâ hısn-ı hasînde olan haşr-i imanîyi sarssın?

مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ âyet-i kerîmesi ifade ediyor ki bütün insanların halk olunması ve haşredilmesi, kudret-i İlahiyeye nisbeten bir tek insanın halkı ve haşri gibi âsandır. Evet, öyledir. "Nokta" namında bir risalede haşir bahsinde şu âyetin ifade ettiği hakikati tafsilen yazmışım. Burada yalnız bir kısım temsilatıyla hülâsasına bir işaret edeceğiz. Eğer istersen o "Nokta"ya müracaat et.

Mesela وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلَى –temsilde kusur yok– nasıl ki "nuraniyet" sırrıyla, güneşin cilvesi kendi ihtiyarıyla olsa da bir zerreye suhuletle verdiği cilveyi, aynı suhuletle hadsiz şeffafata da verir.

Hem "şeffafiyet" sırrıyla, bir zerre-i şeffafenin küçük göz bebeği güneşin aksini almasında, denizin geniş yüzüne müsavidir.

Hem "intizam" sırrıyla, bir çocuk parmağıyla gemi suretindeki oyuncağını çevirdiği gibi kocaman bir dritnotu da çevirir.

Hem "imtisal" sırrıyla, bir kumandan bir tek neferi bir "Arş!" emriyle tahrik ettiği gibi bir koca orduyu da aynı kelime ile tahrik eder.

Hem "muvazene" sırrıyla, cevv-i fezada bir terazi ki öyle hakiki hassas ve o derece büyük farz edelim ki iki ceviz terazinin iki gözüne konulsa hisseder ve iki güneşi de istiab edip tartar. O iki kefesinde bulunan iki cevizi birini semavata, birini yere indiren aynı kuvvetle, iki şems bulunsa birini arşa, diğerini ferşe kaldırır, indirir.

Madem şu âdi, nâkıs, fâni mümkinatta nuraniyet ve şeffafiyet ve intizam ve imtisal ve muvazene sırlarıyla, en büyük şey en küçük şeye müsavi olur. Hadsiz hesapsız şeyler, bir tek şeye müsavi görünür. Elbette Kadîr-i Mutlak'ın zatî ve nihayetsiz ve gayet kemalde olan kudretinin nurani tecelliyatı ve melekûtiyet-i eşyanın şeffafiyeti ve hikmet ve kaderin intizamatı ve eşyanın evamir-i tekviniyesine kemal-i imtisali ve mümkinatın vücud ve ademinin müsavatından ibaret olan imkânındaki muvazenesi sırrıyla; az çok, büyük küçük ona müsavi olduğu gibi bütün insanları bir tek insan gibi bir sayha ile haşre getirebilir.

Hem bir şeyin kuvvet ve zaafça meratibi, o şeyin içine zıddının müdahalesidir. Mesela, hararetin derecatı, soğuğun müdahalesidir. Güzelliğin meratibi, çirkinliğin müdahalesidir. Ziyanın tabakatı, karanlığın müdahalesidir. Fakat bir şey zatî olsa, ârızî olmazsa onun zıddı ona müdahale edemez. Çünkü cem'-i zıddeyn lâzım gelir. Bu ise muhaldir. Demek asıl, zatî olan bir şeyde meratib yoktur. Madem Kadîr-i Mutlak'ın kudreti zatîdir, mümkinat gibi ârızî değildir ve kemal-i mutlaktadır. Onun zıddı olan acz ise muhaldir ki tedahül etsin.

Demek, bir baharı halk etmek, Zat-ı Zülcelal'ine bir çiçek kadar ehvendir. Eğer esbaba isnad edilse bir çiçek bir bahar kadar ağır olur. Hem bütün insanları ihya edip haşretmek, bir nefsin ihyası gibi kolaydır.

Mesele-i haşrin başından buraya kadar olan temsil suretlerine ve hakikatlerine dair olan beyanatımız, Kur'an-ı Hakîm'in feyzindendir. Nefsi teslime, kalbi kabule ihzardan ibarettir. Asıl söz ise Kur'an'ındır. Zira söz odur ve söz onundur. Dinleyelim:

فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ

فَانْظُرْ اِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

قَالَ مَنْ يُحْيِى الْعِظَامَ وَهِىَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِى اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيدٌ

اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ✻ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا وَ قَالَ الْاِنْسَانُ مَالَهَا يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحَى لَهَا يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

اَلْقَارِعَةُ مَا الْقَارِعَةُ وَمَا اَدْرَيكَ مَا الْقَارِعَةُ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ وَ تَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ وَ اَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَاُمُّهُ هَاوِيَةٌ وَمَا اَدْرَيكَ مَاهِيَهْ نَارٌ حَامِيَةٌ

وَ لِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Daha bunlar gibi âyât-ı beyyinat-ı Kur'aniyeyi dinleyip "Âmennâ ve saddaknâ" diyelim.

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَ مَلٰئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى وَ الْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَ اَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَ النَّارَ حَقٌّ وَ اَنَّ الشَّفَاعَةَ حَقٌّ وَ اَنَّ مُنْكَرًا وَ نَكِيرًا حَقٌّ وَ اَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِى الْقُبُورِ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى اَلْطَفِ وَ اَشْرَفِ وَ اَكْمَلِ وَ اَجْمَلِ ثَمَرَاتِ طُوبَاءِ رَحْمَتِكَ الَّذِى اَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَ وَسِيلَةً لِوُصُولِنَا اِلَى اَزْيَنِ وَ اَحْسَنِ وَ اَجْلَى وَ اَعْلَى ثَمَرَاتِ تِلْكَ الطُّوبَاءِ الْمُتَدَلِّيَةِ عَلَى دَارِ الْآخِرَةِ اَيِ الْجَنَّةِ. اَللّٰهُمَّ اَجِرْنَا وَ اَجِرْ وَالِدَيْنَا مِنَ النَّارِ وَ اَدْخِلْنَا وَ اَدْخِلْ وَالِدَيْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْاَبْرَارِ بِجَاهِ نَبِيِّكَ الْمُخْتَارِ آمِينَ

Ey şu risaleyi insaf ile mütalaa eden kardeş!

Deme, niçin bu Onuncu Söz'ü birden tamamıyla anlayamıyorum ve tamam anlamadığın için sıkılma! Çünkü İbn-i Sina gibi bir dâhî-yi hikmet, اَلْحَشْرُ لَيْسَ عَلَى مَقَايِيسَ عَقْلِيَّةٍ demiş. "İman ederiz fakat akıl bu yolda gidemez." diye hükmetmiştir. Hem bütün ulema-i İslâm "Haşir, bir mesele-i nakliyedir, delili nakildir, akıl ile ona gidilmez." diye müttefikan hükmettikleri halde, elbette o kadar derin ve manen pek yüksek bir yol; birdenbire bir cadde-i umumiye-i akliye hükmüne geçemez.

Kur'an-ı Hakîm'in feyziyle ve Hâlık-ı Rahîm'in rahmetiyle, şu taklidi kırılmış ve teslimi bozulmuş asırda, o derin ve yüksek yolu şu derece ihsan ettiğinden bin şükür etmeliyiz. Çünkü imanımızın kurtulmasına kâfi gelir. Fehmettiğimiz miktarına memnun olup tekrar mütalaa ile izdiyadına çalışmalıyız.

Haşre akıl ile gidilmemesinin bir sırrı şudur ki: Haşr-i a'zam, ism-i a'zamın tecellisiyle olduğundan Cenab-ı Hakk'ın ism-i a'zamının ve her ismin a'zamî mertebesindeki tecellisiyle zahir olan ef'al-i azîmeyi görmek ve göstermekle, haşr-i a'zam bahar gibi kolay ispat ve kat'î iz'an ve tahkikî iman edilir. Şu Onuncu Söz'de feyz-i Kur'an ile öyle görülüyor ve gösteriliyor. Yoksa akıl, dar ve küçük düsturlarıyla kendi başına kalsa âciz

kalır, taklide mecbur olur.

***

Onuncu Söz'ün kerametkârane letaif-i tevafukiyesindendir ki matbu nüshasında ekseriyet-i mutlaka ile sahifelerin elif adedinde tevafukları olduğu gibi, bir iki müstesna olarak mütebakisi medar-ı tevafuk olan üç, dört, beş, altı **(Hâşiye 1)** adetler dahi yine manidar olarak her birisi birbiriyle on üçte tevafuk ettiği misillü çok sırlar var. Bu kere o matbu nüshadan hiçbir tevafuku takip etmeyerek Hâfız Ali'nin (rh) yazdığı Onuncu Söz'de kendi kendine gelen sahifelerin satırlar başındaki elifler, yalnız bir tek sahife müstesna olarak bütün sahifeler birbirine tevafuk etmek ile beraber, eliflerin mecmuu yüz doksan üç ederek hem bu Onuncu Söz'ün ismi olan "Onuncu Söz" aded-i ebcedisine tam tamına tevafuk ettiği gibi Onuncu Söz'ün müellifinin ikinci ismi olan "Bedîüzzaman" isminin bir fark ile aded-i ebcedisine tevafukunu gördük.

Ve bu tevafuk manidar olduğuna latif bir emaresi de şudur: Risale-i Nur'un iki talebesi, bu sır tezahür etmezden evvel "Acaba bu eliflerin adedinde bir mana var mı?" diye düşünürken, her ikisinin kalplerinden lisanlarına "Onuncu Söz" kelimesi birden aynı anda gelmesi ile iki kalbin ve iki lisanın tevafuku takviye ediyor.

Bu yüz doksan üç adedinin ikinci manidar tevafuku da şudur ki: Haşri ders veren başlaki فَانْظُرْ اِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ...إلى آخر ayetin ve âhirinde kıyameti ve kıyametin dehşetini ders veren يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ...إلى آخر ayetin kudsî harflerinin mecmu-u adedi olan yüz doksan üç adedine bu yüz doksan üç elifin tevafuku elbette tesadüfî değildir.

Latiftir ki وَ الْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْت حَقّ rükn-ü imaniyenin evveli olan dünyanın ölmesini âhirki ayet haber veriyor. Ve o rüknün âhiri olan ihya-yı emvatı birinci ayet haber veriyor. Öyle de الْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْت حَقّ cümlesinde aynen evvel-i kelime âhiri, âhir-i kelime evveli gösteriyor.

Hem yine haşri ve ihyayı ders veren ve hâtimede mezkur olan مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ayetiyle ve kıyametin zelzele-i kübrasını ders veren ve âhirde hem Onuncu Söz'ün hem Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirinde zikredilen اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا suresinin melfuz kudsî hurufatının adedi olan yüz doksan dörtte bir tek fark ile bu eliflerin yüz doksan üç adedine tevafuk etmesi, sabık tevafuka tam tevafuk etmekle hem onları teyid ediyor hem de onlarla teeyyüd ediyor.

Yine bu Sözün tevafukat-ı latîfesindendir ki: Elifler ile satırların mecmu-u adedi olan dokuz yüz doksan sekiz Risaleti'n-nur, şeddeli nun iki nun sayılmak şartıyla aynen dokuz yüz doksan sekizde tevafuk ettiği gibi; bu iki tevafuk, meşhur bir sırr-ı azîmi besmelenin **(Hâşiye 2)** makam-ı ebcedisi olan dokuz yüz doksan dokuz adedine bir tek noksan ile tevafuku **(Hâşiye 3)** Onuncu Söz'ün ne kadar yüksek noktalara baktığını îma ediyor.

Risale-i Nur şakirdleri namına

Re'fet, Rüşdü, Hüsrev, Said Nursî

Hâşiye: İ'caz-ı Kur'anînin yüz cüzünden bir cüzünün şuaı, tevafuk suretinde Kur'an'ın bir tefsiri olan Risale-i Nur'un eczalarına verildiğinin pek çok emaratından bir küçük emaresi de şudur ki: İki sahifeden noksan tasdiknameyi tevafukta kalemi muvaffak birisi dikkatle yazdığı halde, on beş yirmiye kadar tevafuku ancak gösterdi. Diğeri tevafukta hem hissesi noksan hem düşünmez hem gayet süratle yazdığı bu tasdiknamede doksan dokuz tevafuku göstermesidir.

***

Hâşiye1: Merhum Hafız Ali'nin nüshasının medar-ı tevafuku bir, iki, üç, dört, beşte galiptir.

Hâşiye2 : Evet, en evvel nazil olan Sure-i Alak'ın başında اِقْرَأْ بِاسْمِ emrinin delâletiyle Kur'an'daki bütün Bismillahların kaide-i sarfiyece müteallakı اِقْرَأْ kelimesidir. Bu اِقْرَأْ emri Kur'an itibarıyladır. Biz بِاسْمِ الله desek اِقْرَأْ kelimesini اَقْرَأُ olarak mütekellim-i vahde sîgasıyla okuyacağız. Okumak işinde her besmelenin başında bu اَقْرَأُ manası mukadderdir. İşte besmele-i şerifenin müteallak-ı mukadderi olan اَقْرَأُ ile ve şedde ve gayr-ı melfuzlar sayılmamak şartıyla makam-ı ebcedîsi sırlı ve meşhur olan dokuz yüz doksan dokuz adedidir.

Hâşiye 3: Hem bu üç tevafukun gayet manidar diğer iki tevafuku da şudur ki: Onuncu Söz'ün kuvvetli hakkaniyetini gösteren ان الحشر حق و صدق cümlesinin makam-ı ebcedîsi dokuz yüz doksan sekiz olması gibi, Onuncu Söz bâhir bir bürhan olduğu rükn-ü imaniyeyi gösteren ایمان بیوم الآخر **(İhtar)** kelamının makam-ı cifrîsi yine dokuz yüz doksan sekiz olmakla her ikisi bu üç tevafuk-u latîfeyi beş tevafuk-u mübarekeye iblağ etti.

İhtar: يوم mevsuf olsa kaideten اليوم الآخر olur. Muzaf olsa kaideten يوم الآخرة olur, ة vakıfta ه olur.

***

ONUNCU SÖZ'ÜN MÜHİM BİR ZEYLİ VE LÂHİKASININ BİRİNCİ PARÇASI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ❊ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ❊ يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَيُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ ❊ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ❊

وَ مِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ❊

❊ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ

❊ وَ مِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ

وَ مِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَ يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِى بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ❊

❊ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهِ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْاَرْضِ اِذَا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ

❊ وَ لَهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ

وَ هُوَ الَّذِى يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَ هُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ❊

sh:95

İmanın bir kutbunu gösteren bu semavî âyât-ı kübranın ve haşri ispat eden şu kudsî berahin-i uzmanın bir nükte-i ekberi ve bir hüccet-i a'zamı, bu Dokuzuncu Şuâ'da beyan edilecek.

Latîf bir inayet-i Rabbaniyedir ki bundan otuz sene evvel Eski Said, yazdığı tefsir mukaddimesi Muhakemat namındaki eserin âhirinde "İkinci Maksat: Kur'an'da haşre işaret eden iki âyet tefsir ve beyan edilecek. نَخُو بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ" deyip durmuş, daha yazamamış. Hâlık-ı Rahîm'ime delail ve emarat-ı haşriye adedince şükür ve hamdolsun ki otuz sene sonra tevfik ihsan eyledi.

Evet, bundan dokuz on sene evvel, o iki âyetten birinci âyet olan فَانْظُرْ اِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ferman-ı İlahî'nin iki parlak ve çok kuvvetli hüccetleri ve tefsirleri bulunan Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'ü in'am etti, münkirleri susturdu.

Hem iman-ı haşrînin hücum edilmez o iki metin kalesinden dokuz ve on sene sonra ikinci âyet olan başta mezkûr âyât-ı ekberin tefsirini bu risale ile ikram etti. İşte bu Dokuzuncu Şuâ, mezkûr âyâtıyla işaret edilen dokuz âlî makam ve bir ehemmiyetli mukaddimeden ibarettir.

* * *

sh:96

Mukaddime

Haşir akidesinin pek çok ruhî faydalarından ve hayatî neticelerinden bir tek netice-i câmiayı ihtisar ile beyan ve hayat-ı insaniyeye hususan hayat-ı içtimaiyesine ne derece lüzumlu ve zarurî olduğunu izhar ve bu iman-ı haşrî akidesinin pek çok hüccetlerinden bir tek hüccet-i külliyeyi icmal ile göstermek ve o akide-i haşriye ne derece bedihî ve şüphesiz bulunduğunu ifade etmekten ibaret olarak **iki nokta**dır.

BİRİNCİ NOKTA: Âhiret akidesi, hayat-ı içtimaiye ve şahsiye-i insaniyenin üssü'l-esası ve saadetinin ve kemalâtının esasatı olduğuna, yüzer delillerinden bir mikyas olarak yalnız dört tanesine işaret edeceğiz:

Birincisi: Nev-i beşerin hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız cennet fikriyle onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler. Ve gayet zayıf ve nazik vücudlarında bir kuvve-i maneviye bulabilirler. Ve her şeyden çabuk ağlayan gayet mukavemetsiz mizac-ı ruhlarında, o cennet ile bir ümit bulup mesrurane yaşayabilirler. Mesela, cennet fikriyle der: "Benim küçük kardeşim veya arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Cennette gezer, bizden daha güzel yaşar."

Yoksa her vakit etrafında kendi gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri, o zayıf bîçarelerin endişeli nazarlarına çarpması; mukavemetlerini ve kuvve-i maneviyelerini zîr ü zeber ederek gözleriyle beraber ruh, kalp, akıl gibi bütün letaifini dahi öyle ağlattıracak, ya mahvolup veya divane bir bedbaht hayvan olacaktı.

İkinci Delil: Nev-i insanın bir cihette nısfı olan ihtiyarlar, yalnız hayat-ı uhreviye ile yakınlarında bulunan kabre karşı tahammül edebilirler. Ve çok alâkadar oldukları hayatlarının yakında sönmesine ve güzel dünyalarının kapanmasına mukabil bir teselli bulabilirler ve çocuk hükmüne geçen seriü't-teessür ruhlarında ve mizaçlarında, mevt ve zevalden çıkan elîm ve dehşetli meyusiyete karşı ancak hayat-ı bâkiye ümidiyle mukabele edebilirler.

Yoksa o şefkate lâyık muhteremler ve sükûnete ve istirahat-i kalbiyeye çok muhtaç o endişeli babalar ve analar, öyle bir vaveylâ-i ruhî ve bir dağdağa-i kalbî hissedeceklerdi ki bu dünya onlara zulmetli bir zindan ve hayat dahi kasavetli bir azap olurdu.

Üçüncü Delil: İnsanların hayat-ı içtimaiyesinin medarı olan gençler, delikanlılar, şiddet-i galeyanda olan hissiyatlarını ve ifratkâr bulunan nefis ve hevalarını tecavüzattan ve zulümlerden ve tahribattan durduran ve hayat-ı içtimaiyenin hüsn-ü cereyanını temin eden yalnız cehennem fikridir.

Yoksa cehennem endişesi olmazsa "El-hükmü li'l-galib" kaidesiyle o sarhoş delikanlılar, hevesatları peşinde bîçare zayıflara, âcizlere, dünyayı cehenneme çevireceklerdi ve yüksek insaniyeti gayet süflî bir hayvaniyete döndüreceklerdi.

Dördüncü Delil: Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cem'iyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassungâh ise aile hayatıdır. Ve herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hane ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise samimi ve ciddi ve vefadarane hürmet ve hakiki ve şefkatli ve fedakârane merhamet ile olabilir. Ve bu hakiki hürmet ve samimi merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve daimî bir refakat ve sermedî bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir

hayatta birbiriyle pederane, ferzendane, kardeşane, arkadaşane münasebetlerin bulunmak fikriyle, akidesiyle olabilir.

Mesela, der: "Bu haremim, ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta, daimî bir refika-i hayatımdır. Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle daimî arkadaşlığın hatırı için her bir fedakârlığı ve merhameti yaparım." diyerek o ihtiyare karısına, güzel bir huri gibi muhabbetle, şefkatle, merhametle mukabele edebilir.

Yoksa kısacık bir iki saat surî bir refakatten sonra ebedî bir firak ve müfarakata uğrayan arkadaşlık, elbette gayet surî ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye manasında ve bir mecazî merhamet ve sun'î bir hürmet verebilir. Ve hayvanatta olduğu gibi başka menfaatler ve sair galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlup edip o dünya cennetini, cehenneme çevirir.

İşte iman-ı haşrînin yüzer neticesinden birisi, hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye taalluk eder. Ve bu tek neticenin de yüzer cihetinden ve faydalarından mezkûr dört delile sairleri kıyas edilse anlaşılır ki hakikat-i haşriyenin tahakkuku ve vukuu, insaniyetin ulvi hakikati ve küllî hâceti derecesinde kat'îdir. Belki insanın midesindeki ihtiyacın vücudu, taamların vücuduna delâlet ve şehadetinden daha zahirdir ve daha ziyade tahakkukunu bildirir.

Ve eğer bu hakikat-i haşriyenin neticeleri insaniyetten çıksa o çok ehemmiyetli ve yüksek ve hayattar olan insaniyet mahiyeti, murdar ve mikrop yuvası bir laşe hükmüne sukut edeceğini ispat eder.

Beşerin idare ve ahlâk ve içtimaiyatı ile çok alâkadar olan içtimaiyyun ve siyasiyyun ve ahlâkiyyunun kulakları çınlasın! Gelsinler, bu boşluğu ne ile doldurabilirler ve bu derin yaraları ne ile tedavi edebilirler?

İKİNCİ NOKTA: Hakikat-i haşriyenin hadsiz bürhanlarından sair erkân-ı imaniyeden gelen şehadetlerin hülâsasından çıkan bir bürhanı, gayet muhtasar bir surette beyan eder. Şöyle ki:

Hazret-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın risaletine delâlet eden bütün mu'cizeleri ve bütün delail-i nübüvveti ve hakkaniyetinin bütün bürhanları, birden hakikat-i haşriyenin tahakkukuna şehadet ederek ispat ederler. Çünkü bu zatın bütün hayatında bütün davaları, vahdaniyetten sonra haşirde temerküz ediyor. Hem umum peygamberleri tasdik eden ve ettiren bütün mu'cizeleri ve hüccetleri, aynı hakikate şehadet eder. Hem وَ بِرُسُلِهِ kelimesinden gelen şehadeti bedahet derecesine çıkaran وَ كُتُبِهِ şehadeti de aynı hakikate şehadet eder. Şöyle ki:

Başta Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakkaniyetini ispat eden bütün mu'cizeleri, hüccetleri ve hakikatleri, birden hakikat-i haşriyenin tahakkukuna ve vukuuna şehadet edip ispat ederler. Çünkü Kur'an'ın hemen üçten birisi haşirdir ve ekser kısa surelerinin başlarında gayet kuvvetli âyât-ı haşriyedir. Sarîhan ve işareten binler âyâtıyla aynı hakikati haber verir, ispat eder, gösterir. Mesela

اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ❊ يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ❊ اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ❊ اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ❊ اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ❊ عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ❊ هَلْ اَتَيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ

gibi otuz kırk surelerin başlarında bütün kat'iyetle hakikat-i haşriyeyi kâinatın en ehemmiyetli ve vâcib bir hakikati olduğunu göstermekle beraber, sair âyetler dahi o hakikatin çeşit çeşit delillerini beyan edip ikna eder.

Acaba bir tek âyetin bir tek işareti, gözümüz önünde ulûm-u İslâmiyede müteaddid ilmî, kevnî hakikatleri meyve veren bir kitabın böyle şehadetleriyle ve davaları ile güneş gibi zuhur eden iman-ı haşrî hakikatsiz olması; güneşin inkârı belki kâinatın ademi gibi hiçbir cihet-i imkânı var mı ve yüz derece muhal ve bâtıl olmaz mı?

Acaba bir sultanın bir tek işareti yalan olmamak için bazen bir ordu hareket edip çarpıştığı halde, o pek ciddi ve izzetli sultanın binler sözleri ve vaadleri ve tehditlerini yalan çıkarmak, hiçbir cihette kabil midir ve hakikatsiz olmak mümkün müdür?

Acaba on üç asırda fâsılasız olarak hadsiz ruhlara, akıllara, kalplere, nefislere hak ve hakikat dairesinde hükmeden, terbiye eden, idare eden bu manevî Sultan-ı Zîşan'ın bir tek işareti böyle bir hakikati ispat etmeye kâfi iken binler tasrihat ile bu hakikat-i haşriyeyi gösterip ispat ettikten sonra, o hakikati tanımayan bir echel ahmak için cehennem azabı lâzım gelmez mi ve ayn-ı adalet olmaz mı?

Hem birer zamana ve birer devre hükmeden bütün semavî suhufları ve mukaddes kitapları dahi bütün istikbale ve umum zamanlara hükümran olan Kur'an'ın tafsilatla, izahatla, tekrar ile beyan ve ispat ettiği hakikat-i haşriyeyi, asırlarına ve zamanlarına göre o hakikati kat'î kabul ile beraber, tafsilatsız ve perdeli ve muhtasar bir surette beyan fakat kuvvetli bir tarzda iddia ve ispatları, Kur'an'ın davasını binler imza ile tasdik ederler.

Bu bahsin münasebetiyle Risale-i Münâcat'ın âhirinde, "iman-ı bi'l-yevmi'l-âhir" rüknüne, sair rükünlerin hususan "rusül" ve "kütüb"ün şehadetini, münâcat suretinde zikredilen pek kuvvetli ve hülâsalı ve bütün evhamları izale eden bir hüccet-i haşriye aynen buraya giriyor. Şöyle ki Münâcat'ta demiş:

Ey Rabb-i Rahîm'im! Resul-i Ekrem'inin talimiyle ve Kur'an-ı Hakîm'in dersiyle anladım ki: Başta Kur'an ve Resul-i Ekrem'in olarak bütün mukaddes kitaplar ve peygamberler, bu dünyada ve her tarafta numuneleri görülen celalli ve cemalli isimlerinin tecellileri daha parlak bir surette ebedü'l-âbâdda devam edeceğine ve bu fâni âlemde rahîmane cilveleri, numuneleri müşahede edilen ihsanatının daha şaşaalı bir tarzda dâr-ı saadette istimrarına ve bekasına ve bu kısa hayat-ı dünyeviyede onları zevk ile gören ve muhabbet ile refakat eden müştakların, ebedde dahi refakatlerine ve beraber bulunmalarına icma ve ittifak ile şehadet ve delâlet ve işaret ederler.

sh:100

Hem yüzer mu'cizat-ı bâhirelerine ve âyât-ı kātıalarına istinaden, başta Resul-i Ekrem ve Kur'an-ı Hakîm'in olarak bütün nurani ruhların sahipleri olan peygamberler ve bütün münevver kalplerin kutubları olan veliler ve bütün keskin ve nurlu akılların madenleri olan sıddıkînler, bütün suhuf-u semaviyede ve kütüb-ü mukaddesede senin çok tekrar ile ettiğin binler vaadlerine ve tehditlerine istinaden hem senin kudret ve rahmet ve inayet ve hikmet ve celal ve cemal gibi âhireti iktiza eden kudsî sıfatlarına, şe'nlerine ve senin izzet-i celaline ve saltanat-ı rububiyetine itimaden hem âhiretin izlerini ve tereşşuhatını bildiren hadsiz keşfiyatlarına ve müşahedelerine ve ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bulunan itikadlarına ve imanlarına binaen saadet-i ebediyeyi insanlara müjdeliyorlar. Ehl-i dalalet için cehennem ve ehl-i hidayet için cennet bulunduğunu haber verip ilan ediyorlar. Kuvvetli iman edip şehadet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahman-ı Rahîm! Ey Sadıku'l-Va'di'l-Kerîm! Ey izzet ve azamet ve celal sahibi Kahhar-ı Zülcelal! Bu kadar sadık dostlarını, bu kadar vaadlerini ve bu

kadar sıfât ve şuunatını yalancı çıkarmak, tekzip etmek ve saltanat-ı rububiyetinin kat'î mukteziyatını tekzip edip yapmamak ve senin sevdiğin ve onlar dahi seni tasdik ve itaat etmekle kendilerini sana sevdiren hadsiz makbul ibadının âhirete bakan hadsiz dualarını ve davalarını reddetmek, dinlememek ve küfür ve isyan ile ve seni vaadinde tekzip etmekle, senin azamet-i kibriyana dokunan ve izzet-i celaline dokunduran ve uluhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkat-i rububiyetini müteessir eden ehl-i dalaleti ve ehl-i küfrü haşrin inkârında, onları tasdik etmekten yüz binler derece mukaddessin ve hadsiz derece münezzeh ve âlîsin. Böyle nihayetsiz bir zulümden ve nihayetsiz bir çirkinlikten, senin o nihayetsiz adaletini ve nihayetsiz cemalini ve hadsiz rahmetini, hadsiz derece takdis ediyoruz.

Ve bütün kuvvetimizle iman ederiz ki: O yüz binler sadık elçilerin ve o hadsiz doğru dellâl-ı saltanatın olan enbiya, asfiya, evliyalar; hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde senin uhrevî rahmet hazinelerine, âlem-i bekadaki ihsanatının definelerine ve dâr-ı saadette tamamıyla zuhur eden güzel isimlerinin hârika güzel cilvelerine şehadetleri hak ve hakikattir ve işaretleri doğru ve mutabıktır ve beşaretleri sadık ve vakidir. Ve onlar, bütün hakikatlerin mercii ve güneşi ve hâmisi olan "Hak" isminin en büyük bir şuâı, bu hakikat-i ekber-i haşriye olduğunu iman ederek senin emrin ile senin ibadına hak dairesinde ders veriyorlar ve ayn-ı hakikat olarak talim ediyorlar.

Yâ Rab! Bunların ders ve talimlerinin hakkı ve hürmeti için bize ve Risale-i Nur talebelerine iman-ı ekmel ve hüsn-ü hâtime ver. Ve bizleri onların şefaatlerine mazhar eyle, âmin...

sh:101

Hem nasıl ki Kur'an'ın, belki bütün semavî kitapların hakkaniyetini ispat eden umum deliller ve hüccetler ve Habibullah'ın belki bütün enbiyanın nübüvvetlerini ispat eden umum mu'cizeler ve bürhanlar, dolayısıyla en büyük müddealaı olan âhiretin tahakkukuna delâlet ederler. Aynen öyle de Vâcibü'l-vücud'un vücuduna ve vahdetine şehadet eden ekser deliller ve hüccetler, dolayısıyla rububiyetin ve uluhiyetin en büyük medarı ve mazharı olan dâr-ı saadetin ve âlem-i bekanın vücuduna, açılmasına şehadet ederler.

Çünkü gelecek makamatta beyan ve ispat edileceği gibi; Zat-ı Vâcibü'l-vücud'un hem mevcudiyeti hem umum sıfatları hem ekser isimleri hem rububiyet, uluhiyet, rahmet, inayet, hikmet, adalet gibi vasıfları, şe'nleri lüzum derecesinde âhireti iktiza ve vücub derecesinde bâki bir âlemi istilzam ve zaruret derecesinde mükâfat ve mücazat için haşri ve neşri isterler.

Evet, madem ezelî, ebedî bir Allah var; elbette saltanat-ı uluhiyetinin sermedî bir medarı olan âhiret vardır. Ve madem bu kâinatta ve zîhayatta gayet haşmetli ve hikmetli ve şefkatli bir rububiyet-i mutlaka var ve görünüyor. Elbette o rububiyetin haşmetini sukuttan ve hikmetini abesiyetten ve şefkatini gadirden kurtaran ebedî bir dâr-ı saadet bulunacak ve girilecek.

Hem madem göz ile görünen bu hadsiz in'amlar, ihsanlar, lütuflar, keremler, inayetler, rahmetler; perde-i gayb arkasında bir Zat-ı Rahman-ı Rahîm'in bulunduğunu sönmemiş akıllara, ölmemiş kalplere gösterir. Elbette in'amı istihzadan ve ihsanı aldatmaktan ve inayeti adâvetten ve rahmeti azaptan ve lütuf ve keremi ihanetten halâs

eden ve ihsanı ihsan eden ve nimeti nimet eden bir âlem-i bâkide bir hayat-ı bâkiye var ve olacaktır.

Hem madem bahar faslında zeminin dar sahifesinde hatasız yüz bin kitabı birbiri içinde yazan bir kalem-i kudret gözümüz önünde yorulmadan işliyor. Ve o kalem sahibi yüz bin defa ahd ve vaad etmiş ki: "Bu dar yerde ve karışık ve birbiri içinde yazılan bahar kitabından daha kolay olarak geniş bir yerde güzel ve lâyemut bir kitabı yazacağım ve size okutturacağım." diye bütün fermanlarda o kitaptan bahsediyor. Elbette ve herhalde o kitabın aslı yazılmış ve haşir ve neşir ile hâşiyeleri de yazılacak ve umumun defter-i a'malleri onda kaydedilecek.

Hem madem bu arz, kesret-i mahlukat cihetiyle ve mütemadiyen değişen yüz binler çeşit çeşit enva-ı zevi'l-hayat ve zevi'l-ervahın meskeni, menşei, fabrikası, meşheri, mahşeri olması haysiyetiyle bu kâinatın kalbi, merkezi, hülâsası, neticesi, sebeb-i hilkati olarak gayet büyük öyle bir ehemmiyeti var ki küçüklüğüyle beraber koca semavata karşı denk tutulmuş. Semavî fermanlarda daima رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ deniliyor.

Ve madem bu mahiyetteki arzın her tarafına hükmeden ve ekser mahlukatına tasarruf eden ve ekser zîhayat mevcudatını teshir edip kendi etrafına toplattıran ve ekser masnuatını kendi hevesatının hendesesiyle ve ihtiyacatının düsturlarıyla öyle güzelce tanzim ve teşhir ve tezyin ve çok antika nevilerini liste gibi birer yerlerde öyle toplayıp süslettirir ki değil yalnız ins ve cin nazarlarını, belki semavat ehlinin ve kâinatın nazar-ı dikkatlerini ve takdirlerini ve kâinat sahibinin nazar-ı istihsanını celbetmekle gayet büyük bir ehemmiyet ve kıymet alan ve bu haysiyetle bu kâinatın hikmet-i hilkati ve büyük neticesi ve kıymetli meyvesi ve arzın halifesi olduğunu, fenleriyle, sanatlarıyla gösteren ve dünya cihetinde Sâni'-i âlem'in mu'cizeli sanatlarını gayet güzelce teşhir ve tanzim ettiği için isyan ve küfrüyle beraber dünyada bırakılan ve azabı tehir edilen ve bu hizmeti için imhal edilip muvaffakıyet gören nev-i benî-Âdem var.

Ve madem bu mahiyetteki nev-i benî-Âdem, mizaç ve hilkat itibarıyla gayet zayıf ve âciz ve gayet acz ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyacatı ve teellümatı olduğu halde, bütün bütün kuvvetinin ve ihtiyarının fevkinde olarak koca küre-i arzı, o nev-i insana lüzumu bulunan her nevi madenlere mahzen ve her nevi taamlara ambar ve nev-i insanın hoşuna gidecek her çeşit mallara bir dükkân suretine getiren gayet kuvvetli ve hikmetli ve şefkatli bir mutasarrıf var ki böyle nev-i insana bakıyor, besliyor, istediğini veriyor.

Ve madem bu hakikatteki bir Rab, hem insanı sever hem kendini insana sevdirir hem bâkidir hem bâki âlemleri var hem adaletle her işi görür ve hikmetle her şeyi yapıyor. Hem bu kısa hayat-ı dünyeviyede ve bu kısacık ömr-ü beşerde ve bu muvakkat ve fâni zeminde o Hâkim-i Ezelî'nin haşmet-i saltanatı ve sermediyet-i hâkimiyeti yerleşemiyor.

Ve nev-i insanda vuku bulan ve kâinatın intizamına ve adalet ve muvazenelerine ve hüsn-ü cemaline münafî ve muhalif çok büyük zulümleri ve isyanları ve velinimetine ve onu şefkatle besleyene karşı ihanetleri, inkârları, küfürleri bu dünyada cezasız kalıp gaddar zalim, rahat ile hayatını ve bîçare mazlum meşakkatler içinde ömürlerini geçirirler. Ve umum kâinatta eserleri görünen şu adalet-i mutlakanın mahiyeti ise dirilmemek suretiyle o gaddar zalimlerin ve meyus mazlumların vefat içindeki müsavatlarına bütün bütün zıttır, kaldırmaz, müsaade etmez!

Ve madem nasıl ki kâinatın sahibi, kâinattan zemini ve zeminden nev-i insanı intihab edip gayet büyük bir makam, bir ehemmiyet vermiş. Öyle de nev-i insandan dahi makasıd-ı rububiyetine tevafuk eden ve kendilerini iman ve teslim ile ona sevdiren hakiki insanlar olan enbiya ve evliya ve asfiyayı intihab edip kendine dost ve muhatap ederek, onları mu'cizeler ve tevfikler ile ikram ve düşmanlarını semavî tokatlar ile tazip ediyor.

Ve bu kıymetli, sevimli dostlarından dahi onların imamı ve mefhari olan Muhammed aleyhissalâtü vesselâmı intihab ederek, ehemmiyetli küre-i arzın yarısını ve ehemmiyetli nev-i insanın beşten birisini uzun asırlarda onun nuruyla tenvir ediyor. Âdeta bu kâinat onun için yaratılmış gibi bütün gayeleri onun ile ve onun dini ile ve Kur'an'ı ile tezahür ediyor.

Ve o pek çok kıymettar ve milyonlar sene yaşayacak kadar hadsiz hizmetlerinin ücretlerini hadsiz bir zamanda almaya müstahak ve lâyık iken, gayet meşakkatler ve mücahedeler içinde altmış üç sene gibi kısacık bir ömür verilmiş. Acaba hiçbir cihetle hiçbir imkânı, hiçbir ihtimali, hiçbir kabiliyeti var mı ki o zat, bütün emsali ve dostlarıyla beraber dirilmesin ve şimdi de ruhen diri ve hay olmasın? İdam-ı ebedî ile mahvolsunlar? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ! Evet, bütün kâinat ve hakikat-i âlem, dirilmesini dava eder ve hayatını Sahib-i kâinat'tan talep ediyor.

Ve madem Yedinci Şuâ olan Âyetü'l-Kübra'da her biri bir dağ kuvvetinde otuz üç adet icma-ı azîm ispat etmişler ki: Bu kâinat bir elden çıkmış ve bir tek zatın mülküdür. Ve kemalât-ı İlahiyenin medarı olan vahdetini ve ehadiyetini bedahetle göstermişler. Ve vahdet ve ehadiyet ile bütün kâinat, o Zat-ı Vâhid'in emirber neferleri ve musahhar memurları hükmüne geçiyor. Ve âhiretin gelmesiyle, kemalâtı sukuttan ve adalet-i mutlakası müstehziyane gadr-ı mutlaktan ve hikmet-i âmmesi sefahetkârane abesiyetten ve rahmet-i vâsiası lâhiyane tazibden ve izzet-i kudreti zelilane aczden kurtulurlar, takaddüs ederler.

Elbette ve elbette ve herhalde iman-ı billahın yüzer nüktesinden bu sekiz mademlerdeki hakikatlerin muktezasıyla; kıyamet kopacak, haşir ve neşir olacak, dâr-ı mücazat ve mükâfat açılacak. Tâ ki arzın mezkûr ehemmiyeti ve merkeziyeti ve insanın ehemmiyeti ve kıymeti tahakkuk edebilsin. Ve arz ve insanın Hâlık'ı ve Rabb'i olan Mutasarrıf-ı Hakîm'in mezkûr adaleti, hikmeti, rahmeti, saltanatı takarrur edebilsin. Ve o Bâki Rabb'in mezkûr hakiki dostları ve müştakları idam-ı ebedîden kurtulsun. Ve o dostların en büyüğü ve en kıymettarı, bütün kâinatı memnun ve minnettar eden kudsî hizmetlerinin mükâfatını görsün. Ve Sultan-ı Sermedî'nin kemalâtı naks ve kusurdan ve kudreti aczden ve hikmeti sefahetten ve adaleti zulümden tenezzüh ve takaddüs ve teberri etsin.

Elhasıl: Madem Allah var, elbette âhiret vardır...

Hem nasıl ki mezkûr üç erkân-ı imaniye onları ispat eden bütün delilleriyle haşre şehadet ve delâlet ederler. Öyle de وَ بِمَلٰئِكَتِهِ وَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى olan iki rükn-ü imanî dahi haşri istilzam edip kuvvetli bir surette âlem-i bekaya şehadet ve delâlet ederler. Şöyle ki:

Melaikenin vücudunu ve vazife-i ubudiyetlerini ispat eden bütün deliller ve hadsiz müşahedeler, mükâlemeler, dolayısıyla âlem-i ervahın ve âlem-i gaybın ve âlem-i bekanın ve âlem-i âhiretin ve ileride cin ve ins ile şenlendirilecek olan dâr-ı saadetin, cennet ve

cehennemin vücudlarına delâlet ederler. Çünkü melekler bu âlemleri izn-i İlahî ile görebilirler ve girerler. Ve Hazret-i Cebrail gibi, insanlar ile görüşen umum melaike-i mukarrebîn mezkûr âlemlerin vücudlarını ve onlar, onlarda gezdiklerini müttefikan haber veriyorlar. Görmediğimiz Amerika kıtasının vücudunu, ondan gelenlerin ihbarıyla bedihî bildiğimiz gibi yüz tevatür kuvvetinde bulunan melaike ihbaratıyla âlem-i bekanın ve dâr-ı âhiretin ve cennet ve cehennemin vücudlarına o kat'iyette iman etmek gerektir ve öyle de iman ederiz.

Hem Yirmi Altıncı Söz olan Risale-i Kader'de "iman-ı bi'l-kader" rüknünü ispat eden bütün deliller, dolayısıyla haşre ve neşr-i suhufa ve mizan-ı ekberdeki muvazene-i a'male delâlet ederler. Çünkü her şeyin mukadderatını gözümüz önünde nizam ve mizan levhalarında kaydetmek ve her zîhayatın sergüzeşt-i hayatiyelerini kuvve-i hâfızalarında ve çekirdeklerinde ve sair elvah-ı misaliyede yazmak ve her zîruhun, hususan insanların defter-i a'mallerini elvah-ı mahfuzada tesbit etmek, geçirmek; elbette öyle muhit bir kader ve hakîmane bir takdir ve müdakkikane bir kayıt ve hafîzane bir kitabet, ancak mahkeme-i kübrada umumî bir muhakeme neticesinde daimî bir mükâfat ve mücazat için olabilir. Yoksa o ihatalı ve inceden ince olan kayıt ve muhafaza, bütün bütün manasız, faydasız kalır; hikmete ve hakikate münafî olur. Hem haşir gelmezse kader kalemiyle yazılan bu kitab-ı kâinatın bütün muhakkak manaları bozulur ki hiçbir cihet-i imkânı olamaz ve o ihtimal, bu kâinatın vücudunu inkâr gibi bir muhal belki bir hezeyan olur.

sh:105

Elhasıl: İmanın beş rüknü bütün delilleriyle haşir ve neşrin vukuuna ve vücuduna ve dâr-ı âhiretin vücuduna ve açılmasına delâlet edip isterler ve şehadet edip talep ederler.

İşte hakikat-i haşriyenin azametine tam muvafık böyle azametli ve sarsılmaz direkleri ve bürhanları bulunduğu içindir ki Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hemen hemen üçten birisi haşir ve âhireti teşkil ediyor ve onu bütün hakaikine temel taşı ve üssü'l-esas yapıyor ve her şeyi onun üstüne bina ediyor.

(Mukaddime nihayet buldu.)

* * *

sh:106

Zeylin İkinci Parçası

Baştaki âyetin mu'cizane işaret ettikleri dokuz tabaka berahin-i haşriyeye dair dokuz makamdan "Birinci Makam":

فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ❊ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ❊ يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَيُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ

olan fıkradaki ferman-ı haşre dair buradaki gösterdiği bürhan-ı bâhiri ve hüccet-i kātıası beyan ve izah edilecek inşâallah. (Hâşiye[39])

Hayatın yirmi sekizinci hâssasında beyan edilmiştir ki: Hayat, imanın altı erkânına bakıp ispat ediyor, onların tahakkukuna işaretler ediyor.

Evet, madem bu kâinatın en mühim neticesi ve mâyesi ve hikmet-i hilkati hayattır. Elbette o hakikat-i âliye; bu fâni, kısacık, noksan, elemli hayat-ı dünyeviyeye münhasır değildir. Belki hayatın yirmi dokuz hâssasıyla mahiyetinin azameti anlaşılan şecere-i hayatın gayesi, neticesi ve o şecerenin azametine lâyık meyvesi; hayat-ı ebediyedir ve hayat-ı uhreviyedir ve taşıyla ve ağacıyla, toprağıyla hayattar olan dâr-ı saadetteki hayattır.

Yoksa bu hadsiz cihazat-ı mühimme ile teçhiz edilen hayat şeceresi, zîşuur hakkında, hususan insan hakkında meyvesiz, faydasız, hakikatsiz olmak lâzım gelecek ve sermayece ve cihazatça serçe kuşundan mesela yirmi derece ziyade ve bu kâinatın ve zîhayatın en mühim, yüksek ve ehemmiyetli mahluku olan insan; serçe kuşundan saadet-i hayat cihetinde, yirmi derece aşağı düşüp en bedbaht en zelil bir bîçare olacak.

Hem en kıymettar bir nimet olan akıl dahi geçmiş zamanın hüzünlerini ve gelecek zamanın korkularını düşünmek ile kalb-i insanı mütemadiyen incitip bir lezzete dokuz elemleri karıştırdığından en musibetli bir bela olur. Bu ise yüz derece bâtıldır. Demek bu hayat-ı dünyeviye, âhirete iman rüknünü kat'î ispat ediyor ve her baharda haşrin üç yüz binden ziyade numunelerini gözümüze gösteriyor.

Acaba senin cisminde ve senin bahçende ve senin vatanında, senin hayatına lâzım ve münasip bütün levazımatı ve cihazatı, hikmet ve inayet ve rahmetle ihzar eden ve vaktinde yetiştiren, hattâ senin midenin beka ve yaşamak arzusuyla ettiği hususi ve cüz'î olan rızık duasını bilen ve işiten ve hadsiz leziz taamlarla o duanın kabulünü gösteren ve mideyi memnun eden bir Mutasarrıf-ı Kadîr, hiç mümkün müdür ki seni bilmesin ve görmesin ve nev-i insanın en büyük gayesi olan hayat-ı ebediyeye lâzım esbabı ihzar etmesin? Ve nev-i insanın en büyük ve en ehemmiyetli en lâyık ve umumî olan beka duasını, hayat-ı uhreviyenin inşasıyla ve cennetin icadıyla kabul etmesin? Ve kâinatın en mühim mahluku, belki zeminin sultanı ve neticesi olan nev-i insanın arş ve ferşi çınlatan umumî ve gayet kuvvetli duasını işitmeyip küçük bir mide kadar ehemmiyet vermesin, memnun etmesin? Kemal-i hikmetini ve nihayet rahmetini inkâr ettirsin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Hem hiç kabil midir ki: Hayatın en cüz'îsinin pek gizli sesini işitsin, derdini dinlesin, derman versin ve nazını çeksin ve kemal-i itina ve ihtimam ile beslesin ve ona dikkatle hizmet ettirsin ve büyük mahlukatını ona hizmetkâr yapsın ve sonra en büyük ve kıymettar ve bâki ve nazdar bir hayatın gök sadâsı gibi yüksek sesini işitmesin? Ve onun

çok ehemmiyetli beka duasını ve nazını ve niyazını nazara almasın? Âdeta bir neferin kemal-i itina ile teçhiz ve idaresini yapsın ve mutî ve muhteşem orduya hiç bakmasın? Ve zerreyi görsün, güneşi görmesin? Sivrisineğin sesini işitsin, gök gürültüsünü işitmesin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Hem hiçbir cihetle akıl kabul eder mi ki: Hadsiz rahmetli, muhabbetli ve nihayet derecede şefkatli ve kendi sanatını çok sever ve kendini sevdirip ve kendini sevenleri ziyade sever bir Zat-ı Kadîr-i Hakîm, en ziyade kendini seven ve sevimli ve sevilen ve Sâni'ini fıtraten perestiş eden hayatı ve hayatın zatı ve cevheri olan ruhu, mevt-i ebedî ile idam edip kendinden o sevgili muhibbini ve habibini ebedî bir surette küstürsün, darıltsın, dehşetli rencide ederek sırr-ı rahmetini ve nur-u muhabbetini inkâr etsin ve ettirsin? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

Bu kâinatı cilvesiyle süslendiren bir cemal-i mutlak ve umum mahlukatı sevindiren bir rahmet-i mutlaka, böyle hadsiz bir çirkinlikten ve kubh-u mutlaktan ve böyle bir zulm-ü mutlaktan, bir merhametsizlikten, elbette nihayetsiz derece münezzehtir ve mukaddestir.

Netice: Madem dünyada hayat var; elbette insanlardan hayatın sırrını anlayanlar ve hayatını sû-i istimal etmeyenler, dâr-ı bekada ve cennet-i bâkiyede hayat-ı bâkiyeye mazhar olacaklardır, âmennâ...

Ve hem nasıl ki yeryüzünde bulunan parlak şeylerin güneşin akisleriyle parlamaları ve denizlerin yüzlerinde kabarcıklar, ziyanın lem'alarıyla parlayıp sönmeleri, arkalarından gelen kabarcıklar, gidenler gibi yine hayalî güneşçiklere âyinelik etmeleri; bilbedahe gösteriyor ki o lem'alar, yüksek bir tek güneşin cilve-i in'ikasıdırlar ve güneşin vücudunu muhtelif diller ile yâd ediyorlar ve ışık parmaklarıyla ona işaret ediyorlar.

Aynen öyle de Zat-ı Hayy-ı Kayyum'un Muhyî isminin cilve-i a'zamı ile berrin yüzünde ve bahrin içindeki zîhayatların kudret-i İlahiye ile parlayıp arkalarından gelenlere yer vermek için "Yâ Hay" deyip perde-i gaybda gizlenmeleri; bir hayat-ı sermediye sahibi olan Zat-ı Hayy-ı Kayyum'un hayatına ve vücub-u vücuduna şehadetler, işaretler ettikleri gibi umum mevcudatın tanziminde eseri görünen ilm-i İlahîye şehadet eden bütün deliller ve kâinata tasarruf eden kudreti ispat eden bütün bürhanlar ve tanzim ve idare-i kâinatta hüküm-ferma olan irade ve meşieti ispat eden bütün hüccetler ve kelâm-ı Rabbanî ve vahy-i İlahînin medarı olan risaletleri ispat eden bütün alâmetler, mu'cizeler ve hâkeza yedi sıfât-ı İlahiyeye şehadet eden bütün delail, bi'l-ittifak Zat-ı Hayy-ı Kayyum'un hayatına delâlet, şehadet, işaret ediyorlar.

Çünkü nasıl bir şeyde görmek varsa hayatı da vardır. İşitmek varsa hayatın alâmetidir. Söylemek varsa hayatın vücuduna işaret eder. İhtiyar, irade varsa hayatı gösterir.

Aynen öyle de bu kâinatta âsârıyla vücudları muhakkak ve bedihî olan kudret-i mutlaka ve irade-i şâmile ve ilm-i muhit gibi sıfatlar, bütün delailleri ile Zat-ı Hayy-ı Kayyum'un hayatına ve vücub-u vücuduna şehadet ederler ve bütün kâinatı bir gölgesiyle ışıklandıran ve bir cilvesiyle bütün dâr-ı âhireti zerratıyla beraber hayatlandıran hayat-ı sermediyesine şehadet ederler.

Hem hayat, "melaikeye iman" rüknüne dahi bakar, remzen ispat eder. Çünkü madem kâinatta en mühim netice hayattır ve en ziyade intişar eden ve kıymettarlığı için nüshaları teksir edilen ve zemin misafirhanesini, gelip geçen kafilelerle şenlendiren zîhayatlardır ve

madem küre-i arz, bu kadar zîhayatın envaıyla dolmuş ve mütemadiyen zîhayat envalarını tecdid ve teksir etmek hikmetiyle her vakit dolar boşanır ve en hasis ve çürümüş maddelerinde dahi kesretle zîhayatlar halk edilerek bir mahşer-i huveynat oluyor.

Ve madem hayatın süzülmüş en safi hülâsası olan şuur ve akıl ve latîf ve sabit cevheri olan ruh, küre-i arzda gayet kesretli bir surette halk olunuyorlar. Âdeta küre-i arz, hayat ve akıl ve şuur ve ervah ile ihya olup öyle şenlendirilmiş. Elbette küre-i arzdan daha latîf, daha nurani, daha büyük, daha ehemmiyetli olan ecram-ı semaviye ölü, camid, hayatsız, şuursuz kalması imkân haricindedir.

Demek gökleri, güneşleri, yıldızları şenlendirecek ve hayattar vaziyetini verecek ve netice-i hilkat-i semavatı gösterecek ve hitabat-ı Sübhaniyeye mazhar olacak olan zîşuur, zîhayat ve semavata münasip sekeneler, herhalde sırr-ı hayatla bulunuyorlar ki onlar da melaikelerdir.

Hem hayatın sırr-ı mahiyeti "peygamberlere iman" rüknüne bakıp remzen ispat eder. Evet, madem kâinat, hayat için yaratılmış ve hayat dahi Hayy-ı Kayyum-u Ezelî'nin bir cilve-i a'zamıdır, bir nakş-ı ekmelidir, bir sanat-ı ecmelidir. Madem hayat-ı sermediye, resullerin gönderilmesiyle ve kitapların indirilmesiyle kendini gösterir. Evet, eğer kitaplar ve peygamberler olmaz ise o hayat-ı ezeliye bilinmez. Nasıl ki bir adamın söylemesiyle diri ve hayattar olduğu anlaşılır. Öyle de bu kâinatın perdesi altında olan âlem-i gaybın arkasında söyleyen, konuşan, emir ve nehyedip hitap eden bir zatın kelimatını, hitabatını gösterecek peygamberler ve nâzil olan kitaplardır.

Elbette kâinattaki hayat, kat'î bir surette Hayy-ı Ezelî'nin vücub-u vücuduna kat'î şehadet ettiği gibi o hayat-ı ezeliyenin şuâatı, celevatı, münasebatı olan "irsal-i Rusül ve inzal-i Kütüb" rükünlerine bakar, remzen ispat eder ve bilhassa risalet-i Muhammediye ve vahy-i Kur'anî, hayatın ruhu ve aklı hükmünde olduğundan bu hayatın vücudu gibi hakkaniyetleri kat'îdir denilebilir.

Evet, nasıl ki hayat, bu kâinattan süzülmüş bir hülâsadır ve şuur ve his dahi hayattan süzülmüş, hayatın bir hülâsasıdır ve akıl dahi şuurdan ve histen süzülmüş, şuurun bir hülâsasıdır ve ruh dahi hayatın hâlis ve safi bir cevheri ve sabit ve müstakil zatıdır. Öyle de maddî ve manevî hayat-ı Muhammediye (asm) dahi hayattan ve ruh-u kâinattan süzülmüş hülâsatü'l-hülâsadır ve risalet-i Muhammediye (asm) dahi kâinatın his ve şuur ve aklından süzülmüş en safi hülâsasıdır. Belki maddî ve manevî hayat-ı Muhammediye (asm) âsârının şehadetiyle hayat-ı kâinatın hayatıdır ve risalet-i Muhammediye (asm) şuur-u kâinatın şuurudur ve nurudur. Ve vahy-i Kur'an dahi hayattar hakaikinin şehadetiyle hayat-ı kâinatın ruhudur ve şuur-u kâinatın aklıdır.

Evet, evet, evet! Eğer kâinattan risalet-i Muhammediyenin (asm) nuru çıksa, gitse kâinat vefat edecek. Eğer Kur'an gitse kâinat divane olacak ve küre-i arz kafasını, aklını kaybedecek. Belki şuursuz kalmış olan başını, bir seyyareye çarpacak, bir kıyameti koparacak.

Hem hayat, "iman-ı bi'l-kader" rüknüne bakıyor, remzen ispat eder. Çünkü madem hayat, âlem-i şehadetin ziyasıdır ve istila ediyor ve vücudun neticesi ve gayesidir ve Hâlık-ı kâinat'ın en câmi' âyinesidir ve faaliyet-i Rabbaniyenin en mükemmel enmuzeci ve fihristesidir. Temsilde hata olmasın, bir nevi programı hükmündedir. Elbette âlem-i gayb, yani mazi müstakbel, yani geçmiş ve gelecek mahlukatın hayat-ı maneviyeleri hükmünde

olan intizam ve nizam ve malûmiyet ve meşhudiyet ve taayyün ve evamir-i tekviniyeyi imtisale müheyya bir vaziyette bulunmalarını, sırr-ı hayat iktiza ediyor.

Nasıl ki bir ağacın çekirdek-i aslîsi ve kökü ve müntehasında ve meyvelerindeki çekirdekleri dahi aynen ağaç gibi bir nevi hayata mazhardırlar. Belki ağacın kavanin-i hayatiyesinden daha ince kavanin-i hayatı taşıyorlar. Hem nasıl ki bu hazır bahardan evvel geçmiş güzün bıraktığı tohumlar ve kökler, bu bahar gittikten sonra gelecek baharlarda bırakacağı çekirdekler, kökler; bu bahar gibi cilve-i hayatı taşıyorlar ve kavanin-i hayatiyeye tabidirler.

Aynen öyle de şecere-i kâinatın bütün dal ve budaklarıyla her birinin bir mazisi ve müstakbeli var. Geçmiş ve gelecek tavırlardan ve vaziyetlerinden müteşekkil bir silsilesi bulunur. Her nevi ve her cüzünün ilm-i İlahiyede muhtelif tavırlar ile müteaddid vücudları, bir silsile-i vücud-u ilmî teşkil eder ve vücud-u haricî gibi vücud-u ilmî dahi hayat-ı umumiyenin manevî bir cilvesine mazhardır ki mukadderat-ı hayatiye o manidar ve canlı elvah-ı kaderiyeden alınır.

Evet, âlem-i gaybın bir nev'i olan âlem-i ervah, ayn-ı hayat ve madde-i hayat ve hayatın cevherleri ve zatları olan ervah ile dolu olması, elbette mazi ve müstakbel denilen âlem-i gaybın bir diğer nev'i de ve ikinci kısmı dahi cilve-i hayata mazhariyeti ister ve istilzam eder. Hem bir şeyin vücud-u ilmîsindeki intizam-ı ekmel ve manidar vaziyetleri ve canlı meyveleri, tavırları, bir nevi hayat-ı maneviyeye mazhariyetini gösterir.

Evet, hayat-ı ezeliye güneşinin ziyası olan bu meşhud cilve-i hayat, elbette yalnız bu âlem-i şehadete ve bu zaman-ı hazıra ve bu vücud-u haricîye münhasır olamaz. Belki her bir âlem, kabiliyetine göre o ziyanın cilvesine mazhardır ve kâinat bütün âlemleriyle o cilve ile hayattar ve ziyadardır. Yoksa nazar-ı dalaletin gördüğü gibi muvakkat ve zahirî bir hayat altında her bir âlem, büyük ve müthiş birer cenaze ve karanlıklı birer virane âlem olacaktı.

İşte kadere ve kazaya iman rüknünün dahi geniş bir vechi de sırr-ı hayatla anlaşılıyor ve sabit oluyor. Yani nasıl ki âlem-i şehadet ve mevcud hazır eşya intizamlarıyla ve neticeleriyle hayattarlıkları görünüyor. Öyle de âlem-i gaybdan sayılan geçmiş ve gelecek mahlukatın dahi manen hayattar bir vücud-u manevîleri ve ruhlu birer sübut-u ilmîleri vardır ki Levh-i Kaza ve Kader vasıtasıyla o manevî hayatın eseri, mukadderat namıyla görünür, tezahür eder.

* * *

Zeylin Üçüncü Parçası

Haşir münasebetiyle bir sual:

Kur'an'da mükerreren وَمَا اَمْرُ السَّاعَـةِ اِلاَّ كَلَمْحِ الْبَصَـرِ hem اِنْ كَـانَتْ اِلاَّ صَـيْحَةً وَاحِـدَةً fermanları gösteriyor ki haşr-i a'zam bir anda zamansız vücuda geliyor. Dar akıl ise bu hadsiz derece hârika ve emsalsiz olan meseleyi iz'an ile kabul etmesine medar olacak meşhud bir misal ister.

Elcevap: Haşirde, ruhların cesetlere gelmesi var. Hem cesetlerin ihyası var. Hem cesetlerin inşası var. Üç meseledir.

Birinci mesele: Ruhların cesetlerine gelmesine misal ise, gayet muntazam bir ordunun efradı istirahat için her tarafa dağılmış iken yüksek sadâlı bir boru sesiyle toplanmalarıdır. Evet, İsrafil'in borusu olan Sûr'u, ordunun borazanından geri olmadığı gibi ebedler tarafında ve zerreler âleminde iken ezel canibinden gelen اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ hitabını işiten ve قَالُوا بَلَى ile cevap veren ervahlar, elbette ordunun neferatından binler derece daha musahhar ve muntazam ve mutîdirler. Hem değil yalnız ruhlar, belki bütün zerreler dahi bir ordu-yu Sübhanî ve emirber neferleri olduğunu kat'î bürhanlarla Otuzuncu Söz ispat etmiş.

İkinci mesele: Cesetlerin ihyasına misal ise, çok büyük bir şehirde, şenlik bir gecede, bir tek merkezden, yüz bin elektrik lambaları, âdeta zamansız, bir anda canlanmaları ve ışıklanmaları gibi bütün küre-i arz yüzünde dahi bir tek merkezden yüz milyon lambalara nur vermek mümkündür. Madem Cenab-ı Hakk'ın elektrik gibi bir mahluku ve bir misafirhanesinde bir hizmetkârı ve bir mumdarı, Hâlık'ından aldığı terbiye ve intizam dersiyle bu keyfiyete mazhar oluyor. Elbette elektrik gibi binler nurani hizmetkârlarının temsil ettikleri, hikmet-i İlahiyenin muntazam kanunları dairesinde, haşr-i a'zam tarfetü'l-aynda vücuda gelebilir.

Üçüncü mesele ki ecsadın def'aten inşasının misali ise, bahar mevsiminde birkaç gün zarfında, nev-i beşerin umumundan bin derece ziyade olan umum ağaçların bütün yaprakları, evvelki baharın aynı gibi birden mükemmel bir surette inşaları; ve yine umum ağaçların umum çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları, geçmiş baharın mahsulatı gibi berk gibi bir süratle icadları; hem o baharın mebdeleri olan hadsiz tohumcukların, çekirdeklerin, köklerin, birden beraber intibahları ve inkişafları ve ihyaları; hem kemiklerden ibaret olarak ayakta duran emvat gibi bütün ağaçların cenazeleri bir emir ile def'aten "ba'sü ba'de'l-mevt"e mazhariyetleri ve neşirleri; hem küçücük hayvan taifelerinin hadsiz efradlarının gayet derecede sanatlı bir surette ihyaları; hem bilhassa sinekler kabilelerinin haşirleri ve bilhassa daima yüzünü, gözünü, kanadını temizlemekle bize abdesti ve nezafeti ihtar eden ve yüzümüzü okşayan gözüm önündeki kabilenin bir senede neşrolan efradı, benî-Âdem'in Âdem zamanından beri gelen umum efradından fazla olduğu halde, her baharda sair kabileler ile beraber birkaç gün zarfında inşaları ve ihyaları, haşirleri; elbette kıyamette ecsad-ı insaniyenin inşasına bir misal değil, belki binler misaldirler.

Evet, dünya dârü'l-hikmet ve âhiret dârü'l-kudret olduğundan dünyada Hakîm, Mürettib, Müdebbir, Mürebbi gibi çok isimlerin iktizasıyla dünyada icad-ı eşya bir derece

tedricî ve zaman ile olması; hikmet-i Rabbaniyenin muktezası olmuş. Âhirette ise hikmetten ziyade kudret ve rahmetin tezahürleri için maddeye ve müddete ve zamana ve beklemeye ihtiyaç bırakmadan birden eşya inşa ediliyor. Burada bir günde ve bir senede yapılan işler, âhirette bir anda, bir lemhada inşasına işareten Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan وَمَا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلاَّ كَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُ ferman eder.

Eğer haşrin gelmesini, gelecek baharın gelmesi gibi kat'î bir surette anlamak istersen haşre dair Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'e dikkat ile bak, gör. Eğer baharın gelmesi gibi inanmaz isen, gel parmağını gözüme sok.

Dördüncü mesele olan mevt-i dünya ve kıyamet kopması ise, bir anda bir seyyare veya bir kuyruklu yıldızın emr-i Rabbanî ile küremize, misafirhanemize çarpması bu hanemizi harap edebilir. On senede yapılan bir sarayın, bir dakikada harap olması gibi...

* * *

sh:114

Zeylin Dördüncü Parçası

قَالَ مَنْ يُحْيِى الْعِظَامَ وَهِىَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِى اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

Yani, insan der: “Çürümüş kemikleri kim diriltecek?” Sen, de: “Kim onları bidayeten inşa edip hayat vermiş ise o diriltecek.”

Onuncu Söz’ün Dokuzuncu Hakikati’nin üçüncü temsilinde tasvir edildiği gibi bir zat, göz önünde bir günde yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği halde biri dese: “Şu zat, efradı istirahat için dağılmış olan bir taburu bir boru ile toplar, tabur nizamı altına getirebilir.” Sen ey insan, desen: “İnanmam.” Ne kadar divanece bir inkâr olduğunu bilirsin.

Aynen onun gibi hiçlikten, yeniden ordu-misal bütün hayvanat ve sair zîhayatın tabur-misal cesetlerini kemal-i intizamla ve mizan-ı hikmetle o bedenlerin zerratını ve letaifini “Emr-i kün feyekûn” ile kaydedip yerleştiren ve her karnda, hattâ her baharda rûy-i zeminde yüz binler ordu-misal zevi’l-hayatın envalarını ve taifelerini icad eden bir Zat-ı Kadîr-i Alîm, tabur-misal bir cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışan zerrat-ı esasiye ve ecza-i asliyeyi bir sayha ile Sûr-u İsrafil’in borusuyla nasıl toplayabilir? İstib’ad suretinde denilir mi? Denilse, eblehçesine bir divaneliktir.

Hem Kur’an kâh oluyor ki Cenab-ı Hakk’ın âhirette hârika ef’allerini kalbe kabul ettirmek için ihzariye hükmünde ve zihni tasdike müheyya etmek için bir i’dadiye suretinde, dünyadaki acayip ef’alini zikreder. Veyahut istikbalî ve uhrevî olan ef’al-i acibe-i İlahiyeyi öyle bir surette zikreder ki meşhudumuz olan çok nazireleriyle onlara kanaatimiz gelir. Mesela اَوَ لَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ tâ surenin âhirine kadar... İşte şu bahiste haşir meselesinde Kur’an-ı Hakîm haşri ispat için yedi sekiz surette, muhtelif bir tarzda ispat ediyor.

Evvela, neş’e-i ûlâyı nazara verir. Der ki: Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan tâ hilkat-i insaniyeye kadar olan neş’etinizi görüyorsunuz. Nasıl oluyor ki neş’e-i uhrayı inkâr ediyorsunuz? O, onun misli, belki daha ehvenidir.

Hem Cenab-ı Hak, insana karşı ettiği ihsanat-ı azîmeyi اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا kelimesiyle işaret edip der: “Size böyle nimet eden bir zat, sizi başıboş bırakmaz ki kabre girip kalkmamak üzere yatasınız.”

Hem remzen der: Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz. Odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib’ad ediyorsunuz.

Hem semavat ve arzı halk eden, semavat ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve mematından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mal eder mi? Bütün ağacın neticesini terk etmekle bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhude yapar mı zannedersiniz?

Der: Haşirde sizi ihya edecek zat öyle bir zattır ki bütün kâinat ona emirber nefer hükmündedir. “Emr-i kün feyekûn”e karşı kemal-i inkıyad ile serfürû eder. Bir baharı halk etmek, bir çiçek kadar ona ehven gelir. Bütün hayvanatı icad etmek, bir sinek icadı kadar kudretine kolay gelir bir zattır. Öyle bir zata karşı مَنْ يُحْيِى الْعِظَامَ deyip kudretine karşı taciz ile meydan okunmaz.

Sonra فَسُبْحَانَ الَّذِى بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ tabiriyle her şeyin dizgini elinde, her şeyin

anahtarı yanında, gece ve gündüzü, kış ve yazı bir kitap sahifeleri gibi kolayca çevirir; dünya ve âhireti iki menzil gibi bunu kapar, onu açar bir Kadîr-i Zülcelal'dir. Madem böyledir, bütün delailin neticesi olarak وَ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ yani, kabirden sizi ihya edip haşre getirip huzur-u kibriyasında hesabınızı görecektir.

İşte şu âyetler, haşrin kabulüne zihni müheyya etti, kalbi de hazır etti. Çünkü nazairini dünyevî ef'al ile de gösterdi.

Hem kâh oluyor ki ef'al-i uhreviyesini öyle bir tarzda zikreder ki dünyevî nazairlerini ihsas etsin. Tâ istib'ad ve inkâra meydan kalmasın. Mesela اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ الى اخر.. ve اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ الى اخر.. ve اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ

İşte şu surelerde, kıyamet ve haşirdeki inkılabat-ı azîmeyi ve tasarrufat-ı rububiyeti öyle bir tarzda zikreder ki insan onların nazirelerini dünyada mesela, güzde, baharda gördüğü için kalbe dehşet verip akla sığmayan o inkılabatı kolayca kabul eder. Şu üç surenin meal-i icmalîsine işaret dahi pek uzun olur. Onun için bir tek kelimeyi numune olarak göstereceğiz. Mesela اِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ kelimesiyle ifade eder ki haşirde herkesin bütün a'mali bir sahife içinde yazılı olarak neşrediliyor. Şu mesele kendi kendine çok acib olduğundan akıl ona yol bulamaz. Fakat surenin işaret ettiği gibi haşr-i baharîde başka noktaların naziresi olduğu gibi şu neşr-i suhuf naziresi pek zahirdir.

Çünkü her meyvedar ağaç ve çiçekli bir otun da amelleri var, fiilleri var, vazifeleri var. Esma-i İlahiyeyi ne şekilde göstererek tesbihat etmiş ise ubudiyetleri var. İşte onun bütün bu amelleri tarih-i hayatlarıyla beraber umum çekirdeklerinde, tohumcuklarında yazılıp başka bir baharda, başka bir zeminde çıkar. Gösterdiği şekil ve suret lisanıyla gayet fasih bir surette analarının ve asıllarının a'malini zikrettiği gibi dal, budak, yaprak, çiçek ve meyveleriyle sahife-i a'malini neşreder. İşte gözümüzün önünde bu hakîmane, hafîzane, müdebbirane, mürebbiyane, latîfane şu işi yapan odur ki der: اِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ

Başka noktaları buna kıyas eyle, kuvvetin varsa istinbat et. Sana yardım için bunu da söyleyeceğiz. İşte: اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ Şu kelâm, tekvir lafzıyla yani sarmak ve toplamak manasıyla parlak bir temsile işaret ettiği gibi nazirini dahi îma eder.

Birinci: Evet, Cenab-ı Hak tarafından adem ve esîr ve sema perdelerini açıp güneş gibi dünyayı ışıklandıran pırlanta-misal bir lambayı, hazine-i rahmetinden çıkarıp dünyaya gösterdi. Dünya kapandıktan sonra o pırlantayı perdelerine sarıp kaldıracak.

İkinci: Veya ziya metaını neşretmek ve zeminin kafasına ziyayı zulmetle münavebeten sarmakla muvazzaf bir memur olduğunu ve her akşam o memura metaını dahi toplattırıp gizlettiği gibi, kâh olur bir bulut perdesiyle alışverişini az yapar, kâh olur ay onun yüzüne karşı perde olur, muamelesini bir derece çeker. Metaını ve muamelat defterlerini topladığı gibi elbette o memur bir vakit o memuriyetten infisal edecektir. Hattâ hiçbir sebeb-i azl bulunmazsa şimdilik küçük fakat büyümeye yüz tutmuş yüzündeki iki leke büyümekle güneş yerin başına izn-i İlahî ile sardığı ziyayı, emr-i Rabbanî ile geriye alıp güneşin başına sarıp "Haydi yerde işin kalmadı." der, "Cehenneme git, sana ibadet edip senin gibi bir memur-u musahharı sadakatsizlikle tahkir edenleri yak." der. اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ fermanını lekeli siyah yüzüyle yüzünde okur.

* * *

Zeylin Beşinci Parçası

Evet, nass-ı hadîs ile nev-i beşerin en mümtaz şahsiyetleri olan yüz yirmi dört bin enbiyanın icma ve tevatür ile kısmen şuhuda ve kısmen hakkalyakîne istinaden, müttefikan âhiretin vücudundan ve insanların oraya sevk edileceğinden ve bu kâinat Hâlık'ının kat'î vaad ettiği âhireti getireceğinden haber verdikleri gibi; ve onların verdikleri haberi keşif ve şuhud ile ilmelyakîn suretinde tasdik eden yüz yirmi dört milyon evliyanın o âhiretin vücuduna şehadetleriyle ve bu kâinatın Sâni'-i Hakîm'inin bütün esması bu dünyada gösterdikleri cilveleriyle bir âlem-i bekayı bilbedahe iktiza ettiklerinden yine âhiretin vücuduna delâletiyle; ve her sene baharda rûy-i zeminde ayakta duran hadd ü hesaba gelmez ölmüş ağaçların cenazelerini "Emr-i kün feyekûn" ile ihya edip ba'sü ba'de'l-mevte mazhar eden ve haşir ve neşrin yüz binler numunesi olarak nebatat taifelerinden ve hayvanat milletlerinden üç yüz bin nevleri haşir ve neşreden hadsiz bir kudret-i ezeliye ve hesapsız ve israfsız bir hikmet-i ebediye ve rızka muhtaç bütün zîruhları kemal-i şefkatle gayet hârika bir tarzda iaşe ettiren ve her baharda az bir zamanda hadd ü hesaba gelmez enva-ı ziynet ve mehasini gösteren bir rahmet-i bâkiye ve bir inayet-i daime, bilbedahe âhiretin vücudunu istilzam ile ve şu kâinatın en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı kâinat'ın en sevdiği masnuu ve kâinatın mevcudatıyla en ziyade alâkadar olan insandaki şedit, sarsılmaz, daimî olan "aşk-ı beka" ve "şevk-i ebediyet" ve "âmâl-i sermediyet" bilbedahe işareti ve delâletiyle, bu âlem-i fâniden sonra bir âlem-i bâki ve bir dâr-ı âhiret ve bir dâr-ı saadet bulunduğunu o derece kat'î bir surette ispat ederler ki: Dünyanın vücudu kadar, bilbedahe âhiretin vücudunu kabul etmeyi istilzam ederler (Hâşiye[40]).

Madem Kur'an-ı Hakîm'in bize verdiği en mühim bir ders, iman-ı bi'l-âhirettir ve o iman da bu derece kuvvetlidir ve o imanda öyle bir rica ve bir teselli var ki yüz bin ihtiyarlık bir tek şahsa gelse bu imandan gelen teselli mukabil gelebilir. Biz ihtiyarlar "Elhamdülillahi alâ kemali'l-iman" deyip ihtiyarlığımıza sevinmeliyiz.

* * *

Zülfikar'ın Üçüncü Makamı

Yirmi Beşinci Söz ve Zeyilleri

Birinci Zeyil: Âyetü'l-Kübra Risalesi'nin On Yedinci Mertebesi
İkinci Zeyil: Yirminci Söz
Üçüncü Zeyil: On İkinci Söz, On Altıncı Lem'a'dan Bir Kısım ve Yedinci Lem'a
Dördüncü Zeyil: Rumuzat-ı Semaniye'den Beş Remiz ve Lemaat'tan Parçalar.
Beşinci Zeyil: Emirdağı Çiçeği.
Müellifi
Bedîüzzaman Said Nursî

***

Yirmi Beşinci Söz

Mu’cizat-ı Kur’aniye Risalesi

Elde Kur’an gibi bir mu’cize-i bâki varken
Başka bürhan aramak aklıma zâid görünür.
Elde Kur’an gibi bir bürhan-ı hakikat varken
Münkirleri ilzam için gönlüme sıklet mi gelir?

İHTAR

Şu Söz’ün başında **beş şule**yi yazmak niyet ettik. Fakat Birinci Şule’nin âhirlerinde eski hurufatla tabetmek için gayet süratle yazmaya mecbur olduk. Hattâ bazı gün yirmi otuz sahifeyi iki üç saat içinde yazıyorduk. Onun için üç şuleyi ihtisaren, icmalen yazarak iki şuleyi de şimdilik terk ettik. Bana ait kusurlar ve noksaniyetler ve işkâl ve hatalara nazar-ı insaf ve müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz.

* * *

Bu Mu’cizat-ı Kur’aniye Risalesi’ndeki ekser âyetlerin her biri, ya mülhidler tarafından medar-ı tenkit olmuş veya ehl-i fen tarafından itiraza uğramış veya cinnî ve insî şeytanların vesvese ve şüphelerine maruz olmuş âyetlerdir.

İşte bu Yirmi Beşinci Söz, öyle bir tarzda o âyetlerin hakikatlerini ve nüktelerini beyan etmiş ki ehl-i ilhad ve fennin kusur zannettikleri noktalar, i’cazın lemaatı ve belâgat-ı Kur’aniyenin kemalâtının menşeleri olduğu, ilmî kaideleriyle ispat edilmiş. Bulantı vermemek için onların şüpheleri zikredilmeden cevab-ı kat’î verilmiş. وَ الشَّمْسُ تَجْرِى ❊ وَ الْجِبَالَ اَوْتَادًا gibi. Yalnız Yirminci Söz’ün Birinci Makamı’nda üç dört âyette şüpheleri söylenmiş.

Hem bu Mu’cizat-ı Kur’aniye Risalesi gerçi gayet muhtasar ve acele yazılmış ise de fakat ilm-i belâgat ve ulûm-u Arabiye noktasında, âlimlere hayret verecek derecede âlimane ve derin ve kuvvetli bir tarzda beyan edilmiş. Gerçi her bahsini her ehl-i dikkat tam anlamaz, istifade etmez. Fakat o bahçede herkesin ehemmiyetli hissesi var. Pek acele ve müşevveş haletler içinde telif edildiğinden ifade ve ibaresinde kusur var olmasıyla beraber ilim noktasında çok ehemmiyetli meselelerin hakikatini beyan etmiş.

Said Nursî
sh:366

Mu’cizat-ı Kur’aniye Risalesi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هـذَا الْقُرْآنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

Mahzen-i mu’cizat ve mu’cize-i kübra-yı Ahmediye (asm) olan Kur’an-ı Hakîm-i Mu’cizü’l-Beyan’ın hadsiz vücuh-u i’cazından kırka yakın vücuh-u i’caziyeyi, Arabî risalelerimde ve Arabî Risaletü’n-Nur’da ve İşaratü’l-İ’caz namındaki tefsirimde ve geçen şu yirmi dört Sözlerde işaretler etmişiz. Şimdi onlardan yalnız beş vechini bir derece beyan ve sair vücuhu içlerinde icmalen dercederek ve bir mukaddime ile onun tarif ve mahiyetine işaret edeceğiz.

Mukaddime **üç cüz**dür.

Birinci Cüz: Kur’an nedir? Tarifi nasıldır?

Elcevap: On Dokuzuncu Söz’de beyan edildiği ve sair Sözlerde ispat edildiği gibi KUR’AN,

şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi

ve âyât-ı tekviniyeyi okuyan mütenevvi dillerinin tercüman-ı ebedîsi

ve şu âlem-i gayb ve şehadet kitabının müfessiri

ve zeminde ve gökte gizli esma-i İlahiyenin manevî hazinelerinin keşşafı

ve sutûr-u hâdisatın altında muzmer hakaikin miftahı

ve âlem-i şehadette âlem-i gaybın lisanı

ve şu âlem-i şehadet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifatat-ı ebediye-i Rahmaniye ve hitabat-ı ezeliye-i Sübhaniyenin hazinesi

ve şu İslâmiyet âlem-i manevîsinin güneşi, temeli, hendesesi

ve avâlim-i uhreviyenin mukaddes haritası

ve zat ve sıfât ve esma ve şuun-u İlahiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, bürhan-ı kātı’ı, tercüman-ı sâtıı

ve şu âlem-i insaniyetin mürebbisi

ve insaniyet-i kübra olan İslâmiyet’in mâ ve ziyası

ve nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesi

ve insaniyeti saadete sevk eden hakiki mürşidi ve hâdîsi

ve insana hem bir kitab-ı şeriat

hem bir kitab-ı dua

hem bir kitab-ı hikmet

hem bir kitab-ı ubudiyet

hem bir kitab-ı emir ve davet

hem bir kitab-ı zikir

hem bir kitab-ı fikir

hem bütün insanın bütün hâcat-ı maneviyesine merci olacak çok kitapları tazammun eden tek, câmi’ bir kitab-ı mukaddestir.

Hem bütün evliya ve sıddıkîn ve urefa ve muhakkikînin muhtelif meşreplerine ve ayrı ayrı mesleklerine, her birindeki meşrebin mezâkına lâyık ve o meşrebi tenvir edecek ve

her bir mesleğin mesâkına muvafık ve onu tasvir edecek birer risale ibraz eden mukaddes bir kütüphane hükmünde bir kitab-ı semavîdir.

İkinci Cüz ve tetimme-i tarif: Kur'an arş-ı a'zamdan, ism-i a'zamdan, her ismin mertebe-i a'zamından geldiği için, On İkinci Söz'de beyan ve ispat edildiği gibi KUR'AN,

bütün âlemlerin Rabb'i itibarıyla Allah'ın kelâmıdır.

Hem bütün mevcudatın İlahı unvanıyla Allah'ın fermanıdır.

Hem bütün semavat ve arzın Hâlık'ı namına bir hitaptır.

Hem rububiyet-i mutlaka cihetinde bir mükâlemedir.

Hem saltanat-ı âmme-i Sübhaniye hesabına bir hutbe-i ezeliyedir.

Hem rahmet-i vâsia-i muhita nokta-i nazarında bir defter-i iltifatat-ı Rahmaniyedir.

Hem uluhiyetin azamet-i haşmeti haysiyetiyle, başlarında bazen şifre bulunan bir muhabere mecmuasıdır.

Hem ism-i a'zamın muhitinden nüzul ile arş-ı a'zamın bütün muhatına bakan ve teftiş eden hikmet-feşan bir kitab-ı mukaddestir.

Ve şu sırdandır ki "kelâmullah" unvanı kemal-i liyakatle Kur'an'a verilmiş ve daima da veriliyor. Kur'an'dan sonra sair enbiyanın kütüb ve suhufları derecesi gelir. Sair nihayetsiz kelimat-ı İlahiyenin ise bir kısmı dahi has bir itibarla, cüz'î bir unvan ile hususi bir tecelli ile cüz'î bir isim ile ve has bir rububiyet ile ve mahsus bir saltanat ile ve hususi bir rahmet ile zahir olan ilhamat suretinde bir mükâlemedir. Melek ve beşer ve hayvanatın ilhamları, külliyet ve hususiyet itibarıyla çok muhteliftir.

Üçüncü Cüz: Kur'an, asırları muhtelif bütün enbiyanın kütüblerini ve meşrepleri muhtelif bütün evliyanın risalelerini ve meslekleri muhtelif bütün asfiyanın eserlerini icmalen tazammun eden ve cihat-ı sittesi parlak ve evham ve şübehatın zulümatından musaffâ ve nokta-i istinadı, bi'l-yakîn vahy-i semavî ve kelâm-ı ezelî ve hedefi ve gayesi, bilmüşahede saadet-i ebediye; içi, bilbedahe hâlis hidayet; üstü, bizzarure envar-ı iman; altı, biilmelyakîn delil ve bürhan; sağı, bi't-tecrübe teslim-i kalp ve vicdan; solu, biaynelyakîn teshir-i akıl ve iz'an; meyvesi, bihakkalyakîn rahmet-i Rahman ve dâr-ı cinan; makamı ve revacı, bi'l-hadsi's-sadık makbul-ü melek ve ins ü cânn bir kitab-ı semavîdir.

Kur'an'ın tarifine dair üç cüzündeki sıfatların her biri başka yerlerde kat'î ispat edilmiş veya ispat edilecektir. Davamız mücerred değil, her birisi bürhan-ı kat'î ile müberhendir.

BİRİNCİ ŞULE

Bu şulenin **üç şuâ**ı var.

BİRİNCİ ŞUÂ

Derece-i i'cazda belâgat-ı Kur'aniyedir. O belâgat ise nazmın cezaletinden ve hüsn-ü metanetinden ve üsluplarının bedaatinden, garib ve müstahsenliğinden ve beyanının beraatinden, faik ve safvetinden ve maânîsinin kuvvet ve hakkaniyetinden ve lafzının fesahatinden, selasetinden tevellüd eden bir belâgat-ı hârikulâdedir ki benî-Âdem'in en dâhî ediblerini, en hârika hatiplerini, en mütebahhir ulemasını muarazaya davet edip bin üç yüz senedir meydan okuyor, onların damarlarına şiddetle dokunuyor. Muarazaya davet ettiği halde, kibir ve gururlarından başını semavata vuran o dâhîler, ona muaraza için ağız açamayıp kemal-i zilletle boyun eğdiler. İşte belâgatındaki vech-i i'cazı **iki suret**le işaret ederiz:

BİRİNCİ SURET: İ'cazı vardır ve mevcuddur. Çünkü Ceziretü'l-Arap ahalisi o asırda ekseriyet-i mutlaka itibarıyla ümmi idi. Ümmilikleri için mefahirlerini ve vukuat-ı tarihiyelerini ve mehasin-i ahlâka yardım edecek durub-u emsallerini kitabet yerine şiir ve belâgat kaydıyla muhafaza ediyorlardı. Manidar bir kelâm, şiir ve belâgat cazibesiyle eslâftan ahlafa hâfızalarda kalıp gidiyordu.

İşte şu ihtiyac-ı fıtrî neticesi olarak o kavmin manevî çarşı-yı ticaretlerinde en ziyade revaç bulan, fesahat ve belâgat metaı idi. Hattâ bir kabilenin beliğ bir edibi, en büyük bir kahraman-ı millîsi gibi idi. En ziyade onunla iftihar ediyorlardı.

İşte İslâmiyet'ten sonra âlemi zekâlarıyla idare eden o zeki kavim, şu en revaçlı ve medar-ı iftiharları ve ona şiddet-i ihtiyaçla muhtaç olan belâgatta, akvam-ı âlemden en ileride ve en yüksek mertebede idiler. Belâgat, o kadar kıymettar idi ki bir edibin bir sözü için iki kavim büyük muharebe ederdi ve bir sözüyle musalaha ediyorlardı. Hattâ onların içinde "Muallakat-ı Seb'a" namıyla yedi edibin yedi kasidesini altınla Kâbe'nin duvarına yazmışlar, onunla iftihar ediyorlardı.

İşte böyle bir zamanda, belâgat en revaçlı olduğu bir anda Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan nüzul etti. Nasıl ki zaman-ı Musa aleyhisselâmda sihir ve zaman-ı İsa aleyhisselâmda tıp revaçta idi. Mu'cizelerinin mühimmi o cinsten geldi. İşte o vakit bülega-yı Arab'ı, en kısa bir suresine mukabeleye davet etti وَاِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ fermanıyla onlara meydan okuyor. Hem der ki: "İman getirmezseniz mel'unsunuz. Cehenneme gireceksiniz." Damarlarına şiddetle vuruyor. Gururlarını dehşetli surette kırıyor. O kibirli akıllarını istihfaf ediyor. Onları bidayeten idam-ı ebedî ile ve sonra da cehennemde idam-ı ebedî ile beraber dünyevî idam ile de mahkûm ediyor. Der: "Ya muaraza ediniz yahut can ve malınız helâkettedir."

İşte eğer muaraza mümkün olsaydı acaba hiç mümkün mü idi ki bir iki satırla muaraza edip davasını iptal etmek gibi rahat bir çare varken, en tehlikeli en müşkülatlı muharebe tarîkı ihtiyar edilsin? Evet o zeki kavim, o siyasî millet ki bir zaman âlemi

siyasetle idare ettiği halde, en kısa ve rahat ve hafif bir yolu terk etsin? En tehlikeli ve bütün mal ve canını belaya atacak uzun bir yolu ihtiyar etsin, hiç kabil midir? Çünkü bir edibleri, birkaç hurufatla muaraza edebilseydi Kur'an, davasından vazgeçerdi. Onlar da maddî ve manevî helâketten kurtulurlardı. Halbuki muharebe gibi dehşetli, uzun bir yolu ihtiyar ettiler.

Demek, muaraza-i bi'l-huruf mümkün değildi, muhaldi. Onun için muharebe-i bi's-süyufa mecbur oldular.

Hem Kur'an'ı tanzir etmek, taklidini yapmak için gayet şiddetli iki sebep vardı. Birisi, düşmanın hırs-ı muarazası. Diğeri, dostlarının şevk-i taklididir ki şu iki saik-i şedit altında milyonlar Arabî kitaplar yazılmış ki hiçbirisi ona benzemez. Âlim olsun, âmî olsun her kim ona ve onlara baksa kat'iyen diyecek ki: "Kur'an, bunlara benzemez. Hiçbirisi onu tanzir edemez." Şu halde ya Kur'an, bütününün altındadır. Bu ise bütün dost ve düşmanın ittifakıyla battaldır, muhaldir. Veya Kur'an, o yazılan umum kitapların fevkindedir.

Eğer desen: Nasıl biliyoruz ki kimse muarazaya teşebbüs etmedi? Kimse kendine güvenemedi mi ki meydana çıksın? Birbirinin yardımı da mı fayda etmedi?

Elcevap: Eğer muaraza mümkün olsaydı alâküllihal kat'î teşebbüs edilecekti. Çünkü izzet ve namus meselesi, can ve mal tehlikesi vardı. Eğer teşebbüs edilseydi alâküllihal kat'î taraftar pek çok bulunacaktı. Çünkü hakka muarız ve muannid daima kesretli idi. Eğer taraftar bulsaydı alâküllihal iştihar bulacaktı. Çünkü küçük bir mücadele, beşerin nazar-ı istiğrabını celbedip destanlarda iştihar eder. Şöyle acib bir mücadele ve vukuat ise gizli kalamaz. İslâmiyet aleyhinde tâ en çirkin ve en şenî şeylere kadar nakledilir, meşhur olur. Halbuki muarazaya dair Müseylime-i Kezzab'ın bir iki fıkrasından başka nakledilmemiş. O Müseylime'de çendan belâgat varmış. Fakat hadsiz bir hüsn-ü cemale mâlik olan beyan-ı Kur'an'a nisbet edildiği için onun sözleri hezeyan suretinde tarihlere geçmiştir. İşte Kur'an'ın belâgatındaki i'caz, kat'iyen iki kere iki dört eder gibi mevcuddur ki iş böyle oluyor.

İKİNCİ SURET: Belâgatındaki i'caz-ı Kur'anînin hikmetini **beş nokta**da beyan edeceğiz.

Birinci Nokta: Kur'an'ın nazmında bir cezalet-i hârika var. O nazımdaki cezalet ve metaneti, İşaratü'l-İ'caz baştan aşağıya kadar bu cezalet-i nazmiyeyi beyan eder. Saatin saniye, dakika, saati sayan ve birbirinin nizamını tekmil eden ne ise Kur'an-ı Hakîm'in her bir cümledeki, hey'atındaki nazım ve kelimelerindeki nizam ve cümlelerin birbirine karşı münasebatındaki intizamı öyle bir tarzda İşaratü'l-İ'caz'da âhirine kadar beyan edilmiştir. Kim isterse ona bakabilir ve bu nazımdaki cezalet-i hârikayı bu surette görebilir. Yalnız bir iki misal, bir cümlenin hey'atındaki nazmı göstermek için zikredeceğiz.

Mesela وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ Bu cümlede, azabı dehşetli göstermek için en azının şiddetle tesirini göstermekle göstermek ister. Demek, taklili ifade edecek cümlenin bütün heyetleri de bu taklile bakıp ona kuvvet verecek. İşte:

لَئِنْ lafzı, teşkiktir. Şek, kıllete bakar.

مَسَّ lafzı, azıcık dokunmaktır. Yine kılleti ifade eder.

نَفْحَةٌ lafzı maddesi, bir kokucuk olup kılleti ifade ettiği gibi sîgası bire delâlet eder. Masdar-ı merre tabir-i sarfiyesinde biricik demektir, kılleti ifade eder.

نَفْحَةٌ deki tenvin-i tenkirî, taklili içindir ki o kadar küçük ki bilinemiyor demektir.

مِنْ lafzı, teb'iz içindir, bir parça demektir. Kılleti ifade eder.

عَذَابِ lafzı; nekal, ikaba nisbeten hafif bir nevi cezadır ki kıllete işaret eder.

رَبِّكَ lafzı; Kahhar, Cebbar, Müntakim'e bedel yine şefkati ihsas etmekle kılleti işaret ediyor.

İşte bu kadar kılletteki bir parça azap böyle tesirli ise ikab-ı İlahî ne kadar dehşetli olur kıyas edebilirsiniz diye ifade eder.

İşte şu cümlede küçük heyetler nasıl birbirine bakıp yardım eder. Maksad-ı küllîyi, her biri kendi lisanıyla takviye eder. Şu misal bir derece lafız ve maksada bakar.

sh:371

İkinci misal: وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ Şu cümlenin hey'atı, sadakanın şerait-i kabulünün beşine işaret eder.

Birinci şart: Sadakaya muhtaç olmamak derecede sadaka vermek ki وَمِمَّا lafzındaki مِنْ -i teb'iz ile o şartı ifade eder.

İkinci şart: Ali'den alıp Veli'ye vermek değil belki kendi malından vermektir. Şu şartı رَزَقْنَاهُمْ lafzı ifade ediyor. "Size rızık olandan veriniz." demektir.

Üçüncü şart: Minnet etmemektir. Şu şarta رَزَقْنَا daki نَا lafzı işaret eder. Yani "Ben size rızkı veriyorum. Benim malımdan benim abdime vermekte minnetiniz yoktur."

Dördüncü şart: Öyle adama veresin ki nafakasına sarf etsin. Yoksa sefahete sarf edenlere sadaka makbul olmaz. Şu şarta يُنْفِقُونَ lafzı işaret ediyor.

Beşinci şart: Allah namına vermektir ki رَزَقْنَاهُمْ ifade ediyor. Yani "Mal benimdir, benim namımla vermelisiniz."

Şu şartlarla beraber bir tevsi de var. Yani sadaka nasıl mal ile olur. İlim ile dahi olur. Kavl ile fiil ile nasihat ile de oluyor. İşte şu aksama مِمَّا lafzındaki مَا umumiyetiyle işaret ediyor. Hem şu cümle de bizzat işaret ediyor. Çünkü mutlaktır, umumu ifade eder. İşte sadakayı ifade eden şu kısacık cümlede, beş şart ile beraber geniş bir dairesini akla ihsan ediyor. Heyetiyle ihsas ediyor. İşte heyette böyle pek çok nazımlar var. Kelimatın dahi birbirine karşı, aynen geniş böyle bir daire-i nazmiyesi var.

Sonra kelâmların da mesela قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ de altı cümle var. Üçü müsbet, üçü menfî. Altı mertebe-i tevhidi ispat etmekle beraber şirkin altı envaını reddeder. Her bir cümlesi öteki cümlelere hem delil olur hem netice olur. Çünkü her bir cümlenin iki manası var. Bir mana ile netice olur, bir mana ile de delil olur. Demek, Sure-i İhlas'ta otuz Sure-i İhlas kadar, muntazam, birbirini ispat eder delillerden mürekkeb sureler vardır. Mesela قُلْ هُوَ اللّٰهُ لِاَنَّهُ اَحَدٌ لِاَنَّهُ صَمَدٌ لِاَنَّهُ لَمْ يَلِدْ لِاَنَّهُ لَمْ يُولَدْ لِاَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ

Hem وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ لِاَنَّهُ لَمْ يُولَدْ لِاَنَّهُ لَمْ يَلِدْ لِاَنَّهُ صَمَدٌ لِاَنَّهُ اَحَدٌ لِاَنَّهُ هُوَ اللّٰهُ

Hem هُوَ اللّٰهُ فَهُوَ اَحَدٌ فَهُوَ صَمَدٌ فَاِذَا لَمْ يَلِدْ فَاِذَا لَمْ يُولَدْ فَاِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ Daha sen buna göre kıyas et.

Mesela الٓمٓ ❊ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ Şu dört cümlenin her birisinin iki manası var. Bir mana ile öteki cümlelere delildir. Diğer mana ile onlara neticedir. On altı münasebet hatlarından bir nakş-ı nazmî-i i'cazî hasıl olur. İşaratü'l-İ'caz'da öyle bir tarzda beyan edilmiş ki bir nakş-ı nazmî-i i'cazî teşkil eder. On Üçüncü Söz'de beyan edildiği gibi güya ekser âyât-ı Kur'aniyenin her birisi ekser âyâtın her birisine bakar bir gözü ve nâzır bir yüzü vardır ki onlara münasebatın hutut-u maneviyesini uzatıyor. Birer nakş-ı i'cazî

nescediyor. İşte İşaratü'l-İ'caz, baştan aşağıya kadar bu cezalet-i nazmiyeyi şerh etmiştir.

İkinci Nokta: Manasındaki belâgat-ı hârikadır. On Üçüncü Söz'de beyan olunan şu misale bak: Mesela سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ âyetindeki belâgat-ı maneviyeyi zevk etmek istersen kendini nur-u Kur'andan evvel asr-ı cahiliyette, sahra-yı bedeviyette farz et ki her şey zulmet-i cehil ve gaflet altında perde-i cümud-u tabiata sarılmış olduğu bir anda Kur'an'ın lisan-ı semavîsinden سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ veyahut تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ gibi âyetleri işit, bak! Nasıl ki o ölmüş veya yatmış olan mevcudat-ı âlem سَبَّحَ تُسَبِّحُ sadâsıyla işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyar oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar. Ve o karanlık gökyüzünde birer camid ateşpare olan yıldızlar ve yerde perişan mahlukat تُسَبِّحُ sayhasıyla ve nuruyla; işitenin nazarında gökyüzü bir ağız, bütün yıldızlar birer kelime-i hikmet-nüma ve birer nur-u hakikat-eda ve küre-i arz bir baş ve berr ve bahir birer lisan ve bütün hayvanlar ve nebatlar birer kelime-i tesbih-feşan suretinde arz-ı dîdar eder.

Mesela, On Beşinci Söz'de ispat edilen şu misale bak:

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوا لاَ تَنْفُذُونَ اِلاَّ بِسُلْطَانٍ ❊ فَبِاَيِّ آلاَءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ❊ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَ نُحَاسٌ فَلاَ تَنْتَصِرَانِ ❊ فَبِاَيِّ آلاَءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ❊ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ

âyetlerini dinle bak ki ne diyor? Diyor ki: Ey acz ve hakareti içinde mağrur ve mütemerrid ve zaaf ve fakrı içinde serkeş ve muannid olan ins ve cin! Emirlerime itaat etmezseniz haydi elinizden gelirse hudud-u mülkümden çıkınız! Nasıl cesaret edersiniz ki öyle bir Sultan'ın emirlerine karşı gelirsiniz; yıldızlar, aylar, güneşler, emirber neferleri gibi emirlerine itaat ederler.

Hem tuğyanınızla öyle bir Hâkim-i Zülcelal'e karşı mübareze ediyorsunuz ki öyle azametli mutî askerleri var. Faraza şeytanlarınız dayanabilseler onları dağ gibi güllelerle recmedebilirler.

Hem küfranınızla öyle bir Mâlik-i Zülcelal'in memleketinde isyan ediyorsunuz ki cünudundan öyleleri var, değil sizin gibi küçük âciz mahluklar, belki farz-ı muhal olarak dağ ve arz büyüklüğünde birer adüvv-ü kâfir olsaydınız arz ve dağ büyüklüğünde yıldızları, ateşli demirleri size atabilirler, sizi dağıtırlar.

Hem öyle bir kanunu kırıyorsunuz ki onunla öyleler bağlıdır, eğer lüzum olsa arzınızı yüzünüze çarpar, gülleler gibi küreler misillü yıldızları üstünüze Allah'ın izniyle yağdırabilirler. Daha sair âyâtın manalarındaki kuvvet ve belâgatı ve ulviyet-i ifadesini bunlara kıyas et.

Üçüncü Nokta: Üslubundaki bedaat-i hârikadır. Evet, Kur'an'ın üslupları hem garibdir hem bedî'dir hem acibdir hem muknidir. Hiçbir şeyi hiçbir kimseyi taklit etmemiş. Hiç kimse de onu taklit edemiyor. Nasıl gelmiş, öyle o üsluplar taravetini, gençliğini, garabetini daima muhafaza etmiş ve ediyor.

Ezcümle, bir kısım surelerin başlarında şifre-misal الـم ❊ الر ❊ طـه ❊ يس ❊ حـم ❊ عسق gibi mukattaat hurufundaki üslub-u bedîîsi, beş altı lem'a-i i'cazı tazammun ettiğini İşaratü'l-İ'caz'da yazmışız. Ezcümle: Surelerin başında mezkûr olan huruf, hurufatın aksam-ı malûmesi olan mechure, mehmuse, şedide, rahve, zelâka, kalkale gibi aksam-ı kesîresinden her bir kısmından nısfını almıştır. Kabil-i taksim olmayan hafifinden nısf-ı ekser, sakîlinden nısf-ı ekall olarak bütün aksamını tansif etmiştir. Şu mütedâhil ve

birbiri içindeki kısımları ve iki yüz ihtimal içinde müterediddid yalnız gizli ve fikren bilinmeyecek bir tek yol ile umumu tansif etmek kabil olduğu halde, o yolda, o geniş mesafede sevk-i kelâm etmek, fikr-i beşerin işi olamaz. Tesadüf hiç karışamaz.

İşte bir şifre-i İlahiye olan surelerin başlarındaki huruf, bunun gibi daha beş altı lem'a-i i'caziyeyi gösterdikleriyle beraber; ilm-i esrar-ı huruf ulemasıyla evliyanın muhakkikleri şu mukattaattan çok esrar istihraç etmişler ve öyle hakaik bulmuşlar ki onlarca şu mukattaat kendi başıyla gayet parlak bir mu'cizedir. Onların esrarına ehil olmadığımız hem umuma göz görecek derecede ispat edemediğimiz için o kapıyı açamayız. Yalnız İşaratü'l-İ'caz'da şunlara dair beyan olunan beş altı lem'a-i i'caza havale etmekle iktifa ediyoruz.

Şimdi, esalib-i Kur'aniyeye **sure** itibarıyla, **maksat** itibarıyla, **âyât** ve **kelâm** ve **kelime** itibarıyla birer işaret edeceğiz.

Mesela, Sure-i عَمَّ ye dikkat edilse öyle bir üslub-u bedî' ile âhireti, haşri, cennet ve cehennemin ahvalini öyle bir tarzda gösteriyor ki şu dünyadaki ef'al-i İlahiyeyi, âsâr-ı Rabbaniyeyi o ahval-i uhreviyeye birer birer bakar, ispat eder gibi kalbi ikna eder. Şu suredeki üslubun izahı uzun olduğundan yalnız bir iki noktasına işaret ederiz. Şöyle ki:

Şu surenin başında kıyamet gününü ispat için der: Size zemini güzel serilmiş bir beşik; dağları hanenize ve hayatınıza defineli direk, hazineli kazık; sizi birbirini sever, ünsiyet eder çift; geceyi hâb-ı rahatınıza örtü; gündüzü meydan-ı maişet; güneşi ışık verici, ısındırıcı bir lamba; bulutları âb-ı hayat çeşmesi gibi ondan suyu akıttım. Basit bir sudan bütün erzakınızı taşıyan bütün çiçekli, meyveli muhtelif eşyayı kolay ve az bir zamanda icad ederiz. Öyle ise yevm-i fasl olan kıyamet sizi bekliyor. O günü getirmek bize ağır gelemez.

İşte bundan sonra kıyamette dağların dağılması, semavatın parçalanması, cehennemin hazırlanması ve cennet ehline bağ ve bostan vermesini gizli bir surette ispatlarına işaret eder. Manen der: "Madem gözünüz önünde dağ ve zeminde şu işleri yapar. Âhirette dahi bunlara benzer işleri yapar." Demek surenin başındaki dağ, kıyametteki dağların haline bakar ve bağ ise âhirde ve âhiretteki hadikaya ve bağa bakar. İşte sair noktaları buna kıyas et, ne kadar güzel ve âlî bir üslubu var, gör.

Mesela قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِى الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ...الخ Öyle bir üslub-u âlîde benî-beşerdeki şuunat-ı İlahiyeyi ve gece ve gündüzün deveranındaki tecelliyat-ı İlahiyeyi ve senenin mevsimlerinde olan tasarrufat-ı Rabbaniyeyi ve yeryüzünde hayat memat, haşir ve neşr-i dünyeviyedeki icraat-ı Rabbaniyeyi öyle bir ulvi üslup ile beyan eder ki ehl-i dikkatin akıllarını teshir eder. Parlak ve ulvi, geniş üslubu, az dikkat ile göründüğü için şimdilik o hazineyi açmayacağız.

Mesela ❊ اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ❊ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ❊ وَاِذَا الْاَرْضُ مُدَّتْ ❊ وَاَلْقَتْ مَا فِيهَا وَ تَخَلَّتْ ❊ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ❊ Gök ve zeminin Cenab-ı Hakk'ın emrine karşı derece-i inkıyad ve itaatlerini şöyle âlî bir üslup ile beyan eder ki:

Nasıl bir kumandan-ı a'zam, mücahede ve manevra ve ahz-ı asker şubeleri gibi mücahedeye lâzım işler için iki daireyi teşkil edip açmış. O mücahede, o muamele işi bittikten sonra o iki daireyi başka işlerde kullanmak ve tebdil ederek istimal etmek için o kumandan-ı a'zam o iki daireye müteveccih olur. O daireler, her birisi hademeleri lisanıyla veya nutka gelip kendi lisanıyla der ki: "Ey kumandanım! Bir parça mühlet ver ki

eski işlerin ufak tefeklerini, pırtı mırtılarını temizleyip dışarı atayım, sonra teşrif ediniz. İşte atıp senin emrine hazır duruyoruz. Buyurun ne yaparsanız yapınız. Senin emrine münkadız. Senin yaptığın işler bütün hak, güzel, maslahattır."

Öyle de semavat ve arz, böyle iki daire-i teklif ve tecrübe ve imtihan için açılmıştır. Müddet bittikten sonra semavat ve arz, daire-i teklife ait eşyayı emr-i İlahiyle bertaraf eder. Derler: "Yâ Rabbenâ! Buyurun, ne için bizi istihdam edersen et. Hakkımız sana itaattir. Her yaptığın şey de haktır." İşte, cümlelerindeki üslubun haşmetine bak, dikkat et.

Hem mesela يَا اَرْضُ ابْلَعِى مَاءَ كِ وَيَا سَمَاءُ اَقْلِعِى وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِىَ الْاَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

İşte şu âyetin bahr-i belâgatından bir katreye işaret için bir üslubunu bir temsil âyinesinde göstereceğiz. Nasıl bir harb-i umumîde bir kumandan, zaferden sonra ateş eden bir ordusuna "Ateş kes!" ve hücum eden diğer bir ordusuna "Dur!" der, emreder. O anda ateş kesilir, hücum durur. "İş bitti, istila ettik. Bayrağımız düşmanın merkezlerinde yüksek kalelerinin başında dikildi. Esfelü's-safilîne giden o edepsiz zalimler cezalarını buldular." der.

Aynen öyle de Padişah-ı Bîmisal, kavm-i Nuh'un mahvı için semavat ve arza emir vermiş. Vazifelerini yaptıktan sonra ferman ediyor: Ey arz! Suyunu yut. Ey sema! Dur, işin bitti. Su çekildi. Dağın başında memur-u İlahînin çadır vazifesini gören gemisi kuruldu. Zalimler cezalarını buldular. İşte şu üslubun ulviyetine bak. "Zemin ve gök iki mutî asker gibi emir dinler, itaat ederler." diyor. İşte şu üslup işaret eder ki insanın isyanından kâinat kızıyor. Semavat ve arz hiddete geliyorlar. Ve şu işaretle der ki: "Yer ve gök iki mutî asker gibi emirlerine bakan bir zata isyan edilmez, edilmemeli." Dehşetli bir zecri ifade eder.

İşte tufan gibi bir hâdise-i umumiyeyi bütün netaiciyle, hakaikiyle birkaç cümlede îcazlı, i'cazlı, cemalli, icmalli bir tarzda beyan eder. Şu denizin sair katrelerini şu katreye kıyas et.

Şimdi kelimelerin penceresiyle gösterdiği üsluba bak: Mesela وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ deki كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ kelimesine bak, ne kadar latîf bir üslubu gösteriyor. Şöyle ki: Kamerin bir menzili var ki Süreyya yıldızlarının dairesidir. Kameri, hilâl vaktinde hurmanın eskimiş beyaz bir dalına teşbih eder. Şu teşbih ile semanın yeşil perdesi arkasında güya bir ağaç bulunuyor ki beyaz, sivri, nurani bir dalı, perdeyi yırtıp başını çıkarıp, Süreyya o dalın bir salkımı gibi ve sair yıldızlar o gizli hilkat ağacının birer münevver meyvesi olarak işitenin hayalî olan gözüne göstermekle; medar-ı maişetlerinin en mühimmi hurma ağacı olan sahra-nişinlerin nazarında ne kadar münasip, güzel, latîf, ulvi bir üslub-u ifade olduğunu zevkin varsa anlarsın.

Mesela, On Dokuzuncu Söz'ün âhirinde ispat edildiği gibi وَ الشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا deki تَجْرِى kelimesi şöyle bir üslub-u âlîye pencere açar. Şöyle ki: تَجْرِى lafzıyla yani "Güneş döner." tabiriyle kış ve yaz, gece ve gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufat-ı kudret-i İlahiyeyi ihtar ile Sâni'in azametini ifham eder. Ve o mevsimlerin sahifelerinde kalem-i kudretin yazdığı mektubat-ı Samedaniyeye nazarı çevirir, Hâlık-ı Zülcelal'in hikmetini i'lam eder.

وَ جَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا Yani, lamba tabiriyle şöyle bir üsluba pencere açar ki: Şu âlem bir

saray ve içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat'umat ve levazımat olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile Sâni'in haşmetini ve Hâlık'ın ihsanını ifham ederek tevhide bir delil gösterir ki müşriklerin en mühim, en parlak mabud zannettikleri güneş, musahhar bir lamba, camid bir mahluktur. Demek "sirac" tabirinde Hâlık'ın azamet-i rububiyetindeki rahmetini ihtar eder. Rahmetin vüs'atindeki ihsanını ifham eder. Ve o ifhamda saltanatının haşmetindeki keremini ihsas eder. Ve bu ihsasta vahdaniyeti i'lam eder ve manen der: "Camid bir sirac-ı musahhar, hiçbir cihette ibadete lâyık olamaz."

Hem cereyan-ı تَجْرِى tabirinde gece gündüzün, kış ve yazın dönmelerindeki tasarrufat-ı muntazama-i acibeyi ihtar eder ve o ihtarda, rububiyetinde münferid bir Sâni'in azamet-i kudretini ifham eder. Demek, şems ve kamer noktalarından beşerin zihnini gece ve gündüz, kış ve yaz sahifelerine çevirir ve o sahifelerde yazılan hâdisatın satırlarına nazar-ı dikkati celbeder. Evet Kur'an, güneşten güneş için bahsetmiyor. Belki onu ışıklandıran zat için bahsediyor. Hem güneşin insana lüzumsuz olan mahiyetinden bahsetmiyor. Belki güneşin vazifesinden bahsediyor ki sanat-ı Rabbaniyenin intizamına bir zemberek ve hilkat-i Rabbaniyenin nizamına bir merkez hem Nakkaş-ı Ezelî'nin gece gündüz ipleriyle dokuduğu eşyadaki sanat-ı Rabbaniyenin insicamına bir mekik vazifesini yapıyor.

Daha sair kelimat-ı Kur'aniyeyi bunlara kıyas edebilirsin. Âdeta basit, me'luf birer kelime iken latîf manaların definelerine birer anahtar vazifesini görüyor.

İşte ekseriyetle üslub-u Kur'an'ın geçen tarzlarda ulvi ve parlak olduğundandır ki bazen bir bedevî Arap bir tek kelâma meftun olur, Müslüman olmadan secdeye giderdi. Bir bedevî فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ kelâmını işittiği anda secdeye gitti. Ona dediler: "Müslüman mı oldun?" "Yok" dedi, "Ben şu kelâmın belâgatına secde ediyorum."

Dördüncü Nokta: Lafzındaki fesahat-i hârikasıdır. Evet, Kur'an manen üslub-u beyan cihetiyle fevkalâde beliğ olduğu gibi lafzında gayet selis bir fesahati vardır. Fesahatin kat'î vücuduna, usandırmaması delildir. Ve fesahatin hikmetine, fenn-i beyan ve maânînin dâhî ulemasının şehadetleri bir bürhan-ı bâhirdir. Evet, binler defa tekrar edilse usandırmıyor, belki lezzet veriyor. Küçük basit bir çocuğun hâfızasına ağır gelmiyor, hıfzedebilir. En hastalıklı, az bir sözden müteezzi olan bir kulağa nâhoş gelmiyor, hoş geliyor. Sekeratta olanın damağına şerbet gibi oluyor. Zemzeme-i Kur'an onun kulağında ve dimağında, aynen ağzında ve damağında mâ-i zemzem gibi leziz geliyor.

Usandırmamasının sırr-ı hikmeti şudur ki: Kur'an, kulûbe kut ve gıda ve ukûle kuvvet ve gınadır ve ruha mâ ve ziya ve nüfusa deva ve şifa olduğundan usandırmaz. Her gün ekmek yeriz, usanmayız. Fakat en güzel bir meyveyi her gün yesek usandıracak. Demek Kur'an, hak ve hakikat ve sıdk ve hidayet ve hârika bir fesahat olduğundandır ki usandırmıyor, daima gençliğini muhafaza ettiği gibi taravetini, halâvetini de muhafaza ediyor. Hattâ Kureyş'in rüesasından müdakkik bir beliğ, müşrikler tarafından, Kur'an'ı dinlemek için gitmiş. Dinlemiş, dönmüş, demiş ki: Şu kelâmın öyle bir halâveti ve taraveti var ki kelâm-ı beşere benzemez. Ben şairleri, kâhinleri biliyorum. Bu onların hiç sözlerine benzemez. Olsa olsa etbaımızı kandırmak için sihir demeliyiz." İşte Kur'an-ı Hakîm'in en muannid düşmanları bile fesahatinden hayran oluyorlar.

Kur'an-ı Hakîm'in âyetlerinde, kelâmlarında, cümlelerinde fesahatin esbabını izah çok uzun gider. Onun için sözü kısa kesip yalnız numune olarak bir âyetteki huruf-u hecaiyenin vaziyetiyle hasıl olan bir selaset ve fesahat-i lafziyeyi ve o vaziyetten parlayan bir lem'a-i i'cazı göstereceğiz.

İşte ثُمَّ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ اَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشٰى طَائِفَةً مِنْكُمْ... إلى آخر . İşte şu âyette bütün huruf-u heca mevcuddur. Bak ki sakîl, ağır bütün aksam-ı huruf beraber olduğu halde selasetini bozmamış. Belki bir revnak ve muhtelif tellerden mütenasip, mütesanid bir nağme-i fesahat katmış.

Hem şu lem'a-i i'caza dikkat et ki huruf-u hecadan "ya" ile "elif" en hafif ve birbirine kalbolduğu için iki kardeş gibi her birisi yirmi bir kere tekrarı var. "Mim" ile "nun" (Hâşiye-1[41]) birbirinin kardeşi ve birbirinin yerine geçtiği için her birisi otuz üçer defa zikredilmiştir. ص س ش mahreççe, sıfatça, savtça kardeş oldukları için her biri üç defa, ع غ kardeş oldukları halde ع daha hafif altı defa, غ sıkleti için yarısı olarak üç defa zikredilmiştir. ط ظ ذ ز mahreççe, sıfatça, sesçe kardeş oldukları için her birisi ikişer defa, "lâm" ve "elif" ile beraber ikisi لا suretinde ittihat ettikleri ve "elif" لا suretinde hissesi "lâm"ın yarısıdır. Onun için "lâm" kırk iki defa, "elif" onun yarısı olarak yirmi bir defa zikredilmiştir. "Hemze" "he" ile mahreççe kardeş oldukları için hemze (Hâşiye-2[42]) on üç, "he" bir derece daha hafif olduğu için on dört defa, ق ف ك kardeş oldukları için ق 'ın bir noktası fazla olduğu için ق on, ف dokuz, ك dokuz. ب dokuz, ت on iki, "ta"nın derecesi üç olduğu için on iki defa zikredilmiştir. ر "lâm"ın kardeşidir. Fakat ebced hesabıyla ر iki yüz, "lâm" otuzdur. Altı derece yukarı çıktığı için altı derece aşağı düşmüştür. Hem ر telaffuzca tekerrür ettiğinden sakîl olup yalnız altı defa zikredilmiştir. خ ح ث ض sıkletleri ve bazı cihat-ı münasebat için birer defa zikredilmiştir. "Vav" "he"den ve "hemze"den daha hafif ve "ya"dan ve "elif"den daha sakîl olduğu için on yedi defa, sakîl hemzeden dört derece yukarı, hafif eliften dört derece aşağı zikredilmiştir.

İşte şu hurufun bu zikrinde hârikulâde bu vaziyet-i muntazama ile ve o münasebet-i hafiye ile ve o güzel intizam ve o dakik ve ince nazım ve insicam ile iki kere iki dört eder derecede gösterir ki beşer fikrinin haddi değil ki şunu yapabilsin. Tesadüf ise muhaldir ki ona karışsın. İşte şu vaziyet-i huruftaki intizam-ı acib ve nizam-ı garib, selaset ve fesahat-i lafziyeye medar olduğu gibi daha gizli çok hikmetleri bulunabilir. Madem hurufatında böyle intizam gözetilmiş. Elbette kelimelerinde, cümlelerinde, manalarında öyle esrarlı bir intizam, öyle envarlı bir insicam gözetilmiş ki göz görse "Mâşâallah", akıl anlasa "Bârekellah" diyecek.

Beşinci Nokta: Beyanındaki beraattir. Yani, tefevvuk ve metanet ve haşmettir. Nasıl ki nazmında cezalet, lafzında fesahat, manasında belâgat, üslubunda bedaat var. Beyanında dahi faik bir beraat vardır. Evet, tergib ve terhib, medih ve zem, ispat ve irşad, ifham (إفحام) ve ifham (إفهام) gibi bütün aksam-ı kelâmiyede ve tabakat-ı hitabiyede beyanat-ı Kur'aniye en yüksek mertebededir.

Mesela, makam-ı tergib ve teşvikte hadsiz misallerinden mesela, Sure-i هَلْ اَتٰى عَلَى ٱلْاِنْسَانِ de beyanatı (Hâşiye-1[43]) âb-ı kevser gibi hoş, selsebil çeşmesi gibi selasetle akar, cennet meyveleri gibi tatlı, huri libası gibi güzeldir.

Makam-ı terhib ve tehditte pek çok misallerinden mesela هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ suresinin başında beyanat-ı Kur'aniye ehl-i dalaletin sımahında kaynayan rasas gibi

dimağında yakan ateş gibi damağında yanan zakkum gibi yüzünde saldıran cehennem gibi midesinde acı, dikenli dari' gibi tesir eder. Evet, bir zatın tehdidini gösteren cehennem gibi bir azap memuru, öfkesinden ve gayzından parçalanmak vaziyetini alması ve تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ söylemesi, söyletmesi, o zatın terhibi ne derece dehşetli olduğunu gösterir.

Makam-ı medhin binler misallerinden, başında "Elhamdülillah" olan beş surede beyanat-ı Kur'aniye güneş gibi parlak, (Hâşiye-2[44]) yıldız gibi ziynetli, semavat ve zemin gibi haşmetli, melekler gibi sevimli, dünyada yavrulara rahmet gibi şefkatli, âhirette cennet gibi güzeldir.

Makam-ı zem ve zecirde binler misallerinden mesela اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا âyetinde zemmi altı derece zemmeder. Gıybetten altı derece şiddetle zecreder. Şöyle ki: Malûmdur, âyetin başındaki hemze, sormak (âyâ) manasındadır. O sormak manası, su gibi âyetin bütün kelimelerine girer.

İşte birinci hemze ile der: Âyâ sual ve cevap mahalli olan aklınız yok mu ki bu derece çirkin bir şeyi anlamıyor?

İkincisi: يُحِبُّ lafzı ile der: Âyâ sevmek, nefret etmek mahalli olan kalbiniz bozulmuş mu ki en menfur bir işi sever?

Üçüncüsü: اَحَدُكُمْ kelimesiyle der: Cemaatten hayatını alan hayat-ı içtimaiye ve medeniyetiniz ne olmuş ki böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabul eder?

Dördüncüsü: اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ kelâmıyla der: İnsaniyetiniz ne olmuş ki böyle canavarcasına arkadaşını dişle parçalamayı yapıyorsunuz?

Beşincisi: اَخِيهِ kelimesiyle der: Hiç rikkat-i cinsiyeniz, hiç sıla-i rahminiz yok mu ki böyle çok cihetlerle kardeşiniz olan bir mazlumun şahs-ı manevîsini insafsızca dişliyorsunuz? Hiç aklınız yok mu ki kendi azanızı kendi dişinizle divane gibi ısırıyorsunuz?

Altıncısı: مَيْتًا kelâmıyla der: Vicdanınız nerede? Fıtratınız bozulmuş mu ki en muhterem bir halde bir kardeşine karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir iş yapılıyor?

Demek zem ve gıybet, aklen, kalben ve insaniyeten ve vicdanen ve fıtraten ve asabiyeten ve milliyeten mezmumdur. İşte bak! Nasıl şu âyet, îcazkârane altı mertebe zemmi zemmetmekle i'cazkârane altı derece o cürümden zecreder.

Makam-ı ispatta binler misallerinden mesela فَانْظُرْ اِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ de haşri ispat ve istib'adı izale için öyle bir tarzda beyan eder ki fevkinde ispat olamaz. Şöyle ki: Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikat'inde, Yirmi İkinci Söz'ün Altıncı Lem'a'sında ispat ve izah edildiği gibi; her bahar mevsiminde ihya-yı arz keyfiyetinde üç yüz bin tarzda haşrin numunelerini nihayet derecede girift, birbirine karıştırdığı halde nihayet derecede intizam ve temyiz ile nazar-ı beşere gösteriyor ki bunları böyle yapan zata, haşir ve kıyamet ağır olamaz, der. Hem zeminin sahifesinde yüz binler envaı, beraber birbiri içinde kalem-i kudretiyle hatasız, kusursuz yazmak; bir tek Vâhid-i Ehad'in sikkesi olduğundan şu âyetle güneş gibi vahdaniyeti ispat etmekle beraber, güneşin tulû ve gurûbu gibi kolay ve kat'î, kıyamet ve haşri gösterir. İşte كَيْفَ lafzındaki keyfiyet noktasında şu hakikati gösterdiği gibi çok surelerde tafsil ile zikreder.

Mesela, Sure-i ق وَ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ de öyle parlak ve güzel ve şirin ve yüksek bir beyanla haşri ispat eder ki baharın gelmesi gibi kat'î bir surette kanaat verir. İşte bak: Kâfirlerin,

çürümüş kemiklerin dirilmesini inkâr ederek “Bu acibdir, olamaz.” demelerine cevaben كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ a kadar ilh... اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَ زَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ferman ediyor. Beyanı su gibi akıyor, yıldızlar gibi parlıyor. Kalbe hurma gibi hem lezzet hem zevk veriyor hem rızık oluyor.

Hem makam-ı ispatın en latîf misallerinden يس وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ der. Yani, “Hikmetli Kur’an’a kasem ederim, sen resullerdensin.” Şu kasem işaret eder ki risaletin hücceti o derece yakînî ve haktır ki hakkaniyette makam-ı tazim ve hürmete çıkmış ki onunla kasem ediliyor. İşte şu işaret ile der: “Sen resulsün. Çünkü senin elinde Kur’an var. Kur’an ise haktır ve Hakk’ın kelâmıdır. Çünkü içinde hakiki hikmet, üstünde sikke-i i’caz var.”

Hem makam-ı ispatın îcazlı ve i’cazlı misallerinden şu: قَالَ مَنْ يُحْيِى الْعِظَامَ وَهِىَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِى اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

Yani, insan der: “Çürümüş kemikleri kim diriltecek?” Sen, de: “Kim onları bidayeten inşa edip hayat vermiş ise o diriltecek.”

Onuncu Söz’ün Dokuzuncu Hakikat’inin üçüncü temsilinde tasvir edildiği gibi bir zat, göz önünde bir günde yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği halde biri dese: “Şu zat, efradı istirahat için dağılmış olan bir taburu bir boru ile toplar. Tabur nizamı altına getirebilir.” Sen ey insan, desen: “İnanmam.” Ne kadar divanece bir inkâr olduğunu bilirsin.

Aynen onun gibi hiçten, yeniden ordu-misal bütün hayvanat ve sair zîhayatın tabur-misal cesetlerini kemal-i intizamla ve mizan-ı hikmetle o bedenlerin zerratını ve letaifini “Emr-i kün feyekûn” ile kaydedip yerleştiren ve her karnda hattâ her baharda rûy-i zeminde yüz binler ordu-misal zevi’l-hayat envalarını, taifelerini icad eden bir Zat-ı Kadîr-i Alîm, tabur-misal bir cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışmış zerrat-ı esasiye ve ecza-yı asliyeyi bir sayha ile Sûr-u İsrafil’in borusuyla nasıl toplayabilir? İstib’ad suretinde denilir mi? Denilse eblehçesine bir divaneliktir.

Makam-ı irşadda beyanat-ı Kur’aniye o derece müessir ve rakiktir ve o derece munis ve şefiktir ki şevk ile ruhu, zevk ile kalbi; aklı merakla ve gözü yaşla doldurur. Binler misallerinden yalnız şu: ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِىَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً ilh... Yirminci Söz’ün Birinci Makamı’nda üçüncü âyet mebhasında ispat ve izah edildiği gibi Benî-İsrail’e der: “Musa aleyhisselâmın asâsı gibi bir mu’cizesine karşı sert taş, on iki gözünden çeşme gibi yaş akıttığı halde, size ne olmuş ki Musa aleyhisselâmın bütün mu’cizatına karşı lâkayt kalıp gözünüz kuru, yaşsız, kalbiniz katı, ateşsiz duruyor?” O sözde şu mana-yı irşadî izah edildiği için oraya havale ederek burada kısa kesiyorum.

Makam-ı ifham ve ilzamda binler misallerinden yalnız şu iki misale bak: Birinci misal: وَاِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ Yani “Eğer bir şüpheniz varsa size yardım edecek, şehadet edecek bütün büyüklerinizi ve taraftarlarınızı çağırınız. Bir tek suresine bir nazire yapınız.” İşaratü’l-İ’caz’da izah ve ispat edildiği için burada yalnız icmaline işaret ederiz. Şöyle ki Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan diyor:

Ey ins ve cin! Eğer Kur’an, Kelâm-ı İlahî olduğunda şüpheniz varsa, bir beşer kelâmı olduğunu tevehhüm ediyorsanız, haydi işte meydan, geliniz! Siz dahi ona Muhammedü’l-Emin dediğiniz zat gibi okumak yazmak bilmez, kıraat ve kitabet görmemiş bir ümmiden

bu Kur’an gibi bir kitap getiriniz, yaptırınız.

Bunu yapamazsanız, haydi ümmi olmasın, en meşhur bir edib, bir âlim olsun.

Bunu da yapamazsanız, haydi bir tek olmasın, bütün büleganız, hutebanız, belki bütün geçmiş beliğlerin güzel eserlerini ve bütün gelecek ediblerin yardımlarını ve ilahlarınızın himmetlerini beraber alınız. Bütün kuvvetinizle çalışınız, şu Kur’an’a bir nazire yapınız.

Bunu da yapamazsanız, haydi kabil-i taklit olmayan hakaik-i Kur’aniyeden ve manevî çok mu’cizatından kat-ı nazar, yalnız nazmındaki belâgatına nazire olarak bir eser yapınız. فَـأْتُوا بِعَشْـرِ سُـوَرٍ مِثْلِـهِ مُفْتَرَيَـاتٍ ilzamıyla der: Haydi sizden mananın doğruluğunu istemiyorum. Müftereyat ve yalanlar ve bâtıl hikâyeler olsun.

Bunu da yapamıyorsunuz. Haydi bütün Kur’an kadar olmasın, yalnız بِعَشْرِ سُوَرٍ on suresine nazire getiriniz.

Bunu da yapamıyorsunuz. Haydi, bir tek suresine nazire getiriniz.

Bu da çoktur. Haydi, kısa bir suresine bir nazire ibraz ediniz. Hattâ, madem bunu da yapmazsanız ve yapamazsınız. Hem bu kadar muhtaç olduğunuz halde; çünkü haysiyet ve namusunuz, izzet ve dininiz, asabiyet ve şerefiniz, can ve malınız, dünya ve âhiretiniz, buna nazire getirmekle kurtulabilir. Yoksa dünyada haysiyetsiz, namussuz, dinsiz, şerefsiz, zillet içinde, can ve malınız helâkette mahvolup ve âhirette فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ işaretiyle cehennemde haps-i ebedî ile mahkûm ve sanemlerinizle beraber ateşe odunluk edeceksiniz. Hem madem sekiz mertebe acizinizi anladınız. Elbette sekiz defa, Kur’an dahi mu’cize olduğunu bilmekliğiniz gerektir. Ya imana geliniz veyahut susunuz, cehenneme gidiniz!

İşte Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın makam-ı ifhamdaki ilzamına bak ve de: لَيْسَ بَعْدَ بَيَانِ الْقُرْآنِ بَيَانٌ Evet, beyan-ı Kur’an’dan sonra beyan olamaz ve hâcet kalmaz.

İkinci Misal:

فَذَكِّرْ فَمَا اَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلاَ مَجْنُونٍ * اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ * قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ * اَمْ تَاْمُرُهُمْ اَحْلاَمُهُمْ بِهذَا اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ * اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لاَ يُؤْمِنُونَ * فَلْيَاْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ اِنْ كَانُوا صَادِقِينَ * اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بَلْ لاَ يُوقِنُونَ * اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ * اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ * اَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ * اَمْ تَسْئَلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ * اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ * اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ * اَمْ لَهُمْ اِلهٌ غَيْرُ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ *

İşte şu âyâtın binler hakikatlerinden yalnız beyan-ı ifhamîye misal için bir hakikatini beyan ederiz. Şöyle ki: اَمْ - اَمْ lafzıyla on beş tabaka istifham-ı inkârî-i taaccübî ile ehl-i dalaletin bütün aksamını susturur ve şübehatın bütün menşelerini kapatır. Ehl-i dalalet için içine girip saklanacak şeytanî bir delik bırakmıyor, kapatıyor. Altına girip gizlenecek bir perde-i dalalet bırakmıyor, yırtıyor. Yılanlarından hiçbir yılanı bırakmıyor, başını eziyor.

Her bir fıkrada bir taifenin hülâsa-i fikr-i küfrîlerini ya bir kısa tabir ile iptal eder, ya butlanı zahir olduğundan sükûtla butlanını bedahete havale eder veya başka âyetlerde tafsilen reddedildiği için burada mücmelen işaret eder. Mesela, birinci fıkra وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِى لَهُ âyetine işaret eder. On beşinci fıkra ise لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ اِلاَّ اللّٰهُ لَفَسَدَتَا âyetine remzeder. Daha sair fıkraları buna kıyas et.

Şöyle ki: Başta diyor: Ahkâm-ı İlahiyeyi tebliğ et. Sen kâhin değilsin. Zira kâhinin

sözleri, karışık ve tahminîdir. Seninki hak ve yakînîdir. Mecnun olamazsın, düşmanın dahi senin kemal-i aklına şehadet eder.

اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ Âyâ, acaba muhakemesiz âmî kâfirler gibi sana şair mi diyorlar? Senin helâketini mi bekliyorlar? Sen, de: "Bekleyiniz. Ben de bekliyorum." Senin parlak büyük hakikatlerin, şiirin hayalatından münezzeh ve tezyinatından müstağnidir.

اَمْ تَاْمُرُهُمْ اَحْلاَمُهُمْ بِهـذَا Yahut acaba akıllarına güvenen akılsız feylesoflar gibi "Aklımız bize yeter." deyip sana ittibadan istinkâf mı ederler? Halbuki akıl ise sana ittibaı emreder. Çünkü bütün dediğin makuldür. Fakat akıl kendi başıyla ona yetişemez.

اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ Yahut inkârlarına sebep, tâğî zalimler gibi Hakk'a serfürû etmemeleri midir? Halbuki mütecebbir zalimlerin rüesaları olan Firavunların, Nemrutların âkıbetleri malûmdur.

اَمْ يَقُولُـونَ تَقَوَّلَهُ بَـلْ لاَ يُؤْمِنُونَ Veyahut yalancı, vicdansız münafıklar gibi "Kur'an senin sözlerindir." diye seni ittiham mı ediyorlar? Halbuki tâ şimdiye kadar sana Muhammedü'l-Emin diyerek içlerinde seni en doğru sözlü biliyorlardı. Demek, onların imana niyetleri yoktur. Yoksa Kur'an'ın âsâr-ı beşeriye içinde bir nazirini bulsunlar.

اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ Veyahut kâinatı abes ve gayesiz itikad eden felasife-i abesiyyun gibi kendilerini başıboş, hikmetsiz, gayesiz, vazifesiz, hâlıksız mı zannediyorlar? Acaba gözleri kör olmuş, görmüyorlar mı ki kâinat baştan aşağıya kadar hikmetlerle müzeyyen ve gayelerle müsmirdir ve mevcudat, zerrelerden güneşlere kadar vazifelerle muvazzaftır ve evamir-i İlahiyeye musahharlardır.

اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ Veyahut firavunlaşmış maddiyyun gibi "Kendi kendine oluyorlar. Kendi kendini besliyorlar. Kendilerine lâzım olan her şeyi yaratıyorlar." mı tahayyül ediyorlar ki imandan, ubudiyetten istinkâf ederler? Demek, kendilerini birer hâlık zannederler. Halbuki bir tek şeyin Hâlık'ı, her bir şeyin Hâlık'ı olmak lâzım gelir. Demek, kibir ve gururları onları nihayet derecede ahmaklaştırmış ki bir sineğe, bir mikroba karşı mağlup bir âciz-i mutlakı, bir Kadîr-i Mutlak zannederler. Madem bu derece akıldan, insaniyetten sukut etmişler. Hayvandan belki cemadattan daha aşağıdırlar. Öyle ise bunların inkârlarından müteessir olma. Bunları dahi bir nevi muzır hayvan ve pis maddeler sırasına say. Bakma, ehemmiyet verme.

اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بَلْ لاَ يُوقِنُونَ Veyahut Hâlık'ı inkâr eden fikirsiz, sersem muattıla gibi Allah'ı inkâr mı ediyorlar ki Kur'an'ı dinlemiyorlar? Öyle ise semavat ve arzın vücudlarını inkâr etsinler veyahut "Biz halk ettik." desinler. Bütün bütün aklın zıvanasından çıkıp divaneliğin hezeyanına girsinler. Çünkü semada yıldızları kadar, zeminde çiçekleri kadar berahin-i tevhid görünüyor, okunuyor. Demek, yakîne ve hakka niyetleri yoktur. Yoksa "Bir harf kâtipsiz olmaz." bildikleri halde, nasıl bir harfinde bir kitap yazılan şu kâinat kitabını, kâtipsiz zannediyorlar.

اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ Veyahut Cenab-ı Hakk'ın ihtiyarını nefyeden bir kısım hükema-yı dâlle gibi ve Berahime gibi asl-ı nübüvveti mi inkâr ediyorlar? Sana iman getirmiyorlar. Öyle ise bütün mevcudatta görünen ve ihtiyar ve iradeyi gösteren bütün âsâr-ı hikmeti ve gayatı ve intizamatı ve semeratı ve âsâr-ı rahmet ve inayatı ve bütün enbiyanın bütün mu'cizatlarını inkâr etsinler veya "Mahlukata verilen ihsanatın hazineleri yanımızda ve elimizdedir." desinler. Kabil-i hitap olmadıklarını göstersinler. Sen de onların inkârından

müteellim olma. Allah'ın akılsız hayvanları çoktur, de.

اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ Veyahut aklı hâkim yapan mütehakkim Mutezile gibi kendilerini Hâlık'ın işlerine rakip ve müfettiş tahayyül edip Hâlık-ı Zülcelal'i mes'ul tutmak mı istiyorlar? Sakın fütur getirme. Öyle hodbinlerin inkârlarından bir şey çıkmaz. Sen de aldırma.

اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ Veyahut cin ve şeytana uyup kehanet-füruşlar, ispirtizmacılar gibi âlem-i gayba başka bir yol mu bulunmuş zannederler? Öyle ise şeytanlarına kapanan semavata, onunla çıkılacak bir merdivenleri mi var tahayyül ediyorlar ki senin semavî haberlerini tekzip ederler. Böyle şarlatanların inkârları, hiç hükmündedir.

اَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ Veyahut ukûl-ü aşere ve erbabü'l-enva namıyla şerikleri itikad eden müşrik felasife gibi ve yıldızlara ve melaikelere bir nevi uluhiyet isnad eden Sabiiyyun gibi, Cenab-ı Hakk'a veled nisbet eden mülhid ve dâllînler gibi Zat-ı Ehad ve Samed'in vücub-u vücuduna, vahdetine, samediyetine, istiğna-i mutlakına zıt olan veledi nisbet ve melaikenin ubudiyetine ve ismetine ve cinsiyetine münafî olan ünûseti isnad mı ederler? Kendilerine şefaatçi mi zannederler ki sana tabi olmuyorlar? İnsan gibi mümkin, fâni, beka-i nevine muhtaç ve cismanî ve mütecezzi, tekessüre kabil ve âciz, dünya-perest, yardımcı bir vârise müştak mahluklar için vasıta-i tekessür ve teavün ve rabıta-i hayat ve beka olan tenasül, elbette ve elbette vücudu vâcib ve daim, bekası ezelî ve ebedî, zatı cismaniyetten mücerred ve muallâ ve mahiyeti tecezzi ve tekessürden münezzeh ve müberra ve kudreti aczden mukaddes ve bîhemta olan Zat-ı Zülcelal'e evlat isnad etmek; hem o âciz, mümkin, miskin insanlar dahi beğenmedikleri ve izzet-i mağruranesine yakıştıramadıkları bir nevi evlat yani hadsiz kızları isnad etmek; öyle bir safsatadır ve öyle bir divanelik hezeyanıdır ki o fikirde olan heriflerin tekzipleri, inkârları hiçtir. Aldırmamalısın. Her bir sersemin safsatasına, her divanenin hezeyanına kulak verilmez.

اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ Veyahut hırsa, hısssete alışmış tâğî, bâğî dünya-perestler gibi senin tekâlifini ağır mı buluyorlar ki senden kaçıyorlar ve bilmiyorlar mı ki sen ecrini, ücretini yalnız Allah'tan istiyorsun ve onlara Cenab-ı Hak tarafından verilen maldan hem bereket hem fakirlerin hased ve beddualarından kurtulmak için ya on'dan veya kırk'tan birisini kendi fakirlerine vermek ağır bir şey midir ki emr-i zekâtı ağır görüp İslâmiyet'ten çekiniyorlar? Bunların tekzipleri ehemmiyetsiz olmakla beraber, hakları tokattır. Cevap vermek değil.

اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ Veyahut gayb-aşinalık dava eden Budeîler gibi ve umûr-u gaybiyeye dair tahminlerini yakîn tahayyül eden akıl-furuşlar gibi senin gaybî haberlerini beğenmiyorlar mı? Gaybî kitapları mı var ki senin gaybî kitabını kabul etmiyorlar. Öyle ise vahye mazhar resullerden başka kimseye açılmayan ve kendi başıyla ona girmeye kimsenin haddi olmayan âlem-i gayb, kendi yanlarında hazır, açık tahayyül edip ondan malûmat alarak yazıyorlar hülyasında bulunuyorlar. Böyle, haddinden hadsiz tecavüz etmiş mağrur hodfüruşların tekzipleri, sana fütur vermesin. Zira az bir zamanda senin hakikatlerin onların hülyalarını zîr ü zeber edecek.

اَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ Veyahut fıtratları bozulmuş, vicdanları çürümüş şarlatan münafıklar, dessas zındıklar gibi ellerine geçmeyen hidayetten halkları aldatıp çevirmek, hile edip döndürmek mi istiyorlar ki sana karşı kâh kâhin, kâh mecnun, kâh

sahir deyip kendileri dahi inanmadıkları halde başkalarını inandırmak mı istiyorlar? Böyle hilebaz şarlatanları insan sayıp desiselerinden, inkârlarından müteessir olarak fütur getirme. Belki daha ziyade gayret et. Çünkü onlar kendi nefislerine hile ederler, kendilerine zarar ederler ve onların fenalıkta muvaffakıyetleri muvakkattır ve istidracdır, bir mekr-i İlahîdir.

اَمْ لَهُمْ اِلهٌ غَيْرُ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ Veyahut hâlık-ı hayır ve hâlık-ı şer namıyla ayrı ayrı iki ilah tevehhüm eden Mecusiler gibi ve ayrı ayrı esbaba bir nevi uluhiyet veren ve onları kendilerine birer nokta-i istinad tahayyül eden esbab-perestler, sanem-perestler gibi başka ilahlara dayanıp sana muaraza mı ederler? Senden istiğna mı ediyorlar? Demek لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ اِلاَّ اللّٰهُ لَفَسَدَتَا hükmünce, şu bütün kâinatta gündüz gibi görünen bu intizam-ı ekmeli, bu insicam-ı ecmeli kör olup görmüyorlar. Halbuki bir köyde iki müdür, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa intizam zîr ü zeber olur ve insicam herc ü merce düşer. Halbuki sinek kanadından tâ semavat kandillerine kadar o derece ince bir intizam gözetilmiş ki sinek kanadı kadar şirke yer bırakılmamış. Madem bunlar bu derece hilaf-ı akıl ve hikmet ve münafî-i his ve bedahet hareket ediyorlar. Onların tekzipleri seni tezkirden vazgeçirmesin.

İşte silsile-i hakaik olan şu âyâtın yüzer cevherlerinden yalnız ifham ve ilzama dair bir tek cevher-i beyanîsini icmalen beyan ettik. Eğer iktidarım olsaydı, birkaç cevherlerini daha gösterseydim "Şu âyetler tek başıyla bir mu'cizedir." sen dahi diyecektin.

Amma ifham ve talimdeki beyanat-ı Kur'aniye o kadar hârikadır, o derece letafetli ve selasetlidir; en basit bir âmî, en derin bir hakikati onun beyanından kolayca tefehhüm eder. Evet, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, çok hakaik-i gamızayı nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avamı taciz edip yormayacak bir surette basitane ve zahirane söylüyor, ders veriyor. Nasıl bir çocukla konuşulsa çocukça tabirat istimal edilir. Öyle de تَنَزُّلاَتٌ اِلهِيَّةٌ اِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ denilen, mütekellim üslubunda muhatabın derecesine sözüyle nüzul edip öyle konuşan esalib-i Kur'aniye, en mütebahhir hükemanın fikirleriyle yetişemediği hakaik-i gamıza-i İlahiye ve esrar-ı Rabbaniyeyi müteşabihat suretinde bir kısım teşbihat ve temsilat ile en ümmi bir âmîye ifham eder. Mesela اَلرَّحْمنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى bir temsil ile rububiyet-i İlahiyeyi saltanat misalinde ve âlemin tedbirinde mertebe-i rububiyetini, bir sultanın taht-ı saltanatında durup icra-yı hükûmet ettiği gibi bir misalde gösteriyor.

Evet Kur'an, bu kâinat Hâlık-ı Zülcelal'inin kelâmı olarak rububiyetinin mertebe-i a'zamından çıkarak, umum mertebeler üstüne gelerek, o mertebelere çıkanları irşad ederek, yetmiş bin perdelerden geçerek, o perdelere bakıp tenvir ederek, fehim ve zekâca muhtelif binler tabaka muhataplara feyzini dağıtıp ve nurunu neşrederek kabiliyetçe ayrı ayrı asırlar, karnlar üzerinde yaşamış ve bu kadar mebzuliyetle manalarını ortaya saçmış olduğu halde kemal-i şebabetinden, gençliğinden zerre kadar zayi etmeyerek gayet taravette, nihayet letafette kalarak gayet suhuletli bir tarzda, sehl-i mümteni bir surette, her âmîye anlayışlı ders verdiği gibi; aynı derste, aynı sözlerle fehimleri muhtelif ve dereceleri mütebayin pek çok tabakalara dahi ders verip ikna eden, işbâ eden bir kitab-ı mu'ciz-nümanın hangi tarafına dikkat edilse elbette bir lem'a-i i'caz görülebilir.

Elhasıl: Nasıl "Elhamdülillah" gibi bir lafz-ı Kur'anî okunduğu zaman dağın kulağı olan mağarasını doldurduğu gibi aynı lafız, sineğin küçücük kulakçığına da tamamen

yerleşir. Aynen öyle de Kur'an'ın manaları, dağ gibi akılları işbâ ettiği gibi sinek gibi küçücük basit akılları dahi aynı sözlerle talim eder, tatmin eder. Zira Kur'an, bütün ins ve cinnin bütün tabakalarını imana davet eder. Hem umumuna imanın ulûmunu talim eder, ispat eder. Öyle ise avamın en ümmisi havassın en ehassına omuz omuza, diz dize verip beraber ders-i Kur'anîyi dinleyip istifade edecekler.

Demek Kur'an-ı Kerîm, öyle bir maide-i semaviyedir ki binler muhtelif tabakada olan efkâr ve ukûl ve kulûb ve ervah, o sofradan gıdalarını buluyorlar, müştehiyatını alıyorlar. Arzuları yerine gelir. Hattâ pek çok kapıları kapalı kalıp istikbalde geleceklere bırakılmıştır. Şu makama misal istersen bütün Kur'an baştan nihayete kadar bu makamın misalleridir.

Evet, bütün müçtehidîn ve sıddıkîn ve hükema-i İslâmiye ve muhakkikîn ve ulema-i usûlü'l-fıkıh ve mütekellimîn ve evliya-i ârifîn ve aktab-ı âşıkîn ve müdakkikîn-i ulema ve avam-ı müslimîn gibi Kur'an'ın tilmizleri ve dersini dinleyenleri, müttefikan diyorlar ki: "Dersimizi güzelce anlıyoruz."

Elhasıl, sair makamlar gibi ifham ve talim makamında dahi Kur'an'ın lemaat-ı i'cazı parlıyor.

İKİNCİ ŞUÂ

Kur'an'ın câmiiyet-i hârikulâdesidir. Şu şuânın **beş lem'a**sı var.

BİRİNCİ LEM'A: Lafzındaki câmiiyettir.

Elbette evvelki sözlerde hem bu sözde zikrolunan âyetlerden şu câmiiyet aşikâre görünüyor. Evet لِكُلِّ آيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ وَحَدٌّ وَمُطَّلَعٌ وَ لِكُلِّ شَيْءٍ جُونٌ وَغُصُونٌ وَ فُنُونٌ olan hadîsin işaret ettiği gibi elfaz-ı Kur'aniye, öyle bir tarzda vaz'edilmiş ki her bir **kelâm**ın, hattâ her bir **kelime**nin, hattâ her bir **harf**in, hattâ bazen bir **sükût**un çok vücuhu bulunuyor. Her bir muhatabına ayrı ayrı bir kapıdan hissesini verir.

Mesela وَ الْجِبَالَ اَوْتَادًا yani "Dağları zemininize kazık ve direk yaptım." bir **kelâm**dır.

Bir âmînin şu kelâmdan hissesi: Zahiren yere çakılmış kazıklar gibi görünen dağları görür, onlardaki menafiini ve nimetlerini düşünür, Hâlık'ına şükreder.

Bir şairin bu kelâmdan hissesi: Zemin, bir taban; ve kubbe-i sema, üstünde konulmuş yeşil ve elektrik lambalarıyla süslenmiş bir muhteşem çadır, ufkî bir daire suretinde ve semanın etekleri başında görünen dağları, o çadırın kazıkları misalinde tahayyül eder. Sâni'-i Zülcelal'ine hayretkârane perestiş eder.

Hayme-nişin bir edibin bu kelâmdan nasibi: Zeminin yüzünü bir çöl ve sahra; dağların silsilelerini pek kesretle ve çok muhtelif bedevî çadırları gibi güya tabaka-i türabiye, yüksek direkler üstünde atılmış, o direklerin sivri başları o perde-i türabiyeyi yukarıya kaldırmış, birbirine bakar pek çok muhtelif mahlukatın meskeni olarak tasavvur eder. O büyük azametli mahlukları, böyle yeryüzünde çadırlar misillü kolayca kuran ve koyan Fâtır-ı Zülcelal'ine karşı secde-i hayret eder.

sh:392

Coğrafyacı bir edibin o kelâmdan kısmeti: Küre-i zemin, bahr-i muhit-i havaîde veya esîrîde yüzen bir sefine ve dağları, o sefinenin üstünde tesbit ve muvazene için çakılmış

kazıklar ve direkler şeklinde tefekkür eder. O koca küre-i zemini, muntazam bir gemi gibi yapıp, bizleri içine koyup aktar-ı âlemde gezdiren Kadîr-i Zülkemal'e karşı سُبْحَانَكَ مَا اَعْظَمَ شَانُكَ der.

Medeniyet ve heyet-i içtimaiyenin mütehassıs bir hakîminin bu kelâmdan hissesi: Zemini, bir hane ve o hanenin direği, hayat-ı hayvaniye ve hayat-ı hayvaniye direği, şerait-i hayat olan su, hava ve topraktır. Su ve hava ve toprağın direği ve kazığı, dağlardır. Zira dağlar, suyun mahzeni, havanın tarağı (gazat-ı muzırrayı tersib edip havayı tasfiye eder) ve toprağın hâmisi (bataklıktan ve denizin istilasından muhafaza eder) ve sair levazımat-ı hayat-ı insaniyenin hazinesi olarak fehmeder. Şu koca dağları, şu suretle hane-i hayatımız olan zemine direk yapan ve maişetimize hazinedar tayin eden Sâni'-i Zülcelali ve'l-ikram'a, kemal-i tazim ile hamd ü sena eder.

Hikmet-i tabiiyenin bir feylesofunun şu kelâmdan nasibi şudur ki: Küre-i zeminin karnında bazı inkılabat ve imtizacatın neticesi olarak hasıl olan zelzele ve ihtizazatı, dağların zuhuruyla sükûnet bulduğunu ve medar ve mihverindeki istikrarına ve zelzelenin irticacıyla medar-ı senevîsinden çıkmamasına sebep, dağların hurucu olduğunu ve zeminin hiddeti ve gazabı, dağların menafiziyle teneffüs etmekle sükûnet ettiğini fehmeder, tamamen imana gelir. اَلْحِكْمَةُ لِلّٰهِ der.

Mesela اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا daki رَتْقًا **kelime**si, tetkikat-ı felsefe ile âlûde olmayan bir âlime, o kelime şöyle ifham eder ki: Sema berrak, bulutsuz; zemin kuru ve hayatsız, tevellüde gayr-ı kabil bir halde iken semayı yağmurla, zemini hadravatla fethedip bir nevi izdivaç ve telkîh suretinde bütün zîhayatları o sudan halk etmek, öyle bir Kadîr-i Zülcelal'in işidir ki rûy-i zemin, onun küçük bir bostanı ve semanın yüz örtüsü olan bulutlar, onun bostanında bir süngerdir, anlar; azamet-i kudretine secde eder.

Ve muhakkik bir hakîme, o kelime şöyle ifham eder ki: Bidayet-i hilkatte sema ve arz şekilsiz birer küme ve menfaatsiz birer yaş hamur, veledsiz mahlukatsız toplu birer madde iken Fâtır-ı Hakîm, onları fetih ve bast edip güzel bir şekil, menfaattar birer suret, ziynetli ve kesretli mahlukata menşe etmiştir, anlar. Vüs'at-i hikmetine karşı hayran olur.

Yeni zamanın feylesofuna şu kelime şöyle ifham eder ki: Manzume-i şemsiyeyi teşkil eden küremiz, sair seyyareler, bidayette güneşle mümtezic olarak açılmamış bir hamur şeklinde iken Kādir-i Kayyum, o hamuru açıp, o seyyareleri birer birer yerlerine yerleştirerek, güneşi orada bırakıp, zeminimizi buraya getirerek, zemine toprak sererek, sema canibinden yağmur yağdırarak, güneşten ziya serptirerek dünyayı şenlendirip bizleri içine koymuştur, anlar; başını tabiat bataklığından çıkarır, آمَنْتُ بِاللّٰهِ الْوَاحِدِ الْاَحَدِ der.

Mesela وَ الشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا daki "**lâm**" hem kendi manasını hem "fî" manasını hem "ilâ" manasını ifade eder. İşte لِمُسْتَقَرٍّ in "lâm"ı, avam o "lâm"ı "ilâ" manasında görüp fehmeder ki size nisbeten ışık verici, ısındırıcı müteharrik bir lamba olan güneş, elbette bir gün seyri bitecek, mahall-i kararına yetişecek, size faydası dokunmayacak bir suret alacaktır, anlar. O da Hâlık-ı Zülcelal'in güneşe bağladığı büyük nimetleri düşünerek "Sübhanallah, Elhamdülillah" der.

Ve âlime dahi o "lâm"ı "ilâ" manasında gösterir. Fakat güneşi yalnız bir lamba değil belki bahar ve yaz tezgâhında dokunan mensucat-ı Rabbaniyenin bir mekiği, gece gündüz sahifelerinde yazılan mektubat-ı Samedaniyenin mürekkebi, nur bir hokkası suretinde tasavvur ederek güneşin cereyan-ı surîsi alâmet olduğu ve işaret ettiği intizamat-ı âlemi

düşündürerek Sâni'-i Hakîm'in sanatına "Mâşâallah" ve hikmetine "Bârekellah" diyerek secdeye kapanır.

Ve kozmoğrafyacı bir feylesofa "lâm"ı "fî" manasında şöyle ifham eder ki: Güneş, kendi merkezinde ve mihveri üzerinde zemberekvari bir cereyan ile manzumesini emr-i İlahî ile tanzim edip tahrik eder. Şöyle bir saat-i kübrayı halk edip tanzim eden Sâni'-i Zülcelal'ine karşı kemal-i hayret ve istihsan ile اَلْعَظَمَةُ لِلّٰهِ وَ الْقُدْرَةُ لِلّٰهِ der, felsefeyi atar, hikmet-i Kur'aniyeye girer.

Ve dikkatli bir hakîme şu "lâm"ı hem illet manasında hem zarfiyet manasında tutturup şöyle ifham eder ki: "Sâni'-i Hakîm, işlerine esbab-ı zahiriyeyi perde ettiğinden, cazibe-i umumiye namında bir kanun-u İlahîsiyle sapan taşları gibi seyyareleri güneşle bağlamış ve o cazibe ile muhtelif fakat muntazam hareketle o seyyareleri daire-i hikmetinde döndürüyor ve o cazibeyi tevlid için güneşin kendi merkezinde hareketini zahirî bir sebep etmiş. Demek لِمُسْتَقَرٍّ manası: فِى مُسْتَقَرٍّ لَهَا لِاِسْتِقْرَارِ مَنْظُومَتِهَا yani, kendi müstekarrı içinde manzumesinin istikrarı ve nizamı için hareket ediyor. Çünkü hareket harareti, hararet kuvveti, kuvvet cazibeyi zahiren tevlid eder gibi bir âdet-i İlahiye, bir kanun-u Rabbanîdir." İşte şu hakîm, böyle bir hikmeti, Kur'an'ın bir harfinden fehmettiği zaman, "Elhamdülillah Kur'an'dadır hak hikmet, felsefeyi beş paraya saymam." der.

Ve şairane bir fikir ve kalp sahibine şu "lâm"dan ve istikrardan şöyle bir mana fehmine gelir ki: "Güneş, nurani bir ağaçtır. Seyyareler onun müteharrik meyveleri. Ağaçların hilafına olarak güneş silkinir, tâ o meyveler düşmesin. Eğer silkinmezse düşüp dağılacaklar." Hem tahayyül edebilir ki: "Şems meczup bir serzâkirdir. Halka-i zikrin merkezinde cezbeli bir zikreder ve ettirir." Bir risalede şu manaya dair şöyle demiştim:

"Evet güneş, bir meyvedardır; silkinir tâ düşmesin seyyar olan yemişleri.

Eğer sükûtuyla sükûnet eylese cezbe kaçar, ağlar fezada muntazam meczupları."

Hem mesela اُولئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ da bir **sükût** var, bir ıtlak var. Neye zafer bulacaklarını tayin etmemiş. Tâ herkes istediğini içinde bulabilsin. Sözü az söyler, tâ uzun olsun. Çünkü bir kısım muhatabın maksadı ateşten kurtulmaktır. Bir kısmı yalnız cenneti düşünür. Bir kısım, saadet-i ebediyeyi arzu eder. Bir kısım, yalnız rıza-yı İlahîyi rica eder. Bir kısım, rü'yet-i İlahiyeyi gaye-i emel bilir ve hâkeza... Bunun gibi pek çok yerlerde Kur'an, sözü mutlak bırakır, tâ âmm olsun. Hazfeder, tâ çok manaları ifade etsin. Kısa keser, tâ herkesin hissesi bulunsun.

İşte اَلْمُفْلِحُونَ der. Neye felâh bulacaklarını tayin etmiyor. Güya o sükûtla der: "Ey Müslümanlar! Müjde size. Ey müttaki! Sen cehennemden felâh bulursun. Ey salih! Sen cennete felâh bulursun. Ey ârif! Sen rıza-yı İlahîye nâil olursun. Ey âşık! Sen rü'yete mazhar olursun." ve hâkeza...

İşte Kur'an, câmiiyet-i lafziye cihetiyle kelâmdan, kelimeden, huruftan ve sükûttan her birisinin binler misallerinden yalnız numune olarak birer misal getirdik. Âyeti ve kıssatı bunlara kıyas edersin.

Mesela فَاعْلَمْ اَنَّهُ لاَ اِلـهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ âyeti, o kadar vücuhu var ve o derece meratibi var ki bütün tabakat-ı evliya, bütün sülûklarında ve mertebelerinde şu âyete ihtiyaçlarını görüp ondan kendi mertebesine lâyık bir gıda-yı manevî, bir taze mana almışlar. Çünkü "Allah" bir ism-i câmi' olduğundan esma-i hüsna adedince tevhidler, içinde bulunur. اَىْ لاَ رَزَّاقَ اِلاَّ هُوَ ✻ لاَ خَالِقَ اِلاَّ هُوَ ✻ لاَ رَحْمنَ اِلاَّ هُوَ ve hâkeza...

Hem mesela, kısas-ı Kur'aniyeden kıssa-i Musa aleyhisselâm, âdeta asâ-yı Musa aleyhisselâm gibi binler faydaları var. O kıssada hem Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı teskin ve teselli hem küffarı tehdit hem münafıkları takbih hem Yahudileri tevbih gibi çok makasıdı, pek çok vücuhu vardır. Onun için surelerde tekrar edilmiştir. Her yerde bütün maksatları ifade ile beraber yalnız birisi maksud-u bizzat olur, diğerleri ona tabi kalırlar.

Eğer desen: Geçmiş misallerdeki bütün manaları nasıl bileceğiz ki Kur'an onları irade etmiş ve işaret ediyor?

Elcevap: Madem Kur'an bir hutbe-i ezeliyedir. Hem muhtelif, tabaka tabaka olarak asırlar üzerinde ve arkasında oturup dizilmiş bütün benî-Âdem'e hitap ediyor, ders veriyor. Elbette o muhtelif efhama göre müteaddid manaları dercedip irade edecektir ve iradesine emareleri vaz'edecektir. Evet, İşaratü'l-İ'caz'da şuradaki manalar misillü kelimat-ı Kur'aniyenin müteaddid manalarını ilm-i sarf ve nahvin kaideleriyle ve ilm-i beyan ve fenn-i maânînin düsturlarıyla, fenn-i belâgatın kanunlarıyla ispat edilmiştir.

Bununla beraber ulûm-u Arabiyece sahih ve usûl-ü diniyece hak olmak şartıyla ve fenn-i maânîce makbul ve ilm-i beyanca münasip ve belâgatça müstahsen olan bütün vücuh ve maânî, ehl-i içtihad ve ehl-i tefsir ve ehl-i usûlü'd-din ve ehl-i usûlü'l-fıkhın icmaıyla ve ihtilaflarının şehadetiyle Kur'an'ın manalarındandırlar. O manalara, derecelerine göre birer emare vaz'etmiştir. Ya lafziyedir ya maneviyedir. O maneviye ise ya siyak veya sibak-ı kelâmdan veya başka âyetten birer emare o manaya işaret eder. Bir kısmı yirmi ve otuz ve kırk ve altmış, hattâ seksen cilt olarak muhakkikler tarafından yazılan yüz binler tefsirler, Kur'an'ın câmiiyet ve hârikıyet-i lafziyesine kat'î bir bürhan-ı bâhirdir. Her ne ise... Biz şu sözde her bir manaya delâlet eden emareyi kanunuyla, kaidesiyle göstersek söz çok uzanır. Onun için kısa kesip kısmen İşaratü'l-İ'caz'a havale ederiz.

İKİNCİ LEM'A: Manasındaki câmiiyet-i hârikadır.

Evet Kur'an, bütün müçtehidlerin me'hazlerini, bütün âriflerin mezâklarını, bütün vâsılların meşreplerini, bütün kâmillerin mesleklerini, bütün muhakkiklerin mezheplerini, manasının hazinesinden ihsan etmekle beraber; daima onlara rehber ve terakkiyatlarında her vakit onlara mürşid olup o tükenmez hazinesinden onların yollarına neşr-i envar ettiği, bütün onlarca musaddaktır ve müttefekun aleyhtir.

ÜÇÜNCÜ LEM'A: İlmindeki câmiiyet-i hârikadır.

Evet Kur'an, şeriatın müteaddid ve çok ilimlerini, hakikatin mütenevvi ve kesretli ilimlerini, tarîkatın muhtelif ve hadsiz ilimlerini, kendi ilminin denizinden akıttığı gibi; daire-i mümkinatın hakiki hikmetini ve daire-i vücubun ulûm-u hakikiyesini ve daire-i âhiretin maarif-i gamızasını, o denizinden muntazaman ve kesretle akıtıyor. Şu lem'aya misal getirilse bir cilt yazmak lâzım gelir. Öyle ise yalnız numune olarak şu yirmi beş adet Sözleri gösteriyoruz. Evet, bütün yirmi beş adet Sözlerin doğru hakikatleri, Kur'an'ın bahr-i ilminden ancak yirmi beş katredir. O Sözlerde kusur varsa benim fehm-i kāsırıma aittir.

DÖRDÜNCÜ LEM'A: Mebahisindeki câmiiyet-i hârikadır.

Evet, insan ve insanın vazifesi, kâinat ve Hâlık-ı kâinat'ın, arz ve semavatın, dünya ve âhiretin, mazi ve müstakbelin, ezel ve ebedin mebahis-i külliyelerini cem'etmekle beraber

nutfeden halk etmek, tâ kabre girinceye kadar; yemek, yatmak âdabından tut, tâ kaza ve kader mebhaslarına kadar; altı gün hilkat-i âlemden tut, tâ وَالْمُرْسَلَاتِ ❊ وَالذَّارِيَاتِ kasemleriyle işaret olunan rüzgârların esmesindeki vazifelerine kadar; وَمَا تَشَاؤُنَ اِلاَّ اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ ❊ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ işaratıyla, insanın kalbine ve iradesine müdahalesinden tut, tâ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ yani bütün semavatı bir kabzasında tutmasına kadar; وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ zeminin çiçek ve üzüm ve hurmasından tut, tâ اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ ثُمَّ اسْتَوَى اِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ ile ifade ettiği hakikat-i acibeye kadar; ve semanın زِلْزَالَهَا haletindeki vaziyetinden tut, tâ duhanla inşikakına ve yıldızlarının düşüp hadsiz fezada dağılmasına kadar; ve dünyanın imtihan için açılmasından tâ kapanmasına kadar; ve âhiretin birinci menzili olan kabirden, sonra berzahtan, haşirden, köprüden tut, tâ cennete, tâ saadet-i ebediyeye kadar; mazi zamanının vukuatından, Hazret-i Âdem'in hilkat-i cesedinden, iki oğlunun kavgasından tâ Tufana, tâ kavm-i Firavun'un garkına, tâ ekser enbiyanın mühim hâdisatına kadar; ve اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ işaret ettiği hâdise-i ezeliyeden tut, tâ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ اِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ifade ettiği vakıa-i ebediyeye kadar bütün mebahis-i esasiyeyi ve mühimmeyi öyle bir tarzda beyan eder ki o beyan, bütün kâinatı bir saray gibi idare eden ve dünyayı ve âhireti iki oda gibi açıp kapayan ve zemin bir bahçe ve sema, misbahlarıyla süslendirilmiş bir dam gibi tasarruf eden ve mazi ve müstakbel, bir gece ve gündüz gibi nazarına karşı hazır iki sahife hükmünde temaşa eden ve ezel ve ebed, dün ve bugün gibi silsile-i şuunatın iki tarafı birleşmiş, ittisal peyda etmiş bir surette bir zaman-ı hazır gibi onlara bakan bir Zat-ı Zülcelal'e yakışır bir tarz-ı beyandır.

Nasıl bir usta, bina ettiği ve idare ettiği iki haneden bahseder. Programını ve işlerinin liste ve fihristesini yapar. Kur'an dahi şu kâinatı yapan ve idare eden ve işlerinin listesini ve fihristesini –tabir caiz ise– programını yazan, gösteren bir zatın beyanına yakışır bir tarzdadır. Hiçbir cihetle eser-i tasannu ve tekellüf görünmüyor. Hiçbir şaibe-i taklit veya başkasının hesabına ve onun yerinde kendini farz edip konuşmuş gibi bir hud'anın emaresi olmadığı gibi bütün ciddiyetiyle, bütün safvetiyle, bütün hulusuyla safi, berrak, parlak beyanı, nasıl gündüzün ziyası "Güneşten geldim." der. Kur'an dahi "Ben, Hâlık-ı âlem'in beyanıyım ve kelâmıyım." der.

Evet, şu dünyayı antika sanatlarla süslendiren ve lezzetli nimetlerle dolduran ve sanat-perverane ve nimet-perverane şu derece sanatının acibeleriyle, şu derece kıymettar nimetlerini dünyanın yüzüne serpen, sıravari tanzim eden ve zeminin yüzünde seren, güzelce dizen bir Sâni', bir Mün'im'den başka şu velvele-i takdir ve istihsanla ve zemzeme-i hamd ve şükranla dünyayı dolduran ve zemini bir zikirhane, bir mescid, bir temaşagâh-ı sanat-ı İlahiyeye çeviren Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, kime yakışır ve kimin kelâmı olabilir? Ondan başka kim ona sahip çıkabilir? Ondan başka kimin sözü olabilir? Dünyayı ışıklandıran ziya, güneşten başka hangi şeye yakışır? Tılsım-ı kâinatı keşfedip âlemi ışıklandıran beyan-ı Kur'an, Şems-i Ezelî'den başka kimin nuru olabilir? Kimin haddine düşmüş ki ona nazire getirsin, onun taklidini yapsın?

Evet, bu dünyayı sanatlarıyla ziynetlendiren bir sanatkârın, sanatını istihsan eden insanla konuşmaması muhaldir. Mademki yapar ve bilir, elbette konuşur. Madem konuşur, elbette konuşmasına yakışan Kur'an'dır. Bir çiçeğin tanziminden lâkayt kalmayan bir Mâlikü'l-mülk, bütün mülkünü velveleye veren bir kelâma karşı nasıl lâkayt kalır? Hiç başkasına mal edip hiçe indirir mi?

BEŞİNCİ LEM'A: Kur'an'ın üslup ve îcazındaki câmiiyet-i hârikadır. Bunda **beş ışık** var.

Birinci Işık: Üslub-u Kur'an'ın o kadar acib bir cemiyeti var ki bir tek sure, kâinatı içine alan bahr-i muhit-i Kur'anîyi içine alır. Bir tek âyet, o surenin hazinesini içine alır. Âyetlerin çoğu her birisi birer küçük sure, surelerin çoğu her birisi birer küçük Kur'an'dır. İşte şu, i'cazkârane îcazdan büyük bir lütf-u irşaddır ve güzel bir teshildir.

Çünkü herkes, her vakit Kur'an'a muhtaç olduğu halde, ya gabavetinden veya başka esbaba binaen her vakit bütün Kur'an'ı okumayan veyahut okumaya vakit ve fırsat bulamayan adamlar, Kur'an'dan mahrum kalmamak için her bir sure, birer küçük Kur'an hükmüne, hattâ her bir uzun âyet, birer kısa sure makamına geçer. Hattâ Kur'an Fatiha'da, Fatiha dahi Besmele'de münderic olduğuna ehl-i keşif müttefiktirler. Şu hakikate bürhan ise ehl-i tahkikin icmaıdır.

İkinci Işık: Âyât-ı Kur'aniye; emir ve nehiy, vaad ve vaîd, tergib ve terhib, zecir ve irşad, kısas ve emsal, ahkâm ve maarif-i İlahiye ve ulûm-u kevniye ve kavanin ve şerait-i hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye ve hayat-ı kalbiye ve hayat-ı maneviye ve hayat-ı uhreviye gibi umum tabakat-ı kelâmiye ve maarif-i hakikiye ve hâcat-ı beşeriyeye delâlatıyla, işaratıyla câmi' olmakla beraber خُذْ مَا شِئْتَ لِمَا شِئْتَ yani "İstediğin her şey için Kur'an'dan her ne istersen al." ifade ettiği mana, o derece doğruluğuyla makbul olmuş ki ehl-i hakikat mabeyninde durub-u emsal sırasına geçmiştir.

Âyât-ı Kur'aniyede öyle bir câmiiyet var ki her derde deva, her hâcete gıda olabilir. Evet, öyle olmak lâzım gelir. Çünkü daima terakkiyatta kat'-ı meratib eden bütün tabakat-ı ehl-i kemalin rehber-i mutlakı, elbette şu hâsiyete mâlik olması elzemdir.

Üçüncü Işık: Kur'an'ın i'cazkârane îcazıdır. Kâh olur ki uzun bir silsilenin iki tarafını öyle bir tarzda zikreder ki güzelce silsileyi gösterir. Hem kâh olur ki bir kelimenin içine sarîhan, işareten, remzen, îmaen bir davanın çok bürhanlarını derceder.

Mesela وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ de âyât ve delail-i vahdaniyet silsilesini teşkil eden silsile-i hilkat-i kâinatın mebde ve müntehasını zikir ile o ikinci silsileyi gösterir, birinci silsileyi okutturuyor. Evet, bir Sâni'-i Hakîm'e şehadet eden sahaif-i âlemin birinci derecesi, semavat ve arzın asl-ı hilkatleridir. Sonra gökleri yıldızlarla tezyin ile zeminin zîhayatlarla şenlendirilmesi, sonra güneş ve ayın teshiriyle mevsimlerin değişmesi, sonra gece ve gündüzün ihtilaf ve deveranı içindeki silsile-i şuunattır. Daha gele gele tâ kesretin en ziyade intişar ettiği mahal olan simaların ve seslerin hususiyetlerine ve imtiyazlarına ve teşahhuslarına kadar...

Mademki en ziyade intizamdan uzak ve tesadüfün karışmasına maruz olan fertlerin simalarındaki teşahhusatta hayret verici bir intizam-ı hakîmane bulunsa, üzerinde gayet sanatkâr bir hakîmin kalemi işlediği gösterilse elbette intizamları zahir olan sair sahifeler kendi kendine anlaşılır, nakkaşını gösterir.

Hem madem koca semavat ve arzın asl-ı hilkatinde eser-i sanat ve hikmet görünüyor. Elbette kâinat sarayının binasında temel taşı olarak gökleri ve zemini hikmetle koyan bir Sâni'in sair eczalarında eser-i sanatı, nakş-ı hikmeti pek çok zahirdir. İşte şu âyet, hafîyi izhar, zahirîyi ihfa ederek gayet güzel bir îcaz yapmış.

Elhak فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَيُحْىِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعٰلِمِينَ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْىِ بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهِ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْاَرْضِ اِذَا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ وَلَهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ وَهُوَ الَّذِى يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ den tut, tâ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَيُحْىِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعٰلِمِينَ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْىِ بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهِ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْاَرْضِ اِذَا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ وَلَهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ وَهُوَ الَّذِى يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ e kadar altı defa وَمِنْ آيَاتِهِ ile başlayan silsile-i berahin; bir silsile-i

cevahirdir, bir silsile-i nurdur, bir silsile-i i'cazdır, bir silsile-i îcaz-ı i'cazîdir. Kalp istiyor ki şu definelerde gizli olan elmasları göstereyim. Fakat ne yapayım makam kaldırmıyor. Başka vakte ta'lik edip o kapıyı şimdi açmıyorum.

Hem mesela فَاَرْسِلُونِ يُوسُفُ اَيُّهَا الصِّدِّيقُ

فَاَرْسِلُونِ kelâmıyla يُوسُفُ kelimesi ortalarında şunlar var:

اِلَى يُوسُفَ لِاَسْتَعْبَرَ مِنْهُ الرُّؤْيَا فَاَرْسَلُوهُ فَذَهَبَ اِلَى السِّجْنِ وَ قَالَ يُوسُفُ

Demek beş cümleyi bir cümlede icmal edip îcaz ettiği halde vuzuhu ihlâl etmemiş, fehmi işkâl etmemiş.

Hem mesela اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا İnsan-ı âsi "Çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diye meydan okur gibi inkârına karşı Kur'an der: "Kim bidayeten yaratmış ise o diriltecek. O yaratan zat ise her bir şeyi her bir keyfiyette bilir. Hem size yeşil ağaçtan ateş çıkaran bir zat, çürümüş kemiğe hayat verebilir." İşte şu kelâm, diriltmek davasına müteaddid cihetlerle bakar, ispat eder.

Evvela, insana karşı ettiği silsile-i ihsanatı şu kelâmıyla başlar, tahrik eder, hatıra getirir. Başka âyetlerde tafsil ettiği için kısa keser, akla havale eder. Yani, size ağaçtan meyveyi ve ateşi ve ottan erzakı ve hububu ve topraktan hububatı ve nebatatı verdiği gibi zemini size hoş –her bir erzakınız içinde konulmuş– bir beşik ve âlemi, güzel ve bütün levazımatınız içinde bulunur bir saray yapan bir zattan kaçıp, başıboş kalıp, ademe gidip saklanılmaz. Vazifesiz olup, kabre girip, uyandırılmamak üzere rahat yatamazsınız.

Sonra o davanın bir deliline işaret eder, اَلشَّجَرِ الْاَخْضَرِ kelimesiyle remzen der: "Ey haşri inkâr eden adam! Ağaçlara bak! Kışta ölmüş kemikler gibi hadsiz ağaçları baharda dirilten, yeşillendiren hattâ her bir ağaçta yaprak ve çiçek ve meyve cihetiyle üç haşrin numunelerini gösteren bir zata karşı inkâr ile istib'ad ile kudretine meydan okunmaz."

Sonra bir delile daha işaret eder, der: "Size ağaç gibi kesif, sakîl, karanlıklı bir maddeden ateş gibi latîf, hafif, nurani bir maddeyi çıkaran bir zattan, odun gibi kemiklere ateş gibi bir hayat ve nur gibi bir şuur vermeyi nasıl istib'ad ediyorsunuz?" Sonra bir delile daha tasrih eder der ki: "Bedevîler için kibrit yerine ateş çıkaran meşhur ağacın, yeşil iken iki dalı birbirine sürüldüğü vakit ateşi yaratan ve rutubetiyle yeşil ve hararetiyle kuru gibi iki zıt tabiatı cem'edip, onu buna menşe etmekle her bir şey hattâ anâsır-ı asliye ve tabâyi-i esasiye, onun emrine bakar, onun kuvvetiyle hareket eder, hiçbirisi başıboş olup tabiatıyla hareket etmediğini gösteren bir zattan, topraktan yapılan ve sonra toprağa dönen insanı, topraktan yeniden çıkarması istib'ad edilmez. İsyan ile ona meydan okunmaz."

Sonra Hazret-i Musa aleyhisselâmın şecere-i meşhuresini hatıra getirmekle şu dava-yı Ahmediye aleyhissalâtü vesselâm, Musa aleyhisselâmın dahi davasıdır. Enbiyanın ittifakına hafî bir îma edip şu kelimenin îcazına bir letafet daha katar.

Dördüncü Işık: Îcaz-ı Kur'anî o derece câmi' ve hârıktır, dikkat edilse görünüyor ki bazen bir denizi bir ibrikte gösteriyor gibi pek geniş ve çok uzun ve küllî düsturları ve umumî kanunları, basit ve âmî fehimlere merhameten basit bir cüzüyle, hususi bir hâdise ile gösteriyor. Binler misallerinden yalnız iki misaline işaret ederiz.

Birinci Misal: Yirminci Söz'ün Birinci Makamı'nda tafsilen beyan olunan üç âyettir ki şahs-ı Âdem'e talim-i esma unvanıyla nev-i benî-Âdem'e ilham olunan bütün ulûm ve fünunun talimini ifade eder. Ve Âdem'e, melaikenin secde etmesi ve şeytanın etmemesi

hâdisesiyle nev-i insana semekten meleğe kadar ekser mevcudat musahhar olduğu gibi yılandan şeytana kadar muzır mahlukatın dahi ona itaat etmeyip düşmanlık ettiğini ifade ediyor.

Hem kavm-i Musa (as) bir bakarayı, bir ineği kesmekle Mısır bakar-perestliğinden alınan ve "İcl" hâdisesinde tesirini gösteren bir bakar-perestlik mefkûresinin Musa aleyhisselâmın bıçağıyla kesildiğini ifade ediyor.

Hem taştan su çıkması, çay akması ve dağılıp yuvarlanması unvanıyla tabaka-i türabiye altında olan taş tabakası, su damarlarına hazinedarlık ve toprağa analık ettiğini ifade ediyor.

İkinci Misal: Kur'an'da çok tekrar edilen kıssa-i Musa aleyhisselâmın cümleleri ve cüzleridir ki her bir cümlesi, hattâ her bir cüzü, bir düstur-u küllînin ucu olarak gösterilmiş ve o düsturu ifade ediyor.

Mesela يَا هَامَانُ ابْنِ لِى صَرْحًا Firavun, vezirine emreder ki: "Bana yüksek bir kule yap, semavatın halini rasad edip bakacağım. Semanın gidişatından acaba Musa'nın (as) dava ettiği gibi semada tasarruf eden bir ilah var mıdır?" İşte صَرْحًا kelimesiyle ve şu cüz'î hâdise ile dağsız bir çölde olduğundan dağları arzulayan ve Hâlık'ı tanımadığından tabiat-perest olup rububiyet dava eden ve âsâr-ı ceberutlarını göstermekle ibka-yı nam eden, şöhret-perest olup dağ-misal meşhur ehramları bina eden ve sihir ve tenasühe kail olup cenazelerini mumya edip dağ misillü mezarlarda muhafaza eden Mısır firavunlarının an'anesinde hüküm-ferma bir düstur-u acibi ifade eder.

Mesela فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ Gark olan Firavun'a der: "Bugün senin gark olan cesedine necat vereceğim." unvanıyla umum firavunların tenasüh fikrine binaen cenazelerini mumyalamakla maziden alıp müstakbeldeki ensal-i âtiyenin temaşagâhına göndermek olan mevt-âlûd, ibret-nüma bir düstur-u hayatiyelerini ifade etmekle beraber, şu asr-ı âhirde o gark olan Firavun'un aynı cesedi olarak keşfolunan bir beden, o mahall-i gark denizinden sahile atıldığı gibi zamanın denizinden asırların mevceleri üstünde şu asır sahiline atılacağını, mu'cizane bir işaret-i gaybiyeyi, bir lem'a-yı i'cazı ve bu tek kelime bir mu'cize olduğunu ifade eder.

Hem mesela يُذَبِّحُونَ اَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ Benî-İsrail'in oğullarının kesilip kadın ve kızlarını hayatta bırakmak, bir firavun zamanında yapılan bir hâdise unvanıyla, Yahudi milletinin ekser memleketlerde her asırda maruz olduğu müteaddid katliamları, kadın ve kızları hayat-ı beşeriye-i sefihanede oynadıkları rolü ifade eder.

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَوةٍ ✻ وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ✻ وَيَسْعَوْنَ فِى الْاَرْضِ فَسَادًا وَاللّٰهُ لاَ يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ✻ وَقَضَيْنَا اِلَى بَنِى اِسْرَائِيلَ فِى الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِى الْاَرْضِ مَرَّتَيْنِ ✻ وَلاَ تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ

Yahudilere müteveccih şu iki hükm-ü Kur'anî, o milletin hayat-ı içtimaiye-i insaniyede dolap hilesiyle çevirdikleri şu iki müthiş düstur-u umumîyi tazammun eder ki: Hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeyi sarsan ve sa'y ü ameli, sermaye ile mübareze ettirip fukarayı zenginlerle çarpıştıran, muzaaf riba yapıp bankaları tesise sebebiyet veren ve hile ve hud'a ile cem'-i mal eden o millet olduğu gibi; mahrum kaldıkları ve daima zulmünü gördükleri hükûmetlerden ve galiblerden intikamlarını almak için her çeşit fesat komitelerine karışan ve her nevi ihtilale parmak karıştıran yine o millet olduğunu ifade ediyor.

Mesela فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ "Eğer doğru iseniz, mevti isteyiniz. Hiç istemeyeceksiniz." İşte

meclis-i Nebevîde küçük bir cemaatin cüz'î bir hâdise unvanıyla, milel-i insaniye içinde hırs-ı hayat ve havf-ı mematla en meşhur olan millet-i Yehud'un tâ kıyamete kadar lisan-ı halleri, mevti istemeyeceğini ve hayat hırsını bırakmayacağını ifade eder.

Mesela ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ Şu unvanla o milletin mukadderat-ı istikbaliyesini umumî bir surette ifade eder. İşte şu milletin seciyelerinde ve mukadderatında münderic olan şöyle müthiş desatir içindir ki Kur'an, onlara karşı pek şiddetli davranıyor. Dehşetli sille-i te'dib vuruyor.

İşte şu misallerden kıssa-i Musa aleyhisselâm ve Benî-İsrail'in sair cüzlerini ve sair kıssalarını bu kıssaya kıyas et. Şimdi şu Dördüncü Işık'taki i'cazî lem'a-i îcaz gibi Kur'an'ın basit kelimatlarının ve cüz'î mebhaslarının arkalarında pek çok lemaat-ı i'caziye vardır. Ârife işaret yeter.

Beşinci Işık: Kur'an'ın makasıd ve mesail, maânî ve esalib ve letaif ve mehasin cihetiyle câmiiyet-i hârikasıdır. Evet, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın surelerine ve âyetlerine ve hususan surelerin fatihalarına, âyetlerin mebde ve makta'larına dikkat edilse görünüyor ki:

Belâgatların bütün envaını, fezail-i kelâmiyenin bütün aksamını, ulvi üslupların bütün esnafını, mehasin-i ahlâkıyenin bütün efradını, ulûm-u kevniyenin bütün fezlekelerini, maarif-i İlahiyenin bütün fihristelerini, hayat-ı şahsiye ve içtimaiye-i beşeriyenin bütün nâfi' düsturlarını ve hikmet-i âliye-i kâinatın bütün nurani kanunlarını cem'etmekle beraber hiçbir müşevveşiyet eseri görünmüyor. Elhak, o kadar ecnas-ı muhtelifeyi bir yerde toplayıp bir münakaşa, bir karışık çıkmamak, kahhar bir nizam-ı i'cazînin işi olabilir.

Elhak, bütün bu câmiiyet içinde şu intizam ile beraber geçmiş yirmi dört adet Sözlerde izah ve ispat edildiği gibi; cehl-i mürekkebin menşei olan âdiyat perdelerini keskin beyanatıyla yırtmak, âdet perdeleri altında gizli olan hârikulâdeleri çıkarıp göstermek ve dalaletin menbaı olan tabiat tağutunu, bürhanın elmas kılıncıyla parçalamak ve gaflet uykusunun kalın tabakalarını ra'd-misal sayhalarıyla dağıtmak ve felsefe-i beşeriyeyi ve hikmet-i insaniyeyi âciz bırakan kâinatın tılsım-ı muğlakını ve hilkat-i âlemin muammayı acibesini fetih ve keşfetmek, elbette hakikatbîn ve gayb-aşina ve hidayet-bahş ve haknüma olan Kur'an gibi bir mu'cizekârın hârikulâde işleridir.

Evet, Kur'an'ın âyetlerine insaf ile dikkat edilse görünüyor ki sair kitaplar gibi bir iki maksadı takip eden tedricî bir fikrin silsilesine benzemiyor. Belki def'î ve âni bir tavrı var ve ilka olunuyor bir gidişatı var ve beraber gelen her bir taifesi müstakil olarak uzak bir yerden ve gayet ciddi ve ehemmiyetli bir muhaberenin tek tek, kısa kısa bir surette geldiğinin nişanı var.

Evet, kâinatın Hâlık'ından başka kim var ki bu derece kâinat ve Hâlık-ı kâinat'la ciddi alâkadar bir muhabereyi yapabilsin? Hadsiz derece haddinden çıkıp Hâlık-ı Zülcelal'i kendi keyfiyle söyleştirsin, kâinatı doğru olarak konuştursun.

Evet, Kur'an'da kâinat Sâni'inin pek ciddi ve hakiki ve ulvi ve hak olarak konuşması ve konuşturması görünüyor. Taklidi îma edecek hiçbir emare bulunmuyor. O söyler ve söylettirir. Farz-ı muhal olarak Müseylime gibi hadsiz derece haddinden çıkıp taklitkârane o izzet ve ceberut sahibi olan Hâlık-ı Zülcelal'ini kendi fikriyle konuşturup ve kâinatı onunla konuştursa elbette binler taklit emareleri ve binler sahtekârlık alâmetleri

bulunacaktır. Çünkü en pest bir halinde en yüksek tavrı takınanların her haleti taklitçiliğini gösterir. İşte şu hakikati kasem ile ilan eden وَالنَّجْمِ اِذَا هَوَى مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحَى ya bak, dikkat et.

ÜÇÜNCÜ ŞUÂ

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın ihbarat-ı gaybiyesi ve her asırda şebabiyetini muhafaza etmesi ve her tabaka insana muvafık gelmesiyle hasıl olan i'cazdır. Şu şuânın **üç cilve**si var.

BİRİNCİ CİLVE: İhbarat-ı gaybiyesidir. Şu cilvenin **üç şavk**ı var.

Birinci Şavk: Maziye ait ihbarat-ı gaybiyesidir. Evet, Kur'an-ı Hakîm bi'l-ittifak ümmi ve emin bir zatın lisanıyla, zaman-ı Âdem'den tâ asr-ı saadete kadar enbiyaların mühim hâlâtını ve ehemmiyetli vukuatını öyle bir tarzda zikrediyor ki Tevrat ve İncil gibi kitapların tasdiki altında gayet kuvvet ve ciddiyetle ihbar ediyor. Kütüb-ü sâlifenin ittifak ettikleri noktalarda muvafakat etmiştir. İhtilaf ettikleri bahislerde, musahhihane hakikat-i vakıayı faslediyor.

Demek Kur'an'ın nazar-ı gaybbînisi, o Kütüb-ü Sâlifenin umumunun fevkinde ahval-i maziyeyi görüyor ki ittifakî meselelerde musaddıkane onları tezkiye ediyor. İhtilafî meselelerde musahhihane onlara faysal oluyor. Halbuki Kur'an'ın vukuat ve ahval-i maziyeye dair ihbaratı aklî bir iş değil ki akıl ile ihbar edilsin. Belki semâa mütevakkıf nakildir. Nakil ise kıraat ve kitabet ehline mahsustur. Dost ve düşmanın ittifakıyla kıraatsız, kitabetsiz, emanetle maruf, ümmi lakabıyla mevsuf bir zata nüzul ediyor.

Hem o ahval-i maziyeyi öyle bir surette ihbar eder ki bütün o ahvali görür gibi bahseder. Çünkü uzun bir hâdisenin ukde-i hayatiyesini ve ruhunu alır, maksadına mukaddime yapar. Demek Kur'an'daki fezlekeler, hülâsalar gösteriyor ki bu hülâsa ve fezlekeyi gösteren, bütün maziyi bütün ahvali ile görüyor. Zira bir zatın bir fende veya bir sanatta mütehassıs olduğu; hülâsalı bir sözle, fezlekeli bir sanatçıkla, o şahısların maharet ve melekelerini gösterdiği gibi Kur'an'da zikrolunan vukuatın hülâsaları ve ruhları gösteriyor ki onları söyleyen, bütün vukuatı ihata etmiş, görüyor, tabir caiz ise, bir maharet-i fevkalâde ile ihbar ediyor.

İkinci Şavk: İstikbale ait ihbarat-ı gaybiyesidir. Şu kısım ihbaratın çok envaı var. Birinci kısım, hususidir. Bir kısım ehl-i keşif ve velayete mahsustur.

Mesela, Muhyiddin-i Arabî الـم غُلِبَتِ الرُّومُ Suresi'nde pek çok ihbarat-ı gaybiyeyi bulmuştur. İmam-ı Rabbanî, surelerin başındaki mukattaat-ı huruf ile çok muamelat-ı gaybiyenin işaretlerini ve ihbaratını görmüştür ve hâkeza... Ulema-yı bâtın için Kur'an, baştan başa ihbarat-ı gaybiye nevindendir. Biz ise umuma ait olacak bir kısmına işaret edeceğiz. Bunun da pek çok tabakatı var. Yalnız bir tabakadan bahsedeceğiz.

İşte Kur'an-ı Hakîm, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma der: (Hâşiye[45])

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ✻ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَ مُقَصِّرِينَ لاَ تَخَافُونَ ✻ هُوَ الَّذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ✻ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِى بِضْعِ سِنِينَ لِلّٰهِ الاَمْرُ ✻ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ بِاَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ ✻ اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ✻ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاس

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ لَنْ تَفْعَلُوا ❊ وَ لَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا ❊ ❊
سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِى الْآفَاقِ وَفِى اَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ ❊ قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا
يَاْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لاَئِمٍ ❊ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا ❊
قُلْ هُوَ الرَّحْمنُ آمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلاَلٍ مُبِينٍ
وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا

gibi çok âyâtın ifade ettiği ihbarat-ı gaybiyedir ki aynen doğru olarak çıkmıştır. İşte pek çok itirazat ve tenkidata maruz ve en küçük bir hatasından dolayı davasını kaybedecek bir zatın lisanından böyle tereddütsüz, kemal-i ciddiyet ve emniyetle ve kuvvetli bir vüsuku ihsas eden bir tarzda böyle ihbarat-ı gaybiye, kat'iyen gösterir ki o zat, Üstad-ı Ezelî'sinden ders alıyor, sonra söylüyor.

Üçüncü Şavk: Hakaik-i İlahiyeye ve hakaik-i kevniyeye ve umûr-u uhreviyeye dair ihbarat-ı gaybiyesidir. Evet, Kur'an'ın hakaik-i İlahiyeye dair beyanatı ve tılsım-ı kâinatı fethedip ve hilkat-i âlemin muammasını açan beyanat-ı kevniyesi, ihbarat-ı gaybiyenin en mühimmidir. Çünkü o hakaik-i gaybiyeyi hadsiz dalalet yolları içinde istikametle onları gidip bulmak, akl-ı beşerin kârı değildir ve olamaz. Beşerin en dâhî hükemaları o mesailin en küçüğüne akıllarıyla yetişmediği malûmdur.

Hem Kur'an, gösterdiği o hakaik-i İlahiye ve o hakaik-i kevniyeyi beyandan sonra ve safa-yı kalp ve tezkiye-i nefisten sonra ve ruhun terakkiyatından ve aklın tekemmülünden sonra beşerin ukûlü "Sadakte" deyip o hakaiki kabul eder. Kur'an'a "Bârekellah" der. Bu kısmın, kısmen On Birinci Söz'de izah ve ispatı geçmiştir. Tekrara hâcet kalmamıştır.

Amma ahval-i uhreviye ve berzahiye ise çendan akl-ı beşer kendi başıyla yetişemiyor, göremiyor. Fakat Kur'an'ın gösterdiği yollar ile onları görmek derecesinde ispat ediyor. Onuncu Söz'de, Kur'an'ın şu ihbarat-ı gaybiyesi ne derece doğru ve hak olduğu izah ve ispat edilmiştir. Ona müracaat et.

sh:407

İKİNCİ CİLVE: Kur'an'ın şebabetidir. Her asırda taze nâzil oluyor gibi tazeliğini, gençliğini muhafaza ediyor. Evet Kur'an, bir hutbe-i ezeliye olarak umum asırlardaki umum tabakat-ı beşeriyeye birden hitap ettiği için öyle daimî bir şebabeti bulunmak lâzımdır. Hem de öyle görülmüş ve görünüyor. Hattâ efkârca muhtelif ve istidatça mütebayin asırlardan her asra göre güya o asra mahsus gibi bakar, baktırır ve ders verir. Beşerin âsâr ve kanunları, beşer gibi ihtiyar oluyor, değişiyor, tebdil ediliyor. Fakat Kur'an'ın hükümleri ve kanunları, o kadar sabit ve râsihtir ki asırlar geçtikçe daha ziyade kuvvetini gösteriyor.

Evet, en ziyade kendine güvenen ve Kur'an'ın sözlerine karşı kulağını kapayan şu asr-ı hazır ve şu asrın ehl-i kitap insanları Kur'an'ın يَا اَهْلَ الْكِتَابِ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ hitab-ı mürşidanesine o kadar muhtaçtır ki güya o hitap doğrudan doğruya şu asra müteveccihtir ve يَا اَهْلَ الْكِتَابِ lafzı يَا اَهْلَ الْمَكْتَبِ manasını dahi tazammun eder. Bütün şiddetiyle, bütün tazeliğiyle, bütün şebabetiyle يَا اَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا اِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ sayhasını âlemin aktarına savuruyor.

Mesela şahıslar, cemaatler, muarazasından âciz kaldıkları Kur'an'a karşı; bütün nev-i

beşerin ve belki cinnîlerin de netice-i efkârları olan medeniyet-i hazıra, Kur'an'a karşı muaraza vaziyetini almışlar. İ'caz-ı Kur'an'a karşı, sihirleriyle muaraza ediyor. Şimdi, şu müthiş yeni muarazacıya karşı i'caz-ı Kur'an'ı قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ âyetinin davasını ispat etmek için medeniyetin muaraza suretiyle vaz'ettiği esasatı ve desatirini, esasat-ı Kur'aniye ile karşılaştıracağız.

Birinci derecede: Birinci Söz'den tâ Yirmi Beşinci Söz'e kadar olan muvazeneler ve mizanlar ve o Sözlerin hakikatleri ve başları olan âyetler, iki kere iki dört eder derecesinde medeniyete karşı Kur'an'ın i'cazını ve galebesini ispat eder.

İkinci derecede: On İkinci Söz'de ispat edildiği gibi bir kısım düsturlarını hülâsa etmektir.

İşte medeniyet-i hazıra, felsefesiyle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede nokta-i istinadı "kuvvet" kabul eder. Hedefi "menfaat" bilir. Düstur-u hayatı "cidal" tanır. Cemaatlerin rabıtasını "unsuriyet ve menfî milliyet" bilir. Gayesi, hevesat-ı nefsaniyeyi tatmin ve hâcat-ı beşeriyeyi tezyid etmek için bazı "lehviyat"tır.

Halbuki kuvvetin şe'ni, tecavüzdür. Menfaatin şe'ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde boğuşmaktır. Düstur-u cidalin şe'ni, çarpışmaktır. Unsuriyetin şe'ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan tecavüzdür.

İşte şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki bütün mehasiniyle beraber beşerin yüzde ancak yirmisine bir nevi surî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefalete atmıştır.

Amma hikmet-i Kur'aniye ise nokta-i istinadı, kuvvet yerine "hakk"ı kabul eder. Gayede, menfaat yerine "fazilet ve rıza-yı İlahî"yi kabul eder. Hayatta, düstur-u cidal yerine "düstur-u teavünü" esas tutar. Cemaatlerin rabıtalarında, unsuriyet ve milliyet yerine "rabıta-i dinî ve sınıfî ve vatanî" kabul eder. Gayatı, hevesat-ı nefsaniyenin nâmeşru tecavüzatına set çekip ruhu maâliyata teşvik ve hissiyat-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı kemalât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir.

Hakkın şe'ni ise ittifaktır. Faziletin şe'ni, tesanüddür. Teavünün şe'ni, birbirinin imdadına yetişmektir. Dinin şe'ni uhuvvettir, incizabdır. Nefs-i emmareyi gemlemekle bağlamak, ruhu kemalâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe'ni, saadet-i dâreyndir.

İşte medeniyet-i hazıra, edyan-ı sâbıka-i semaviyeden, bâhusus Kur'an'ın irşadatından aldığı mehasinle beraber, Kur'an'a karşı böyle hakikat nazarında mağlup düşmüştür.

Üçüncü derece: Binler mesailinden yalnız numune olarak üç dört meseleyi göstereceğiz. Evet Kur'an'ın düsturları, kanunları, ezelden geldiğinden ebede gidecektir. Medeniyetin kanunları gibi ihtiyar olup ölüme mahkûm değildir. Daima gençtir, kuvvetlidir.

Mesela, medeniyetin bütün cem'iyat-ı hayriyeleri ile bütün cebbarane şedit inzibat ve nizamatlarıyla, bütün ahlâkî terbiyegâhlarıyla, Kur'an-ı Hakîm'in iki meselesine karşı muaraza edemeyip mağlup düşmüşlerdir. Mesela وَاَقِيمُوا الصَّلَوةَ وَآتُوا الزَّكَوةَ ✻ وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَوا Kur'an'ın bu galebe-i i'cazkâranesini bir mukaddime ile beyan edeceğiz. Şöyle ki:

İşaratü'l-İ'caz'da ispat edildiği gibi bütün ihtilalat-ı beşeriyenin madeni bir kelime olduğu gibi bütün ahlâk-ı seyyienin menbaı dahi bir kelimedir.

Birinci kelime: "Ben tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne."

İkinci kelime: "Sen çalış, ben yiyeyim."

Evet, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havas ve avam, yani zenginler ve fakirler, muvazeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvazenenin esası ise: Havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir. Şimdi birinci kelime, havas tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevk etmiştir. İkinci kelime, avamı kine, hasede, mübarezeye sevk edip rahat-ı beşeriyeyi birkaç asırdır selbettiği gibi; şu asırda sa'y, sermaye ile mübareze neticesi herkesçe malûm olan Avrupa hâdisat-ı azîmesi meydana geldi.

İşte medeniyet, bütün cem'iyat-ı hayriye ile ve ahlâkî mektepleriyle ve şedit inzibat ve nizamatıyla, beşerin o iki tabakasını musalaha edemediği gibi hayat-ı beşerin iki müthiş yarasını tedavi edememiştir.

Kur'an, birinci kelimeyi esasından "vücub-u zekât" ile kal'eder, tedavi eder. İkinci kelimenin esasını "hurmet-i riba" ile kal'edip tedavi eder. Evet, âyet-i Kur'aniye âlem kapısında durup ribaya "Yasaktır!" der. "Kavga kapısını kapamak için banka kapısını kapayınız." diyerek insanlara ferman eder. Şakirdlerine "Girmeyiniz!" emreder.

İkinci Esas: Medeniyet, taaddüd-ü ezvacı kabul etmiyor. Kur'an'ın o hükmünü kendine muhalif-i hikmet ve maslahat-ı beşeriyeye münafî telakki eder. Evet, eğer izdivaçtaki hikmet, yalnız kaza-yı şehvet olsa taaddüd bilakis olmalı. Halbuki, hattâ bütün hayvanatın şehadetiyle ve izdivaç eden nebatatın tasdikiyle sabittir ki izdivacın hikmeti ve gayesi, tenasüldür. Kaza-yı şehvet lezzeti ise o vazifeyi gördürmek için rahmet tarafından verilen bir ücret-i cüz'iyedir.

Madem hikmeten, hakikaten, izdivaç nesil içindir, nev'in bekası içindir. Elbette, bir senede yalnız bir defa tevellüde kabil ve ayın yalnız yarısında kabil-i telakkuh olan ve elli senede yeise düşen bir kadın, ekseri vakitte tâ yüz seneye kadar kabil-i telkîh bir erkeğe kâfi gelmediğinden medeniyet pek çok fahişehaneleri kabul etmeye mecburdur.

Üçüncü Esas: Muhakemesiz medeniyet, Kur'an kadına sülüs verdiği için âyeti tenkit eder. Halbuki hayat-ı içtimaiyede ekser ahkâm, ekseriyet itibarıyla olduğundan ekseriyet itibarıyla bir kadın, kendini himaye edecek birisini bulur. Erkek ise ona yük olacak ve nafakasını ona bırakacak birisiyle teşrik-i mesai etmeye mecbur olur. İşte bu surette bir kadın, pederinden yarısını alsa kocası noksaniyetini temin eder. Erkek, pederinden iki parça alsa bir parçasını tezevvüc ettiği kadının idaresine verecek, kız kardeşine müsavi gelir. İşte adalet-i Kur'aniye böyle iktiza eder, böyle hükmetmiştir. (Hâşiye-1[46])

Dördüncü Esas: Sanem-perestliği şiddetle Kur'an menettiği gibi sanem-perestliğin bir nevi taklidi olan suret-perestliği de meneder. Medeniyet ise suretleri kendi mehasininden sayıp Kur'an'a muaraza etmek istemiş. Halbuki gölgeli gölgesiz suretler, ya bir zulm-ü mütehaccir veya bir riya-yı mütecessid veya bir heves-i mütecessimdir ki beşeri zulme ve riyaya ve hevaya, hevesi kamçılayıp teşvik eder.

Hem Kur'an merhameten, kadınların hürmetini muhafaza için hayâ perdesini takmasını emreder. Tâ hevesat-ı rezilenin ayağı altında o şefkat madenleri zillet çekmesinler. Âlet-i hevesat, ehemmiyetsiz bir meta hükmüne geçmesinler. (Hâşiye-2[47]) Medeniyet ise kadınları yuvalarından çıkarıp, perdelerini yırtıp beşeri de baştan çıkarmıştır. Halbuki aile hayatı, kadın-erkek mabeyninde mütekabil hürmet ve muhabbetle devam eder. Halbuki açık saçıklık, samimi hürmet ve muhabbeti izale edip ailevî hayatı zehirlemiştir.

Hususan suret-perestlik, ahlâkı fena halde sarstığı ve sukut-u ruha sebebiyet verdiği şununla anlaşılır: Nasıl ki merhume ve rahmete muhtaç bir güzel kadın cenazesine nazar-ı şehvet ve hevesle bakmak, ne kadar ahlâkı tahrip eder. Öyle de ölmüş kadınların suretlerine veyahut sağ kadınların küçük cenazeleri hükmünde olan suretlerine heves-perverane bakmak, derinden derine hissiyat-ı ulviye-i insaniyeyi sarsar, tahrip eder.

İşte şu üç misal gibi binler mesail-i Kur'aniyenin her birisi, saadet-i beşeriyeyi dünyada temine hizmet etmekle beraber hayat-ı ebediyesine de hizmet eder. Sair meseleleri mezkûr meselelere kıyas edebilirsin.

Nasıl medeniyet-i hazıra, Kur'an'ın hayat-ı içtimaiye-i beşere ait olan düsturlarına karşı mağlup olup Kur'an'ın i'caz-ı manevîsine karşı hakikat noktasında iflas eder. Öyle de medeniyetin ruhu olan felsefe-i Avrupa ve hikmet-i beşeriyeyi, hikmet-i Kur'an'la yirmi beş adet Sözlerde mizanlarla iki hikmetin muvazenesinde, hikmet-i felsefiye âcize ve hikmet-i Kur'aniyenin mu'cize olduğu kat'iyetle ispat edilmiştir. Nasıl ki On Birinci ve On İkinci Sözlerde, hikmet-i felsefiyenin aczi ve iflası; ve hikmet-i Kur'aniyenin i'cazı ve gınası ispat edilmiştir, müracaat edebilirsin.

Hem nasıl medeniyet-i hazıra, hikmet-i Kur'an'ın ilmî ve amelî i'cazına karşı mağlup oluyor. Öyle de medeniyetin edebiyat ve belâgatı da Kur'an'ın edep ve belâgatına karşı nisbeti: Öksüz bir yetimin muzlim bir hüzün ile ümitsiz ağlayışı hem süflî bir vaziyette sarhoş bir ayyaşın velvele-i gınasının (şarkı demektir) nisbeti ile ulvi bir âşığın muvakkat bir iftiraktan müştakane, ümitkârane bir hüzün ile gınası (şarkısı) hem zafer veya harbe ve ulvi fedakârlıklara sevk etmek için teşvikkârane kasaid-i vataniyeye nisbeti gibidir.

Çünkü edep ve belâgat, tesir-i üslup itibarıyla ya hüzün verir ya neşe verir. Hüzün ise iki kısımdır: Ya fakdü'l-ahbaptan gelir, yani ahbapsızlıktan, sahipsizlikten gelen karanlıklı bir hüzündür ki dalalet-âlûd, tabiat-perest, gaflet-pîşe olan medeniyetin edebiyatının verdiği hüzündür. İkinci hüzün, firaku'l-ahbaptan gelir, yani ahbap var, firakında müştakane bir hüzün verir. İşte şu hüzün, hidayet-eda, nur-efşan Kur'an'ın verdiği hüzündür.

Amma neşe ise o da iki kısımdır: Birisi, nefsi hevesatına teşvik eder. O da tiyatrocu, sinemacı, romancı medeniyetin edebiyatının şe'nidir. İkinci neşe, nefsi susturup ruhu, kalbi, aklı, sırrı maâliyata, vatan-ı aslîlerine, makarr-ı ebedîlerine, ahbab-ı uhrevîlerine yetişmek için latîf ve edepli masumane bir teşviktir ki o da cennet ve saadet-i ebediyeye ve rü'yet-i cemalullaha beşeri sevk eden ve şevke getiren Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın verdiği neşedir.

İşte قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هـذَا الْقُرْآنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ifade ettiği azîm mana ve büyük hakikat, kāsıru'l-fehm olanlarca ve dikkatsizlikle mübalağalı bir belâgat için muhal bir suret zannediliyor. Hâşâ! Mübalağa değil, muhal bir suret değil, ayn-ı hakikat bir belâgat ve mümkün ve vaki bir surettedir.

O suretin bir vechi şudur ki yani, Kur'an'dan tereşşuh etmeyen ve Kur'an'ın malı olmayan ins ve cinnin bütün güzel sözleri toplansa Kur'an'ı tanzir edemez, demektir. Hem edememiş ki gösterilmiyor.

İkinci vecih şudur ki cin ve insin hattâ şeytanların netice-i efkârları ve muhassala-i mesaileri olan medeniyet ve hikmet-i felsefe ve edebiyat-ı ecnebiye, Kur'an'ın ahkâm ve hikmet ve belâgatına karşı âciz derekesindedirler, demektir. Nasıl da numunesini

gösterdik.

ÜÇÜNCÜ CİLVE: Kur'an-ı Hakîm, her asırdaki tabakat-ı beşerin her bir tabakasına güya doğrudan doğruya o tabakaya hususi müteveccihtir, hitap ediyor. Evet, bütün benî-Âdem'e bütün tabakatıyla en yüksek ve en dakik ilim olan imana ve en geniş ve nurani fen olan marifetullaha ve en ehemmiyetli ve mütenevvi maarif olan ahkâm-ı İslâmiyeye davet eden, ders veren Kur'an ise her nev'e, her taifeye muvafık gelecek bir ders vermek elzemdir. Halbuki ders birdir, ayrı ayrı değil. Öyle ise aynı derste tabakat bulunmak lâzımdır. Derecata göre her biri, Kur'an'ın perdelerinden bir perdeden hisse-i dersini alır. Şu hakikatin çok numunelerini zikretmişiz. Onlara müracaat edilebilir. Yalnız burada bir iki cüzünün hem yalnız bir iki tabakasının hisse-i fehmine işaret ederiz:

Mesela لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ Kesretli tabaka olan avam tabakasının şundan hisse-i fehmi: "Cenab-ı Hak, peder ve veledden ve akrandan ve zevceden münezzehtir."

Daha mutavassıt bir tabaka, şundan "İsa aleyhisselâmın ve melaikelerin ve tevellüde mazhar şeylerin uluhiyetini nefyetmektir." Çünkü muhal bir şeyi nefyetmek, zahiren faydasız olduğundan belâgatta medar-ı fayda olacak bir lâzım-ı hüküm murad olunur. İşte cismaniyete mahsus veled ve validi nefyetmekten murad ise veled ve validi ve küfvü bulunanların nefy-i uluhiyetleridir ve mabud olmaya lâyık olmadıklarını göstermektir. Şu sırdandır ki Sure-i İhlas herkese hem her vakit fayda verebilir.

Daha bir parça ileri bir tabakanın hisse-i fehmi: "Cenab-ı Hak mevcudata karşı tevlid ve tevellüdü işmam edecek bütün rabıtalardan münezzehtir. Şerik ve muînden ve hemcinsten müberradır. Belki mevcudata karşı nisbeti, hallakıyettir. "Emr-i kün feyekûn" ile irade-i ezeliyesiyle, ihtiyarıyla icad eder. İcabî ve ıztırarî ve sudûr-u gayr-ı ihtiyarî gibi münafî-i kemal her bir rabıtadan münezzehtir."

Daha yüksek bir tabakanın hisse-i fehmi: Cenab-ı Hak ezelîdir, ebedîdir, evvel ve âhirdir. Hiçbir cihette ne zatında, ne sıfâtında, ne ef'alinde naziri, küfvü, şebihi, misli, misali, mesîli yoktur. Yalnız ef'alinde, şuununda teşbihi ifade eden mesel var: وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى

Bu tabakata; ârifîn tabakası, ehl-i aşk tabakası, sıddıkîn tabakası gibi ayrı ayrı hisse sahiplerini kıyas edebilirsin.

İkinci misal: Mesela مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ Tabaka-i ûlânın şundan hisse-i fehmi şudur ki: "Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın hizmetkârı veya "veledim" hitabına mazhar olan Zeyd, izzetli zevcesini kendine küfüv bulmadığı için tatlik etmiş. Allah'ın emriyle Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm almış. Âyet der: "Peygamber size evladım dese risalet cihetiyle söyler. Şahsiyet itibarıyla pederiniz değil ki aldığı kadınlar ona münasip düşmesin."

İkinci tabakanın hisse-i fehmi şudur ki: Bir büyük âmir, raiyetine pederane şefkatle bakar. Eğer o âmir, zahir ve bâtın bir padişah-ı ruhanî olsa o vakit merhameti pederin yüz defa şefkatinden ileri gittiğinden o raiyetin efradı onun hakiki evladı gibi ona peder nazarıyla bakarlar. Peder nazarı, zevc nazarına inkılab edemediğinden, kız nazarı da zevce nazarına kolayca değişmediğinden, efkâr-ı âmmede Peygamber (asm), mü'minlerin kızlarını alması şu sırra uygun gelmediğinden Kur'an der: "Peygamber (asm), merhamet-i İlahiye nazarıyla size şefkat eder, pederane muamele yapar. Risalet namına siz onun evladı gibisiniz. Fakat şahsiyet-i insaniyet itibarıyla pederiniz değildir ki sizden zevce

alması münasip düşmesin.”

Üçüncü kısım şöyle fehmeder ki: Peygamber’e (asm) intisap edip onun kemalâtına istinad ederek onun pederane şefkatine itimat edip kusur ve hatîat etmemelisiniz, demektir. Evet, çoklar var ki büyüklerine ve mürşidlerine itimat edip tembellik eder. Hattâ bazen “Namazımız kılınmış.” der. (Bir kısım Alevîler gibi)

Dördüncü Nükte: Bir kısım şu âyetten şöyle bir işaret-i gaybiye fehmeder ki: Peygamber’in (asm) evlad-ı zükûru, rical derecesinde kalmayıp rical olarak nesli, bir hikmete binaen kalmayacaktır. Yalnız “rical” tabirinin ifadesiyle, nisanın pederi olduğunu işaret ettiğinden nisa olarak nesli devam edecektir. Felillahi’l-hamd Hazret-i Fatıma’nın nesl-i mübareki, Hasan ve Hüseyin gibi iki nurani silsilenin bedr-i münevveri, Şems-i Nübüvvet’in manevî ve maddî neslini idame ediyorlar. اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ (Birinci Şule, üç şuâıyla hitama erdi.)

İKİNCİ ŞULE

İkinci Şule'nin **üç nur**u var.

BİRİNCİ NUR

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın heyet-i mecmuasında raik bir selaset, faik bir selâmet, metin bir tesanüd, muhkem bir tenasüp, cümleleri ve heyetleri mabeyninde kavî bir teavün; ve âyetler ve maksatları mabeyninde ulvi bir tecavüb olduğunu ilm-i beyan ve fenn-i maânî ve beyanînin Zemahşerî, Sekkakî, Abdülkahir-i Cürcanî gibi binlerle dâhî imamların şehadetiyle sabit olduğu halde; o tecavüb ve teavün ve tesanüdü ve selaset ve selâmeti kıracak, bozacak sekiz dokuz mühim esbab bulunurken o esbab bozmaya değil belki selasetine, selâmetine, tesanüdüne kuvvet vermiştir. Yalnız, o esbab bir derece hükmünü icra edip başlarını perde-i nizam ve selasetten çıkarmışlar. Fakat nasıl ki yeknesak, düz bir ağacın gövdesinden bir kısım çıkıntılar, sivricikler çıkar. Lâkin ağacın tenasübünü bozmak için çıkmıyorlar. Belki o ağacın ziynetli tekemmülüne ve cemaline medar olan meyveyi vermek için çıkıyorlar. Aynen bunun gibi şu esbab dahi Kur'an'ın selaset-i nazmına kıymettar manaları ifade için sivri başlarını çıkarıyorlar.

İşte o Kur'an-ı Mübin, yirmi senede hâcetlerin mevkileri itibarıyla necim necim olarak, müteferrik parça parça nüzul ettiği halde, öyle bir kemal-i tenasübü vardır ki güya bir defada nâzil olmuş gibi bir münasebet gösteriyor.

Hem o Kur'an, yirmi senede hem muhtelif, mütebayin esbab-ı nüzule göre geldiği halde, tesanüdün kemalini öyle gösteriyor; güya bir sebeb-i vâhidle nüzul etmiştir.

Hem o Kur'an, mütefavit ve mükerrer suallerin cevabı olarak geldiği halde, nihayet imtizaç ve ittihadı gösteriyor. Güya bir sual-i vâhidin cevabıdır.

Hem Kur'an mütegayir, müteaddid hâdisatın ahkâmını beyan için geldiği halde, öyle bir kemal-i intizamı gösteriyor ki güya bir hâdise-i vâhidin beyanıdır.

Hem Kur'an mütehalif, mütenevvi halette hadsiz muhatapların fehimlerine münasip üsluplarda tenezzülat-ı kelâmiye ile nâzil olduğu halde, öyle bir hüsn-ü temasül ve güzel bir selaset gösteriyor ki güya halet birdir, bir derece-i fehimdir; su gibi akar bir selaset gösteriyor.

Hem o Kur'an mütebaid, müteaddid muhatabîn esnafına müteveccihen mütekellim olduğu halde, öyle bir suhulet-i beyanı, bir cezalet-i nizamı bir vuzuh-u ifhamı var ki güya muhatabı bir sınıftır. Hattâ her bir sınıf zanneder ki bi'l-asale muhatap yalnız kendisidir.

Hem Kur'an, mütefavit mütederric irşadî bazı gayelere îsal ve hidayet etmek için nâzil olduğu halde, öyle bir kemal-i istikamet, öyle bir dikkat-i muvazenet, öyle bir hüsn-ü intizam vardır ki güya maksat birdir.

İşte bu esbablar, müşevveşiyetin esbabı iken Kur'an'ın i'caz-ı beyanında, selaset ve tenasübünde istihdam edilmişlerdir. Evet, kalbi sekamsiz, aklı müstakim, vicdanı marazsız, zevki selim her adam Kur'an'ın beyanında güzel bir selaset, rânâ bir tenasüp, hoş bir ahenk, yekta bir fesahat görür. Hem basîresinde selim bir gözü olan görür ki

Kur'an'da öyle bir göz vardır ki o göz bütün kâinatı zahir ve bâtını ile vâzıh, göz önünde bir sahife gibi görür, istediği gibi çevirir, istediği bir tarzda o sahifenin manalarını söyler.

Şu Birinci Nur'un hakikatini misaller ile tavzih etsek birkaç mücelled lâzım. Öyle ise sair risale-i Arabiyemde ve İşaratü'l-İ'caz'da ve şu yirmi beş adet Sözlerde şu hakikatin ispatına dair olan izahatla iktifa edip misal olarak mecmu-u Kur'an'ı birden gösteriyorum.

İKİNCİ NURU

Kur'an-ı Hakîm'in âyetlerinin hâtimelerinde gösterdiği fezlekeler ve esma-i hüsna cihetindeki üslub-u bedîîsinde olan meziyet-i i'caziyeye dairdir.

İhtar: Şu İkinci Nur'da çok âyetler gelecektir. O âyetler, yalnız İkinci Nur'un misalleri değil belki geçmiş mesail ve şuâların misalleri dahi olurlar. Bunları hakkıyla izah etmek çok uzun gelir. Şimdilik ihtisar ve icmale mecburum. Onun için gayet muhtasar bir tarzda şu sırr-ı azîm-i i'cazın misallerinden olan âyetlere birer işaret edip tafsilatını başka vakte ta'lik ettik.

İşte Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, âyetlerin hâtimelerinde galiben bazı fezlekeleri zikreder ki o fezlekeler, ya esma-i hüsnayı veya manalarını tazammun ediyor veyahut aklı tefekküre sevk etmek için akla havale eder veyahut makasıd-ı Kur'aniyeden bir kaide-i külliyeyi tazammun eder ki âyetin tekid ve teyidi için fezlekeler yapar.

İşte o fezlekelerde Kur'an'ın hikmet-i ulviyesinden bazı işarat ve hidayet-i İlahiyenin âb-ı hayatından bazı reşaşat, i'caz-ı Kur'an'ın berklerinden bazı şerarat vardır. Şimdi pek çok o işarattan yalnız on tanesini icmalen zikrederiz. Hem pek çok misallerinden birer misal ve her bir misalin pek çok hakaikinden yalnız her birinde bir hakikatin meal-i icmalîsine işaret ederiz. Bu on işaretin ekserisi, ekser âyetlerde müctemian beraber bulunup hakiki bir nakş-ı i'cazî teşkil ederler. Hem misal olarak getirdiğimiz âyetlerin ekserisi, ekser işarata misaldir. Biz yalnız her âyetten bir işaret göstereceğiz. Misal getireceğimiz âyetlerden eski Sözlerde bahsi geçenlerin yalnız mealine bir hafif işaret ederiz.

BİRİNCİ MEZİYET-İ CEZALET: Kur'an-ı Hakîm, i'cazkâr beyanatıyla Sâni'-i Zülcelal'in ef'al ve eserlerini nazara karşı serer, bast eder. Sonra o âsâr ve ef'alinde esma-i İlahiyeyi istihraç eder veya haşir ve tevhid gibi bir makasıd-ı asliye-i Kur'aniyeyi ispat ediyor.

Birinci mananın misallerinden mesela

هُوَ الَّذِى خَلَقَ لَكُمْ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى اِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ

İkinci şıkkın misallerinden mesela

اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَادًا وَ الْجِبَالَ اَوْتَادًا وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا ...إلى آخر

اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا e kadar...

Birinci âyette âsârı bast edip bir neticenin, bir mühim maksudun mukaddematı gibi; ilim ve kudrete, gayat ve nizamatıyla şehadet eden en azîm eserleri serdeder. Alîm ismini istihraç eder. İkinci âyette, Birinci Şule'nin Birinci Şuâ'ının Üçüncü Nokta'sında bir derece izah olunduğu gibi Cenab-ı Hakk'ın büyük ef'alini, azîm âsârını zikrederek

neticesinde yevm-i fasl olan haşri, netice olarak zikrediyor.

İKİNCİ NÜKTE-İ BELÂGAT: Kur'an, beşerin nazarına sanat-ı İlahiyenin mensucatını açar, gösterir. Sonra fezlekede o mensucatı, esma içinde tayyeder veyahut akla havale eder.

Birincinin misallerinden mesela

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ فَقُلْ اَفَلاَ تَتَّقُونَ فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ

İşte başta der: "Sema ve zemini, rızkınıza iki hazine gibi müheyya edip oradan yağmuru, buradan hububatı çıkaran kimdir? Allah'tan başka koca sema ve zemini iki mutî hazinedar hükmüne kimse getirebilir mi? Öyle ise şükür ona münhasırdır."

İkinci fıkrada der ki: "Sizin azalarınız içinde en kıymettar göz ve kulaklarınızın mâliki kimdir? Hangi tezgâh ve dükkândan aldınız? Bu latîf kıymettar göz ve kulağı verecek ancak Rabb'inizdir. Sizi icad edip terbiye eden odur ki bunları size vermiştir. Öyle ise yalnız Rab odur, Mabud da o olabilir."

Üçüncü fıkrada der: "Ölmüş yeri ihya edip yüz binler ölmüş taifeleri ihya eden kimdir? Hak'tan başka ve bütün kâinatın Hâlık'ından başka şu işi kim yapabilir? Elbette o yapar. O ihya eder. Madem Hak'tır, hukuku zayi etmeyecektir. Sizi bir mahkeme-i kübraya gönderecektir. Yeri ihya ettiği gibi sizi de ihya edecektir."

Dördüncü fıkrada der: "Bu azîm kâinatı bir saray gibi bir şehir gibi kemal-i intizamla idare edip tedbirini gören, Allah'tan başka kim olabilir? Madem Allah'tan başka olamaz; koca kâinatı bütün ecramıyla gayet kolay idare eden kudret o derece kusursuz, nihayetsizdir ki hiçbir şerik ve iştirake ve muavenet ve yardıma ihtiyacı olamaz. Koca kâinatı idare eden, küçük mahlukatı başka ellere bırakmaz. Demek, ister istemez "Allah" diyeceksiniz."

İşte, birinci ve dördüncü fıkra "Allah" der, ikinci fıkra "Rab" der, üçüncü fıkra "El-Hak" der. فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ ne kadar mu'cizane düştüğünü anla. İşte Cenab-ı Hakk'ın azîm tasarrufatını, kudretinin mühim mensucatını zikreder. Sonra da o azîm âsârın, mensucatın destgâhı فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ der. Yani "Hak" "Rab" "Allah" isimlerini zikretmekle o tasarrufat-ı azîmenin menbaını gösterir.

İkincinin misallerinden:

اِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلاَفِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِى تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ لاَيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

İşte Cenab-ı Hakk'ın kemal-i kudretini ve azamet-i rububiyetini gösteren ve vahdaniyetine şehadet eden semavat ve arzın hilkatindeki tecelli-i saltanat-ı uluhiyet; ve gece gündüzün ihtilafındaki tecelli-i rububiyet; ve hayat-ı içtimaiye-i insana en büyük bir vasıta olan gemiyi denizde teshir ile tecelli-i rahmet; ve semadan âb-ı hayatı ölmüş zemine gönderip zemini yüz bin taifeleriyle ihya edip bir mahşer-i acayip suretine getirmekteki tecelli-i azamet-i kudret; ve zeminde hadsiz muhtelif hayvanatı basit bir topraktan halk etmekteki tecelli-i rahmet ve kudret; ve rüzgârları, nebatat ve hayvanatın teneffüs ve telkîhlerine hizmet gibi vezaif-i azîme ile tavzif edip tedbir ve teneffüse salih vaziyete getirmek için tahrik ve idaresindeki tecelli-i rahmet ve hikmet; ve zemin ve âsuman ortasında vasıta-i rahmet olan bulutları bir mahşer-i acayip gibi muallakta

toplayıp dağıtmak, bir ordu gibi istirahat ettirip vazife başına davet etmek gibi teshirindeki tecelli-i rububiyet gibi mensucat-ı sanatı ta'dad ettikten sonra aklı, onların hakaikine ve tafsiline sevk edip tefekkür ettirmek için لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ der. Onunla ukûlü ikaz için akla havale eder.

ÜÇÜNCÜ MEZİYET-İ CEZALET: Bazen Kur'an, Cenab-ı Hakk'ın fiillerini tafsil ediyor. Sonra bir fezleke ile icmal eder. Tafsiliyle kanaat verir, icmal ile hıfzettirir, bağlar. Mesela

وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْاَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا اَتَمَّهَا عَلَى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ اِبْرَاهِيمَ وَاِسْحٰقَ اِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

İşte Hazret-i Yusuf ve ecdadına edilen nimetleri şu âyetle işaret eder. Der ki: Sizi bütün insanlar içinde makam-ı nübüvvetle serfiraz, bütün silsile-i enbiyayı, silsilenize rabtedip silsilenizi nev-i beşer içinde bütün silsilenin serdarı; hanedanınızı ulûm-u İlahiye ve hikmet-i Rabbaniyeye bir hücre-i talim ve hidayet suretinde getirip o ilim ve hikmetle dünyanın saadetkârane saltanatını, âhiretin saadet-i ebediyesiyle sizde birleştirmek, seni ilim ve hikmetle Mısır'a hem aziz bir reis hem âlî bir nebi hem hakîm bir mürşid etmek olan nimet-i İlahiyeyi zikir ve ta'dad edip, ilim ve hikmet ile onu, âbâ ve ecdadını mümtaz ettiğini zikrediyor. Sonra "Senin Rabb'in Alîm ve Hakîm'dir." der. "Onun rububiyeti ve hikmeti iktiza eder ki seni ve âbâ ve ecdadını Alîm, Hakîm ismine mazhar etsin." İşte o mufassal nimetleri, şu fezleke ile icmal eder.

Hem mesela قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِى الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ İşte şu âyet, Cenab-ı Hakk'ın nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesindeki tasarrufatını şöyle gösteriyor ki izzet ve zillet, fakr ve servet doğrudan doğruya Cenab-ı Hakk'ın meşietine ve iradesine bağlıdır. Demek, kesret-i tabakatın en dağınık tasarrufatına kadar, meşiet ve takdir-i İlahiye iledir. Tesadüf karışamaz. Şu hükmü verdikten sonra insaniyet hayatında en mühim iş, onun rızkıdır. Şu âyet, beşerin rızkını doğrudan doğruya Rezzak-ı Hakiki'nin hazine-i rahmetinden gönderdiğini bir iki mukaddime ile ispat eder. Şöyle ki der: "Rızkınız, yerin hayatına bağlıdır. Yerin dirilmesi ise bahara bakar. Bahar ise şems ve kameri teshir eden, gece ve gündüzü çeviren zatın elindedir. Öyle ise bir elmayı, bir adama hakiki rızık olarak vermek; bütün yeryüzünü bütün meyvelerle dolduran o zat verebilir. Ve o, ona hakiki Rezzak olur." Sonra da وَ تَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ der. Bu cümlede o tafsilatlı fiilleri icmal ve ispat eder. Yani "Size hesapsız rızık veren odur ki bu fiilleri yapar."

DÖRDÜNCÜ NÜKTE-İ BELÂGAT: Kur'an kâh olur, mahlukat-ı İlahiyeyi bir tertiple zikreder; sonra o mahlukat içinde bir nizam, bir mizan olduğunu ve onun semereleri olduğunu göstermekle güya bir şeffafiyet, bir parlaklık veriyor ki sonra o âyine-misal tertibinden cilvesi bulunan esma-i İlahiyeyi gösteriyor. Güya o mahlukat-ı mezkûre, elfazdır. Şu esma onun manaları, yahut o meyvelerin çekirdekleri, yahut hülâsalarıdırlar. Mesela

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلٰلَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

İşte Kur'an, hilkat-i insanın o acib, garib, bedî', muntazam, mevzun etvarını öyle âyine-misal bir tarzda zikredip tertip ediyor ki فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ içinde kendi kendine görünüyor ve kendini dedirttiriyor. Hattâ vahyin bir kâtibi şu âyeti yazarken daha

şu kelime gelmezden evvel şu kelimeyi söylemiştir. “Acaba bana da mı vahiy gelmiş?” zannında bulunmuş. Halbuki evvelki kelâmın kemal-i nizam ve şeffafiyetidir ve insicamıdır ki o kelâm gelmeden kendini göstermiştir.

Hem mesela

اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهِ اَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

İşte Kur’an şu âyette azamet-i kudret-i İlahiye ve saltanat-ı rububiyeti öyle bir tarzda gösteriyor ki güneş, ay, yıldızlar emirber neferleri gibi emrine müheyya; gece ve gündüzü, beyaz ve siyah iki hat gibi veya iki şerit gibi birbiri arkasında döndürüp âyât-ı rububiyetini kâinat sahifelerinde yazan ve arş-ı rububiyetinde duran bir Kadîr-i Zülcelal’i gösterdiğinden, her ruh işitse بَارَكَ اللّٰهُ مَاشَاءَ اللّٰهُ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ demeye hâhişger olur. Demek تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ sâbıkın hülâsası, çekirdeği, meyvesi ve âb-ı hayatı hükmüne geçer.

BEŞİNCİ MEZİYET-İ CEZALET: Kur’an bazen tagayyüre maruz ve muhtelif keyfiyata medar maddî cüz’iyatı zikreder. Onları hakaik-i sabite suretine çevirmek için sabit, nurani, küllî esma ile icmal eder, bağlar. Veyahut tefekküre ve ibrete teşvik eder bir fezleke ile hâtime verir.

Birinci mananın misallerinden mesela

وَعَلَّمَ آدَمَ الْاَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِئُونِى بِاَسْمَاءِ هٰؤُلَاءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيم

İşte şu âyet evvela: “Hazret-i Âdem’in hilafet meselesinde, melaikelere rüçhaniyetine medar onun ilmi olduğu” olan bir hâdise-i cüz’iyeyi zikreder. Sonra o hâdisede melaikelerin Hazret-i Âdem’e karşı ilim noktasında hâdise-i mağlubiyetlerini zikreder. Sonra bu iki hâdiseyi iki ism-i küllî ile icmal ediyor. Yani اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ yani “Alîm ve Hakîm sen olduğun için Âdem’i talim ettin, bize galip oldu. Hakîm olduğun için bize istidadımıza göre veriyorsun. Onun istidadına göre rüçhaniyet veriyorsun.”

İkinci mananın misallerinden mesela

وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ ... إلى آخر

فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

İşte şu âyetler, Cenab-ı Hakk’ın koyun, keçi, inek, deve gibi mahluklarını insanlara hâlis, safi, leziz bir süt çeşmesi; üzüm ve hurma gibi masnûları da insanlara latîf, leziz, tatlı birer nimet tablaları ve kazanları; ve arı gibi küçük mu’cizat-ı kudretini şifalı ve tatlı güzel bir şerbetçi yaptığını âyet şöylece gösterdikten sonra tefekküre, ibrete, başka şeyleri de kıyas etmeye teşvik için اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ der, hâtime verir.

ALTINCI NÜKTE-İ BELÂGAT: Kâh oluyor ki âyet, geniş bir kesrete ahkâm-ı rububiyeti serer, sonra birlik ciheti hükmünde bir rabıta-i vahdet ile birleştirir veyahut bir kaide-i külliye içinde yerleştirir. Mesela

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلَا يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِىُّ الْعَظِيمُ

İşte Âyetü’l-Kürsî’de on cümle ile on tabaka-i tevhidi ayrı ayrı renklerde ispat etmekle beraber مَنْ ذَا الَّذِى يَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلَّا بِاِذْنِهِ cümlesiyle gayet keskin bir şiddetle şirki ve gayrın müdahalesini keser, atar. Hem şu âyet ism-i a’zamın mazharı olduğundan hakaik-i İlahiyeye ait manaları a’zamî derecededir ki a’zamiyet derecesinde bir tasarruf-u

rububiyeti gösteriyor. Hem umum semavat ve arza birden müteveccih tedbir-i uluhiyeti en a'zamî bir derecede umuma şâmil bir hafîziyeti zikrettikten sonra bir rabıta-i vahdet ve birlik ciheti, o a'zamî tecelliyatlarının menbalarını وَهُوَ الْعَلِىُّ الْعَظِيمُ ile hülâsa eder.

Hem mesela

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّموَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى الْبَحْرِ بِاَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهَارَ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَآتَيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لاَ تُحْصُوهَا

İşte şu âyetler, evvela Cenab-ı Hakk'ın insana karşı şu koca kâinatı nasıl bir saray hükmünde halk edip semadan zemine âb-ı hayatı gönderip, insanlara rızkı yetiştirmek için zemini ve semayı iki hizmetkâr ettiği gibi zeminin sair aktarında bulunan her bir nevi meyvelerinden, her bir adama istifade imkânı vermek hem insanlara semere-i sa'ylerini mübadele edip her nevi medar-ı maişetini temin etmek için gemiyi insana musahhar etmiştir. Yani denize, rüzgâra, ağaca öyle bir vaziyet vermiş ki rüzgâr bir kamçı, gemi bir at, deniz onun ayağı altında bir çöl gibi durur. İnsanları gemi vasıtasıyla bütün zemine münasebettar etmekle beraber ırmakları, büyük nehirleri, insanın fıtrî birer vesait-i nakliyesi hükmünde teshir, hem güneş ile ayı seyrettirip mevsimleri ve mevsimlerde değişen Mün'im-i Hakiki'nin renk renk nimetlerini insanlara takdim etmek için iki musahhar hizmetkâr ve o büyük dolabı çevirmek için iki dümenci hükmünde halk etmiş. Hem gece ve gündüzü insana musahhar yani hâb-ı rahatına geceyi örtü, gündüzü maişetlerine ticaretgâh hükmünde teshir etmiştir.

İşte bu niam-ı İlahiyeyi ta'dad ettikten sonra, insana verilen nimetlerin ne kadar geniş bir dairesi olduğunu gösterip, o dairede ne derece hadsiz nimetler dolu olduğunu şu وَآتَيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لاَ تُحْصُوهَا fezleke ile gösterir. Yani istidat ve ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla insan ne istemişse bütün verilmiş. İnsana olan nimet-i İlahiye, ta'dad ile bitmez, tükenmez. Evet, insanın madem bir sofra-i nimeti semavat ve arz ise ve o sofradaki nimetlerden bir kısmı şems, kamer, gece, gündüz gibi şeyler ise elbette insana müteveccih olan nimetler hadd ü hesaba gelmez.

YEDİNCİ SIRR-I BELÂGAT: Kâh oluyor ki âyet; zahirî sebebi, icadın kabiliyetinden azletmek ve uzak göstermek için müsebbebin gayelerini, semerelerini gösteriyor. Tâ anlaşılsın ki sebep, yalnız zahirî bir perdedir. Çünkü gayet hakîmane gayeleri ve mühim semereleri irade etmek, gayet Alîm, Hakîm birinin işi olmak lâzımdır. Sebebi ise şuursuz, camiddir.

Hem semere ve gayetini zikretmekle âyet gösteriyor ki sebepler çendan nazar-ı zahirîde ve vücudda müsebbebat ile muttasıl ve bitişik görünür. Fakat hakikatte mabeynlerinde uzak bir mesafe var. Sebepten müsebbebin icadına kadar o derece uzaklık var ki en büyük bir sebebin eli, en edna bir müsebbebin icadına yetişemez.

İşte sebep ve müsebbeb ortasındaki uzun mesafede, esma-i İlahiye birer yıldız gibi tulû eder. Matla'ları, o mesafe-i maneviyedir. Nasıl ki zahir nazarda dağların daire-i ufkunda semanın etekleri muttasıl ve mukarin görünür. Halbuki daire-i ufk-u cibalîden semanın eteğine kadar, umum yıldızların matla'ları ve başka şeylerin meskenleri olan bir mesafe-i azîme bulunduğu gibi; esbab ile müsebbebat mabeyninde öyle bir mesafe-i maneviye var ki imanın dürbünüyle, Kur'an'ın nuruyla görünür. Mesela

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلَى طَعَامِهِ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ثُمَّ شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّا فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا وَ عِنَبًا وَ قَضْبًا وَ

زَيْتُونًا وَ نَخْلاً وَ حَدَائِقَ غُلْبًا وَ فَاكِهَةً وَ اَبًّا مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِاَنْعَامِكُمْ

İşte şu âyet-i kerîme, mu'cizat-ı kudret-i İlahiyeyi bir tertib-i hikmetle zikrederek esbabı müsebbebata rabtedip en âhirde مَتَاعًا لَكُمْ lafzıyla bir gayeyi gösterir ki o gaye, bütün o müteselsil esbab ve müsebbebat içinde o gayeyi gören ve takip eden gizli bir mutasarrıf bulunduğunu ve o esbab, onun perdesi olduğunu ispat eder.

Evet مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِاَنْعَامِكُمْ tabiriyle bütün esbabı, icad kabiliyetinden azleder. Manen der: Size ve hayvanatınıza rızkı yetiştirmek için su semadan geliyor. O suda, size ve hayvanatınıza acıyıp şefkat edip rızık yetiştirmek kabiliyeti olmadığından su gelmiyor, gönderiliyor demektir.

Hem toprak, nebatatıyla açılıp rızkınız oradan geliyor. Hissiz, şuursuz toprak, sizin rızkınızı düşünüp şefkat etmek kabiliyetinden pek uzak olduğundan toprak kendi kendine açılmıyor, birisi o kapıyı açıyor, nimetleri ellerinize veriyor.

Hem otlar, ağaçlar sizin rızkınızı düşünüp merhameten size meyveleri, hububatı yetiştirmekten pek çok uzak olduğundan, âyet gösteriyor ki onlar bir Hakîm-i Rahîm'in perde arkasından uzattığı ipler ve şeritlerdir ki nimetlerini onlara takmış, zîhayatlara uzatıyor.

İşte şu beyanattan Rahîm, Rezzak, Mün'im, Kerîm gibi çok esmanın matla'ları görünüyor.

Hem mesela

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلاَلِهِ وَ يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَ يَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِ ❊ يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ وَ النَّهَارَ اِنَّ فِى ذلِكَ لَعِبْرَةً لِاُولِى الْاَبْصَارِ ❊ وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِى عَلَى بَطْنِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَمْشِى عَلَى رِجْلَيْنِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَمْشِى عَلَى اَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

İşte şu âyet, mu'cizat-ı rububiyetin en mühimlerinden ve hazine-i rahmetin en acib perdesi olan bulutların teşkilatında yağmur yağdırmaktaki tasarrufat-ı acibeyi beyan ederken güya bulutun eczaları cevv-i havada dağılıp saklandığı vakit, istirahate giden neferat misillü bir boru sesiyle toplandığı gibi emr-i İlahî ile toplanır, bulut teşkil eder. Sonra küçük küçük taifeler bir ordu teşkil eder gibi o parça parça bulutları telif edip kıyamette seyyar dağlar cesamet ve şeklinde ve rutubet ve beyazlık cihetinde kar ve dolu keyfiyetinde olan o sehab parçalarından âb-ı hayatı bütün zîhayata gönderiyor. Fakat o göndermekte bir irade, bir kasd görünüyor. Hâcata göre geliyor, demek gönderiliyor. Cevv berrak, safi, hiçbir şey yokken bir mahşer-i acayip gibi dağvari parçalar kendi kendine toplanmıyor; belki zîhayatı tanıyan birisidir ki gönderiyor.

İşte şu mesafe-i maneviyede Kadîr, Alîm, Mutasarrıf, Müdebbir, Mürebbi, Mugîs, Muhyî gibi esmaların matla'ları görünüyor.

SEKİZİNCİ MEZİYET-İ CEZALET: Kur'an kâh oluyor ki Cenab-ı Hakk'ın âhirette hârika ef'allerini kalbe kabul ettirmek için ihzariye hükmünde ve zihni tasdike müheyya etmek için bir i'dadiye suretinde dünyadaki acayip ef'alini zikreder veyahut istikbalî ve uhrevî olan ef'al-i acibe-i İlahiyeyi öyle bir surette zikreder ki meşhudumuz olan çok nazireleriyle onlara kanaatimiz gelir.

Mesela

اَوَ لَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ tâ surenin âhirine kadar... İşte şu

bahiste haşir meselesinde Kur'an-ı Hakîm, haşri ispat için yedi sekiz surette muhtelif bir tarzda ispat ediyor.

Evvela, neş'e-i ûlâyı nazara verir. Der ki: Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan tâ hilkat-i insaniyeye kadar olan neş'etinizi görüyorsunuz. Nasıl oluyor ki neş'e-i uhrayı inkâr ediyorsunuz? O, onun misli, belki daha ehvenidir.

Hem Cenab-ı Hak, insana karşı ettiği ihsanat-ı azîmeyi اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا kelimesiyle işaret edip der: Size böyle nimet eden zat, sizi başıboş bırakmaz ki kabre girip kalkmamak üzere yatasınız.

Hem remzen der: Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz. Odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib'ad ediyorsunuz.

Hem semavat ve arzı halk eden, semavat ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve mematından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mal eder mi? Bütün ağacın neticesini terk etmekle bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhude yapar mı zannedersiniz?

Der: Haşirde sizi ihya edecek zat, öyle bir zattır ki bütün kâinat, ona emirber nefer hükmündedir. "Emr-i kün feyekûn"e karşı kemal-i inkıyad ile serfürû eder. Bir baharı halk etmek bir çiçek kadar ona ehven gelir. Bütün hayvanatı icad etmek, bir sinek icadı kadar kudretine kolay gelir bir zattır. Öyle bir zata karşı, مَنْ يُحْيِى الْعِظَامَ deyip kudretine karşı taciz ile meydan okunmaz.

Sonra فَسُبْحَانَ الَّذِى بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ tabiriyle her şeyin dizgini elinde, her şeyin anahtarı yanında, gece ve gündüzü, kış ve yazı bir kitap sahifeleri gibi kolayca çevirir; dünya ve âhireti, iki menzil gibi bunu kapar, onu açar bir Kadîr-i Zülcelal'dir.

Madem böyledir, bütün delailin neticesi olarak وَ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ yani "Kabirden sizi ihya edip haşre getirip huzur-u kibriyasında hesabınızı görecektir."

İşte şu âyetler, haşrin kabulüne zihni müheyya etti, kalbi de hazır etti. Çünkü nezairini dünyevî ef'al ile de gösterdi.

Hem kâh oluyor ki ef'al-i uhreviyesini öyle bir tarzda zikreder ki dünyevî nezairlerini ihsas etsin, tâ istib'ad ve inkâra meydan kalmasın. Mesela اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ الى اخر... ve اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ الى اخر... ve اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ

İşte şu surelerde kıyamet ve haşirdeki inkılabat-ı azîmeyi ve tasarrufat-ı rububiyeti öyle bir tarzda zikreder ki insan onların nazirelerini dünyada, mesela güzde, baharda gördüğü için kalbe dehşet verip akla sığmayan o inkılabatı kolayca kabul eder. Şu üç surenin meal-i icmalîsine işaret dahi pek uzun olur. Onun için bir tek kelimeyi numune olarak göstereceğiz.

Mesela اِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ kelimesi ifade eder ki haşirde herkesin bütün a'mali bir sahife içinde yazılı olarak neşrediliyor. Şu mesele, kendi kendine çok acayip olduğundan akıl ona yol bulamaz. Fakat surenin işaret ettiği gibi haşr-i baharîde başka noktaların naziresi olduğu gibi şu neşr-i suhuf naziresi pek zahirdir.

Çünkü her meyvedar ağacın, ya çiçekli bir otun da amelleri var, fiilleri var, vazifeleri var, esma-i İlahiyeyi ne şekilde göstererek tesbihat etmiş ise ubudiyetleri var. İşte onun bütün bu amelleri tarih-i hayatlarıyla beraber umum çekirdeklerinde, tohumcuklarında yazılıp başka bir baharda, başka bir zeminde çıkar. Gösterdiği şekil ve suret lisanıyla, gayet fasih bir surette, analarının ve asıllarının a'malini zikrettiği gibi; dal, budak, yaprak,

çiçek ve meyveleriyle, sahife-i a'malini neşreder. İşte gözümüzün önünde bu Hakîmane, Hafîzane, Müdebbirane, Mürebbiyane, Latîfane şu işi yapan odur ki der: اِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ

Başka noktaları buna kıyas eyle, kuvvetin varsa istinbat et. Sana yardım için bunu da söyleyeceğiz. İşte اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ Şu kelâm "tekvir" lafzıyla, yani sarmak ve toplamak manasıyla, parlak bir temsile işaret ettiği gibi nazirini dahi îma eder:

Birinci: Evet, Cenab-ı Hak tarafından adem ve esîr ve sema perdelerini açıp güneş gibi dünyayı ışıklandıran pırlanta-misal bir lambayı, hazine-i rahmetinden çıkarıp dünyaya gösterdi. Dünya kapandıktan sonra, o pırlantayı perdelerine sarıp kaldıracak.

İkinci: Veya ziya metaını neşretmek ve zeminin kafasına ziyayı, zulmetle münavebeten sarmakla muvazzaf bir memur olduğunu ve her akşam o memura metaını toplattırıp gizlettiği gibi kâh olur bir bulut perdesiyle alışverişini az yapar; kâh olur ay onun yüzüne karşı perde olur, muamelesini bir derece çeker, metaını ve muamelat defterlerini topladığı gibi elbette o memur bir vakit o memuriyetten infisal edecektir. Hattâ hiçbir sebeb-i azl bulunmazsa şimdilik küçük fakat büyümeye yüz tutmuş yüzündeki iki leke büyümekle güneş yerin başına izn-i İlahî ile sardığı ziyayı, emr-i Rabbanî ile geriye alıp, güneşin başına sarıp "Haydi yerde işin kalmadı." der, "Cehenneme git, sana ibadet edip senin gibi bir memur-u musahharı sadakatsizlikle tahkir edenleri yak." der. اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ fermanını lekeli siyah yüzüyle yüzünde okur.

DOKUZUNCU NÜKTE-İ BELÂGAT: Kur'an-ı Hakîm kâh olur cüz'î bazı maksatları zikreder. Sonra o cüz'iyat vasıtasıyla küllî makamlara zihinleri sevk etmek için o cüz'î maksadı, bir kaide-i külliye hükmünde olan esma-i hüsna ile takrir ederek tesbit eder, tahkik edip ispat eder. Mesela

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِى تُجَادِلُكَ فِى زَوْجِهَا وَتَشْتَكِى اِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

İşte Kur'an der: "Cenab-ı Hak, Semî'-i Mutlak'tır, her şeyi işitir. Hattâ en cüz'î bir macera olan ve zevcinden teşekki eden bir zevcenin sana karşı mücadelesini Hak ismiyle işitir. Hem rahmetin en latîf cilvesine mazhar ve şefkatin en fedakâr bir hakikatine maden olan bir kadının haklı olarak zevcinden davasını ve Cenab-ı Hakk'a şekvasını umûr-u azîme suretinde Rahîm ismiyle ehemmiyetle işitir ve Hak ismiyle ciddiyetle bakar."

İşte bu cüz'î maksadı küllîleştirmek için mahlukatın en cüz'î bir hâdisesini işiten, gören; kâinatın daire-i imkânîsinden hariç bir zat, elbette her şeyi işitir, her şeyi görür bir zat olmak lâzım gelir. Ve kâinata Rab olan, kâinat içinde mazlum küçük mahlukların dertlerini görmek, feryatlarını işitmek gerektir. Dertlerini görmeyen, feryatlarını işitmeyen, "Rab" olamaz. Öyle ise اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ cümlesiyle iki hakikat-i azîmeyi tesbit eder.

Hem mesela

سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى الَّذِى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

İşte Kur'an, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mi'racının mebdei olan Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya olan seyeranını zikrettikten sonra اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ der. اِنَّهُ deki zamir, ya Cenab-ı Hakk'adır veyahut Peygamberedir.

Peygambere göre olsa şöyle oluyor ki: "Bu seyahat-i cüz'îde, bir seyr-i umumî, bir

urûc-u küllî var ki tâ Sidretü'l-münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar, meratib-i külliye-i esmaiyede gözüne, kulağına tezahür eden âyât-ı Rabbaniyeyi ve acayib-i sanat-ı İlahiyeyi işitmiş, görmüştür." der. O küçük, cüz'î seyahati; küllî ve mahşer-i acayip bir seyahatin anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenab-ı Hakk'a râci olsa şöyle oluyor ki: "Bir abdini bir seyahatte huzuruna davet edip bir vazife ile tavzif etmek için Mescid-i Haram'dan mecma-ı enbiya olan Mescid-i Aksa'ya gönderip enbiyalarla görüştürüp bütün enbiyaların usûl-ü dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar mülk ü melekûtunda gezdirdi." İşte çendan o zat bir abddir, bir mi'rac-ı cüz'îde seyahat eder. Fakat bu abdde bütün kâinata taalluk eden bir emanet beraberdir. Hem şu kâinatın rengini değiştirecek bir nur beraberdir. Hem saadet-i ebediyenin kapısını açacak bir anahtar beraber olduğu için Cenab-ı Hak kendi zatını bütün eşyayı işitir ve görür sıfatıyla tavsif eder. Tâ o emanet, o nur, o anahtarın cihan-şümul hikmetlerini göstersin.

Hem mesela

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰئِكَةِ رُسُلاً أُولِى اَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

İşte şu surede, "Semavat ve arzın Fâtır-ı Zülcelal'i, semavat ve arzı öyle bir tarzda tezyin edip âsâr-ı kemalini göstermekle hadsiz seyircilerinden Fâtır'ına hadsiz medh ü senalar ettiriyor ve öyle de hadsiz nimetlerle süslendirmiş ki sema ve zemin bütün nimetlerin ve nimet-dîdelerin lisanlarıyla o Fâtır-ı Rahman'ına nihayetsiz hamd ü sitayiş ederler." dedikten sonra, yerin şehirleri ve memleketleri içinde Fâtır'ın verdiği cihazat ve kanatlarıyla seyr ü seyahat eden insanlarla hayvanat ve tuyûr gibi; semavî saraylar olan yıldızlar ve ulvi memleketleri olan burçlarda gezmek ve tayeran etmek için o memleketin sekeneleri olan meleklerine kanat veren Zat-ı Zülcelal, elbette her şeye kādir olmak lâzım gelir. Bir sineğe, bir meyveden bir meyveye; bir serçeye, bir ağaçtan bir ağaca uçmak kanadını veren, Zühre'den Müşteri'ye, Müşteri'den Zühal'e uçacak kanatları o veriyor. Hem melaikeler, sekene-i zemin gibi cüz'iyete münhasır değiller, bir mekân-ı muayyen onları kaydedemiyor. Bir vakitte dört veya daha ziyade yıldızlarda bulunduğuna işaret مَثْنَى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ kelimeleriyle tafsil verir.

İşte şu hâdise-i cüz'iye olan "Melaikeleri kanatlarla teçhiz etmek" tabiriyle, gayet küllî ve umumî bir azamet-i kudretin destgâhına işaret ederek اِنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ fezlekesiyle tahkik edip tesbit eder.

ONUNCU NÜKTE-İ BELÂGAT: Kâh oluyor âyet, insanın isyankârane amellerini zikreder, şedit bir tehdit ile zecreder. Sonra şiddet-i tehdit, yeise ve ümitsizliğe atmamak için rahmetine işaret eden bir kısım esma ile hâtime verir, teselli eder. Mesela

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ اِذًا لاَبْتَغَوْا اِلَى ذِى الْعَرْشِ سَبِيلاً سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ❊ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ لٰكِنْ لاَ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

İşte şu âyet der ki: De: Eğer dediğiniz gibi mülkünde şeriki olsaydı elbette arş-ı rububiyetine el uzatıp müdahale eseri görünecek bir derecede bir intizamsızlık olacaktı. Halbuki yedi tabaka semavattan tâ hurdebînî zîhayatlara kadar, her bir mahluk küllî olsun cüz'î olsun, küçük olsun büyük olsun, mazhar olduğu bütün isimlerin cilve ve nakışları dilleriyle, o esma-i hüsnanın Müsemma-i Zülcelal'ini tesbih edip şerik ve

nazirden tenzih ediyorlar.

Evet, nasıl ki sema güneşler, yıldızlar denilen nur-efşan kelimatıyla, hikmet ve intizamıyla, onu takdis ediyor, vahdetine şehadet ediyor ve cevv-i hava dahi bulutların ve berk ve ra'd ve katrelerin kelimatıyla onu tesbih ve takdis ve vahdaniyetine şehadet eder. Öyle de zemin, hayvanat ve nebatat ve mevcudat denilen hayattar kelimatıyla Hâlık-ı Zülcelal'ini tesbih ve tevhid etmekle beraber, her bir ağacı, yaprak ve çiçek ve meyvelerin kelimatıyla yine tesbih edip birliğine şehadet eder. Öyle de en küçük mahluk, en cüz'î bir masnû, küçüklüğü ve cüz'iyetiyle beraber, taşıdığı nakışlar ve keyfiyetler işaretiyle pek çok esma-i külliyeyi göstermek ile Müsemma-yı Zülcelal'i tesbih edip vahdaniyetine şehadet eder.

İşte bütün kâinat birden, bir lisan ile müttefikan Hâlık-ı Zülcelal'ini tesbih edip vahdaniyetine şehadet ederek kendilerine göre muvazzaf oldukları vazife-i ubudiyeti, kemal-i itaatle yerine getirdikleri halde, şu kâinatın hülâsası ve neticesi ve nazdar bir halifesi ve nâzenin bir meyvesi olan insan, bütün bunların aksine, zıddına olarak, ettikleri küfür ve şirkin ne kadar çirkin düşüp ne derece cezaya şayeste olduğunu ifade edip bütün bütün yeise düşürmemek için hem şunun gibi nihayetsiz bir cinayete, hadsiz çirkin bir isyana Kahhar-ı Zülcelal nasıl meydan verip kâinatı başlarına harap etmediğinin hikmetini göstermek için اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا der. O hâtime ile hikmet-i imhali gösterip bir rica kapısı açık bırakır.

İşte şu on işarat-ı i'caziyeden anla ki âyetlerin hâtimelerindeki fezlekelerde, çok reşehat-ı hidayetiyle beraber çok lemaat-ı i'caziye vardır ki bülegaların en büyük dâhîleri, şu bedî' üsluplara karşı kemal-i hayret ve istihsanlarından parmağını ısırmış, dudağını dişlemiş, مَا هذَا كَلاَمُ الْبَشَرِ demiş. اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحَى ya hakkalyakîn olarak iman etmişler. Demek bazı âyette, bütün mezkûr işaratla beraber bahsimize girmeyen çok mezaya-yı âheri de tazammun eder ki o mezayanın icmaında öyle bir nakş-ı i'caz görünür ki kör dahi görebilir.

İKİNCİ ŞULENİN ÜÇÜNCÜ NURU şudur ki:

Kur'an, başka kelâmlarla kabil-i kıyas olamaz. Çünkü kelâmın tabakaları, ulviyet ve kuvvet ve hüsn-ü cemal cihetinden dört menbaı var. Biri mütekellim, biri muhatap, biri maksat, biri makamdır. Ediblerin, yanlış olarak yalnız makam gösterdikleri gibi değildir. Öyle ise sözde "Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş?" ise bak. Yalnız söze bakıp durma. Madem kelâm kuvvetini, hüsnünü bu dört menbadan alır. Kur'an'ın menbaına dikkat edilse Kur'an'ın derece-i belâgatı, ulviyet ve hüsnü anlaşılır.

Evet, madem kelâm mütekellime bakıyor. Eğer o kelâm emir ve nehiy ise mütekellimin derecesine göre irade ve kudreti de tazammun eder. O vakit söz mukavemetsûz olur; maddî elektrik gibi tesir eder, kelâmın ulviyet ve kuvveti o nisbette tezayüd eder. Mesela يَا اَرْضُ ابْلَعِى مَاءَ كِ وَيَا سَمَاءُ اَقْلِعِى yani "Yâ arz! Vazifen bitti, suyunu yut. Yâ sema! Hâcet kalmadı, yağmuru kes."

Mesela فَقَالَ لَهَا وَ لِلاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَا اَتَيْنَا طَائِعِينَ yani "Yâ arz! Yâ sema! İster

istemez geliniz, hikmet ve kudretime râm olunuz. Ademden çıkıp vücudda meşhergâh-ı sanatıma geliniz.” dedi. Onlar da: “Biz kemal-i itaatle geliyoruz. Bize gösterdiğin her vazifeyi senin kuvvetinle göreceğiz.”

İşte kuvvet ve iradeyi tazammun eden hakiki ve nafiz şu emirlerin kuvvet ve ulviyetine bak. Sonra insanların اُسْكُنِى يَا اَرْضُ وَانْشَقِّى يَا سَمَاءُ وَقُومِى اَيَّتُهَا الْقِيَامَةُ gibi suret-i emirde cemadata hezeyanvari muhaveresi, hiç o iki emre kabil-i kıyas olabilir mi? Evet, temenniden neş’et eden arzular ve o arzulardan neş’et eden fuzuliyane emirler nerede? Hakikat-i âmiriyetle muttasıf bir âmirin iş başında hakikat-i emri nerede? Evet, emri nafiz büyük bir âmirin mutî ve büyük bir ordusuna “Arş” emri nerede? Ve şöyle bir emir, âdi bir neferden işitilse, iki emir sureten bir iken manen bir neferle bir ordu kumandanı kadar farkı var.

Mesela وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ Hem mesela اِنَّمَا اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيْئًا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ Şu iki âyette iki emrin kuvvet ve ulviyetine bak, sonra beşerin emirler nevindeki kelâmına bak. Acaba yıldız böceğinin güneşe nisbeti gibi kalmıyorlar mı? Evet, hakiki bir mâlikin iş başındaki bir tasviri ve hakiki bir sanatkârın işlediği vakit sanatına dair verdiği beyanatı ve hakiki bir mün’imin ihsan başında iken beyan ettiği ihsanatı, yani kavl ile fiili birleştirmek, kendi fiilini hem göze hem kulağa tasvir etmek için şöyle dese: “Bakınız! İşte bunu yaptım, böyle yapıyorum. İşte bunu bunun için yaptım. Bu böyle olacak, bunun için işte bunu böyle yapıyorum.” Mesela

اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَ زَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَ اَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِىَ وَ اَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ تَبْصِرَةً وَ ذِكْرَى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ وَ نَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَاَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَ حَبَّ الْحَصِيدِ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَ اَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ

Kur’an’ın semasında şu surenin burcunda parlayan yıldız-misal cennet meyveleri gibi şu tasviratı, şu ef’alleri içindeki intizam-ı belâgatla çok tabaka haşrin delailini zikredip neticesi olan haşri كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ tabiri ile ispat edip surenin başında haşri inkâr edenleri ilzam etmek nerede? İnsanların fuzuliyane onlarla teması az olan ef’alden bahisleri nerede? Taklit suretinde çiçek resimleri; hakiki, hayattar çiçeklere nisbeti derecesinde olamaz. Şu اَفَلَمْ يَنْظُرُوا dan tâ كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ a kadar güzelce meali söylemek çok uzun gider. Yalnız bir işaret edip geçeceğiz. Şöyle ki:

Surenin başında küffar, haşri inkâr ettiklerinden Kur’an onları haşrin kabulüne mecbur etmek için şöylece bast-ı mukaddemat eder. Der:

“Âyâ, üstünüzdeki semaya bakmıyor musunuz ki biz ne keyfiyette, ne kadar muntazam, muhteşem bir surette bina etmişiz.

Hem görmüyor musunuz ki nasıl yıldızlarla, ay ve güneş ile tezyin etmişiz, hiçbir kusur ve noksaniyet bırakmamışız.

Hem görmüyor musunuz ki zemini size ne keyfiyette sermişiz, ne kadar hikmetle tefriş etmişiz. O yerde dağları tesbit etmişiz, denizin istilasından muhafaza etmişiz.

Hem görmüyor musunuz, o yerde ne kadar güzel, rengârenk her bir cinsten çift hadravatı, nebatatı halk ettik; yerin her tarafını o güzellerle güzelleştirdik.

Hem görmüyor musunuz, ne keyfiyette sema canibinden bereketli bir suyu gönderiyoruz. O su ile bağ ve bostanları, hububatı, yüksek leziz meyveli hurma gibi ağaçları halk edip ibadıma rızkı onunla gönderiyorum, yetiştiriyorum.

Hem görmüyor musunuz, o su ile ölmüş memleketi ihya ediyorum. Binler dünyevî

haşirleri icad ediyorum. Nasıl bu nebatatı, kudretimle bu ölmüş memleketten çıkarıyorum; sizin haşirdeki hurucunuz da böyledir. Kıyamette arz ölüp siz sağ olarak çıkacaksınız.”

İşte şu âyetin ispat-ı haşirde gösterdiği cezalet-i beyaniye –ki binden birisine ancak işaret edebildik– nerede, insanların bir dava için serdettikleri kelimat nerede?

Şu risalenin başından şimdiye kadar tahkik namına bîtarafane muhakeme suretinde, Kur’an’ın i’cazını muannid bir hasma kabul ettirmek için Kur’an’ın çok hukukunu gizli bıraktık. O güneşi, mumlar sırasına getirip muvazene ediyorduk. Şimdi tahkik vazifesini îfa edip parlak bir surette i’cazını ispat etti. Şimdi ise tahkik namına değil, hakikat namına bir iki söz ile Kur’an’ın muvazeneye gelmez hakiki makamına işaret edeceğiz:

Evet, sair kelâmların Kur’an’ın âyâtına nisbeti, şişelerdeki görünen yıldızların küçücük akisleriyle yıldızların aynına nisbeti gibidir. Evet, her biri birer hakikat-i sabiteyi tasvir eden, gösteren Kur’an’ın kelimatı nerede? Beşerin fikri ve duygularının âyineciklerinde kelimatıyla tersim ettikleri manalar nerede?

Evet, envar-ı hidayeti ilham eden ve şems ve kamerin Hâlık-ı Zülcelal’inin kelâmı olan Kur’an’ın melaike-misal zîhayat kelimatı nerede? Beşerin hevesatını uyandırmak için sehhar nefisleriyle, müzevver incelikleriyle ısırıcı kelimatı nerede? Evet, ısırıcı haşerat ve böceklerin, mübarek melaike ve nurani ruhanîlere nisbeti ne ise beşerin kelimatı, Kur’an’ın kelimatına nisbeti odur. Şu hakikatleri Yirmi Beşinci Söz ile beraber geçen yirmi dört adet Sözler ispat etmiştir. Şu davamız mücerred değil; bürhanı, geçmiş neticedir.

Evet, her biri cevahir-i hidayetin birer sadefi ve hakaik-i imaniyenin birer menbaı ve esasat-ı İslâmiyenin birer madeni ve doğrudan doğruya arşü’r-Rahman’dan gelen ve kâinatın fevkinde ve haricinde insana bakıp inen ve ilim ve kudret ve iradeyi tazammun eden ve hitab-ı ezelî olan elfaz-ı Kur’aniye nerede? İnsanın hevaî, heva-perestane, vâhî, heves-perverane elfazı nerede?

Evet, Kur’an bir şecere-i tûba hükmüne geçip şu âlem-i İslâmiyeyi bütün maneviyatıyla, şeair ve kemalâtıyla, desatir ve ahkâmıyla yapraklar suretinde neşredip asfiya ve evliyasını birer çiçek hükmünde o ağacın âb-ı hayatıyla taze, güzel gösterip bütün kemalât ve hakaik-i kevniye ve İlahiyeyi semere verip meyvelerindeki çok çekirdekleri amelî birer düstur, birer program hükmüne geçip yine meyvedar ağaç hükmünde müteselsil hakaiki gösteren Kur’an nerede? Beşerin malûmumuz olan kelâmı nerede? اَيْنَ الثَّرَا مِنَ الثُّرَيَّا

Bin üç yüz elli senedir Kur’an-ı Hakîm, bütün hakaikini kâinat çarşısında açıp teşhir ettiği halde; herkes, her millet, her memleket onun cevahirinden, hakaikinden almıştır ve alıyorlar. Halbuki ne o ülfet, ne o mebzuliyet, ne o mürur-u zaman, ne o büyük tahavvülatlar; onun kıymettar hakaikine, onun güzel üsluplarına halel verememiş, ihtiyarlatmamış, kurutmamış, kıymetten düşürmemiş, hüsnünü söndürmemiştir. Şu halet tek başıyla bir i’cazdır.

Şimdi biri çıksa, Kur’an’ın getirdiği hakaikten bir kısmına kendi hevesince çocukça bir intizam verse, Kur’an’ın bazı âyâtına muaraza için nisbet etse “Kur’an’a yakın bir kelâm söyledim.” dese öyle ahmakane bir sözdür ki mesela, taşları muhtelif cevahirden bir saray-ı muhteşemi yapan ve o taşların vaziyetinde umum sarayın nukuş-u âliyesine bakan mizanlı nakışlar ile tezyin eden bir ustanın sanatıyla; o nukuş-u âliyeden fehmi kāsır, o

sarayın bütün cevahir ve ziynetlerinden bîbehre bir âdi adam, âdi hanelerin bir ustası, o saraya girip o kıymettar taşlardaki ulvi nakışları bozup çocukça hevesine göre âdi bir hanenin vaziyetine göre bir intizam, bir suret verse ve çocukların nazarına hoş görünecek bazı boncukları taksa, sonra “Bakınız, o sarayın ustasından daha ziyade maharet ve servetim var ve kıymettar ziynetlerim var.” dese divanece bir hezeyan eden bir sahtekârın nisbet-i sanatı gibidir.

ÜÇÜNCÜ ŞULE

Üç ziyası var.

BİRİNCİ ZİYA

Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın büyük bir vech-i i’cazı On Üçüncü Söz’de beyan edilmiştir. Kardeşleri olan sair vücuh-u i’caz sırasına girmek için bu makama alınmıştır. İşte Kur’an’ın her bir âyeti, birer necm-i sâkıb gibi i’caz ve hidayet nurunu neşir ile küfür ve gaflet zulümatını dağıttığını görmek ve zevk etmek istersen kendini, Kur’an’ın nüzulünden evvel olan o asr-ı cahiliyette ve o sahra-yı bedeviyette farz et ki her şey zulmet-i cehil ve gaflet altında, perde-i cümud-u tabiata sarılmış olduğu bir anda birden Kur’an’ın lisan-ı ulvisinden سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ❊ يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ gibi âyetleri işit, bak: O ölmüş veya yatmış mevcudat-ı âlem سَبَّحَ يُسَبِّحُ sadâsıyla işitenlerin zihninde nasıl diriliyorlar, hüşyar oluyorlar, kıyam edip zikrediyorlar.

Hem o karanlık gökyüzünde birer camid ateşpare olan yıldızlar ve yerdeki perişan mahlukat, تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ sayhasıyla işitenin nazarında nasıl gökyüzü bir ağız; bütün yıldızlar birer kelime-i hikmet-nüma, birer nur-u hakikat-eda ve arz bir kafa ve berr ve bahir birer lisan ve bütün hayvanat ve nebatat birer kelime-i tesbih-feşan suretinde arz-ı dîdar eder. Yoksa bu zamandan tâ o zamana bakmakla, mezkûr zevkin dekaikini göremezsin.

Evet, o zamandan beri nurunu neşreden ve mürur-u zamanla ulûm-u mütearife hükmüne geçen ve sair neyyirat-ı İslâmiye ile parlayan ve Kur’an’ın güneşiyle gündüz rengini alan bir vaziyet ile veyahut sathî ve basit bir perde-i ülfet ile baksan; elbette her bir âyetin ne kadar tatlı bir zemzeme-i i’caz içinde ne çeşit zulümatı dağıttığını hakkıyla göremezsin ve birçok enva-ı i’cazı içinde bu nevi i’cazını zevk edemezsin.

Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın en yüksek derece-i i’cazına bakmak istersen şu temsil dürbünüyle bak. Şöyle ki:

sh:435

Gayet büyük ve garib ve gayetle yayılmış acib bir ağaç farz edelim ki o ağaç geniş bir perde-i gayb altında bir tabaka-i mestûriyet içinde saklanmıştır. Malûmdur ki bir ağacın insanın azaları gibi onun dalları, meyveleri, yaprakları, çiçekleri gibi bütün uzuvları arasında bir münasebet, bir tenasüp, bir muvazenet lâzımdır. Her bir cüzü, o ağacın mahiyetine göre bir şekil alır, bir suret verilir. İşte hiç görülmeyen –ve hâlâ görünmüyor– o ağaca dair biri çıksa, perde üstünde onun her bir azasına mukabil bir resim çekse, bir hudut çizse; daldan meyveye, meyveden yaprağa bir tenasüple bir suret tersim etse ve birbirinden nihayet uzak mebde ve müntehasının ortasında uzuvlarının aynı şekil ve suretini gösterecek muvafık tersimat ile doldursa elbette şüphe kalmaz ki o ressam bütün o gaybî ağacı gayb-aşina nazarıyla görür, ihata eder, sonra tasvir eder.

Aynen onun gibi Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan dahi hakikat-i mümkinata dair –ki o

hakikat, dünyanın iptidasından tut, tâ âhiretin en nihayetine kadar uzanmış ve arştan ferşe, zerreden şemse kadar yayılmış olan şecere-i hilkatin hakikatine dair– beyanat-ı Kur'aniye o kadar tenasübü muhafaza etmiş ve her bir uzva ve meyveye lâyık bir suret vermiştir ki bütün muhakkikler nihayet-i tahkikinde Kur'an'ın tasvirine "Mâşâallah, bârekellah" deyip "Tılsım-ı kâinatı ve muamma-yı hilkati keşif ve fetheden yalnız sensin ey Kur'an-ı Kerîm!" demişler.

وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلَى –temsilde kusur yok– esma ve sıfât-ı İlahiye ve şuun ve ef'al-i Rabbaniye, bir şecere-i tûba-i nur hükmünde temsil edilmekle o şecere-i nuraniyenin daire-i azameti ezelden ebede uzanıp gidiyor. Hudud-u kibriyası, gayr-ı mütenahî feza-yı ıtlakta yayılıp ihata ediyor. Hudud-u icraatı يَخْلُقُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ❊ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى hududundan tut, tâ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ❊ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ hududuna kadar intişar etmiş o hakikat-i nuraniyeyi bütün dal ve budaklarıyla, gayat ve meyveleriyle o kadar tenasüple birbirine uygun, birbirine lâyık, birbirini kırmayacak, birbirinin hükmünü bozmayacak, birbirinden tevahhuş etmeyecek bir surette o hakaik-i esma ve sıfâtı ve şuun ve ef'ali beyan eder ki bütün ehl-i keşif ve hakikat ve daire-i melekûtta cevelan eden bütün ashab-ı irfan ve hikmet, o beyanat-ı Kur'aniyeye karşı "Sübhanallah" deyip "Ne kadar doğru ne kadar mutabık ne kadar güzel ne kadar lâyık." diyerek tasdik ediyorlar.

Mesela, bütün daire-i imkân ve daire-i vücuba bakan hem o iki şecere-i azîmenin bir tek dalı hükmünde olan imanın erkân-ı sittesi ve o erkânın dal ve budaklarının en ince meyve ve çiçekleri aralarında o kadar bir tenasüp gözetilerek tasvir eder ve o derece bir muvazenet suretinde tarif eder ve o mertebe bir münasebet tarzında izhar eder ki akl-ı beşer idrakinden âciz ve hüsnüne karşı hayran kalır. Ve o iman dalının budağı hükmünde olan İslâmiyet'in erkân-ı hamsesi aralarında ve o erkânın tâ en ince teferruatı, en küçük âdabı ve en uzak gayatı ve en derin hikemiyatı ve en cüz'î semeratına varıncaya kadar aralarında hüsn-ü tenasüp ve kemal-i münasebet ve tam bir muvazenet muhafaza ettiğine delil ise o Kur'an-ı câmiin nusus ve vücuhundan ve işarat ve rumuzundan çıkan şeriat-ı kübra-yı İslâmiyenin kemal-i intizamı ve muvazeneti ve hüsn-ü tenasübü ve resaneti; cerh edilmez bir şahid-i âdil, şüphe getirmez bir bürhan-ı kātı'dır.

Demek oluyor ki beyanat-ı Kur'aniye, beşerin ilm-i cüz'îsine, bâhusus bir ümminin ilmine müstenid olamaz. Belki bir ilm-i muhite istinad ediyor ve cemi' eşyayı birden görebilir, ezel ve ebed ortasında bütün hakaiki bir anda müşahede eder bir zatın kelâmıdır. Âmennâ...

İKİNCİ ZİYA

Hikmet-i Kur'aniyenin karşısında meydan-ı muarazaya çıkan felsefe-i beşeriyenin, hikmet-i Kur'an'a karşı ne derece sukut ettiğini On İkinci Söz'de izah ve temsil ile tasvir ve sair Sözlerde ispat ettiğimizden onlara havale edip şimdilik başka bir cihette küçük bir muvazene ederiz. Şöyle ki:

Felsefe ve hikmet-i insaniye, dünyaya sabit bakar; mevcudatın mahiyetlerinden, hâsiyetlerinden tafsilen bahseder. Sâni'ine karşı vazifelerinden bahsetse de icmalen

bahseder. Âdeta kâinat kitabının yalnız nakış ve huruflarından bahseder, manasına ehemmiyet vermez.

Kur'an ise dünyaya geçici, seyyal, aldatıcı, seyyar, kararsız, inkılabcı olarak bakar. Mevcudatın mahiyetlerinden, surî ve maddî hâsiyetlerinden icmalen bahseder. Fakat Sâni' tarafından tavzif edilen vezaif-i ubudiyetkâranelerinden ve Sâni'in isimlerine ne vechile ve nasıl delâlet ettikleri ve evamir-i tekviniye-i İlahiyeye karşı inkıyadlarını tafsilen zikreder.

İşte felsefe-i beşeriye ile hikmet-i Kur'aniyenin şu tafsil ve icmal hususundaki farklarına bakacağız ki mahz-ı hak ve ayn-ı hakikat hangisidir göreceğiz.

İşte nasıl elimizdeki saat, sureten sabit görünüyor. Fakat içindeki çarkların harekâtıyla, daimî içinde bir zelzele ve âlet ve çarklarının ızdırapları vardır. Aynen onun gibi kudret-i İlahiyenin bir saat-i kübrası olan şu dünya, zahirî sabitiyetiyle beraber daimî zelzele ve tagayyürde, fena ve zevalde yuvarlanıyor.

Evet, dünyaya zaman girdiği için gece ve gündüz, o saat-i kübranın saniyelerini sayan iki başlı bir mil hükmündedir.

Sene, o saatin dakikalarını sayan bir ibre vaziyetindedir.

Asır ise o saatin saatlerini ta'dad eden bir iğnedir. İşte zaman, dünyayı emvac-ı zeval üstüne atar. Bütün mazi ve istikbali ademe verip yalnız zaman-ı hazırı vücuda bırakır.

Şimdi zamanın dünyaya verdiği şu şekil ile beraber, mekân itibarıyla dahi yine dünya zelzeleli, gayr-ı sabit bir saat hükmündedir. Çünkü cevv-i hava mekânı çabuk tagayyür ettiğinden, bir halden bir hale süraten geçtiğinden bazı günde birkaç defa bulutlar ile dolup boşalmakla, saniye sayan milin suret-i tagayyürü hükmünde bir tagayyür veriyor.

Şimdi, dünya hanesinin tabanı olan mekân-ı arz ise yüzü mevt ve hayatça, nebat ve hayvanca pek çabuk tebeddül ettiğinden dakikaları sayan bir mil hükmünde, dünyanın şu ciheti geçici olduğunu gösterir.

Zemin yüzü itibarıyla böyle olduğu gibi batnındaki inkılabat ve zelzelelerle ve onların neticesinde cibalin çıkmaları ve hasflar vuku bulması, saatleri sayan bir mil gibi dünyanın şu ciheti ağırca mürur edicidir, gösterir.

Dünya hanesinin tavanı olan sema mekânı ise ecramların harekâtıyla, kuyruklu yıldızların zuhuruyla, küsufat ve husufatın vuku bulmasıyla, yıldızların sukut etmeleri gibi tagayyürat gösterir ki semavat dahi sabit değil; ihtiyarlığa, harabiyete gidiyor. Onun tagayyüratı, haftalık saatte günleri sayan bir mil gibi çendan ağır ve geç oluyor. Fakat her halde geçici ve zeval ve harabiyete karşı gittiğini gösterir.

İşte dünya, dünya cihetiyle şu yedi rükün üzerinde bina edilmiştir. Şu rükünler, daim onu sarsıyor. Fakat şu sarsılan ve hareket eden dünya, Sâni'ine baktığı vakit, o harekât ve tagayyürat, kalem-i kudretin mektubat-ı Samedaniyeyi yazması için o kalemin işlemesidir. O tebeddülat-ı ahval ise esma-i İlahiyenin cilve-i şuunatını ayrı ayrı tavsifat ile gösteren, tazelenen âyineleridir.

İşte dünya, dünya itibarıyla hem fenaya gider hem ölmeye koşar hem zelzele içindedir. Hakikatte akarsu gibi rıhlet ettiği halde, gaflet ile sureten incimad etmiş, fikr-i tabiatla kesafet ve küdûret peyda edip âhirete perde olmuştur.

İşte felsefe-i sakîme tetkikat-ı felsefe ile ve hikmet-i tabiiye ile ve medeniyet-i sefihenin cazibedar lehviyatıyla, sarhoşane hevesatıyla o dünyanın hem cümudetini

ziyade edip gafleti kalınlaştırmış hem küdûretle bulanmasını taz'îf edip Sâni'i ve âhireti unutturuyor.

Amma Kur'an ise şu hakikatteki dünyayı, dünya cihetiyle اَلْقَارِعَةُ مَا الْقَارِعَةُ ❊ اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ❊ وَ الطُّوْرِ وَ كِتَابٍ مَسْطُوْرٍ âyâtıyla pamuk gibi hallaç eder, atar.

اَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِى مَلَكُوتِ السَّموَاتِ وَ الْاَرْضِ ❊ اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا ❊ اَوَلَمْ يَرَ الَّذِيـنَ كَفَرُوا اَنَّ السَّمـوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَـا رَتْقًا gibi beyanatıyla o dünyaya şeffafiyet verir ve bulanmasını izale eder. اَللّٰهُ نُورُ السَّموَاتِ وَالْاَرْضِ ❊ وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا اِلاَّ لَعِبٌ وَ لَهْوٌ gibi nur-efşan neyyiratıyla, camid dünyayı eritir. اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ve اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ve اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ❊ وَنُفِخَ فِى الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِى السَّموَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ اِلاَّ مَنْ شَاءَ اللّٰهُ mevt-âlûd tabirleriyle dünyanın ebediyet-i mevhumesini parça parça eder. يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ❊ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ❊ Gök gürlemesi gibi sayhalarıyla tabiat fikrini tevlid eden gafleti dağıtır.

İşte Kur'an'ın baştan başa kâinata müteveccih olan âyâtı, şu esasa göre gider. Hakikat-i dünyayı olduğu gibi açar, gösterir. Çirkin dünyayı, ne kadar çirkin olduğunu göstermekle beşerin yüzünü ondan çevirtir, Sâni'e bakan güzel dünyanın güzel yüzünü gösterir. Beşerin gözünü ona diktirir. Hakiki hikmeti ders verir. Kâinat kitabının manalarını talim eder. Hurufat ve nukuşlarına az bakar. Sarhoş felsefe gibi çirkine âşık olup, manayı unutturup hurufatın nukuşuyla insanların vaktini malayaniyatta sarf ettirmiyor.

ÜÇÜNCÜ ZİYA

İkinci Ziya'da hikmet-i beşeriyenin hikmet-i Kur'aniyeye karşı sukutuna ve hikmet-i Kur'aniyenin i'cazına işaret ettik. Şimdi şu ziyada, Kur'an'ın şakirdleri olan asfiya ve evliya ve hükemanın münevver kısmı olan hükema-yı işrakiyyunun hikmetleriyle Kur'an'ın hikmetine karşı derecesini gösterip, şu cihette Kur'an'ın i'cazına muhtasar bir işaret edeceğiz:

İşte Kur'an-ı Hakîm'in ulviyetine en sadık bir delil ve hakkaniyetine en zahir bir bürhan ve i'cazına en kavî bir alâmet şudur ki:

Kur'an, bütün aksam-ı tevhidin bütün meratibini, bütün levazımatıyla muhafaza ederek beyan edip muvazenesini bozmamış, muhafaza etmiş. Hem bütün hakaik-i âliye-i İlahiyenin muvazenesini muhafaza etmiş. Hem bütün esma-i hüsnanın iktiza ettikleri ahkâmları cem'etmiş, o ahkâmın tenasübünü muhafaza etmiş. Hem rububiyet ve uluhiyetin şuunatını kemal-i muvazene ile cem'etmiştir.

İşte şu muhafaza ve muvazene ve cem', bir hâsiyettir. Kat'iyen beşerin eserinde mevcud değil ve eâzım-ı insaniyenin netaic-i efkârında bulunmuyor. Ne melekûte geçen evliyaların eserinde, ne umûrun bâtınlarına geçen işrakiyyunun kitaplarında, ne âlem-i gayba nüfuz eden ruhanîlerin maarifinde hiç bulunmuyor. Güya bir taksimü'l-a'mal hükmünde her bir kısmı hakikatin şecere-i uzmasından yalnız bir iki dalına yapışıyor. Yalnız onun meyvesiyle, yaprağıyla uğraşıyor. Başkasından ya haberi yok yahut bakmıyor.

Evet hakikat-i mutlaka, mukayyed enzar ile ihata edilmez. Kur'an gibi bir nazar-ı küllî lâzım ki ihata etsin. Kur'an'dan başka çendan Kur'an'dan da ders alıyorlar fakat hakikat-i

külliyenin, cüz'î zihniyle yalnız bir iki tarafını tamamen görür, onunla meşgul olur, onda hapsolur. Ya ifrat veya tefrit ile hakaikin muvazenesini ihlâl edip tenasübünü izale eder.

Şu hakikat, Yirmi Dördüncü Söz'ün İkinci Dal'ında acib bir temsil ile izah edilmiştir. Şimdi de başka bir temsil ile şu meseleye işaret ederiz. Mesela:

Bir denizde hesapsız cevherlerin aksamıyla dolu bir definenin bulunduğunu farz edelim. Gavvas dalgıçlar, o definenin cevahirini aramak için dalıyorlar. Gözleri kapalı olduğundan el yordamıyla anlarlar. Bir kısmının eline uzunca bir elmas geçer. O gavvas hükmeder ki bütün hazine, uzun direk gibi bir elmastan ibarettir. Arkadaşlarından başka cevahiri işittiği vakit hayal eder ki o cevherler, bulduğu elmasın tabileridir, fusus ve nukuşlarıdır. Bir kısmının da kürevî bir yakut eline geçer, başkası murabba bir kehribar bulur ve hâkeza... Her biri eliyle gördüğü cevheri, o hazinenin aslı ve mu'zamı itikad edip işittiklerini o hazinenin zevaid ve teferruatı zanneder. O vakit hakaikin muvazenesi bozulur. Tenasüp de gider. Çok hakikatin rengi değişir. Hakikatin hakiki rengini görmek için tevilata ve tekellüfata muztar kalır. Hattâ bazen inkâr ve tatile kadar giderler. Hükema-yı işrakiyyunun kitaplarına ve sünnetin mizanıyla tartmayıp keşfiyat ve meşhudatına itimat eden mutasavvıfînin kitaplarına teemmül eden, bu hükmümüzü bilâ-şüphe tasdik eder. Demek, hakaik-i Kur'aniyenin cinsinden ve Kur'an'ın dersinden aldıkları halde –çünkü Kur'an değiller– böyle nâkıs geliyor.

Bahr-i hakaik olan Kur'an'ın âyetleri dahi o deniz içindeki definenin bir gavvasıdır. Lâkin onların gözleri açık, defineyi ihata eder. Definede ne var ne yok görür. O defineyi öyle bir tenasüp ve intizam ve insicamla tavsif eder, beyan eder ki hakiki hüsn-ü cemali gösterir. Mesela, âyet-i وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ✻ يَوْمَ نَطْوِى السَّمَاءَ كَطَىِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ifade ettikleri azamet-i rububiyeti gördüğü gibi اِنَّ اللّٰهَ لاَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَىْءٌ فِى الْاَرْضِ وَلاَ فِى السَّمَاءِ ✻ هُوَ الَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ✻ مَا مِنْ دَابَّةٍ اِلاَّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ✻ وَكَاَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لاَ تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْ ifade ettikleri şümul-ü rahmeti görüyor, gösteriyor. Hem خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ifade ettiği vüs'at-i hallakıyeti görüp gösterdiği gibi خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ifade ettiği şümul-ü tasarrufu ve ihata-i rububiyeti görüp gösterir. وَ اَوْحَى رَبُّكَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ifade ettiği hakikat-i azîme ile وَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهِ اِلَى النَّحْلِ ifade ettiği hakikat-i kerîmaneyi ifade ettiği hakikat-i azîme-i hâkimane-i âmiraneyi görür, gösterir.

اَوَ لَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلاَّ الرَّحْمٰنُ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ بَصِيرٌ ifade ettikleri hakikat-i rahîmane-i müdebbiraneyi وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلاَ يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا ifade ettiği hakikat-i azîme ile هُوَ الْاَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ifade ettiği hakikat-i rakibaneyi وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ ifade ettiği hakikat-i muhita gibi وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَ نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ifade ettiği akrebiyeti تَعْرُجُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ اَلْفَ سَنَةٍ işaret ettiği hakikat-i ulviyeyi اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَائِ ذِى الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْىِ ifade ettiği hakikat-i câmia gibi bütün uhrevî ve dünyevî, ilmî ve amelî erkân-ı sitte-i imaniyenin her birisini tafsilen ve erkân-ı hamse-i İslâmiyenin her birisini kasden ve cidden ve saadet-i dâreyni temin eden bütün düsturları görür, gösterir. Muvazenesini muhafaza edip, tenasübünü idame edip o hakaikin heyet-i mecmuasının tenasübünden hasıl olan hüsün ve cemalin menbaından Kur'an'ın bir i'caz-ı manevîsi neş'et eder.

İşte şu sırr-ı azîmdendir ki ulema-i ilm-i kelâm, Kur'an'ın şakirdleri oldukları halde,

bir kısmı onar cilt olarak erkân-ı imaniyeye dair binler eser yazdıkları halde, Mutezile gibi aklı nakle tercih ettikleri için Kur'an'ın on âyeti kadar vuzuh ile ifade ve kat'î ispat ve ciddi ikna edememişler. Âdeta onlar, uzak dağların altında lağım yapıp, borularla tâ âlemin nihayetine kadar silsile-i esbab ile gidip orada silsileyi keser. Sonra âb-ı hayat hükmünde olan marifet-i İlahiyeyi ve vücud-u Vâcibü'l-vücud'u ispat ederler.

Âyet-i kerîme ise her birisi birer asâ-yı Musa gibi her yerde suyu çıkarabilir, her şeyden bir pencere açar, Sâni'-i Zülcelal'i tanıttırır. Kur'an'ın bahrinden tereşşuh eden Arabî "Katre Risalesi"nde ve sair Sözlerde şu hakikat fiilen ispat edilmiş ve göstermişiz.

İşte hem şu sırdandır ki bâtın-ı umûra gidip, sünnet-i seniyeye ittiba etmeyerek, meşhudatına itimat ederek yarı yoldan dönen ve bir cemaatin riyasetine geçip bir fırka teşkil eden fırak-ı dâllenin bütün imamları hakaikin tenasübünü, muvazenesini muhafaza edemediğindendir ki böyle bid'aya, dalalete düşüp bir cemaat-i beşeriyeyi yanlış yola sevk etmişler. İşte bunların bütün aczleri, âyât-ı Kur'aniyenin i'cazını gösterir.

* * *

sh:443

Hâtime

Kur'an'ın lemaat-ı i'cazından iki lem'a-i i'caziye, On Dokuzuncu Söz'ün On Dördüncü Reşha'sında geçmiştir ki bir sebeb-i kusur zannedilen tekraratı ve ulûm-u kevniyede icmali, her biri birer lem'a-i i'cazın menbaıdır. Hem Kur'an'da mu'cizat-ı enbiya yüzünde parlayan bir lem'a-i i'caz-ı Kur'an, Yirminci Söz'ün İkinci Makamı'nda vâzıhan gösterilmiştir. Daha bunlar gibi sair Sözlerde ve risale-i Arabiyemde çok lemaat-ı i'caziye zikredilip onlara iktifaen yalnız şunu deriz ki:

Bir mu'cize-i Kur'aniye daha şudur ki: Nasıl bütün mu'cizat-ı enbiya, Kur'an'ın bir nakş-ı i'cazını göstermiştir; öyle de Kur'an, bütün mu'cizatıyla bir mu'cize-i Ahmediye (asm) olur. Ve bütün mu'cizat-ı Ahmediye (asm) dahi Kur'an'ın bir mu'cizesidir ki Kur'an'ın Cenab-ı Hakk'a karşı nisbetini gösterir ve o nisbetin zuhuruyla her bir kelimesi bir mu'cize olur. Çünkü o vakit bir tek kelime, bir çekirdek gibi bir şecere-i hakaiki manen tazammun edebilir. Hem merkez-i kalp gibi hakikat-i uzmanın bütün azasına münasebettar olabilir. Hem bir ilm-i muhite ve nihayetsiz bir iradeye istinad ettiği için hurufuyla, heyetiyle, vaziyetiyle, mevkiiyle hadsiz eşyaya bakabilir. İşte şu sırdandır ki ulema-i ilm-i huruf, Kur'an'ın bir harfinden bir sahife kadar esrar bulduklarını iddia ederler ve davalarını o fennin ehline ispat ediyorlar.

Risalenin başından şuraya kadar bütün şuleleri, şuâları, lem'aları, nurları, ziyaları nazara topla; birden bak. Baştaki dava, şimdi kat'î netice olarak yani قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هـذَا الْقُرْآنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا yı yüksek bir sadâ ile okuyup ilan ediyorlar.

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا ❊ رَبِّ اشْرَحْ لِى صَدْرِى وَيَسِّرْلِى اَمْرِى وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِى يَفْقَهُوا قَوْلِى

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ اَفْضَلَ وَ اَجْمَلَ وَ اَنْبَلَ وَ اَظْهَرَ وَ اَطْهَرَ وَ اَحْسَنَ وَاَبَرَّ وَ اَكْرَمَ وَ اَعَزَّ وَ اَعْظَمَ وَ اَشْرَفَ وَ

اَعْلَى وَ اَزْكَى وَ اَبْرَكَ وَ اَلْطَفَ صَلَوَاتِكَ وَ اَوْفَى وَ اَكْثَرَ وَ اَزْيَدَ وَ اَرْقَى وَ اَرْفَعَ وَ اَدْوَمَ سَلاَمِكَ صَلاَةً وَ سَلاَمًا وَ رَحْمَةً وَ رِضْوَانًا وَ عَفْوًا وَ غُفْرَانًا تَمْتَدُّ وَ تَزِيدُ بِوَابِلِ سَحَائِبِ مَوَاهِبِ جُودِكَ وَ كَرَمِكَ وَ تَنْمُوا وَ تَزْكُوا بِنَفَائِسِ شَرَائِفِ لَطَائِفِ جُودِكَ وَ مِنَنِكَ اَزَلِيَّةً بِاَزَلِيَّتِكَ لاَ تَزُولُ اَبَدِيَّةً بِاَبَدِيَّتِكَ لاَ تَحُولُ عَلَى عَبْدِكَ وَ حَبِيبِكَ وَ رَسُولِكَ مُحَمَّدٍ خَيْرِ خَلْقِكَ النُّورِ الْبَاهِرِ اللاَّمِعِ وَ الْبُرْهَانِ الظَّاهِرِ الْقَاطِعِ وَ الْبَحْرِ الذَّاخِرِ وَ النُّورِ الْغَامِرِ وَ الْجَمَالِ الزَّاهِرِ وَ الْجَلاَلِ الْقَاهِرِ وَ الْكَمَالِ الْفَاخِرِ صَلاَتَكَ الَّتِى صَلَّيْتَ بِعَظَمَةِ ذَاتِكَ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ كَذلِكَ صَلاَةً تَغْفِرُ بِهَا ذُنُوبَنَا وَ تَشْرَحُ بِهَا صُدُورَنَا وَ تُطَهِّرُ بِهَا قُلُوبَنَا وَ تُرَوِّحُ بِهَا اَرْوَاحَنَا وَ تُقَدِّسُ بِهَا اَسْرَارَنَا وَ تُنَزِّهُ بِهَا خَوَاطِرَنَا وَ اَفْكَارَنَا وَ تُصَفِّى بِهَا كُدُورَاتِ مَا فِى اَسْرَارِنَا وَ تَشْفِى بِهَا اَمْرَاضَنَا وَ تَفْتَحُ بِهَا اَقْفَالَ قُلُوبِنَا

رَبَّنَا لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ

وَ آخِرُ دَعْوَيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * آمِينَ آمِينَ آمِينَ

sh:445

BİRİNCİ ZEYİL

(Makam itibarıyla Yirmi Beşinci Söz'e ilhak edilen zeyillerden, Yedinci Şuâ'nın Birinci Makam'ının on yedinci mertebesidir.)

Bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı iman olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz dünya seyyahı ve kâinattan Rabb'ini soran yolcu, kendi kalbine dedi ki: Aradığımız zatın sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan namındaki kitaba müracaat edip o ne diyor, bilelim. Fakat en evvel bu kitap, bizim Hâlık'ımızın kitabı olduğunu ispat etmek lâzımdır diye taharriye başladı.

Bu seyyah bu zamanda bulunduğu münasebetiyle en evvel manevî i'caz-ı Kur'anînin lem'aları olan Risale-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risaleleri, âyât-ı Furkaniyenin nükteleri ve ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risale-i Nur, bu kadar muannid ve mülhid bir asırda her tarafa hakaik-i Kur'aniyeyi mücahidane neşrettiği halde, karşısına kimse çıkamadığından ispat eder ki onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'an semavîdir, beşer kelâmı değildir.

Hattâ Risale-i Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'aniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektup'un âhiri, Kur'an'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu öyle ispat etmiş ki kim görmüşse değil tenkit ve itiraz etmek, belki ispatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok sena etmiş. Kur'an'ın vech-i i'cazını ve hak kelâmullah olduğunu ispat etmek cihetini Risale-i Nur'a havale ederek, yalnız kısa bir işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti.

Birinci Nokta: Nasıl ki Kur'an, bütün mu'cizatıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakaikiyle Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın bir mu'cizesidir. Öyle de Muhammed aleyhissalâtü vesselâm da bütün mu'cizatıyla ve delail-i nübüvvetiyle ve kemalât-ı ilmiyesiyle Kur'an'ın bir mu'cizesidir ve Kur'an kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kātıasıdır.

İkinci Nokta: Kur'an, bu dünyada öyle nurani ve saadetli ve hakikatli bir surette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber, insanların hem nefislerinde hem kalplerinde hem ruhlarında hem akıllarında hem hayat-ı şahsiyelerinde hem hayat-ı içtimaiyelerinde hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılab yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki on dört asır müddetinde her dakikada altı bin altı yüz altmış altı âyetleri, kemal-i ihtiramla hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalplerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki ve akıllara istikamet ve nur ve hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, hârikadır, fevkalâdedir, mu'cizedir.

Üçüncü Nokta: Kur'an, o asırdan tâ şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki Kâbe'nin duvarında altınla yazılan en meşhur ediblerin "Muallakat-ı Seb'a" namıyla şöhret-şiar kasidelerini o dereceye indirdi ki Lebid'in kızı, babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: "Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı."

Hem bedevî bir edib فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona dediler: "Sen Müslüman mı oldun?" Dedi: "Yok, ben bu âyetin belâgatına secde

ettim.”

Hem ilm-i belâgatın dâhîlerinden Abdülkahir-i Cürcanî ve Sekkakî ve Zemahşerî gibi binler dâhî imamlar ve mütefennin edibler, icma ve ittifakla karar vermişler ki: “Kur’an’ın belâgatı, tâkat-i beşerin fevkindedir, yetişilmez.”

Hem o zamandan beri mütemadiyen meydan-ı muarazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ediblerin ve beliğlerin damarlarına dokundurup gururlarını kıracak bir tarzda der: “Ya bir tek surenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabul ediniz.” diye ilan ettiği halde o asrın muannid beliğleri, bir tek surenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muarazayı bırakıp, uzun olan ve can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyar etmeleri ispat eder ki o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur’an’ın dostları, Kur’an’a benzemek ve taklit etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur’an’a mukabele ve tenkit etmek sevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telahuk-u efkâr ile terakki eden milyonlar Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisi ona yetişemediğini hattâ en âmî adam dahi dinlese elbette diyecek: Bu Kur’an, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil. Ya onların altında veya umumunun fevkinde olacak. Umumunun altında olduğunu dünyada hiçbir fert, hiçbir kâfir, hattâ hiçbir ahmak diyemez. Demek, mertebe-i belâgatı umumun fevkindedir.

Hattâ bir adam سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ âyetini okudu. Dedi: “Bunun hârika telakki edilen belâgatını göremiyorum.” Ona denildi: “Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle.” O da kendini Kur’an’dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki mevcudat-ı âlem perişan, karanlıklı, camid ve şuursuz ve vazifesiz olarak hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada; kararsız, fâni bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur’an’ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü:

Bu âyet, kâinat üstünde, dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı, ışıklandırdı ki bu ezelî nutuk ve sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki bu kâinat bir câmi-i kebir hükmünde başta semavat ve arz olarak umum mahlukat hayattarane zikir ve tesbihte ve vazifeler başında cûş u huruşla mesudane ve memnunane bir vaziyette bulunuyor diye müşahede etti. Ve bu âyetin derece-i belâgatını zevk ederek sair âyetleri buna kıyasla Kur’an’ın zemzeme-i belâgatı arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istila ederek haşmet-i saltanatı, kemal-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta: Kur’an, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur’an’ı tilavet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilaveti halâvetini ziyadeleştirdiği, eski zamandan beri herkesçe müsellem olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş.

Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebabet ve garabet göstermiş ki on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği halde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her taife-i ilmiye ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdukları ve üslub-u ifadesine ittiba ve iktida ettikleri halde o üslubundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

Beşinci Nokta: Kur’an’ın bir cenahı mazide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir

kanadı eski peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevafukun lisan-ı haliyle bunu tasdik ettikleri gibi; öyle de evliya ve asfiya gibi ondan hayat alan semereleri, hayattar tekemmülleriyle, şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdar ve hakikat-medar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himayesi altında yetişen ve yaşayan velayetin bütün hak tarîkatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'an'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakaik ve câmiiyette misilsiz bir hârika olduğuna şehadet eder.

sh:448

Altıncı Nokta: Kur'an'ın altı ciheti nuranidir, sıdk ve hakkaniyetini gösterir. Evet, altında hüccet ve bürhan direkleri, üstünde sikke-i i'caz lem'aları, önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn hediyeleri ve arkasında nokta-i istinadı vahy-i semavî hakikatleri, sağında hadsiz ukûl-ü müstakimenin deliller ile tasdikleri, solunda selim kalplerin ve temiz vicdanların ciddi itminanları ve samimi incizabları ve teslimleri; Kur'an'ın fevkalâde, hârika, metin, hücum edilmez bir kale-i semaviye-i arziye olduğunu ispat ettikleri gibi; altı makamdan dahi onun ayn-ı hak ve sadık olduğunu ve beşerin kelâmı olmadığını ve yanlışı bulunmadığını imza eden, başta bu kâinatta daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himaye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın mutasarrıfı, o Kur'an'a âlemde en makbul en yüksek en hâkimane bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakıyet vermesiyle onu tasdik ve imza ettiği gibi; İslâmiyet'in menbaı ve Kur'an'ın bir tercümanı olan zatın (asm) herkesten ziyade ona itikad ve ihtiramı ve nüzulü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimanede bulunması ve sair kelâmları ona yetişememesi ve bir derece benzememesi ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakiki hâdisat-ı kevniyeyi, gaybiyane Kur'an ile tereddütsüz ve itminan ile beyan etmesi ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o tercüman, bütün kuvvetiyle Kur'an'ın her bir hükmünü öyle iman ve tasdik edip hiçbir şey onu sarsmaması dahi Kur'an'ın semavî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.

Hem nev-i insanın humsu, belki kısm-ı a'zamı, göz önündeki o Kur'an'a müncezibane ve dindarane irtibatı ve hakikat-perestane ve müştakane kulak vermesi ve çok emarelerin ve vakıaların ve keşfiyatın şehadetiyle, cin ve melek ve ruhanîler dahi tilaveti vaktinde pervane gibi etrafında hakperestane toplanmaları, Kur'an'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem nev-i beşerin umum tabakaları, en gabi ve âmîden tut tâ en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'an'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri ve yüzer fen ve ulûm-u İslâmiyenin ve bilhassa şeriat-ı kübranın büyük müçtehidleri ve usûlü'd-din ve ilm-i kelâmın dâhî muhakkikleri gibi her taife kendi ilmine ait bütün hâcatını ve cevaplarını Kur'an'dan istihraç etmeleri, Kur'an'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edibleri –şimdiye kadar Müslüman olmayanlar– muarazaya pek çok muhtaç oldukları halde, Kur'an'ın i'cazından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâgatının –tek bir suresinin– mislini getirmekten istinkâfları ve şimdiye kadar gelen ve muaraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur beliğlerin ve dâhî âlimlerin onun hiçbir vech-i i'cazına karşı çıkamamaları ve âcizane

sükût etmeleri; Kur'an mu'cize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet, bir kelâm "Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve ne için?" denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından Kur'an'ın misli olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur'an, bütün âlemlerin Rabb'i ve bütün kâinatın Hâlık'ının hitabı ve konuşması ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu ihsas edecek hiçbir emare bulunmayan bir mükâlemesi ve bütün insanların belki bütün mahlukatın namına mebus ve nev-i beşerin en meşhur ve namdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i imanı, koca İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini Kab-ı Kavseyn makamına çıkararak muhatab-ı Samedaniyeye mazhariyetle nüzul eden ve saadet-i dâreyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki Rabbanî maksatlara ait mesaili ve o muhatabın bütün hakaik-i İslâmiyeyi taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden ve koca kâinatı bir harita, bir saat, bir hane gibi her tarafını gösterip, çevirip onları yapan sanatkârı tavrıyla ifade ve talim eden Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'cazına yetişilmez.

Hem Kur'an'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz kırk hattâ yetmiş cilt olarak birer tefsir yazan yüksek zekâlı müdakkik binler mütefennin ulemanın, senetleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'an'daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî manaları ve umûr-u gaybiyenin her nevinden kesretli gaybî ihbarları izhar ve ispat etmeleri ve bilhassa Risale-i Nur'un yüz otuz kitabı, her biri Kur'an'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'î bürhanlarla ispat etmesi ve bilhassa Mu'cizat-ı Kur'aniye Risalesi, şimendifer ve tayyare gibi medeniyetin hârikalarından çok şeyleri Kur'an'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı ve Risale-i Nur'a ve elektriğe işaret eden âyetlerin işaratını bildiren İşarat-ı Kur'aniye namındaki Birinci Şuâ ve huruf-u Kur'aniye ne kadar muntazam ve esrarlı ve manalı olduğunu gösteren Rumuzat-ı Semaniye namındaki sekiz küçük risaleler ve Sure-i Feth'in âhirki âyeti beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mu'cizeliğini ispat eden küçücük bir risale gibi Risale-i Nur'un her bir cüzü, Kur'an'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi; Kur'an'ın misli olmadığına ve mu'cize ve hârika olduğuna ve bu âlem-i şehadette âlem-i gaybın lisanı ve bir Allâmü'l-guyub'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

sh:450

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen, Kur'an'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki haşmetli hâkimiyet-i nuraniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıklandırarak zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemal-i ihtiram ile devam etmesi hem o hâsiyetleri içindir ki Kur'an'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı, on haseneyi ve on meyve-i bâki vermesi, hattâ bir kısım âyâtın ve surelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi ve mübarek vakitlerde her bir harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması gibi kudsî imtiyazları kazanmış diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi:

İşte böyle her cihetle mu'cizatlı bu Kur'an, surelerinin icmaıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar ve envarının tevafukuyla ve semerat ve âsârının tetabukuyla bir tek Vâcibü'l-vücud'un vücuduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmasına deliller ile ispat suretinde öyle şehadet etmiş ki bütün ehl-i imanın hadsiz şehadetleri, onun şehadetinden tereşşuh etmişler.

İşte bu yolcunun Kur'an'dan aldığı ders-i tevhid ve imana kısa bir işaret olarak Birinci

Makam’ın on yedinci mertebesinde böyle:

لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ الَّذِی دَلَّ عَلَی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ الْقُرْآنُ الْمُعْجِزُ الْبَیَانِ اَلْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِاَجْنَاسِ الْمَلَكِ وَ الْاِنْسِ وَ الْجَانّ اَلْمَقْرُوءُ كُلُّ آیَاتِهِ فِی كُلّ دَقِیقَةٍ بِكَمَالِ الْاِحْتِرَامِ بِالْسِنَةِ مِأتِ مِلْیُونٍ مِنْ نَوْعِ الْاِنْسَانِ الدَّائِمُ سَلْطَنَتُهُ الْقُدْسِیَّةُ عَلَی اَقْطَارِ الْاَرْضِ وَ الْاَكْوَانِ وَ عَلَی وُجُوهِ الْاَعْصَارِ وَ الزَّمَانِ وَ الْجَارِی حَاكِمِیَّتُهُ الْمَعْنَوِیَّةُ النُّورَانِیَّةُ عَلَی نِصْفِ الْاَرْضِ وَ خُمْسِ الْبَشَرِ فِی اَرْبَعَةَ عَشَرَ عَصْرٍ بِكَمَالِ الْاِحْتِشَامِ .. وَ كَذَا شَهِدَ وَ بَرْهَنَ بِاِجْمَاعِ سُوَرِهِ الْقُدْسِیَّةِ السَّمَاوِیَّةِ وَ بِاتِّفَاقِ آیَاتِهِ النُّورَانِیَّةِ ❊ الْاِلهِیَّةِ وَ بِتَوَافُقِ اَسْرَارِهِ وَ اَنْوَارِهِ وَ بِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَ ثَمَرَاتِهِ وَ آثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَ الْعَیَانِ

denilmiştir.

* * *

İkinci Zeyil

Yirminci Söz

İki Makamdır

Birinci Makam

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

❊ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلِيسَ

❊ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِىَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً

Bir gün şu âyetleri okurken iblisin ilkaatına karşı Kur'an-ı Hakîm'in feyzinden üç nükte ilham edildi. Vesvesenin sureti şudur. Dedi ki:

Dersiniz: "Kur'an mu'cizedir. Hem nihayetsiz belâgattadır. Hem umuma her vakitte hidayettir." Halbuki şöyle bazı hâdisat-ı cüz'iyeyi tarihvari bir surette musırrane tekrar etmekte ne mana var? Bir ineği kesmek gibi bir vakıa-i cüz'iyeyi, o kadar mühim tavsifat ile böyle zikretmek, hattâ o sure-i azîmeye de El-Bakara tesmiye etmekte ne münasebet var? Hem de Âdem'e secde olan hâdise, sırf bir emr-i gaybîdir. Akıl ona yol bulamaz. Kavî bir imandan sonra teslim ve iz'an edilebilir. Halbuki Kur'an, umum ehl-i akla ders veriyor. Çok yerlerde اَفَلاَ يَعْقِلُونَ der, akla havale eder. Hem taşların tesadüfî olan bazı hâlât-ı tabiiyesini ehemmiyetle beyan etmekte ne hidayet var?

İlham olunan nüktelerin sureti şudur:

Birinci Nükte: Kur'an-ı Hakîm'de çok hâdisat-ı cüz'iye vardır ki her birisinin arkasında bir düstur-u küllî saklanmış ve bir kanun-u umumînin ucu olarak gösteriliyor. Nasıl ki عَلَّمَ آدَمَ ٱلاَسْمَاءَ كُلَّهَا Hazret-i Âdem'in melaikelere karşı kabiliyet-i hilafet için bir mu'cizesi olan talim-i esmadır ki bir hâdise-i cüz'iyedir. Şöyle bir düstur-u küllînin ucudur ki:

Nev-i beşere, câmiiyet-i istidat cihetiyle talim olunan hadsiz ulûm ve kâinatın envaına muhit pek çok fünun ve Hâlık'ın şuunat ve evsafına şâmil kesretli maarifin talimidir ki nev-i beşere, değil yalnız melaikelere, belki semavat ve arz ve dağlara karşı emanet-i kübrayı haml davasında bir rüçhaniyet vermiş. Ve heyet-i mecmuasıyla arzın bir halife-i manevîsi olduğunu Kur'an ifham ettiği misillü; melaikelerin Âdem'e secdesiyle beraber, şeytanın secde etmemesi olan hâdise-i cüz'iye-i gaybiye, pek geniş bir düstur-u külliye-i meşhudenin ucu olduğu gibi pek büyük bir hakikati ihsas ediyor. Şöyle ki:

Kur'an, şahs-ı Âdem'e melaikelerin itaat ve inkıyadını ve şeytanın tekebbür ve imtinaını zikretmesiyle; nev-i beşere kâinatın ekser maddî envaları ve o envaın manevî mümessilleri ve müekkelleri musahhar olduklarını ve nev-i beşerin hâsselerinin bütün istifadelerine müheyya ve münkad olduklarını ifham etmekle beraber; o nev'in istidadatını bozan ve yanlış yollara sevk eden mevadd-ı şerire ile onların mümessilleri ve sekene-i habîseleri, o nev-i beşerin tarîk-i kemalâtında ne büyük bir engel, ne müthiş bir düşman teşkil ettiğini ihtar ederek Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, bir tek Âdem'le (as) cüz'î hâdiseyi konuşurken bütün kâinatla ve bütün nev-i beşerle bir mükâleme-i ulviye ediyor.

İkinci Nükte: Mısır kıtası, kumistan olan Sahra-yı Kebir'in bir parçası olduğundan Nil-i Mübarek'in feyziyle gayet mahsuldar bir tarla hükmüne geçtiğinden o cehennem-nümun sahra komşuluğunda şöyle cennet-misal bir mevki-i mübarekin bulunması, felahat ve ziraatı ahalisinde pek mergub bir surete getirmiş. Ve o sekenenin seciyesine öyle tesbit etmiş ki ziraatı kudsiye ve vasıta-i ziraat olan "bakar"ı ve "sevr"i mukaddes,

belki mabud derecesine çıkarmış. Hattâ o zamandaki Mısır milleti sevre, bakara ibadet etmek derecesinde bir kudsiyet vermişler. İşte o zamanda Benî-İsrail dahi o kıtada neş'et ediyordu ve o terbiyeden bir hisse aldıkları, "icl" meselesinden anlaşılıyor.

İşte Kur'an-ı Hakîm, Hazret-i Musa aleyhisselâmın risaletiyle, o milletin seciyelerine girmiş ve istidatlarına işlemiş olan o bakar-perestlik mefkûresini kesip öldürdüğünü, bir bakarın zebhi ile ifham ediyor.

İşte şu hâdise-i cüz'iye ile bir düstur-u küllîyi, her vakit hem herkese gayet lüzumlu bir ders-i hikmet olduğunu ulvi bir i'caz ile beyan eder.

Buna kıyasen bil ki Kur'an-ı Hakîm'de bazı hâdisat-ı tarihiye suretinde zikredilen cüz'î hâdiseler, küllî düsturların uçlarıdır. Hattâ çok surelerde zikir ve tekrar edilen Kıssa-i Musa'nın yedi cümlelerine misal olarak Lemaat'ta İ'caz-ı Kur'an Risalesi'nde, o cüz'î cümlelerin her bir cüzünün nasıl mühim bir düstur-u küllîyi tazammun ettiğini beyan etmişiz. İstersen o risaleye müracaat et.

Üçüncü Nükte: ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

Şu âyeti okurken müvesvis dedi ki: "Herkese malûm ve âdi olan taşların şu fıtrî bazı hâlât-ı tabiiyesini, en mühim ve büyük meseleler suretinde bahis ve beyanda ne mana var, ne münasebet var, ne ihtiyaç var?"

Şu vesveseye karşı feyz-i Kur'an'dan şöyle bir nükte ilham edildi:

Evet, münasebet var ve ihtiyaç var. Hem o derece büyük bir münasebet ve ehemmiyetli bir mana ve o derece muazzam ve lüzumlu bir hakikat var ki ancak Kur'an'ın îcaz-ı mu'cizi ve lütf-u irşadıyla bir derece basitleştirilmiş ve ihtisar edilmiş.

Evet, i'caz-ı Kur'an'ın bir esası olan îcaz hem hidayet-i Kur'an'ın bir nuru olan lütf-u irşad ve hüsn-ü ifham, iktiza ediyorlar ki Kur'an'ın muhatapları içinde ekseriyeti teşkil eden avama karşı küllî hakikatleri ve derin ve umumî düsturları, me'luf ve cüz'î suretler ile gösterilsin ve fikirleri basit olan umumî avama karşı, muazzam hakikatlerin yalnız uçları ve basit bir sureti gösterilsin. Hem âdet perdesi tahtında ve zeminin altında hârikulâde olan tasarrufat-ı İlahiye, icmalen gösterilsin. İşte bu sırra binaendir ki Kur'an-ı Hakîm şu âyetle diyor:

Ey Benî-İsrail ve ey benî-Âdem! Sizlere ne olmuş ki kalpleriniz taştan daha camid ve daha ziyade katılaşmıştır. Zira görmüyor musunuz ki o pek sert ve pek camid ve toprak altında bir tabaka-i azîme teşkil eden o koca taşlar, o kadar evamir-i İlahiyeye karşı mutî ve musahhar ve icraat-ı Rabbaniye altında o kadar yumuşak ve emirberdir ki havada ağaçların teşkilinde tasarrufat-ı İlahiye ne derece suhuletle cereyan ediyor. Öyle de tahte'z-zemin ve o sert, sağır taşlarda o derece suhulet ve intizam ile hattâ damarlara karşı kanın cevelanı gibi muntazam su cetvelleri (Hâşiye[48]) ve su damarları, kemal-i hikmetle o taşlarda mukavemet görmeyerek cereyan ediyor. Hem havada nebatat ve ağaçların dallarının suhuletle suret-i intişarı gibi o derece suhuletle köklerin nazik damarları, yer altındaki taşlarda mümanaat görmeyerek evamir-i İlahî ile muntazaman intişar ettiğini Kur'an işaret ediyor ve geniş bir hakikati, şu âyetle ders veriyor ve o ders ile o kasavetli kalplere bu manayı veriyor ve remzen diyor:

Ey Benî-İsrail ve ey benî-Âdem! Zaaf ve acziniz içinde nasıl bir kalp taşıyorsunuz ki

öyle bir zatın evamirine karşı o kalp kasavetle mukavemet ediyor. Halbuki o koca sert taşların tabaka-i muazzaması, o zatın evamiri önünde kemal-i inkıyadla karanlıkta nazik vazifelerini mükemmel îfa ediyorlar. İtaatsizlik göstermiyorlar. Belki o taşlar, toprak üstünde bulunan bütün zevi'l-hayata, âb-ı hayatla beraber sair medar-ı hayatlarına öyle bir hazinedarlık ediyor ve öyle bir adaletle taksimata vesiledir ve öyle bir hikmetle tevziata vasıta oluyor ki Hakîm-i Zülcelal'in dest-i kudretinde, bal mumu gibi ve belki hava gibi yumuşaktır, mukavemetsizdir ve azamet-i kudretine karşı secdededir.

Zira toprak üstünde müşahede ettiğimiz şu masnuat-ı muntazama ve şu hikmetli ve inayetli tasarrufat-ı İlahiye misillü, zemin altında aynen cereyan ediyor. Belki hikmeten daha acib ve intizamca daha garib bir surette hikmet ve inayet-i İlahiye tecelli ediyor.

Bakınız! En sert ve hissiz o koca taşlar, nasıl bal mumu gibi evamir-i tekviniyeye karşı yumuşaklık gösteriyorlar ve memur-u İlahî olan o latîf sulara, o nazik köklere, o ipek gibi damarlara o derece mukavemetsiz ve kasavetsizdir. Güya bir âşık gibi o latîf ve güzellerin temasıyla kalbini parçalıyor, yollarında toprak oluyor.

Hem وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ile şöyle bir hakikat-i muazzamanın ucunu gösteriyor ki:

"Taleb-i rü'yet" hâdisesinde, meşhur dağın tecelli ile parçalanması ve taşlarının dağılması gibi umum rûy-i zeminde aslı sudan incimad etmiş âdeta yekpare taşlardan ibaret olan ekser dağların zelzele veya bazı hâdisat-ı arziye suretinde tecelliyat-ı celaliye ile o dağların yüksek zirvelerinden o haşyet verici tecelliyat-ı celaliyenin zuhuruyla taşlar parçalanarak, bir kısmı ufalanıp toprağa kalbolup nebatata menşe olur. Diğer bir kısmı taş kalarak, yuvarlanıp derelere, ovalara dağılıp sekene-i zeminin meskeni gibi birçok işlerinde hizmetkârlık ederek ve mahfî bazı hikem ve menafi için kudret ve hikmet-i İlahiyeye secde-i itaat ederek, desatir-i hikmet-i Sübhaniyeye emirber şeklini alıyorlar.

Elbette o haşyetten, o yüksek mevkii terk edip mütevaziane aşağı yerleri ihtiyar etmek ve o mühim menfaatlere sebep olmak beyhude olmayıp başıboş değil ve tesadüfî dahi olmadığını, belki bir Hakîm-i Kadîr'in tasarrufat-ı hakîmanesiyle o intizamsızlık içinde zahir nazara görünmeyen bir intizam-ı hakîmane bulunduğuna delil ise o taşlara müteallik faydalar, menfaatler ve onlar üstünde yuvarlandıkları dağın cesedine giydirilen ve çiçek ve meyvelerin murassaatıyla münakkaş ve müzeyyen olan gömleklerin kemal-i intizamı ve hüsn-ü sanatı; kat'î, şüphesiz şehadet eder.

İşte şu üç âyetin hikmet nokta-i nazarında ne kadar kıymettar olduğunu gördünüz. Şimdi bakınız Kur'an'ın letafet-i beyanına ve i'caz-ı belâgatına, nasıl şu zikrolunan büyük ve geniş ve ehemmiyetli hakikatlerin uçlarını üç fıkra içinde üç vakıa-yı meşhure ve meşhude ile gösteriyor ve medar-ı ibret üç hâdise-i uhrayı hatırlatmakla latîf bir irşad yapar, mukavemetsûz bir zecreder.

Mesela, ikinci fıkrada der: وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ

Şu fıkra ile Hazret-i Musa aleyhisselâmın asâsına karşı kemal-i şevk ile inşikak edip on iki gözünden on iki çeşme akıtan taşa işaret etmekle, şöyle bir manayı ifham ediyor ve manen diyor:

Ey Benî-İsrail! Bir tek mu'cize-i Musa'ya (as) karşı koca taşlar yumuşar, parçalanır. Ya haşyetinden veya sürurundan ağlayarak sel gibi yaş akıttığı halde, hangi insafla bütün mu'cizat-ı Museviyeye (as) karşı temerrüd ederek ağlamayıp gözünüz cümud ve kalbiniz

katılık ediyor.

Hem üçüncü fıkrada der: وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ

Şu fıkra ile Tûr-i Sina'daki münâcat-ı Museviyede (as) vuku bulan tecelliye-i celaliye heybetinden koca dağ parçalanıp dağılması ve o haşyetten taşların etrafa yuvarlanması olan vakıa-yı meşhureyi ihtar ile şöyle bir manayı ders veriyor ki:

Ey kavm-i Musa (as)! Nasıl Allah'tan korkmuyorsunuz? Halbuki taşlardan ibaret olan dağlar, onun haşyetinden ezilip dağılıyor ve sizden ahz-ı misak için üstünüzde Cebel-i Tûr'u tuttuğunu hem "taleb-i rü'yet" hâdisesinde dağın parçalanmasını bilip ve gördüğünüz halde, ne cesaretle onun haşyetinden titremeyip kalbinizi katılık ve kasavette bulunduruyorsunuz?

Hem birinci fıkrada diyor: وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْاَنْهَارُ

Bu fıkra ile dağlardan nebean eden Nil-i Mübarek, Dicle ve Fırat gibi ırmakları hatırlatmakla, taşların evamir-i tekviniyeye karşı ne kadar hârika-nüma ve mu'cizevari bir surette mazhar ve musahhar olduğunu ifham eder ve onunla böyle bir manayı müteyakkız kalplere veriyor ki şöyle azîm ırmakların elbette mümkün değil, şu dağlar hakiki menbaları olsun. Çünkü faraza o dağlar tamamen su kesilse ve mahrutî birer havuz olsalar, o büyük nehirlerin şöyle süratli ve kesretli cereyanlarına muvazeneyi kaybetmeden birkaç ay ancak dayanabilirler. Ve o kesretli masarife karşı galiben bir metre kadar toprakta nüfuz eden yağmur, kâfi vâridat olamaz.

Demek ki şu enharın nebeanları, âdi ve tabiî ve tesadüfî bir iş değildir. Belki pek hârika bir surette Fâtır-ı Zülcelal, onları sırf hazine-i gaybdan akıttırıyor.

İşte bu sırra işareten bu manayı ifade için hadîste rivayet ediliyor ki: "O üç nehrin her birine cennetten birer katre her vakit damlıyor ve ondan bereketlidirler." Hem bir rivayette denilmiş ki: "Şu üç nehrin menbaları cennettendir." Şu rivayetin hakikati şudur ki: Madem esbab-ı maddiye, şunların bu derece kesretli nebeanına kabil değildir. Elbette menbaları, bir âlem-i gaybdadır ve gizli bir hazine-i rahmetten gelir ki masarif ile vâridatın muvazenesi devam eder.

sh:251

İşte Kur'an-ı Hakîm, şu manayı ihtar ile şöyle bir ders veriyor ki der:

Ey Benî-İsrail ve ey benî-Âdem! Kalp katılığı ve kasavetinizle öyle bir Zat-ı Zülcelal'in evamirine karşı itaatsizlik ediyorsunuz ve öyle bir Şems-i sermedî'nin ziya-yı marifetine gafletle gözlerinizi yumuyorsunuz ki Mısır'ınızı cennet suretine çeviren Nil-i Mübarek gibi koca nehirleri; âdi, camid taşların ağızlarından akıtıp mu'cizat-ı kudretini, şevahid-i vahdaniyetini o koca nehirlerin kuvvet ve zuhur ve ifazaları derecesinde kâinatın kalbine ve zeminin dimağına vererek cin ve insin kulûb ve ukûlüne isale ediyor. Hem hissiz, camid bazı taşları böyle acib bir tarzda (Hâşiye[49]) mu'cizat-ı kudretine mazhar etmesi, güneşin ziyası güneşi gösterdiği gibi o Fâtır-ı Zülcelal'i gösterdiği halde, nasıl onun o nur-u marifetine karşı kör olup görmüyorsunuz?

İşte şu üç hakikate nasıl bir belâgat giydirilmiş, gör ve belâgat-ı irşadiyeye dikkat et. Acaba hangi kasavet ve katılık vardır ki böyle hararetli şu belâgat-ı irşada karşı dayanabilsin, ezilmesin?

İşte baştan buraya kadar anladınsa Kur'an-ı Hakîm'in irşadî bir lem'a-i i'cazını gör, Allah'a şükret.

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاّ مَا عَلّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اَللّهُمَّ فَهِّمْنَا اَسْرَارَ الْقُرْآنِ كَمَا تُحِبُّ وَ تَرْضَى وَ وَفِّقْنَا لِخِدْمَتِهِ آمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
اَللّهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ عَلَى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ الْحَكِيمُ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ اَجْمَعِينَ
* * *
sh:252

Yirminci Söz'ün İkinci Makamı

Mu'cizat-ı enbiya yüzünde parlayan bir lem'a-i i'caz-ı Kur'an

Âhirdeki iki sual ve iki cevaba dikkat et.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ اِلاَّ فِى كِتَابٍ مُبِينٍ

On dört sene evvel (şimdi otuz seneden geçti) şu âyetin bir sırrına dair İşaratü'l-İ'caz namındaki tefsirimde Arabiyyü'l-ibare bir bahis yazmıştım. Şimdi arzuları bence ehemmiyetli olan iki kardeşim, o bahse dair Türkçe olarak bir parça izah istediler. Ben de Cenab-ı Hakk'ın tevfikine itimaden ve Kur'an'ın feyzine istinaden diyorum ki:

Bir kavle göre Kitab-ı Mübin, Kur'an'dan ibarettir. Yaş ve kuru, her şey içinde bulunduğunu şu âyet-i kerîme beyan ediyor. Öyle mi? Evet, her şey içinde bulunur. Fakat herkes her şeyi içinde göremez. Zira muhtelif derecelerde bulunur. Bazen çekirdekleri bazen nüveleri bazen icmalleri bazen düsturları bazen alâmetleri, ya sarahaten ya işareten ya remzen ya ibhamen ya ihtar tarzında bulunurlar. Fakat ihtiyaca göre ve maksad-ı Kur'an'a münasip bir tarzda ve iktiza-yı makam münasebetinde şu tarzların birisiyle ifade ediliyor. Ezcümle:

Beşerin sanat ve fen cihetindeki terakkiyatlarının neticesi olan havârık-ı sanat ve garaib-i fen olarak tayyare, elektrik, şimendifer, telgraf gibi şeyler vücuda gelmiş ve beşerin hayat-ı maddiyesinde en büyük mevki almışlar. Elbette umum nev-i beşere hitap eden Kur'an-ı Hakîm, şunları mühmel bırakmaz. Evet, bırakmamış. İki cihet ile onlara da işaret etmiştir:

Birinci cihet: Mu'cizat-ı enbiya suretiyle...

İkinci kısım şudur ki: Bazı hâdisat-ı tarihiye suretinde işaret eder. Ezcümle:

قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلاَّ اَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

Keza فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ (Hâşiye[50]-1) gibi âyetlerle şimendifere işaret ettiği gibi اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لاَ شَرْقِيَّةٍ وَلاَ غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ (Hâşiye[51]-2) âyeti, pek çok envara, esrara işaretle beraber elektriğe dahi remzediyor. Şu ikinci kısım hem çok zatlar onlarla uğraştığından hem çok dikkat ve izaha muhtaç olduğundan ve hem çok olduğundan; şimdilik şimendifer ve elektriğe işaret eden şu âyetlerle iktifa edip o kapıyı açmayacağım.

Birinci kısım ise mu'cizat-ı enbiya suretinde işaret ediyor. Biz dahi o kısımdan bazı numuneleri misal olarak zikredeceğiz.

Mukaddime: İşte Kur'an-ı Hakîm; enbiyaları, insanın cemaatlerine terakkiyat-ı maneviye cihetinde birer pişdar ve imam gönderdiği gibi yine insanların terakkiyat-ı maddiye suretinde dahi o enbiyanın her birisinin eline bazı hârikalar verip yine o insanlara birer ustabaşı ve üstad etmiştir. Onlara mutlak olarak ittibaa emrediyor.

İşte enbiyaların manevî kemalâtını bahsetmekle insanları onlardan istifadeye teşvik

ettiği gibi mu'cizatlarından bahis dahi onların nazirelerine yetişmeye ve taklitlerini yapmaya bir teşviki işmam ediyor. Hattâ denilebilir ki manevî kemalât gibi maddî kemalâtı ve hârikaları dahi en evvel mu'cize eli nev-i beşere hediye etmiştir. İşte Hazret-i Nuh'un (as) bir mu'cizesi olan sefine ve Hazret-i Yusuf'un (as) bir mu'cizesi olan saati en evvel beşere hediye eden, dest-i mu'cizedir.

Bu hakikate latîf bir işarettir ki sanatkârların ekseri, her bir sanatta birer peygamberi pîr ittihaz ediyor. Mesela, gemiciler Hazret-i Nuh'u (as), saatçiler Hazret-i Yusuf'u (as), terziler Hazret-i İdris'i (as)...

Evet, madem Kur'an'ın her bir âyeti, çok vücuh-u irşadî ve müteaddid cihat-ı hidayeti olduğunu ehl-i tahkik ve ilm-i belâgat ittifak etmişler. Öyle ise Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın en parlak âyetleri olan mu'cizat-ı enbiya âyetleri, birer hikâye-i tarihiye olarak değil belki onlar çok maânî-i irşadiyeyi tazammun ediyorlar.

Evet, mu'cizat-ı enbiyayı zikretmesiyle fen ve sanat-ı beşeriyenin nihayet hududunu çiziyor. En ileri gayatına parmak basıyor. En nihayet hedeflerini tayin ediyor. Beşerin arkasına dest-i teşviki vurup o gayeye sevk ediyor. Zaman-ı mazi, zaman-ı müstakbel tohumlarının mahzeni ve şuunatının âyinesi olduğu gibi müstakbel dahi mazinin tarlası ve ahvalinin âyinesidir.

Şimdi misal olarak o çok vâsi menbadan yalnız birkaç numunelerini beyan edeceğiz:

Mesela, Hazret-i Süleyman aleyhisselâmın bir mu'cizesi olarak teshir-i havayı beyan eden وَ لِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ âyeti "Hazret-i Süleyman, bir günde havada tayeran ile iki aylık bir mesafeyi katetmiştir." der. İşte bunda işaret ediyor ki beşere yol açıktır ki havada böyle bir mesafeyi katetsin. Öyle ise ey beşer! Madem sana yol açıktır. Bu mertebeye yetiş ve yanaş.

Cenab-ı Hak, şu âyetin lisanıyla manen diyor: "Ey insan! Bir abdim, heva-i nefsini terk ettiği için havaya bindirdim. Siz de nefsin tembelliğini bırakıp bazı kavanin-i âdetimden güzelce istifade etseniz siz de binebilirsiniz."

Hem Hazret-i Musa aleyhisselâmın bir mu'cizesini beyan eden فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ilâ âhir. Bu âyet işaret ediyor ki zemin tahtında gizli olan rahmet hazinelerinden basit âletlerle istifade edilebilir. Hattâ taş gibi bir sert yerde, bir asâ ile âb-ı hayat celbedilebilir. İşte şu âyet, bu mana ile beşere der ki: "Rahmetin en latîf feyzi olan âb-ı hayatı, bir asâ ile bulabilirsiniz. Öyle ise haydi çalış, bul!"

Cenab-ı Hak şu âyetin lisan-ı remziyle manen diyor ki: "Ey insan! Madem bana itimat eden bir abdimin eline öyle bir asâ veriyorum ki her istediği yerde âb-ı hayatı onunla çeker. Sen de benim kavanin-i rahmetime istinad etsen şöyle ona benzer veyahut ona yakın bir âleti elde edebilirsin, haydi et!"

İşte beşer terakkiyatının mühimlerinden birisi, bir âletin icadıdır ki ekser yerlerde vurulduğu vakit suyu fışkırtıyor. Şu âyet, ondan daha ileri, nihayat ve gayat-ı hududunu çizmiştir. Nasıl ki evvelki âyet, şimdiki hal-i hazır tayyareden çok ileri nihayetlerinin noktalarını tayin etmiştir.

Hem mesela, Hazret-i İsa aleyhisselâmın bir mu'cizesine dair وَأُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ وَأُحْيِى الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللّٰهِ Kur'an, Hazret-i İsa aleyhisselâmın nasıl ahlâk-ı ulviyesine ittibaa beşeri sarîhan teşvik eder. Öyle de şu elindeki sanat-ı âliyeye ve tıbb-ı Rabbanîye, remzen

tergib ediyor. İşte şu âyet işaret ediyor ki: “En müzmin dertlere dahi derman bulunabilir. Öyle ise ey insan ve ey musibetzede benî-Âdem! Meyus olmayınız. Her dert, ne olursa olsun dermanı mümkündür. Arayınız, bulunuz. Hattâ ölüme de muvakkat bir hayat rengi vermek mümkündür.”

Cenab-ı Hak, şu âyetin lisan-ı işaretiyle manen diyor ki: “Ey insan! Benim için dünyayı terk eden bir abdime iki hediye verdim. Biri, manevî dertlerin dermanı; biri de maddî dertlerin ilacı. İşte ölmüş kalpler nur-u hidayetle diriliyor. Ölmüş gibi hastalar dahi onun nefesiyle ve ilacıyla şifa buluyor. Sen de benim eczahane-i hikmetimde her derdine deva bulabilirsin. Çalış, bul! Elbette ararsan bulursun.”

İşte beşerin tıp cihetindeki şimdiki terakkiyatından çok ilerideki hududunu, şu âyet çiziyor ve ona işaret ediyor ve teşvik yapıyor.

Hem mesela, Hazret-i Davud aleyhisselâm hakkında وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ❊ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ

Hazret-i Süleyman aleyhisselâm hakkında وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ âyetleri işaret ediyorlar ki telyin-i hadîd, en büyük bir nimet-i İlahiyedir ki büyük bir peygamberinin fazlını, onunla gösteriyor. Evet, telyin-i hadîd yani demiri hamur gibi yumuşatmak ve nühası eritmek ve madenleri bulmak, çıkarmak; bütün maddî sanayi-i beşeriyenin aslı ve anasıdır ve esası ve madenidir. İşte şu âyet işaret ediyor ki: “Büyük bir resule, büyük bir halife-i zemine, büyük bir mu’cize suretinde, büyük bir nimet olarak telyin-i hadîddir ve demiri hamur gibi yumuşatmak ve tel gibi inceltmek ve bakırı eritmekle ekser sanayi-i umumiyeye medar olmaktır.”

Madem bir resule hem halife yani hem manevî hem maddî bir hâkime, lisanına hikmet ve eline sanat vermiş. Lisanındaki hikmete sarîhan teşvik eder. Elbette elindeki sanata dahi tergib işareti var.

Cenab-ı Hak, şu âyetin lisan-ı işaretiyle manen diyor: “Ey benî-Âdem! Evamir-i teklifiyeme itaat eden bir abdimin lisanına ve kalbine öyle bir hikmet verdim ki her şeyi kemal-i vuzuh ile fasledip hakikatini gösteriyor ve eline de öyle bir sanat verdim ki elinde bal mumu gibi demiri her şekle çevirir, halifelik ve padişahlığına mühim kuvvet elde eder. Madem bu mümkündür, veriliyor. Hem ehemmiyetlidir. Hem hayat-ı içtimaiyenizde ona çok muhtaçsınız. Siz de evamir-i tekviniyeme itaat etseniz o hikmet ve o sanat size de verilebilir. Mürur-u zamanla yetişir ve yanaşabilirsiniz.”

İşte beşerin sanat cihetinde en ileri gitmesi ve maddî kuvvet cihetinde en mühim iktidar elde etmesi, telyin-i hadîd iledir ve izabe-i nühas iledir. Âyette nühas “kıtr” ile tabir edilmiş. Şu âyetler, umum nev-i beşerin nazarını şu hakikate çeviriyor ve şu hakikatin ne kadar ehemmiyetli olduğunu takdir etmeyen eski zaman insanlarına ve şimdiki tembellerine şiddetle ihtar ediyor.

Hem mesela, Hazret-i Süleyman aleyhisselâm taht-ı Belkıs’ı yanına celbetmek için vezirlerinden bir âlim-i ilm-i celb dedi: “Gözünüzü açıp kapayıncaya kadar sizin yanınızda o tahtı hazır ederim.” olan hâdise-i hârikaya delâlet eden şu âyet

الخ قَالَ الَّذِى عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ ...

İşaret ediyor ki uzak mesafelerden eşyayı aynen veya sureten ihzar etmek mümkündür. Hem vakidir ki risaletiyle beraber saltanatla müşerref olan Hazret-i Süleyman aleyhisselâm hem masumiyetine hem de adaletine medar olmak için pek geniş olan

aktar-ı memleketine bizzat zahmetsiz muttali olmak ve raiyetinin ahvalini görmek ve dertlerini işitmek, bir mu'cize suretinde Cenab-ı Hak ihsan etmiştir. Demek, Cenab-ı Hakk'a itimat edip Süleyman aleyhisselâmın lisan-ı ismetiyle istediği gibi o da lisan-ı istidadıyla Cenab-ı Hak'tan istese ve kavanin-i âdetine ve inayetine tevfik-i hareket etse ona dünya, bir şehir hükmüne geçebilir.

Demek taht-ı Belkıs Yemen'de iken Şam'da aynıyla veyahut suretiyle hazır olmuştur, görülmüştür. Elbette taht etrafındaki adamların suretleri ile beraber sesleri de işitilmiştir. İşte uzak mesafede, celb-i surete ve savta haşmetli bir surette işaret ediyor ve manen diyor:

"Ey ehl-i saltanat! Adalet-i tamme yapmak isterseniz Süleymanvari, rûy-i zemini etrafıyla görmeye ve anlamaya çalışınız. Çünkü bir hâkim-i adalet-pîşe, bir padişah-ı raiyet-perver; aktar-ı memleketine, her istediği vakit muttali olmak derecesine çıkmakla mes'uliyet-i maneviyeden kurtulur veya tam adalet yapabilir."

Cenab-ı Hak, şu âyetin lisan-ı remziyle manen diyor ki: "Ey benî-Âdem! Bir abdime geniş bir mülk ve o geniş mülkünde adalet-i tamme yapmak için ahval ve vukuat-ı zemine bizzat ıttıla veriyorum ve madem her bir insana fıtraten, zemine bir halife olmak kabiliyetini vermişim. Elbette o kabiliyete göre rûy-i zemini görecek ve bakacak, anlayacak istidadını dahi vermesini, hikmetim iktiza ettiğinden vermişim. Şahsen o noktaya yetişmezse de nev'en yetişebilir. Maddeten erişemezse de ehl-i velayet misillü manen erişebilir. Öyle ise şu azîm nimetten istifade edebilirsiniz. Haydi göreyim sizi, vazife-i ubudiyetinizi unutmamak şartıyla öyle çalışınız ki rûy-i zemini, her tarafı her birinize görülen ve her köşesindeki sesleri size işittiren bir bahçeye çeviriniz. هُوَ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَاِلَيْهِ النُّشُورُ daki ferman-ı Rahmanîyi dinleyiniz."

İşte beşerin nazik sanatlarından olan celb-i suret ve savtların çok ilerisindeki nihayet hududunu şu âyet, remzen gösteriyor ve teşviki işmam ediyor.

Hem mesela, yine Hazret-i Süleyman aleyhisselâm, cin ve şeytanları ve ervah-ı habîseyi teshir edip şerlerini men ve umûr-u nâfiada istihdam etmeyi ifade eden şu âyetler: مُقَرَّنِينَ فِى الْاَصْفَادِ...الخ وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلاً دُونَ ذٰلِكَ...الخ âyetiyle diyor ki: Yerin, insandan sonra zîşuur olarak en mühim sekenesi olan cin, insana hizmetkâr olabilir. Onlarla temas edilebilir. Şeytanlar da düşmanlığı bırakmaya mecbur olup ister istemez hizmet edebilirler ki Cenab-ı Hakk'ın evamirine musahhar olan bir abdine, onları musahhar etmiştir.

Cenab-ı Hak manen şu âyetin lisan-ı remziyle der ki: "Ey insan! Bana itaat eden bir abdime cin ve şeytanları ve şerirlerini itaat ettiriyorum. Sen de benim emrime musahhar olsan çok mevcudat, hattâ cin ve şeytan dahi sana musahhar olabilirler."

İşte beşerin, sanat ve fennin imtizacından süzülen, maddî ve manevî fevkalâde hassasiyetinden tezahür eden ispirtizma gibi celb-i ervah ve cinlerle muhabereyi şu âyet, en nihayet hududunu çiziyor ve en faydalı suretlerini tayin ediyor ve ona yolu dahi açıyor. Fakat şimdiki gibi bazen kendine emvat namını veren cinlere ve şeytanlara ve ervah-ı habîseye musahhar ve maskara olup oyuncak olmak değil belki tılsımat-ı Kur'aniye ile onları teshir etmektir, şerlerinden kurtulmaktır.

Hem temessül-ü ervaha işaret eden, Hazret-i Süleyman aleyhisselâmın ifritleri celb ve

teshirine dair âyetler hem فَاَرْسَلْنَا اِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا misillü bazı âyetler, ruhanîlerin temessülüne işaret etmekle beraber celb-i ervaha dahi işaret ediyorlar. Fakat işaret olunan celb-i ervah-ı tayyibe ise medenilerin yaptığı gibi hezeliyat suretinde bazı oyuncaklara, o pek ciddi ve ciddi bir âlemde olan ruhlara hürmetsizlik edip kendi yerine ve oyuncaklara celbetmek değil belki ciddi olarak ve ciddi bir maksat için Muhyiddin-i Arabî gibi zatlar ki istediği vakit ervah ile görüşen bir kısım ehl-i velayet misillü onlara müncelib olup münasebet peyda etmek ve onların yerine gidip âlemlerine bir derece takarrub etmekle ruhaniyetlerinden manevî istifade etmektir ki âyetler ona işaret eder. Ve işaret içinde bir teşviki ihsas ediyorlar ve bu nevi sanat ve fünun-u hafiyenin en ileri hududunu çiziyor ve en güzel suretini gösteriyorlar.

Hem mesela, Hazret-i Davud aleyhisselâmın mu'cizelerine dair اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ ✻ يَا جِبَالُ اَوِّبِى مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَاَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ve عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ âyetler delâlet ediyor ki: Cenab-ı Hak, Hazret-i Davud aleyhisselâmın tesbihatına öyle bir kuvvet ve yüksek bir ses ve hoş bir eda vermiştir ki dağları vecde getirip birer muazzam fonoğraf misillü ve birer insan gibi bir serzâkirin etrafında ufkî halka tutup bir daire olarak tesbihat ediyorlardı.

Acaba bu mümkün müdür, hakikat mıdır?

Evet, hakikattir. Mağaralı her dağ, her insanla ve insanın diliyle papağan gibi konuşabilir. Çünkü aks-i sadâ vasıtasıyla dağın önünde sen "Elhamdülillah" de. Dağ da aynen senin gibi "Elhamdülillah" diyecek. Madem bu kabiliyeti Cenab-ı Hak dağlara ihsan etmiştir. Elbette o kabiliyet inkişaf ettirilebilir ve o çekirdek sümbüllenir.

İşte Hazret-i Davud aleyhisselâma risaletiyle beraber hilafet-i rûy-i zemini müstesna bir surette ona verdiğinden, o geniş risalet ve muazzam saltanata lâyık bir mu'cize olarak o kabiliyet çekirdeğini öyle inkişaf ettirmiş ki çok büyük dağlar birer nefer, birer şakird, birer mürid gibi Hazret-i Davud'a iktida edip onun lisanıyla, onun emriyle Hâlık-ı Zülcelal'e tesbihat ediyorlardı. Hazret-i Davud aleyhisselâm ne söylese, onlar da tekrar ediyorlardı. Nasıl ki şimdi vesait-i muhabere ve vesail-i irtibatın kesret ve tekemmülü sebebiyle haşmetli bir kumandan, dağlara dağılan azîm ordusuna bir anda "Allahu ekber" dedirir ve o koca dağları konuşturur, velveleye getirir. Madem insanın bir kumandanı, dağları sekenelerinin lisanıyla mecazî olarak konuşturur. Elbette Cenab-ı Hakk'ın haşmetli bir kumandanı, hakiki olarak konuşturur, tesbihat yaptırır.

Bununla beraber her cebelin bir şahs-ı manevîsi bulunduğunu ve ona münasip birer tesbih ve birer ibadeti olduğunu eski Sözlerde beyan etmişiz. Demek her dağ, insanların lisanıyla aks-i sadâ sırrıyla tesbihat yaptıkları gibi kendi elsine-i mahsusalarıyla dahi Hâlık-ı Zülcelal'e tesbihatları vardır.

عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ ✻ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً cümleleriyle Hazret-i Davud ve Süleyman aleyhimesselâma, kuşlar envaının lisanlarını hem istidatlarının dillerini, yani hangi işe yaradıklarını, onlara Cenab-ı Hakk'ın ihsan ettiğini şu cümleler gösteriyorlar. Evet, madem hakikattir. Madem rûy-i zemin, bir sofra-i Rahman'dır. İnsanın şerefine kurulmuştur. Öyle ise o sofradan istifade eden sair hayvanat ve tuyûrun çoğu insana musahhar ve hizmetkâr olabilir. Nasıl ki en küçüklerinden bal arısı ve ipek böceğini istihdam edip ilham-ı İlahî ile azîm bir istifade yolunu açarak ve güvercinleri bazı işlerde istihdam ederek ve papağan misillü kuşları konuşturarak, medeniyet-i beşeriyenin

mehasinine güzel şeyleri ilâve etmiştir. Öyle de başka kuş ve hayvanların istidat dili bilinirse çok taifeleri var ki karındaşları hayvanat-ı ehliye gibi birer mühim işte istihdam edilebilirler. Mesela, çekirge âfetinin istilasına karşı, çekirgeyi yemeden mahveden sığırcık kuşlarının dili bilinse ve harekâtı tanzim edilse ne kadar faydalı bir hizmette ücretsiz olarak istihdam edilebilir.

İşte kuşlardan şu nevi istifade ve teshiri ve telefon ve fonoğraf gibi camidatı konuşturmak ve tuyûrdan istifade etmek, en münteha hududunu şu âyet çiziyor. En uzak hedefini tayin ediyor. En haşmetli suretine parmakla işaret ediyor ve bir nevi teşvik eder.

İşte Cenab-ı Hak şu âyetlerin lisan-ı remziyle manen diyor ki:

Ey insanlar! Bana tam abd olan bir hemcinsinize, onun nübüvvetinin ismetine ve saltanatının tam adaletine medar olmak için mülkümdeki muazzam mahlukatı ona musahhar edip konuşturuyorum ve cünudumdan ve hayvanatımdan çoğunu ona hizmetkâr veriyorum. Öyle ise her birinize de madem gök ve yer ve dağlar hamlinden çekindiği bir emanet-i kübrayı tevdi etmişim, halife-i zemin olmak istidadını vermişim. Şu mahlukatın da dizginleri kimin elinde ise ona râm olmanız lâzımdır. Tâ onun mülkündeki mahluklar da size râm olabilsin. Ve onların dizginleri elinde olan zatın namına elde edebilseniz ve istidatlarınıza lâyık makama çıksanız...

Madem hakikat böyledir. Manasız bir eğlence hükmünde olan fonoğraf işlettirmek, güvercinlerle oynamak, mektup postacılığı yapmak, papağanları konuşturmaya bedel; en hoş, en yüksek, en ulvi bir eğlence-i masumaneye çalış ki dağlar sana Davudvari birer muazzam fonoğraf olabilsin. Ve hava-i nesîminin dokunmasıyla eşcar ve nebatattan birer tel-i musikî gibi nağamat-ı zikriye kulağına gelsin. Ve dağ, binler dilleriyle tesbihat yapan bir acayibü'l-mahlukat mahiyetini göstersin. Ve ekser kuşlar, Hüdhüd-ü Süleymanî gibi birer munis arkadaş veya mutî birer hizmetkâr suretini giysin. Hem seni eğlendirsin, hem müstaid olduğun kemalâta da seni şevk ile sevk etsin. Öteki lehviyat gibi insaniyetin iktiza ettiği makamdan seni düşürtmesin.

Hem mesela, Hazret-i İbrahim aleyhisselâmın bir mu'cizesi hakkında olan قُلْنَا يَا نَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلاَمًا عَلَى اِبْرَاهِيمَ âyetinde üç işaret-i latîfe var:

Birincisi: Ateş dahi sair esbab-ı tabiiye gibi kendi keyfiyle, tabiatıyla, körü körüne hareket etmiyor. Belki emir tahtında bir vazife yapıyor ki Hazret-i İbrahim'i aleyhisselâm yakmadı ve ona "Yakma!" emrediliyor.

İkincisi: Ateşin bir derecesi var ki bürudetiyle ihrak eder. Yani ihrak gibi bir tesir yapar. Cenab-ı Hak سَلاَمًا (Hâşiye[52]) lafzıyla bürudete diyor ki: "Sen de hararet gibi bürudetinle ihrak etme." Demek, o mertebedeki ateş, soğukluğuyla yandırır gibi tesir gösteriyor. Hem ateştir hem berddir. Evet, hikmet-i tabiiyede nâr-ı beyza halinde ateşin bir derecesi var ki harareti etrafına neşretmiyor ve etrafındaki harareti kendine celbettiği için şu tarz bürudetle, etrafındaki su gibi mayi şeyleri incimad ettirip manen bürudetiyle ihrak eder. İşte zemherir, bürudetiyle ihrak eden bir sınıf ateştir. Öyle ise ateşin bütün derecatına ve umum envaına câmi' olan cehennem içinde elbette zemheririn bulunması zarurîdir.

Üçüncüsü: Cehennem ateşinin tesirini menedecek ve eman verecek iman gibi bir madde-i maneviye, İslâmiyet gibi bir zırh olduğu misillü dünyevî ateşinin dahi tesirini menedecek bir madde-i maddiye vardır. Çünkü Cenab-ı Hak, ism-i Hakîm iktizasıyla bu

dünya dârü'l-hikmet olmak hasebiyle, esbab perdesi altında icraat yapıyor. Öyle ise Hazret-i İbrahim'in cismi gibi gömleğini de ateş yakmadı ve ateşe karşı mukavemet haletini vermiştir. İbrahim'i yakmadığı gibi gömleğini de yakmıyor.

İşte bu işaretin remziyle manen şu âyet diyor ki: "Ey millet-i İbrahim! İbrahimvari olunuz. Tâ maddî ve manevî gömlekleriniz, en büyük düşmanınız olan ateşe hem burada hem orada bir zırh olsun. Ruhunuza imanı giydirip cehennem ateşine karşı zırhınız olduğu gibi Cenab-ı Hakk'ın zeminde sizin için sakladığı ve ihzar ettiği bazı maddeler var. Onlar sizi ateşin şerrinden muhafaza eder. Arayınız, çıkarınız, giyiniz."

İşte beşerin mühim terakkiyatından ve keşfiyatındandır ki bir maddeyi bulmuş ateş yakmayacak ve ateşe dayanır bir gömlek giymiş. Şu âyet ise ona mukabil bak ne kadar ulvi, latîf ve güzel ve ebede kadar yırtılmayacak حَنِيفًا مُسْلِمًا tezgâhında dokunacak bir hulleyi gösteriyor.

Hem mesela وَعَلَّمَ آدَمَ ٱلْاَسْمَاءَ كُلَّهَا "Hazret-i Âdem aleyhisselâmın dava-yı hilafet-i kübrada mu'cize-i kübrası, talim-i esmadır." diyor. İşte sair enbiyanın mu'cizeleri, birer hususi hârika-i beşeriyeye remzettiği gibi bütün enbiyanın pederi ve divan-ı nübüvvetin fatihası olan Hazret-i Âdem aleyhisselâmın mu'cizesi umum kemalât ve terakkiyat-ı beşeriyenin nihayetlerine ve en ileri hedeflerine, sarahate yakın işaret ediyor.

Cenab-ı Hak (cc), manen şu âyetin lisan-ı işaretiyle diyor ki:

Ey benî-Âdem! Sizin pederinize, melaikelere karşı hilafet davasında rüçhaniyetine hüccet olarak bütün esmayı talim ettiğimden siz dahi madem onun evladı ve vâris-i istidadısınız; bütün esmayı taallüm edip mertebe-i emanet-i kübrada, bütün mahlukata karşı rüçhaniyetinize liyakatinizi göstermek gerektir. Zira kâinat içinde, bütün mahlukat üstünde en yüksek makamata gitmek ve zemin gibi büyük mahlukatlar size musahhar olmak gibi mertebe-i âliyeye size yol açıktır. Haydi ileri atılınız ve birer ismime yapışınız, çıkınız.

Fakat sizin pederiniz bir defa şeytana aldandı, cennet gibi bir makamdan rûy-i zemine muvakkaten sukut etti. Sakın siz de terakkiyatınızda şeytana uyup hikmet-i İlahiyenin semavatından, tabiat dalaletine sukuta vasıta yapmayınız. Vakit be-vakit başınızı kaldırıp esma-i hüsnama dikkat ederek o semavata urûc etmek için fünununuzu ve terakkiyatınızı merdiven yapınız. Tâ fünun ve kemalâtınızın menbaları ve hakikatleri olan esma-i Rabbaniyeme çıkasınız ve o esmanın dürbünüyle, kalbinizle Rabb'inize bakasınız.

Bir nükte-i mühimme ve bir sırr-ı ehemm

Şu âyet-i acibe, insanın câmiiyet-i istidadı cihetiyle mazhar olduğu bütün kemalât-ı ilmiye ve terakkiyat-ı fenniye ve havârık-ı sun'iyeyi "talim-i esma" unvanıyla ifade ve tabir etmekte şöyle latîf bir remz-i ulvi var ki:

Her bir kemalin her bir ilmin her bir terakkiyatın her bir fennin bir hakikat-i âliyesi var ki o hakikat, bir ism-i İlahîye dayanıyor. Pek çok perdeleri ve mütenevvi tecelliyatı ve muhtelif daireleri bulunan o isme dayanmakla o fen, o kemalât, o sanat kemalini bulur, hakikat olur. Yoksa yarım yamalak bir surette nâkıs bir gölgedir.

Mesela, hendese bir fendir. Onun hakikati ve nokta-i müntehası, Cenab-ı Hakk'ın ism-i Adl ve Mukaddir'ine yetişip hendese âyinesinde o ismin hakîmane cilvelerini haşmetiyle müşahede etmektir.

Mesela, tıp bir fendir hem bir sanattır. Onun da nihayeti ve hakikati, Hakîm-i

Mutlak'ın Şâfî ismine dayanıp eczahane-i kübrası olan rûy-i zeminde rahîmane cilvelerini edviyelerde görmekle tıp kemalâtını bulur, hakikat olur.

Mesela, hakikat-i mevcudattan bahseden hikmetü'l-eşya, Cenab-ı Hakk'ın (cc) ism-i Hakîm'inin tecelliyat-ı kübrasını müdebbirane, mürebbiyane; eşyada, menfaatlerinde ve maslahatlarında görmekle ve o isme yetişmekle ve ona dayanmakla şu hikmet hikmet olabilir. Yoksa ya hurafata inkılab eder ve malayaniyat olur veya felsefe-i tabiiye misillü dalalete yol açar.

İşte sana üç misal, sair kemalât ve fününu bu üç misale kıyas et.

İşte Kur'an-ı Hakîm, şu âyetle beşeri, şimdiki terakkiyatında pek çok geri kaldığı en yüksek noktalara, en ileri hududa, en nihayet mertebelere, arkasına dest-i teşviki vurup parmağıyla o mertebeleri göstererek "Haydi arş ileri!" diyor. Bu âyetin hazine-i uzmasından şimdilik bu cevherle iktifa ederek o kapıyı kapıyoruz.

Hem mesela, hâtem-i divan-ı nübüvvet ve bütün enbiyanın mu'cizeleri onun dava-i risaletine bir tek mu'cize hükmünde olan enbiyanın serveri ve şu kâinatın mâbihi'l-iftiharı ve Hazret-i Âdem'e icmalen talim olunan bütün esmanın bütün meratibiyle tafsilen mazharı; yukarıya celal ile parmağını kaldırmakla şakk-ı kamer eden ve aşağıya cemal ile indirmekle yine on parmağından kevser gibi su akıtan ve bin mu'cizat ile musaddak ve müeyyed olan Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın mu'cize-i kübrası olan Kur'an-ı Hakîm'in vücuh-u i'cazının en parlaklarından olan hak ve hakikate dair beyanatındaki cezalet, ifadesindeki belâgat, maânîsindeki câmiiyet, üsluplarındaki ulviyet ve halâveti ifade eden قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا gibi çok âyât-ı beyyinatla ins ve cinnin enzarını, şu mu'cize-i ebediyenin vücuh-u i'cazından en zahir ve en parlak vechine çeviriyor. Bütün ins ve cinnin damarlarına dokunduruyor. Dostlarının şevklerini, düşmanlarının inadını tahrik edip azîm bir teşvik ile şiddetli bir tergib ile dost ve düşmanları onu tanzire ve taklide, yani nazirini yapmak ve kelâmını ona benzetmek için sevk ediyor.

Hem öyle bir surette o mu'cizeyi nazargâh-ı enama koyuyor; güya insanın bu dünyaya gelişinden gaye-i yegânesi, o mu'cizeyi hedef ve düstur ittihaz edip ona bakarak, netice-i hilkat-i insaniyeye bilerek yürümektir.

Elhasıl: Sair enbiya aleyhimüsselâmın mu'cizatları, birer havârık-ı sanata işaret ediyor ve Hazret-i Âdem aleyhisselâmın mu'cizesi ise esasat-ı sanat ile beraber, ulûm ve fünunun havârık ve kemalâtının fihristesini bir suret-i icmalîde işaret ediyor ve teşvik ediyor. Amma mu'cize-i kübra-i Ahmediye (asm) olan Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan ise talim-i esmanın hakikatine mufassalan mazhariyetini; hak ve hakikat olan ulûm ve fünunun doğru hedeflerini ve dünyevî, uhrevî kemalâtı ve saadâtı vâzıhan gösteriyor. Hem pek çok azîm teşvikatla beşeri onlara sevk ediyor. Hem öyle bir tarzda sevk eder, teşvik eder ki o tarz ile şöyle anlattırıyor:

"Ey insan! Şu kâinattan maksad-ı a'lâ, tezahür-ü rububiyete karşı ubudiyet-i külliye-i insaniyedir ve insanın gaye-i aksası, o ubudiyete ulûm ve kemalât ile yetişmektir."

Hem öyle bir surette ifade ediyor ki o ifade ile şöyle işaret eder ki: "Elbette nev-i beşer, âhir vakitte ulûm ve fünuna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise ilmin eline geçecektir."

Hem o Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, cezalet ve belâgat-ı Kur'aniyeyi mükerreren ileri

sürdüğünden remzen anlattırıyor ki: “Ulûm ve fünunun en parlağı olan belâgat ve cezalet, bütün envaıyla âhir zamanda en mergub bir suret alacaktır. Hattâ insanlar, kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icra ettirmek için en keskin silahını cezalet-i beyandan ve en mukavemetsûz kuvvetini belâgat-ı edadan alacaktır.”

Elhasıl: Kur’an’ın ekser âyetleri, her biri birer hazine-i kemalâtın anahtarı ve birer define-i ilmin miftahıdır.

Eğer istersen Kur’an’ın semavatına ve âyâtının nücumlarına yetişesin; geçmiş olan yirmi adet Sözleri, yirmi basamaklı (Hâşiye[53]-1) bir merdiven yaparak çık. Onunla gör ki Kur’an ne kadar parlak bir güneştir. Hakaik-i İlahiyeye ve hakaik-i mümkinat üstüne nasıl safi bir nur serpiyor ve parlak bir ziya neşrediyor bak.

Netice: Madem enbiyaya dair olan âyetler, şimdiki terakkiyat-ı beşeriyenin hârikalarına birer nevi işaretle beraber, daha ilerideki hududunu çiziyor gibi bir tarz-ı ifadesi var ve madem her bir âyetin müteaddid manalara delâleti muhakkaktır, belki müttefekun aleyhtir ve madem enbiyaya ittiba etmek ve iktida etmeye dair evamir-i mutlaka var. Öyle ise şu geçmiş âyetlerin maânî-i sarîhalarına delâletle beraber, sanat ve fünun-u beşeriyenin mühimlerine işarî bir tarzda delâlet hem teşvik ediliyor, denilebilir.

İki mühim suale karşı iki mühim cevap

Birincisi: Eğer desen: “Madem Kur’an, beşer için nâzil olmuştur. Neden beşerin nazarında en mühim olan medeniyet hârikalarını tasrih etmiyor? Yalnız gizli bir remiz ile hafî bir îma ile hafif bir işaretle zayıf bir ihtar ile iktifa ediyor?”

Elcevap: Çünkü medeniyet-i beşeriye hârikalarının hakları, bahs-i Kur’anîde o kadar olabilir. Zira Kur’an’ın vazife-i asliyesi, daire-i rububiyetin kemalât ve şuunatını ve daire-i ubudiyetin vezaif ve ahvalini talim etmektir. Öyle ise şu havârık-ı beşeriyenin o iki dairede hakları; yalnız bir zayıf remiz, bir hafif işaret ancak düşer. Çünkü onlar, daire-i rububiyetten haklarını isteseler o vakit pek az hak alabilirler.

Mesela, tayyare-i beşer (Hâşiye[54]-2) Kur’an’a dese: “Bana bir hakk-ı kelâm ver, âyâtında bir mevki ver.” Elbette o daire-i rububiyetin tayyareleri olan seyyarat, arz, kamer; Kur’an namına diyecekler: “Burada cirmin kadar bir mevki alabilirsin.”

Eğer beşerin tahte’l-bahirleri, âyât-ı Kur’aniyeden mevki isteseler o dairenin tahte’l-bahirleri yani, bahr-i muhit-i havaîde ve esîr denizinde yüzen zemin ve yıldızlar ona diyecekler: “Yanımızda senin yerin, görünmeyecek derecede azdır.”

Eğer elektriğin parlak, yıldız-misal lambaları, hakk-ı kelâm isteyerek âyetlere girmek isteseler o dairenin elektrik lambaları olan şimşekler, şahaplar ve gökyüzünü ziynetlendiren yıldızlar ve misbahlar diyecekler: “Işığın nisbetinde bahis ve beyana girebilirsin.”

Eğer havârık-ı medeniyet, dekaik-ı sanat cihetinde haklarını isterlerse ve âyetlerden makam talep ederlerse o vakit, bir tek sinek onlara “Susunuz!” diyecek. “Benim bir kanadım kadar hakkınız yoktur. Zira sizlerdeki, beşerin cüz-i ihtiyarıyla kesbedilen bütün ince sanatlar ve bütün nazik cihazlar toplansa benim küçücük vücudumdaki ince sanat ve nâzenin cihazlar kadar acib olamaz. ... اِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ إلى آخر âyeti sizi susturur.”

Eğer o hârikalar, daire-i ubudiyete gidip o daireden haklarını isterlerse o zaman o

daireden şöyle bir cevap alırlar ki: “Sizin münasebetiniz bizimle pek azdır ve dairemize kolay giremezsiniz. Çünkü programımız budur ki:

Dünya bir misafirhanedir. İnsan ise onda az duracaktır ve vazifesi çok bir misafirdir ve kısa bir ömürde hayat-ı ebediyeye lâzım olan levazımatı tedarik etmekle mükelleftir. En ehemm ve en elzem işler, takdim edilecektir.

Halbuki siz ekseriyet itibarıyla şu fâni dünyayı bir makarr-ı ebedî nokta-i nazarında ve gaflet perdesi altında, dünya-perestlik hissiyle işlenmiş bir suret sizde görülüyor. Öyle ise hakperestlik ve âhireti düşünmeklik esasları üzerine müesses olan ubudiyetten hisseniz pek azdır. Lâkin eğer kıymettar bir ibadet olan sırf menfaat-i ibadullah için ve menafi-i umumiye ve istirahat-i âmmeye ve hayat-ı içtimaiyenin kemaline hizmet eden ve elbette ekalliyet teşkil eden muhterem sanatkârlar ve mülhem keşşaflar, arkanızda ve içinizde varsa o hassas zatlara şu remiz ve işarat-ı Kur’aniye sa’ye teşvik ve sanatlarını takdir etmek için elhak kâfi ve vâfidir.”

İkinci suale cevap: Eğer desen: “Şimdi şu tahkikattan sonra şüphem kalmadı ve tasdik ettim ki Kur’an’da sair hakaikle beraber, medeniyet-i hazıranın hârikalarına ve belki daha ilerisine işaret ve remiz vardır. Dünyevî ve uhrevî saadet-i beşere lâzım olan her şey, değeri nisbetinde içinde bulunur. Fakat niçin Kur’an, onları sarahatle zikretmiyor, tâ muannid kâfirler dahi tasdike mecbur olsunlar, kalbimiz de rahat olsun?”

Elcevap: Din bir imtihandır. Teklif-i İlahî bir tecrübedir. Tâ ervah-ı âliye ile ervah-ı safile, müsabaka meydanında birbirinden ayrılsın. Nasıl ki bir madene ateş veriliyor; tâ elmasla kömür, altınla toprak birbirinden ayrılsın. Öyle de bu dâr-ı imtihanda olan teklifat-ı İlahiye bir ibtiladır ve bir müsabakaya sevktir ki istidad-ı beşer madeninde olan cevahir-i âliye ile mevadd-ı süfliye, birbirinden tefrik edilsin.

Madem Kur’an, bu dâr-ı imtihanda bir tecrübe suretinde, bir müsabaka meydanında beşerin tekemmülü için nâzil olmuştur. Elbette şu dünyevî ve herkese görünecek umûr-u gaybiye-i istikbaliyeye yalnız işaret edecek ve hüccetini ispat edecek derecede akla kapı açacak. Eğer sarahaten zikretse sırr-ı teklif bozulur. Âdeta gökyüzündeki yıldızlarla vâzıhan لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ yazmak misillü bir bedahete girecek. O zaman herkes ister istemez tasdik edecek. Müsabaka olmaz, imtihan fevt olur. Kömür gibi bir ruh ile elmas gibi bir ruh (Hâşiye[55]) beraber kalacaklar.

Elhasıl: Kur’an-ı Hakîm, hakîmdir. Her şeye, kıymeti nisbetinde bir makam verir. İşte Kur’an, bin üç yüz sene evvel, istikbalin zulümatında müstetir ve gaybî olan semerat ve terakkiyat-ı insaniyeyi görüyor ve gördüğümüzden ve göreceğimizden daha güzel bir surette gösterir.

Demek **Kur’an, öyle bir zatın kelâmıdır ki bütün zamanları ve içindeki bütün eşyayı bir anda görüyor.**

İşte mu’cizat-ı enbiya yüzünde parlayan bir lem’a-i i’caz-ı Kur’an...

اَللّٰهُمَّ فَهِّمْنَا اَسْرَارَ الْقُرْآنِ وَ وَفِّقْنَا لِخِدْمَتِهِ فِى كُلِّ آنٍ وَ زَمَانٍ

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَ سَلِّمْ وَ بَارِكْ وَ كَرِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا وَ مَوْلَينَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ رَسُولِكَ النَّبِىِّ الْاُمِّىِّ وَ عَلَى آلِهِ وَ اَصْحَابِهِ وَ اَزْوَاجِهِ وَ ذُرِّيَّاتِهِ وَ عَلَى النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ الْمَلئِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ وَ الْاَوْلِيَاءِ وَ الصَّالِحِينَ

اَفْضَلَ صَلاَةٍ وَ اَزْكَى سَلاَمٍ وَ اَنْمَى بَرَكَاتٍ بِعَدَدِ سُوَرِ الْقُرْآنِ وَ آيَاتِهِ وَ حُرُوفِهِ وَ كَلِمَاتِهِ وَ مَعَانِيهِ وَ اِشَارَاتِهِ وَ رُمُوزِهِ وَ دَلاَلاَتِهِ وَاغْفِرْلَنَا وَارْحَمْنَا وَ الْطُفْ بِنَا يَا اِلهَنَا يَا خَالِقَنَا بِكُلِّ صَلاَةٍ مِنْهَا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَ الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ آمِينَ

* * *

Üçüncü Zeyil

On İkinci Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

Kur'an-ı Hakîm'in hikmet-i kudsiyesi ile felsefe hikmetinin icmalen muvazenesi, hem hikmet-i Kur'aniyenin insanın hayat-ı şahsiyesine ve hayat-ı içtimaiyesine verdiği ders-i terbiyenin gayet kısa bir fezlekesi, hem Kur'an'ın sair kelimat-ı İlahiyeye ve bütün kelâmlara cihet-i rüçhaniyetine bir işarettir. İşte bu sözde **dört esas** vardır.

BİRİNCİ ESAS: Hikmet-i Kur'aniye ile hikmet-i fenniyenin farklarına şu gelecek hikâye-i temsiliye dürbünüyle bak:

Bir zaman hem dindar hem gayet sanatkâr bir hâkim-i namdar istedi ki Kur'an-ı Hakîm'i, maânîsindeki kudsiyetine ve kelimatındaki i'caza şayeste bir yazı ile yazsın. O mu'ciz-nüma kamete, hârika bir libas giydirilsin. İşte o nakkaş zat, Kur'an'ı pek acib bir tarzda yazdı. Bütün kıymettar cevherleri, yazısında istimal etti. Hakaikinin tenevvüüne işaret için bazı mücessem hurufatını elmas ve zümrüt ile ve bir kısmını lü'lü ve akik ile ve bir taifesini pırlanta ve mercanla ve bir nevini altın ve gümüş ile yazdı. Hem öyle bir tarzda süslendirip münakkaş etti ki okumayı bilen ve bilmeyen herkes temaşasından hayran olup istihsan ederdi. Bâhusus ehl-i hakikatin nazarına o surî güzellik, manasındaki gayet parlak güzelliğin ve gayet şirin tezyinatın işaratı olduğundan pek kıymettar bir antika olmuştur.

Sonra o hâkim, şu musanna ve murassa Kur'an'ı, bir ecnebi feylesofa ve bir Müslüman âlime gösterdi. Hem tecrübe hem mükâfat için emretti ki: "Her biriniz, bunun hikmetine dair bir eser yazınız." Evvela o feylesof sonra o âlim, ona dair birer kitap telif ettiler.

Fakat feylesofun kitabı, yalnız harflerin nakışlarından ve münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin hâsiyetlerinden ve tarifatından bahseder. Manasına hiç ilişmez. Çünkü o ecnebi adam, Arabî hattı okumayı hiç bilmez. Hattâ o müzeyyen Kur'an'ı, bilmiyor ki bir kitaptır ve manayı ifade eden yazıdır. Belki ona münakkaş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin çendan Arabî bilmiyor fakat çok iyi bir mühendistir, güzel bir tasvircidir, mahir bir kimyagerdir, sarraf bir cevhercidir. İşte o adam, bu sanatlara göre eserini yazdı.

Amma Müslüman âlim ise ona baktığı vakit anladı ki o, Kitab-ı Mübin'dir, Kur'an-ı Hakîm'dir. İşte bu hakperest zat, ne tezyinat-ı zahiriyesine ehemmiyet verdi ve ne de hurufun nukuşuyla iştigal etti. Belki öyle bir şeyle meşgul oldu ki milyon mertebe öteki adamın iştigal ettiği meselelerinden daha âlî daha gâlî daha latîf daha şerif daha nâfi' daha câmi'... Çünkü nukuşun perdesi altında olan hakaik-i kudsiyesinden ve envar-ı esrarından bahsederek gayet güzel bir tefsir-i şerif yazdı.

Sonra ikisi, eserlerini götürüp o hâkim-i zîşana takdim ettiler. O hâkim, evvela feylesofun eserini aldı. Baktı gördü ki o hodpesend ve tabiat-perest adam çok çalışmış fakat hiç hakiki hikmetini yazmamış. Hiçbir manasını anlamamış, belki karıştırmış. Ona karşı hürmetsizlik, belki edepsizlik etmiş. Çünkü o menba-ı hakaik olan Kur'an'ı, manasız nukuş zannederek mana cihetinde kıymetsizlik ile tahkir etmiş olduğundan o hâkim-i hakîm dahi onun eserini başına vurdu, huzurundan çıkardı.

Sonra öteki hakperest, müdakkik âlimin eserine baktı gördü ki gayet güzel ve nâfi' bir tefsir ve gayet hakîmane, mürşidane bir teliftir. "Âferin, bârekellah" dedi. İşte hikmet budur ve âlim ve hakîm, bunun sahibine derler. Öteki adam ise haddinden tecavüz etmiş bir sanatkârdır. Sonra onun eserine bir mükâfat olarak her bir harfine mukabil, tükenmez hazinesinden "On altın verilsin." irade etti.

Eğer temsili fehmettin ise bak, hakikatin yüzünü de gör:

Amma o müzeyyen Kur'an ise şu musanna kâinattır. O hâkim ise Hakîm-i Ezelî'dir. Ve o iki adam ise birisi yani ecnebisi, ilm-i felsefe ve hükemasıdır. Diğeri, Kur'an ve şakirdleridir.

Evet, Kur'an-ı Hakîm, şu Kur'an-ı Azîm-i Kâinat'ın en âlî bir müfessiridir ve en beliğ bir tercümanıdır. Evet, o Furkan'dır ki şu kâinatın sahifelerinde ve zamanların yapraklarında kalem-i kudretle yazılan âyât-ı tekviniyeyi cin ve inse ders verir. Hem her biri birer harf-i manidar olan mevcudata "mana-yı harfî" nazarıyla yani onlara Sâni' hesabına bakar, "Ne kadar güzel yapılmış, ne kadar güzel bir surette Sâni'inin cemaline delâlet ediyor." der. Ve bununla kâinatın hakiki güzelliğini gösteriyor.

Amma ilm-i hikmet dedikleri felsefe ise huruf-u mevcudatın tezyinatında ve münasebatında dalmış ve sersemleşmiş, hakikatin yolunu şaşırmış. Şu kitab-ı kebirin hurufatına "mana-yı harfî" ile yani Allah hesabına bakmak lâzım gelirken öyle etmeyip "mana-yı ismî" ile yani mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder. "Ne güzel yapılmış."a bedel, "Ne güzeldir." der, çirkinleştirir. Bununla kâinatı tahkir edip kendisine müşteki eder. Evet, dinsiz felsefe, hakikatsiz bir safsatadır ve kâinata bir tahkirdir.

İKİNCİ ESAS: Kur'an-ı Hakîm'in hikmeti, hayat-ı şahsiyeye verdiği terbiye-i ahlâkiye ve hikmet-i felsefenin verdiği dersin muvazenesi:

Felsefenin hâlis bir tilmizi, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasis şeye ibadet eden bir firavun-u zelildir. Her menfaatli şeyi kendine rab tanır. Hem o dinsiz şakird, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Şeytan gibi şahısların, bir menfaat-i hasise için ayağını öpmekle zillet gösterir denî bir muanniddir. Hem o dinsiz şakird, cebbar bir mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-i istinad bulmadığı için zatında gayet acz ile âciz bir cebbar-ı hodfüruştur. Hem o şakird; menfaat-perest, hodendiştir ki gaye-i himmeti, nefis ve batnın ve fercin hevesatını tatmin ve menfaat-i şahsiyesini, bazı menfaat-i kavmiye içinde arayan dessas bir hodgâmdır.

Amma hikmet-i Kur'an'ın hâlis tilmizi ise bir abddir. Fakat a'zam-ı mahlukata da ibadete tenezzül etmez, hem cennet gibi a'zam-ı menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakiki tilmizi mütevazidir, selim halîmdir. Fakat Fâtır'ının gayrına, daire-i izni haricinde ihtiyarıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zayıftır, fakr ve zaafını bilir. Fakat onun Mâlik-i Kerîm'i, ona iddihar ettiği uhrevî servet ile müstağnidir ve Seyyid'inin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir. Hem yalnız livechillah, rıza-i İlahî için fazilet için amel eder, çalışır.

İşte iki hikmetin verdiği terbiye, iki tilmizin muvazenesiyle anlaşılır.

ÜÇÜNCÜ ESAS: Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur'aniyenin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise hayat-ı içtimaiyede nokta-i istinadı, "kuvvet" kabul eder.

Hedefi, “menfaat” bilir. Düstur-u hayatı, “cidal” tanır. Cemaatlerin rabıtasını, “unsuriyet, menfî milliyet”i tutar. Semeratı ise “hevesat-ı nefsaniyeyi tatmin ve hâcat-ı beşeriyeyi tezyid”dir.

Halbuki kuvvetin şe’ni tecavüzdür. Menfaatin şe’ni her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde boğuşmaktır. Düstur-u cidalin şe’ni çarpışmaktır. Unsuriyetin şe’ni başkasını yutmakla beslenmek olduğundan tecavüzdür. İşte bu hikmettendir ki beşerin saadeti selb olmuştur.

Amma hikmet-i Kur’aniye ise nokta-i istinadı, kuvvete bedel “hakk”ı kabul eder. Gayede menfaate bedel, “fazilet ve rıza-yı İlahî”yi kabul eder. Hayatta düstur-u cidal yerine, “düstur-u teavün”ü esas tutar. Cemaatlerin rabıtalarında unsuriyet, milliyet yerine “rabıta-i dinî ve sınıfî ve vatanî” kabul eder. Gayatı, hevesat-ı nefsaniyenin tecavüzatına set çekip ruhu maâliyata teşvik ve hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder ve insanı kemalât-ı insaniyeye sevk edip insan eder.

Hakkın şe’ni ittifaktır. Faziletin şe’ni tesanüddür. Düstur-u teavünün şe’ni birbirinin imdadına yetişmektir. Dinin şe’ni uhuvvettir, incizabdır. Nefsi gemlemekle bağlamak, ruhu kemalâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe’ni saadet-i dâreyndir.

DÖRDÜNCÜ ESAS: Kur’an’ın bütün kelimat-ı İlahiye içinde cihet-i ulviyetini ve bütün kelâmlar üstünde cihet-i tefevvukunu anlamak istersen şu iki temsile bak:

Birincisi: Bir sultanın iki çeşit mükâlemesi, iki tarzda hitabı vardır. Birisi, âdi bir raiyet ile cüz’î bir iş için hususi bir hâcete dair, has bir telefonla konuşmaktır. Diğeri, saltanat-ı uzma unvanıyla ve hilafet-i kübra namıyla ve hâkimiyet-i âmme haysiyetiyle evamirini etrafa neşir ve teşhir maksadıyla bir elçisiyle veya büyük bir memuruyla konuşmaktır ve haşmetini izhar eden ulvi bir fermanla mükâlemedir.

İkinci Temsil: Bir adam, elinde bir âyineyi güneşe karşı tutar. O âyine miktarınca bir ışık ve yedi rengi câmi’ bir ziya alır; o nisbetle güneşle münasebettar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı âyineyi, karanlıklı hanesine veya dam altındaki bağına tevcih etse güneşin kıymeti nisbetinde değil, belki o âyinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir.

Diğeri ise hanesinden veya bağının damından geniş pencereler açar. Gökteki güneşe karşı yollar yapar. Hakiki güneşin daimî ziyasıyla sohbet eder, konuşur ve lisan-ı hal ile böyle minnettarane bir sohbet eder. Der: “Ey yeryüzünü ışığıyla yaldızlayan ve bütün çiçeklerin yüzünü güldüren dünya güzeli ve gök nazdarı olan nâzenin güneş! Onlar gibi benim haneciğimi ve bahçeciğimi ısındırdın, ışıklandırdın.” Halbuki âyine sahibi böyle diyemez. O kayıt altındaki güneşin aksi ise âsârı mahduddur. O kayda göredir.

İşte bu iki temsilin dürbünüyle Kur’an’a bak. Tâ ki i’cazını göresin ve kudsiyetini anlayasın.

Evet, Kur’an der ki: “Eğer yerdeki ağaçlar kalem olup denizler mürekkep olsa Cenab-ı Hakk’ın kelimatını yazsalar, bitiremezler.” Şimdi şu nihayetsiz kelimat içinde en büyük makam, Kur’an’a verilmesinin sebebi şudur ki:

Kur’an, ism-i a’zamdan ve her ismin a’zamlık mertebesinden gelmiş. Hem bütün âlemlerin Rabb’i itibarıyla Allah’ın kelâmıdır. Hem bütün mevcudatın ilahı unvanıyla Allah’ın fermanıdır. Hem semavat ve arzın Hâlık’ı haysiyetiyle bir hitaptır. Hem rububiyet-i mutlaka cihetinde bir mükâlemedir. Hem saltanat-ı âmme-i Sübhaniye hesabına bir hutbe-i ezeliyedir. Hem rahmet-i vâsia-i muhita noktasında, bir defter-i

iltifatat-ı Rahmaniyedir. Hem uluhiyetin azamet-i haşmeti haysiyetiyle, başlarında bazen şifre bulunan bir muhabere mecmuasıdır. Hem ism-i a'zamın muhitinden nüzul ile arş-ı a'zamın bütün muhatına bakan, teftiş eden hikmet-feşan bir kitab-ı mukaddestir.

İşte bu sırdandır ki "kelâmullah" unvanı kemal-i liyakatle Kur'an'a verilmiş.

Amma sair kelimat-ı İlahiye ise bir kısmı, has bir itibar ile ve cüz'î bir unvan ve hususi bir ismin cüz'î tecellisi ile ve has bir rububiyet ile ve mahsus bir saltanat ile ve hususi bir rahmet ile zahir olan kelâmdır. Hususiyet ve külliyet cihetinde dereceleri muhteliftir. Ekser ilhamat bu kısımdandır. Fakat derecatı çok mütefavittir.

Mesela, en cüz'îsi ve basiti, hayvanatın ilhamatıdır. Sonra avam-ı nâsın ilhamatıdır. Sonra avam-ı melaikenin ilhamatıdır. Sonra evliya ilhamatıdır. Sonra melaike-i izam ilhamatıdır. İşte şu sırdandır ki kalbin telefonuyla vasıtasız münâcat eden bir veli der: حَدَّثَنِى قَلْبِى عَنْ رَبِّى Yani "Kalbim, benim Rabb'imden haber veriyor." Demiyor: "Rabbü'l-âlemîn'den haber veriyor." Hem der: "Kalbim, Rabb'imin âyinesidir, arşıdır." Demiyor: "Rabbü'l-âlemîn'in arşıdır." Çünkü kabiliyeti miktarınca ve yetmiş bine yakın hicabların nisbet-i ref'i derecesinde mazhar-ı hitap olabilir.

İşte bir padişahın saltanat-ı uzması haysiyetiyle çıkan fermanı, âdi bir adamla cüz'î bir mükâlemesinden ne kadar yüksek ve âlî ise ve gökteki güneşin feyzinden istifade, âyinedeki aksinin cilvesinden istifadeden ne derece çok ve faik ise Kur'an-ı Azîmüşşan dahi o nisbette bütün kelâmların ve hep kitapların fevkindedir.

sh:135

Kur'an'dan sonra ikinci derecede kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semaviyenin dereceleri nisbetinde tefevvukları vardır. O sırr-ı tefevvuktan hissedardırlar.

Eğer bütün cin ve insanın Kur'an'dan tereşşuh etmeyen bütün güzel sözleri toplansa yine Kur'an'ın mertebe-i kudsiyesine yetişip tanzir edemez.

Eğer Kur'an'ın ism-i a'zamdan ve her ismin a'zamlık mertebesinden geldiğini bir parça fehmetmek istersen Âyetü'l-Kürsî ve âyet-i وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ ve âyet-i قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ ve âyet-i يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهِ ve âyet-i يَا اَرْضُ ابْلَعِى مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ اَقْلِعِى ve âyet-i تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ve âyet-i مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ve âyet-i اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ ve âyet-i وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ ve âyet-i يَوْمَ نَطْوِى السَّمَاءَ كَطَىِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ve âyet-i لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ gibi âyetlerin küllî, umumî, ulvi ifadelerine bak.

Hem başlarında اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ veyahut سَبَّحَ ve يُسَبِّحُ bulunan surelerin başlarına dikkat et. Tâ bu sırr-ı azîmin şuâını göresin. Hem الم lerin ve الر ların ve حم lerin fatihalarına bak; Kur'an'ın, Cenab-ı Hakk'ın yanında ehemmiyetini bilesin.

Eğer şu "Dördüncü Esas"ın kıymettar sırrını fehmettin ise enbiyaya gelen vahyin ekseri melek vasıtasıyla olduğunu ve ilhamın ekseri vasıtasız olduğunu anlarsın. Hem en büyük bir veli, hiçbir nebinin derecesine yetişmediğinin sırrını anlarsın. Hem Kur'an'ın azametini ve izzet-i kudsiyetini ve ulviyet-i i'cazının sırrını anlarsın. Hem mi'racın sırr-ı lüzumunu, yani tâ semavata, tâ Sidretü'l-münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e gidip, اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ olan Zat-ı Zülcelal ile münâcat edip tarfetü'l-aynda yerine gelmek sırrını anlarsın.

Evet, şakk-ı kamer, nasıl ki bir mu'cize-i risaletidir; nübüvvetini cin ve inse gösterdi.

Öyle de mi'rac dahi bir mu'cize-i ubudiyetidir; habibiyetini, ervah ve melaikeye gösterdi.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهِ آمِينَ

* * *

(Bu parça On Altıncı Lem'a'dan alınmıştır.)

Aziz sıddık Senirkentli kardeşlerim İbrahim, Şükrü, Hâfız Bekir, Hâfız Hüseyin, Hâfız Receb Efendiler!

Hâfız Tevfik ile gönderdiğiniz üç meseleye mülhidler eskiden beri ilişiyorlar.

Birincisi: حَتّٰى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ âyetinin ifade ettiği zahir manasına göre: Güneşin, hararetli ve çamurlu bir çeşme suyunda gurûb ettiğini görmüş, diyor.

İkincisi: Sedd-i Zülkarneyn nerededir?

Üçüncüsü: Âhir zamanda Hazret-i İsa'nın (as) geleceğine ve Deccal'ı öldüreceğine dairdir.

Bu suallerin cevapları uzundur. Yalnız muhtasar bir işaretle deriz ki: Âyât-ı Kur'aniye, üslub-u Arabiye üzerine ve zahir nazara göre umumun anlayacağı bir tarzda ifade ettiği için çok defa teşbih ve temsil suretinde beyan ediyor.

İşte تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ yani güneşin, hararetli ve çamurlu bir çeşme gibi görünen Bahr-i Muhit-i Garbî'nin sahilinde veya volkanlı, alevli, dumanlı dağın gözünde gurûb ettiğini Zülkarneyn görmüş. Yani zahir nazarda Bahr-i Muhit-i Garbî'nin sevahilinde, yazın şiddet-i hararetiyle etrafındaki bataklık hararetlenmiş, tebahhur ettiği bir zamanda o buhar arkasında büyük bir çeşme havzası suretinde uzaktan Zülkarneyn'e görünen Bahr-i Muhit'in bir kısmında güneşin zahirî gurûbunu görmüş. Veya volkanlı, taş ve toprak ve maden sularını karıştırarak fışkıran bir dağın başında yeni açılmış ateşli gözünde, semavatın gözü olan güneşin gizlendiğini görmüş.

Evet, Kur'an-ı Hakîm'in mu'cizane belâgat-ı ifadesi bu cümle ile çok mesaili ders veriyor. Evvela: Zülkarneyn'in mağrib tarafına seyahati, şiddet-i hararet zamanında ve bataklık tarafına ve güneşin gurûb âvânına ve volkanlı bir dağın fışkırması vaktine tesadüf ettiğini beyan etmekle, Afrika'nın tamam istilası gibi çok ibretli meselelere işaret eder.

Malûmdur ki görünen hareket-i şems, zahirîdir ve küre-i arzın mahfî hareketine delildir; onu haber veriyor. Hakikat-i gurûb murad değildir. Hem çeşme, teşbihtir. Uzaktan büyük bir deniz, küçük bir havuz gibi görünür. Hararetten çıkan sis ve buharlar ve bataklıklar arkasında görünen bir denizi, çamur içinde bir çeşmeye teşbihi ve Arapça hem çeşme, hem güneş hem göz manasında olan عَيْنٍ kelimesi, esrar-ı belâgatça gayet manidar ve münasiptir. (Hâşiye[56])

Zülkarneyn'in nazarında uzaklık cihetiyle öyle göründüğü gibi arş-ı a'zamdan gelen ve ecram-ı semaviyeye kumanda eden semavî hitab-ı Kur'anî, bir misafirhane-i Rahmaniyede sirac vazifesini gören musahhar güneşi Bahr-i Muhit-i Garbî gibi bir çeşme-i Rabbanîde gizleniyor demesi, azametine ve ulviyetine yakışıyor ve mu'cizane üslubu ile denizi hararetli bir çeşme ve dumanlı bir göz gösterir. Ve semavî gözlere öyle görünür.

Elhasıl: Bahr-i Muhit-i Garbî'ye çamurlu bir çeşme tabiri, Zülkarneyn'e nisbeten uzaklık noktasında o büyük denizi bir çeşme gibi görmüş. Kur'an'ın nazarı ise her şeye yakın olduğu cihetle, Zülkarneyn'in galat-ı his nevindeki nazarına göre bakamaz, belki

Kur’an semavata bakarak geldiğinden küre-i arzı kâh bir meydan kâh bir saray bazen bir beşik bazen bir sahife gibi gördüğünden; sisli, buharlı koca Bahr-i Muhit-i Atlas-ı Garbî’yi bir çeşme tabir etmesi, azamet-i ulviyetini gösteriyor.

***

Üçüncü Zeyilden

Yedinci Lem'a

Sure-i Feth'in âhirindeki âyetin yedi nevi ihbar-ı gaybîsine dairdir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَ مُقَصِّرِينَ لاَ تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ✻ هُوَ الَّذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ كَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا ✻ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ وَ رِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرٰيةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْاَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَ اَجْرًا عَظِيمًا

Sure-i Feth'in bu üç âyetinin çok vücuh-u i'cazı vardır. Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın on vücuh-u külliye-i i'caziyesinden ihbar-ı bilgayb vechi, şu üç âyette yedi sekiz vecihle görünüyor.

sh:29

BİRİNCİSİ: لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا ilâ âhir.. Feth-i Mekke'yi vukuundan evvel kat'iyetle haber veriyor. İki sene sonra haber verdiği tarzda vuku bulmuştur.

İKİNCİSİ: فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ifade ediyor ki: Sulh-u Hudeybiye, çendan zahiri İslâm aleyhinde görülmüş ve Kureyşîler bir derece galip görünmüş olduğu halde manen Sulh-u Hudeybiye, manevî büyük bir fetih hükmünde olacak ve sair fütuhatın da anahtarı olacak diye ihbar ediyor.

Filhakika, Sulh-u Hudeybiye ile çendan maddî kılınç, kılıfına muvakkaten konuldu. Fakat Kur'an-ı Hakîm'in bârika-âsâ elmas kılıncı çıktı; kalpleri, akılları fethetti. Musalaha münasebetiyle birbiriyle ihtilat ettiler. Mehasin-i İslâmiyet, envar-ı Kur'aniye, inat ve taassubat-ı kavmiye perdelerini yırtarak hükmünü icra ettiler.

Mesela, bir dâhiye-i harp olan Hâlid Bin Velid ve bir dâhiye-i siyaset olan Amr İbnü'l-Âs gibi mağlubiyeti kabul etmeyen zatlar, Sulh-u Hudeybiye ile cilvesini gösteren seyf-i Kur'anî onları mağlup edip, Medine-i Münevvere'ye kemal-i inkıyad ile İslâmiyet'e gerden-dâde-i teslim olduktan sonra Hazret-i Hâlid, bir "Seyfullah" şekline girdi ve fütuhat-ı İslâmiyenin bir kılıncı oldu.

Mühim Bir Sual: Fahrü'l-âlemîn ve Habib-i Rabbü'l-âlemîn Hazret-i Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın sahabelerinin, müşrikîne karşı Uhud'un nihayetinde ve Huneyn'in bidayetinde mağlubiyetinin hikmeti nedir?

Elcevap: Müşrikler içinde, o zamanda saff-ı sahabede bulunan ekâbir-i sahabeye istikbalde mukabil gelecek Hazret-i Hâlid gibi çok zatlar bulunduğundan, şanlı ve şerefli olan istikballeri nokta-i nazarında bütün bütün izzetlerini kırmamak için hikmet-i İlahiye, hasenat-ı istikbaliyelerinin bir mükâfat-ı muaccelesi olarak mazide onlara vermiş, bütün bütün izzetlerini kırmamış.

Demek mazideki sahabeler, müstakbeldeki sahabelere karşı mağlup olmuşlar. Tâ o müstakbel sahabeler, berk-i süyuf korkusuyla değil belki bârika-i hakikat şevkiyle İslâmiyet'e girsin ve o şehamet-i fıtriyeleri çok zillet çekmesin.

ÜÇÜNCÜSÜ: لاَ تَخَافُونَ kaydıyla ihbar ediyor ki: "Sizler emniyet-i mutlaka içinde Kâbe'yi tavaf edeceksiniz." Halbuki Ceziretü'l-Arap'taki bedevî akvam, çoğu düşman

olmakla beraber, Mekke etrafı ve Kureyş kabilesi kısm-ı a'zamı düşman iken, yakın bir zamanda hiç havf hissedilmezken Kâbe'yi tavaf edeceksiniz ihbarıyla Ceziretü'l-Arab'ı itaat altına ve bütün Kureyş'i İslâmiyet içine ve emniyet-i tamme vaz'edilmesine delâlet ve ihbar eder. Aynen haber verdiği gibi vukua gelmiştir.

DÖRDÜNCÜSÜ: هُوَ الَّذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ kemal-i kat'iyetle ihbar ediyor ki: "Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın getirdiği din, umum dinlere galebe çalacak." Halbuki o zamanda yüzer milyon tebaası bulunan Nasara ve Yahudi ve Mecusi dinleri ve Roma, Çin ve İran Hükûmeti gibi yüzer milyon tebaası bulunan cihangir devletlerin edyan-ı resmîleri iken, kendi küçük kabilesine karşı tam galebe edemeyen bir vaziyette bulunan Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâmın getirdiği din, umum dinlere galip ve umum devletlere muzaffer olacağını ihbar ediyor. Hem gayet vuzuh ve kat'iyetle ihbar ediyor. İstikbal, o haber-i gaybîyi, Bahr-i Muhit-i Şarkî'den Bahr-i Muhit-i Garbî'ye kadar İslâm kılıncının uzamasıyla tasdik etmiştir.

BEŞİNCİSİ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا...الخ Şu âyetin başı, sahabelerin enbiyadan sonra nev-i beşer içinde en mümtaz olduklarına sebep olan secaya-yı âliye ve mezaya-yı gâliyeyi haber vermekle, mana-yı sarîhiyle; tabakat-ı sahabenin istikbalde muttasıf oldukları ayrı ayrı mümtaz has sıfatlarını ifade etmekle beraber, mana-yı işarîsiyle; ehl-i tahkikçe vefat-ı Nebevîden sonra makamına geçecek Hulefa-yı Raşidîn'e hilafet tertibi ile işaret edip her birisinin en meşhur medar-ı imtiyazları olan sıfât-ı hâssayı dahi haber veriyor. Şöyle ki:

وَالَّذِينَ مَعَهُ maiyet-i mahsusa ve sohbet-i hâssa ile ve en evvel vefat ederek yine maiyetine girmekle meşhur ve mümtaz olan Hazret-i Sıddık'ı gösterdiği gibi...

اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ ile istikbalde küre-i arzın devletlerini fütuhatıyla titretecek ve adaletiyle zalimlere saıka gibi şiddet gösterecek olan Hazret-i Ömer'i gösterir.

رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ile istikbalde en mühim bir fitnenin vukuu hazırlanırken kemal-i merhamet ve şefkatinden İslâmlar içinde kan dökülmemek için ruhunu feda edip teslim-i nefis ederek Kur'an okurken mazlumen şehit olmasını tercih eden Hazret-i Osman'ı da haber verdiği gibi...

تَرَيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ وَ رِضْوَانًا saltanat ve hilafete kemal-i liyakat ve kahramanlıkla girdiği halde ve kemal-i zühd ve ibadet ve fakr ve iktisadı ihtiyar eden ve rükû ve sücudda devamı ve kesreti herkesçe musaddak olan Hazret-i Ali'nin (ra) istikbaldeki vaziyetini ve o fitneler içindeki harpleriyle mes'ul olmadığını ve niyeti ve matlubu fazl-ı İlahî olduğunu haber veriyor.

ALTINCISI: ذلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَيةِ fıkrası, iki cihet ile ihbar-ı gaybîdir.

Birincisi: Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâm gibi ümmi bir zata nisbeten gayb hükmünde olan Tevrat'taki evsaf-ı sahabeyi haber veriyor. Evet, Tevrat'ta –On Dokuzuncu Mektup'ta beyan edildiği gibi– âhir zamanda gelecek Peygamber'in sahabeleri hakkında Tevrat'ta bu fıkra var: "Kudsîlerin bayrakları beraberlerindedir." Yani onun sahabeleri ehl-i taat ve ibadet ve ehl-i salahat ve velayettirler ki o vasıfları "kudsîler" yani "mukaddes" tabiriyle ifade etmiştir. Tevrat'ın pek çok ayrı ayrı lisanlara tercüme edilmesi vasıtasıyla o kadar tahrifat olduğu halde, şu Sure-i Feth'in مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَيةِ hükmünü müteaddid âyâtıyla tasdik ediyor.

İkinci cihet ihbar-ı gaybî şudur ki: مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَيةِ fıkrasıyla ihbar ediyor ki:

“Sahabeler ve tabiînler, ibadette öyle bir dereceye gelecekler ki ruhlarındaki nuraniyet, yüzlerinde parlayacak ve cephelerinde kesret-i sücuddan hasıl olan bir hâtem-i velayet nevinde alınlarında sikkeler görünecek.” Evet, istikbal bunu vuzuh ile ve kat’iyet ile ve parlak bir surette ispat etmiştir.

Evet, o kadar acib fitneler ve dağdağa-i siyaset içinde, gece ve gündüzde Zeynelâbidîn gibi bin rekat namaz kılan ve Taus-u Yemenî gibi kırk sene yatsı abdestiyle sabah namazını eda eden çok mühim pek çok zatlar مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَيةِ sırrını göstermişlerdir.

sh:32

YEDİNCİSİ: وَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلْاِنْجِيلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْاَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ fıkrası, iki cihetle ihbar-ı gaybîdir.

Birincisi: Nebiyy-i Ümmi’ye nisbeten gayb hükmünde olan İncil’in sahabeler hakkındaki ihbarını ihbardır. Evet İncil’de, âhir zamanda gelecek Peygamber’in (asm) vasfında مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ وَأُمَّتُهُ كَذلِكَ gibi âyetler var. Yani Hazret-i İsa (as) gibi kılınçsız değil belki sahibü’s-seyf bir peygamber gelecek, cihada memur olacak ve onun sahabeleri dahi kılınçlı ve cihada memur olacaklardır. O kadîb-i hadîd sahibi, reis-i âlem olacak. Çünkü İncil’in bir yerinde der: “Ben gidiyorum, tâ Âlemin Reisi gelsin.” Yani Âlemin Reisi geliyor.

Demek oluyor ki İncil’in bu iki fıkrasından anlaşılıyor ki sahabeler, çendan mebdede az ve zayıf görünecekler. Fakat çekirdekler gibi neşv ü nema bularak yükselip kalınlaşıp kuvvetleşerek, küffarın gayzlarını onlara yutkundurup boğduracak vakitte, kılınçlarıyla nev-i beşeri kendilerine musahhar edip, reisleri olan Peygamber’in (asm) ise âleme reis olduğunu ispat edecekler. Aynen şu Sure-i Feth’in âyetinin mealini ifade ediyor.

İkinci Vecih: Şu fıkra ihbar ediyor ki sahabeler, çendan azlığından ve zaafından Sulh-u Hudeybiye’yi kabul etmişler; elbette, her halde az bir zamandan sonra süraten öyle bir inkişaf ve ihtişam ve kuvvet kesbedecekler ki rûy-i zemin tarlasında dest-i kudretle ekilen nev-i beşerin o zamanda gafletleri cihetiyle kısa, kuvvetsiz, nâkıs, bereketsiz sümbüllerine nisbeten gayet yüksek ve kuvvetli ve meyvedar ve bereketli bir surette çoğalacaklar ve kuvvet bulacaklar ve haşmetli hükûmetleri gıptadan, hasedden ve kıskançlıktan gelen bir gayz içinde bırakacaklar. Evet istikbal, bu ihbar-ı gaybîyi çok parlak bir surette göstermiştir.

Şu ihbarda hafî bir îma daha var ki sahabeyi tavsifat-ı mühimme ile sena ederken, en büyük bir mükâfatın vaadi, makamca lâzım geldiği halde مَغْفِرَةً kelimesiyle işaret ediyor ki istikbalde sahabeler içinde fitneler vasıtasıyla mühim kusurlar olacak. Çünkü mağfiret, kusurun vukuuna delâlet eder. Ve o zamanda sahabeler nazarında en mühim matlub ve en yüksek ihsan “mağfiret” olacak ve en büyük mükâfat ise af ile mücazat etmemektir.

مَغْفِرَةً kelimesi, nasıl bu latîf îmayı gösteriyor. Öyle de surenin başındaki لِيَغْفِرَلَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ cümlesiyle münasebettardır. Surenin başı, hakiki günahlardan mağfiret değil; çünkü ismet var, günah yok. Belki makam-ı nübüvvete lâyık bir mana ile Peygambere müjde-i mağfiret ve âhirinde sahabelere mağfiret ile müjde etmekle, o îmaya bir letafet daha katar.

İşte âhir-i Feth’in mezkûr üç âyeti, on vücuh-u i’cazından yalnız ihbar-ı gaybî vechinin çok vücuhundan yalnız yedi vechini bahsettik. Cüz-i ihtiyarî ve kadere dair Yirmi Altıncı Söz’ün âhirinde, şu âhirki âyetin hurufatının vaziyetindeki mühim bir lem’a-i i’caza işaret

edilmiştir. Bu âhirki âyet, cümleleriyle sahabeye baktığı gibi kayıtlarıyla dahi yine sahabenin ahvaline bakıyor. Ve elfazıyla, sahabenin evsafını ifade ettikleri gibi hurufatıyla ve o âyetteki hurufatın tekerrür-ü adediyle yine Ashab-ı Bedir, Uhud, Huneyn, Suffa, Rıdvan gibi tabakat-ı meşhure-i sahabede bulunan zatlara işaret ettikleri gibi ilm-i cifrin bir nev'i ve bir anahtarı olan tevafuk cihetiyle ve ebced hesabıyla daha çok esrarı ifade ediyor.

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

Sure-i Feth'in âhirindeki âyetin mana-yı işarîsiyle verdiği ihbar-ı gaybî münasebetiyle; gelecek âyette aynı haber, aynı mana-yı işarî ile verdiği münasebetle bir nebze ondan bahsedilecek.

BİR TETİMME

وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَمَنْ يُطِعِ اللّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقًا

Bu âyetin beyanında binler nüktelerinden **iki nükte**ye işaret edeceğiz.

sh:34

Birinci Nükte: Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan mefahimiyle, mana-yı sarîhiyle ifade-i hakaik ettiği gibi; üsluplarıyla, hey'atıyla çok maânî-i işariyeyi dahi ifade ediyor. Her bir âyetin çok tabaka-i manaları var. Kur'an, ilm-i muhitten geldiği için bütün manaları murad olabilir. İnsanın cüz'î fikri ve şahsî iradesiyle olan kelâmlar gibi bir iki manaya inhisar etmez.

İşte bu sırra binaen âyât-ı Kur'aniyenin ehl-i tefsir tarafından hadsiz hakaiki beyan edilmiş. Müfessirînin beyan etmediği daha çok hakaiki var. Ve bilhassa hurufatında ve mana-yı sarîhinden başka, işaratında çok ulûm-u mühimme vardır.

İkinci Nükte: İşte bu âyet-i kerîme مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقًا tabiriyle sırat-ı müstakimin ehli ve hakiki niam-ı İlahiyeye mazhar, nev-i beşerdeki taife-i enbiya ve kafile-i Sıddıkîn ve cemaat-i şüheda ve esnaf-ı salihîn ve enva-ı tabiînin bulunduklarını ifade etmekle beraber, âlem-i İslâmiyet'te o beş kısmın en mükemmelini dahi ayrıca sarahaten gösterdikten sonra o beş kısmın imamları ve baştaki rüesalarını sıfât-ı meşhureleriyle zikretmekle onlara delâlet edip ifade ettiği gibi ihbar-ı gayb nevinden bir lem'a-i i'caz ile o taifelerin istikbaldeki reislerinin vaziyetlerini bir vecihle tayin ediyor.

Evet مِنَ النَّبِيِّينَ nasıl ki sarahatle Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâma bakıyor. وَالصِّدِّيقِينَ fıkrasıyla Ebubekiri's-Sıddık'a bakıyor. Hem Peygamber aleyhissalâtü vesselâmdan sonra ikinci olduğuna ve en evvel yerine geçeceğine ve "Sıddık" ismi, ümmetçe ona unvan-ı mahsus ve sıddıkînlerin başında görüneceğine işaret ettiği gibi...

وَالشُّهَدَاءِ kelimesiyle Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali Rıdvanullahi Aleyhim Ecmaîn'i üçünü beraber ifade ediyor. Hem üçü Sıddık'tan sonra nübüvvetin hilafetine mazhar olacaklarını ve üçü de şehit olacaklarını, fazilet-i şehadetleri de sair fezaillerine ilâve edileceğini işaret ve gaybî bir surette ifade ediyor.

وَالصَّالِحِينَ kelimesiyle Ashab-ı Suffa, Bedir, Rıdvan gibi mümtaz zevata işaret ederek وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقًا cümlesiyle mana-yı sarîhiyle onların ittibaına teşvik ve tabiînlerdeki tebaiyeti çok müşerref ve güzel göstermekle, mana-yı işarîsiyle hulefa-i erbaanın beşincisi olarak ve اِنَّ الْخِلاَفَةَ بَعْدِى ثَلاَثُونَ سَنَةً hadîs-i şerifin hükmünü tasdik ettiren müddet-i hilafeti azlığıyla beraber kıymetini azîm göstermek için o mana-yı işarîsiyle Hazret-i Hasan radıyallahu anhı gösterir.

Elhasıl: Sure-i Feth'in âhirki âyeti, hulefa-i erbaaya baktığı gibi bu âyet dahi teyiden, ihbar-ı gayb nevinden onların istikbaldeki vaziyetlerine kısmen işaret suretiyle bakar. İşte Kur'an'ın enva-ı i'cazından olan ihbar-ı gayb nevinin lemaat-ı i'caziyesi âyât-ı Kur'aniyede o kadar çoktur ki hasra gelmez. Ehl-i zahirin kırk elli âyete hasretmeleri, nazar-ı zahirî iledir. Hakikatte ise binden geçer. Bazen bir âyette dört beş vecihle ihbar-ı gaybî bulunur.

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا
سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
* * *

BU TETİMMEYE İKİNCİ BİR İZAH (*57)

Şu âhir-i Feth'in işaret-i gaybiyesini teyid eden hem Fatiha-i Şerife'deki sırat-ı müstakim ehli ve صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ âyetindeki murad kimler olduğunu beyan eden hem ebedü'l-âbâdın pek uzun yolunda en nurani, ünsiyetli, kesretli, cazibedar bir kafile-i rüfekayı gösteren ve ehl-i iman ve ashab-ı şuuru şiddetle o kafileye tebaiyet noktasında iltihak ve refakate mu'cizane sevk eden şu âyet فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقًا yine âhir-i Feth'in âhirki âyeti gibi ilm-i belâgatta "maârîzu'l-kelâm" ve "müstetbeatü't-terakib" tabir edilen mana-yı maksuddan başka işarî ve remzî manalarla hulefa-i erbaa ve beşinci halife olan Hazret-i Hasan'a (ra) işaret ediyor. Gaybî umûrdan birkaç cihette haber veriyor. Şöyle ki:

Nasıl ki şu âyet, mana-yı sarîhi ile nev-i beşerde niam-ı âliye-i İlahiyeye mazhar olan ehl-i sırat-ı müstakim olan kafile-i enbiya ve taife-i sıddıkîn ve cemaat-i şüheda ve enva-ı salihîn ve sınıf-ı tabiîn "muhsinîn" olduğunu ifade ettiği gibi âlem-i İslâm'da dahi o taifelerin en ekmeli ve en efdali bulunduğunu ve Nebiyy-i Âhir zaman'ın sırr-ı veraset-i nübüvvetten teselsül eden taife-i verese-i enbiya ve Sıddık-ı Ekber'in maden-i sıddıkıyetinden teselsül eden kafile-i sıddıkîn ve hulefa-yı selâsenin şehadet mertebesiyle merbut bulunan kafile-i şüheda وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ sırrıyla bağlanan cemaat-i salihîn ve اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّهُ sırrını imtisal eden ve sahabelerin ve Hulefa-yı Raşidîn'in refakatinde giden esnaf-ı tabiîni ihbar-ı gaybî nevinden gösterdiği gibi...

وَالصِّدِّيقِينَ kelimesiyle mana-yı işarî cihetinde Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan sonra makamına geçecek ve halifesi olacak ve ümmetçe "Sıddık" unvanıyla şöhret bulacak ve sıddıkîn kafilesinin reisi olacak Hazret-i Ebubekiri's-Sıddık'ı ihbar ediyor.

وَالشُّهَدَاءِ kelimesiyle Hulefa-yı Raşidîn'den üçünün şehadetini haber veriyor ve Sıddık'tan sonra üç şehit, halife olacaklar. Çünkü "şüheda" cem'dir. Cem'in ekalli üçtür.

Demek Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali radıyallahu anhüm Sıddık'tan sonra riyaset-i İslâmiyet'e geçecekler ve şehit olacaklar. Aynı haber-i gaybî vuku bulmuştur.

Hem وَالصَّالِحِينَ kaydıyla Ehl-i Suffa gibi taat ve ibadette Tevrat'ın senasına mazhar olmuş ehl-i salahat ve takva ve ibadet, istikbalde kesretle bulunacağını ihbar etmekle beraber...

وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقًا cümlesi sahabeye, ilim ve amelde refakat ve tebaiyet eden tabiînlerin tebaiyetini tahsin etmekle, ebed yolunda o dört kafilenin refakatlerini hasen ve güzel göstermekle beraber...

Hazret-i Hasan'ın (ra) birkaç ay gibi kısacık müddet-i hilafeti, çendan az idi. Fakat اِنَّ الْخِلاَفَةَ بَعْدِى ثَلاَثُونَ سَنَةً hükmüyle ve o ihbar-ı gaybiye-i Nebeviyenin tasdiki ile ve اِنَّ ابْنِى حَسَنٌ هذَا سَيِّدٌ سَيُصْلِحُ اللّٰهُ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ hadîsindeki mu'cizane ihbar-ı gaybi-yi Nebevîyi tasdik eden ve iki büyük ordu, iki cemaat-i azîme-i İslâmiyenin musalahasını temin eden ve nizâı ortalarından kaldıran Hazret-i Hasan'ın (ra) kısacık müddet-i hilafetini ehemmiyetli gösterip, hulefa-i erbaaya bir beşinci halife göstermek için ihbar-ı gaybî nevinden mana-yı işarîsiyle ve وَ حَسُنَ أُولئِكَ رَفِيقًا kelimesinde beşinci halifenin ismine ilm-i belâgatta "müstetbeatü't-terakib" tabir edilen bir sır ile işaret ediyor.

İşte mezkûr işarî ihbarlar gibi daha çok sırlar var. Sadedimize gelmediği için şimdilik kapı açılmadı. Kur'an-ı Hakîm'in çok âyâtı var ki her bir âyet çok vecihlerle ihbar-ı gaybî nevindendir. Bu nevi ihbarat-ı gaybiye-i Kur'aniye binlerdir.

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا
سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

sh:38

Hâtime

Kur'an-ı Hakîm'in tevafuk cihetinden tezahür eden i'cazî nüktelerinden bir nüktesi şudur ki: Kur'an-ı Hakîm'de ism-i Allah, Rahman, Rahîm, Rab ve ism-i Celal yerindeki Hüve'nin mecmuu, dört bin küsurdur. بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ (Hesab-ı ebcedin ikinci nev'i ki huruf-u heca tertibiyledir) o da dört bin küsur eder. Büyük adetlerde küçük kesirler, tevafuku bozmadığından küçük kesirlerden kat'-ı nazar edildi. Hem الم tazammun ettiği iki vav-ı atıf ile beraber iki yüz seksen küsur eder. Aynen Sure-i El-Bakara'nın iki yüz seksen küsur ism-i Celal'ine ve hem iki yüz seksen küsur âyâtın adedine tevafuk etmekle beraber, ebcedin hecaî tarzındaki ikinci hesabıyla, yine dört bin küsur eder. O da yukarıda zikri geçmiş beş esma-i meşhurenin adedine tevafuk etmekle beraber بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ in kesirlerinden kat'-ı nazar, adedine tevafuk ediyor.

Demek, bu sırr-ı tevafuka binaen الم hem müsemmasını tazammun eden bir isimdir hem El-Bakara'ya isim hem Kur'an'a isim hem ikisine muhtasar bir fihriste hem ikisinin enmuzeci ve hülâsası ve çekirdeği hem بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ in mücmelidir. Ebcedin meşhur hesabıyla بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ ism-i Rab adedine müsavi olmakla beraber الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ deki müşedded (ر) iki (ر) sayılsa o vakit dokuz yüz doksan olup pek çok esrar-ı mühimmeye medar olup on dokuz harfiyle on dokuz bin âlemin miftahıdır.

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'da lafza-i Celal'in tevafukat-ı latîfesindendir ki bütün Kur'an'da sahifenin âhirki satırın yukarı kısmında seksen lafza-i Celal, birbirine tevafukla baktığı gibi aşağıki kısımda da aynen seksen lafza-i Celal, birbirine tevafukla bakar. Tam o âhirki satırın ortasında yine elli beş lafza-i Celal, birbiri üstüne düşüp ittihat ederek güya elli beş lafza-i Celal'den terekküp etmiş bir tek lafza-i Celal'dir. Âhirki satırın başında yalnız ve bazı üç harfli kısa bir kelime fâsıla ile yirmi beş tam tevafukla tam ortadaki elli beşin tam tevafukuna zammedilince seksen tevafuk olup, o satırın nısf-ı evvelindeki seksen tevafuka ve nısf-ı âhirdeki yine seksen tevafuka tevafuk ediyor.

Acaba böyle latîf, zarif, muntazam, mevzun, i'cazlı bu tevafukat; nüktesiz, hikmetsiz olur mu? Hâşâ, olamaz. Belki o tevafukatın ucuyla mühim bir define açılabilir.

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Said Nursî

* * *

Dördüncü Zeyil

Yirmi Dokuzuncu Mektup'un Sekizinci Kısmı'nın İkinci Remz'i

Kenzü'l-Arş'ın Birinci Nükte-i Kur'aniyesi, gayet muazzam hakaikinin küçük bir fihristesi olduğundan aynen dercedildi. Şöyle ki:

Bir rivayette ism-i a'zam olan Allah'ın en mühim harfi olan baştaki elif umum Kur'an'da çok sırlara medar olarak 40000 gelmesi

ve ismullahın eliften sonra لا suretindeki lâm-elif 19000 olan meşhur adedi göstermesi ve ismullahın âhirinde olan ه yine mecmu-u Kur'an'da 19000 olarak ikisinin muvafık gelmesi

ve yalnız ل hesab-ı ebcedle 30 olduğuna göre ona muvafık olarak Kur'an'da 30000 gelmesi

ve yemin vaktinde ismullahın başında bulunan vav bir hesapça 23000, diğer bir cihette 20000 olarak hem yâ'nın hem mim'in hem lâ'nın hem hâ'nın 19000 adetlerine ve Kur'an'daki yekûnlerine muvafık gelmesi

ve ismullahın başındaki elif-lâm-ı tarif yani 70000 ال olup Kur'an kelimatının mecmu-u adedi olan 70000 adedine muvafık gelmesi

hem ismullahın kasem vaktinde başında bulunan bâ ve tâ iki kardeş gibi bâ 11000, tâ 10000 olarak muvafık gelmesi

hem âhir-i huruf-u heca ve nida vaktinde "Yâ Allah" denildiği vakit ismullahın başında bulunan yâ 20900, bir cihette 19000 küsur olmakla hem lâ'nın hem hâ'nın hem vav'ın adetlerine ve Kur'an'daki 19 binlik yekûnlerine muvafık gelmesi

velafzullah mecmu-u Kur'an'da 2000 küsur ve لا sı 19000 ve hâ'si yine 19000, mecmuu 40000 olup baştaki elifin 40000 adedine muvafık gelmesi

hem ismullahın hurufatından başka olan ج makam-ı ebcedi 3, Kur'an'da 3000 gelmesi

ح hecada cim'in kardeşi gibi yine 3000 gelmesi

د ebcedde cim'in kardeşi olup yine 3000 olarak birbirine muvafık olarak gelmesi

hem ebcedi itibarıyla yüksek makamda bulunan ve fesahatçe bir derece ağır olan ث , ذ , ض , خ , غ hem ص her biri Kur'an'da ikişer bin gelip birbirine muvafık gelmesi

ve sad'ın güzel ve hafif bir şekli olan س üç dişine münasebettar 3330 olup latîf sırları îma edecek bir surette gelmesi

ve ظ , ط iki kardeş gibi ظ , ط dan daha hafif olduğundan 1200, ظ onun kız kardeşi gibi nısfı olarak 600 gelmesi

ف ebcedî hesabıyla 80 olmasına göre, Kur'an'da iki sıfır zammıyla muvafık olarak 8000 gelmesi

ك ع her biri 9000 gelerek manidar birbirine muvafık gelmesi

Kur'an kelimesinde en birinci harf olan 6000 ق olarak Kur'an'ın mecmu-u âyâtının adedine muvafık gelmesi

م ilm-i sarfça ب yerine geçmesiyle iki ب kadar ve mim'in makam-ı ebcedîsinin yarısı kadar 20000 gelmesi

ve ن ebcedî makamı olan 50'nin yarısı hükmünde olan 26000 gelmesi gibi tevafukat-ı muntazama 19 defa gelmesi gelmesi kelimesiyle hâtime verilen muntazam tevafukat elbette ve elbette ve herhalde Kur'an'ın hurufatında dahi mühim bir cilve-i i'cazın bulunmasına işaret ve hem o hurufatta hârikulâde muntazam çok nükteler ve sırların bulunduğuna delâlet hem huruf-u Kur'aniyenin her biri 10 adetten 10 bine kadar sevap meyveleri vermesine liyakatine ve kabiliyetine şehadet hem huruf-u Kur'aniyenin tebdiline çalışanların nihayet derecede belâhet ve hasaretlerine kat'î delâlet hem huruf-u Kur'aniye aynen kelimatı gibi kasdî bir intizam ve manidar bir vaziyete tabi olduğuna kat'î şehadet ettiğini aklı olan kabul etmeye ve kalbinde gözü olanları görmeye mecbur eder. Görmeyen kördür, kabul etmeyen kalpsizdir.

قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ ❊ وَ يُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ

düsturuyla gözlerindeki hastalıklarla bu hakikat güneşinin ziyasını görmezler ve dillerindeki marazla âb-ı hayat olan şu tatlı suyun lezzetini hissedip tatmazlar.

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

İkinci Remzin Mühim Bir Zeyli

Yine Kenzü'l-Arş Duası'nın feyzinden gelen ikinci nükte-i tevafukiyedir. Bu nükteden numune için üç misal:

Birincisi: Suver-i Kur'aniyenin aded-i hurufatı 3000'de tevafukatı pek hârika ve mu'cizanedir. Mesela, en kısa sure olan Sure-i Kevser'in hurufatı ebcedî makamı 3000 olmakla hem Sure-i Yâsin'in 3000 aded-i hurufuna hem Sure-i Furkan'ın 3000 hem Sure-i Fâtır'ın 3000 hem Sure-i Ve's-sâffat'ın 3000 hem Sure-i Sad'ın 3000 hem Ra'd'ın 3000 hem Er-Rum'un 3000 hem Ez-Zuhruf'un 3000 hem Sure-i Şûra'nın 3000 hem İbrahim'in 3000. Bu surelerinin 3000 hurufatına tevafuku ve 11 surenin bu 3000'de birbiriyle muvafakatı ve mutabakatı bilbedahe tesadüf işi olamaz. Belki i'caz-ı Kur'an'ın bir şulesidir ki hurufata serpilmesidir ve yaldızlamasıdır.

Hem en kısa sure olan Sure-i Kevser'in hurufunun makam-ı ebcedîsi olan 3000 adediyle, en uzun sure olan El-Bakara'nın örfî yani kelâm hükmündeki kelimatının 3000 adedine ve Âl-i İmran'ın hakiki kelimatının 3000 adedine ve Sure-i Nisa kelimatının 3000 adedine tevafuku elbette kör tesadüfün işi değil ve rastgele ve şuursuz ve ittifakî bir vaziyet olamaz. Belki sırr-ı i'cazın bir cilvesinin şuâı ile bir intizamdır. Böyle büyük tevafukatta küçük küsurat münasebat-ı tevafukiyeyi bozmadığından nazara alınmadı.

İkinci Misal: Sure-i اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ in i'cazkâr bir tevafukundan bahistir. Şöyle ki: Sure-i Kadr'in 120 harfi var. Gayr-ı melfuz hemze sayılmazsa 114, suver-i Kur'aniyeye tevafukla işaret eden 114'tür. İşte bu adetle اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ kendiyle beraber 10 surenin hurufatının adetlerine ve 10 surenin kelimatının adetlerine ve 10 surenin âyetlerinin adetlerine tevafuku; herhalde şuursuz, hikmetsiz tesadüfün işi olamaz. Belki manevî ve lafzî bir i'caz-ı Kur'anînin bir şuâı hurufata aksedip tanzim ile yaldızlanmış.

Evet اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ ile beraber Duha, Elem neşrah leke, Zilzal, Tekâsür, El-Maun, en evvel nâzil olan nısf-ı evvel-i Alak, Ve't-tîn, El-Karia ve Hümeze olan 10 surenin tevafuku bozmayan küçük küsurattan kat'-ı nazar 100 adedinde tevafukları olduğu gibi; yine Sure-i اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ , El-Fecr, Abese, El-Mürselât, El-Büruc, El-Mutaffifîn, El-İnşikak, En-Naziat, En-Nebe', El-Münafıkûn, Cuma olan 10 surenin 100 küsur aded-i kelimatına yüzlükte manidar tevafuk etmekle beraber; yine اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ hurufatı Sure-i İsra, Kehf, Tâhâ, Yusuf, Hud, Yunus, Nahl, Enbiya, Mü'minûn, Tevbe, Maide olan 10 surenin her birinin 100 küsur adet âyetlerine manidar tevafukları ve bu surelerin de bir tevafuk-u acibe zımnında birbiriyle tevafukları içinde binler tevafuk bulunduğu halde hiç mümkün olur mu ki tesadüf içine girebilsin? Hiç mümkün müdür ki bu ittifakın uçlarında mühim nükteler, işaretler bulunmasın?

Üçüncü Misal: Sure-i İhlas'ın ebcedî makam-ı hurufîsi 1003'tür. Böyle büyük yekûnlerdeki tevafuka zarar vermeyen küçük küsurattan kat'-ı nazar Sure-i Nur, Hac, Enfal, Nahl, İsra, Kehf, Enbiya, Mü'minûn, Zümer, Yunus, Yusuf, Neml, Şûra, Tâhâ olan

14 surelerin her birinin 1000 küsur kelimat adetlerine tevafuku ile beraber; huruf cihetinde Sure-i Sebe', El-Hākka, Mümtehine, Sure-i İnsan, Tûr, Secde, Ez-Zariyat, Rahman, Tahrim, Talak, Duhan surelerinin her birinin 1000 küsur aded-i huruflarına manidar tevafuku elbette bir sülüs-ü Kur'an addedilen Sure-i İhlas'ın hikmettar bir nüktesidir. Ve bu tevafukun bir sırr-ı azîmi var ve şuursuz, hikmetsiz tesadüfün işi değildir. Belki şuâat-ı i'caziyenin in'ikasıdır.

***

Üçüncü Remiz Olan Üçüncü Nükte-i Kenziye ve Üçüncü Risale

En evvel nâzil olan Sure-i El-Alak'ın sırr-ı tevafukuna dair dört letafet-i i'caziyesine işaret ediyor. Her letafetten küçük bir numune:

Birincisi: Şöyle ki: En evvel nâzil olan şu sure, suver-i Kur'aniyenin bir fihristesi hükmünde olduğunu sırr-ı tevafukla gösteriyor. Şöyle ki:

Bu surede hemze 45 defa tekrar ile lâm'ın 45 defa tekrarına tevafukla beraber, 41 surenin başlarına parmağını basıyor ve başlarındaki elifi gösteriyor.

Yâ 16 defa tekerrürüyle bâ'nın 16 defa tekerrürüne tevafukla beraber, 14 surelerin başlarındaki yâ'ya parmağını basıp işaret ediyor. Lisan-ı mana ile "Benden sonra bunlar gelecekler." diye ifade ediyor.

8 ق tekerrürüyle sin'in (Hâşiye[58]) 8 tekerrürüne tevafuk etmekle beraber, her ikisi sekizer surenin başlarına işaret edip "Onların fihristeleriyiz." diye ifade ediyorlar.

3 ط tekerrürüyle sad'ın 3 adedine tevafukla beraber, 3 surenin başına bakıyor ve haber veriyor.

Vav 6 tekerrürüyle kendi makam-ı ebcedîsi olan 6 adedine tevafukla beraber, vav-ı kasemiye ile başlayan 12 surenin başlarına işaret edip gösterdiği gibi tekerrürü makam-ı ebcedîsine darbedilse 36 olup vav ile başlayan 16 surenin başlarında 36 vav-ı kasemiyeyi tevafukla göstermesi mühim esrara medar olduğunu gösterir ve bir intizam-ı gaybî tahtında olduğunu ispat eder. Ve Sure-i El-Alak en evvel gelmiş ve umum surelerden haber vermiş, ifade ediyor.

Üçüncü letafetinden küçük bir numune: Şu Sure-i El-Alak'ın hurufatı 328 adediyle makam-ı ebcedîsi 999 olan بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ile beraber 1327 edip 1327'de müthiş hâdisatın başlangıcı olan o tarihe gayet manidar nazar-ı dikkati celbetmek suretinde tevafuku elbette tesadüfî olamaz.

Çünkü madem Allâmü'l-guyub'un kelâmıdır وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ اِلاَّ فِى كِتَابٍ مُبِينٍ işaret olunan Kitab-ı Mübin'in bir nüshası olan Kur'an'da hâdisat-ı âleme işaretler vardır ve kısmen göstermişiz. Hem madem en evvel nâzil olan şu sure, mecmu-u Kur'an'ın bir nevi fihristesidir. Hem madem Kur'an'ın intişar ve fütuhatına ve Kur'an'a ait hâdisata dair âyât-ı kesîre vardır. Elbette Sure-i El-Alak'ın hurufatının verdiği bu gibi haberler kasdîdir, tesadüften münezzehtir.

Dördüncü letafetten küçük bir numune: Sure-i El-Kehf'in âyâtı 111'dir. Kelimatı Tefsirü'l-Mikyas hesabına göre 1564'tür. Âyâtı itibarıyla 29 sureye tevafuk ettiği gibi kelimatıyla dahi 39 sure ile yalnız 1000 adedinde tevafuk ediyor. O surelerin on altısının

kelimatıyla ve 23 surenin de hurufatıyla tevafuk ederek Kur'an-ı Hakîm'in tam nısfında olan Sure-i El-Kehf mecmu-u suver-i Kur'aniyenin takriben nısfı ile ittihat etmesi, i'caz-ı Kur'anînin şuâıyla tanzim edildiğini gösterir.

***

Yirmi Dokuzuncu Mektup'un Sekizinci Kısmı'nın Beşinci Remzi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Sure-i اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَ الْفَتْحُ esrarından iki üç sırrı tevafuk anahtarıyla açılmaya dairdir. Burada numune için birkaç nükte yazılacak.

Birincisi: Tevafukun 10 adetten ziyade çeşit çeşit envaı var. Eğer tevafuk ayrı ayrı cihetten bir hâdiseye baksa ve tevafuk etse ve makama mutabık ve münasip ve kelâmın manasına muvafık ve müeyyid olsa o vakit o tevafuk işaret derecesine çıkar. O tevafukla şu âyet, şu hâdiseye işaret eder denilebilir.

İşte bu kaideye binaen Sure-i Nasr'ın sırr-ı tevafukla işareten haber verdiği hâdiselere aynen Sure-i Kevser dahi o hâdiseye tevafukla parmağını uzatmış, gösteriyor ve Fatiha Suresi kezalik o iki surenin gösterdiği hâdiseye bakıyor, gösteriyor. Sure-i El-Alak yine o hâdiseye işaret ettiği gibi ve اِنَّا فَتَحْنَالَكَ gibi âyetler aynı hâdiseye mutabakatıyla işaret ediyor. Elbette böyle bir işaret, sarîh bir delâlet hükmündedir.

İkincisi: Madem Sure-i Nasr Allâmü'l-guyub'un kelâmıdır.

Ve madem sebeb-i nüzulü feth-i Mekke'dir ve nusret-i İslâmiyedir.

Ve madem sebeb-i nüzulü ne kadar has olursa olsun mana-yı maksud kaideten âmm hükmüne geçip Hazret-i Peygamber aleyhissalâtü vesselâma ihsan edilen umum fütuhat ve nusretlerine şâmildir.

Ve madem bu mana-yı maksudun cüz'iyatına işaretle müjde vermek i'cazlı bir kelâmın şe'nindendir.

Ve madem bu surenin nüzulü vaktinde sahabeler müjde-i İlahî ile mesrur oldukları halde, Ebubekrini's-Sıddık ve Hazret-i Abbas (radıyallahu anhüma) vefat-ı Nebevîyi mana-yı işarîsinden fehim ile ağlamışlar.

Hem madem âlî bir kelâmın hurufatı ve hey'atı o kelâmın manasına kuvvet vererek teyid etmekle o kelâmın derece-i ulviyet ve mezaya-yı belâgatı ziyadeleşir.

Ve madem şu Sure-i Nasr müteaddid vecihle harfleri tevafuk münasebetiyle fütuhat-ı Muhammediyeye (asm) ve nusret-i Ahmediyeye (asm) parmak basar bir tarzda işaret verir.

Elbette şu mezkûr esaslara göre, bu risalede ve sair rumuzat-ı Kur'aniye risalelerinde bahsedilen işarat-ı gaybiye ve tevafukat-ı harfiye yalnız münasebat-ı belâgatiye ve letaif-i kelâmiye değillerdir. Belki o tevafukat lemaat-ı belâgat ve reşehat-ı fesahat olmakla beraber, işarat-ı Kur'aniye ve ihbarat-ı gaybiye nevindendir.

Ezcümle: Sıddık'ı ve Abbas'ı ağlatan şu sure وَ اسْتَغْفِرْهُ nün vav'ına kadar 63 harf olarak ömr-ü Nebevînin nihayetine tevafukla işaret etmekle beraber فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ cümleleriyle işaret edilen üç mühim vezaif-i nübüvveti manasıyla gösterdiği gibi; 21 harfle o zamanda 21 sene o vazifeyi îfa ettiğine ve iki sene kaldığına îma ederek

Sıddık'ın ağlamasına gizli bir sebep olmuştur. Ve surenin 105 harfiyle fütuhat-ı Ahmediyenin (asm) 105 sene zarfında şark ve garbı tutacağına işaret فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ makam-ı ebcedîsiyle 428 senesinde terakkiyat-ı maddiye ve maneviyenin derece-i kemallerine işaret etmekle beraber النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ اللهِ اَفْوَاجًا cümlesinin makam-ı ebcedîsi olan 1222'ye kadar o fütuhat-ı Kur'aniye ve nusret-i diniye devam edeceğine ve ondan sonra bir derece tevakkuf ve tedenniye başlayacağına tevafukla işaret eder.

Hem ezcümle şu surede hurufatın tekraratının adetleri manidardır. Şu Sure-i Nasr'ın mevzuu olan fetih ve nusretin cüz'iyatına işaretleri vardır.

Mesela, iki kardeş olan ر , ل sekizer tekerrürüyle feth-i Mekke'ye parmak basıyor. و , ب yedişer tekerrürüyle yedinci senesindeki Sulh-u Hudeybiye'nin neticesinde feth-i Mekke mukaddimesi olan galibane hacc-ı Peygamberîye işaret ettikleri gibi sair hurufatıyla meşhur fütuhat-ı Ahmediyeye (asm) Sure-i Kevser ve El-Alak'a muvafık olarak işaretleri var.

Ezcümle: Besmele ile beraber 8 اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ kelimatıyla ve نَصْرُ اللهِ kelimesinin 8 harfiyle ve نَصْرُ اللهِ daki ر nın 8 tekerrürüyle ve ل ın yine 8 tekerrürüyle bu surenin sarahatle beşaret verdiği feth-i Mekke'deki nusret-i İlahiyenin tarihi olan sekizinci sene-i hicriyeye tevafuk sırrıyla işaret ettiği gibi اِذَا dan tâ وَ اسْتَغْفِرْهُ ye kadar olan 14 kelimatıyla وَ نَصْرُ اللهِ وَ hem 14 harfiyle اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ cümlesinin 14 adetleriyle ف، ت، ح nın daki الْفَتْحُ الْفَتْحُ fıkrasının 14 harfiyle on dördüncü sene-i hicriyesindeki feth-i Şam'da ihsan edilen nusret-i hârika tarihine tevafuk sırrıyla işarî beşaret eder.

Ve hâkeza bu surenin bu nevi tevafukatı ve mezaya-yı i'caziyesi çoktur. Fakat maatteessüf bu Beşinci Risale-i Remziye üç bab olarak niyet edilmişken, bazı ahval-i ruhiye sebebiyle yalnız birinci babın sekiz meselesinden üç meselesi yazıldı. Perde indi, mütebâkisi kapalı kaldı.

***

Yirmi Dokuzuncu Mektup'un Sekizinci Kısmı'nın Altıncı Remzi

Sure-i İnna A'taynake'l-Kevser'in pek çok esrarından tevafuk sırrıyla münasebettar birkaç sırrına dairdir. O esrar sarîhan gösteriyor ki İnna A'tayna tek başıyla bir mu'cizedir. Numune için letafetlerinden iki üç küçük nüktelerine işaret etmek münasiptir.

Birincisi: Sure-i Kevser'de mevcud hurufatın tekerrürleri birden dokuza kadar yani birer, ikişer, üçer, dörder tâ dokuza kadar muntazaman bulunmasıyla beraber, 28 huruf-u hecaîden mevcud olan 19 harfin içinde ikişer kardeş olan ikişer harften en güzelini ve lisana en hafifini almasıdır. Şöyle ki: ز ر den ر var, ز yok. س ش den ش var, س yok. ض ص dan ص var, ض yok. ظ ط dan ط var, ظ yok. غ ع dan ع var, غ yok. ق ف dan ف var, ق yok. م ن den ن var, م yok gibi zarif ve muntazam ve manidar bir intihab olduğu gibi mecmu-u hurufu Besmele ile 65 olup هُوَ yi ifade eder. Besmele'siz hurufu vakt-i nüzulüne işaret ediyor.

İkincisi: Şu Sure-i Kevser'e dair remizde 13 defa 13 rakamıyla beyan edilen sırrın hülâsası şudur ki:

Fatiha-i Şerife'de 13 ال ile 13 meşhur suver-i Kur'aniye olan 7 الر 6 , الم nın mecmu-u

adedine tevafukla 13 الـ ile 13 surenin başlarına işaret edip parmaklarını bastığı gibi ve Fatiha'da bulunan 15 م ile ve الم ler ve حم ler ve bir المر ile 15 surenin başına işaret edip م lerine parmağını bastığı misillü Kur'an Fatiha'da, Fatiha Sure-i Kevser'de münderic olduğunun sırrı ile Sure-i Kevser dahi 13 elif ile Fatiha'nın 13 الـ i gibi 13 parmakla 13 meşhur surelerin başlarına parmağını basıyor ve kendi de küçük bir Kur'an olduğunu gösteriyor.

Üçüncüsü: Kevser kelimesi kudsî, câmi', küllî, nurani bir kelime olduğundan mana-yı lügavîsi olan hayr-ı kesîrden ve uhrevî havz-ı Kevser'den ve manevî bir havz-ı Kevser olan Kur'an'dan tut tâ hayr-ı kesîr ıtlakına mâsadak olan Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma i'ta edilen bütün hedâyâ-yı Rahmaniye ve fütuhat-ı Rabbaniye, tâ feth-i Mekke ve feth-i Beytü'l-Makdis ve feth-i Şam ve feth-i İstanbul'a kadar manaları olduğu gibi o manalara da işaratı var.

Mesela, âb-ı zemzeme-i Kur'aniyenin menbaı ve havz-ı Kevser'i olan Mekke-i Mükerreme'nin sekizinci senesindeki tarih-i fethine, tekerrürsüz harflerin 8 adediyle ve mütekerrirlerin yine 8 adediyle ve elifin 8 tekerrürüyle ve nun'un 8 tekerrürüyle ve feth-i İstanbul'a işaret eden 8 ك الكوثر ف harfiyle tevafuk sırrıyla ve beş defa sekizlerin ittifakıyla tevafuku, şu fütuhatçı sure-i nuraniyede elbette tesadüfî olamaz. Belki tevfik edilen kudsî bir işarettir.

Dördüncüsü: Madem El-Kevser bir küllîdir, bir ferdi de İstanbul'dur.

Ve madem bu sure, fütuhat-ı İslâmiyeyi ve Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma ihsan edilen atiye-i İlahiyeyi haber veriyor.

Ve madem El-Kevser'in makam-ı ebcedîsi 757 olup Sultan Orhan zamanında Süleyman Paşa kumandasında "Erler" tabir edilen 40 kahramanın şahit olmasıyla İstanbul'u, Hükûmet-i İslâmiye akdi altına girmeye ve fatihasını o tarihte 757'de muhasara ile okumuştur.

Ve madem Kevser kime verildiğini ifade için اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ deki ك , ne için verildiğine delâleten فَصَلِّ deki ف zammıyla 857 adediyle Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın vekili olan Sultan Fatih'in eliyle İstanbul daire-i İslâmiyet'e ve bir mescid-i ekber ve bir mahall-i salât-ı kübra olarak 857'nin tarihine tevafuk ediyor.

Elbette bu sure, şu kevser-i hilafet-i İslâmiyeye sarahate yakın işaret eder, denilebilir.

يَا رَبِّ بِسِرِّ سُورَةِ الْكَوْثَرِ وَ بِحُرْمَةِ صَاحِبِ الْكَوْثَرِ اَسْقِنَا وَ رُفَقَائَنَا مِنْ مَاءِ الْكَوْثَرِ فِى يَوْمِ الْمَحْشَرِ اٰمِين

***

Yirmi Dokuzuncu Mektup'un Sekizinci Kısmı'nın Sekizinci Remzi

Dört küçük surenin gayet muhtasar olarak hurufatlarına ait letaif-i tevafukiye ve işaret-i gaybiyeye dairdir. Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakaikinde ve maânîsinde ve âyâtında ve kelimatında ve nazmında müteaddid vücuh-u i'caziye ve esrar-ı kudsiye bulunduğu misillü, hurufatında dahi çok lemaat-ı i'caziye bulunuyor. Hattâ hurufunun vaziyetlerinde çok işarat-ı âliye ve tekerrür-ü adetlerinde çok münasebat-ı latîfe-i tevafukiye vardır. Hattâ denilebilir ki huruf-u Kur'aniye nasıl ki her bir harfin sevabı 10'dan 1000'e kadar hasenat meyvelerini veriyor. Öyle de her bir harf çok işarat meyvelerini veriyor, çok

maânîleri de ifade ediyor. Âdeta Kur'an hurufatı muazzam ve mütenevvi İlahî şifrelerdir.

Ezcümle: **Sure-i İhlas**'ın makam-ı ebcedîsi 1003 olmakla hem 1003 Sure-i İhlas bir hatme-i hâssa-i İhlasiyeye ve hem mufassal bir ism-i a'zam olduğuna hem üç defa tekerrürüyle küçük bir hatme-i Kur'aniye olmasına hem üçer defa tekerrürünün efdaliyet-i azîmesine hem بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ in müşedded ر iki ر sayılmak şartıyla bir cihette makam-ı ebcedîsine tevafuk sırrıyla 1000 Besmele 1000 İhlas gibi ism-i a'zamın mufassalı olduğuna işaret ettiği gibi hurufatıyla çok esrara bakar.

Hem Kur'an'ın dört esasından en büyüğü olan tevhidi, 6 cümlesiyle tevhidin 6 mertebesini ispat ve 6 enva-ı şirki reddederek her bir cümlesi öteki cümlelere hem netice hem mukaddime olduğu cihetle, Sure-i İhlas içinde 30 Sure-i İhlas kadar müteselsil bürhanlarla müdellel 30 sure münderic olduğundan bu küçük sure ne kadar muazzam bir bahr-i tevhid olduğunu gösteriyor.

Hurufatın latîf münasebatını buna kıyas ediniz ki içinde elif 5, 5 د ,5 و olarak birbirine tevafuku ve lafzullahın 5 harfine muvafakatı ve mecmu-u hurufu 67 olup lafzullahın makam-ı ebcedîsine tevafuk etmekle, manen makam-ı ebcedîsiyle dahi Allah dediği gibi; 4 هـ ,4 م, tenvin ile 4 ن olarak birbirine tevafuku ve surenin 4 âyetine tevafuku, letafetini ve intizamını gösteriyor.

Sure-i El-Felak hurufatının intizamı çok işaretli olduğunu gösteriyor. Ezcümle: Elif 6, 6 ق ,6 ل olarak birbirine tevafuku, Besmele ile 6 adet âyetlerine muvafakatı, 6666 olan âyât-ı Kur'aniyenin 4 altılarına gizli îma etmek bu sırlı surenin şe'nindendir. 3 س, 3 ش, 3 د 3 ف ,3 olarak birbirine tevafuku ve surenin hurufatı 99 olmakla 99 esma-i hüsnanın adedine tevafuk sırrıyla bütün esma-i hüsna ile bir istiaze-i câmia hükmünde olduğunu îma etmekle beraber, hurufatın ebcedî makamı olan 10200 küsur olmakla Fatiha-i Şerife hurufatının makam-ı ebcedîsi olan 10212 adedine tevafuk etmesiyle her bir sure umum surelerle münasebettar olduğunu îma etmesi, intizamını ve işaretli olduğunu gösteriyor.

Sure-i En-Nas hurufatı tekerrür noktasında gayet muntazam 1'den 12'ye terakki ediyor. Mesela, ق 1, ه 2, ح 3, ى 4, ر 5, م 6, و 7, ن 9, س 10, ا 11, ل Sure-i İhlas'ın lâmı gibi 12 olması muntazam bir letafeti gösteriyor. Kur'an'ın şu en âhir suresinin hurufatı 104 olmakla, suhuf ve kütüb-ü enbiyanın 104 adedine tevafuku; Kur'an-ı Hakîm suhuf ve kütüb-ü enbiyanın esaslarını câmi' olduğuna en âhirki surenin hurufatıyla gizli bir îma ettiğini gösteriyor.

Fatiha-i Şerife hurufatının ebcedî hesabı olan 10212 adedi mecmu-u Kur'an'da bâ'nın 10 bin ve hem tâ'nın 10 bin aded-i tekerrürlerine tevafuku hem Fatiha'nın 10 bin adedi 7 adet âyetine darbedilmesiyle mecmu-u kelimat-ı Kur'aniye adedi olan 70 bine muvafık gelmesiyle ehl-i hakikat indinde muhakkak ve hadîsçe musaddak olan "Fatiha Kur'an kadardır, ona müsavidir ve Kur'an Fatiha'da mündericdir ve Es-Seb'u'l-Mesanî ve Kur'anü'l-Azîm, Fatiha'dır." diye olan meşhur hükmün ispatını îma edip ihtar eder.

Suver-i Kur'aniyenin başlarında olan mukattaat-ı huruf gayet manidar ve esrarlı bir şifre-i İlahiye olduğu gibi Fatiha hurufu belki Kur'an'ın umum hurufatı kudsî ve ayrı ayrı mütenevvi binler İlahî şifreler olduğunu Rumuzat-ı Semaniye'ye dikkat edenler hissedebilir. Ve bilhassa Fatiha-i Şerife'nin hurufu daha zahir ve nurani bir şifre-i İlahî olduğunu ehl-i keşif görmüşler ve emareleri de vardır.

Ezcümle: Besmele ile Fatiha'da hemze 18, Besmele'nin makam-ı ebcedîsine inzimam

ile 18 bin âlemin adedine tevafuk sırrıyla her bir elifi bir âlemin anahtarına îmadan hâlî olamadığı gibi; hemze ile sakin elif 30 olarak 30 cüz Kur'an içinde münderic olduğu ve Besmele'siz hemze 14 olmakla şu Seb'a'l-Mesanî'nin mesnâ olan 7 adet âyâtını göstererek 2 defa nüzulüne ve namazda tekerrürünü îma ettiği gibi; sakin elif 13, lâm 23 olup Fatiha'nın bir hesap ile 36 kelimelerine tevafuk sırrıyla 5 farz namazda ve revatibinde ve revatib hükmündeki 2 rekat teheccüd namazında 24 saat zarfında 36 defa Fatiha'nın tekerrürüne îma etmek, bu kudsî şifre-i İlahiyenin şe'ninden olduğu gibi; Besmele'siz lâm ile elif ikisi 30 olup lâm'ın ebcedî makamı olan otuza tevafuk ederek Besmele'siz Fatiha'nın 30 kelimatına mutabakat ve 30 cüz Kur'an'ın adedine muvafakat sırrıyla, 30 cüz Kur'an'ın esasları Fatiha'da bulunduğuna bu kudsî şifre-i İlahiyenin işaratından olmakla beraber, lâm'ın 23 adedi nüzul-ü vahyin 23 senesine tevafuku elbette böyle bir kudsî şifrenin işaretidir, denilebilir.

İşte Fatiha'da ال lafzı bu vazifeyi gördüğü gibi 13 ال ile Altıncı Remzin fihristesinde beyan edildiği gibi 13 ال ile en meşhur suver-i Kur'aniyenin ال ile başlayan 13 surenin başına tevafukla işareti mu'cizane ifade ediyor ki "Kur'an bendedir, ben onun fihristesiyim."

Fatiha'daki 5 ح ,5 هـ ,5 ب. Hem birbirine hem 5 farza hem 5 erkân-ı İslâmiyeye ve lafzullah gibi Fatiha'nın ekser kelimelerinin beşer harflerine ve Fatiha'da 5 esma-i hüsnanın adedine tevafukları hem 4 و ,4 د dört rekat namazda dört Fatiha vücubunu ve dörtlükle iştihar eden çok mühim İslâmî dörtleri îma etmek; 3 س ,3 ك ,3 ت olmakla 3 ت defası ile 1200 adet ederek Kur'an'ın 1200 sene kadar galibane vaziyetine ve sonra tedafü vaziyetine girmesine اِنَّا فَتَحْنَالَكَ فَتْحًا مُبِينًا âyetinin makam-ı ebcediyle verdiği habere tevafuk sırrıyla işaret etmek bu kudsî şifre-i İlahiyenin şe'nindendir.

Kâf'ın 3 tekerrürü makam-ı ebcedîsine zammedilse 23 olup nüzul-ü vahyin 23 senesine tevafukla îma etmek, س ebcedî makamı 60 olup 3 tekerrürü 3 olarak zammedilse mehbit-i vahiy olan Zat-ı Nebeviyenin ömrüne tevafukla îma etmesi, sair işaratın teyidiyle elbette kabul edilir.

Besmelesiz 2 غ ,2 ط ,2 ص ,2 س olarak birbirine tevafukla beraber Fatiha'da Besmele ile beraber 2 defa lafzullah, 2 kere رَحْمٰنِ ,2 kere رَحِيمِ ,2 kere عَلَيْهِمْ ,2 صِرَاطَ ,2 اِيَّاكَ ikişer adedine ve Seb'a'l-Mesanî'nin manasının teyidiyle beraber Fatiha'nın 2 defa nüzulünü ve Kur'an'ın hem evvelinde hem âhirinde 2 kere vücub-u tilavetini ve her umûr-u hayriyenin hem başında hem âhirinde 2 kere sünnet-i kıraatını îma etmek, bu kudsî ve parlak şifre-i İlahiyenin şe'nindendir.

İşte Fatiha'nın binler esrarından yalnız hurufatına ait 1000 esrarından böyle numuneler olursa o Fatiha ne kadar muazzam bir hazine-i esrar olduğunu kıyas edebilirsin. Ve ümmet-i Muhammediye bütün namazlarında Fatiha okumasının hikmetini fehmet.

اَللّٰهُمَّ بِحُرْمَةِ الْفَاتِحَةِ اجْعَلْ فَاتِحَةَ اَعْمَالِنَا مِفْتَاحَ الْفَاتِحَةِ وَ اجْعَلْ خَاتِمَةَ أُمُورِنَا فَاتِحَةَ الْفَاتِحَةِ اَعْنِي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

س ع

***

Rumuzat-ı Semaniye'yi yazdığım zaman hem çok acele telif edilmiş hem de benim eski mahfuzatıma itimat ederek takribî iki mikyas yaptım. Onunla hem eski ulemanın hesaplarına binaen hurufat-ı Kur'aniyenin i'caz cihetinde esrarını yazdım. Sonra da meşhur Kamusü'l-Lügat sahibi Mecdüddin-i Firuz Âbâdî'nin, El-Mikyas namındaki tefsir-i meşhuru ve makbulü hurufat ve kelimat-ı Kur'aniyeye dair beyanatına baktık, yüzde doksanı bizim hesabımıza tevafuk etmiş. Yalnız beş on yerinde muhalefet gördük. Sonra tahkikî bir hesap yaptım. Bizimki doğru, onunki matbaaların sehvi olduğu tahakkuk etti.

Madem böyle azîm yekûnlerdeki tevafuklara küçük küsuratlar ve küçük farklar zarar vermez diye daha tam tamına tahkikî bir tarzda bütün Kur'an'ı, bütün hurufatıyla ve kelâm ve kelimatıyla hesap etmeye ve letaif-i i'caziyeyi onunla tam takviye etmeye vakit bulamadım. Zalimler, bana vakit bırakmadılar. Ben de o takribî mikyaslarımla ve mahfuzatımla ve eski ulemaların hesaplarına ve Kenzü'l-Arş Duası'ndaki adetlerime iktifa eyledim.

ع س

***

Îcaz ile beyan i'caz-ı Kur'an

Bir zaman rüyada gördüm ki Ağrı Dağı altındayım. Birden o dağ patladı, dağ gibi taşları âleme dağıttı, sarstı cihanı.

Füc'eten bir adam yanımda peyda oldu. Dedi ki: Îcaz ile beyan et, icmal ile îcaz et, bildiğin enva-ı i'caz-ı Kur'an'ı!

Daha rüyada iken tabirini düşündüm, dedim: Şuradaki infilak, beşerde bir inkılaba misal. İnkılabda ise elbet hüda-yı Furkanî,

Her tarafta yükselip hem de hâkim olacak. İ'cazının beyanı, zamanı da gelecek! O sâile cevaben dedim: İ'caz-ı Kur'anî,

Yedi menabi-i külliyeden tecelli hem yedi anâsırdan terekküp eder. **Birinci Menba:** Lafzın fesahatinden selaset-i lisanı;

Nazmın cezaletinden, mana belâgatından, mefhumların bedaatinden, mazmunların beraatından, üslupların garabetinden birden tevellüd eden bârika-i beyanı.

Onlarla oldu mümtezic, mizac-ı i'cazında acib bir nakş-ı beyan, garib bir sanat-ı lisanî. Tekrarı hiçbir zaman usandırmaz insanı.

İkinci Unsur ise: Umûr-u kevniyede gaybî olan esasat, İlahî hakaikten gaybî olan esrardan, gaybî-yi âsumanî.

Mazide kaybolan gaybî olan umûrdan, müstakbelde müstetir kalmış olan ahvalden birden tazammun eden bir ilmü'l-guyub hızanı,

Âlemü'l-guyub lisanı, şehadet âlemiyle konuşuyor erkânı, rumuz ile beyanı, hedef nev-i insanî, i'cazın bir lem'a-i nurani...

Üçüncü Menba ise: Beş cihetle hârika bir câmiiyet vardır. Lafzında, manasında, ahkâmda hem ilminde, makasıdın mizanı.

Lafzı tazammun eder pek vâsi ihtimalat hem vücuh-u kesîre ki her biri nazar-ı belâgatta müstahsen, Arabiyece sahih, sırr-ı teşriî lâyık görüyor ânı.

Manasında: Meşarib-i evliya, ezvak-ı ârifîni, mezahib-i sâlikîn, turuk-u mütekellimîn,

menahic-i hükema, o i'caz-ı beyanı

Birden ihata etmiş hem de tazammun etmiş. Delâletinde vüs'at, manasında genişlik. Bu pencere ile baksan, görürsün ne geniştir meydanı!

Ahkâmdaki istiab: Şu hârika şeriat ondan olmuş istinbat. Saadet-i dâreynin bütün desatirini, bütün esbab-ı emni,

İçtimaî hayatın bütün revabıtını, vesail-i terbiye, hakaik-i ahvali birden tazammun etmiş onun tarz-ı beyanı...

İlmindeki istiğrak: Hem ulûm-u kevniye hem ulûm-u İlahî, onda meratib-i delâlat, rumuz ile işarat, sureler surlarında cem'etmiştir cinanı.

Makasıd ve gayatta: Muvazenet, ıttırad, fıtrat desatirine mutabakat, ittihat; tamam müraat etmiş, hıfzeylemiş mizanı.

İşte lafzın ihatasında, mananın vüs'atinde, hükmün istiabında, ilmin istiğrakında, muvazene-i gayatta câmiiyet-i pür-şanı!..

Dördüncü Unsur ise: Her asrın derece-i fehmine, edebî rütbesine hem her asırdaki tabakata, derece-i istidat, rütbe-i kabiliyet nisbetinde ediyor bir ifaza-i nurani.

Her asra, her asırdaki her tabakaya kapısı küşade. Güya her demde, her yerde taze nâzil oluyor o Kelâm-ı Rahmanî.

İhtiyarlandıkça zaman, Kur'an da gençleşiyor. Rumuzu hem tavazzuh eder, tabiat ve esbabın perdesini de yırtar o hitab-ı Yezdanî.

Nur-u tevhidi, her dem her âyetten fışkırır. Şehadet perdesini gayb üstünden kaldırır. Ulviyet-i hitabı dikkate davet eder, o nazar-ı insanı.

Ki o lisan-ı gaybdır; şehadet âlemiyle bizzat odur konuşur. Şu unsurdan bu çıkar hârika tazeliği bir ihata-i ummanî!

Te'nis-i ezhan için akl-ı beşere karşı İlahî tenezzülat. Tenzil'in üslubunda tenevvüü munisliğidir mahbub-u ins ü cânı.

Beşinci Menba ise: Nakil ve hikâyatında, ihbar-ı sadıkada esasî noktalardan hazır müşahit gibi bir üslub-u bedî-i pür-maânî

Naklederek, beşeri onunla ikaz eder. Menkulatı şunlardır: İhbar-ı evvelîni, ahval-i âhirîni, esrar-ı cehennem ve cinanı.

Hakaik-i gaybiye hem esrar-ı şehadet, serair-i İlahî, revabıt-ı kevnîye dair hikâyatıdır hikâyet-i ayânî

Ki ne vaki reddeylemiş, ne mantık tekzip etmiş. Mantık kabul etmezse red de bile edemez. Semavî kitapların ki matmah-ı cihanî.

İttifakî noktalarda musaddıkane nakleder. İhtilafî yerlerinde musahhihane bahseder. Böyle naklî umûrlar bir "Ümmi"den sudûru hârika-i zamanî...

Altıncı Unsur ise: Mutazammın ve müessis olmuş din-i İslâm'a. İslâmiyet misline ne mazi muktedirdir, ne müstakbel muktedir; araştırsan zaman ile mekânı!..

Arzımızı senevî, yevmî dairesinde şu hayt-ı semavîdir; tutmuş da döndürüyor. Küreye ağır basmış hem dahi ona binmiş. Bırakmıyor isyanı.

Yedinci Menba ise: Şu altı menbadan çıkan envar-ı sitte, birden eder imtizaç. Ondan çıkar bir hüsün, bundan gelir bir hads, vasıta-i nurani.

Şundan çıkan bir zevktir; zevk-i i'caz bilinir, tabirine lisanımız yetişmez. Fikir dahi kāsırdır, görünür de tutulmaz o nücum-u âsumanî.

On üç asır müddette meylü't-tahaddî varmış Kur'an'ın a'dasında, şevk-i taklit uyanmış Kur'an'ın ahbabında. İşte i'cazın bir bürhanı...

Şu iki meyl-i şeditle yazılmıştır meydanda, milyonlarla kütüb-ü arabiye, gelmiştir kütüphane-i vücuda. Onlar ile Tenzil'i düşerse bir mizanı

Muvazene edilse, değil dânâ-i bîmüdânî, hattâ en âmî adam, göz kulakla diyecek: Bunlar ise insanî, şu ise âsumanî!

Hem de hükmedecek: Şu bunlara benzemez, rütbesinde olamaz. Öyle ise ya umumdan aşağı; bu ise bilbedahe malûm olmuş butlanı.

Öyle ise umumun fevkindedir. Mazmunları o kadar zamanda, kapı açık, beşere vakfedilmiş; kendine davet etmiş ervah ile ezhanı!

Beşer onda tasarruf, kendine de mal etmiş. Onun mazmunları ile yine Kur'an'a karşı çıkmamış, hiçbir zaman çıkamaz; geçti zaman-ı imtihanı.

Sair kitaplara benzemez, onlara makîs olmaz; zira yirmi sene zarfında müneccemen hâcetlere nisbeten nüzulü; müteferrik mütekatı', bir hikmet-i Rabbanî.

Esbab-ı nüzulü muhtelif, mütebayin. Bir maddede es'ile mütekerrir, mütefavit. Hâdisat-ı ahkâmı müteaddid, mütegayir. Muhtelif, mütefarık nüzulünün ezmanı.

Hâlât-ı telakkisi mütenevvi, mütehalif. Aksam-ı muhatabı müteaddid, mütebaid. Gayat-ı irşadında mütederric, mütefavit. Şu esaslara müstenid binaı hem beyanı,

Cevabı hem hitabı. Bununla da beraber selaset ve selâmet, tenasüp ve tesanüd, kemalini göstermiş; işte onun şahidi: Fenn-i beyan maânî.

Kur'an'da bir hâssa var; başka kelâmda yoktur. Bir kelâmı işitsen, asıl sahib-i kelâmı arkasında görürsün, ya içinde bulursun. Üslup: Âyine-i insanî.

Ey sâil-i misalî! Sen ki îcaz istedin, ben de işaret ettim. Eğer tafsil istersen, haddimin haricinde!.. Sinek seyretmez âsumanı.

Zira o kırk enva-ı i'cazından yalnız bir tekini ki cezalet-i nazmıdır; İşaratü'l-İ'caz'da sıkışmadı tibyanı.

Yüz sahife tefsirim ona kâfi gelmedi. Senin gibi ruhanî ilhamları ziyade. Ben istiyorum senden tafsil ile beyanı!

اولاشماز دست أدب غرب هوسبار هواكار دهادار

دأب أدب أبد مدت قرآن ضيابار شفاكار هدادار

Kâmilîn insanların zevk-i maâlîsini hoşnut eden bir halet, çocukça bir hevese, sefihçe bir tabiat sahibine hoş gelmez,

Onları eğlendirmez. Bu hikmete binaen, bir zevk-i süflî, sefih hem nefsî ve şehvanî içinde tam beslenmiş, zevk-i ruhîyi bilmez.

Avrupa'dan tereşşuh etmiş şu hazır edebiyat romanvari nazarla, Kur'an'da olan letaif-i ulviyet, mezaya-yı haşmeti göremez hem tadamaz.

Kendindeki miheki ona ayar edemez. Edebiyatta vardır üç meydan-ı cevelan; onlar içinde gezer, haricine çıkamaz:

Ya aşkla hüsündür, ya hamaset ve şehamet, ya tasvir-i hakikat. İşte yabani edepse hamaset noktasında hakperestliği etmez.

Belki zalim nev-i beşerin gaddarlıklarını alkışlamakla kuvvet-perestlik hissini telkin eder. Hüsün ve aşk noktasında, aşk-ı hakiki bilmez.

Şehvet-engiz bir zevki nefislere de zerkeder. Tasvir-i hakikat maddesinde, kâinata

sanat-ı İlahî suretinde bakmaz,

Bir sıbga-i Rahmanî suretinde göremez. Belki tabiat noktasında tutar, tasvir ediyor hem ondan da çıkamaz.

Onun için telkini aşk-ı tabiat olur. Madde-perestlik hissi, kalbe de yerleştirir, ondan ucuzca kendini kurtaramaz.

Yine ondan gelen, dalaletten neş'et eden ruhun ızdırabatına o edepsizlenmiş edep müsekkin hem münevvim; hakiki fayda vermez.

Tek bir ilacı bulmuş, o da romanlarıymış. Kitap gibi bir hayy-ı meyyit, sinema gibi bir müteharrik emvat! Meyyit hayat veremez.

Hem tiyatro gibi tenasühvari, mazi denilen geniş kabrin hortlakları gibi şu üç nevi romanlarıyla hiç de utanmaz.

Beşerin ağzına yalancı bir dil koymuş hem insanın yüzüne fâsık bir göz takmış, dünyaya bir âlüfte fistanını giydirmiş, hüsn-ü mücerred tanımaz.

Güneşi gösterirse sarı saçlı güzel bir aktrisi kārie ihtar eder. Zahiren der: "Sefahet fenadır, insanlara yakışmaz."

Netice-i muzırrayı gösterir. Halbuki sefahete öyle müşevvikane bir tasviri yapar ki ağız suyu akıtır, akıl hâkim kalamaz.

İştihayı kabartır, hevesi tehyic eder, his daha söz dinlemez. Kur'an'daki edepse hevayı karıştırmaz.

Hakperestlik hissi, hüsn-ü mücerred aşkı, cemal-perestlik zevki, hakikat-perestlik şevki verir hem de aldatmaz.

Kâinata tabiat cihetinde bakmıyor; belki bir sanat-ı İlahî, bir sıbga-i Rahmanî noktasında bahseder, akılları şaşırtmaz.

Marifet-i Sâni'in nurunu telkin eder. Her şeyde âyetini gösterir. Her ikisi rikkatli birer hüzün de veriyor fakat birbirine benzemez.

Avrupazade edepse fakdü'l-ahbaptan, sahipsizlikten neş'et eden gamlı bir hüznü veriyor, ulvi hüznü veremez.

Zira sağır tabiat hem de bir kör kuvvetten mülhemane aldığı bir hiss-i hüzn-ü gamdar. Âlemi bir vahşetzar tanır, başka çeşit göstermez.

O surette gösterir hem de mahzunu tutar, sahipsiz de olarak yabaniler içinde koyar, hiçbir ümit bırakmaz.

Kendine verdiği şu hissî heyecanla gitgide ilhada kadar gider, tatile kadar yol verir, dönmesi müşkül olur, belki daha dönemez.

Kur'an'ın edebi ise öyle bir hüznü verir ki âşıkane hüzündür, yetimane değildir. Firaku'l-ahbaptan gelir, fakdü'l-ahbaptan gelmez.

Kâinatta nazarı, kör tabiat yerine şuurlu hem rahmetli bir sanat-ı İlahî onun medar-ı bahsi, tabiattan bahsetmez.

Kör kuvvetin yerine inayetli, hikmetli bir kudret-i İlahî ona medar-ı beyan. Onun için kâinat, vahşetzar suret giymez.

Belki muhatab-ı mahzunun nazarında oluyor bir cemiyet-i ahbap. Her tarafta tecavüb, her canibde tahabbüb; ona sıkıntı vermez.

Her köşede istînas, o cemiyet içinde mahzunu vaz'ediyor bir hüzn-ü müştakane, bir hiss-i ulvi verir, gamlı bir hüznü vermez.

İkisi birer şevki de verir: O yabani edebin verdiği bir şevk ile nefis düşer heyecana, heves olur münbasit; ruha ferah veremez.

Kur'an'ın şevki ise: Ruh düşer heyecana, şevk-i maâlî verir. İşte bu sırra binaen, şeriat-ı Ahmediye (asm) lehviyatı istemez.

Bazı âlât-ı lehvi tahrim edip, bir kısmı helâl diye izin verip... Demek, hüzn-ü Kur'anî veya şevk-i Tenzilî veren âlet, zarar vermez.

Eğer hüzn-ü yetimî veya şevk-i nefsanî verse âlet haramdır. Değişir eşhasa göre herkes birbirine benzemez.

* * *

Risale-i Nur'un "Habbe" Zeylinin Bir Fıkrasıdır. İsterseniz onun tercümesini yazarsınız.

اِعْلَمْ: اَنَّ مِنْ لَطَائِفِ اِعْجَازِ الْقُرْآنِ وَ مِنْ دَلاَئِلِ اَنَّهُ رَحْمَةٌ عَامَّةٌ لِلْكَافَّةِ اَنَّهُ كَمَا اَنَّ لِكُلِّ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِ عَالَماً يَخُصُّهُ كَذٰلِكَ لِكُلِّ بِاعْتِبَارِ مَشْرَبِهِ مِنَ الْقُرْآنِ قُرْآنٌ يَخُصُّهُ وَ يُرَبِّيهِ وَ يُدَاوِيهِ. وَ مِنْ مَزَايَا لُطْفِ اِرْشَادِهِ اَنَّ آيَاتِهِ مَعَ كَمَالِ الْاِنْسِجَامِ وَ غَايَةِ الْاِرْتِبَاطِ وَ تَمَامِ الْاِتِّصَالِ بَيْنَهَا يَتَيَسَّرُ لِكُلِّ اَحَدٍ اَنْ يَأْخُذَ مِنَ السُّوَرِ الْمُتَعَدِّدَةِ آيَاتًا مُتَفَرِّقَةً لِهِدَايَتِهِ وَ شِفَائِهِ كَمَا اَخَذَهَا عُمُومُ اَهْلِ الْمَشَارِبِ وَ اَهْلِ الْعُلُومِ (حاشيه) فَبَيْنَمَا تَرَاهَا اَشْتَاتًا بِاعْتِبَارِ الْمَنَازِلِ وَ النُّزُولِ اِذَا تَرَاهَا قَدْ صَارَتْ كَقِلَادَةٍ مُنَظَّمَةٍ اِئْتَلَفَتْ وَ اتَّصَلَتْ مَعَ اَخَوَاتِهَا الْجَدِيدَةِ فَلاَ بِالْفَصْلِ مِنَ الْاَصْلِ تَنْتَقِصُ وَ لاَ بِالْوَصْلِ بِالْآيَاتِ الْاُخَرِ تَسْتَوْحِشُ فَلِلْآيَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ مَعَ سَائِرِ الْآيَاتِ مُنَاسَبَاتٌ دَقِيقَةٌ تُجَوِّزُ ذِكْرَهَا مَعَهَا وَ اِتِّصَالَهَا بِهَا... فَكَمَا اَنَّ سُورَةَ الْاِخْلاَصِ اِشْتَمَلَتْ عَلٰى ثَلاَثِينَ سُورَةً بِضَمِّ جُمَلِهَا بَعْضٍ اِلٰى بَعْضٍ دَلِيلاً وَ نَتِيجَةً كَمَا ذُكِرَ فِى (لمعات فى صحيفة ٩٣) كَذٰلِكَ الْقُرْآنُ الْكُلِّىُّ الْجُزْئِىُّ وَ النَّوْعُ الْمُنْحَصِرُ فِى الشَّخْصِ يَشْتَمِلُ بِجَامِعِيَّةِ الْآيَاتِ لِلْمَعَانِ الْمُتَعَدِّدَةِ وَ بِمُنَاسَبَةِ الْكُلِّ لِلْكُلِّ يَحْتَوِى عَلٰى اُلُوفِ اُلُوفِ قُرْآنٍ فِى نَفْسِ الْقُرْآنِ فَلِكُلِّ ذِى حَقِيقَةٍ فِيهِ كِتَابٌ يَخُصُّهُ وَ مَنِ اتَّبَعَهُ...

اَللّٰهُمَّ يَا مُنْزِلَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ الْقُرْآنِ اِجْعَلِ الْقُرْآنَ مُونِسًا لِى وَ لِطَلَبَةِ رَسَائِلِ النُّورِ فِى حَيَاتِنَا وَ بَعْدَ مَمَاتِنَا وَ نُورًا فِى قَلْبِى وَ قُلُوبِهِمْ وَ قَبْرِى وَ قُبُورِهِمْ آمين... لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ .

(Hâşiye): En muhteşemi şimdiki Hizbü'l-Kur'ani'l-Ekber'dir.

***

Tevhidin iki bürhan-ı muazzamı

ve Sure-i İhlas'ın bir nükte-i i'caziyesi

Şu kâinat tamamıyla bir bürhan-ı muazzamdır. Lisan-ı gayb, şehadetle müsebbihtir, muvahhiddir. Evet, tevhid-i Rahman'la, büyük bir sesle zâkirdir ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Bütün zerrat hüceyratı, bütün erkân ve azası birer lisan-ı zâkirdir; o büyük sesle beraber der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

O dillerde tenevvü var, o seslerde meratib var. Fakat bir noktada toplar, onun zikri, onun savtı ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Bu bir insan-ı ekberdir, büyük sesle eder zikri; bütün eczası, zerratı, küçücük sesleriyle, o bülend sesle beraber der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Şu âlem halka-i zikri içinde okuyor aşrı, şu Kur'an maşrık-ı nuru. Bütün zîruh eder

fikri ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Bu Furkan-ı Celilüşşan, o tevhide nâtık bürhan, bütün âyât sadık lisan. Şuâat-bârika-i iman. Beraber der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Kulağı ger yapıştırsan şu Furkan'ın sinesine, derinden tâ derine, sarîhan işitirsin semavî bir sadâ der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

O sestir gayeten ulvi, nihayet derece ciddi, hakiki pek samimi hem nihayet munis ve mukni ve bürhanla mücehhezdir. Mükerrer der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Şu bürhan-ı münevverde, cihat-ı sittesi şeffaf ki üstünde münakkaştır, müzehher sikke-i i'caz. İçinde parlayan nur-u hidayet der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Evet, altında nescolmuş mühefhef mantık ve bürhan, sağında aklı istintak; mürefref her taraf, ezhan "Sadakte" der ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Yemîn olan şimalinde, eder vicdanı istişhad. Emamında hüsn-ü hayırdır, hedefinde saadettir. Onun miftahıdır her dem ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Emam olan verasında ona mesned semavîdir ki vahy-i mahz-ı Rabbanî. Bu şeş cihet ziyadardır, burucunda tecellidar ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

Evet vesvese-i sârık, bâvehm-i şüphe-i târık, ne haddi var ki o mârık, girebilsin bu bârık kasra. Hem şârık ki sur sureler şâhik, her kelime bir melek-i nâtık ki:

Lâ İlahe İllâ Hû...

O Kur'an-ı Azîmüşşan nasıl bir bahr-i tevhiddir. Bir tek katre, misal için bir tek Sure-i İhlas, fakat kısa bir tek remzi, nihayetsiz rumuzundan.

Bütün enva-ı şirki reddeder hem de yedi enva-ı tevhidi eder ispat; üçü menfî, üçü müsbet şu altı cümlede birden:

Birinci cümle: قُلْ هُوَ karinesiz işarettir. Demek ıtlakla tayindir. O tayinde taayyün var. Ey

Lâ Hüve İllâ Hû...

Şu tevhid-i şuhuda bir işarettir. Hakikatbîn nazar tevhide müstağrak olursa der ki:

Lâ Meşhude İllâ Hû...

İkinci cümle: اَللّٰهُ اَحَدٌ dir ki tevhid-i uluhiyete tasrihtir. Hakikat, hak lisanı der ki:

Lâ Mabude İllâ Hû...

Üçüncü cümle: اَللّٰهُ الصَّمَدُ dir. İki cevher-i tevhide sadeftir. Birinci dürrü: Tevhid-i rububiyet. Evet, nizam-ı kevn lisanı der ki:

Lâ Hâlıka İllâ Hû...

sh:697

İkinci dürrü: Tevhid-i kayyumiyet. Evet, serâser kâinatta, vücud ve hem bekada, müessire ihtiyaç lisanı der ki:

Lâ Kayyume İllâ Hû…

Dördüncü: لَمْ يَلِدْ dir. Bir tevhid-i celalî müstetirdir; enva-ı şirki reddeder, küfrü keser bîiştibah.

Yani tagayyür ya tenasül ya tecezzi eden elbet, ne Hâlık'tır ne Kayyum'dur ne İlah…

Veled fikri, tevellüd küfrünü لَمْ reddeder, birden keser atar. Şu şirktendir ki olmuştur beşer ekserisi gümrah…

Ki İsa (as) ya Üzeyr'in ya melaik ya ukûlün tevellüd şirki meydan alıyor nev-i beşerde gâh bâ-gâh…

Beşincisi: وَلَمْ يُولَدْ Bir tevhid-i sermedî işareti şöyledir: Vâcib, kadîm, ezelî olmazsa olmaz İlah…

Yani ya müddeten hâdis ise ya maddeden tevellüd ya bir asıldan münfasıl olsa elbette olmaz şu kâinata penah…

Esbab-perestî, nücum-perestlik, sanem-perestî, tabiat-perestlik şirkin birer nev'idir; dalalette birer çâh…

Altıncı: وَلَمْ يَكُنْ Bir tevhid-i câmi'dir. Ne zatında naziri ne ef'alinde şeriki ne sıfâtında şebihi لَمْ lafzına nazargâh…

Şu altı cümle manen birbirine netice hem birbirinin bürhanı, müselseldir berahin, mürettebdir netaic şu surede karargâh…

Demek şu Sure-i İhlas'ta, kendi miktar-ı kametinde müselsel hem müretteb otuz sure münderic; bu bunlara sehergâh…

لاَ يَعْلَمُ الْغَيْبَ اِلاَّ اللّٰهُ

* * *

İ'caz-ı Kur'an'ın Beşinci Zeyli

On Birinci Şuâ Olan Meyve Risalesi'nin Onuncu Meselesi

Emirdağı Çiçeği

Kur'an'da olan tekrarata gelen itirazlara karşı gayet kuvvetli bir cevaptır.

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Gerçi bu mesele, perişan vaziyetimden müşevveş ve letafetsiz olmuş. Fakat o müşevveş ibare altında çok kıymetli bir nevi i'cazı kat'î bildim. Maatteessüf ifadeye muktedir olamadım. Her ne kadar ibaresi sönük olsa da Kur'an'a ait olmak cihetiyle hem ibadet-i tefekküriye hem kudsî, yüksek, parlak bir cevherin sadefidir. Yırtık libasına değil, elindeki elmasa bakılsın.

Hem bunu gayet hasta ve perişan ve gıdasız, bir iki gün ramazanda, mecburiyetle gayet mücmel ve kısa ve bir cümlede pek çok hakikatleri ve müteaddid hüccetleri dercederek yazdım. Kusura bakılmasın. (1[59])

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Ramazan-ı şerifte Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı okurken Risale-i Nur'a işaretleri Birinci Şuâ'da beyan olunan otuz üç âyetten hangisi gelse bakıyordum ki o âyetin sahifesi ve yaprağı ve kıssası dahi Risale-i Nur'a ve şakirdlerine kıssadan hisse almak noktasında bir derece bakıyor. Hususan Sure-i Nur'dan Âyetü'n-Nur, on parmakla Risale-i Nur'a baktığı gibi arkasındaki Âyet-i Zulümat dahi muarızlarına tam bakıyor ve ziyade hisse veriyor. Âdeta o makam, cüz'iyetten çıkıp külliyet kesbeder ve bu asırda o küllînin tam bir ferdi Risale-i Nur ve şakirdleridir diye hissettim.

Evet, Kur'an'ın hitabı, evvela Mütekellim-i Ezelî'nin rububiyet-i âmmesinin geniş makamından hem nev-i beşer, belki kâinat namına muhatap olan zatın geniş makamından hem umum nev-i benî-Âdem'in bütün asırlarda irşadlarının gayet vüs'atli makamından hem dünya ve âhiretin ve arz ve semavatın ve ezel ve ebedin ve Hâlık-ı kâinat'ın rububiyetine ve bütün mahlukatın tedbirine dair kavanin-i İlahiyenin gayet yüksek ve ihatalı beyanatının geniş makamından aldığı vüs'at ve ulviyet ve ihata cihetiyle o hitap, öyle bir yüksek i'caz ve şümul gösterir ki ders-i Kur'an'ın muhataplarından en kesretli taife olan tabaka-i avamın basit fehimlerini okşayan zahirî ve basit mertebesi dahi en ulvi tabakayı da tam hissedar eder.

Güya kıssadan yalnız bir hisse ve bir hikâye-i tarihiyeden bir ibret değil belki bir küllî düsturun efradı olarak her asra ve her tabakaya hitap ederek taze nâzil oluyor ve bilhassa çok tekrarla اَلظَّالِمِينَ deyip tehditleri ve zulümlerinin cezası olan musibet-i semaviye ve arziyeyi şiddetle beyanı, bu asrın emsalsiz zulümlerine kavm-i Âd ve Semud ve Firavun'un başlarına gelen azaplar ile baktırıyor ve mazlum ehl-i imana İbrahim (as) ve Musa (as) gibi enbiyanın necatlarıyla teselli veriyor.

Evet, nazar-ı gaflet ve dalalette, vahşetli ve dehşetli bir ademistan ve elîm ve mahvolmuş bir mezaristan olan bütün geçmiş zaman ve ölmüş karnlar ve asırlar; canlı birer sahife-i ibret ve baştan başa ruhlu, hayattar bir acib âlem ve mevcud ve bizimle münasebettar bir memleket-i Rabbaniye suretinde sinema perdeleri gibi kâh bizi o zamanlara kâh o zamanları yanımıza getirerek her asra ve her tabakaya gösterip yüksek bir i'caz ile ders veren Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan, aynı i'cazla nazar-ı dalalette camid, perişan, ölü, hadsiz bir vahşetgâh olan ve firak ve zevalde yuvarlanan bu kâinatı bir kitab-ı Samedanî, bir şehr-i Rahmanî, bir meşher-i sun'-u Rabbanî olarak o camidatı canlandırarak, birer vazifedar suretinde birbiriyle konuşturup ve birbirinin imdadına koşturup nev-i beşere ve cin ve meleğe hakiki ve nurlu ve zevkli hikmet dersleri veren bu Kur'an-ı Azîmüşşan, elbette her harfinde on ve yüz ve bazen bin ve binler sevap bulunması ve bütün cin ve ins toplansa onun mislini getirememesi ve bütün benî-Âdem'le ve kâinatla tam yerinde konuşması ve her zaman milyonlar hâfızların kalplerinde zevkle yazılması ve çok tekrarla ve kesretli tekraratıyla usandırmaması ve çok iltibas yerleri ve cümleleriyle beraber çocukların nazik ve basit kafalarında mükemmel yerleşmesi ve hastaların ve az sözden müteessir olan ve sekeratta olanların kulağında mâ-i zemzem misillü hoş gelmesi gibi kudsî imtiyazları kazanır ve iki cihanın saadetlerini kendi şakirdlerine kazandırır.

Ve tercümanının ümmiyet mertebesini tam riayet etmek sırrıyla hiçbir tekellüf ve hiçbir tasannu ve hiçbir gösterişe meydan vermeden selaset-i fıtriyesini ve doğrudan

doğruya semadan gelmesini ve en kesretli olan tabaka-i avamın basit fehimlerini tenezzülat-ı kelâmiye ile okşamak hikmetiyle en ziyade sema ve arz gibi en zahir ve bedihî sahifeleri açıp o âdiyat altındaki hârikulâde mu'cizat-ı kudretini ve manidar sutûr-u hikmetini ders vermekle lütf-u irşadda güzel bir i'caz gösterir.

Tekrarı iktiza eden dua ve davet, zikir ve tevhid kitabı dahi olduğunu bildirmek sırrıyla güzel, tatlı tekraratıyla bir tek cümlede ve bir tek kıssada ayrı ayrı çok manaları, ayrı ayrı muhatap tabakalarına tefhim etmekte ve cüz'î ve âdi bir hâdisede en cüz'î ve ehemmiyetsiz şeyler dahi nazar-ı merhametinde ve daire-i tedbir ve iradesinde bulunmasını bildirmek sırrıyla tesis-i İslâmiyet'te ve tedvin-i şeriatta sahabelerin cüz'î hâdiselerini dahi nazar-ı ehemmiyete almasında hem küllî düsturların bulunması hem umumî olan İslâmiyet'in ve şeriatın tesisinde o cüz'î hâdiseler, çekirdekler hükmünde çok ehemmiyetli meyveleri verdikleri cihetinde de bir nevi i'cazını gösterir.

Evet, ihtiyacın tekerrürüyle, tekrarın lüzumu haysiyetiyle yirmi sene zarfında pek çok mükerrer suallere cevap olarak ayrı ayrı çok tabakalara ders veren ve koca kâinatı parça parça edip kıyamette şeklini değiştirerek dünyayı kaldırıp onun yerine azametli âhireti kuracak ve zerrattan yıldızlara kadar bütün cüz'iyat ve külliyatı, tek bir zatın elinde ve tasarrufunda bulunduğunu ispat edecek ve kâinatı ve arz ve semavatı ve anâsırı kızdıran ve hiddete getiren nev-i beşerin zulümlerine, kâinatın netice-i hilkati hesabına gazab-ı İlahî ve hiddet-i Rabbaniyeyi gösterecek hadsiz hârika ve nihayetsiz dehşetli ve geniş bir inkılabın tesisinde binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve hadsiz delillerin neticesi olan bir kısım âyetleri tekrar etmek; değil bir kusur, belki gayet kuvvetli bir i'caz ve gayet yüksek bir belâgat ve mukteza-yı hale gayet mutabık bir cezalettir ve fesahattir.

Mesela, bir tek âyet iken yüz on dört defa tekerrür eden بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ cümlesi, Risale-i Nur'un On Dördüncü Lem'a'sında beyan edildiği gibi arşı ferşle bağlayan ve kâinatı ışıklandıran ve her dakika herkes ona muhtaç olan öyle bir hakikattir ki milyonlar defa tekrar edilse yine ihtiyaç var. Değil yalnız ekmek gibi her gün, belki hava ve ziya gibi her dakika ona ihtiyaç ve iştiyak vardır.

Hem mesela, Sure-i طسم de sekiz defa tekrar edilen şu اِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ âyeti, o surede hikâye edilen peygamberlerin necatlarını ve kavimlerinin azaplarını, kâinatın netice-i hilkati hesabına ve rububiyet-i âmmenin namına o binler hakikat kuvvetinde olan âyeti tekrar ederek, izzet-i Rabbaniye o zalim kavimlerin azabını ve rahîmiyet-i İlahiye dahi enbiyanın necatlarını iktiza ettiğini ders vermek için binler defa tekrar olsa yine ihtiyaç ve iştiyak var ve i'cazlı ve îcazlı bir ulvi belâgattır.

Hem mesela, Sure-i Rahman'da tekrar edilen فَبِاَيِّ آلاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ âyeti ile Sure-i Mürselât'ta وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ âyeti, cin ve nev-i beşerin, kâinatı kızdıran ve arz ve semavatı hiddete getiren ve hilkat-i âlemin neticelerini bozan ve haşmet-i saltanat-ı İlahiyeye karşı inkâr ve istihfafla mukabele eden küfür ve küfranlarını ve zulümlerini ve bütün mahlukatın hukuklarına tecavüzlerini, asırlara ve arz ve semavata tehditkârane haykıran bu iki âyet, böyle binler hakikatlerle alâkadar ve binler mesele kuvvetinde olan bir ders-i umumîde binler defa tekrar edilse yine lüzum var ve celalli bir i'caz ve cemalli bir îcaz-ı belâgattır.

Hem mesela, Kur'an'ın hakiki ve tam bir nevi münâcatı ve Kur'an'dan çıkan bir çeşit hülâsası olan Cevşenü'l-Kebir namındaki münâcat-ı Peygamberîde yüz defa سُبْحَانَكَ يَا لاَ

اِلٰهَ اِلاّ اَنْتَ اَلاَمَانُ اَلاَمَانُ خَلِّصْنَا وَ اَجِرْنَا وَ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ cümlesinin tekrarında tevhid gibi kâinatça en büyük hakikat ve tesbih ve takdis gibi mahlukatın rububiyete karşı üç muazzam vazifesinden en ehemmiyetli vazifesi ve şekavet-i ebediyeden kurtulmak gibi nev-i insanın en dehşetli meselesi ve ubudiyet ve acz-i beşerînin en lüzumlu neticesi bulunması cihetiyle binler defa tekrar edilse yine azdır.

İşte tekrarat-ı Kur'aniye (*60) bu gibi metin esaslara bakıyor. Hattâ bazen bir sahifede iktiza-yı makam ve ihtiyac-ı ifham ve belâgat-ı beyan cihetiyle yirmi defa sarîhan ve zımnen tevhid hakikatini ifade eder. Değil usanç, belki kuvvet ve şevk ve halâvet verir. Risale-i Nur'da, tekrarat-ı Kur'aniye ne kadar yerinde ve münasip ve belâgatça makbul olduğu hüccetleriyle beyan edilmiş.

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın Mekkiye sureleriyle Medeniye sureleri belâgat noktasında ve i'caz cihetinde ve tafsil ve icmal vechinde birbirinden ayrı olmasının sırr-ı hikmeti şudur ki:

Mekke'de birinci safta muhatap ve muarızları, Kureyş müşrikleri ve ümmileri olduğundan belâgatça kuvvetli bir üslub-u âlî ve îcazlı, mukni, kanaat verici bir icmal ve tesbit için tekrar lâzım geldiğinden ekseriyetçe Mekkî sureleri erkân-ı imaniyeyi ve tevhidin mertebelerini gayet kuvvetli ve yüksek ve i'cazlı bir îcaz ile ifade ve tekrar ederek mebde ve meâdi, Allah'ı ve âhireti, değil yalnız bir sahifede, bir âyette, bir cümlede, bir kelimede belki bazen bir harfte ve takdim-tehir, tarif-tenkir ve hazf-zikir gibi heyetlerde öyle kuvvetli ispat eder ki ilm-i belâgatın dâhî imamları hayretle karşılamışlar.

Risale-i Nur ve bilhassa Kur'an'ın kırk vech-i i'cazını icmalen ispat eden Yirmi Beşinci Söz, zeyilleriyle beraber ve nazımdaki vech-i i'cazı hârika bir tarzda beyan ve ispat eden Arabî Risale-i Nur'dan İşaratü'l-İ'caz tefsiri bilfiil göstermişler ki Mekkî sure ve âyetlerde en âlî bir üslub-u belâgat ve en yüksek bir i'caz-ı îcazî vardır.

Amma Medine sure ve âyetlerinin birinci safta muhatap ve muarızları ise Allah'ı tasdik eden Yahudi ve Nasara gibi ehl-i kitap olduğundan mukteza-yı belâgat ve irşad ve mutabık-ı makam ve halin lüzumundan, sade ve vâzıh ve tafsilli bir üslupla ehl-i kitaba karşı dinin yüksek usûlünü ve imanın rükünlerini değil belki medar-ı ihtilaf olan şeriatın ve ahkâmın ve teferruatın ve küllî kanunların menşeleri ve sebepleri olan cüz'iyatın beyanı lâzım geldiğinden, o sure ve âyetlerde ekseriyetçe tafsil ve izah ve sade üslupla beyanat içinde Kur'an'a mahsus emsalsiz bir tarz-ı beyanla, birden o cüz'î teferruat hâdisesi içinde yüksek, kuvvetli bir fezleke, bir hâtime, bir hüccet ve o cüz'î hâdise-i şer'iyeyi küllîleştiren ve imtisalini iman-ı billah ile temin eden bir cümle-i tevhidiye ve esmaiye ve uhreviyeyi zikreder. O makamı nurlandırır, ulvileştirir, küllîleştirir.

Risale-i Nur, âyetlerin âhirlerinde ekseriyetle gelen اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ❊ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ❊ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ❊ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ gibi tevhidi veya âhireti ifade eden fezlekeler ve hâtimelerde ne kadar yüksek bir belâgat ve meziyetler ve cezaletler ve nükteler bulunduğunu Yirmi Beşinci Söz'ün İkinci Şule'sinin İkinci Nur'unda o fezleke ve hâtimelerin pek çok nüktelerinden ve meziyetlerinden on tanesini beyan ederek o hülâsalarda bir mu'cize-i kübra bulunduğunu muannidlere de ispat etmiş.

Evet Kur'an, o teferruat-ı şer'iye ve kavanin-i içtimaiyenin beyanı içinde birden muhatabın nazarını en yüksek ve küllî noktalara kaldırıp, sade üslubu bir ulvi üsluba ve şeriat dersinden tevhid dersine çevirerek Kur'an'ı hem bir kitab-ı şeriat ve ahkâm ve

hikmet hem bir kitab-ı akide ve iman ve zikir ve fikir ve dua ve davet olduğunu gösterip her makamda çok makasıd-ı irşadiye ve Kur'aniyeyi ders vermesiyle Mekkiye âyetlerin tarz-ı belâgatlarından ayrı ve parlak mu'cizane bir cezalet izhar eder.

Bazen iki kelimede mesela رَبُّ الْعَالَمِينَ ve رَبُّكَ de رَبُّكَ tabiriyle ehadiyeti ve رَبُّ الْعَالَمِينَ ile vâhidiyeti bildirir. Ehadiyet içinde vâhidiyeti ifade eder. Hattâ bir cümlede, bir zerreyi bir göz bebeğinde gördüğü ve yerleştirdiği gibi güneşi dahi aynı âyetle, aynı çekiçle göğün göz bebeğinde yerleştirir ve göğe bir göz yapar.

Mesela خَلَقَ السَّموَاتِ وَ الاَرْضَ âyetinden sonra يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَ يُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ âyetinin akabinde وَ هُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ der. "Zemin ve göklerin haşmet-i hilkatinde kalbin dahi hatıratını bilir, idare eder." der, tarzında bir beyanat cihetiyle o sade ve ümmiyet mertebesini ve avamın fehmini nazara alan o basit ve cüz'î muhavere, o tarz ile ulvi ve cazibedar ve umumî ve irşadkâr bir mükâlemeye döner.

Ehemmiyetli Bir Sual: Bazen bir hakikat, sathî nazarlara görünmediğinden ve bazı makamlarda cüz'î ve âdi bir hâdiseden yüksek bir fezleke-i tevhidi veya küllî bir düsturu beyan etmekte münasebet bilinmediğinden bir kusur tevehhüm edilir. Mesela "Hazret-i Yusuf aleyhisselâm, kardeşini bir hile ile alması" içinde وَفَوْقَ كُلِّ ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ diye gayet yüksek bir düsturun zikri, belâgatça münasebeti görünmüyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Her biri birer küçük Kur'an olan ekser uzun sure ve mutavassıtlarda ve çok sahife ve makamlarda yalnız iki üç maksat değil belki Kur'an mahiyeti hem bir kitab-ı zikir ve iman ve fikir hem bir kitab-ı şeriat ve hikmet ve irşad gibi çok kitapları ve ayrı ayrı dersleri tazammun ederek rububiyet-i İlahiyenin her şeye ihatasını ve haşmetli tecelliyatını ifade etmek cihetiyle, kâinat kitab-ı kebirinin bir nevi kıraatı olan Kur'an, elbette her makamda, hattâ bazen bir sahifede çok maksatları takiben marifetullahtan ve tevhidin mertebelerinden ve iman hakikatlerinden ders verdiği haysiyetiyle, öbür makamda mesela, zahirce zayıf bir münasebetle başka bir ders açar ve o zayıf münasebete çok kuvvetli münasebetler iltihak ederler. O makama gayet mutabık olur, mertebe-i belâgatı yükseklenir.

İkinci Bir Sual: Kur'an'da sarîhan ve zımnen ve işareten, âhiret ve tevhidi ve beşerin mükâfat ve mücazatını binler defa ispat edip nazara vermenin ve her surede her sahifede her makamda ders vermenin hikmeti nedir?

Elcevap: Daire-i imkânda ve kâinatın sergüzeştine ait inkılablarda ve emanet-i kübrayı ve hilafet-i arziyeyi omuzuna alan nev-i beşerin şekavet ve saadet-i ebediyeye medar olan vazifesine dair en ehemmiyetli en büyük en dehşetli meselelerinden en azametlilerini ders vermek ve hadsiz şüpheleri izale etmek ve gayet şiddetli inkârları ve inatları kırmak cihetinde elbette o dehşetli inkılabları tasdik ettirmek ve o inkılablar azametinde büyük ve beşere en elzem ve en zarurî meseleleri teslim ettirmek için Kur'an, binler defa değil belki milyonlar defa onlara baktırsa yine israf değil ki milyonlar kere tekrar ile o bahisler Kur'an'da okunur, usanç vermez, ihtiyaç kesilmez.

Mesela اِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا âyetinin gösterdiği müjde-i saadet-i ebediye hakikati, bîçare beşere her dakika kendini gösteren hakikat-i mevtin hem insanı hem dünyasını hem bütün ahbabını idam-ı ebedîsinden kurtarıp ebedî bir saltanatı kazandırdığından, milyarlar defa tekrar edilse ve

kâinat kadar ehemmiyet verilse yine israf olmaz, kıymetten düşmez.

İşte bu çeşit hadsiz kıymettar meseleleri ders veren ve kâinatı bir hane gibi değiştiren ve şeklini bozan dehşetli inkılabları tesis etmekte iknaya ve inandırmaya ve ispata çalışan Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan elbette sarîhan ve zımnen ve işareten binler defa o meselelere nazar-ı dikkati celbetmek; değil israf belki ekmek, ilaç, hava, ziya gibi birer hâcet-i zaruriye hükmünde ihsanını tazelendirir.

Hem mesela اَلظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ve اِنَّ الْكَافِرِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ gibi tehdit âyetlerini Kur'an gayet şiddetle ve hiddetle ve gayet kuvvet ve tekrarla zikretmesinin hikmeti ise – Risale-i Nur'da kat'î ispat edildiği gibi– beşerin küfrü, kâinatın ve ekser mahlukatın hukukuna öyle bir tecavüzdür ki semavatı ve arzı kızdırıyor ve anâsırı hiddete getirip tufanlar ile o zalimleri tokatlıyor. Ve اِذَا اُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِىَ تَفُورُ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ âyetinin sarahatiyle o zalim münkirlere cehennem öyle öfkeleniyor ki hiddetinden parçalanmak derecesine geliyor.

İşte böyle bir cinayet-i âmmeye ve hadsiz bir tecavüze karşı beşerin küçüklük ve ehemmiyetsizliği noktasına değil belki zalimane cinayetinin azametine ve kâfirane tecavüzünün dehşetine karşı Sultan-ı kâinat, kendi raiyetinin hukuklarının ehemmiyetini ve o münkirlerin küfür ve zulmündeki nihayetsiz çirkinliğini göstermek hikmetiyle fermanında gayet hiddet ve şiddetle o cinayeti ve cezasını değil bin defa, belki milyonlar ve milyarlar ile tekrar etse yine israf ve kusur değil ki bin seneden beri yüzer milyon insanlar her gün usanmadan kemal-i iştiyakla ve ihtiyaçla okurlar.

Evet, her gün her zaman, herkes için bir âlem gider, taze bir âlemin kapısı kendine açılmasından, o geçici her bir âlemini nurlandırmak için ihtiyaç ve iştiyakla لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ cümlesini binler defa tekrar ile o değişen perdelere ve âlemlere her birisine bir لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ lamba yaptığı gibi öyle de o kesretli, geçici perdeleri ve tazelenen seyyar kâinatları karanlıklandırmamak ve âyine-i hayatında in'ikas eden suretlerini çirkinleştirmemek ve lehinde şahit olabilen o misafir vaziyetleri aleyhine çevirmemek için o cinayetlerin cezalarını ve Padişah-ı Ezelî'nin şiddetli ve inatları kıran tehditlerini, her vakit Kur'an'ı okumakla tahattur edip nefsin tuğyanından kurtulmaya çalışmak hikmetiyle Kur'an, gayet mu'cizane tekrar eder ve bu derece kuvvet ve şiddet ve tekrarla tehdidat-ı Kur'aniyeyi hakikatsiz tevehhüm etmekten şeytan bile kaçar. Ve onları dinlemeyen münkirlere cehennem azabı ayn-ı adalettir, diye gösterir.

Hem mesela, asâ-yı Musa gibi çok hikmetleri ve faydaları bulunan kıssa-i Musa'nın (as) ve sair enbiyanın kıssalarını çok tekrarında, risalet-i Ahmediyenin hakkaniyetine bütün enbiyanın nübüvvetlerini hüccet gösterip onların umumunu inkâr edemeyen, bu zatın risaletini hakikat noktasında inkâr edemez hikmetiyle ve herkes, her vakit bütün Kur'an'ı okumaya muktedir ve muvaffak olamadığından her bir uzun ve mutavassıt sureyi birer küçük Kur'an hükmüne getirmek için ehemmiyetli erkân-ı imaniye gibi o kıssaları tekrar etmesi; değil israf belki mu'cizane bir belâgattır ve hâdise-i Muhammediye bütün benî-Âdem'in en büyük hâdisesi ve kâinatın en azametli meselesi olduğunu ders vermektir.

Evet, Kur'an'da Zat-ı Ahmediye'ye en büyük makam vermek ve dört erkân-ı imaniyeyi içine almakla لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ rüknüne denk tutulan مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ve risalet-i Muhammediye kâinatın en büyük hakikati ve Zat-ı Ahmediye, bütün mahlukatın en eşrefi ve hakikat-i

Muhammediye tabir edilen küllî şahsiyet-i maneviyesi ve makam-ı kudsîsi, iki cihanın en parlak bir güneşi olduğuna ve bu hârika makama liyakatine pek çok hüccetler ve emareleri, kat'î bir surette Risale-i Nur'da ispat edilmiş. Binden birisi şudur ki:

اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ düsturuyla, bütün ümmetinin bütün zamanlarda işlediği hasenatın bir misli onun defter-i hasenatına girmesi ve bütün kâinatın hakikatlerini, getirdiği nur ile nurlandırması, değil yalnız cin, ins, melek ve zîhayatı, belki kâinatı, semavat ve arzı minnettar eylemesi ve istidat lisanıyla nebatatın duaları ve ihtiyac-ı fıtrî diliyle hayvanatın duaları, gözümüz önünde bilfiil kabul olmasının şehadetiyle milyonlar, belki milyarlar fıtrî ve reddedilmez duaları makbul olan suleha-yı ümmeti her gün o zata salât ü selâm unvanıyla rahmet duaları ve manevî kazançlarını en evvel o zata bağışlamaları ve bütün ümmetçe okunan Kur'an'ın üç yüz bin harfinin her birisinde on sevaptan tâ yüz, tâ bin hasene ve meyve vermesinden yalnız kıraat-ı Kur'an cihetiyle defter-i a'maline hadsiz nurlar girmesi haysiyetiyle o zatın şahsiyet-i maneviyesi olan hakikat-i Muhammediye, istikbalde bir şecere-i tûba-i cennet hükmünde olacağını Allâmü'l-guyub bilmiş ve görmüş, o makama göre Kur'an'ında o azîm ehemmiyeti vermiş ve fermanında ona tebaiyetle ve sünnetine ittiba ile şefaatine mazhariyeti en ehemmiyetli bir mesele-i insaniye göstermiş ve o haşmetli şecere-i tûbanın bir çekirdeği olan şahsiyet-i beşeriyetini ve bidayetteki vaziyet-i insaniyesini ara sıra nazara almasıdır.

İşte Kur'an'ın tekrar edilen hakikatleri bu kıymette olduğundan tekraratında kuvvetli ve geniş bir mu'cize-i maneviye bulunmasına fıtrat-ı selime şehadet eder. Meğer maddiyyunluk taunuyla maraz-ı kalbe ve vicdan hastalığına müptela ola. قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ ❊ وَ يُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ kaidesine dâhil olur.

* * *

sh:253

Bu Onuncu Meseleye Bir Hâtime Olarak İki Hâşiye

Birincisi: Bundan on iki sene evvel işittim ki en dehşetli ve muannid bir zındık, Kur'an'a karşı sû-i kasdını tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'an tercüme edilsin, tâ ne mal olduğu bilinsin." Yani, lüzumsuz tekraratı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun diye dehşetli bir plan çevirmiş.

Fakat Risale-i Nur'un cerh edilmez hüccetleri kat'î ispat etmiş ki Kur'an'ın hakiki tercümesi kabil değil ve lisan-ı nahvî olan lisan-ı Arabî yerinde Kur'an'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez ve her bir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimat-ı Kur'aniyenin mu'cizane ve cem'iyetli tabirleri yerinde, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz, onun yerinde camilerde okunmaz diye Risale-i Nur, her tarafta intişarıyla o dehşetli planı akîm bıraktı. Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'an güneşini üflemekle söndürmeye, aptal çocuklar gibi ahmakane ve divanecesine çalışmaları hikmetiyle, bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir halette bu Onuncu Mesele yazdırıldı tahmin ediyorum. Başkalarla görüşemediğim için hakikat-i hali bilemiyorum.

İkinci Hâşiye: Denizli Hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Otelinin yüksek

katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-i zikir tarzında gayet latîf, tatlı bir surette hem kendileri hem dalları hem yaprakları, havanın dokunmasıyla cezbekârane ve cazibedarane hareketle raksları, kardeşlerimin müfarakatlarından ve yalnız kaldığımdan hüzünlü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben, o kemal-i neşe ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki gözlerim yaşla doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasıyla kâinat dolusu firakların, zevallerin hüzünleri başıma toplandı.

Birden hakikat-i Muhammediyenin (asm) getirdiği nur, imdada yetişti. O hadsiz hüzünleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hattâ o nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon feyzinden yalnız o vakitte, o vaziyete temas eden imdat ve tesellisi için Zat-ı Muhammediye'ye (asm) karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri; vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp, hareketleri neşeden değil belki güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle, herkes gibi bendeki aşk-ı beka ve hubb-u mehasin ve muhabbet-i vücud ve şefkat-i cinsiye ve alâka-i hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki böyle dünyayı bir manevî cehenneme ve aklı bir tazip âletine çevirdiği sırada, Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın beşere hediye getirdiği nur perdeyi kaldırdı; idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak, fânilik yerinde o kavakların her birinin yaprakları adedince hikmetleri, manaları ve Risale-i Nur'da ispat edildiği gibi üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var, diye gösterdi:

Birinci kısım neticeleri: Sâni'-i Zülcelal'in esmasına bakar. Mesela, nasıl ki bir usta hârika bir makineyi yapsa onu takdir eden herkes o zata "Mâşâallah, bârekellah" deyip alkışlar. Öyle de o makine dahi ondan maksud neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisan-ı haliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve her şey böyle bir makinedir, ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise: Zîhayatın ve zîşuurun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalaagâh, birer kitab-ı marifet olur. Manalarını zîşuurun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hâfızalarında ve elvah-ı misaliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücudda bırakıp sonra âlem-i şehadeti terk eder, âlem-i gayba çekilir. Demek, surî bir vücudu bırakır, manevî ve gaybî ve ilmî çok vücudları kazanır.

Evet, madem Allah var ve ilmi ihata eder. Elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena; hakikat noktasında ehl-i imanın dünyasında yoktur ve kâfir münkirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânilikle doludur. İşte bu hakikati, umumun lisanında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip der: "Kimin için Allah var, ona her şey var ve kimin için yoksa her şey ona yoktur, hiçtir."

Elhasıl: Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de herkesin hususi dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarıyor. Ve küfür ise hususan küfr-ü mutlak olsa hem o insanı hem hususi dünyasını ölümle idam edip manevî cehennem zulmetlerine atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın. Gelsinler, buna ya bir çare bulsunlar veya imana girsinler. Bu dehşetli hasarattan kurtulsunlar.

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştak kardeşiniz
Said Nursî
***

On Birinci Şua olan "Meyve"nin On Birinci Meselesi'nin Hatimesi

Gayet ehemmiyetli bir nükte-i i'caziyeye dair, birden ihtiyarsız, mağribden sonra kalbe ihtar edilen ve Sure-i قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ın zahir bir mu'cize-i gaybiyesini gösteren uzun bir hakikate kısa bir işarettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِى الْعُقَدِ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ

İşte yalnız mana-yı işarî cihetinde bu sure-i azîme-i hârika "Kâinatta adem âlemleri hesabına çalışan şerirlerden ve insî ve cinnî şeytanlardan kendinizi muhafaza ediniz." Peygamberimize ve ümmetine emrederek, her asra baktığı gibi mana-yı işarîsiyle bu acib asrımıza daha ziyade, belki zahir bir tarzda bakar; Kur'an'ın hizmetkârlarını istiazeye davet eder. Bu mu'cize-i gaybiye, beş işaretle kısaca beyan edilecek. Şöyle ki:

Bu surenin her bir âyetinin manaları çoktur. Yalnız mana-yı işarî ile beş cümlesinde dört defa "şer" kelimesini tekrar etmek ve kuvvetli münasebet-i maneviye ile beraber dört tarzda bu asrın emsalsiz dört dehşetli ve fırtınalı maddî ve manevî şerlerine ve inkılablarına ve mübarezelerine aynı tarihiyle parmak basmak ve manen "Bunlardan çekininiz!" emretmek, elbette Kur'an'ın i'cazına yakışır bir irşad-ı gaybîdir.

sh:267

Mesela, başta قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ cümlesi, bin üç yüz elli iki veya dört (1352-1354) tarihine hesab-ı ebcedî ve cifriyle tevafuk edip nev-i beşerde en geniş hırs ve hasedle ve Birinci Harb'in sebebiyle vukua gelmeye hazırlanan İkinci Harb-i Umumî'ye işaret eder. Ve ümmet-i Muhammediyeye (asm) manen der: "Bu harbe girmeyiniz ve Rabb'inize iltica ediniz!" Ve bir mana-yı remziyle, Kur'an'ın hizmetkârlarından olan Risale-i Nur şakirdlerine hususi bir iltifat ile onların Eskişehir hapsinden, dehşetli bir şerden aynı tarihiyle kurtulmalarına ve haklarındaki imha planının akîm bırakılmasına remzen haber verir; manen "İstiaze ediniz!" emreder gibi bir remiz verir.

Hem mesela مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ cümlesi –şedde sayılmaz– bin üç yüz altmış bir (1361) ederek bu emsalsiz harbin merhametsiz ve zalimane tahribatına rumi ve hicri tarihiyle parmak bastığı gibi; aynı zamanda bütün kuvvetleriyle Kur'an'ın hizmetine çalışan Nur şakirdlerinin geniş bir imha planından ve elîm ve dehşetli bir beladan ve Denizli hapsinden kurtulmalarına tevafukla, bir mana-yı remzî ile onlara da bakar. "Halk'ın şerrinden kendinizi koruyunuz!" gizli bir îma ile der.

Hem mesela اَلنَّفَّاثَاتِ فِى الْعُقَدِ cümlesi –şeddeler sayılmaz– bin üç yüz yirmi sekiz (1328) eğer şeddedeki (lâm) sayılsa bin üç yüz elli sekiz (1358) adediyle bu umumî harpleri yapan ecnebi gaddarların hırs ve hasedle bizdeki Hürriyet İnkılabı'nın Kur'an lehindeki neticelerini bozmak fikriyle tebeddül-ü saltanat ve Balkan ve İtalyan Harpleri ve Birinci Harb-i Umumî'nin patlamasıyla maddî ve manevî şerlerini, siyasî diplomatların radyo diliyle herkesin kafalarına sihirbaz ve zehirli üflemeleriyle ve mukadderat-ı beşerin düğme ve ukdelerine gizli planlarını telkin etmeleriyle bin senelik medeniyet terakkiyatını vahşiyane mahveden şerlerin vücuda gelmeye hazırlanmaları tarihine

tevafuk ederek اَلنَّفَّاثَاتِ فِى الْعُقَدِ in tam manasına tetabuk eder.

Hem mesela وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ cümlesi –şedde ve tenvin sayılmaz– yine bin üç yüz kırk yedi (1347) edip aynı tarihte, ecnebi muahedelerin icbarıyla bu vatanda ehemmiyetli sarsıntılar ve felsefenin tahakkümüyle bu dindar millette ehemmiyetli tahavvüller vücuda gelmesine ve aynı tarihte, devletlerde İkinci Harb-i Umumî'yi ihzar eden dehşetli hasedler ve rekabetlerin çarpışmaları tarihine bu mana-yı işarî ile tam tamına tevafuku ve manen tetabuku, elbette bu kudsî surenin bir lem'a-i i'caz-ı gaybîsidir.

Bir İhtar: Her bir âyetin müteaddid manaları vardır. Hem her bir mana küllîdir. Her asırda efradı bulunur. Bahsimizde bu asrımıza bakan yalnız mana-yı işarî tabakasıdır. Hem o küllî manada, asrımız bir ferttir. Fakat hususiyet kesbetmiş ki ona tarihiyle bakar. Ben dört senedir, bu harbin ne safahatını ve ne de neticelerini ve ne de sulh olmuş olmamış bilmediğimden ve sormadığımdan, bu kudsî surenin daha ne kadar bu asra ve bu harbe işareti var, diye daha onun kapısını çalmadım. Yoksa bu hazinede daha çok esrar var olduğu, Risale-i Nur'un eczalarında hususan Rumuzat-ı Semaniye Risalelerinde beyan ve ispat edildiğinden onlara havale edip kısa kesiyorum.

Hatıra gelebilen bir sualin cevabıdır:

Bu lem'a-i i'caziyede, baştaki مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ da hem مِنْ hem شَرِّ kelimeleri hesaba girmesi ve âhirde وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ yalnız شَرِّ kelimesi girmesi وَمِنْ girmemesi ve شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِى الْعُقَدِ ikisi de hesap edilmemesi gayet ince ve latîf bir münasebete îma ve remiz içindir. Çünkü halklarda, şerden başka hayırlar da var. Hem bütün şer herkese gelmez. Buna remzen, bazıyeti ifade eden مِنْ ve شَرِّ girmişler. Hâsid, hased ettiği zaman bütün şerdir, bazıyete lüzum yoktur. Ve اَلنَّفَّاثَاتِ فِى الْعُقَدِ remziyle, kendi menfaatleri için küre-i arza ateş atan üfleyicilerin ve sihirbaz o diplomatların tahribata ait bütün işleri ayn-ı şerdir, diye daha شَرِّ kelimesine lüzum kalmadı.

Bu Sureye Ait Bir Nükte-i İ'caziyenin Hâşiyesidir:

Nasıl bu sure, beş cümlesinden dört cümlesi ile bu asrımızın dört büyük şerli inkılablarına ve fırtınalarına mana-yı işarî ile bakar; aynen öyle de dört defa tekraren مِنْ شَرِّ –şedde sayılmaz– kelimesiyle âlem-i İslâm'ca en dehşetli olan Cengiz ve Hülâgu fitnesinin ve Abbasî Devleti'nin inkıraz zamanının asrına, dört defa mana-yı işarî ile ve makam-ı cifrî ile bakar ve parmak basar.

Evet –şeddesiz– شَرِّ beş yüz (500) eder; مِنْ doksandır (90). İstikbale bakan çok âyetler hem bu asrımıza hem o asırlara işaret etmeleri cihetinde, istikbalden haber veren İmam-ı Ali (ra) ve Gavs-ı A'zam (ks) dahi aynen hem bu asrımıza hem o asra bakıp haber vermişler. غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ kelimeleri bu zamana değil belki غَاسِقٍ bin yüz altmış bir (1161) ve وَقَبَ اِذَا sekiz yüz on (810) ederek, o zamanlarda ehemmiyetli maddî manevî şerlere işaret eder. Eğer beraber olsa miladi bin dokuz yüz yetmiş bir (1971) olur. O tarihte dehşetli bir şerden haber verir. Yirmi sene sonra, şimdiki tohumların mahsulü ıslah olmazsa elbette tokatları dehşetli olacak.

* * *

On Birinci Mesele'nin Hâşiyesinin Bir Lâhikasıdır

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

Âyetü'l-Kürsî'nin tetimmesi olan (لاَ اِكْرَاهَ فِى الـدِّينِ قَـدْ تَبَيَّنَ الرُّشْـدُ مِنَ الْغَـىِّ bin üç yüz elli (1350); فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ bin dokuz yüz yirmi dokuz (1929) veya (1928) dokuz yüz kırk altı (946) "Risaletü'n-Nur ismine muvafık"; اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى bin üç yüz kırk yedi (1347); (وَلِىُّ الَّذِينَ آمَنُوا (اَللّٰهُ ❊ (لاَ انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ –eğer beraber olsa– bin on iki (1012); –eğer beraber olmazsa– dokuz yüz kırk beş (945) (bir şedde sayılmaz); يُخْرِجُهُمْ مِنَ (الظُّلُمَاتِ) اِلَى النُّورِ bin üç yüz yetmiş iki (1372) –şeddesiz– وَالَّذِينَ (كَفَرُوا اَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ) bin dört yüz on yedi (1417) يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى) الظُّلُمَاتِ) bin üç yüz otuz sekiz (1338) –şedde sayılmaz–; اُولئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ de bin iki yüz doksan beş (1295) –şedde sayılır– Risaletü'n-Nur'un hem iki kere ismine hem suret-i mücahedesine hem tahakkukuna ve telif ve tekemmül zamanına tam tamına tevafukuyla beraber ehl-i küfrün bin iki yüz doksan üç (1293) harbiyle âlem-i İslâm'ın nurunu söndürmeye çalışması tarihine ve Birinci Harb-i Umumî'den istifade ile bin üç yüz otuz sekizde (1338) bilfiil nurdan zulümata atmak için yapılan dehşetli muahedeler tarihine tam tamına tevafuku ve içinde mükerreren nur ve zulümat karşılaştırılması ve bu mücahede-i maneviyede Kur'an'ın nurundan gelen bir nur, ehl-i imana bir nokta-i istinad olacağını mana-yı işarî ile haber veriyor, diye kalbime ihtar edildi. Ben de mecbur oldum, yazdım. Sonra baktım ki manasının münasebeti bu asrımıza o kadar kuvvetlidir ki hiç tevafuk emaresi olmasa da yine bu âyetler her asra baktığı gibi mana-yı işarî ile bizimle de konuşuyor, kanaatim geldi.

Evet, evvela: Başta لاَ اِكْرَاهَ فِى الـدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْـدُ cümlesi, makam-ı cifrî ve ebcedî ile bin üç yüz elli (1350) tarihine parmak basar ve mana-yı işarî ile der: Gerçi o tarihte, dini dünyadan tefrik ile dinde ikraha ve icbara ve mücahede-i diniyeye ve din için silahla cihada muarız olan hürriyet-i vicdan, hükûmetlerde bir kanun-u esasî, bir düstur-u siyasî oluyor ve hükûmet laik cumhuriyete döner. Fakat ona mukabil manevî bir cihad-ı dinî, iman-ı tahkikî kılıncıyla olacak. Çünkü dindeki rüşd ü irşad ve hak ve hakikati gözlere gösterecek derecede kuvvetli bürhanları izhar edip tebyin ve tebeyyün eden bir nur Kur'an'dan çıkacak, diye haber verip bir lem'a-i i'caz gösterir.

Hem tâ خَالِدُونَ kelimesine kadar Risale-i Nur'daki bütün muvazenelerin aslı, menbaı olarak aynen o muvazeneler gibi mükerreren nur ve zulümat ve iman ve karanlıkları karşılaştırmasıyla gizli bir emaredir ki o tarihte bulunan cihad-ı manevî mübarezesinde büyük bir kahraman; Nur namında Risale-i Nur'dur ki dinde bulunan yüzer tılsımları keşfeden onun manevî elmas kılıncı, maddî kılınçlara ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, hadsiz şükürler olsun ki yirmi senedir Risale-i Nur bu ihbar-ı gaybı ve lem'a-i i'cazı bilfiil göstermiştir. Ve bu sırr-ı azîm içindir ki Risale-i Nur şakirdleri dünya siyasetine ve cereyanlarına ve maddî mücadelelerine karışmıyorlar ve ehemmiyet vermiyorlar ve tenezzül etmiyorlar ve hakiki şakirdleri en dehşetli bir hasmına ve hakaretli tecavüzüne karşı ona der:

“Ey bedbaht! Ben seni idam-ı ebedîden kurtarmaya ve fâni hayvaniyetin en süflî ve elîm derecesinden bir bâki insaniyet saadetine çıkarmaya çalışıyorum. Sen benim ölümüme ve idamıma çalışıyorsun. Senin bu dünyada lezzetin pek az, pek kısa ve âhirette ceza ve belaların pek çok ve pek uzundur. Ve benim ölümüm bir terhistir. Haydi def’ol; senin ile uğraşmam, ne yaparsan yap.” der. O zalim düşmanına hiddet değil belki acıyor, şefkat ediyor, keşke kurtulsa idi diyerek ıslahına çalışır.

Sâniyen: (وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى) Bu iki kudsî cümleler, kuvvetli münasebet-i maneviye ile beraber makam-ı cifrî ve ebcedî hesabıyla birincisi Risaletü’n-Nur’un ismine, ikincisi onun tahakkukuna ve tekemmülüne ve parlak fütuhatına manen ve cifren tam tamına tetabukları bir emaredir ki Risaletü’n-Nur bu asırda, bu tarihte bir “urvetü’l-vüska”dır. Yani çok muhkem, kopmaz bir zincir ve bir “hablullah”tır. Ona elini atan yapışan necat bulur, diye mana-yı remziyle haber verir.

Sâlisen: اَللّٰهُ وَلِىُّ الَّذِينَ آمَنُوا cümlesi hem mana hem cifir ile Risaletü’n-Nur’a bir remzi var. Şöyle ki:.....

(Bu makamda perde indi. Yazmaya izin verilmedi. Başka zamana tehir edildi.)

سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

(Hâşiye): Bu nüktenin bâki kısmı şimdilik yazdırılmadığının sebebi, bir derece dünyaya, siyasete temasıdır. Biz de bakmaktan memnûuz. Evet اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغَى bu tağuta bakar ve baktırır.

Said Nursî

* * *

Zülfikar’ın Hatimesi

حِزْبُ الْوِرْدِ الْاَكْبَرِ مِنْ رِسَالَةِ النُّورِيَّه

Bugün Cevşenü’l-Kebir ile Hizb-i Nurî’yi okudum. Gördüm ki Cevşenü’l-Kebir ve Risale-i Nur ve Hizb-i Nurî kâinatı baştan başa nurlandırıyor, zulümat karanlıklarını dağıtıyor. Gafletleri ve tabiatları parça parça ediyor. Ehl-i gaflet ve ehl-i dalaletin altında saklanmak istedikleri perdeleri yırtıyor. Kâinatı, envaıyla pamuk gibi hallaç ediyor, taraklar ile tarıyor müşahede ettim. Ehl-i dalaletin boğulduğu en son ve en geniş kâinat perdelerinin arkasında, envar-ı tevhidi gösterir.

Kozmoğrafyacılar gibi ehl-i fennin en son ve geniş nokta-i istinadları ve medar-ı gafletleri olan perdelerde de nur-u ehadiyeti gösteriyor. Orada dahi düşmanlarını takip ediyor. En uzak tahassungâhlarını bozuyor. Her yerde, huzura yol gösteriyor. Eğer güneşe kaçsa ona der: “O bir soba, bir lambadır. Odununu, gaz yağını veren kimdir? Bil, ayıl!” diye başına vurur.

Hem kâinatı baştan başa âyineler hükmünde tecelliyat-ı esmaya mazhariyetlerini öyle gösteriyor ki gafletin imkânı olmuyor. Hiçbir şey, huzura mani olmuyor. Ehl-i tarîkat ve hakikatin huzur-u daimî kazanmak için kâinatı ya nefyetmek veya unutmak ve hatıra getirmemek gibi değil; belki kâinat kadar geniş bir mertebe-i huzuru kazandırdığını ve geniş ve küllî ve daimî kâinat vüs’atinde bir ubudiyet dairesini açtığını gördüm. Hizb-i Nurî’de تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ إلى آخر... hakikatı bulunduğuna bana kat’î kanaat verdi.

Said Nursî

***

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Aziz Kardeşlerim!

Bu Hizb-i Nuri'nin benim şahsıma ait pek büyük bir keramet-i maneviyesi var. Şimdi beyan etmek zamanı geldi:

Yirmi üç sene evvel, Eski Said Yeni Said'e inkılab ettiği zaman, tefekkür mesleğinde gittiği için تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ sırrını aradım. Her bir iki senede o sır, ya Arabî ya Türkçe bir risaleyi netice verip suret değiştiriyordu. Arabî Katre Risalesi'nden tâ Âyetü'l-Kübra Risalesi'ne kadar, o hakikat devam edip suretler değiştirerek tâ Hizbü'l-Ekber-i Nuri suret-i daimesine girdi.

Yirmi seneden beridir ki ne vakit sıkılsam ve fikir ve kalbe yorgunluk ve usanç gelse bu hizbin bir kısmını mütefekkirane okumuş isem, o sıkıntıyı ve usanç ve yorgunluğu izale ediyordu.

Hattâ bilâ-istisna, her gece sabaha yakın dört beş saat meşguliyetten gelen usanç ve yorgunluk, o hizbin altısından birisini okumakla hiçbir eseri kalmadığı bin defa tekerrür etmiş. Evet şimdi de devam ediyor.

Said Nursî

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ hadîsinin mazharı ve Risale-i Nur'un bir bürhan-ı enveri ve bir vird-i a'zamı ve ekberi ve bir misal-i musağğarı; ve fikrî bir zikr-i muazzam ve imanî bir ilm-i muhteşem Arabiyyü'l-ibare bir risaleciktir.

Kur'an'daki Âyetü'l-Kübra'nın azametine ve iki Âyetü'l-Kübra ve hakikatinin iki şahid-i ekberi; ve İmam-ı Ali radıyallahu anhın tesmiyesiyle her ikisi Âyetü'l-Kübra namında olan Yirmi Dokuzuncu Lem'a-i Arabiye ve Yedinci Şuâ'nın imtizacından çıkan, ehl-i ilme bir hizb-i ekber hükmündedir ki Risale-i Nur'un tam Arabî bilen veyahut Âyetü'l-Kübra ve Münâcat ve Yirminci Mektup Risaleleri yanında bulunan ve okuyan şakirdlerine imanî ve tefekkürî ara sıra okunacak bir vird-i a'zam olabilir.

On günde bir defa okunsa imana büyük inkişaf ve kuvvet verir.

Said Nursî

***

(Bu kısmın tercümesi ve izahı Âyetü'l-Kübra Risalesi'nin İkinci Makamı'ndadır.)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ اِذًا لَابْتَغَوْا اِلٰى ذِى الْعَرْشِ سَبِيلاً * سُبْحَانَهُ وَ تَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا * تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَ الْاَرْضُ وَ مَنْ فِيهِنَّ وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ لٰكِنْ لاَ (تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا * فَاعْلَمْ اَنَّهُ (لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ *

اٰمَنَّا بِاَنَّهُ (لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ الْفَرْدُ الصَّمَدُ الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ - فِى وَحْدَتِهِ، وَ عَلٰى عَظَمَةِ قُدْرَتِهِ فِى حَشْمَةِ سَلْطَنَتِهِ- (السَّمٰوَاتُ) الشَّاهِدَاتُ بِكَلِمَاتِ النُّجُومِ وَ الشُّمُوسِ وَ الْاَقْمَارِ * وَ السَّيَّارَاتِ الْمُحَرَّكَاتِ الْمُسَخَّرَاتِ بِالْاِرَادَةِ * الْمُدَوَّرَاتِ الْمُدَبَّرَاتِ بِالْمَشِيئَةِ * الْمُوَظَّفَاتِ الْمُنَظَّمَاتِ بِكَمَالِ الْحِكْمَةِ وَ الْاِنْتِظَامِ * وَ الْمُسَخَّرَاتِ الْمُسْتَخْدَمَاتِ الْمُسْتَوْقَدَاتِ بِغَايَةِ الْمُحَافَظَةِ وَ الْمِيزَانِ * فَالْاَجْرَامُ الْعُلْوِيَّةُ وَ الْكَوَاكِبُ الدُّرِّيَّةُ فِى قُبَّةِ الْفَلَكِ بِكَمَالِ ظُهُورِ شَهَادَاتِهَا مُجَسَّمَاتُ نَيِّرَاتِ بَرَاهِينِ اُلُوهِيَّتِهِ وَ عَظَمَتِهِ * وَ بِغَايَةِ وُضُوحِ دَلَالَتِهَا شُعَاعَاتُ شَوَاهِدِ رُبُوبِيَّتِهِ وَ عِزَّتِهِ * تَشْهَدُ عَلٰى شَعْشَعَةِ سَلْطَنَةِ اُلُوهِيَّتِهِ * وَ تُنَادِى عَلٰى وُسْعَةِ حَاكِمِيَّتِهِ فِى اِحَاطَةِ رُبُوبِيَّتِهِ بِجَمِيعِ الْعَوَالِمِ وَ الْاَشْيَاءِ *

(فَاسْتَمِعْ اِلٰى اٰيَةِ : (اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَ زَيَّنَّاهَا -

ثُمَّ انْظُرْ اِلٰى وَجْهِ السَّمَاءِ كَيْفَ تَرٰى سُكُوتًا فِى سُكُونَةٍ * حَرَكَةً فِى حِكْمَةٍ * تَلْئُلأ فِى
حَشْمَةٍ * تَبَسُّمًا فِى زِينَةٍ * مَعَ اِنْتِظَامِ الْخِلْقَةِ * مَعَ اِتِّزَانِ الصَّنْعَةِ * تَشَعْشُعُ سِرَاجِهَا لِتَبْدِيلِ
الْمَوَاسِمِ وَ لِتَحْوِيلِ صَحَائِفِ الْفُصُولِ اِلٰى قَلَمِ الْقُدْرَةِ لِكِتَابَةِ سُطُورِ النَّبَاتَاتِ وَ الْحَيْوَانَاتِ * تَهَلْهُلُ
مِصْبَاحِهَا لِتَنْوِيرِ الْمَنَازِلِ وَ لِتَقْوِيمِ الْاَوْقَاتِ وَ تَعْيِينِ السِّنِينَ * تَلْئُلأُ نُجُومِهَا لِتَنْوِيرِ الْكَائِنَاتِ وَ تَزْيِينِ الْعَوَالِمِ
* تُعْلِنُ لِاَهْلِ النُّهٰى رُبُوبِيَّةً فِى سَلْطَنَةٍ بِلَا انْتِهَاءٍ لِتَدْبِيرِ هٰذَا الْعَالَمِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ عَلٰى غَايَةِ وُسْعَةِ رَحْمَتِهِ * فِى)
سُرْعَةِ فَعَّالِيَّةِ قُدْرَتِهِ (الْجَوُّ) الشَّاهِدُ بِكَلِمَاتِ السَّحَابِ وَ الرِّيَاحِ وَ الرُّعُودِ وَ الْبُرُوقِ وَ الْاَمْطَارِ الْمُسَخَّرَاتِ
الْمُصَرَّفَاتِ الْمُدَبَّرَاتِ الْمُوَظَّفَاتِ بِاِيصَالِ هَدَايَا الرَّحْمٰنِ وَ نَقْلِ لَطَائِفِ الْمَوَادِّ وَ الْاَصْوَاتِ اِلٰى اَنْوَاعِ ذَوِى الْحَيَاةِ
وَ الْاِنْسَانِ بِقَصْدِ الْاِحْسَانِ وَ اِرَادَةِ الْاِنْعَامِ * فِى تَحَوُّلَاتِهَا وَ حَرَكَاتِهَا الْمُشَوَّشَةِ فِى الظَّاهِرِ * الْمُنَظَّمَةِ
* فِى الْحَقِيقَةِ * بِشَهَادَةِ حِكَمِهَا وَ فَوَائِدِهَا وَ تَطَابُقِهَا لِمَظَانِّ حَاجَاتِ ذَوِى الْحَيَاةِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ عَلٰى اِحَاطَةِ حَاكِمِيَّتِهِ وَ حِكْمَتِهِ وَ اِرَادَتِهِ)
لِكُلِّ شَيْءٍ (جَمِيعُ الْعَنَاصِرِ) الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ مَوَالِيدِهَا الْمُصَنَّعَاتِ بِالْمَشِيئَةِ * وَ نَتَائِجِهَا الْمُنَظَّمَاتِ
بِالْاِرَادَةِ * وَ خِدَمَاتِهَا الْمُكَمَّلَاتِ بِالْحِكْمَةِ * وَ وَظَائِفِهَا الْمُنْتَظَمَاتِ بِالْقَصْدِ * بِكَمَالِ الْمُسَخَّرِيَّةِ وَ الْاِنْقِيَادِ
وَ الْاِطَاعَةِ وَ الْاِنْتِظَامِ * فِى تُرَابِهَا وَ حَدِيدِهَا وَ مَائِهَا وَ هَوَائِهَا مَعَ جُمُودِهَا وَ جَهْلِهَا وَ تَشَاكُسِهَا وَ
مُشَوَّشِيَّتِهَا وَ تَشَابُهِهَا وَ تَمَاثُلِهَا وَ انْتِشَارِهَا وَ اسْتِيلَائِهَا بِلَا قَيْدٍ فِى ذَوَاتِهَا * مَعَ كَمَالِ مَوْزُونِيَّةٍ وَ انْتِظَامِ
* مَا فِى اَيَادِيهَا
نَعَمْ تَلْئُلأُ الضِّيَاءِ مِنْ تَنْوِيرِهِ تَشْهِيرِهِ لِاِرَائَةِ عَجَائِبِ صَنْعَتِهِ * تَمَوُّجُ الرِّيَاحِ مِنْ تَصْرِيفِهِ تَوْظِيفِهِ
بِقَصْدِ اِيصَالِ اَوَامِرِهِ اِلٰى مَصْنُوعَاتِهِ * تَفَجُّرُ الْاَنْهَارِ مِنْ تَدْخِيرِهِ تَسْخِيرِهِ * تَزَيُّنُ الْاَحْجَارِ مِنْ تَجْهِيزِهِ تَدْبِيرِهِ
لِمَنَافِعِ ذَوِى الْحَيَاةِ مِنْ عِبَادِهِ * تَبَسُّمُ الْاَزْهَارِ مِنْ تَزْيِينِهِ تَحْسِينِهِ لِلتَّعَرُّفِ وَ التَّوَدُّدِ اِلٰى مَخْلُوقَاتِهِ * تَبَرُّجُ
الْاَثْمَارِ مِنْ اِنْعَامِهِ اِكْرَامِهِ لِاِحْسَاسِ كَمَالِ فَضْلِهِ وَ كَرَمِهِ * تَسَجُّعُ الْاَطْيَارِ مِنْ اِنْطَاقِهِ اِرْفَاقِهِ لِاِشْعَارِ
حُسْنِ اِدَارَتِهِ وَ لُطْفِ رُبُوبِيَّتِهِ * تَهَزُّجُ الْاَمْطَارِ مِنْ تَنْزِيلِهِ تَفْضِيلِهِ لِتَبْشِيرِ حَيَوَانَاتِهِ فِى اِمْدَادَاتِ نَبَاتَاتِهِ *
تَحَرُّكُ الْاَقْمَارِ مِنْ تَقْدِيرِهِ تَدْوِيرِهِ لِتَعْيِينِ الْاَوْقَاتِ وَ السِّنِينَ لِذَوِى الشُّعُورِ مِنْ خَلْقِهِ * سُبْحَانَهُ مَا اَنْوَرَ
* بُرْهَانَهُ مَا اَبْهَرَ سُلْطَانَهُ
اٰمَنَّا بِاَنَّهُ (لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ عَلٰى كَمَالِ رَحْمَانِيَّتِهِ فِى
مَحَاسِنِ رُبُوبِيَّتِهِ (الْاَرْضُ) الشَّاهِدَةُ بِكَلِمَاتِ مَعَادِنِهَا الْمُدَّخَرَاتِ بِالْحِكْمَةِ لِلْحَاجَاتِ * وَ كَلِمَاتِ نَبَاتَاتِهَا
الْمُتَسَبِّلَاتِ بِالرَّحْمَةِ لِلْاَقْوَاتِ * وَ بِكَلِمَاتِ اَشْجَارِهَا الْمُثْمِرَاتِ بِالْعِنَايَةِ لِلْاَرْزَاقِ * وَ بِكَلِمَاتٍ هِىَ
حَيَوَانَاتُهَا الْمُصَوَّرَاتُ الْمُدَبَّرَاتُ بِاَكْمَلِ تَدْبِيرٍ وَ اِدَارَةٍ وَ بِاَحْسَنِ تَرْبِيَّةٍ وَ اِعَاشَةٍ وَ بِاَلْطَفِ اِطْعَامٍ وَ مُحَافَظَةٍ
* بِدَقَائِقِ الْحِكْمَةِ وَ الْاِرَادَةِ وَ بِلَطَائِفِ الرَّحْمَةِ وَ الْعِنَايَةِ جَلَّ جَلَالُهُ
فَسُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَدِيقَةَ اَرْضِهِ * مَشْهَرَ صَنْعَتِهِ * مَحْشَرَ فِطْرَتِهِ * مَظْهَرَ قُدْرَتِهِ * مَدَارَ
حِكْمَتِهِ * مَزْهَرَ رَحْمَتِهِ * مَزْرَعَ جَنَّتِهِ * مَمَرَّ الْمَخْلُوقَاتِ * مَسِيرَ الْقَافِلَاتِ * مَسِيلَ الْمَوْجُودَاتِ *
مَكِيلَ الْمَصْنُوعَاتِ * فَجَمِيعُ تِلْكَ الْقَافِلَاتِ لَاسِيَّمَا مُزَيَّنُ الْحَيَوَانَاتِ * مُنَقَّشُ الطُّيُورَاتِ * مُثَمَّرُ
الشَّجَرَاتِ * مُزَهَّرُ النَّبَاتَاتِ * مُعْجِزَاتُ عِلْمِهِ * خَوَارِقُ صَنْعَتِهِ * هَدَايَاءُ جُودِهِ * بَشَائِرُ لُطْفِهِ *
فَتَبَسُّمُ الْاَزْهَارِ مِنْ تَزَيُّنِ الْاَثْمَارِ * وَ تَهَزُّجُ الْاَمْطَارِ عَلٰى خُدُودِ الْاَزْهَارِ * وَ تَسَجُّعُ الْاَطْيَارِ فِى نَسِيمَةِ
الْاَسْحَارِ * وَ تَرَحُّمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْاَطْفَالِ الصِّغَارِ * وَ تَزَيُّنُ الْاَشْيَاءِ وَ الْاَشْجَارِ * وَ تَبَرُّجُ الْاَزْهَارِ وَ الْاَثْمَارِ
* مَا هِىَ اِلاَّ تَعَرُّفُ صَانِعٍ وَدُودٍ * وَ تَوَدُّدُ خَالِقٍ رَحْمَانٍ * تَرَحُّمُ مُنْعِمٍ حَنَّانٍ * وَ تَحَنُّنُ مُحْسِنٍ مَنَّانٍ *
لِلْجِنِّ وَ الْاِنْسَانِ * وَ الرُّوحِ وَ الْحَيْوَانِ * وَ الْمَلَكِ وَ الْجَانِّ * بِالْحُجَّةِ وَ الْبُرْهَانِ * بَلْ بِالْمُشَاهَدَةِ وَ
* الْعَيَانِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ عَلٰى عَظَمَةِ حَاكِمِيَّتِهِ فِى حَشْمَةِ)
رُبُوبِيَّتِهِ (جَمِيعُ الْبِحَارِ وَ الْعُيُونِ وَ الْاَنْهَارِ) بِكَلِمَاتِ جَوَاهِرِهَا الْمُزَيَّنَاتِ * وَ حَيَوَانَاتِهَا الْمُنْتَظَمَاتِ * وَ
* وَارِدَاتِهَا وَ صَرْفِيَّاتِهَا بِالْمِيزَانِ * وَ اِدِّخَارِهَا وَ مُحَافَظَتِهَا بِالْاِنْتِظَامِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ عَلٰى عَظَمَةِ سَلْطَنَةِ اُلُوهِيَّتِهِ فِى)
لَطَائِفِ تَدَابِيرِ رُبُوبِيَّتِهِ (جَمِيعُ الْجِبَالِ وَ الْاَوْدِيَةِ وَ الصَّحَارٰى) الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ مَعَادِنِهَا وَ دَفَائِنِهَا وَ خَزَائِنِهَا
وَ مَنَابِعِهَا الْمُدَّخَرَاتِ الْمُسَخَّرَاتِ الْمُهَيَّاتِ بِالتَّدَابِيرِ الْاِحْتِيَاطِيَّةِ لِاَنْوَاعِ حَاجَاتِ اَنْوَاعِ ذَوِى الْحَيَاةِ * وَ

بِكَلِمَاتِ نَبَاتَاتِهَا ٱلْمُزَيَّنَاتِ ٱلْمُتَزَهِّرَاتِ ٱلْمُتَبَسِّمَاتِ ٱلْمُتَسَنْبِلَاتِ ٱلْمُرْسِلَاتِ لِاطْعَامِ ٱلْمَخْلُوقَاتِ * وَ
* بِكَلِمَاتِ اَشْجَارِهَا الْمُورِقَاتِ الْمُزْهِرَاتِ الْمُثْمِرَاتِ النَّاشِرَاتِ اَيَادِيهَا بِالْاَثْمَارِ لِانْفَاقِ ذَوِى الْحَيَاةِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ عَلٰى اَنْوَاعِ نُقُوشِ جَلَوَاتِ اَسْمَائِهِ وَ
مَحَاسِنِ صَنْعَتِهِ فِى لَطَائِفِ دَقَائِقِ حِكْمَتِهِ (اِجْمَاعُ جَمِيعِ اَنْوَاعِ النَّبَاتَاتِ وَ جَمِيعِ اَصْنَافِ الْاَشْجَارِ)
الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ الْاَوْرَاقِ وَ الْاَزْهَارِ وَ الْبُذُورِ وَ الْاَثْمَارِ الْمَوْزُونَاتِ الْمَنْظُومَاتِ الْفَصِيحَاتِ الْبَلِيغَاتِ
الْمُنْشِدَاتِ لِمَدَائِحِ خَلاَّقِهَا وَ مُصَوِّرِهَا وَ مُزَيِّنِهَا بِشَهَادَةِ اِحَاطَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ اِرَادَةِ الْاِحْسَانِ وَ الْاِنْعَامِ وَ
الْاِكْرَامِ وَ الْاِمْتِنَانِ فِى الْكُلِّ عَلٰى ذَوِى الْحَيَاةِ بِاهْدَائِهَا لَهَا مُزَيَّنَةً بِلَطَائِفِ الرَّحْمَةِ وَ الْعِنَايَةِ * وَ تَظَاهُرِ
حَقِيقَةِ التَّصْوِيرِ وَ التَّدْبِيرِ وَ التَّمْيِيزِ وَ التَّزْيِينِ فِى كُلِّهَا بِدَقَائِقِ الْحِكْمَةِ وَ الْاِرَادَةِ وَ الزَّرْعِ وَ النَّشْرِ (لاَسِيَّمَا
بِطَيَرَانِ الْبُذُورِ بِاَجْنِحَةِ الْاَشْعَارِ *) وَ بِمُشَاهَدَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمُتَبَايِنَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ بِكَمَالِ
الْاِنْتِظَامِ وَ الْاِتِّزَانِ وَ الْاِمْتِيَازِ عَلٰى مَرِّ الزَّمَانِ وَ الْمَوَاسِمِ بِلاَ سَهْوٍ وَ لاَ نِسْيَانٍ * مِنْ بُذُورَاتٍ وَ نُوَاتَاتٍ وَ
حَبَّاتٍ مُتَشَابِهَاتٍ مُخْتَلِطَاتٍ مُخْتَرَعَاتٍ دَفْعَةً مِنَ الْعَدَمِ مَحْدُودَاتٍ مَعْدُودَاتٍ حَتّٰى صَارَتِ الْبُذُورُ وَ الْاَثْمَارُ وَ
الْحُبُوبُ وَ الْاَزْهَارُ مُعْجِزَاتِ الْحِكْمَةِ * خَوَارِقَ الصَّنْعَةِ * هَدَايَاءَ الرَّحْمَةِ * خُلاَصَاتِ الْاَطْعِمَةِ * بَرَاهِينَ
الْوَحْدَةِ * بَشَائِرَ لُطْفِهِ فِى دَارِ الْاٰخِرَةِ * شَوَاهِدَ صَادِقَةً بِاَنَّ خَلاَّقَهَا عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ * وَ بِكُلِّ
شَىْءٍ عَلِيمٌ * قَدْ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ بِالرَّحْمَةِ وَ الْعِلْمِ وَ الصُّنْعِ وَ التَّصْوِيرِ * حَتّٰى كَاَنَّ الشَّمْسَ فِى
الْكَائِنَاتِ كَالثَّمَرَةِ وَ السِّرَاجِ فِى الْخَلْقِ وَ التَّدْبِيرِ * وَ النُّجُومَ فِى السَّمَاءِ كَالْاَزْهَارِ وَ الْاَثْمَارِ فِى الصُّنْعِ وَ
* التَّصْوِيرِ * وَ الْاَرْضَ فِى الْفَضَاءِ كَالْبَيْضَةِ وَ الْحَبَّةِ لاَ تَثْقُلُ عَلَيْهِ فِى الْخَلْقِ وَ التَّقْدِيرِ وَ الصُّنْعِ وَ التَّصْوِيرِ
نَعَمْ جَمِيعُ النَّبَاتَاتِ وَ الْاَشْجَارِ شَاهِدَاتٌ عَلٰى وُجُوبِ مَوْجُودِيَّةِ صَانِعِهَا وَ وَحْدَانِيَّتِهِ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ
وَ الظُّهُورِ * وَ غَايَةِ الصَّرَاحَةِ وَ الْبَيَانِ * وَ بِالْخَاصَّةِ عِنْدَ انْفِتَاحِ اَكْمَامِهَا * وَ انْكِشَافِ اَزْهَارِهَا * وَ تَزَايُدِ
اَوْرَاقِهَا * وَ تَكَامُلِ ثِمَارِهَا وَ رَقْصِ بَنَاتِهَا (اَىْ اَوْلاَدِهَا) الْمُتَبَسِّمَةِ عَلٰى اَيَادِى اَغْصَانِهَا بِاَفْوَاهِ مُزَيَّنَاتِ
اَزَاهِيرِهَا وَ اَكْمَامِهَا * وَ بِالْسِنَةِ مُنْتَظِمَاتِ سَنَابِلِهَا وَ عَنَاقِيدِهَا * وَ بِحُرُوفِ مَوْزُونَاتِ بُذُورِهَا وَ نُوَاتَاتِهَا *
وَ بِكَلِمَاتِ مَنْظُومَاتِ حَبَّاتِهَا وَ ثِمَارِهَا * وَ بِدَلاَلَاتِ مَعَانِى مُصَنَّعَاتِ نِظَامِهَا * فِى مِيزَانِهَا * فِى تَنْظِيمِهَا
* فِى تَوْزِينِهَا * فِى تَزْيِينِهَا * فِى تَمْيِيزِهَا * فِى صَنْعَتِهَا * فِى صِبْغَتِهَا * فِى زِينَتِهَا * فِى
نُقُوشِهَا * فِى طُعُومِهَا * فِى رَوَائِحِهَا * فِى اَلْوَانِهَا * فِى اَشْكَالِهَا الْمُتَمَايِزَاتِ الْمُنْتَظِمَاتِ الْوَاصِفَاتِ
لِتَجَلِّيَاتِ صِفَاتِ خَلاَّقِهَا * وَ الْمُفَسِّرَاتِ لِجَلَوَاتِ اَسْمَائِهِ * وَ الْمُعَرِّفَاتِ لِتَوَدُّدَاتِهِ وَ تَعَرُّفَاتِهِ اِلٰى مَخْلُوقَاتِهِ
* لاَسِيَّمَا تَوْصِيفُهَا لِخَلاَّقِهَا بِمَا يَتَقَطَّرُ مِنْ ظَرَافَةِ عُيُونِ اَزَاهِيرِهَا * وَ يَتَرَشَّحُ مِنْ طَرَاوَةِ اَسْنَانِ سَنَابِلِهَا
* وَ يَتَحَلَّبُ مِنْ عُسَيْلَةِ شِفَاهِ ثِمَارِهَا * مِنْ قَطَرَاتِ رَشَحَاتِ لَمَعَاتِ جَلَوَاتِ تَوَدُّدِهِ وَ تَحَبُّبِهِ وَ تَعَرُّفِهِ وَ
* تَعَهُّدِهِ لِمَصْنُوعَاتِهِ * سُبْحَانَهُ مَا اَزْيَنَ بُرْهَانَهُ وَ مَا اَظْهَرَهُ وَ مَا اَبْهَرَهُ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ اَحَدِيَّتِهِ * وَ عَلٰى صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ)
(اِجْمَاعُ جَمِيعِ اَنْوَاعِ الْحَيْوَانَاتِ وَ الْحَوَيْنَاتِ وَ جَمِيعِ اَقْسَامِ الطُّيُورِ وَ الطُّوَيْرَاتِ) بِكَلِمَاتِ الْاَعْضَاءِ وَ الْاٰلاَتِ
الْمُنْتَظِمَةِ بِدِقَّةِ الْاِرَادَةِ وَ الْحِكْمَةِ * وَ بِجُمَلِ الْجَوَارِحِ وَ الْجِهَازَاتِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمَشِيئَةِ وَ الْعِنَايَةِ * وَ
بِمَعَانِى الْحَوَاسِّ وَ الْحِسِّيَّاتِ الْمُنَظَّمَةِ بِقَصْدِ الْاِحْسَانِ وَ الرَّحْمَةِ * بِشَهَادَةِ اِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الصُّنْعِ وَ
الْاِيْدَاعِ وَ الْخَلْقِ وَ الْاِخْتِرَاعِ مِنَ الْعَدَمِ فِى الْكُلِّ بِدَقَائِقِ الْحِكْمَةِ وَ الْاِرَادَةِ * وَ بِشَهَادَةِ تَظَاهُرِ حَقِيقَةِ
التَّصْوِيرِ وَ التَّدْبِيرِ وَ التَّمْيِيزِ وَ التَّزْيِينِ وَ التَّرْبِيَةِ وَ الْاِعَاشَةِ بِمَحَاسِنِ الرَّحْمَةِ وَ الْعِنَايَةِ * وَ بِمُشَاهَدَةِ حَقِيقَةِ
فَتْحِ جَمِيعِ صُوَرِهَا الْمُتَخَالِفَةِ الْغَيْرِ الْمَحْصُورَةِ بِكَمَالِ الْاِنْتِظَامِ وَ الْاِتِّزَانِ وَ الْاِمْتِيَازِ * بِالدَّوَامِ فِى الْفُصُولِ وَ
الْاَزْمَانِ بِلاَ سَهْوٍ وَلاَ نِسْيَانٍ * مِنْ قَطَرَاتٍ وَ بَيْضَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مُخْتَلِطَةٍ مُنْشَئَاتٍ مِنَ الْعَدَمِ
* مَحْصُورَاتٍ مَعْدُودَاتٍ
اٰمَنَّا بِاَنَّهُ (لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ وَ
اَحَدِيَّتِهِ وَ عَلٰى صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ وَ شُئُونِهِ وَ اَفْعَالِهِ (اِجْمَاعُ جَمِيعِ الْاَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ مَعَ جَمِيعِ الْاَخْيَارِ)
بِقُوَّةِ مَا لاَ يُحْصٰى مِنَ الْمُعْجِزَاتِ الْبَاهِرَاتِ الظَّاهِرَاتِ الْمُتَوَاتِرَاتِ الْمُصَدَّقَاتِ الْمُصَدِّقَاتِ * وَ مَا لاَ يُحَدُّ مِنَ
* الْمُكَالَمَاتِ وَ الْمُنَاجَاةِ وَ الْمُشَاهَدَاتِ وَ مِنَ الْمُقَابَلاَتِ وَ الْاِمْدَادَاتِ وَ الْاِعَانَاتِ الْغَيْبِيَّاتِ الْاِلٰهِيَّةِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِى دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِى وَحْدَتِهِ (اِجْمَاعُ الْاَصْفِيَاءِ وَ الصِّدِّيقِينَ مَعَ الْاَبْرَارِ))
بِقُوَّةِ مَا لاَ يُحَدُّ مِنَ الْبَرَاهِينِ الزَّاهِرَاتِ الْوَاضِحَاتِ الْقَاطِعَاتِ الْمُحَقِّقَاتِ وَ مِنَ الدَّلاَئِلِ النُّورَانِيَّةِ السَّاطِعَاتِ
* الْمُدَقِّقَاتِ

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) الَّذِی دَلَّ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ (اِجْمَاعُ اَلْاَوْلِیَاءِ وَ اَلْاَقْطَابِ ذَوِی اَلْمَقَامَاتِ
* وَ اَلْاَسْرَارِ) بِقُوَّةِ مَا لاَ یُعَدُّ مِنَ اَلْکَشْفِیَّاتِ اَلْمَشْهُودَاتِ اَلصَّادِقَاتِ اَلْمُتَطَابِقَاتِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلَّذِی دَلَّ عَلٰی مَوْجُودِیَّتِهِ فِی وَحْدَانِیَّتِهِ (اِجْمَاعُ اَلْمَلٰئِکَةِ اَلْمُتَمَثِّلِینَ لِلْاَبْصَارِ وَ)
* اِتِّفَاقُ اَلْاَرْوَاحِ اَلطَّیِّبِینَ اَلظَّاهِرِینَ لِلْاَنْظَارِ) بِقُوَّةِ تَطَابُقِ اِخْبَارَاتِهِمُ اَلْمُتَوَافِقَاتِ اَلْمُتَوَاتِرَاتِ اَلْمُشْتَهِرَاتِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلَّذِی دَلَّ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ (اِجْمَاعُ اَلْعُقُولِ اَلْمُسْتَقِیمَةِ) بِقُوَّةِ
یَقِینِیَّاتِهَا وَ اِعْتِقَادَاتِهَا اَلْمُتَوَافِقَاتِ عَلَی اَلتَّوْحِیدِ مَعَ تَبَایُنِ اَلْمَذَاهِبِ * وَ کَذَا (اِجْمَاعُ اَلْقُلُوبِ اَلسَّلِیمَةِ)
* بِقُوَّةِ کَشْفِیَّاتِهَا وَ مُشَاهَدَاتِهَا اَلْمُتَطَابِقَاتِ عَلَی اَلْوَحْدَةِ مَعَ تَخَالُفِ اَلْمَشَارِبِ
اٰمَنَّا بِاَنَّهُ (لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلْوَاجِبُ اَلْوُجُودِ اَلْوَاحِدُ اَلْاَحَدُ اَلَّذِی دَلَّ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ وَ
عَلٰی صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ وَ شُئُونِهِ وَ اَفْعَالِهِ (اِجْمَاعُ جَمِیعِ اَلْکُتُبِ اَلْمُقَدَّسَةِ اَلْاِلٰهِیَّةِ وَ اَلصُّحُفِ اَلسَّمَاوِیَّةِ مَعَ
جَمِیعِ اَلْوَحْیَاتِ) فِی جَمِیعِ اَلْاَدْوَارِ اَلْمُتَضَمِّنَةِ تِلْکَ اَلْوَحْیَاتُ لِلتَّنَزُّلاَتِ وَ اَلتَّعَرُّفَاتِ اَلْاِلٰهِیَّةِ اِلٰی مَخْلُوقَاتِهِ * وَ
* اَلْاِمْدَادَاتِ وَ اَلْمُقَابَلاَتِ اَلرَّبَّانِیَّةِ لِمُنَاجَاةِ عِبَادِهِ * وَ اَلْاِشْعَارَاتِ اَلرَّحْمَانِیَّةِ لِوُجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلَّذِی دَلَّ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ (اِجْمَاعُ اَلْاِلْهَامَاتِ اَلصَّادِقَةِ فِی کُتُبِ)
اَلْاَصْفِیَاءِ وَ اَلصِّدِّیقِینَ) فِی عُمُومِ اَلْاَعْصَارِ اَلْمُتَضَمِّنَةِ تِلْکَ اَلْاِلْهَامَاتُ لِلتَّوَدُّدَاتِ وَ اَلتَّعَرُّفَاتِ اَلرَّبَّانِیَّةِ * وَ
اَلْاِغَاثَاتِ وَ اَلْاِجَابَاتِ اَلرَّحْمَانِیَّةِ فِی مُقَابَلاَتِ دَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهِ * وَ لِلْاِحْسَاسَاتِ اَلسُّبْحَانِیَّةِ لِحُضُورِهِ
* لِمَصْنُوعَاتِهِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلْوَاجِبُ اَلْوُجُودِ اَلْوَاحِدُ اَلْاَحَدُ اَلْفَرْدُ اَلصَّمَدُ اَلَّذِی دَلَّ وَ شَهِدَ وَ بَرْهَنَ عَلٰی وُجُوبِ)
وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ * وَ عَلٰی اَحَدِیَّتِهِ فِی صَمَدِیَّتِهِ * وَ عَلٰی صِفَاتِهِ فِی اَسْمَائِهِ * وَ عَلٰی شُئُونِهِ فِی
اَفْعَالِهِ * وَ عَلٰی جَمَالِهِ وَ جَلاَلِهِ فِی کَمَالِهِ (فَخْرُ اَلْعَالَمِ بِحَشْمَةِ قُرْآنِهِ وَ شَرَفُ نَوْعِ بَنِی اٰدَمَ بِکَثْرَةِ
کَمَالاَتِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَ عَلٰی اٰلِهِ وَ صَحْبِهِ وَ سَلَّمَ) بِقُوَّةِ اَلْمُعْجِزَاتِ اَلْبَاهِرَاتِ اَلظَّاهِرَاتِ عَلٰی یَدَیْهِ
* وَ بِقُوَّةِ اَلْکَمَالاَتِ اَلْعَالِیَاتِ اَلْمَشْهُودَاتِ فِی ذَاتِهِ * وَ بِقُوَّةِ اَلْحَقَائِقِ اَلْقَاطِعَاتِ اَلسَّاطِعَاتِ فِی دِینِهِ * وَ
بِقُوَّةِ اِجْمَاعِ اٰلِهِ اَلْاَطْهَارِ ذَوِی اَلْکَرَامَاتِ وَ اَلْخَوَارِقِ وَ اَلْاَنْوَارِ * وَ بِقُوَّةِ اِتِّفَاقِ اَصْحَابِهِ اَلْاَخْیَارِ ذَوِی قُوَّةِ اَلْبَصَائِرِ
وَ نُفُوذِ اَلْاَنْظَارِ وَ اِسْتِقَامَةِ اَلْاَفْکَارِ * وَ مَعَ تَوَافُقِ اَلْاَصْفِیَاءِ ذَوِی اَلْبَرَاهِینِ اَلْقَاطِعَةِ وَ اَلتَّدْقِیقَاتِ اَلسَّاطِعَةِ
* فِی عُمُومِ اَلْاَقْطَارِ وَ اَلْأَعْصَارِ
لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلْوَاجِبُ اَلْوُجُودِ اَلْوَاحِدُ اَلْاَحَدُ اَلَّذِی دَلَّ وَ شَهِدَ وَ بَرْهَنَ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی)
وَحْدَتِهِ وَ عَلٰی اَحَدِیَّتِهِ وَ صَمَدِیَّتِهِ * وَ عَلٰی صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ وَ شُئُونِهِ وَ اَفْعَالِهِ وَ جَمَالِهِ وَ جَلاَلِهِ وَ کَمَالِهِ
(اَلْقُرْاٰنُ اَلْمُعْجِزُ اَلْبَیَانِ) اَلْمُنَوَّرُ لِلْاَکْوَانِ وَ اَلْاَزْمَانِ * اَلْمَقْبُولُ اَلْمَرْغُوبُ لِاَنْوَاعِ اَلْمَلَکِ وَ اَلْاِنْسِ وَ اَلْجَانِّ *
اَلْمَقْرُوءُ کُلُّ اٰیَاتِهِ فِی کُلِّ دَقِیقَةٍ بِاَلْسِنَةِ مِئَاتِ مِلْیُونٍ مِنْ نَوْعِ اَلْاِنْسَانِ * وَ بِاَلْسِنَةِ مَا لاَ یُحْصٰی مِنَ
اَلرُّوحَانِیَّاتِ وَ اَلْمَخْلُوقَاتِ ذَوِی اَلْاِذْعَانِ * اَلْجَارِی سَلْطَنَتُهُ اَلْمُعَظَّمَةُ عَلٰی نِصْفِ اَلْاَرْضِ وَ خُمُسِ نَوْعِ
اَلْبَشَرِ فِی اَرْبَعَةَ عَشَرَ عَصْرًا بِکَمَالِ اَلْاِحْتِشَامِ وَ اَلْاِحْتِرَامِ * اَلْمُقَرَّرُ حَقَائِقُهُ بِاَلْحَقَائِقِ اَلرَّاسِخَةِ اَلسِّتِّ
بِاَلْحُجَّةِ وَ اَلْبُرْهَانِ * اَلْمُصَدَّقُ حَقَّانِیَّتُهُ مِنْ جَانِبِ اَلْمَقَامَاتِ اَلسِّتَّةِ بِاَلْمُشَاهَدَةِ وَ اَلْعِیَانِ * اَلْمُنَوَّرُ اَطْرَافُهُ
مِنَ اَلْجِهَاتِ اَلسِّتِّ بِاَلتَّحْقِیقِ وَ اَلْاِذْعَانِ بِاِجْمَاعِ سُوَرِهِ وَ اٰیَاتِهِ اَلسَّمَاوِیَّةِ عَلَی اَلتَّوْحِیدِ * وَ بِاِتِّفَاقِ حَقَائِقِهِ
* وَ اَسْرَارِهِ اَلْقُدْسِیَّةِ عَلَی اَلْوَحْدَةِ * وَ بِتَوَافُقِ ثَمَرَاتِهِ وَ اٰثَارِهِ اَلْمَعْنَوِیَّةِ عَلَی اَلْوَحْدَانِیَّةِ
اٰمَنَّا بِاَنَّهُ (لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ) اَلْوَاجِبُ وُجُودُهُ اَلْمُمْتَنِعُ نَظِیرُهُ * اَلْمُمْکِنُ کُلُّ مَا سِوَاهُ اَلَّذِی دَلَّ عَلٰی
وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ * وَ عَلٰی صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ وَ شُئُونِهِ وَ اَفْعَالِهِ هٰذِهِ (اَلْکَائِنَاتُ) اَلْکِتَابُ اَلْکَبِیرُ
اَلْمُجَسَّمُ * اَلْقُرْاٰنُ اَلْحِسِّیُّ اَلْمُعَظَّمُ * اَلْقَصْرُ اَلْمُزَیَّنُ اَلْمُنَظَّمُ * اَلْبَلَدُ اَلْمُکَمَّلُ اَلْمُحْتَشَمُ *
بِاِجْمَاعِ اَرْوَابِهِ وَ فُصُولِهِ وَ صُحُفِهِ وَ سُطُورِهِ وَ اٰیَاتِهِ وَ کَلِمَاتِهِ وَ حُرُوفِهِ وَ نُقَطِهِ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِ کَاتِبِهِ وَ
مُؤَلِّفِهِ اَلْاَزَلِیِّ اَلْاَبَدِیِّ * وَ بِاِتِّفَاقِ اَرْکَانِهَا وَ اَنْوَاعِهَا وَ اَجْزَائِهَا وَ جُزْئِیَّاتِهَا وَ سَکَنَتِهَا وَ مُشْتَمِلاَتِهَا وَ تَجَدُّدَاتِهَا
وَ تَحَوُّلاَتِهَا عَلٰی وَحْدَانِیَّةِ صَاحِبِهَا وَ صَانِعِهَا اَلسَّرْمَدِیِّ * بِشَهَادَةِ اِحَاطَةِ حَقِیقَةِ (اَلْحُدُوثِ) وَ (اَلْاِمْکَانِ) وَ
(اَلتَّغَیُّرِ) فِی کُلِّهَا * وَ بِشَهَادَةِ اِحَاطَةِ حَقِیقَةِ (اَلتَّدَاخُلِ) وَ (اَلتَّعَاوُنِ) وَ (اَلتَّنَاسُبِ) فِی عُمُومِهَا بِاَلْاِنْتِظَامِ
* وَ بِشَهَادَةِ اِحَاطَةِ حَقِیقَةِ (اَلتَّغْیِیرِ وَ اَلتَّبْدِیلِ) تَحْتَ حِکْمَةٍ وَ اِرَادَةٍ * وَ حَقِیقَةِ (اَلتَّصْوِیرِ وَ اَلتَّدْبِیرِ) تَحْتَ
قَصْدٍ وَ مَشِیئَةٍ * وَ حَقِیقَةِ (اَلتَّرْبِیَةِ وَ اَلْاِعَاشَةِ) تَحْتَ مُحَافَظَةٍ وَ نِظَامٍ وَ مِیزَانٍ * فَجَمِیعُ اَلْاَجْرَامِ اَلْعُلْوِیَّةِ وَ
اَلْمَوْجُودَاتِ اَلْاَرْضِیَّةِ فِی (بُسْتَانِ اَلْکَائِنَاتِ) مُعْجِزَاتُ قُدْرَةِ خَلاَّقٍ عَلِیمٍ بِاَلضَّرُورَةِ * وَ جَمِیعُ هٰذِهِ اَلنَّبَاتَاتِ
اَلْمُتَلَوِّنَةِ وَ اَلْحَیَوَانَاتِ اَلْمُتَنَوِّعَةِ اَلْمَنْثُورَةِ اَلْمَنْشُورَةِ فِی حَدِیقَةِ اَلْاَرْضِ خَوَارِقُ صَنْعَةِ صَانِعٍ حَکِیمٍ بِاَلْبَدَاهَةِ

* وَ جَمِيعُ هٰذِهِ الْاَزْهَارِ وَ الْاَثْمَارِ الْمُتَزَيِّنَةِ الْمُتَبَسِّمَةِ فِی جِنَانِ الْكَائِنَاتِ هَدَايَا رَحْمٰنٍ رَحِيمٍ بِالْحَدْسِ الشُّهُودِیِّ بَلْ بِالْمُشَاهَدَةِ * تَشْهَدُ هَاتِيكَ وَ تُنَادِی تَاكَ وَ تُعْلِنُ هٰذِهِ بِاَنَّ خَلَّاقَهَا وَ مُصَوِّرَهَا وَ وَاهِبَهَا عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِيرٌ وَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِيمٌ * تَتَسَاوٰی بِالنِّسْبَةِ اِلَيْهِ الذَّرَّاتُ وَ النُّجُومُ وَ الْمُتَنَاهِی وَ غَيْرُ الْمُتَنَاهِی * فَكُلُّ الْوُقُوعَاتِ الْمَاضِيَةِ وَ غَرَائِبِهَا مُعْجِزَاتُ قُدْرَةِ ذٰلِكَ الصَّانِعِ الْحَكِيمِ * تَشْهَدُ عَلٰی اَنَّهُ قَدِيرٌ عَلٰی كُلِّ الْاِمْكَانَاتِ الْاِسْتِقْبَالِيَّةِ وَ عَجَائِبِهَا *

فَالْكَائِنَاتُ مِثْلُ الشَّجَرَةِ وَ الْقَصْرِ تَدُلُّ بِالْقَطْعِ عَلٰی مَوْجُودِيَّةِ مَنْ اَسَّسَ فِی سِتَّةِ اَيَّامٍ بُنْيَانَ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْمُحِيطَةِ وَ الْقَصْرِ الْمُزَيَّنِ * وَ فَرَّشَ اَسَاسَاتِهَا بِاُصُولِ مَشِيئَتِهِ وَ حِكْمَتِهِ * وَ فَصَّلَهَا اِلٰی اَرْكَانِهَا بِدَسَاتِيرِ قَضَائِهِ وَ قَدَرِهِ * وَ نَظَّمَهَا بِقَوَانِينِ عَادَتِهِ وَ سُنَّتِهِ * وَ زَيَّنَهَا بِنَوَامِيسِ عِنَايَتِهِ وَ رَحْمَتِهِ * وَ نَوَّرَهَا بِخُصُوصِيَّاتِ اِمْدَادَاتِ جَلَوَاتِ اَسْمَائِهِ وَ صِفَاتِهِ لِضُعَفَاءِ الْاَفْرَادِ وَ شُذُوذَاتِ قَوَانِينِهِ * فَسُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ هٰذَا الْعَالَمَ الْكَبِيرَ كَهٰذَا الْاِنْسَانِ الصَّغِيرِ فِی الصُّنْعِ وَ التَّقْدِيرِ بِكَمَالِ الْيُسْرِ وَ السُّهُولَةِ * وَ الْاِيدَاعِ وَ التَّدْبِيرِ بِاَحْسَنِ صُورَةٍ * نَعَمْ ذَاكَ الْعَالَمُ الْكَبِيرُ كَهٰذَا الْعَالَمِ الصَّغِيرِ مَصْنُوعُ قُدْرَتِهِ، مَكْتُوبُ قَدَرِهِ * اِبْدَاعُهُ لِذَاكَ يَتَجَلّٰی الْاُلُوهِيَّةَ، صَيَّرَهُ مَسْجِدًا * اِيجَادُهُ لِهٰذَا بِالْعَقْلِ وَ الْاِيمَانِ صَيَّرَهُ سَاجِدًا * اِنْشَائُهُ لِذَاكَ مَزْرَعَةَ الْمَحْصُولَاتِ صَيَّرَ ذَاكَ مِلْكًا * بِنَائُهُ لِهٰذَا ذِی الذَّوْقِ وَ الْاِحْتِيَاجِ صَيَّرَهُ مَمْلُوكًا * صَنْعَتُهُ فِی ذَاكَ بِغَايَةِ الْاِنْتِظَامِ تَظَاهَرَتْ كِتَابًا * صِبْغَتُهُ فِی هٰذَا بِاَكْمَلِيَّاتِهَا بِغَايَةِ الْاِتِّزَانِ تَبَارَزَتْ خِطَابًا * قُدْرَتُهُ فِی ذَاكَ تُظْهِرُ حَشْمَتَهُ وَ تُبْرِزُ جَلَالَهُ * رَحْمَتُهُ فِی هٰذَا تَنْظِمُ نِعْمَتَهُ تَصِفُ جَمَالَهُ * حَشْمَتُهُ فِی ذَاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ الْفَرْدُ لَا ضِدَّ وَ لَا شَرِيكَ وَ لَا نَظِيرَ لَهُ * نِعْمَتُهُ فِی هٰذَا تُعْلِنُ هُوَ الْاَحَدُ الصَّمَدُ لَا نِدَّ وَ لَا مُعِينَ وَ لَا وَزِيرَ لَهُ * سِكَّتُهُ فِی ذَاكَ فِی الْكُلِّ وَ الْاَجْزَاءِ سُكُونًا، حَرَكَةً * خَاتَمُهُ فِی هٰذَا فِی الْجِسْمِ وَ الْاَعْضَاءِ حُجَيْرَةً، ذَرَّةً *

اٰمَنَّا بِاَنَّهُ (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ (لَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰی وَ لَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰی) الَّذِی دَلَّ بِذَاتِهِ عَلٰی وُجُوبِ وُجُودِهِ فِی وَحْدَتِهِ وَ عَلٰی صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ وَ شُئُونِهِ وَ اَفْعَالِهِ (اَلذَّاتُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ) بِاِجْمَاعِ تَجَلِّيَاتِ جَمِيعِ صِفَاتِهِ وَ اَسْمَائِهِ وَ اَفْعَالِهِ وَ شُئُونِهِ * بِسِرِّ الْاِحَاطَةِ بِكُلِّ شَیْءٍ بِالْفَعَّالِيَّةِ فِی الْحِكْمَةِ وَ اِشْعَارَاتِهِمَا بِوُجُودِهِ * وَ الْاِسْتِيلَاءِ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ بِالتَّصَرُّفَاتِ فِی الرَّحْمَةِ وَ اِحْسَاسَاتِهِمَا بِحُضُورِهِ عِنْدَهَا وَ بِاِتِّفَاقِ جَمِيعِ اٰثَارِهِ وَ مَصْنُوعَاتِهِ بِسِرِّ التَّدْبِيرِ وَ الْاِدَارَةِ بِغَايَةِ الْاِنْتِظَامِ وَ الْمِيزَانِ * وَ بِسِرِّ التَّرْبِيَّةِ وَ الْاِعَاشَةِ بِغَايَةِ الْاِحْسَانِ وَ الْاِنْعَامِ * وَ كَذَا شَهِدَ عَلٰی وُجُوبِهِ وَ وَحْدَتِهِ بِشَهَادَةِ مُشَاهَدَةِ عَظَمَةِ اِحَاطَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْاُلُوهِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْمُحِيطَةِ لِاَقْطَارِ الْكَائِنَاتِ فِی تَظَاهُرِ الرُّبُوبِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْعَامَّةِ لِجَمِيعِ الْمَخْلُوقَاتِ فِی مُشَاهَدَةِ الْفَعَّالِيَّةِ الدَّائِمَةِ الشَّامِلَةِ لِجَمِيعِ الْمَصْنُوعَاتِ الْمُسْتَمِرَّةِ فِی كُلِّ اٰنٍ وَ زَمَانٍ وَ فِی كُلِّ كَوْنٍ وَ مَكَانٍ (بِالصُّنْعِ وَ الْاِيدَاعِ) (وَ الْخَلْقِ وَ التَّقْدِيرِ) (وَ التَّغْيِيرِ وَ التَّبْدِيلِ) (وَ التَّرْبِيَةِ وَ التَّدْبِيرِ) (وَ الْمُحَافَظَةِ وَ الْاِعَاشَةِ) بِكَمَالِ الْاِنْتِظَامِ وَ الْاِتِّزَانِ وَ الْاِمْتِيَازِ وَ الْاِتِّقَانِ بِلَا قُصُورٍ وَ لَا نُقْصَانٍ

نَعَمْ فَمَا حَقِيقَةُ هٰذِهِ الْكَائِنَاتِ كُلًّا وَ اَجْزَاءً وَ صَحَائِفَ وَ طَبَقَاتٍ، وَ مَا حَقَائِقُ هٰذِهِ الْمَوْجُودَاتِ كُلِّيًّا وَ جُزْئِيًّا وَ وُجُودًا وَ بَقَاءً اِلَّا وَ هِیَ ظِلَالُ اَنْوَارِهِ * وَ اٰثَارُ اَفْعَالِهِ * وَ اَنْوَاعُ نُقُوشِ اَنْوَاعِ جَلَوَاتِ اَسْمَائِهِ * وَ اِلَّا خُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِهِ وَ قَدَرِهِ وَ تَنْطِيمِهِ وَ تَقْدِيرِهِ بِعِلْمِهِ وَ حِكْمَتِهِ * وَ اِلَّا نُقُوشُ بَرْكَارِ عِلْمِهِ وَ حِكْمَتِهِ وَ تَصْوِيرِهِ وَ تَدْبِيرِهِ بِصُنْعٍ وَ عِنَايَةٍ * وَ اِلَّا تَزْيِينَاتُ يَدِ بَيْضَاءِ صُنْعِهِ وَ عِنَايَتِهِ وَ تَحْسِينِهِ وَ تَنْوِيرِهِ بِلُطْفٍ وَ كَرَمٍ * وَ اِلَّا اَزَاهِيرُ عَيْنِ لُطْفِهِ وَ كَرَمِهِ وَ تَوَدُّدِهِ وَ تَعَرُّفِهِ بِرَحْمَةٍ وَ نِعْمَةٍ * وَ اِلَّا ثَمَرَاتُ فَيَّاضِ عَيْنِ رَحْمَتِهِ وَ نِعْمَتِهِ وَ تَرَحُّمِهِ وَ تَحَنُّنِهِ بِجَمَالٍ وَ كَمَالٍ * وَ اِلَّا لَمَعَاتُ جَلَوَاتِ جَمَالِهِ وَ كَمَالِهِ فَكُلُّ مَا فِی الْمَوْجُودَاتِ مِنَ الْمَحَاسِنِ وَ الْكَمَالَاتِ مِنْ لَمَعَاتِ جَلَوَاتِ جَمَالِهِ وَ كَمَالِهِ بِسِرِّ مُرُورِ الْمَرَايَا وَ ذَهَابِ الْمَظَاهِرِ مَعَ دَوَامِ التَّجَلِّی بِالْاِسْتِمْرَارِ *

نَعَمْ تَفَانِی الْمِرْاٰةِ، زَوَالُ الْمَوْجُودَاتِ مَعَ التَّجَلِّی الدَّائِمِ، مَعَ الْفَيْضِ الْمُلَازِمِ مِنْ اَظْهَرِ الظَّوَاهِرِ، مِنْ اَبْهَرِ الْبَوَاهِرِ * اَنَّ الْجَمَالَ الظَّاهِرَ، اَنَّ الْكَمَالَ الزَّاهِرَ لَيْسَا مِلْكَ الْمَظَاهِرِ * مِنْ اَفْصَحِ تِبْيَانٍ، مِنْ اَوْضَحِ بُرْهَانٍ عَلٰی الْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ وَ الْاِحْسَانِ الْمُجَدَّدِ وَ الْكَمَالِ الْمُسَرْمَدِ لِلْوَاجِبِ الْوُجُودِ لِلْوَاحِدِ الْوَدُودِ *

فَكَمَا اَنَّ الْاَثَرَ الْمُصَنَّعَ الْمُنَظَّمَ الْمُكَمَّلَ يَدُلُّ بِالْبَدَاهَةِ عَلَی الْفِعْلِ الْاِخْتِيَارِیِّ الْمُكَمَّلِ * وَ هُوَ عَلَی الْاِسْمِ الْعُنْوَانِ وَ هُوَ عَلَی الْوَصْفِ الْمَصْدَرِ لَهُ * وَ هُوَ عَلَی الْاِسْتِعْدَادِ وَ الشَّاْنِ الذَّاتِی * وَ هُوَ عَلَی الذَّاتِ الْفَاعِلِ الصَّانِعِ * كَذَالِكَ جَمِيعُ هٰذِهِ الْاٰثَارِ الْمُكَمَّلَةِ شَاهِدَاتٌ عَلَی الْاَفْعَالِ الْاِلٰهِيَّةِ بِالْبَدَاهَةِ

* وَ هِیَ عَلَی الْاَسْمَاءِ الْحُسْنٰی بِالضَّرُورَةِ * وَ هِیَ عَلَی الصِّفَاتِ الْقُدْسِیَّةِ بِعِلْمِ الْیَقِینِ * وَ هِیَ عَلَی الشُّئُونِ الذَّاتِیَّةِ بِعَیْنِ الْیَقِینِ * وَ هِیَ عَلَی الذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ فِی وَحْدَانِیَّتِهِ وَ اَحَدِیَّتِهِ وَ فِی جَلَالِهِ وَ جَمَالِهِ وَ کَمَالِهِ بِعِلْمِ الْیَقِینِ وَ عَیْنِ الْیَقِینِ وَ حَقِّ الْیَقِینِ * وَ تَشْهَدُ عَلٰی شَهَادَةِ اللّٰهِ بِهٰذِهِ الشَّهَادَةِ السَّابِقَةِ اٰیَةُ (شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَ الْمَلٰئِکَةُ وَ اُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِیزُ الْحَکِیمُ) (اِنَّ الدِّینَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ) صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِیمُ *

بو توحید دلیللریدر

* لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) الْوَاحِدُ الْاَحَدُ ذُو الْکِبْرِیَاءِ وَ الْعَظَمَةِ الْمُنَافِیَتَیْنِ لِلشِّرْکَةِ بِالضَّرُورَةِ)
* لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ذُو الْاُمِرِیَّةِ الْعَامَّةِ وَ الْحَاکِمِیَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْمَانِعَتَیْنِ مِنَ الشِّرْکَةِ بِالْبَدَاهَةِ)
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ذُو الرُّبُوبِیَّةِ الشَّامِلَةِ وَ الْاُلُوهِیَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْمُسْتَلْزِمَتَیْنِ لِلْوَحْدَةِ * بِسِرِّ تَوَقُّفِ)
* غَایَاتِهِمَا وَ کَمَالَاتِهِمَا عَلَی الْوَحْدَانِیَّةِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ذُو الْفَتَّاحِیَّةِ الْمُتَمَاثِلَةِ الْعَامَّةِ الْمُکَمَّلَةِ وَ ذُو الرَّحْمَانِیَّةِ الْوَاسِعَةِ الْمُتَشَابِهَةِ)
* الْمُنْتَظِمَةِ الدَّالَّتَیْنِ بِسِرِّ الْاِحَاطَةِ وَ بِسِرِّ التَّمَاثُلِ عَلَی الْوَحْدَةِ بِالضَّرُورَةِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ذُو الْاِدَارَةِ الْمُحِیطَةِ مِنَ الذَّرَّاتِ اِلَی السَّیَّارَاتِ الْمُنْتَظِمَةِ وَ الْاِعَاشَةِ الشَّامِلَةِ لِکُلِّ)
* ذَوِی الْحَیَاةِ الْمُقَنَّنَةِ الشَّاهِدَتَیْنِ بِسِرِّ الْاِحَاطَةِ وَ التَّدَاخُلِ عَلَی الْوَحْدَانِیَّةِ بِالْبَدَاهَةِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ذُو الْاَسْمَاءِ وَ الْاَفْعَالِ الْمُحِیطَةِ * وَ صَانِعُ الْعَنَاصِرِ وَ الْاَنْوَاعِ الْمُسْتَوْلِیَةِ الشَّاهِدَةِ)
* بِاَحَاطَتِهَا وَ اِسْتِیلَائِهَا عَلَی الْوَحْدَةِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) مُوجِدُ الْاَشْیَاءِ بِالْکَثْرَةِ الْمُطْلَقَةِ * فِی السُّرْعَةِ الْمُطْلَقَةِ * فِی السُّهُولَةِ)
الْمُطْلَقَةِ * مَعَ الْاِنْتِظَامِ الْمُطْلَقِ * وَ کَمَالِ حُسْنِ الصَّنْعَةِ وَ غُلُوِّ الْقِیمَةِ الدَّالَّةِ هٰذِهِ الْکَیْفِیَّةُ عَلَی الْوَحْدَةِ
* بِالضَّرُورَةِ
نَعَمْ فَانْظُرْ اِلٰی اٰثَارِهِ الْمُتَّسِقَةِ عَلٰی وَجْهِ الْاَرْضِ کَیْفَ تَرٰی کَالْفَلَقِ سَخَاوَةً مُطْلَقَةً مَعَ اِنْتِظَامٍ
مُطْلَقٍ فِی سُرْعَةٍ مُطْلَقَةٍ * مَعَ اِتِّزَانٍ مُطْلَقٍ فِی سُهُولَةٍ مُطْلَقَةٍ * مَعَ اِتِّقَانٍ مُطْلَقٍ فِی کَثْرَةٍ مُطْلَقَةٍ *
مَعَ کَمَالٍ مُطْلَقٍ فِی وُسْعَةٍ مُطْلَقَةٍ * مَعَ حُسْنِ صُنْعٍ مُطْلَقٍ فِی بُعْدَةٍ مُطْلَقَةٍ * مَعَ اِتِّفَاقٍ مُطْلَقٍ فِی
تَوَافُقَاتٍ مُطْلَقَةٍ * مَعَ تَمَایُزٍ مُطْلَقٍ فِی خِلْطَةٍ مُطْلَقَةٍ * مَعَ اِمْتِیَازٍ مُطْلَقٍ فِی مَبْذُولِیَّةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ غُلُوِّ
الْقِیمَةِ * فَهٰذِهِ الْکَیْفِیَّةُ الْمَشْهُودَةُ شَاهِدَةٌ لِلْعَاقِلِ الْمُحَقِّقِ وَ مُجْبِرَةٌ لِلْاَحْمَقِ الْمُنَافِقِ عَلٰی قَبُولِ
الْوَحْدَةِ وَ الصَّنْعَةِ لِلْحَقِّ ذِی الْقُدْرَةِ الْمُطْلَقَةِ وَ هُوَ الْعَلِیمُ الْمُطْلَقُ * اِذْ فِی الْوَحْدَةِ سُهُولَةٌ مُطْلَقَةٌ اِلٰی
* دَرَجَةِ الْوُجُوبِ وَ اللُّزُومِ * وَ فِی الْکَثْرَةِ صُعُوبَةٌ مُنْغَلِقَةٌ اِلٰی دَرَجَةِ الْاِمْتِنَاعِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) الْوَاحِدُ الْاَحَدُ الَّذِی تَزَاحَمَتْ خَوَاتِمُ وَحْدَتِهِ عَلٰی کُلِّ مَکْتُوبٍ مِنْ مَکْتُوبَاتِهِ فِی کُلِّ)
صَفْحَةٍ مِنْ صَفَحَاتِ مَوْجُودَاتِهِ * حَتّٰی کَاَنَّ کُلَّ زُهْرَةٍ وَ ثَمَرَةٍ وَ کُلَّ نَبَاتٍ وَ شَجَرٍ * بَلْ کُلَّ حَیَوَانٍ وَ حَجَرٍ *
فِی کُلِّ وَادٍ وَ جَبَلٍ * وَ کُلِّ بَادٍ وَ قَفْرٍ * خَاتَمٌ بَیِّنُ النَّقْشِ وَ الْاَثَرِ * یُظْهِرُ لِدِقَّةِ النَّظَرِ * بِاَنَّ ذَا ذَاکَ الْاَثَرِ
* هُوَ صَانِعُ نَوْعِهِ وَ جِنْسِهِ * فَهُوَ کَاتِبُ ذَاکَ الْمَکَانِ بِالْعِبَرِ * فَهُوَ کَاتِبُ صَحَائِفِ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمِدَادِ
النَّبَاتَاتِ وَ ذَوِی الْحَیَاةِ وَ الشَّجَرِ * فَهُوَ نَقَّاشُ صُحُفِ السَّمَاوَاتِ بِمِدَادِ النُّجُومِ وَ بِمُرَصَّعَاتِ السَّیَّارَاتِ وَ
* الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ

بو گلن رسالتِ محمّدیه برهانلریدر

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ * (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ * (لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ)
الْمَلِکُ الْحَقُّ الْمُبِینُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْاَمِینُ) بِشَهَادَةِ ظُهُورِهِ دَفْعَةً مَعَ اُمِّیَّتِهِ بِاَکْمَلِ دِینٍ وَ
شَرِیعَةٍ * وَ بِاَقْوٰی اِیمَانٍ وَ عِبَادَةٍ * وَ بِاَعْلٰی دَعَوَاتٍ وَ دَعْوَةٍ * وَ بِاَعَمِّ تَبْلِیغٍ وَ اَتَمِّ مَتَانَةٍ خَارِقَاتٍ مُثْمِرَاتٍ
لَا مِثْلَ لَهَا تَدُلُّ عَلٰی غَایَةِ جِدِّیَّتِهِ وَ اعْتِمَادِهِ * وَ عَلٰی غَایَةِ وُثُوقِهِ وَ اطْمِئْنَانِهِ * وَ عَلٰی کَمَالِ صِدْقِهِ وَ
* حَقَّانِیَّتِهِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِکُ الْحَقُّ الْمُبِینُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْاَمِینُ) بِشَهَادَةِ الْاَلُوفِ
الْمُعْجِزَاتِ الْمُحَمَّدِیَّةِ * وَ الْکَمَالَاتِ الْاَحْمَدِیَّةِ * وَ بِشَهَادَةِ مَا لَا یُحَدُّ مِنَ الْحَقَائِقِ الْقُرْاٰنِیَّةِ وَ الْبَرَاهِینِ
الْفُرْقَانِیَّةِ * وَ مِنْ اِشَارَاتِ الْحَقَائِقِ الْجَوْشَنِیَّةِ * وَ مِنْ دَلَائِلِ الرَّسَائِلِ النُّورِیَّةِ * وَ بِشَهَادَةِ مِئَاتِ
* اَلْوِهَاصَاتِ الْمُبَشِّرَاتِ الْمُتَوَاتِرَاتِ الْمَاضِیَّةِ * وَ اٰلَافِ الْحَادِثَاتِ الْمَشْهُودَاتِ الْمُصَدِّقَاتِ الْاِسْتِقْبَالِیَّةِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِکُ الْحَقُّ الْمُبِینُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْاَمِینُ) بِشَهَادَةِ قُوَّةِ یَقِینِیَّاتِ

اٰلِهِ اَلْاَطْهَارِ ذَوِی اَلْمَقَامَاتِ وَ اَلْکَشْفِیَّاتِ وَ اَلْاَنْوَارِ بِالتَّصْدِیقِ لَهُ وَ اَلْاِیقَانِ بِدَرَجَاتِ حَقِّ اَلْیَقِینِ * وَ بِشَهَادَةِ کَمَالِ اِیمَانِ اَصْحَابِهِ اَلْاَخْیَارِ ذَوِی قُوَّةِ اَلْبَصَائِرِ وَ نُفُوذِ اَلْاَنْظَارِ وَ اِسْتِقَامَةِ اَلْاَفْکَارِ بِالتَّصْدِیقِ لَهُ وَ اَلْاِیمَانِ فِی دَرَجَاتِ عَیْنِ اَلْیَقِینِ * وَ بِشَهَادَةِ قُوَّةِ تَحْقِیقَاتِ اَلْاَصْفِیَاءِ ذَوِی اَلْبَرَاهِینِ اَلْقَاطِعَةِ وَ تَدْقِیقَاتِ اَلْاَنْظَارِ بِالتَّصْدِیقِ لَهُ وَ اَلْاِعْتِقَادِ فِی دَرَجَاتِ عِلْمِ اَلْیَقِینِ * وَ بِشَهَادَةِ تَطَابُقِ کَشْفِیَّاتِ اَلْاَقْطَابِ عَلَی رِسَالَتِهِ ذَوِی اَلْمَرَاتِبِ وَ اَلْاَسْرَارِ بِدَرَجَاتِ اَلْکَشْفِیَّاتِ وَ اَلْمُشَاهَدَاتِ بِالتَّحْقِیقِ وَ اَلْیَقِینِ * وَ بِشَهَادَةِ تَوَاتُرِ تَصْدِیقَاتِ اَلْاَنْبِیَاءِ لَهُ فِی اَلصُّحُفِ وَ اَلْاَخْبَارِ * وَ بِشَهَادَةِ بَشَارَاتِ اَلرُّسُلِ بِرِسَالَتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ فِی اَلْکُتُبِ * ذَاتِ اَلْاَنْوَارِ فِی اَلْاَزْمِنَةِ اَلسَّالِفِینَ * وَ بِشَهَادَةِ تَوَاتُرِ بَشَارَاتِ اَلْکَوَاهِنِ وَ اَلْهَوَاتِفِ وَ اَلْعُرَفَاءِ اَلسَّابِقِینَ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ اَلْمَلِکُ اَلْحَقُّ اَلْمُبِینُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ اَلْوَعْدِ اَلْاَمِینُ) بِشَهَادَةِ اَلْکَائِنَاتِ بِحَقَائِقِهَا وَ غَایَاتِهَا عَلَی رِسَالَتِهِ بِسِرِّ تَوَقُّفِ حُصُولِ غَایَاتِ اَلْکَائِنَاتِ * وَ تَوَقُّفِ ظُهُورِ اَلْمَقَاصِدِ اَلْاِلٰهِیَّةِ مِنْهَا * وَ تَوَقُّفِ تَقَرُّرِ قِیَمِهَا وَ وَظَائِفِهَا * وَ تَوَقُّفِ تَبَارُزِ حُسْنِهَا وَ کَمَالاَتِهَا * بَلْ وَ تَوَقُّفِ تَحَقُّقِ حِکَمِهَا وَ حَقَائِقِهَا عَلَی سِرِّ اَلرِّسَالَةِ اَلْبَشَرِیَّةِ * لاَسِیَّمَا اَلرِّسَالَةِ اَلْمُحَمَّدِیَّةِ * اِذْ هِیَ اَلْکَاشِفَةُ اَلْمُظْهِرَةُ اَلْمَدَارُ اَلاَتَمُّ لَهَا * وَ لَوْلاَ اَلرِّسَالَةُ اَلْاِنْسَانِیَّةُ لاَسِیَّمَا اَلرِّسَالَةُ اَلْمُحَمَّدِیَّةُ لَصَارَتْ هٰذِهِ اَلْکَائِنَاتُ اَلْمُکَمَّلَةُ ذَوِی اَلْمَعَانِی اَلسَّرْمَدِیَّةِ وَ اَلْحَقَائِقِ اَلرَّاسِخَةِ هَبَاءً مَنْثُورًا مُتَطَایِرَةَ اَلْمَعَانِی وَ مُتَسَاقِطَةَ اَلْکَمَالاَتِ وَ هُوَ مُحَالٌ * مِنْ وُجُوهٍ وَ جِهَاتٍ

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ اَلْمَلِکُ اَلْحَقُّ اَلْمُبِینُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ اَلْوَعْدِ اَلْاَمِینُ) بِشَهَادَةِ صَاحِبِ اَلْکَائِنَاتِ وَ خَلاَّقِهَا وَ مُدَبِّرِهَا وَ مُتَصَرِّفِهَا بِاَفْعَالِهِ وَ اِجْرَاآتِهِ عَلَی رِسَالَتِهِ (اَیْ بِاِنْزَالِ اَلْقُرْاٰنِ اَلْمُعْجِزِ اَلْبَیَانِ عَلَیْهِ) * وَ بِاِظْهَارِ اَنْوَاعِ اَلْمُعْجِزَاتِ اَلْبَاهِرَاتِ عَلَی یَدَیْهِ * وَ بِتَوْفِیقِهِ وَ حِمَایَتِهِ فِی کُلِّ حَالاَتِهِ * وَ بِاِدَامَةِ دِینِهِ وَ اِعْلاَئِهِ بِکُلِّ حَقَائِقِهِ * وَ بِاِعْلاَءِ مَقَامِ حُرْمَتِهِ وَ شَرَفِهِ وَ اِکْرَامِهِ عَلَی جَمِیعِ مَخْلُوقَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَ اَلْعَیَانِ * وَ بِجَعْلِ رِسَالَتِهِ شَمْسًا مَعْنَوِیَّةً لِکَائِنَاتِهِ * وَ بِجَعْلِ دِینِهِ فِهْرِسْتَةَ کَمَالاَتِ مَخْلُوقَاتِهِ وَ عِبَادِهِ * وَ بِجَعْلِ حَقِیقَتِهِ مِرْاٰةً جَامِعَةً لِتَجَلِّیَّاتِ اَلْاُلُوهِیَّةِ بِالْحُجَّةِ وَ اَلْبُرْهَانِ نَعَمْ فَالاُلُوهِیَّةُ اَلْمُطْلَقَةُ مُسْتَلْزِمَةٌ بِسِرِّ اَلتَّظَاهُرِ لِلرِّسَالَةِ فِی اَلْاِنْسِ وَ اَلْجَانِّ * لاَسِیَّمَا * اَلرِّسَالَةُ اَلْمُحَمَّدِیَّةُ اِذْ هِیَ اَلْمِرْاٰةُ اَلْجَامِعَةُ لِتَجَلِّیَّاتِ اَلْکَمَالاَتِ اَلْاِلٰهِیَّةِ

اَللّٰهُمَّ یَا مَنْ تُسَبِّحُ لَهُ اَلسَّمٰوَاتُ اَلسَّبْعُ وَ اَلْاَرْضُ وَ مَنْ فِیهِنَّ نُشْهِدُکَ وَ نُشْهِدُ جَمِیعَ مَا سَبَقَ بِاَنَّا نَشْهَدُ بِاَنَّکَ اَنْتَ اللّٰهُ اَلْوَاجِبُ اَلْوُجُودِ اَلْوَاحِدُ اَلْاَحَدُ اَلْفَرْدُ اَلصَّمَدُ اَلْحَیُّ اَلْقَیُّومُ اَلْقَدِیرُ اَلْعَلِیمُ اَلرَّحْمٰنُ اَلرَّحِیمُ اَلْخَلاَّقُ اَلْحَکِیمُ لَکَ اَلْاَسْمَاءُ اَلْحُسْنٰی * لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنْتَ وَحْدَکَ لاَ شَرِیکَ لَکَ * وَ کَذَا نُشْهِدُکَ وَ نُشْهِدُ اَلدَّلاَئِلَ اَلسَّابِقَةَ بِاَنَّا نَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُکَ وَ نَبِیُّکَ وَ صَفِیُّکَ وَ خَلِیلُکَ وَ جَمَالُ مُلْکِکَ وَ مَلِیکُ صَنْعِکَ وَ عَیْنُ عِنَایَتِکَ وَ شَمْسُ هِدَایَتِکَ وَ لِسَانُ حُجَّتِکَ وَ مُحَبَّتِکَ وَ مِثَالُ رَحْمَتِکَ وَ نُورُ خَلْقِکَ وَ شَرَفُ مَوْجُودَاتِکَ وَ سِرَاجُ وَحْدَتِکَ فِی کَثْرَتِ مَخْلُوقَاتِکَ وَ کَشَّافُ طِلْسِمِ کَائِنَاتِکَ (بِحَقِیقَتِهِ وَ بِقُرْاٰنِهِ) وَ دَلاَّلُ سَلْطَنَةِ رُبُوبِیَّتِکَ وَ مُبَلِّغُ مَرْضِیَّاتِکَ وَ مُعَرِّفُ کُنُوزِ اَسْمَائِکَ وَ مُعَلِّمُ عِبَادِکَ وَ تَرْجُمَانُ اٰیَاتِ کَائِنَاتِکَ وَ مَدَارُ شُهُودِکَ وَ اِشْهَادِکَ وَ مِرْاٰةُ اَنْوَارِ مُحَبَّتِکَ لِجَمَالِکَ وَ اَسْمَائِکَ وَ مُحَبَّتِکَ لِصَنْعَتِکَ وَ مَحَاسِنِ مَخْلُوقَاتِکَ وَ حَبِیبُکَ وَ رَسُولُکَ اَلَّذِی اَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِینَ * وَ لِبَیَانِ مَحَاسِنِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِیَّتِکَ یَا رَبَّ اَلْعَالَمِینَ * بِحِکْمِیَّاتِ صَنْعَةِ صِبْغَةِ نُقُوشِ قَصْرِ اَلْعَالَمِینَ * وَ لِتَعْرِیفِ کُنُوزِ جَلَوَاتِ اَسْمَائِکَ یَا اِلٰهَ اَلْاَوَّلِینَ وَ اَلْاٰخِرِینَ * بِاِشَارَاتِ مَعَانِی کَلِمَاتِ اٰیَاتِ سُطُورِ کِتَابِ اَلْعَالَمِینَ * وَ لِبَیَانِ مَرْضِیَّاتِ رَبِّ اَلسَّمٰوَاتِ وَ اَلْاَرَضِینَ * فَصَلِّ وَ سَلِّمْ عَلَیْهِ وَ عَلَی اٰلِهِ وَ اَصْحَابِهِ وَ اِخْوَانِهِ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ * وَ نَسْتَوْدِعُ حِفْظَکَ وَ حِمَایَتَکَ وَ رَحْمَتَکَ هٰذِهِ اَلشَّهَادَاتِ اَلَّتِی اَنْعَمْتَهَا عَلَیْنَا فِی هٰذِهِ اَلسَّاعَةِ * فَاحْفَظْهَا بَعْدَ اَلْقَبُولِ مِنَّا بِاَحْسَنِ قَبُولٍ اِلَی یَوْمِ اَلْحَشْرِ وَ اَلْمِیزَانِ * وَ اجْعَلْهَا فِی صَحِیفَةِ حَسَنَاتِنَا وَ حَسَنَاتِ اُسْتَاذِنَا بَدِیعُ اَلزَّمَانِ سَعِیدُ اَلنُّورْسِی رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَ فِی صَحَائِفِ حَسَنَاتِ وَالِدَیْنَا وَ فِی صَحَائِفِ

* حَسَنَاتِ طَلَبَةِ رَسَائِلِ اَلنُّورِ اَلصَّادِقِینَ اٰمِینَ

* بِحُرْمَةِ سَیِّدِ اَلْمُرْسَلِینَ

* * *

وَ قُلِ الْحَمْدُ$ الَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِىٌّ مِنَ الذُّلِّ وَ كَبِّرْهُ تَكْبِيرًا *

اَللّٰهُ اَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَ عِلْمًا) اِذْ هُوَ الْعَلِيمُ بِكُلِّ شَيْءٍ بِعِلْمٍ مُحِيطٍ لاَزِمٍ ذَاتِيٍّ لِلذَّاتِ) يَلْزَمُ الْاَشْيَاءَ لاَ يُمْكِنُ اَنْ يَنْفَكَّ عَنْهُ شَيْءٌ بِسِرِّ الْحُضُورِ وَ الشُّهُودِ وَ النُّفُوذِ وَ الْاِحَاطَةِ النُّورَانِيَّةِ * وَ اسْتِلْزَامِ الْوُجُودِ لِاِحَاطَةِ نُورِ الْعِلْمِ بِعَالَمِ الْوُجُودِ فَالْاِنْتِظَامَاتُ الْمَوْزُونَةُ * وَ الْاِتِّزَانَاتُ الْمَنْظُومَةُ * وَ الْحِكَمُ الْعَامَّةُ * وَ الْعِنَايَاتُ التَّامَّةُ * وَ الْاَقْضِيَةُ الْمُنْتَظِمَةُ * وَ الْاَقْدَارُ الْمُثْمِرَةُ * وَ الْاٰجَالُ الْمُعَيَّنَةُ * وَ الْاَرْزَاقُ الْمُقَنَّنَةُ * وَ الْاِتِّقَانَاتُ الْمُفَنَّنَةُ * وَ الْاِهْتِمَامَاتُ الْمُزَيَّنَةُ * وَ غَايَةٌ كَمَالِ الْاِنْتِظَامِ وَ الْاِتِّزَانِ وَ الْاِتِّقَانِ وَ الْاِمْتِيَازِ الْمُطْلَقِ * وَ السُّهُولَةِ الْمُطْلَقَةِ يَدُلُّ كُلُّ ذٰلِكَ عَلٰى اِحَاطَةِ عِلْمِ عَلاَّمِ الْغُيُوبِ بِكُلِّ شَيْءٍ * (اَلاَ يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) فَنِسْبَةُ دَلاَلَةِ حُسْنِ صَنْعَةِ الْاِنْسَانِ عَلٰى شُعُورِ الْاِنْسَانِ اِلٰى نِسْبَةِ دَلاَلَةِ حُسْنِ خِلْقَةِ الْاِنْسَانِ عَلٰى عِلْمِ خَالِقِ الْاِنْسَانِ.. كَنِسْبَةِ لَمْعَةِ نُجَيْمَةِ الذُّبَيْبَةِ فِى اللَّيْلَةِ الدَّهْمَاءِ اِلٰى شَعْشَعَةِ الشَّمْسِ فِى رَابِعَةِ النَّهَارِ.

اَللّٰهُ اَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَ عِلْمً) اِذْ هُوَ الْمُرِيدُ لِكُلِّ شَيْءٍ مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ * وَ مَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ * اِذْ تَنْظِيمُ صَنْعَةِ هٰذِهِ الْمَصْنُوعَاتِ مِنْ بَيْنِ الْاِمْكَانَاتِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ * وَ الطُّرُقِ الْعَقِيمَةِ * وَ الْاِحْتِمَالاَتِ الْمُشَوَّشَةِ * وَ السُّيُولِ الْمُتَشَاكِسَةِ بِهٰذَا النِّظَامِ الدَّقِّ الرَّقِّ * وَ تَوْزِينُهَا بِهٰذَا الْمِيزَانِ الْحَسَّاسِ الْجَسَّاسِ * وَ تَمْيِيزُهَا بِهٰذِهِ التَّعَيُّنَاتِ الْمُزَيَّنَةِ الْمُنْتَظِمَةِ * وَ خَلْقُ الْاَشْيَاءِ الْمُنْتَظِمَةِ الْحَيَوِيَّةِ مِنَ الْبَسِيطِ الْجَامِدِ الْمَيِّتِ (كَالْاِنْسَانِ بِجِهَازَاتِهِ مِنَ النُّطْفَةِ * وَ الطَّيْرِ بِجَوَارِحِهِ مِنَ الْبَيْضَةِ * وَ الشَّجَرِ بِاَعْضَائِهِ مِنَ الْحَبَّةِ) يَدُلُّ كُلُّ ذٰلِكَ عَلٰى اَنَّ كُلَّ شَيْءٍ مَصْنُوعٌ بِمَشِيئَتِهِ وَ اِرَادَتِهِ وَ تَخْصِيصِهِ وَ تَرْجِيحِهِ سُبْحَانَهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ * فَكَمَا اَنَّ تَوَافُقَ ذَوِى الْحَيَاةِ فِى اَسَاسَاتِ الْاَعْضَاءِ النَّوْعِيَّةِ وَ الْجِنْسِيَّةِ يَدُلُّ عَلٰى اَنَّ صَانِعَ الْكُلِّ وَاحِدٌ * كَذٰلِكَ اَنَّ تَمَايُزَهَا بِالتَّعَيُّنَاتِ الْمُنْتَظِمَةِ يَدُلُّ عَلٰى اَنَّ ذٰلِكَ الصَّانِعَ الْوَاحِدَ الْاَحَدَ فَاعِلٌ * مُخْتَارٌ * يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ *

اَللّٰهُ اَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَ عِلْمًا) اِذْ هُوَ الْقَدِيرُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ بِقُدْرَةٍ مُطْلَقَةٍ مُحِيطَةٍ) ضَرُورِيَّةٍ نَاشِئَةٍ لاَزِمَةٍ لِلذَّاتِ * فَمُحَالٌ تَدَاخُلُ ضِدَّهَا فَلاَ مَرَاتِبَ فِيهَا * فَتَتَسَاوٰى بِالنِّسْبَةِ اِلَيْهَا الذَّرَّاتُ وَ النُّجُومُ وَ الْجُزْئِىُّ وَ الْكُلِّىُّ وَ الْاِنْسَانُ وَ الْعَالَمُ وَ النَّوَاةُ وَ الشَّجَرُ بِشَهَادَةِ غَايَةِ كَمَالِ الْاِنْتِظَامِ الْمُطْلَقِ * وَ الْاِتِّزَانِ الْمُطْلَقِ * وَ الْاِمْتِيَازِ الْمُطْلَقِ * وَ الْاِتِّقَانِ الْمُطْلَقِ * وَ الْاِمْتِيَازِ الْاَتَمِّ فِى الْكَثْرَةِ وَ السُّرْعَةِ وَ الْوُسْعَةِ وَ السُّهُولَةِ الْمُطْلَقَاتِ * وَ بِسِرِّ النُّورَانِيَّةِ * وَ الشَّفَّافِيَّةِ * وَ الْمُقَابَلَةِ * وَ الْمُوَازَنَةِ * وَ الْاِنْتِظَامِ * وَ الْاِمْتِثَالِ * وَ بِسِرِّ اِمْدَادِ الْوَاحِدِيَّةِ * وَ بِسِرِّ الْوَحْدَةِ * وَ تَجَلِّى الْاَحَدِيَّةِ * وَ بِسِرِّ التَّجَرُّدِ * وَ الْوُجُوبِ * وَ مُبَايَنَةِ الْمَاهِيَّةِ * وَ بِسِرِّ عَدَمِ التَّقَيُّدِ * وَ عَدَمِ التَّحَيُّزِ * وَ عَدَمِ التَّجَزِّى * وَ بِسِرِّ انْقِلاَبِ الْعَوَائِقِ وَ الْمَوَانِعِ اِلٰى حُكْمِ الْوَسَائِلِ الْمُسَهِّلاَتِ * وَ بِسِرِّ اَنَّ الذَّرَّةَ وَ الْجُزْءَ وَ الْاِنْسَانَ وَ النَّوَاةَ لَيْسَتْ بِاَقَلَّ جَزَالَةً وَ صَنْعَةً مِنَ النَّجْمِ وَ الْكُلِّ وَ الْكُلِّىِّ وَ الْعَالَمِ وَ الشَّجَرِ * فَخَالِقُ هَاتِيكَ هُوَ خَالِقُ هٰؤُلاَءِ * وَ بِسِرِّ اَنَّ الْمُحَاطَ كَالْاَمْثِلَةِ الْمَكْتُوبَةِ الْمُصَغَّرَةِ اَوْ كَالنُّقَطِ الْمَحْلُوبَةِ الْمُعَصَّرَةِ * فَلاَ بُدَّ اَنْ يَكُونَ الْمُحِيطُ فِى قَبْضَةِ خَالِقِهَا لِيُدْرِجَ مِثَالَهُ فِيهَا بِمَوَازِينِ عِلْمِهِ وَ يَعْصِرَهَا مِنْهُ بِدَسَاتِيرِ حِكْمَتِهِ * فَكَمَا اَنَّ قُرْاٰنَ الْعِزَّةِ الْمَكْتُوبَ عَلَى الْجَوْهَرِ الْفَرْدِ (يَعْنِى الذَّرَّةَ الْاَصْغَرَ) بِذَرَّاتِ الْاَثِيرِ لَيْسَ بِاَقَلَّ جَزَالَةً مِنْ قُرْاٰنِ الْعَظَمَةِ الْمَكْتُوبِ عَلٰى صُحُفِ السَّمٰوَاتِ بِمِدَادِ النُّجُومِ وَ الشُّمُوسِ * فَكَاتِبُ هٰذَا هُوَ كَاتِبُ ذَاكَ * كَذٰلِكَ لَيْسَ وَرْدُ الزُّهْرَةِ بِاَقَلَّ جَزَالَةً مِنْ دُرِّىِّ نَجْمِ الزُّهْرَةِ * وَ لاَ النَّمْلَةُ مِنَ الْفِيلَةِ * وَ لاَ النَّحْلَةِ مِنَ النَّخْلَةِ * فَكَمَا اَنَّ غَايَةَ كَمَالِ السُّرْعَةِ وَ السُّهُولَةِ اَوْقَعَ اَهْلَ الضَّلاَلَةِ فِى الْتِبَاسِ التَّشْكِيلِ بِالتَّشَكُّلِ (الْمُسْتَلْزِمِ لِمُحَالاَتٍ غَيْرِ مَحْدُودَةٍ تَمُجُّهُ الْاَوْهَامُ) * كَذٰلِكَ اَثْبَتَ ذٰلِكَ الْكَمَالُ لِاَهْلِ الْهِدَايَةِ وَ الْحَقِيقَةِ تَسَاوِىَ النُّجُومِ مَعَ الذَّرَّاتِ بِالنِّسْبَةِ اِلٰى قُدْرَةِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ جَلَّ جَلاَلُهُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ.

* * *

***

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Risale-i Nur hakkında yazılan bu hakikatli ve uzun mektubu yazan merhum Hasan Feyzi kardeşimiz, aynen şehit merhum Hâfız Ali misillü, bir mektubunda dediği gibi:

“Dahi nezrim bu ki canım sana kurban olacak!” dediğini tasdiken üstadına bedel şehit olup şehit kardeşi büyük Hâfız Ali’nin yanına gitmiş. Bu zat-ı zülcenaheyn, ehl-i kalp ve gayet yüksek bir ehl-i ilim ve hakikat, otuz sene muallimlik perdesi altında imana hizmet etmiş ve on seneden beri Risale-i Nur’u elde edip gizli perde altında çalışmış. Sonra da iki sene zarfında doğrudan doğruya Risale-i Nur’un yüksek hakikatlerini ve kemalâtını çekinmeyerek ruh u canıyla herkese ilan etmiştir.

Cenab-ı Hak, Risale-i Nur’un her bir harfine mukabil onun ruhuna ve âlem-i berzahtaki Nurcu arkadaşlarının ruhlarına binler rahmet eylesin. Âmin, âmin, âmin.

Said Nursî

(Mektep fününunda ve ulûm-u İslâmiyede gayet müdakkik ve kıdemli muallimlerden Hasan Feyzi’nin ehemmiyetli ve çok uzun bir mektubudur. Fakat bir kısmı tayyedildi, neşrine lüzum görülmedi.)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لاَ شَرْقِيَّةٍ وَلاَ غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ

âyeti on vecihle Risale-i Nur’a işaret ettiği için biz dahi onu şöyle tarif ediyoruz:

Ey Risale-i Nur! Senin Kur’an-ı Kerîm’in nurlarından ve mu’cizelerinden geldiğine, Hakk’ın ilhamı, Hakk’ın dili olup onun emri ve onun izni ile yazıldığına ve yazdırıldığına, artık şek şüphe yok. Fakat acaba senin bir mislin daha yazılmış mıdır? Türkçe olarak telif ve tertip ve tanzim olunan, müzeyyen ve mükemmel, fasih ve beliğ nüshalarının şimdiye kadar bir eşi ve bir yoldaşı görülmüş müdür? Yüzündeki fesahat ve özündeki belâgat ve sendeki halâvet başka eserlerde görünmüyor.

Ehil ve erbabına malûm olduğu üzere âyât-ı beyyinat-ı İlahiyenin türlü kıraat ile hikmet ve hakikat ve marifet ilimlerini ve daha birçok rumuz ve esrar ve işaret ve ulûm-u Arabiyeyi hâmil olduğu gibi sen dahi birçok yücelikler sahife ve satırlarında, hattâ kelime ve harflerinde, talebelerini hayret ve dehşetlere düşüren birçok esrar ve ledünniyat taşıyorsun. İşte bu hal senin bir mu’cize-i Kur’an olduğunu ispat ediyor.

Öyle yazılmış ve öyle dizilmişsin ki insanın baktıkça bakacağı, okudukça okuyacağı geliyor. En âlî bir taleben senden feyiz ve ilim ve irfan aşkı aldığı gibi en avam bir taleben de yine senden ders duygusunu alıyor. Sen ne büyük bir eser ne tatlı bir kevsersin.

Bu halin Türkçemize büyük bir kıymet ve tükenmez bir meziyet bahşediyor. Senin ulviyet ve kerametin Türk dilini bütün diller içinde yükseltiyor. Kur’an’dan maada hiçbir kitaba ve hiçbir kavmin lisanına sığmayan bu kadar yüksek asalet ve fesahati seninle dilimizde görüyoruz.

Fesahat ve belâgatın son haddine çıktığı bir devirde Kur’an-ı Kerîm’in nâzil olmaya başlamasıyla, Kur’an nuru karşısında üdeba ve büleganın kıymetten düşüp sönen âsârı gibi senin de o hudutsuz ve nihayetsiz ve emansız fesahat ve belâgatın hutebayı hayretlere düşürmüştür. Sen bir şiir-i destanî değilsin. Fakat o kadar fasih ve beliğ ve edalı ve sadâlı ve nağmeli yazılmış ve bütün harflerin birbirine dayanarak kelime ve kelâmların siyak ve sibak, intizam ve insicam ile dizilmiş ve bunlar birbirine o kadar kuvvet ve kudret ve metanet vermiş ki mensur ve Türkî ibareli olduğun halde, yine mislin

getirilemez. Senin gibi parlak bir eser bir daha kimseye nasib olmaz.

İslâmiyet güneşinin doğuşundan tam on dört asır sonra, senin gibi ulvi ve İlahî ve arşî bir Nur'un, tekrar ve yeniden, bâhusus bu son asırda hem Türk ilinde ve hem de Türk dilinde doğması acaba kimin hatır ve hayalinden geçerdi? Bu ne büyük bir nimet bizlere ve bu asır halkı için ne bahtiyarlık yâ Rabbî!

Türkçemiz seninle iftihar edip dolmakta, kabarıp şişmekte ve her lisan üstüne bağdaş kurup oturmaktadır. Garp dillerinin her birisine tercüme ve nakil olunan Mevlana Câmî ve Mevlana Celaleddin'in ve Hazret-i Mısrî ve Bedreddinlerin âsâr-ı mübarekeleri sana bakıp "Bârekellah, zehî saadet sana ey Risale-i Nur, hepimize baş tacı oldun!" diye tebrik ve tehniyelerini sunmaya ve rûy-i zeminin insanla beraber bütün zîhayat mahlukatı dahi seni kabule hazırlanıyorlar.

Hattâ çekirgeler ve arı ve serçe kuşu gibi bir kısım hayvanat dahi senin bu Sözlerin ve Nur'un okunurken pervane gibi etrafında dolaşıp sana olan incizablarını ve nurundan ve sözlerinden ferahnâk ve zevkyâb olduklarını, başlarını başlarımıza çarpmakla güya bize anlatmak istemeleri, ne kadar garibdir. Ezcümle, Sava'da iki çekirge ve Emirdağı'nda iki güvercin ve iki kuş ve İnebolu'da iki acib kuş ve Isparta ve Sava'da bülbül ve hüdhüd bu kerameti gösterdiler.

Diyar-ı İslâm'ın mescid ve mabedlerinde, minber ve kürsülerinde dahi sen gibi bir eser-i mübarek ve meymûnun yakın bir zamanda kemal-i tefahur ve tehacümle okunması ümit edilebilir.

Senin bürhanlarındaki kuvvet ve kanaat ve asalet ve cezaletin, insanın irade ve ihtiyarını alıp teshir ediyor. Herkesi kendine çekip râm ediyor.

Hele o güzel teşbih ve tabirlerin bir misli, bir daha bulunup söylenemez. Sendeki mukayese ve muhakemelerin, vak'a ve temsillerin bir benzeri ve bir naziri bir daha getirilemez.

Kur'an-ı Arabî'den Türkçe Sözler'e akan ve bugün öz Türkçeden fışkıran bu feyiz ve bu nurlar, kalplerde senin bir numune-i kudret ve nişane-i rahmet olduğuna hiçbir rayb u güman bırakmıyor. Sen âyine-i idrake cilâ ve âlem-i kalbe safa ve ruh-u revana gıdasın.

Allah Allah! Türk milleti seninle ne kadar iftihar etse yine azdır. Gözleri nurlandırıp gönülleri sürurlandıran bu hüccetler ve tabiratın ve bu kelimat ve teşbihatın arş-ı a'zamdan indiği muhakkaktır. Çünkü kederleri gidererek insana neşe ve neşat veriyor. Okunurken hiçbir itiraz sesi ve hiçbir inkâr kokusu duyulmuyor. O zaman akıl ve mantık duruyor, nefs-i insanî safileşiyor hem duruluyor.

Sanki senin bütün hakikatlerin, evvela Rabbanî ve Rahmanî fabrikaların ulvi ve Samedanî tezgâhlarında işlenerek, sonra Nur-u İlahî deryasında yıkanıp çıkarıldıktan sonra gül yağı fabrikasına verilmiş, orada yedi defa gül yağlarına batırıldıktan sonra hâlis öd ağacı ile buhurlanmış ve bunlar ile yazılmışsın.

Bütün mesele ve maddelerin hep sayılı ve saygılıdır. O muntazam ve mükemmel, müzeyyen ve münevver sözlerin şimdiye kadar yazılan ihtilaflı eserleri büküp hepsini bir yana bırakmış, ancak kendini nazargâh-ı enama arz eylemiştir.

Şimdi bir nida-yı nurani ile hitap ederek "Artık ihtilaf yok, ittihat var. Cansızlar ve camidler devri geçmek üzeredir. Canlılar ve cazipler asrı geliyor. Susunuz, dinleyiniz! Şimdi Nur devridir ve Nur hâkimdir. Zulmette boğulan şu asrı ve gelecek asırları,

Kur'an'dan aldığım nurumla reyyan edeceğim." diyor; herkesi imana, her ferdi Allah'a çağırıyorsun.

Ey Nur-u Kur'an! Âhir zamanda bir kere daha katmerleşerek ve sümbüllenerek, âfak-ı cihanı Kur'an'ın hakikatiyle tenvir ve tezyin ediyorsun. Şimdiye kadar dünyanın yarısını ışıklandıran ey İslâmiyet güneşi! Bugün de bütün zemin sükkânını cehil ve dalalet ve şirk ve şekavetten nur-u hidayet ve emn ü emniyet ve selâmete davet ediyorsun. Bu davetin sana kutlu olsun.

Denâet ve enaniyet ve şeytanet gayyasında boğulmak üzere çırpınan bedbahtlara ışıklar serp, nurlar ve sürurlar ver. Putlarını kendi elleriyle yapıp tapanlara, nursuz ve uğursuz dalalet deresinde batanlara, zâil ve fânileri gönlüne put yapanlara, nefs-i emmare ve heva ve hevesatıyla uğraşırken kurban düşenlere, hakiki hak yolunu açıp hedeflerini göster ve kurtar. Karanlık gecelerde uyumayıp ağlayan ve "Aman yâ Rabbî nur ver!" diye feryat eden, âşık ve sadıkların ızdırap ve imdadına koş. Onlara ümit ve teselli ve neşe ve nur ver. Kör ve sağır, mağlup ve meftun olan ehl-i tabiat ve şirki medrese-i nur-u imana ve Hâlık-ı arz ve semavat olan Hazret-i Rahman-ı Rahîm'e çağır.

Evet, lisan-ı nurunla "Gel ey tabiatçı, ey felsefeci, o derin bataklıktan çık, gözünü aç, nuruma bak. Sana tabiat ve felsefenin hakikatini öğreteyim. İlim ve fenlerin asıl ve esası bendedir. Beni güzel okur, güzel dinlersen, bendeki nurani merdivenle bir saraya erişir ve bir sultana kavuşursun. Asıl ilm-i a'zam ve esas fıkh-ı ekber bendedir. Sen tabiat ve felsefeyi benden öğren. Ulûm-u evvelîn ve âhirîn hep bendedir. Ben kimsenin malı ve kimsenin kāli değilim. Ben hiçbir kitaptan alınmadım ve hiçbir eserden çalınmadım. Ben Rabbanî ve Kur'anî'yim, öyle kuru kavak değilim. Şevkli ve şaşaalı ve nuraniyim. Bir Hayy-ı Lâyemut'un eserinden fışkıran, lâyemut, sanatlı ve kerametli bir nurum. Cansızlara can ve canlılara taze can üflüyorum. Ben dertlere derman ve âlemlere rahmet-i Rahman'ım. İnat ve ısrarını bırak, beni oku ve beni dinle ki karanlığa ve hiçliğe giden hesapsız ve hedefsiz yolundan seni kurtarıp koskocaman bir saadet ve sermediyet âlemi kazandırayım." diye nida ediyorsun.

Âh! Sen ne mübarek ve nasıl bir eser-i ziba ve yektasın ki okuyanı ağlatıp ağlayanı güldürüyor, ölüyü diriltip, eneden geçirip مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا ya götürüyorsun. Büyük bir aşk ve alâka ile kendini dinletip gönülleri cezbelendiriyor ve ruhları vecde getiriyorsun. Sen çok feyizli, hikmetli ve rahmetli bir hak kitapsın. Sana hakiki talebe olanlar neden nefis ve mallarını derhal Allah'a satıyorlar?

Sana bir ayıp ve naks isnad ve iftira edenler, gözler kamaştırıcı nuruna bakmaya tâkat getiremeyen kör veya hasta gözlü alîl ve sefillerdir. Sana leke sürmek isteyen denî ve delilerin cürüm ve cinayetle lekedar olduğu apaçık görülmektedir. Ehl-i fazl ve kemal seni tam ve kâmil görür. Seni şaibe-i ayb ve kusurdan tenzih eder.

Sen en sadık ve en mahir doktorların bile hâlâ teşhis ve tedavi edemedikleri en mühim kalp ve kafa ve ruh hastalıklarını, nurunla müşahede ve muayene edip ve en lüzumlu şifa ve devayı bulup ruhî ve manevî dertlere düşmüşlere sunuyor, akıl ve idrak gözlerini açıyor ve en kısa bir zamanda zavallıları kurtarıyorsun.

Sen en hikmetli ve tılsımlı, nazlı ve niyazlı, manidar ve münif ve müessir ve müsmir, matlub ve mahbub bir vird olmaya lâyık ve sezasın. Seni sevip yazanlara ve okuyup kafasına katanlara, sen rahmetler ve bereketler saçıp hârika kerametler gösteriyorsun. Ve

bazı has ve hâlis talebelerini, evliya ve asfiya nişanlarıyla taltif ve tezyin ediyorsun. Hasmına karşı da çok amansız davranıp icabında onları susturuyor, vakit vakit kâh hususi ve kâh umumî tokat ve silleler vuruyorsun.

Sana iliştikleri zaman anâsır hiddet ederek bazen yeller ve seller halinde ve bazen yıldırımlar ve şimşekler şeklinde ve bazen şiddetli yangın ve zelzeleler suretinde tokatlar vurduğundan sen koşup geldiğinde mecruh ve mevtaları, şehit ve yezid diye iki sınıfa ayırıyorsun.

Âh! Senin ne kadar vâzıh bürhanların ve kuvvetli hüccetlerin, ne yaman delillerin ve düsturların var. Sen ne kadar müzeyyen ve ne kadar mücehhez ve ne kadar mükemmelsin.

Ey Nur! En kavî ve en muannid hasmın, senin gözüne sivrisinek kadar da görünmüyor. Sen ehl-i vukufların ellerine ve önlerine aman dilemek ve meded istemek için değil belki kendilerine zamanın en yüksek ehl-i ilmi süsünü verenlere kuvvet ve kudret, şevket ve azametini ve ebedî nurunu gösterip onları susturmak, onları zebun ve mağlup ve rüşdünü ispat etmek ve hakk-ı hayatını onlara da tasdik ettirmek için çıkmıştın. Nihayet gözler dolduran nuruna dayanamayarak asâ-yı inkâr ve itirazlarını kırıp yerlere fırlatarak sana teslim ve tabi oldular.

Hem mahkemelere senin eczaların bir mücrim ve bir cani ve bir maznun sıfatıyla değil belki bir muallim, bir mürebbi ve bir mürşid olarak girmiştiler. Her divan-ı adalette en büyük dehşet ve savletini, azamet ve izzetini gayet parlak ve şaşaalı bir surette göstererek onları da iman ve Kur'an suyuyla yıkadın. Oraya da taze bir ruh ve taze bir nefha üfledin.

Hele sen o âşık ve sadık talebelerini, bir kafile-i melaike gibi saf saf edip ve hepsinin başına Hazret-i Üstad'ı bir başkumandan tayin ederek "İzn-i İlahî ile yürü ey kafile-i Nur!" diye kumanda ettiğin vakit, o satvetli ve şevketli nur-u iman ordusunun kemal-i sükûn ve vakar ile yollardan geçişini her sınıf halktan yüzlerce kişi seyredip selâmlıyor, ruh u canıyla o nurani alayı tebrik ve tebcil ediyordu. Bu manzara-i münevvereyi körler bile görmüş, sağırlar bile işitmiş, kalpsizler bile ağlamıştı.

Ve hapishanelere koşmaklığın sırr-ı hikmeti ise yıllardan beri orada nursuz, çırasız yatıp bekleyen mahkûmlar ve mahpuslar "Ey Nur-u Kur'an bize de yetiş. Buradan çıkıp kurtulmaya ve sana varmaya bize müsaade ve mecal yok, lâkin sen her yere girer çıkarsın, sana yasak yok. Aman bizi unutma, bizi meyus ve mahrum bırakma. Yarın huzur-u pâk-i İlahîye pâk olarak çıkabilmekliğimiz için cürüm ve isyanımızla kararan rûy-i siyah ve nâsiye-i nâpâkimizi âb-ı rahmetin ve nur-u imanınla yıka ve temizle, şerbet-i safi ve kevser-i bâkiden ve âb-ı hayat-ı ebedî ve Ahmedî'den kana kana bize de içir!" diye vuku bulan müracaat-ı maneviye ve mühimmedir.

Evet, Denizli hapsinde hakikat böyle tecelli etti. Oralarda açtığın mekteb-i ilm-i irfan ve medrese-i Hazret-i Kur'an'da, orada ve ondan intibaha gelen hapislerde bugün yüzlerle talebe okuyup tenevvür ve tekemmül etmekte ve hepsi de âlem-i insaniyet ve medeniyete yarar birer uzv-u nâfi' halini almakta, kumarhaneler kapanıp nurhaneye dönmektedir. Asayiş ve inzibata ne büyük yardım...

Kalben ve ruhen terakki ve teali ederek indallah makbul ve memduh bir hale gelmiş, velayet derecesini ihraz ve iktisab etmiş olan sadık ve safi talebelerinden, uğradığın her memleketin kabristanına rahmetli ve mağfiretli birer şehit yatırmak ve başlarına bekçi

dikmekle, Risale-i Nur'un zevk-i ruhanîsini onlara da tattırarak, ehl-i kuburun mezar ve merkadlerini pür-nur ve ruhlarını mesrur eyledin.

Senin Sözlerin esna-yı takrir ve tahririnde, kalemin kâğıt üzerinde gayr-ı ihtiyarî yürüyüp seri bir surette ve hiç müsveddesiz ve galatsız, hata ve noksansız yazması ve birkaç saat gibi kısa bir zamanda risale ve kitaplar meydana gelmesi ve bazen tercümanın hastalık ve rahatsızlığına rastlamasına rağmen, tam ve doğru ve dürüst olarak nihayete ermesi, kat'î delildir ki bir eser-i zekâ ve dirayet değil belki Kur'anî bir hârika ve keramettir.

Bu kadar sıkı ve saklı olduğun halde yine bir seyr-i seri ile her tarafa yayılıp yazılmaklığın, kadın ve erkek herkes tarafından telaş ve heyecanla bir panzehir ve bir tiryak gibi hüsn-ü kabule mazhariyetin ve sönsün diye ağızla üflenirken sönmeyip bilakis yanıp artan şiddetin, küfr-ü mutlaka ve zındıkaya karşı tek başına merdane ve şahane heybet ve savletin ve nihayet neticede zafer ve galibiyetin, yalnız küre-i arzda değil belki âlem-i melaikede dahi alkışlarla karşılandığı şüphesizdir.

Şimdiye kadar karanlıklarda kalan ve meçhullere karışan fakat zihinleri tahrik ve tahriş etmekten hâlî kalmayan birçok muammaları nurunla aydınlatıp açıkladın ve bizi yollarda yorulup kalmaktan korudun ve kurtardın. Zeminin yedi sene bu dehşetli hengâmında, bu temiz milletin ve bu cennet gibi memleketin sapasağlam bir halde durması ve bütün İslâm diyarının da keza her taarruzdan masûn kalması da bir avn-i İlahî ve imdad-ı Ahmedî (asm) ve bu nur-u Kur'anî ile olduğu şüphesizdir.

Bu vaziyet-i elîme ve zelile karşısında baştan başa yıkılıp harap olan Hristiyanlık âlemi acaba şimdi ne yapacak? Evet, küfür ve ilhad ya batacak veyahut kendisini ehl-i İslâm'ın ufkunda doğup parlayan nuruna atacak, değil mi?

Sen dergâh-ı ehadiyete ve bârgâh-ı mescid-i uluhiyete giden ve tâ zirve-i kemal olan makam-ı قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى ya dayanan en kısa ve en kestirme ve en doğru yolu açıp gösterdin. Açtığın bu yeni ve yakın yolda, sırat-ı müstakim olan bu evliya ve asfiya caddesinde yol almaya çalışan hasta ve bîçare, ihtiyar, ma'lul ve masum, garib ve bîkes, dul ve yoksullar şimdi hep şifahane-i feyz-i hikmetinde muayene ve tedavi olup lâyık oldukları mevki ve hâmiyi bulurlar. Körlere göz, sağırlara kulak, dilsizlere dil veriyor. Dertlilere derman, imansızlara iman sunuyorsun.

Kıyl u kāl ile mâlî ve hak ve hakikatten hâlî olan âsâr-ı muhtelifeyi tetkik ve mütalaa ede ede yorulup usanmış ve hâlâ aradığını bulamamış olan ve şimdi Hak'tan bir nur, bir huzur isteyen kimselere müjdeler verip Nur'a çağırıyorsun. "Ben bütün bilgilerin kaynağı ve bütün fenlerin kaymağıyım. Ve her şeyin zübde ve hülâsası ve gönül şehrinin cilâsıyım." diyorsun.

Avrupa ve Amerika'nın en yüksek fen ve felsefe mekteplerinde yıllarca okuyup ikmal-i tahsil etmiş olan zekâlı ve akıllı fen ve felsefe mütehassıslarına hakiki ve istifadeli ders vererek, madde ve zerrelerin hakikat ve mahiyetlerini anlatıyor, şuursuz ve idraksiz olan bu basit şeylerden zîhayat ve sahib-i idrak koskoca âlem ve dünyanın nasıl doğduğunu ve nasıl olduğunu gösterip onların idraksiz ve basîretsiz başlarına çarpıyor ve her birini hayretlere düşürüyorsun. Ve bu hakikatleri en ümmi ve âmî bir çocuk ve ihtiyar ve hiç mektep ve medrese görmemiş talebelerine de kolayca bildiriyorsun.

Hele bir dest-i gaybî tarafından basit bir maddenin, kemal-i intizam ve itina ile

çalıştırılarak bir tek şeyden birçok şeyler yapabilmesi gibi hakiki tabir-i vecizelerin gönüllere ferahlık ve inşirahla beraber denizler dolusu malûmat veriyor.

Bu vuzuh ve vüs'at ve bu güneş gibi parlak deliller ve bu sarahat ve işaretler hep senin eser-i keramet-i ilmiye ve nuriyendir. Bütün eller ve dillerde kemal-i iştiha ve iştiyakla dinlenip okunacak ve yazılıp yayılacak en tatlı ve en halâvetli en cazibedar ve en revnaktar yegâne eser-i metin ve nur-u mübin ancak sensin.

Mekteplerin medreseye ve medreselerin tekkelere uymayan ayrı ve gayrı ulûm ve fünununu yeknesak bir hale getirerek ve talib-i ilm ü esrar-ı cihanı yekdil ve yekzeban ederek, vahdet-i İslâm ve insaniyeyi elde tutup birlik ve beraberlik nurunu nessar edecek yine sensin. Bütün dünyaya ilm-i zahir ve bâtın senin menbaın ve madenin olan Kur'an'dan dağılıp yayılarak nizam-ı âlemin istikrarı ve vakt-i merhununa kadar imtidadına ve ibadullahi's-salihînin istirahat ve isti'lâsına medar ve müessir olacak yine sensin.

Ey nur-u Kur'an ve ey hakikat-i iman! Mademki bugün üç yüz elli milyon İslâm'ın pişvalığını Kur'an namına deruhte ediyorsun. O halde asırlardan beri ehl-i İslâm arasına girmiş ve yerleşmiş olan kötü itikad ve ihtilafları kaldırarak, hüküm süren fitne ve fesadı, nifak ve şikakı dahi kökünden kurutup sevad-ı a'zam olan bu ümmet-i merhume-i Muhammediyeyi (asm) büyük bir kitle ve bir fırka-i naciye halinde Kur'an'ın cenah-ı re'fet ve rahmeti altında inşâallah tâ subh-u mahşere kadar nur-u Kur'an'la saklayacaksın.

"Ne isterseniz benden sorunuz, haber vereyim size. Sorun bana maziden, halden ve istikbalden." diye ashab-ı izam arasında kendini âleme ilan ve her müşkülü izah ve beyan ve اَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِىٌّ بَابُهَا hadîs-i şerifini ispat ve ayân eden nâşir-i ilim ve irfan ve vâkıf-ı esrar-ı Kur'an Cenab-ı Hazret-i Haydar ile سَلُونِى قَبْلَ اَنْ تَفْقِدُونِى فَاِنَّهُ لاَيُحَدِّثُ اَحَدٌ بَعْدِى diye bağıran müçtehidler sertâcı İmam-ı Cafer'den sonra İslâm dünyasındasın. O zatların feyzinden gelip bu asırda temessül ederek سَلُونِى عَمَّا شِئْتُمْ diye haykıran ve her muammayı açan, her hâili kaldıran ve her maniayı aşan üç münadiden ey Risale-i Nur bir üçüncüsü senin şahsiyet-i maneviyendir. Mazhar olduğun ism-i Rahîm ve Hakîm ve Bedî'in cilveleriyle nur-u safi ve sermedîsiyle, bu mir'at-ı muallâ ve musaffândan âleme ne cilve ve cümbüşler ve neler seyrettirip neler gösteriyorsun.

Kur'an'ın iman hakikatleri karşısında periler peşinde, ruhanî ve melekler, baba oğul, bay geda, yâr ağyar halka-i tedris ve envarında aynı safta diz dize oturup ve hep seni dinleyip ruhlara gıda ve şifa ve süruru senden alıyorlar.

İşte Risale-i Nur'un bir hâdimi ve tercümanı olan Üstadım, Allah'ın abdi, İmam-ı Ali'nin manevî veledi ve Gavs-ı A'zam'ın mürididir. Hakk'ın nusreti, Şah-ı Velayet'in himmeti ve Abdülkadir gibi bir sultanın muaveneti ile müeyyed ve mükerremdir. Henüz hizmet-i Kur'aniye ve Nuriyede işi hitama ermemiş ve henüz kalem-i kaza bu cihan-ı fâniden âlem-i bâkiye seyr ü seyahatine müsaade vermemiş olacak ki âlemlerin senedi, ins ve cinnin seyyidi Hazret-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın mededi yle, o her zehiri şeker ve her şekeri kevser yapıyor. Bu suretle hüzn ü melâl bulutları eriyip dağılıyor.

Nur kapısında durup cahil ve âlime, ümmi ve ârife, zalim ve mazluma, münkir ve mü'mine, dost ve düşmana, iyi ve kötüye, hayvan ve haşerata ve bütün zîruha nur saçan

Kur'an ve iman hizmetinde bulunup asfiya ve etkıya nişanlarını taşıyan bu mübarek ve âyine-misal Nur şakirdlerin ve manevî şahsiyetin için sizi bütün ehl-i iman ve ehl-i Kur'an'ın takdir ve tebrikine lâyık ve seza görüyorum.

Ey Kur'an'ın tercümanı! Nazar-ı dikkat ve im'anla senin bu mir'at-ı mücella olan Risale-i Nur'un şahs-ı manevîsine bakan ehl-i ibret ve erbab-ı basîret istese o âyinede Resul-i Hâşimî aleyhissalâtü vesselâmı seyredebilir. Hattâ daha keskin bir nazarla baksa o Mahbub-u İlahî'nin gümüş alnını, parlak ve güneş yüzünü görüp vech-i pâkinde dest-i kudretle yazılıp parlayan قُلْ هُوَ اللّٰهُ sure-i şerifesini âlim değil, bir ümmi de olsa okuyup anlar.

Ey mu'cize-i Kur'anî ve ey Nur-u Rahmanî! Şimdi beni biraz da tercüman ve serkâtibin, nâşir-i efkâr ve kâşif-i esrar olan Üstadın huzur-u âlî ve irfanına çıkar ve onunla konuştur.

İşte yaşadığı bir küçük ve mütevazi kulübe âdeta çırılçıplak. Bir su testisi ve bir kupa, küçük bir gaz ocağı ve bir çinko çanak, sade basit bir yatak. Gayet lüzumlu ve mahdud birkaç eşyadan maada bir şey görünmüyor.

Ancak bir kilo kadar olan bir aylık erzakı ve zâd u zahîresi paket halinde kâğıda sarılı ve bir çivide asılı duruyor. Bir seccade ve ecza-yı nuriyeler var. Mülk ü mal, evlad ü iyalden hiçbir eser ve yeryüzünde taht-ı temellük ve tasarrufunda bir karış yer yok. İşte onun zâil ve fâni oda ve eşyası, işte onun mücerred ve münzevi şahsiyeti ve işte onun acı ve elîm hayatı. Yirmi küsur yıldan beri vaktini menfî ve mahpus geçirmekte olduğu hal-i pür-melâli! Şu işkence ve eza, tüyleri ürpertip ciğerleri deliyor. Bu sabır ve tahammülün neden hepsine faik? Hangi imam-ı masumun ve hangi müçtehid-i mazlumun ecr-i azîmi ile mukayese ve muvazene edilecek?

Bu cilve ve çileler olmasa idi, Nur fabrikaların hareket ve faaliyete geçmeyecek mi idi? Bu taarruz ve tesmimler yapılmasa idi, bu nefiy ve inzivalar olmasa idi, acaba hazine-i rahmet-i İlahiye cûş u huruşa gelmeyecek mi idi? Üstad'ın şu hal-i elemnâki, gözlerden kanlı yaşlar dökerek insanı ağlatıyor. Fakat o, bu halinden memnun, müteşekki değil. O, zerre kadar fütur değil, bilakis sürur ve huzur duyuyor. O, bu yokluk içinde tükenmez bir varlığa kavuşuyor.

O zaten veraset tarîkıyla kendisine ve mesleğine muvafık gelmeyen ve ulema sınıfına yakışmayan, malın kiri demek olan zekâtı kabul edip aslâ almadığı gibi; ahz u kabulden bir zarar-ı dinî ve bir mahzur-u şer'î olmayan ve mesnun olan hediye ve behiyeleri de kabul etmekten çekinmiş ve kaçınmıştır.

Hattâ hükûmet-i cumhuriyenin, kendisine tayin ve tahsis etmek istediği maaşı ve binler lira sarfıyla şahsına ait yaptırmak kararında olduğu mükemmel evi dahi istememiş, reddetmiştir. Daha evvel muhtelif semtlerde teklif olunan memleketin umumî vaizi ve mebusluk gibi yüksek maaşlı memuriyetleri de kabul etmekten imtina ve istinkâf etmiştir.

O hiç dünya ve ehl-i dünyaya ve mal ve metaa bakmıyor. O hiç siyaset ve ihtilafla uğraşmıyor, hırka ve fırka peşinde koşmuyor. Ve böyle olanları da sevmiyor. Ve ancak kabir kapısında durup اَنْتُمْ اَعْلَمُ بِاُمُورِ دُنْيَاكُمْ diyerek servet-i ebediye ve saadet-i sermediye için çalışıyor. O, cehlin hēdimi ve Nur'un hâdimidir.

Eğer dünyayı istese ve dileseydi, kendine sunulan hediye ve behiyeleri, zekât ve

sadakaları ve teberru ve teberrükleri alsaydı bugün bir milyon servet sahibi olurdu. Fakat o, tıpkı Cenab-ı Ömer'in dediği gibi "Sırtıma fazla yük alırsam, nefs-i nâtıka-i kâinatın kalbi ve Allah'ın habibi Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâma ve yârânı olan kâmil ve vâsıllara yetişemem ve yarı yolda kalırım." diyor. "Bütün eşya ve eflâki senin için yarattım habibim!" fermanına karşı "Ben de senin için onların hepsini terk ve feda ettim!" diye verilen cevab-ı Hazret-i Risalet-penahîye ittiba ve imtisalen, o da dünya ve mâfîhayı ve muhabbet ve sevdasını terk, hattâ terki de terk ederek bütün hizmet ve himmetini ve şu ömr-ü nâzeninini envar-ı Kur'aniyenin intişarına sarf ve hasretmiştir.

İşte bunun için şimdiki çektiği bütün zahmetler, rahmet ve yaptığı hizmetler, hikmet olmuş.

"Lütf u kahrı şey-i vâhid bilmeyen çekti azap
Ol azaptan kurtulup sultan olan anlar bizi."

Mısrî-i Niyazi gibi diyen bu tercüman, her şeyi hoş görerek katreyi umman, âdemi insan ve Kur'an'dan aldığı nurunu âleme sultan eylemiştir.

Âlem-i insaniyet ve İslâmiyet ve Haremeyn-i Şerifeyn'e asırlarla hizmet eden bu kahraman Türk milletini çok sevmesinde ve hayatının mühim bir kısmını hep Türklerle meskûn olan havalide geçirmesinde büyük hikmetler, mana ve mülahazalar olsa gerektir.

Âb-ı rûy-i Habib-i Ekrem için
Kerbelâ'da revan olan dem için
Şeb-i firkatte ağlayan göz için
Râh-ı aşkta sürünen yüz için
Risale-i Nur'a ve Üstada ve İslâm'a zafer ver ya Rab!.. Âmin!

Ey Risale-i Nur! Seni söndürmek isteyen bedbahtların necm-i istikbali sönsün. İzzet ü ikbali ve şan u şerefi aksine dönsün. Sen sönmez ve ölmez bir nursun.

Boyun bâlâ, gözün şehlâ, gören mecnun seni leyla
Sözün ferşte, gözün arşta, gönül meftun sana cânâ
Nikabın nur, nigâhın nur, kitabın nur senin ey nur
Bağın Nurs, huyun munis, özün İdris ferd-i yekta
Açılmış gül, öter bülbül, yüzünde var zarif bir tül
Yazılmış üstüne nurdan قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى
Sana canın feda etmez mi senden hem görenler hak
Sözün hak hem mesleğin hak hem makamın Kâbetü'l-Ulyâ.

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

Üstadım Efendim Hazretleri!

Ben, bu yazıları Risaletü'n-Nur'un eli ve kalemi ve dili ile ve bu hakir kalbime ondan sıçrayan bir kıvılcım parçasıyla yazdım. Kabulünü rica eder ve hürmetle ellerinizden öper ve dualarınızı beklerim efendim.

Duanıza muhtaç talebeniz
Hasan Feyzi

***

الرَّحِيمِ

يَا اَللّهُ يَا رَحْمنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَىُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ

İsm-i a'zamın hakkına ve Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resul-i Ekrem

aleyhissalâtü vesselâmın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını cennetü'l-firdevste saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmin. Ve hizmet-i imaniye ve Kur'aniyede daima muvaffak eyle, âmin. Ve defter-i hasenatlarına Sözler mecmuasının her bir harfine mukabil bin hasene yazdır, âmin. Ve Nurların neşrinde sebat ve devam ve ihlas ihsan eyle âmin. Yâ Erhame'r-râhimîn! Umum Risale-i Nur şakirdlerini iki cihanda mesud eyle, âmin. İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmin. Ve bu âciz ve bîçare Said'in kusuratını affeyle, âmin...

Umum Nur Şakirdleri namına
Said Nursî

) (Hâşiye): Maatteessüf niyet ettiğim gibi yazamadım. İhtiyarsız olarak nasıl kalbe geldi, öyle yazıldı. Şu taksimattaki tertibi tamamıyla müraat edemedim. ↵

:) (Hâşiye): Şu risalede “tevatür” lafzı, Türkçe “şâyia” manasındaki tevatür değil belki yakîni ifade eden, yalan ihtimali olmayan kuvvetli ihbardır. ↵

;) (Hâşiye): Zat-ı Ahmediye aleyhissalâtü vesselâma Âişe-i Sıddıka'ya karşı ziyade muhabbet ve şefkatini rencide etmemek için Vak'a-i Cemel hâdisesinde o bulunacağı kat'î gösterilmediğine delil ise Ezvac-ı Tahirat'a ferman etmiş ki: "Keşke bilseydim hanginiz o vak'ada bulunacak?" Fakat sonra, hafif bir surette bildirilmiş ki Hazret-i Ali'ye (ra) ferman etmiş: "Senin ile Âişe beyninde bir hâdise olsa فَارْفَقْ وَ بَلِّغْهَا مَأْمَنَهَا" ↵

(Hâşiye): اَنَا ابْنُ الَّذِی سَالَتْ عَلَی الْخَدِّ عَیْنُهُ ❊ فَرُدَّتْ بِکَفِّ الْمُصْطَفَی اَحْسَنَ الرَّدِّ فَعَادَتْ کَمَا کَانَتْ لِاَوَّلِ اَمْرِهَا ❊ فَیَا حُسْنَ مَا عَیْنٍ وَیَا حُسْنَ مَا رَدٍّ ↵

) (Hâşiye): Evet o zat, öyle bir reis ve sultandır ki bin üç yüz elli senede ve ekser asırlardan her bir asırda lâekall üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti var. Kemal-i teslim ve inkıyadla evamirine itaat ederler, her gün ona selâm etmekle tecdid-i biat ederler. ↵

) (Hâşiye): أُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ Seyyah-ı meşhur Evliya Çelebi; Hazret-i Şem'un-u Safa'nın türbesinde, ceylan derisinde yazılı İncil-i Şerif'te, bu gelen âyeti okumuştur. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm hakkında nâzil olan âyet: ایتون Bir oğlan, ازربیون yani İbrahim neslinden ola, پروفتون Peygamber ola, لوغسلین yalancı olmaya, بنت onun افزولات mevlidi Mekke ola, که کالوشیر salihlikle gelmiş ola, تونومنین onun mübarek adı مواميت (*) Ahmed Muhammed ola. اسفدوس Ona uyanlar, تاکردیس bu cihan ıssı olalar. بیست بیث dahi ol cihan ıssı ola. * Bu "Mevamit" kelimesi "Memed"den ve "Memed" dahi "Muhammed"den tahrif edilmiş. ↵

') (Hâşiye): Evet Sultan-ı Levlâke Levlâk, öyle bir reistir ki bin üç yüz elli senedir saltanatı devam ediyor. Birinci asırdan sonra her bir asırda lâekall üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti vardır. Küre-i arzın yarısını bayrağı altına almış ve tebaası, kemal-i teslimiyetle ona her gün salât ü selâm ile tecdid-i biat ederek emirlerine itaat ederler. ↵

[3]) (Hâşiye): Yirmi Altıncı Mektup'un ehemmiyetli Birinci Mebhası, şu cümlenin hâşiyesi ve izahıdır. ↵

) (Hâşiye-1): Yalnız gözü bulunan; kulaksız, kalpsiz tabakasına karşı vech-i i'cazı, burada gayet mücmel ve muhtasar ve nâkıs kalmıştır. Fakat bu vech-i i'cazı Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Mektuplarda (*) gayet parlak ve nurani ve zahir ve bâhir gösterilmiştir, hattâ körler de görebilir. O vech-i i'cazı gösterecek bir Kur'an yazdırdık. İnşâallah tabedilecek, herkes de o güzel vechi görecektir. * Otuzuncu Mektup pek parlak tasavvur ve niyet edilmişti; fakat yerini başkasına, İşaratü'l-İ'caz'a verdi. Kendisi meydana çıkmadı. ↵

o) (Hâşiye 1): Hem ehl-i zikir ve münâcata karşı, Kur'an'ın ziynetli ve kafiyeli lafzı ve fesahatli, sanatlı üslubu ve nazarı kendine çevirecek belâgatın mezayası çok olmakla beraber; ulvi ciddiyeti ve İlahî huzuru ve cemiyet-i hatırı veriyor, ihlâl etmiyor. Halbuki o çeşit mezaya-yı fesahat ve sanat-ı lafziye ve nazım ve kafiye; ciddiyeti ihlâl eder, zarafeti işmam ediyor, huzuru bozar, nazarı dağıtır. Hattâ münâcatın en latîfi ve en ciddîsi ve en ulvi nazımlı ve Mısır'ın kaht u galâsının sebeb-i ref'i olan İmam-ı Şafiî'nin meşhur bir münâcatını çok defa okuyordum, gördüm ki: Nazımlı, kafiyeli olduğu için münâcatın ulvi ciddiyetini ihlâl eder. Sekiz dokuz senedir virdimdir. Hakiki ciddiyeti, ondaki kafiye ve nazımla birleştiremedim. Ondan anladım ki Kur'an'ın has, fıtrî, mümtaz olan kafiyelerinde, nazım ve mezayasında bir nevi i'cazı var ki hakiki ciddiyeti ve tam huzuru muhafaza eder, ihlâl etmez. İşte ehl-i münâcat ve zikir, bu nevi i'cazı aklen fehmetmezse de kalben hisseder. (Hâşiye 2): Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın manevî bir sırr-ı i'cazı şudur ki: Kur'an, ism-i a'zama mazhar olan Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın pek büyük ve pek parlak derece-i imanını ifade ediyor. Hem mukaddes bir harita gibi âlem-i âhiretin ve âlem-i rububiyetin yüksek hakikatlerini beyan eden, gayet büyük ve geniş ve âlî olan hak dinin mertebe-i ulviyesini fıtrî bir tarzda ifade ediyor, ders veriyor. Hem Hâlık-ı kâinatın umum mevcudatın Rabb'i cihetinde, hadsiz izzet ve haşmetiyle hitabını ifade ediyor. Elbette bu suretteki ifade-i Furkan'a ve bu tarzdaki beyan-ı Kur'an'a karşı قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هـذَا الْقُرْآنِ لاَ يَاْتُونَ بِمِثْلِهِ sırrıyla bütün ukûl-ü beşeriye ittihat etse bir tek akıl olsa dahi karşısına çıkamaz, muaraza edemez. اَيْنَ الثَّرَا مِنَ الثُّرَيَّا Çünkü şu üç esas nokta-i nazarında, kat'iyen kabil-i taklit değildir ve tanzir edilmez! (Hâşiye 3): Kur'an-ı Hakîm'in umum sahifeleri âhirinde âyet tamam oluyor. Güzel bir kafiye ile nihayeti hitam buluyor. Bunun sırrı şudur ki: En büyük âyet olan Müdâyene Âyeti sahifeler için Sure-i İhlas ve Kevser, satırlar için bir vâhid-i kıyasî ittihaz edildiğinden Kur'an-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve i'caz alâmeti görülüyor. (Hâşiye 4): Bu makamın bu mebhasında gayet ehemmiyetli ve haşmetli ve büyük ve Risale-i Nur'un muvaffakıyeti noktasında gayet ziynetli ve sevimli ve müşevvik kerametin pek az ve cüz'î vaziyet ve kısacık numunelerine ve küçücük emarelerine, acelelik belasıyla iktifa edilmiş. Halbuki o büyük hakikat ve o sevimli keramet ise tevafuk namıyla beş altı nevileri ile Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametini ve Kur'an'ın göze görünen bir nevi i'cazının lemaatını ve rumuzat-ı gaybiyenin bir menba-ı işaratını teşkil ediyor. Sonradan Kur'an'da "lafzullah"ın tevafukundan çıkan bir lem'a-i i'cazı gösteren yaldız ile bir Kur'an yazdırıldı. Hem Rumuzat-ı Semaniye namındaki sekiz küçük risaleler, hurufat-ı Kur'aniyenin tevafukatından çıkan münasebet-i latîfe ve işarat-ı gaybiyelerinin beyanında telif edildi. Hem Risale-i Nur'u tevafuk sırrıyla tasdik ve takdir ve tahsin eden Keramet-i Gavsiye ve üç Keramet-i Aleviye ve İşarat-ı Kur'aniye namındaki beş adet risaleler yazıldı. Demek, Mu'cizat-ı Ahmediye'nin telifinde o büyük hakikat icmalen hissedilmiş; fakat maatteessüf müellif yalnız bir tırnağını görüp göstermiş, daha arkasına bakmayarak koşup gitmiş. ↵

1) (Hâşiye): Hüseyin-i Cisrî “Risale-i Hamîdiye”sinde yüz on dört işaratı, o kitaplardan çıkarmıştır. Tahriften sonra bu kadar bulunsa elbette daha evvel çok tasrihat varmış. ↵

2) (Hâşiye): Yani altı defa icma suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâyık iken maatteessüf kısa kalmıştır. ↵

3) (Hâşiye): Seneye işarettir. Evet bahar, mahzen-i erzak bir vagondur, gaibden gelir. ↵

4) (Hâşiye): Mesela, nasıl şu zamanda manevra meydanında harp usûlünde “Silah al, süngü tak!” emriyle koca bir ordu baştan başa dikenli bir meşegâha benzediği gibi; her bir bayram gününde resmigeçit için “Formalarınızı takıp nişanlarınızı asınız!” emrine karşı ordugâh, serâser rengârenk çiçek açmış müzeyyen bir bahçeyi temsil ettiği misillü; öyle de rûy-i zemin meydanında, Sultan-ı Ezelî’nin nihayetsiz enva-ı cünudundan melek ve cin ve ins ve hayvanlar gibi, şuursuz nebatat taifesi dahi hıfz-ı hayat cihadında “Emr-i kün feyekûn” ile “Müdafaa için silahlarınızı ve cihazatınızı takınız!” emr-i İlahîyi aldıkları vakit, zemin baştan aşağıya bütün ondaki dikenli ağaçlar ve nebatlar süngücüklerini taktıkları zaman, aynen süngülerini takmış muhteşem bir ordugâha benziyor. Hem baharın her bir günü, her bir haftası, birer taife-i nebatatın birer bayramı hükmünde olduğu için, her bir taifesi dahi kendi Sultanının o taifeye ihsan ettiği güzel hediyeleri teşhir için ona taktığı murassa nişanları birer resmigeçit tarzında o Sultan-ı Ezelî’nin nazar-ı şuhud ve işhadına arz ettiğinden ve öyle bir vaziyet gösterdiğinden, bütün nebatat ve eşcar güya “Sanat-ı Rabbaniye murassaatını ve çiçek ve meyve denilen fıtrat-ı İlahiyenin nişanlarını takınız, çiçekler açınız!” emr-i Rabbaniyeyi dinliyorlar ki, rûy-i zemin dahi gayet muhteşem bir bayram gününde, şahane resmigeçitte, sürmeli formaları ve murassa nişanları parlayan bir ordugâhı temsil ediyor. İşte şu derece hikmetli ve intizamlı teçhizat ve tezyinat, elbette nihayetsiz kadîr bir sultanın, nihayet derecede hakîm bir hâkimin emriyle olduğunu kör olmayanlara gösterir. ↵

5) (Hâşiye): Şu suretin işaret ettiği manaların bir kısmı Yedinci Hakikat'te beyan edilmiş. Yalnız burada padişaha mahsus bir büyük fotoğraf işareti ve hakikati "Levh-i Mahfuz" demektir. Levh-i Mahfuz'un tahakkuk-u vücudu Yirmi Altıncı Söz'de şöyle ispat edilmiş ki: Nasıl küçük küçük cüzdanlar, büyük bir kütüğün vücudunu ihsas eder ve küçük küçük senetler, bir defter-i kebirin bulunduğunu iş'ar eder ve küçük kesretli tereşşuhatlar, büyük bir su menbaını işmam eder. Aynen öyle de küçük küçük cüzdanlar hükmünde, hem birer küçük Levh-i Mahfuz manasında, hem büyük Levh-i Mahfuz'u yazan kalemden tereşşuh eden küçük küçük noktalar suretinde olan benî-beşerin kuvve-i hâfızaları, ağaçların meyveleri, meyvelerin çekirdekleri, tohumları; elbette bir hâfıza-i kübrayı, bir defter-i ekberi, bir levh-i mahfuz-u a'zamı ihsas eder, iş'ar eder ve ispat eder, belki keskin akıllara gösterir. ↵

6) (Hâşiye): Şu suretin ispat ettiği manalar, Sekizinci Hakikat'te görünecek. Mesela, dairelerin reisleri şu temsilde enbiya ve evliyaya işarettir. Ve telefon ise ma'kes-i vahiy ve mazhar-ı ilham olan kalpten uzanan bir nisbet-i Rabbaniyedir ki, kalp o telefonun başıdır ve kulağı hükmündedir. ↵

7) (Hâşiye): Bu suretin remzini Dokuzuncu Hakikat'te göreceksin. Mesela, nevruz günü, bahar mevsimine işarettir. Çiçekli yeşil sahra ise bahar mevsimindeki rûy-i zemindir. Değişen perdeler, manzaralar ise fasl-ı baharın iptidasından yazın intihasına kadar Sâni'-i Kadîr-i Zülcelal'in, Fâtır-ı Hakîm-i Zülcemal'in kemal-i intizam ile değiştirdiği ve kemal-i rahmet ile tazelendirdiği ve birbiri arkasında gönderdiği mevcudat-ı bahariye tabakatına ve masnuat-ı sayfiye taifelerine ve erzak-ı hayvaniye ve insaniyeye medar olan mat'umata işarettir. ↵

8) (Hâşiye-1): Rızk-ı helâl, iktidar ile alınmadığına, belki iftikara binaen verildiğine delil-i kat'î: İktidarsız yavruların hüsn-ü maişeti ve muktedir canavarların dîk-ı maişeti; hem zekâvetsiz balıkların semizliği ve zekâvetli, hileli tilki ve maymunun derd-i maişetle vücudca zayıflığıdır. Demek rızık, iktidar ve ihtiyar ile makûsen mütenasiptir. Ne derece iktidar ve ihtiyarına güvense o derece derd-i maişete müptela olur. ↵

9) (Hâşiye-2): Evet aç bir arslan, zayıf bir yavrusunu kendi nefsine tercih ederek, elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna vermesi; hem korkak tavuk, yavrusunu himaye için ite, arslana saldırması; hem incir ağacı kendi çamur yiyerek yavrusu olan meyvelerine hâlis süt vermesi bi'l-bedahe nihayetsiz Rahîm, Kerîm, Şefik bir zatın hesabıyla hareket ettiklerini kör olmayana gösteriyorlar. Evet nebatat ve behimiyat gibi şuursuzların gayet derecede şuurkârane ve hakîmane işler görmesi bizzarure gösterir ki: Gayet derecede Alîm ve Hakîm birisi vardır ki, onları işlettiriyor. Onlar, onun namıyla işliyorlar. ↵

:o) (Hâşiye): Evet, “Hiç mümkün müdür ki” şu cümle çok tekrar ediliyor. Çünkü mühim bir sırrı ifade eder. Şöyle ki: Ekser küfür ve dalalet, istib’addan ileri gelir. Yani akıldan uzak ve muhal görür, inkâr eder. İşte Haşir Söz’ünde kat’iyen gösterilmiştir ki hakiki istib’ad, hakiki muhaliyet ve akıldan uzaklık ve hakiki suubet, hattâ imtina derecesinde müşkülat, küfür yolundadır ve dalaletin mesleğindedir. Ve hakiki imkân ve hakiki makuliyet, hattâ vücub derecesinde suhulet, iman yolundadır ve İslâmiyet caddesindedir. Elhasıl, ehl-i felsefe istib’ad ile inkâra gider. Onuncu Söz, istib’ad hangi tarafta olduğunu o tabir ile gösterir. Onların ağızlarına bir şamar vurur. ↵

:1) (Hâşiye-1): Evet, kemik gibi bir kuru ağacın ucundaki tel gibi incecik bir sapta gayet münakkaş, müzeyyen bir çiçek ve gayet musanna ve murassa bir meyve, elbette gayet sanat-perver, mu'cizekâr ve hikmettar bir Sâni'in mehasin-i sanatını zîşuura okutturan bir ilannamedir. İşte nebatata hayvanatı dahi kıyas et. ↵

:2) (Hâşiye-2): Evet, durub-u emsaldendir ki: Bir dünya güzeli, bir zaman kendine meftun olmuş âdi bir adamı huzurundan tard eder. O adam kendine teselli vermek için “Tuh, ne kadar çirkindir!” der. O güzelin güzelliğini nefyeder. Hem bir vakit bir ayı, gayet tatlı bir üzüm asması altına girer. Üzümleri yemek ister. Koparmaya eli yetişmez. Asmaya da çıkamaz. Kendi kendine teselli vermek için kendi lisanıyla “Ekşidir.” der, gümler gider. ↵

3) (Hâşiye-3): Âyine-misal mevcudatın birbiri arkasında zeval ve fenalarıyla beraber, arkalarından gelenlerin üstünde ve yüzlerinde aynı hüsün ve cemalin cilvesinin bulunması gösterir ki cemal onların değil; belki o cemaller, bir hüsn-ü münezzeh ve bir cemal-i mukaddesin âyâtı ve emaratıdır. ↵

:4) (Hâşiye): Evet, bin üç yüz elli sene saltanat süren ve saltanatı devam eden ve ekser zamanda üç yüz elli milyondan ziyade raiyeti bulunan ve her gün bütün raiyeti onunla tecdid-i biat eden ve onun kemalâtına şehadet eden ve kemal-i itaatle evamirine inkıyad eden ve Arzın nısfı ve nev-i beşerin humsu, o zatın sıbgı ile sıbgalansa yani manevî rengiyle renklense ve o zat onların mahbub-u kulûbü ve mürebbi-i ervahı olsa; elbette o zat, şu kâinatta tasarruf eden Rabb'in en büyük abdidir. Hem ekser enva-ı kâinat o zatın birer meyve-i mu'cizesini taşımak suretiyle onun vazifesini ve memuriyetini alkışlasa elbette o zat, şu kâinat Hâlık'ının en sevgili mahlukudur. Hem bütün insaniyet, bütün istidadıyla istediği beka gibi bir hâceti ki; o hâcet ise insanı esfel-i safilînden a'lâ-yı illiyyîne çıkarıyor. Elbette o hâcet, en büyük bir hâcettir ve en büyük bir abd, umumun namına onu Kādıyü'l-Hâcat'tan isteyecek. ↵

:5) (Hâşiye): Evet, münâcat-ı Ahmediye (asm) zamanından şimdiye kadar bütün ümmetin bütün salâtları ve salavatları onun duasına bir âmin-i daimî ve bir iştirak-i umumîdir. Hattâ ona getirilen her bir salavat dahi onun duasına birer âmindir ve ümmetinin her bir ferdi, her bir namazın içinde ona salât ü selâm getirmek ve kametten sonra Şafiîlerin ona dua etmesi, onun saadet-i ebediye hususundaki duasına gayet kuvvetli ve umumî bir âmindir. İşte bütün beşerin fıtrat-ı insaniyet lisan-ı haliyle bütün kuvvetiyle istediği beka ve saadet-i ebediyeyi, o nev-i beşer namına Zat-ı Ahmediye (asm) istiyor ve beşerin nurani kısmı, onun arkasında âmin diyorlar. Acaba hiç mümkün müdür ki şu dua kabule karin olmasın? ↵

:6) (Hâşiye): Evet, şu âlemin mutasarrıfı, bütün tasarrufatı bilmüşahede şuurane, alîmane, hakîmane olduğu halde; hiçbir cihetle mümkün değildir ki o mutasarrıf, kendi masnuatı içinde en mümtaz bir ferdin harekâtına şuuru ve ıttılaı bulunmasın. Hem hiçbir cihetle mümkün değildir ki o Mutasarrıf-ı Alîm, o ferd-i mümtazın harekâtına ve daavatına (dualarına) ıttılaı bulunduğu halde ona karşı lâkayt kalsın, ehemmiyet vermesin. Hem hiçbir cihetle mümkün değildir ki o Mutasarrıf-ı Kadîr-i Rahîm; onun dualarına lâkayt kalmadığı halde, o duaları kabul etmesin. Evet, Zat-ı Ahmediye'nin (asm) nuruyla âlemin şekli değişti. İnsan ve bütün kâinatın mahiyet-i hakikiyeleri o nur, o ziya ile inkişaf etti ve göründü ki şu kâinatın mevcudatı; esma-i İlahiyeyi okutan birer mektubat-ı Samedaniye, birer muvazzaf memur ve bekaya mazhar kıymettar ve manidar birer mevcuddurlar. Eğer o nur olmasa idi, mevcudat fena-yı mutlaka mahkûm ve kıymetsiz, manasız, faydasız, abes, karmakarışık, tesadüf oyuncağı bir zulmet-i evham içinde kalırdı. İşte şu sırdandır ki: İnsanlar Zat-ı Ahmediye'nin (asm) duasına âmin dedikleri gibi arş ve ferş ve serâdan süreyyaya kadar bütün mevcudat onun nuruyla iftihar edip, alâkadarlık gösteriyorlar. Zaten ubudiyet-i Ahmediyenin (asm) ruhu, duadır. Belki kâinatın harekâtı ve hidematı, bir nevi duadır. Mesela, bir çekirdeğin hareketi, Hâlık'ından bir ağaç olmasına bir nevi duadır. ↵

:7) (Hâşiye-1): Evet, âhirete nisbeten gayet dar bir sahife hükmünde olan rûy-i zeminde hadd ü hesaba gelmeyen hârika sanat numunelerini ve haşir ve kıyametin misallerini göstermek ve üç yüz bin kitap hükmünde olan muntazam enva-ı masnuatı, o tek sahifede kemal-i intizam ile yazıp dercetmek; elbette geniş olan âlem-i âhirette latîf ve muntazam cennetin binasından ve icadından daha müşküldür. Evet, cennet bahardan ne kadar yüksek ise o derece bahar bahçelerinin hilkati, o cennetten daha müşküldür ve hayret-fezadır, denilebilir. ↵

:8) (Hâşiye-2): Evet, inkılab-ı hakaik ittifaken muhaldir. Ve inkılab-ı hakaik içinde muhal-ender muhal, bir zıt kendi zıddına inkılabıdır. Ve bu inkılab-ı ezdad içinde bi'l-bedahe bin derece muhal şudur ki zıt, kendi mahiyetinde kalmakla beraber, kendi zıddının aynı olsun. Mesela, nihayetsiz bir cemal; hakiki cemal iken, hakiki çirkinlik olsun. İşte şu misalimizde meşhud ve kat'iyyü'l-vücud olan bir cemal-i rububiyet, cemal-i rububiyet mahiyetinde daim iken, ayn-ı çirkinlik olsun. İşte dünyada muhal ve bâtıl misallerin en acibidir. ↵

:9) (Hâşiye-1): Evet, madem her şeyin kıymeti ve dekaik-ı sanatı gayet yüksek ve güzel olduğu halde müddeti kısa, ömrü azdır. Demek, o şeyler numunelerdir, başka şeylerin suretleri hükmündedirler. Ve madem müşterilerin nazarlarını, asıllarına çeviriyorlar gibi bir vaziyet vardır. Öyle ise elbette şu dünyadaki o çeşit tezyinat, bir Rahman-ı Rahîm'in rahmetiyle, sevdiği ibadına hazırladığı niam-ı cennetin numuneleridir, denilebilir ve denilir ve öyledir. ↵

;0) (Hâşiye-2): Evet, her şeyin vücudunun müteaddid gayeleri ve hayatının müteaddid neticeleri vardır. Ehl-i dalaletin tevehhüm ettikleri gibi dünyaya, nefislerine bakan gayelere münhasır değildir. Tâ abesiyet ve hikmetsizlik içine girebilsin. Belki her şeyin gayat-ı vücudu ve netaic-i hayatı üç kısımdır: Birincisi ve en ulvîsi, Sâni'ine bakar ki o şeye taktığı hârika-i sanat murassaatını, Şahid-i Ezelî'nin nazarına resmigeçit tarzında arz etmektir ki o nazara bir ân-ı seyyale yaşamak kâfi gelir. Belki vücuda gelmeden bi'l-kuvve niyet hükmünde olan istidadı yine kâfidir. İşte seriü'z-zeval latîf masnuat ve vücuda gelmeyen, yani sümbül vermeyen birer hârika-i sanat olan çekirdekler, tohumlar şu gayeyi bitamamiha verir. Faydasızlık ve abesiyet onlara gelmez. Demek, her şey hayatıyla, vücuduyla Sâni'inin mu'cizat-ı kudretini ve âsâr-ı sanatını teşhir edip Sultan-ı Zülcelal'in nazarına arz etmek, birinci gayesidir. İkinci kısım gaye-i vücud ve netice-i hayat, zîşuura bakar. Yani her şey, Sâni'-i Zülcelal'in birer mektub-u hakaik-nüma, birer kaside-i letafetnüma, birer kelime-i hikmet-eda hükmündedir ki melaike ve cin ve hayvanın ve insanın enzarına arz eder, mütalaaya davet eder. Demek, ona bakan her zîşuura, ibret-nüma bir mütalaagâhtır. Üçüncü kısım gaye-i vücud ve netice-i hayat, o şeyin nefsine bakar ki telezzüz ve tenezzüh ve beka ve rahatla yaşamak gibi cüz'î neticelerdir. Mesela, azîm bir sefine-i sultaniyede bir hizmetkârın dümencilik ettiğinin gayesi; sefine itibarıyla yüzde birisi kendisine, ücret-i cüz'iyesine ait, doksan dokuzu sultana ait olduğu gibi; her şeyin nefsine ve dünyaya ait gayesi bir ise Sâni'ine ait doksan dokuzdur. İşte bu taaddüd-ü gayattandır ki birbirine zıt ve münafî görünen hikmet ve iktisat, cûd ve seha ve bilhassa nihayetsiz seha ile sırr-ı tevfiki şudur ki: Birer gaye nokta-i nazarında cûd ve seha hükmeder, ism-i Cevvad tecelli eder. Meyveler, hubublar, o tek gaye nokta-i nazarında bigayr-ı hisabdır, nihayetsiz cûdu gösteriyor. Fakat umum gayeler nokta-i nazarında, hikmet hükmeder, ism-i Hakîm tecelli eder. Bir ağacın ne kadar meyveleri var, belki her meyvenin o kadar gayeleri vardır ki beyan ettiğimiz üç kısma tefrik edilir. Şu umum gayeler, nihayetsiz bir hikmeti ve iktisadı gösteriyor. Zıt gibi görünen nihayetsiz hikmet, nihayetsiz cûd ile seha ile içtima ediyor. Mesela, asker ordusunun bir gayesi, temin-i asayiştir. Bu gayeye göre ne kadar asker istersen var ve hem pek fazladır. Fakat hıfz-ı hudut ve mücahede-i a'da gibi sair vazifeler için bu mevcud ancak kâfi gelir, kemal-i hikmetle muvazenededir. İşte hükûmetin hikmeti, haşmet ile içtima ediyor. O halde, o askerlikte fazlalık yoktur, denilebilir. ↵

1) (Hâşiye): Evet, rahmetin erzak hazinelerinden olan bir şecerenin uçlarında ve dallarının başlarındaki meyveler, çiçekler, yapraklar ihtiyar olup vazifelerinin hitama ermesiyle gitmelidirler. Tâ arkalarından akıp gelenlere kapı kapanmasın. Yoksa rahmetin vüs'atine ve sair ihvanlarının hizmetine set çekilir. Hem kendileri, gençlik zevaliyle hem zelil hem perişan olurlar. İşte bahar dahi mahşer-nüma bir meyvedar ağaçtır. Her asırdaki insan âlemi, ibret-nüma bir şeceredir. Arz dahi mahşer-i acayip bir şecere-i kudrettir. Hattâ dünya dahi meyveleri âhiret pazarına gönderilen bir şecere-i hayret-nümadır. ↵

2) (Hâşiye): Yedinci Suret'in hâşiyesine bak. ↵

3) (Hâşiye): Evet, zaman-ı hazırdan tâ iptida-i hilkat-i âleme kadar olan zaman-ı mazi, umumen vukuattır. Vücuda gelmiş her bir günü, her bir senesi, her bir asrı; birer satırdır, birer sahifedir, birer kitaptır ki kalem-i kader ile tersim edilmiştir. Dest-i kudret, mu'cizat-ı âyâtını onlarda kemal-i hikmet ve intizam ile yazmıştır. Şu zamandan tâ kıyamete tâ cennete tâ ebede kadar olan zaman-ı istikbal, umumen imkânattır. Yani mazi vukuattır, istikbal imkânattır. İşte o iki zamanın iki silsilesi birbirine karşı mukabele edilse nasıl ki dünkü günü halk eden ve o güne mahsus mevcudatı icad eden zat, yarınki günü mevcudatıyla halk etmeye muktedir olduğu hiçbir vecihle şüphe getirmez. Öyle de şüphe yoktur ki şu meydan-ı garaib olan zaman-ı mazinin mevcudatı ve hârikaları, bir Kadîr-i Zülcelal'in mu'cizatıdır. Kat'î şehadet ederler ki o Kadîr, bütün istikbalin bütün mümkinatın icadına, bütün acayibinin izharına muktedirdir. Evet, nasıl ki bir elmayı halk edecek, elbette dünyada bütün elmaları halk etmeye ve koca baharı icad etmeye muktedir olmak gerektir. Baharı icad etmeyen, bir elmayı icad edemez. Zira o elma o tezgâhta dokunuyor. Bir elmayı icad eden, bir baharı icad edebilir. Bir elma; bir ağacın, belki bir bahçenin, belki bir kâinatın misal-i musağğarıdır. Hem sanat itibarıyla koca ağacın bütün tarih-i hayatını taşıyan elmanın çekirdeği itibarıyla öyle bir hârika-i sanattır ki onu öylece icad eden, hiçbir şeyden âciz kalmaz. Öyle de bugünü halk eden, kıyamet gününü halk edebilir ve baharı icad edecek, haşrin icadına muktedir bir zat olabilir. Zaman-ı mazinin bütün âlemlerini zamanın şeridine kemal-i hikmet ve intizam ile takıp gösteren, elbette istikbal şeridine dahi başka kâinatı takıp gösterebilir ve gösterecektir. Kaç Sözlerde, bilhassa Yirmi İkinci Söz'de gayet kat'î ispat etmişiz ki her şeyi yapamayan hiçbir şeyi yapamaz ve bir tek şeyi halk eden, her şeyi yapabilir. Hem eşyanın icadı bir tek zata verilse bütün eşya bir tek şey gibi kolay olur ve suhulet peyda eder. Eğer müteaddid esbaba verilse ve kesrete isnad edilse bir tek şeyin icadı, bütün eşyanın icadı kadar müşkülatlı olur ve imtina derecesinde suubet peyda eder. ↵

4) (Hâşiye-1): Ağaç ve otların kökleri gibi. ↵

5) (Hâşiye-2): Yapraklar, meyveler gibi. ↵

6) (Hâşiye): Evet küfür, mevcudatın kıymetini ıskat ve manasızlıkla ittiham ettiğinden, bütün kâinata karşı bir tahkir ve mevcudat âyinelerinde cilve-i esmayı inkâr olduğundan, bütün esma-i İlahiyeye karşı bir tezyif ve mevcudatın vahdaniyete olan şehadetlerini reddettiğinden, bütün mahlukata karşı bir tekzip olduğundan; istidad-ı insanîyi öyle ifsad eder ki salah ve hayrı kabule liyakati kalmaz. Hem bir zulm-ü azîmdir ki umum mahlukatın ve bütün esma-i İlahiyenin hukukuna bir tecavüzdür. İşte şu hukukun muhafazası ve nefs-i kâfir hayra kabiliyetsizliği, küfrün adem-i affını iktiza eder. اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ şu manayı ifade eder. ↵

[7]) (Hâşiye): Evet, adalet iki şıktır. Biri müsbet, diğeri menfîdir. Müsbet ise hak sahibine hakkını vermektir. Şu kısım adalet, bu dünyada bedahet derecesinde ihatası vardır. Çünkü **Üçüncü Hakikat**'ta ispat edildiği gibi her şeyin istidat lisanıyla ve ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla ve ıztırar lisanıyla Fâtır-ı Zülcelal'den istediği bütün matlubatını ve vücud ve hayatına lâzım olan bütün hukukunu mahsus mizanlarla, muayyen ölçülerle bilmüşahede veriyor. Demek, adaletin şu kısmı, vücud ve hayat derecesinde kat'î vardır. İkinci kısım menfîdir ki haksızları terbiye etmektir. Yani haksızların hakkını, tazip ve tecziye ile veriyor. Şu şık ise çendan tamamıyla şu dünyada tezahür etmiyor. Fakat o hakikatin vücudunu ihsas edecek bir surette hadsiz işarat ve emarat vardır. Ezcümle, kavm-i Âd ve Semud'dan tut, tâ şu zamanın mütemerrid kavimlerine kadar gelen sille-i te'dib ve tâziyane-i tazip, gayet âlî bir adaletin hükümran olduğunu hads-i kat'î ile gösteriyor. ↵

8) (Hâşiye): Sual: Eğer dense: Neden en çok misalleri çiçekten ve çekirdekten ve meyveden getiriyorsun? Elcevap: Çünkü onlar hem mu'cizat-ı kudretin en antikaları en hârikaları en nâzeninleridirler. Hem ehl-i tabiat ve ehl-i dalalet ve ehl-i felsefe, onlardaki kalem-i kader ve kudretin yazdığı ince hattı okuyamadıkları için onlarda boğulmuşlar, tabiat bataklığına düşmüşler. ↵

[9] (Hâşiye): O makam daha yazılmamış ve hayat meselesi haşre münasebeti için buraya girmiş. Fakat hayatın âhirinde kader rüknüne işareti pek ince ve derindir. ↵

.o) (Hâşiye): Evet, sübutî bir emri ihbar etmenin kolaylığı ve inkâr ve nefyetmenin gayet müşkül olduğu, bu temsilden görünür. Şöyle ki biri dese: Meyveleri süt konserveleri olan gayet hârika bir bahçe, küre-i arz üzerinde vardır. Diğeri dese: Yoktur. İspat eden, yalnız onun yerini veyahut bazı meyvelerini göstermekle kolayca davasını ispat eder. İnkâr eden adam, nefyini ispat etmek için küre-i arzı bütün görmek ve göstermekle davasını ispat edebilir. Aynen öyle de cenneti ihbar edenler yüz binler tereşşuhatını, meyvelerini, âsârını gösterdiklerinden kat'-ı nazar, iki şahid-i sadıkın sübutuna şehadetleri kâfi gelirken onu inkâr eden hadsiz bir kâinatı ve hadsiz ebedî zamanı temaşa etmek ve görmek ve eledikten sonra inkârını ispat edebilir, ademini gösterebilir. İşte ey ihtiyar kardeşler, iman-ı âhiretin ne kadar kuvvetli olduğunu anlayınız. Said Nursî ↵

.1) (Hâşiye-1): Tenvin dahi nundur. ↵

2) (Hâşiye-2): Hemze, melfuz ve gayr-ı melfuz yirmi beştir ve hemzenin sakin kardeşi eliften üç derece yukarıdır. Zira hareke üçtür. ↵

3) (Hâşiye-1): Şu üslub-u beyan, o surenin mealinin libasını giymiş. ↵

4) (Hâşiye-2): Şu tabiratta o surelerdeki bahislere işaret var. ↵

5) (Hâşiye): Bu gaybdan haber veren âyetler, pek çok tefsirlerde izah edilmesinden ve eski harfle tabetmek niyeti müellifine verdiği acelelik hatasından burada izahsız ve o kıymettar hazineler kapalı kaldılar. ↵

.6) (Hâşiye-1): Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan lâyiha-i Temyiz'in müdafaatından bir parçadır. Bu makama hâşiye olmuş. "Ben de adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikatli bir düstur-u İlahîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdadımızın itikadlarına iktidaen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-i zeminde adalet varsa o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir." ↵

7) (Hâşiye-2): Tesettür-ü nisvan hakkında Otuz Birinci Mektup'un Yirmi Dördüncü Lem'a'sı, gayet kat'î bir surette ispat etmiştir ki: Tesettür, kadınlar için fıtrîdir. Ref'-i tesettür, fıtrata münafîdir. ↵

.8) (Hâşiye): Evet, zemin denilen muhteşem ve seyyar sarayın temel taşı olan taş tabakasının Fâtır-ı Zülcelal tarafından tavzif edilen en mühim üç vazifeyi beyan etmek ancak Kur'an'a yakışır. İşte birinci vazifesi: Toprağın kudret-i Rabbaniye ile nebatata analık edip yetiştirdiği gibi kudret-i İlahiye ile taş dahi toprağa dâyelik edip yetiştiriyor. İkinci vazifesi: Zeminin bedeninde deveran-ı dem hükmünde olan suların muntazam cevelanına hizmetidir. Üçüncü vazife-i fıtriyesi: Çeşmelerin ve ırmakların, uyûn ve enharın muntazam bir mizan ile zuhur ve devamlarına hazinedarlık etmektir. Evet taşlar, bütün kuvvetiyle ve ağızlarının dolusuyla akıttıkları âb-ı hayat suretinde, delail-i vahdaniyeti zemin yüzüne yazıp serpiyor. ↵

.9) (Hâşiye): Nil-i Mübarek, Cebel-i Kamer'den çıktığı gibi Dicle'nin en mühim bir şubesi, Van vilayetinden Müküs nahiyesinde bir kayanın mağarasından çıkıyor. Fırat'ın da mühim bir şubesi, Diyadin taraflarında bir dağın eteğinden çıkıyor. Dağların aslı, hilkaten bir madde-i mayiadan incimad etmiş taşlar olduğu fennen sabittir. Tesbihat-ı Nebeviyeden olan سُبْحَانَ مَنْ بَسَطَ الْاَرْضَ عَلَى مَاءٍ جَمَدْ kat'î delâlet ediyor ki asl-ı hilkat-i arz şöyledir ki: Su gibi bir madde, emr-i İlahî ile incimad eder, taş olur. Taş, izn-i İlahî ile toprak olur. Tesbihteki "arz" lafzı, toprak demektir. Demek o su çok yumuşaktır, üstünde durulmaz. Taş çok serttir, ondan istifade edilmez. Onun için Hakîm-i Rahîm, toprağı taş üstünde serer, zevi'l-hayata makar eder. ↵

:o) (Hâşiye-1): Şu cümle işaret ediyor ki şimendiferdir. Âlem-i İslâmı esaret altına almıştır. Kâfirler onunla İslâm'ı mağlup etmiştir. ↵

(1) (Hâşiye-2): يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ cümlesi, o remzi ışıklandırıyor. ↵

2) (Hâşiye): Bir tefsir diyor: سَلاَمًا demese idi, bürudetiyle ihrak edecekti. ↵

3) (Hâşiye-1): Belki otuz üç adet Sözleri, otuz üç adet Mektupları, otuz bir Lem'aları, on üç Şuâları; yüz yirmi basamaklı bir merdivendir. ↵

4) (Hâşiye-2): Şu ciddi meseleyi yazarken ihtiyarsız olarak kalemim üslubunu, şu latîf latîfeye çevirdi. Ben de kalemimi serbest bıraktım. Ümit ederim ki üslubun latîfeliği, meselenin ciddiyetine halel vermesin. ↵

[5]) (Hâşiye): Ebucehil-i Laîn ile Ebubekir-i Sıddık müsavi görünecek. Sırr-ı teklif zayi olacak. ↵

6) (Hâşiye): فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ deki عَيْنٍ tabiri, esrar-ı belâgatça latîf bir manayı remzen ihtar ediyor. Şöyle ki: “Sema ve yüzü, Güneş gözüyle zeminin yüzündeki cemal-i rahmeti seyirden sonra, zemin dahi deniz gözüyle yukarıdaki azamet-i İlahiyeyi temaşayı müteakip; o iki göz birbiri içine kapanırken rûy-i zemindeki gözleri kapıyor.” diye mu’cizane bir kelime ile hatırlatıyor ve gözler vazifesine paydos işaretine işaret ediyor. ↵

7) (*): Kardeşlerim her ikisini faydalı bulmasından iki izahı beraber kaydetmişler, yoksa biri kâfi idi. ↵

8) Yâsin'deki "sin" ism-i hecaîsiyle bulunmasından başı sin'li surelerden sayılmış. ↵

9) (1): Denizli Hapsinin meyvesine Onuncu Mesele olarak Emirdağı'nın ve bu ramazan-ı şerifin nurlu bir küçük çiçeğidir. Tekrarat-ı Kur'aniyenin bir hikmetini beyanla ehl-i dalaletin ufunetli ve zehirli evhamlarını izale eder. ↵

ıo) (*): Namaz tesbihatı gibi ibadetlerden bir kısmının tekrarı sünnet bulunan maddeler gibi. ↵